

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ *2n*

ΑΝΔΡ. Κ. ΔΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΘΥΡΙΣ *8η* ΑΡΙΘ. *95*

Α. Παπαναστασίου
Εθνικ. Παν. Θεσσαλονίκης. Νομολογία
Μετ' εὐλάβειας
Μάρτιος

ΜΙΧ. Ι. ΝΟΤΑΡΑ

Δικηγόρου

Τμηματάρχου παρά τῇ Ἀγροτικῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος

Η

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΑΤΕΘΕΝΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ — ΤΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡ-
ΓΗΘΕΝΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΣ ΑΥΤΩΝ — ΤΟΥ ΣΥΜ-
ΨΗΦΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΝ — ΤΩΝ ΕΝΔΕΙΚΝΥΟΜΕΝΩΝ ΜΕ-
ΤΡΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΙΩΣΙΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑ-
ΣΕΩΣ — ΤΗΣ ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΚΤΛ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ Κ. ΑΛ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Ἄρχηγου τοῦ Ἀγροτικοῦ καὶ Ἐργατικοῦ Κόμματος

ΑΘΗΝΑΙ 1934

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ

ΊΣΤΟΝ

Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ Β. ΓΟΝΤΙΚΑΝ

ΔΙΟΙΚΗΤΗΝ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ μεγαλύτερον κοινωνικοοικονομικὸν ζήτημα ποῦ ἀντιμετώπισε τὸ Κράτος ἀπὸ τῆς συστάσεώς του, εἶναι ἀναμφισβητήτως τὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ 1922 διὰ πρῶτην φορὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα ζήτημα ἐγκαταστάσεως προσφύγων. Ἡ προσφυγὴ εἰς τὸ ἐλεύθερον Κράτος ὑπῆρξε τὸ μοιραῖον ἐπακολούθημα τῶν μακρῶν καὶ σκληρῶν ἀγώνων ποῦ διεξήγαγε τὸ ἔθνος πρὸς ἀποκατάστασίν του.

Ἦδη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἢ ἀκόμη ἀσυγκρότητος, ἢ μόλις ἀπὸ τὴν τέφραν ἀναγεννωμένη Ἑλληνικὴ πολιτεία, εἶχεν, ἐκτὸς ἄλλων μεγίστων φροντίδων, νὰ μεριμνήσῃ καὶ διὰ τὴν ἐγκατάστασιν προσφύγων ἀπὸ τὴν Σμύρνην, τὴν Χίον, τὰ Ψαρρά. Καὶ κατόπιν, ὕστερα ἀπὸ κάθε ἐξέγερσιν εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ποτὲ δὲν ἔσβυσεν ἡ φωτιὰ τῆς ἐπαναστάσεως, κατέφευγαν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἐλεύθερον τμῆμα ὅσοι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ζήσουν ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν. Ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν προσφύγων αὐτῆς τῆς περιόδου ἦτο σχετικῶς μικρός, αἱ οἰκονομικαὶ συνθήκαι πρωτόγονοι, ἢ ἀραιότης τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Κράτους μεγάλη, ὥστε μὲ μικρὰν βοήθειαν ἐκ μέρους τοῦ Κράτους καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ μὲ τὴν παραχώρησιν γαιῶν ποῦ ἐπερίσσευαν, κατωρθώνετο εὐκόλως νὰ ἀντιμετωπίζεται ἡ περίθαλψις τῶν προσφύγων καὶ ἡ ἐγκατάστασις των ἀκόμη, ἐφόσον οὗτοι δὲν ἐπροτίμων νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς πατρίδας των, ὅπως συνέβαινε εἰς πολλοὺς πρόσφυγας ἀπὸ τὴν Κρήτην. Τοιοῦτοτρόπως κατωρθώνετο νὰ χωνεύωνται μέσα εἰς τὸν ἄλλον πληθυσμόν, οἱ πρόσφυγες χωρὶς δημιουργίαν οἰκονομικῶν ἢ κοινωνικῶν ἀνωμαλιῶν.

Ζήτημα ἐγκαταστάσεως προσφύγων ὑπὸ ὀξυτέραν κάπως μορφήν παρουσιάσθη εἰς τὰ 1906 συνεπεία προσφυγῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶν ἐκ Βουλγαρίας ἐκδιωχθέντων ὁμοεθνῶν. Ὁ ἀριθμὸς των ἦτο σχετικῶς μεγάλος, ἀνήρχετο εἰς 35 χιλιάδες ἄτομα καὶ διὰ τὴν ἐγκατάστασίν των δὲν ὑπῆρχαν πλέον αἱ ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως σχετικῶς εὐνοϊκαὶ συνθήκαι τοῦ παρελθόντος.

Ὡς ἐκ τούτου παρέστη ἀνάγκη νὰ ληφθοῦν συστηματικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα συνεδυσάσθησαν καὶ μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν κολλήγων ποῦ εὐρίσκοντο εἰς τὰ κτήματα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἐκ Βουλγαρίας προσφύγων. Οὕτω τὰ πρῶτα ἀποτελεσματικὰ μέτρα πρὸς ἀποκατάστασιν κολλήγων συνδέονται μὲ τὴν ἐγκατάστασιν ὁμοεθνῶν προσφύγων. Τὸ Κράτος ἀντιμετώπισε τὸ ζήτημα τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῆς ἐκ τῶν ἐνόντων, μὲ τοὺς ὑπαλλήλους ποῦ εἶχεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, μὲ τὰ μέσα ποῦ τοῦ ἐπέτρεπαν τὰ ἔσοδα αὐτοῦ καὶ μὲ δύο μικρὰ ἐσωτερικὰ δάνεια 15.000.000 δραχμῶν ἐν ὄλῳ.

Φυσικὸν ἦτο ἡ ἐγκατάστασις αὐτὴ νὰ ἔχη πολλὰς ἐλλείψεις ὄχι μόνον λόγῳ τῶν ἀνεπαρκῶν μέσων ποῦ διέθετε τὸ Κράτος, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς ἀπειρίας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Ὡς ἐκ τούτου, ἂν καὶ οἱ ὀριστικῶς παραμείναντες εἰς τὴν Ἑλλάδα περιωρίσθησαν εἰς 15.000, πολλὰ σφάλματα διεπράχθησαν σχετικῶς μὲ τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλλήλων ἐδαφῶν πρὸς ἀνέγερσιν τῶν συνοικισμῶν τῶν προσφύγων, τὰς παραχωρηθείσας εἰς αὐτοὺς πρὸς καλλιέργειαν ἐκτάσεις, καὶ τὴν ἐνίσχυσίν των πρὸς ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός των.

Ἀπὸ τὰ 1914 ἤρχισε νέα, ἀρκετὰ σημαντικὴ εἰσροὴ προσφύγων συνεπεία τῶν διωγμῶν τῶν ἐλληνικῶν πληθυσμῶν εἰς τὴν Τουρκίαν. Εἰς τοὺς ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Θράκης πρόσφυγας τούτους προσετέθησαν ἀπὸ τὰ 1917 ἐκούσιοι πρόσφυγες ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν, ἰδίᾳ τὸν Καύκασον, ἀρκεταὶ δεκάδες χιλιάδων ὁμοεθνῶν, ἀπὸ δὲ τὰ 1919 ἤρχισεν ἡ προσέλευσις τῶν ἐκ Βουλγαρίας, συνεπεία τῆς συνθήκης τοῦ Νεϊγύ, μεταναστευόντων Ἑλλήνων. Τὸ σύνολον τῶν προσφύγων τούτων, ὑπολογιζομένων καὶ τῶν μετὰ τὸν δεῦτερον βαλκανικὸν πόλεμον ἐλθόντων ἐκ τῆς εἰς τοὺς

Βουλγάρους περιελθούσης Μακεδονίας, υπολογίζεται ότι ανήλθεν εις 500.000 περίπου.

Ἡ ἐγκατάστασις τῶν πληθυσμῶν αὐτῶν ποῦ συνέρρευσαν κατὰ τὴν ἐννεαετίαν ἀπὸ τοῦ 1913 μέχρι τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ἐγένετο βραδέως καὶ χωρὶς σύστημα ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ ὄχι ὀλιγώτερον λόγῳ τῆς ἀβεβαιότητος ποῦ ἐκράτει ὡς πρὸς τὰς χώρας ποῦ θὰ περιήρχοντο ἐριστικῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ κατοχὴ μάλιστα τῆς Θράκης καὶ τῆς Δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὰς ἐστίας των, τῶν ἐκ τῶν μερῶν αὐτῶν προσφύγων, οἱ ὅποιοι ἦσαν καὶ οἱ περισσότεροι, τὰ 3/5 περίπου τοῦ συνόλου.

Ὅσον σημαντικαὶ καὶ ἂν ἦσαν αἱ εἰσοδαὶ αὐταὶ ὁμοεθνῶν προσφύγων, δὲν δύνανται νὰ συγκριθοῦν πρὸς τὰ κύματα τῶν προσφύγων ποῦ κατέκλυσαν ἀποτόμως τὴν χώραν μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν. Κατὰ στατιστικὴν ἀπογραφὴν ἐνεργηθεῖσαν τὸ 1928 οἱ πρόσφυγες οὗτοι ἀνήρχοντο εἰς 1.069.957, ἐνῶ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς πρὸ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς εἰσοδᾶς πρόσφυγες ἀνήρχοντο εἰς 151.892. Ἐὰν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν οἱ ἀπὸ τοῦ 1922 καὶ κατόπιν ἀποθανόντες καὶ ἀποδημήσαντες εἰς ἄλλας χώρας, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ θνησιμότης τῶν προσφύγων κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἦτο μεγάλη, ἤμπορεῖ νὰ υπολογισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν προσφύγων καὶ τῶν δύο ἀνωτέρω κατηγοριῶν μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν εἰς ἓν καὶ ἥμισυ περίπου ἑκατομμύριον, δηλ. πληθυσμὸν ὑπερβαίνοντα τὸ τέταρτον τοῦ πρὸ τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Κράτους.

Τοιαύτη ἀπότομος μετατόπισις ἐνὸς λαοῦ ἀπὸ τῆς ἐστίας του δὲν ἔχει προηγουμένον εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ἡ συρροὴ ἐνὸς τόσοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ προσφύγων καὶ ἡ ἀνάγκη ἐγκαταστάσεως αὐτῶν ἐγέννησε πολλὰ καὶ μεγάλα προβλήματα, σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν περίθαλψιν καὶ ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων, δηλ. τὴν προσωρινὴν στέγασιν καὶ συντήρησιν των, τὴν ἀνέγερσιν νέων οἰκιῶν καὶ συνοικισμῶν καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀπαιτουμένων δι' αὐτοὺς ὑδραυλικῶν καὶ συγκοινωνιακῶν ἔργων, τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν ἐγκαταλειφθέντων ἀπὸ τοὺς ἀναχωρήσαν-

η'

τας τουρκικούς και βουλγαρικούς πληθυσμούς οικήμάτων, την εξεύρεσιν γαιών προς καλλιέργειαν και την διανομήν αὐτῶν εἰς τοὺς γεωργοὺς πρόσφυγας, τὸν ἐφοδιασμὸν αὐτῶν μὲ τὰ πρὸς καλλιέργειαν χρειώδη καὶ τὴν καθοδήγησιν αὐτῶν πρὸς καλλιέργειαν καταλλήλων εἰδῶν καὶ ἐφαρμογὴν τελειότερων γεωργικῶν μεθόδων, τὴν δημιουργίαν ἐργασίας διὰ τοὺς ἀστοὺς πρόσφυγας μὲ τὴν σύστασιν νέων βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐξ αὐτῶν βιοτεχνῶν καὶ ἐμπόρων πρὸς ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός των, τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν ἐγκαταλειφθεισῶν ἀπὸ τοὺς πρόσφυγας περιουσιῶν εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἀποζημίωσιν των δι' αὐτάς, τὴν εὔρεσιν τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὰς ἀνωτέρω ἐργασίας οἰκονομικῶν μέσων τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν.

Ἡ λύσις τῶν προβλημάτων αὐτῶν, μεγίστη διὰ Κράτος σχετικῶς μικρόν, ὅπως ἡ Ἑλλάς, εἶχεν ἀποβῆ δυσχερεστέρα ἀφ' ἑνὸς ἐκ τοῦ ὅτι τὸ Κράτος ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐξηντλημένον λόγῳ τῶν μακρῶν πολέμων καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι κατὰ μέγιστον μέρος οἱ πρόσφυγες ἐστεροῦντο τῶν πάντων, ἀπογυμνωθέντες πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐκτὸς τούτου οἱ προσφυγικοὶ πληθυσμοὶ ἀπετελοῦντο κατὰ πολὺ μεγαλυτέραν ἀναλογίαν παρ' ὅσον θὰ ἦτο φυσικὸν ἀπὸ γυναῖκας καὶ ἀνηλίκους.

Εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων μὲ κάποιαν πιθανότητα ἐπιτυχίας, ἄχωρίς τὴν οἰκονομικὴν ἐπικουρίαν πού τῆς παρεσχέθη ἔξωθεν καὶ χωρὶς τὴν σύστασιν τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, ἡ ὁποία ἠδύνατο νὰ κινηθῆ χωρὶς νὰ δεσμεύεται ἀπὸ τοὺς γραφειοκρατικούς περιορισμοὺς τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐκλεκτὸν ὑπαλληλικὸν προσωπικόν, ὅπως ὀρθῶς προείδαν ὅσοι ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἐνέκυψαν εἰς τὴν μελέτην τῶν προσφυγικῶν ζητημάτων (1).

(1) Ἄ. Μπακάλμπαση. Τὸ προσφυγικὸν ζήτημα 1923. Ἀνακοίνωσις εἰς τὴν Ἑταιρίαν τῶν Κοινωνικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, ἡ ὁποία

Διεπράχθησαν βεβαίως κατά την διεξαγωγήν τῆς κολοσιαιίας αὐτῆς ἐργασίας ἀρκετὰ σφάλματα. Ἄλλὰ ταῦτα ἦσαν ἀσυγκρίτως ὀλιγώτερα ἀπὸ τὰ διαπραχθέντα κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἐκ Βουλγαρίας προσφύγων πρὸ δεκαπενταετίας. Ἐκτὸς τούτου τὸ ὅλον ἔργον δὲν συμπληρώθη ἀκόμη, ἀφοῦ μένουσιν χωρὶς ἐγκατάστασιν 8 χιλιάδες περίπου γεωργικαὶ προσφυγικαὶ οἰκογένειαι καὶ ὑπὸ δυσμενεστάτας συνθήκας προσωρινῆς στεγάσεως 30 χιλιάδες ἀστικάι τοιαῦται καὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι ὅλαι αἱ γεωργικαὶ οἰκονομίαι, αἱ βιοτεχνικαὶ καὶ ἐπαγγελματικαὶ καὶ ἐν γένει αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν ὀριστικῶς ἐγκατεστημένων προσφυγικῶν οἰκογενειῶν ἔχουν καταστῆ βιώσιμοι.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἐπιβάλλεται νὰ ἀναγνωρισθῆ ὅτι τὸ ἔργον τῆς προσφυγικῆς ἐγκαταστάσεως, τὸ ὁποῖον ὄχι μόνον ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τεχνικῆς ἦτο διὰ τὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος τεράστιον, ἐν τῷ συνόλῳ του ἐξετελέσθη καλῶς, ὅσον καὶ ἂν πρὸς στερέωσιν τῶν ἐγκατασταθεισῶν προσφυγικῶν οἰκογενειῶν ἀπαιτοῦνται νὰ γίνουσι ἀκόμη πολλὰ.

Ὅμως ἐξ ἄλλου εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμολογηθῆ, ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ὀλιγάρκειαν τῶν προσφύγων καὶ εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν δραστηριότητά των. Εἰς αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα, κατὰ κύριον λόγον, πρέπει νὰ ἀποδοθῆ ὅτι αἱ σχετικαὶ δαπάναι ἦσαν ὀλιγώτεροι ἀπὸ τὰς ἀπαιτηθείσας ἀλλαχοῦ δι' ὅμοια ἔργα, ὅπως π. χ. εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Βουλγαρίαν.

μετὰ μακρὰν καὶ ἐξονυχιστικὴν συζήτησιν κατέληξεν εἰς ὠρισμένα συμπεράσματα, ἐν ἑκ τῶν ὁποίων ἦτο ὅτι :

«Πρὸς ταχυτέραν καὶ ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τῆς ἐγκαταστάσεως ἐνδείκνυται ὁ σχηματισμὸς ἰδιαιτέρου αὐτονόμου ὀργανισμοῦ, παρέχοντος πᾶσαν ἐμπιστοσύνην ἀμεροληψίας, χρηστῆς διαχειρίσεως καὶ πρακτικῆς ἀντιλήψεως, συγκεντροῦντος τὴν τε ἀστικὴν καὶ ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν καὶ τὸν ἐσωτερικὸν ἐποικισμὸν. Εἰς τὸν ὀργανισμὸν αὐτὸν, ἀπηλλαγμένον ἀπὸ γραφειοκρατικοὺς περιορισμοὺς, δεόν νὰ δοθῆ ἀπόλυτος ἐλευθερία ἐνεργείας κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Κρατικοῦ προγράμματος. Πρέπει δὲ καὶ πᾶσαι αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Κράτους, τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων νὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ ἐκτελοῦν τὰς ἀποφάσεις του».

“Όπως ἦσαν πολλὰ καὶ μεγάλα τὰ προβλήματα ποὺ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν συρροὴν τῶν προσφύγων, ἔτσι καὶ αἱ ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεώς των συνέπειαι ὑπῆρξαν πολλαὶ καὶ μεγάλαι. Ἀπὸ δημοσιονομικῆς ἀπόψεως ἡ προσφυγικὴ ἐγκατάστασις ἐπροκάλεσεν ὑπερβολικὴν χρέωσιν τοῦ Κράτους τόσο ἐπὶ τὸ ἐξωτερικὸν ὅσον καὶ ἐπὶ τὸ ἐσωτερικόν. Ἡ χρέωσις αὕτη ἐπέτεινε, ὅπως ἦτο φυσικόν, τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, διότι ἐξ ἄλλου τὰ παραγωγικὰ ἀποτελέσματα τῆς προσφυγικῆς ἐγκαταστάσεως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμφανισθοῦν ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη, ἢ εἰς ἀκέραιον ἀποζημίωσις τῶν προσφύγων διὰ τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν περιουσίαν των δὲν κατέστη δυνατόν καὶ οὕτω δὲν κατωρθώθη ὥστε τὰ ἔσοδα τοῦ Κράτους νὰ αὐξήσουν παραλλήλως πρὸς τὰ ἔξοδα, ἢ παραγωγή νὰ αὐξήσῃ ἀναλόγως πρὸς τὴν αὐξήσιν τῆς καταναλώσεως καὶ νὰ μὴ ἐπέλθῃ διατάραξις τοῦ ἰσοζυγίου τῶν ἐξωτερικῶν πληρωμῶν. Ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθη τὸ Κράτος κατ’ ἀρχὰς νὰ ἀναστείλῃ καὶ κατόπιν νὰ περιορίσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ πρὸς τοὺς πιστωτὰς του, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται καὶ οἱ πρόσφυγες.

Τὰ δυσμενῆ αὐτὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰ δημόσια οἰκονομικὰ βαθμηδὸν ὑποχωροῦν, διότι ὁσημέραι καθίσταται μεγαλυτέρα ἡ συμβολὴ τῶν προσφύγων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Μεγάλαι ἐκτάσεις ἐξεχερσώθησαν, αἱ μέθοδοι τῆς καλλιέργειας ἐκαλυτέρευσαν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ γεωργικὴ οἰκονομία παρουσιάζει ἀξιοσημεῖωτον αὐξήσιν. Καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν, τὴν βιοτεχνίαν καὶ τὸ ἐμπόριον παρατηρεῖται ἐπίσης σοβαρὰ πρόοδος. Νέαι βιομηχανίαι, ὅπως τῶν ταπήτων, εἰσῆχθησαν καὶ πολλαὶ βιοτεχνικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐσχηματίσθησαν καὶ αἱ παλαιαὶ ἀνεπτύχθησαν. Πλῆθος ἀντικειμένων ποὺ εἰσήγοντο προηγουμένως ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, κατασκευάζονται τώρα εἰς τὸν τόπον καὶ γενικῶς παρατηρεῖται μεγάλη ζωηρότης εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς παραγωγῆς.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ὅλη αὕτη ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις θὰ ἦτο ἀδύνατος χωρὶς τὴν μεγάλην προστασίαν ποὺ παρέχεται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν παραγωγὴν διὰ τῶν ὑψηλῶν

δασμῶν, τοῦ περιορισμοῦ τῶν εἰσαγωγῶν, τῆς πτώσεως τῆς ἀξίας τοῦ ἐγχωρίου νομίσματος, ἐν συνδυασμῶ μετὴν διατήρησιν εἰς τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον τῶν ἡμερομισθίων καὶ τοῦ τιμαρίθμου ἐν γένει. Ἄλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθές, ὅτι παρ' ὅλην αὐτὴν τὴν προστασίαν, ἢ ὁποῖα ἔχει τὰς σκιερὰς τῆς ὄψεως καὶ ἐγκυμονεῖ κινδύνους διὰ τὸ μέλλον, ἢ μνημονευθεῖσα αὔξεις τῆς παραγωγῆς δὲν θὰ ἐπετυγχάνετο ἄνευ τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς πρωτοβουλίας τῶν προσφύγων, τῶν ὁποίων ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις εἶναι καταφανὴς εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς κοινωνικῆς μας οἰκονομίας.

Ἀπὸ ὀπίσθεν δημογραφικῆς τὰ ἀποτελέσματα τῆς προσφυγικῆς ἐγκαταστάσεως εἶναι σημαντικά. Ἐκτὸς τῆς πυκνώσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἢ συρροῆ τῶν προσφύγων ἐν συνδυασμῶ μετὴν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συμβάσεων περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν, ἐπιτευχθεῖσαν ἀναχώρησιν τῶν Τούρκων καὶ τῶν Βουλγάρων, συνετέλεσεν ὥστε νὰ καταστῇ ὁ πληθυσμὸς τοῦ Κράτους ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως ὁμοιογενής. Τὰ ἄλλοεθνῆ στοιχεῖα εἰς τὴν Ἑλλάδα περιορίσθησαν εἰς 6 % . Τὴν σημασίαν τοῦ γεγονότος τούτου ἡμπορεῖ νὰ ἐκτιμῆσθαι κανεὶς ὅσον πρέπει, ὅταν ἀναλογισθῇ τὰς ἀντιθέσεις ποὺ εἶχε γεννήσῃ εἰς τὸ παρελθὸν ἢ σύγχυσις τῶν ἐθνικῶν ὀρίων εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν διαρκῆ ἀπειλὴν τῆς εἰρήνης.

Ἡ συρροὴ τόσοσιν μεγάλου πληθυσμοῦ, τριπλασίου περίπου ἀπὸ τοὺς ἀναχωρήσαντας Τουρκικοὺς καὶ Βουλγαρικοὺς πληθυσμοὺς, φυσικὸν ἦτο νὰ προκαλέσῃ καὶ προστριβὰς μεταξὺ προσφύγων καὶ γηγενῶν, λόγῳ τῆς διεκδικήσεως εἰς πολλὰ μέρη ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν αὐτῶν ἐκτάσεων πρὸς καλλιέργειαν, ἰδίως εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου αἱ εἰς ἐκάστην γεωργικὴν οἰκογένειαν ἀναλογοῦσαι ἐκτάσεις πρὸς καλλιέργειαν εἶναι πολὺ μικραὶ σχετικῶς πρὸς τὴν παραγωγικότητα τοῦ τόπου, καὶ λόγῳ τοῦ ἀναπτυχθέντος μεγαλυτέρου ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν ἐξασκούντων τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα. Αἱ προστριβαὶ αὗται ἦσαν σοβαρώτεροι, ὅπου εἰς τὰ οἰκονομικὰ αἴτια προσετέθησαν καὶ πολιτικοὶ ἢ φυλετικοὶ λόγοι ἀντιθέσεων, ὅπως π. χ. εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου μία ἐσφαλμένη πολιτικὴ τῶν

Ἰσραηλιτῶν, συνετέλεσε νὰ δημιουργηθῆ, δυστυχῶς, ἀντισημιτικὴ κίνησις, ἢ ὁποία ὀλίγον ἔλειψε νὰ λάβῃ μεγάλας διαστάσεις. Εὐτυχῶς αἱ προστριβαὶ αὗται σὺν τῷ χρόνῳ περιορίζονται, λόγῳ τῆς συμβιώσεως καὶ τῶν συναπτομένων μεταξὺ προσφύγων καὶ γηγενῶν δεσμῶν καὶ λόγῳ τῶν ληφθέντων μέτρων, ὑπὲρ τῶν γηγενῶν, τῶν κατεχόντων γαίας, ἀνηκούσας εἰς τοὺς μεταναστεύσαντας Τούρκους καὶ Βουλγάρους. Τοιοῦτοτρόπως ἡ συσσωμάτωσις τῶν προσφύγων μὲ τοὺς γηγενεῖς συντελεῖται ὁμαλῶς.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν εἶναι ἐπίσης μεγάλη. Εἶναι ζήτημα ἐὰν θὰ κατωρθοῦτο νὰ στερεωθῆ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα χωρὶς τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ φανατισμὸν τῶν προσφυγικῶν μαζῶν. Ἐκτὸς τούτου ὁ προσφυγικὸς κόσμος εἶναι ἀναμφισβητήτως φορεὺς, περισσότερον παρ' ὅ,τι ὁ γηγενὴς πληθυσμὸς, ἀνθρωπιστικῶν ἰδεωδῶν καὶ ἐπηρεάζεται περισσότερον ἀπὸ τὰς συγγενεῖς πρὸς αὐτὰ διεθνεῖς τάσεις καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως ἢ ἐπίδρασις τῶν προσφύγων εἶναι μεγάλη καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ καταστῆ εἰς τὸ μέλλον μεγαλυτέρα. Ἐπίσης μεγάλη εἶναι ἡ ἐπίδρασις τοῦ προσφυγικοῦ κόσμου διὰ τὴν ἀνάπτυξιν στενῶν σχέσεων μετὰ τῆς Τουρκίας. Θὰ ἀνέμενε κανεὶς νὰ εἶναι οἱ πρόσφυγες φορεῖς ἐθνικῆς ἀδιαλλαξίας καὶ μίσους. Ἐν τούτοις ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν καὶ μετὰ τὰς πρόδους ποὺ ἐσημείωσε τὸ ἔργον τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων, τὰ ἐχθρικά των αἰσθήματα πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ τὸ Τουρκικὸν Ἔθνος ὑπεχώρησαν καὶ ἐγεννήθησαν νέα αἰσθήματα συμπαθείας καὶ ἐκτιμήσεως τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου συνέζησαν ἐπὶ αἰῶνας. Ἡ μεταστροφὴ αὕτη ἐξεδηλώθη κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον καὶ ἔντονον μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ συμφώνου πρὸ τετραετίας καὶ ἔκτοτε τὰ αἰσθήματα ταῦτα ὀλονὲν ριζοβολοῦν βαθύτερον εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τῶν δύο λαῶν. Ἡ καλυτέρα γνωριμία ἐκ μέρους τῶν προσφύγων καὶ ἄλλων ἐκ τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς καὶ αἱ εὐρύτεραι πολιτικαὶ ἀντιλήψεις των συντελοῦν, ὥστε οἱ πρόσφυγες νὰ εὐνοοῦν τὴν στενωτέραν προσέγγισιν καὶ συνεργασίαν μὲ ὄλους τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς.

Ἐκ τῆς πνευματικῆς ἀπόψεως ἡ συμβολὴ τῶν προσφύγων, ἡναγκασμένων νὰ βιοπαλαίουσιν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ συγκριθῆ μετὰ τὴν εἰς τὸ οἰκονομικὸν πεδίου καὶ τὴν πολιτικὴν τοιαύτην. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν, τὴν πνευματικὴν ἐν γένει κίνησιν τοῦ τόπου ὁλονὲν μεγαλυτέρα καθίσταται ἡ συμμετοχὴ τοῦ προσφυγικοῦ κόσμου.

Ἐν συνόλῳ ἡ πρὸς τὴν μητρόπολιν πλημμυρὶς τῶν ἐκτὸς αὐτοῦ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Θράκην καὶ Καύκασον ἐξηπλωμένων τμημάτων τοῦ ἔθνους, ἐπροκάλεσε συγκέντρωσιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, τόνωσιν τοῦ Κράτους καὶ τῆς ἐντὸς αὐτοῦ οἰκονομικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς ζωῆς. Εἶναι δὲ δύσκολον νὰ ὑπολογισθοῦν τὰ ἀποτελέσματα ποῦ θὰ ἔχη εἰς τὸ μέλλον ἡ μεταβολὴ αὕτη ἀπὸ πασῶν τῶν ἐκτεθεισῶν ἀπόψεων.

Εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς σημασίας αὐτῆς ὀφείλεται ἐν πολλοῖς, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐφάνη τόσον ὑποχωρητικὴ εἰς τὴν ἐξομάλυνσιν τῶν ἐκ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν οἰκονομικῶν διαφορῶν μετὰ τὴν Τουρκίαν καὶ ὅτι ἀπεσκορακίσθη ἀπὸ τὴν συνείδησιν καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τοῦ λαοῦ κάθε σκέψις παλινοστήσεως τῶν προσφύγων εἰς τὰς παλαιὰς ἐστίας των καὶ κατὰ περισσότερον λόγον κάθε ἰδέα ἐδαφικῆς ἐπεκτάσεως. Βεβαίως ἡ μεταναστευτικὴ κίνησις ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα δὲν ἔμπορεῖ νὰ παύσῃ εἰς τὸ μέλλον, ὅχι μόνον λόγῳ τοῦ χαρακτῆρος τῆς φυλῆς, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς πυκνώσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἐν συνδυασμῶ μετὰ τὴν στενότητα τοῦ ἐδάφους. Ὅμως ἡ κίνησις αὕτη, ἐφ' ὅσον θὰ κατευθύνεται εἰς τὰ ἄλλα Βαλκανικὰ Κράτη, δὲν θὰ ἔχη ποτὲ τὸν χαρακτῆρα παλινοστήσεως τῶν προσφύγων, δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ γεννήσῃ ζητήματα ἐθνικιστικὰ, διότι θὰ ἀναπτυχθῆ μόνον ἐντὸς τοῦ πλαισίου στενωτάτης προσεγγίσεως καὶ διαρκοῦς συνεργασίας μετὰ τὴν Τουρκίαν καὶ τὰ ἄλλα Βαλκανικὰ Κράτη.

Διὰ τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ προσφυγικοῦ προβλήματος, ὑπάρχουν ἀρκετὰ μελέται. Ἄρκετ' ἔστι νὰ μνημονεύσω τὴν ὀγκώδη καὶ ἐμπεριστατωμένην ἔκθεσιν πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν ἔθνων περὶ ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ ἄλλοτε προέδρου τῆς ΕΑΠ κ. *Howland*, καθὼς καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἐπίσης διατελέσαντος

Προέδρου τῆς ΕΑΠ κ. *Eddy*, τὰς μελέτας τοῦ κ. Μπακάλμπαση καὶ ἄλλων. Ἐν τούτοις τὸ θέμα δὲν εἶναι ἐξηνητλημένον, τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον οὔτε τὸ ἔργον τῆς ἐγκαταστάσεως συνεπληρώθη, οὔτε καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀποτελέσματα ἐξεδηλώθησαν πλήρως.

Καὶ ὅτι τὸ θέμα δὲν ἐξηνητλήθη ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν συγγραφὴν αὐτὴν τοῦ κ. Νοταρᾶ, ὁ ὁποῖος εἰς 300 σελίδας πραγματεύεται ὄχι ὅλα τὰ προσφυγικὰ ζητήματα, ἀλλὰ μόνον τὰ ἀφορῶντα τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων καὶ πάλιν ἐξ αὐτῶν μόνον τὰ συνδεόμενα μὲ τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν αὐτῆς.

Ὁ κ. Νοταρᾶς, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ εἰργάσθη εἰς τὴν ΕΑΠ εἶναι τώρα ἐκ τῶν διακεκριμένων καὶ τῶν μᾶλλον μελετηρῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, πραγματεύεται τὰ τῆς δαπάνης διὰ τὴν προσφυγικὴν ἐγκατάστασιν καὶ τῆς διαθέσεως γαιῶν πρὸς καλλιέργειαν χάριν τῆς ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως, τὰ τῆς χρεώσεως καὶ τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, τὰς γενομένας ἐπικρίσεις διὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐρρυθμίσθησαν τὰ ζητήματα αὐτά, καθὼς καὶ τὰ ζητήματα τῆς εἰσπράξεως τῶν προσφυγικῶν χρεῶν. Ἐπίσης ἐξετάζει τὰ ληπτέα μέτρα διὰ τὴν παγίωσιν τῆς ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως καὶ τὴν συμπλήρωσιν αὐτῆς.

Ὁ κ. Νοταρᾶς εἰς τὴν μελέτην του ἐχρησιμοποίησεν ἐπιτυχῶς ὅλας τὰς προγενεστέρας σχετικὰς ἐργασίας, συνεκέντρωσε καὶ ἐξεμεταλλεύθη ὅλα τὰ στατιστικὰ δεδομένα καὶ ἐξήτασε τὰ συναφῆ ζητήματα, ἀπὸ ὅλας τὰς ἀπόψεις των, μὲ πνεῦμα κριτικὸν καὶ ἀντικειμενικότητα ἀξίαν παντὸς ἐπαίνου.

Καὶ εἶναι μὲν δυνατὸν νὰ διαφωνήσῃ κανεὶς εἰς μερικὰς ἀπόψεις, τὰς ὁποίας ὑποστηρίζει ὁ κ. Νοταρᾶς, ἢ τοὺς ἰσχυρισμούς του, ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὸ ζήτημα, ἐὰν διὰ τὸν ὑπολογισμόν τῆς χρεώσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων διεγράφησαν ἐντελῶς αἱ δαπάναι δι' ἔργα κοινῆς ὠφελείας παρὰ τὴν συμφωνίαν μεταξὺ Κράτους καὶ ΕΑΠ. τοῦ 1930. Ἐπίσης εἰς τὸ ὅτι δὲν ἐπιέσθησαν οἱ πρόσφυγες κατὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ συγκεντρουμένου σίτου πρὸς καταβολὴν τῶν ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως ὀφειλῶν των, ἐνῶ ἀρκεταὶ ἠγέρ-

θησαν διαμαρτυρίαι ἀπὸ διάφορα μέρη διὰ τὴν παρακράτησιν σχετικῶς μεγάλων ποσῶν ἐκ τῆς τιμῆς τοῦ συγκεντρωμένου σίτου διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν. Ὡσαύτως εἰς τὸ ὅτι δὲν συνεπληρώθη ὁ συμψηφισμὸς τῶν ἀγροτῶν προσφύγων λόγῳ τοῦ ὅτι εἶνε ἐλλειπεῖς οἱ φάκελλοι τῶν δικαιούχων, διότι εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι, ἂν καὶ διὰ πλείστους δικαιούχους ἔχουν συγκεντρωθῆ ὅλα τὰ στοιχεῖα, ἐν τούτοις καθυστερεῖ ἡ παροχὴ τῆς ἀποζημιώσεως των καὶ ὁ συμψηφισμὸς. Ἡ ἀδικαιολόγητος δὲ αὕτη ἐπιβράδυνσις συμπληρώσεως τῆς παροχῆς ἀποζημιώσεως καὶ τοῦ συμψηφισμοῦ, εἶναι ἀξία πάσης ἐπικρίσεως. Ὁμοίως ἀντιρρήσεις γεννᾷ ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι μετὰ τὰς διαφόρους περικοπὰς τῶν χρεῶν δὲν δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ὑπάρχουν ὑπερβολικαὶ ἐκτιμήσεις ἢ ἄδικοι χρεώσεις, διότι αἱ περικοπαὶ τῶν χρεῶν εἶναι μέτρον γενικόν, ἐπιβληθὲν χάριν ἀνακουφίσεως ὅλων ἐν γένει τῶν προσφύγων, διὰ τοῦ ὁποίου δὲν αἴρονται αἱ ἐξ ὑπερβολικῆς ἐκτιμήσεως ἢ ἀδικαιολογήτου χρεώσεως γενόμεναι ἀδικίαι εἰς ὠρισμένους πρόσφυγας. Ὑπάρχουν περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ χρέωσις εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν τιμὴν ποὺ κατεβλήθη διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν σχετικῶν κτημάτων. Εἰς μερικὰ μέρη τῆς Θράκης ἀνέρχεται, ἀκόμη καὶ μετὰ τὰς ἐκπτώσεις, ἡ χρέωσις δι' ἐκτάσεις — πρῶην ἐρήμους τόπους — εἰς δραχμὰς 25 τὸν τετραγ. πῆχυν. Ἐπίσης κατηγγέλθησαν περιπτώσεις χρεώσεως ἀγροτῶν διὰ πράγματα μὴ χορηγηθέντα.

Ἐκ τούτων ἀποδεικνύεται πόσον εἶναι δικαία ἡ ἀξίωσις περὶ ἀναθεωρήσεως τῶν λογαριασμῶν χρεώσεως τῶν προσφύγων.

Ἐν τούτοις δὲν ἡμπορεῖ νὰ τεθῆ ὑπὸ ἀμφισβήτησιν ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ μεθοδικότης τοῦ συγγραφέως καὶ νὰ μὴ ἐξαρθῆ τὸ πλῆθος τῶν πληροφοριῶν ποὺ παρέχει καὶ ἡ ἐξονυχιστικὴ ἐξέτασις τῶν ζητημάτων. Ἀξία πάσης ἐπιδοκιμασίας εἶναι ἡ ἄποψις ποὺ ὑποστηρίζει, τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ ἄλλοτε ὡς Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας εἶχα, ὅτι αἱ ἀποζημιώσεις ἔδει νὰ χορηγηθοῦν ὄχι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐγκαταλειφθείσης περιουσίας εἰς τὴν Τουρκίαν, ἀλλ' ὡς μέτρον κοινωνικὸν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, δηλ. τῆς στερεώσεως τῶν προσφυγικῶν ἐγκαταστάσεων, ὁπότε

θὰ ἐλύετο αὐτομάτως τὸ ζήτημα τῶν ἐκπροθέσμων, τῶν ὁποίων ἢ μὴ ἀποζημιώσεις δημιουργεῖ ἓνα μέγα πρόβλημα, ὅπερ δὲν δύναται νὰ παροραθῇ.

Ἐπίσης δὲν ἴσχυρεῖ παρὰ νὰ τύχη πλήρους ἐπιδοκιμασίας ἢ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ χρέη πρέπει νὰ προσαρμοσθοῦν εἰς τὴν ἀντοχὴν τῶν προσφύγων καὶ ὅτι ἡ προσαρμογὴ αὕτη ἔπρεπε νὰ γίνῃ κατὰ περιφερείας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀποδόσεως τῆς γῆς καὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ κλήρου. Ἀπομένει μόνον νὰ ἐξετασθῇ κατὰ πόσον πρακτικῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ διαδικασία αὕτη ἐντὸς λογικῶς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος.

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀνάγκης τῆς προσαρμογῆς αὐτῶν τῶν χρεῶν εἰς τὴν ἀντοχὴν τῶν ὀφειλετῶν καθιστᾷ ἄνευ σημασίας τὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ καταβολὴ τῶν χρεῶν ἀπὸ τοὺς πρόσφυγας, στηριζόμενον εἰς τὰ μικρὰ ποσὰ ποὺ ὑποχρεοῦνται νὰ καταβάλουν ἐτησίως ὠρισμένοι κατηγορίαι προσφύγων. Ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος χωλαίνει κατὰ τοῦτο, ὅτι δὲν ὑπάρχει βεβαιότης ὅτι αἱ μικραὶ ἢ αἱ μεγάλαι καταβολαὶ συμβαδίζουν μὲ τὴν μικρὰν ἢ μεγάλην ἀντοχὴν τῶν ὀφειλετῶν. Ἐὰν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὑπάρχουν γεωργικαὶ ἐγκαταστάσεις μὲ δέκα καὶ ὀλιγώτερα ἀκόμη στρέμματα, πῶς δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι γενικῶς εἶναι εἰς θέσιν οἱ πρόσφυγες νὰ πληρώσουν καὶ μικρὰς ἔστω καταβολὰς πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν χρεῶν των ;

Πλήρη ἐπιδοκιμασίαν θὰ προσελκύσουν ἐπίσης ὅσα ὑποστηρίζει ὁ κ. Νοταρᾶς διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπισπεύσεως τῆς ὀριστικῆς διανομῆς τῶν γαιῶν καὶ τῆς συντάξεως τοῦ ἀγροτικοῦ κτηματολογίου. Ἐντατικὴ καλλιέργεια εἶναι ἀδύνατος χωρὶς βεβαιότητα κατοχῆς τῆς γῆς ἀπὸ τοὺς γεωργούς. Δὲν δύναται τὸ Κράτος νὰ ἐπικαλεσθῇ καμμίαν δικαιολογίαν διὰ τὸν περιορισμόν τῶν τοπογραφικῶν συνεργείων, τὴν ἐπιβράδυνσιν τῶν ὀριστικῶν διανομῶν, ὅπως ἐπίσης διὰ τὴν παραμέλησιν τῆς συντάξεως τοῦ κτηματολογίου, τόσον ἀπαραιτήτου διὰ τὴν παρακολούθησιν τῶν κτηματικῶν μεταβολῶν καὶ τὴν βεβαιότητα τῆς ἰδιοκτησίας τῶν προσφύγων.

Ἄξια ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι ἐπίσης ὅσα γράφει ὁ κ. Νοταρᾶς διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως, ἢ

ὅποια πρέπει ν' ἀντιμετωπισθῆ σοβαρῶς. Διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν θὰ διηκολύνητο τὸ Κράτος, ἐὰν ἡ συνέχισις τοῦ ἔργου τῆς Ε Α Π ἀνετίθετο εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν, ὅπως ἐσκεπτόμενη καὶ ἐγὼ ὡς Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας καὶ εἶχα τονίσει καταλλήλως εἰς τὰ πρὸς τὴν ΕΑΠ ὑπομνήματα κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις ποὺ διεξήγαγον μετ' αὐτῆς διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν καταβολῶν τῶν προσφύγων πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων καὶ τὴν ἴδρυσιν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς. Τὴν αὐτὴν σκέψιν εἶχε καὶ ἡ ὑπὸ τὸν κ. Βενιζέλον Κυβέρνησις, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν τὴν ἐπραγματοποίησεν. Ὅμως καὶ σήμερον ἀκόμη ὑφίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναθέσεως εἰς ἓνα ἐνιαῖον ὄργανισμὸν τοῦ ἔργου τῆς συμπληρώσεως τῆς προσφυγικῆς ἐγκαταστάσεως, ἀγροτικῆς καὶ ἀστικῆς. Δὲν βλέπω δὲ τὸν λόγον διατὶ καὶ τῶρα δὲν θὰ πρέπη ν' ἀνατεθῆ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν, ἡ ὅποια καὶ τὴν ἀπαιτουμένην αὐτονομίαν ἔχει καὶ χρησιμοποιεῖ κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ προσωπικὸν ποῦ εἶχεν ἄλλοτε ἡ ΕΑΠ καὶ διατηρεῖ ἀκόμη τὴν παράδοσιν ποῦ ἀφῆκεν αὕτη, ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τῆς ἐνεργείας, σχετικῶς μὲ τὰ προσφυγικὰ ζητήματα.

Μετὰ τὰς ὀλίγας αὐτὰς παρατηρήσεις θὰ ἐπεθύμουν νὰ προσθέσω, ὅτι ἡ ἀξιόλογος συγγραφὴ τοῦ κ. Νοταρᾶ ἀποτελεῖ σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν λύσιν τῶν προσφυγικῶν ζητημάτων καὶ ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ τὴν ἔχουν ὑπ' ὄψιν των, ὅσοι θέλουν νὰ ἐγκύψουν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ζητημάτων τούτων καὶ θέλουν νὰ συμβάλουν εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς προσφυγικῆς ἐγκαταστάσεως.

Μάϊος 1934

ΑΛ. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ

- ΑΤΕ = Ἀγροτική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος.
ΕΑΠ = Ἐπιτροπή Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων.
ΕΤΕ = Ἐθνική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος.
ΓΔΕΜ = Γενική Διεύθυνσις Ἐποικισμοῦ Μακεδονίας.
ΔΕΘ = Διεύθυνσις Ἐποικισμοῦ Θράκης.
ΠΕΗΝ = Παλ. Ἑλλάς, Ἡπειρος, Νῆσοι.
ΚΤΕ = Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν.
SDN = Société des Nations.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος

Περιεχόμενα

Βιβλιογραφία

Κεφ.		σελίς
	Είσαγωγή	1
A'.	Ἀριθμὸς τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων	11
B'.	Δαπανηθέντα ποσὰ διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν	16
	α) Δαπανηθέντα παρὰ τοῦ Δημοσίου	16
	β) » » τῆς Ε.Α.Π.	21
Γ'.	Διατεθεισα ἀκίνητος περιουσία καὶ ἀξία αὐτῆς . . .	32
	α) Γαῖαι	32
	β) Τουρκοβουλγαρικὰ οἰκήματα καὶ οἰκόπεδα	39
Δ'.	Συνολικὴ ἀξία τῆς ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως	42
Ε'.	Χρεωθέντα ποσὰ εἰς βάρος τῶν ἀγροτῶν προσφύγων	46
	α) Ἐκ χορηγήσεων τοῦ Δημοσίου	46
	β) » » τῆς Ε.Α.Π.	48
	γ) Λόγω ἀξίας γεωργικῶν κλήρων	49
	δ) Δι' ἀξίαν χορηγηθέντων τουρκοβουλγαρικῶν ἀκινήτων	60
	ε) Ἐξ ἄλλων αἰτιῶν	60
ΣΤ'.	Γενόμεναι μειώσεις τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων	62
	α) Δι' ἀποφάσεων τῆς Ε.Α.Π.	63
	β) Κοινῇ συμφωνίᾳ Ε.Α.Π. καὶ Κυβερνήσεως	66
Ζ'.	Διατυπωθεῖσαι ἐπικρίσεις κατὰ τῶν γενομένων χρεώσεων τῶν ἀγροτῶν προσφύγων	73
	α) ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἐκτιμήσεως καὶ χρεώσεως τῆς ἀξίας τῶν γεωργικῶν κλήρων	74
	β) Διὰ τὴν χρεωθεῖσαν ἀξίαν τῶν οἰκημάτων	81
	γ) Διὰ τὸν τρόπον τῆς μετατροπῆς τῶν χρεῶν εἰς Λίρας Ἀγγλίας	84
	δ) Διὰ τὰ χορηγηθέντα ἐφόδια	87
	ε) Διὰ τὰς δαπάνας μεταφορῶν	88
	στ) Διὰ τὰ χρεὴ πρὸς Δημόσιον	89
	ζ) Διὰ δαπάνας γενικῶν ἐξόδων τῆς Ε.Α.Π. καὶ χρεωθέντας τόκους	90

Κεφ.	σελις
Η'. <i>Πραγματοποιηθεῖσαι παρὰ τῆς Ε.Α.Π. εἰσπράξεις ἀπὸ χρέη ἀγροτῶν</i>	92
Θ'. <i>Συμπηφισμὸς τῶν ἀποζημιώσεων τῶν ἀνταλλαξίμων ἀγροτῶν προσφύγων πρὸς τὰ χρέη αὐτῶν</i>	99
Ι'. <i>Διαφοραὶ συγκρίσεως ἀστικῶν καὶ ἀγροτικῶν ἀποζημιώσεων</i>	120
ΙΑ'. <i>Κριτικὴ ἔρευνα τοῦ ζητήματος τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀνταλλαξίμων</i>	125
ΙΒ'. <i>Ἡ διάλυσις τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων</i>	142
ΙΓ'. <i>Ἀνάθεσις τῆς εἰσπράξεως τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν</i>	154
ΙΔ'. <i>Κίνησις πρὸς διαγραφὴν τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων</i>	172
ΙΕ'. <i>Ἀντιλήψεις τῶν πολιτικῶν Κομμάτων τῆς χώρας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων</i>	185
Ιστ'. <i>Δυναμικότης τῶν ἀγροτῶν προσφύγων διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν χρεῶν των</i>	190
α) Μέσος ὄρος τῆς τοκοχρεωλυτικῆς δόσεως, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ καταβάλλῃ ἐτησίως ἐκάστη ἀγροτικὴ οἰκογένεια.	190
β) Ἐξακρίβωσις τοῦ ἐτησίου εἰσοδήματος διαφόρων οἰκογενειῶν ἐγκατασταθεισῶν ἀγροτικῶς	193
ΙΖ'. <i>Ἀναπροσαρμογὴ τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων</i>	199
ΙΗ'. <i>Δηπτέα μέτρα διὰ τὴν παγίωσιν τῆς ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως</i>	209
α) Μεταβίβασις τῆς κυριότητος τοῦ γεωργικοῦ κλήρου εἰς τοὺς κληρούχους	209
β) Ἄρσις περιορισμῶν τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου	211
ΙΘ'. <i>Ὅριστικὴ διανομὴ τῶν γεωργικῶν κλήρων καὶ καταρτισμὸς τοῦ ἀγροτικοῦ κτηματολογίου</i>	221
Κ' <i>Συμπλήρωσις τοῦ ἔργου τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων</i>	240
α) Μήπω ἐγκατασταθέντες ἀγρόται πρόσφυγες	242
β) Συμπλήρωσις τῆς ἀποκαταστάσεως ἤδη ἐγκατασταθεισῶν οἰκογενειῶν	245
γ) Συνολικὴ δαπάνη συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν καὶ ἐξεύρεσις τῶν ἀπαιτουμένων κεφαλαίων	248

δ) 'Ανάγκη ὑπάρξεως ἐνιαίας ὑπηρεσίας 253

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

'Αριθὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι διαμενόντων προσφύγων κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928	262
Προέλευσις τῶν κατὰ τὸ 1928 ἀπογραφέντων προσφύγων	262
Χρηματικὰ κεφάλαια, ἅτινα διεχειρίσθη ἡ Ε.Α.Π.	263
Δαπανηθέντα παρὰ τῆς ΕΑΠ ποσὰ δι' ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι τοῦ 1930, καθ' ἑξαμηνίαν	264
Μέση, κατὰ μῆνας καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1931—1933, ἀγοραία τιμὴ τῶν ὁμολογιῶν τῶν διαφόρων δανείων δι' ἀποζημιώσιν προσφύγων . .	265
Αἱ παρὰ τῶν συνεργείων τῆς Μικτῆς Ἑλληνοβουλγαρικῆς Ἐπιτροπῆς γενόμεναι ἐκτιμήσεις ἀγροτικῶν κτημάτων Βουλγάρων ἀναχωρησάντων ἐξ Ἑλλάδος ἐν συγκρίσει μὲ τὰς παρὰ τῆς ΕΑΠ χρεωθείας τιμὰς.	266
Αἱ παρὰ τῆς ΕΑΠ πραγματοποιηθεῖσαι εἰσπράξεις παρ' ἀγροτῶν προσφύγων, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1930, κατὰ Γραφεῖα Ἐποικισμοῦ	268
Καταβληθεῖσαι καὶ καταβληθησόμεναι ἀποζημιώσεις εἰς ἄστους καὶ ἀγρότας δικαιούχους ἀνταλλαξίμους πρόσφυγας	269
'Αξία τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγκαταλειφθεῖσης Μουσουλμανικῆς περιουσίας, ὡς καὶ αἱ ἔναντι ταύτης καταβληθεῖσαι καὶ καταβληθησόμεναι ἀποζημιώσεις εἰς ἄστους καὶ ἀγρότας δικαιούχους ἀνταλλαξίμους .	270
'Αξία τῆς παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης διαχειριζομένης ἀνταλλαξίμου περιουσίας καὶ πιθανὴ ἀπόδοσις αὐτῆς	272
Τὰ κατὰ τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1933 ὑπάρχοντα ὑπόλοιπα τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων πρὸς τὴν τέως ΕΑΠ, κατὰ περιφερείας καὶ κατηγορίας ὀφειλετῶν	275
Πραγματοποιηθεῖσαι, μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1933, ἐκ μέρους τῆς ΑΤΕ εἰσπράξεις κατὰ μῆνα, ἀπὸ χρέη τῶν προσφύγων πρὸς τὴν ΕΑΠ.	276
'Αριθμὸς τῶν ὀφειλετῶν ἀγροτῶν προσφύγων κατὰ περιφερείας, ἐν σχέσει μὲ τὸ παρ' αὐτῶν ὀφειλόμενον ὑπόλοιπον κεφαλαίου κατὰ Ἰούνιον 1933	277
Διαχείρισις τοῦ Τμήματος Εἰσπράξεως Χρεῶν Προσφύγων τῆς ΑΤΕ ἀπὸ 1/1/1931 μέχρι 31/12/1933	279
Πίνακες ὑπολογισμοῦ τῆς ἐτησίως προσόδου πέντε, διαφόρου ἐπιδόσεως, προσφυγικῶν οἰκογενειῶν ἐγκατασταθεισῶν ἀγροτικῶς . . .	280
Πραγματοποιηθεῖσαι εἰσπράξεις ἀπὸ ὀφειλέτας τῆς ΕΑΠ ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1933	293
Κείμενον τοῦ σχεδίου Συμβάσεως τοῦ καταρτισθέντος κατὰ τὸ 1930 περὶ συστάσεως παρὰ τῇ Α.Τ.Ε. ὑπηρεσίας ἀποκαταστάσεως . .	294
Εὐρετήριον τῶν περιεχομένων καθ' ἕλην	299
Πίναξ κυρίων ὀνομάτων	302
Παροράματα	303

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *

- Andréadés A.* Les effets économiques et sociaux de la guerre en Grèce (1929).
- Boyasoglu A.* Contribution à l'étude de l'économie rurale de la Grèce. Paris 1930.
- Γερακάρη Μ.* Ἡ πληρωμὴ τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων πρὸς τὴν Ε.Α.Π Ἀθῆναι 1926.
- Deimezis A.* Situation sociale créée en Grèce a la suite de l'échange des populations. Paris 1927.
- Eddy C.* Greece and the Greek Refugees. London 1931.
- Evelpidis C.* La réforme agraire en Grèce. Athènes 1926.
- Εὐελπίδη Χρ.* Τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα (εἰς τὴν Μεγάλῃν Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδεῖαν).
- — L'agriculture en Grèce (εἰς περιοδ. «Les Balkans» ἀρ. 1—2 Ἀθῆναι 1934).
- Hadjopoulos A.* Die Flüchtlingsfrage in Griechenland. Athen 1927.
- Καραβίδα Κ.* Τὰ ἀγροτικά. Ἀθῆναι 1931.
- Καρούσου Κ.* Τὸ ζήτημα τοῦ Κτηματολογίου ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι 1898.
- Κοντοδίνα Κ.* Ἐκθεσις τῆς ἐπὶ τῆς Γεωργίας Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Νομοσχεδίου περὶ κυρώσεως τῆς συμβάσεως μεταξὺ Δημοσίου καὶ Α. Τ. Ε. διὰ τὴν εἰσπραξίν τῶν προσφυγικῶν χρεῶν. Ἀθῆναι 1931.

* Ὡσαύτως εἰς τὴν σελίδα 99 παρατίθεται εἰδικὴ βιβλιογραφία, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀποζημιώσεως τῶν δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης ἀνταλλαγέντων μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πληθυσμῶν. Ἐπίσης εἰς τὰς ὑποσημειώσεις τοῦ βιβλίου ἀναφέρονται καὶ διάφοροι δημοσιεύσεις εἰς τὸν ἐγγώριον ἡμερήσιον καὶ περιοδικὸν τύπον.

- Ladas St.* The exchange of minorities Bulgaria, Greece and Turkey. New-York 1932.
- Λαμπαδαρίου Δ.* Τὸ ζήτημα τοῦ Κτηματολογίου (εἰς «Οἶκον. Ἔρευνα τῶν μεγάλων τεχνικῶν ζητημάτων») Ἀθῆναι 1933.
- Λεονάρδου Ἀ.* Ἡ χρέωσις τῶν ἀγροτῶν προσφύγων. Θεσσαλονίκη 1926.
- Λεοντίδης C.* La protection des produits agricoles en Grèce. Paris 1933.
- Μαρκουίτς, Dr. A.* Die griechische Flüchtlingskatastrophe 1922.
(Εἰς τὸ «Oesterreichs — Wirtschaft» Ἰούλιος 1933. Βιέννη).
- Μαυρογορδάτου } Ἡ Μακεδονία. Θεσ/νίκη 1931.*
Χαμουδοπούλου. }
- Μιχαλακοπούλου Ἀ.* Τὰ ζητήματα Μακεδονίας—Θράκης, Ἀθῆναι 1929.
- Morgenthau H.* I was sent to Athens. New York 1929.
- Μπακάλμπαση Ἀ.* Τὸ Προσφυγικὸν ζήτημα. Ἀθῆναι 1923.
— — Ἐκθεσις τῆς μειοψηφίας τῆς ἐπὶ τῆς Γεωργίας Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Νομοσχεδίου περὶ κωλύσεως τῆς συμβάσεως μεταξὺ Δημοσίου καὶ Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς διὰ τὴν εἰσπραξίν τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων. Ἀθῆναι 1931.
- Ξένου Γ.* Τακτοποιήσις καὶ παγίωσις τῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας (εἰς «Οἶκον. Ἔρευνα τῶν μεγάλων τεχνικῶν ζητημάτων» Ἀθῆναι 1933).
- Πάλλη Ἀ. Ἀ.* Περὶ τῶν φυλετικῶν μεταναστεύσεων Μακεδονίας καὶ Θράκης κατὰ τὴν περίοδον 1912—1924. Ἀθῆναι 1925.
— — Συλλογὴ τῶν κυριωτέρων στατιστικῶν τῶν ἀφορωσῶν τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν καὶ τὴν προσφυγικὴν ἀποκατάστασιν. Ἀθῆναι 1929.
— — Ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν. Ἀθῆναι 1933.

κδ'

Πετσάλη Ἀθ. Ἡ δημοσιονομικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ προσφυγικοῦ ζητήματος. Ἀθῆναι 1930.

Πρωτονοταρίου Ἀθ. Τὸ προσφυγικὸν πρόβλημα. Ἀθῆναι 1929.

S. D. N. L'Établissement des Réfugiés en Grèce. Genève 1926.

— — Τριμηνιαῖαι ἐκθέσεις πεπραγμένων τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως προσφύγων ἀρ. 1—27, ὑποβληθεῖσαι εἰς τὴν Κ. Τ. Ε. κατὰ τὰ ἔτη 1924—1930.

Sering M. Agrarfragen in Ostmitteleuropa. Berlin 1930.

Simpson, Sir J. Hope, Palestine. Report on Immigration Land Settlement and Development. London 1930.

Τσουδεροῦ Ἐ. Ἡ ἀποζημίωσις τῶν ἀνταλλαξιμῶν. Ἀθῆναι 1927.

Handwörterbuch der Staatswissenschaften. 4η ἔκδοσις Jena.

Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς τῶν ἐτῶν 1923—1933.

Πρακτικὰ τῆς Γερουσίας τῶν ἐτῶν 1930—1933.

Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τῶν προσφυγικῶν ζητημάτων Ἐπιτροπῆς τῆς Δ'. Συντακτικῆς Συνελεύσεως. Ἀθῆναι 1927.

Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τῶν προσφυγικῶν ζητημάτων Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀθῆναι 1931

Πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ε. Α. Π. κατὰ τὰ ἔτη 1924—30, (ἀνέκδοτα).

Ἐκθεσις Ἐπιτροπῆς Ἐμπειρογνωμόνων. Ἀθῆναι 1927.

Ἐπιτροπὴ Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Στατιστικὴ Ἐπετηρὶς τοῦ ἔτους 1931.

Ἐπιτροπὴ Οἰκονομικῶν. Ἀπολογισμοὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους τῶν χρήσεων 1920—21 μέχρι 1929—30.

Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως τῶν ἐτῶν 1923—1933.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Προσφυγικὸν ζήτημα διὰ τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1922. Ἦδη ἀπὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων καὶ ἐντεῦθεν εἶχε δημιουργηθῆ ζήτημα ἐγκαταστάσεως καὶ περιθάψεως προσφύγων (1). Αἱ πιέσεις καὶ οἱ διωγμοὶ τοὺς ὁποίους ὑφίστατο κατὰ περιόδους ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς καὶ τὸ καθεστὼς τὸ ὁποῖον ἐδημιουργεῖτο διὰ διεθνῶν συνθηκῶν, ἐξηνάγκαζον πολλάκις αὐτὸν νὰ ἐκπατρίζηται καὶ νὰ καταφεύγῃ διὰ νὰ ζητήσῃ ἄσυλον καὶ προστασίαν εἰς τὴν ἐλευθέραν Πατρίδα.

Οὕτω ἀφίχθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα:

α) τὸ 1913, 50 χιλιάδες περίπου Ἕλληνες ἐκ τοῦ τμήματος Μακεδονίας, ὅπερ περιῆλθε τότε εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Σερβίαν.

β) τὸ 1914, 300 χιλιάδες περίπου ἐκ Θράκης καὶ τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας, λόγῳ τοῦ τότε διωγμοῦ των ἐκ μέρους τῶν Νεοτούρκων.

1) Προσφυγικὸν ζήτημα ἀντίκρουσε τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του, καὶ μάλιστα ἀκόμη προηγουμένως κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα, ὅτε τὸ 1827 ἀπεφασίσθη ἡ ἐγκατάστασις τῶν τότε ἐκ Σμύρνης προσφύγων παρὰ τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Μεταγενεστέρως δὲ προέκυψεν προσφυγικὸν ζήτημα κυρίως λόγῳ τῶν Κρητικῶν ἐπαναστάσεων κατὰ τὰ ἔτη 1866, 1869, 1878, 1889, 1896 καὶ 1897. Ἐπίσης τὸ 1906 λόγῳ τῶν διωγμῶν τῆς ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Βλ. σχετικῶς:

C. B. Eddy, Greece and the Greek refugees, London 1931, σελ. 45.

Ἄ. Μπακάμπαση, Τὸ προσφυγικὸν ζήτημα Ἀθῆναι 1923, σελ. 5.

Ἄ Ἄ. Πάλλη, Στατιστικὴ Μελέτη περὶ τῶν Φυλετικῶν Μεταναστεύσεων Μακεδονίας-Θράκης, Ἀθῆναι 1925, σελ. 6.

A. Hadjopoulos, Die Flüchtlingsfrage in Griechenland, Athen 1927, σελ. 67.

γ) τὸ 1919—1921, 70 χιλιάδες ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου δὲν εἶχε προχωρήσῃ ὁ Ἑλλην. Στρατός, ὡς καὶ 55 χιλιάδες Ἑλλήνων τῆς Ῥωσσίας καὶ τοῦ Καυκάσου, καὶ

δ) τὸ 1919—1924, 49 χιλιάδες Ἑλλήνων μεταναστευσάντων ἀναγκαστικῶς εἰς Ἑλλάδα ἐκ Βουλγαρίας, λόγῳ τῆς συνθήκης τοῦ Νεϊγύ.

Ἄλλὰ ζήτημα ἐγκαταστάσεως προέκυψεν ἐπίσης καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν παρὰ τοῦ Ἑλλην. Στρατοῦ τῆς Μικρῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀνατ. Θράκης, ὅτε ἤρχισαν ἐπιστρέφοντες εἰς τὰς ἐστίας των οἱ κατὰ τὸ 1914 ἐκτοπισθέντες πρόσφυγες (1).

Κυρίως ὁμως προσφυγικὸν ζήτημα διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐτέθη σοβαρῶς ἀπὸ τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς καὶ ἐντεῦθεν. Τότε τὸ πρῶτον εὐρέθη τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος πρὸ μιᾶς ὀμαδικῆς καὶ ἄνευ προηγουμένου ὀγκώδους εἰς αὐτὸ συρροῆς ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίου προσφύγων, (2) διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ὁποίων, ἀπαράσκευον καὶ ἐξηντλημένον ἐκ τῶν μακρῶν πολέμων, ἀντίκρουσε τὸ ἀδιέξοδον.

Ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει παρόμοιον τραγικὸν γεγονὸς βιαιᾶς ἐκριζώσεως ἀπὸ τὰς ἐστίας των, ὅπου ἀπὸ αἰῶνων ἦσαν ἐγκατεστημένοι, ἠκμαζον καὶ κατεῖχον τὰ σκῆπτρα εἰς τὸ ἐμπόριον, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας (3), πληθυσμοῦ 1.500.000 περίπου. Οὔτε ἐπίσης δραματικώτεραν θέσιν Κράτους μικροῦ, ὅπερ

1) Περὶ τῆς ἐφαρμοσθείσης πολιτικῆς ὡς καὶ τῶν δαπανῶν διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων τῶν ἀφιχθέντων εἰς Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ 1913 μέχρι τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, βλ. Ἔκθεσιν Ἐπιτροπῆς Ἐμπειρογνώμων, Ἀθῆναι 1927. Ἐπίσης:

Ἄ. Μπακάλμπαση, Τὸ προσφυγικὸν ζήτημα, σελ. 8.

Ἄ. Ἀ. Πάλλη, Στατιστικοὶ Πίνακες, Ἀθῆναι 1929.

Ἐ. Τσουδεροῦ, Ἡ ἀποζημίωσις τῶν ἀνταλλαξίμων, Ἀθῆναι 1927, σελ. 7.

2) Ἡ ἀπογραφή τοῦ 1928 ἀναβιβάζει τοὺς εἰς Ἑλλάδα διαμένοντες πρόσφυγας εἰς 1.221.849 ἄτομα. Ὁ ἀριθμὸς ὁμως τῶν κατὰ τὸ 1922 ἀφιχθέντων ἦτο μεγαλύτερος καθόσον ἐν τῷ μεταξύ πολλοὶ ἀπεδεκατίσθησαν ἐκ τῶν κακουχιῶν, τῶν στερήσεων καὶ τῶν ἀσθενειῶν.

3) Βλ. Α. Andréadès, Les effets économiques et sociaux de la guerre en Grèce, 1929 σελ. 152.

ἐκτὸς ἀπὸ τὰς συνεπειάς μιᾶς ἀνιστορήτου πολεμικῆς καταστροφῆς, εἶχε ταυτοχρόνως ν' ἀντιμετωπίσῃ καὶ τὸ τεράστιον πρόβλημα τῆς περιθάλψεως κατ' ἀρχὰς καὶ ἐγκαταστάσεως κατόπιν πληθυσμοῦ ἴσου πρὸς τὸ 1/4 σχεδὸν τῶν κατοίκων του.

Μόνον ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔζησαν τὸ δράμα τοῦ 1922 καὶ παρηκολούθησαν ἰδίους ὄμμασι τὴν ἀποβίβασιν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ παράλια τῆς ἀλλόφρονος καὶ ἀπεγνωσμένης ἐκείνης μάξης τῶν ἀνθρωπίνων ῥακῶν, μόνον ἐκεῖνοι εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν ὑπεράνθρωπον προσπάθειαν ποῦ κατέβαλεν ἡ χώρα αὕτη, διὰ νὰ δυνηθῇ ν' ἀφομοιώσῃ τὸν πληθυσμὸν ἐκεῖνον ⁽¹⁾ τῶν ὁμογενῶν της, χωρὶς ποσῶς νὰ παρίδῃ καὶ τοὺς ἀλλοεθνεῖς, οἵτινες κατέφυγον εἰς τὸ ἔδαφός της ⁽²⁾.

Καὶ ἄλλα βεβαίως Κράτη ⁽³⁾ ἀντεμετώπισαν εἰς τὸ παρελθόν, τὸ ἐγγύτερον ἢ ἀπώτερον, τοιοῦτον πρόβλημα ὁμαδικῆς μετακινήσεως πληθυσμῶν ἀπὸ μιᾶς χώρας εἰς ἄλλην.

Ἐν τούτοις ἡ περίπτωσις τῆς ἐκριζώσεως τῶν ἐλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Θράκης, παραμένει μοναδικὸν γεγονός ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὅπως μοναδικὸν γεγονός παραμένει καὶ τὸ ἐπιτελεσθὲν ἔργον τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων ἐν Ἑλλάδι, ἔργον ὅπερ μόνον οἱ ἐξαντλούμενοι εἰς δεοντολογίαν, οἱ ἐκ φύσεως μεμηρίμοιροι καὶ ἐθελουτυφλοῦντες, θὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀμφισβητήσωσι. Ὁρθῶς δὲ οἱ ξένοι συγγραφεῖς ὠνόμασαν τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Ἑλλήνων προσφύγων, ὡς τὸ «Ἑλληνικὸν θαῦμα ⁽⁴⁾».

Τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος δὲν ἐδίστασε πρὸ τῶν δυσχερειῶν

¹⁾ Βλ. S. D. N. L'établissement des Réfugiés en Grèce, Genève 1926, σελ. 5.

Ε.Α.Π. 1ην ἐκθεσιν πεπραγμένων πρὸς τὴν Κ.Τ.Ε., Φεβρουάριος 1924.

²⁾ Βλ. Pastor Krafft - Bonnard, Le problème arménien, Genève 1924. E. Canellopoulos, Das griechische Flüchtlingsproblem, Berlin 1927 (μελέτη δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ περιοδικὸν Nord u. Süd).

³⁾ Περὶ τῶν εἰς ξένα κράτη γενομένων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐποικισμῶν, βλ. εἰς Handwörterbuch der Staatswissenschaften (4η ἐκδοσις), τὰ ἄρθρα «Ansiedlung», «Ansiedlungs - gesetzgebung» καὶ «Innere Kolonisation».

⁴⁾ Βλ. Sering, Agrarfragen in Ostmitteleuropa, Berlin 1930.

καὶ δὲν ἐφείσθη οὐδεμιᾶς δαπάνης, διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν ὑπόθεσιν τῶν νέων πληθυσμῶν (1).

Τὸ ἀπησχόλησεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὄχι μόνον ἡ περίθαλψις καὶ προσωρινὴ στέγασις, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἡ βιώσιμος ἐγκατάστασίς των. Ἐὰν συνέβησαν καὶ σφάλματα—ἀσήμαντα ἄλλως τε πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ ἐπιτελεσθέντος ἔργου—ταῦτα ἦσαν ἀναπόφευκτα, συνηφασμένα μὲ αὐτὴν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων (2).

Ἄλλὰ καὶ οἱ πρόσφυγες δὲν ὑπῆρξαν ἀγνώμονες τῶν θυσιαῶν, εἰς ἃς ὑπεβλήθη τὸ Κράτος. Μόλις παρήλθεν ἡ πρώτη ἐντύπωσις τῆς συμφορᾶς καὶ συνῆλθον κᾶπως ψυχικῶς ἀναθαρρήσαντες, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ προσεπάθησαν ὄχι μόνον νὰ καταστοῦν αὐτοχειροβίωτοι, ἀλλὰ καὶ ταῦτοχρόνως νὰ αὐξήσουν τὸν πλοῦτον τῆς χώρας.

Καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γῆ ἐγνώρισε νέαν βλάστησιν καὶ εἶδε τὴν χαρὰν νέων καρπῶν. Χέρσαι γαῖαι, τῶν ὁποίων τὰ σπλάγχνα δὲν διέσχισε ποτὲ ἡ αἰχμὴ τοῦ ἀρότρου, ἔλη τὰ ὁποῖα ἐξέθρεψαν τὸ μίasma καὶ ἐσκόρπισαν τὸν θάνατον, μετετράπησαν ραγδαίως καὶ θαυματουργικῶς διὰ τῶν προσφυγικῶν χειρῶν εἰς πλουσίους σιτοβολῶνας καὶ κήπους προσοδοφόρους. Καὶ νέαι μέθοδοι καλλιεργείας ἠὔξησαν τὴν παραγωγὴν (3) καὶ ἀνεβίβασαν τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα (4).

Ὅστις ἔτυχε νὰ περιέλθῃ τὴν Βόρειον Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς

1) Βλ. Ἀθ. Πετσάλη, Ἡ Δημοσιονομικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ προσφυγικοῦ ζητήματος, Ἀθῆναι 1930.

2) Βλ. Ἀ. Μιχαλακοπούλου, Τὰ ζητήματα Μακεδονίας - Θράκης, Ἀθῆναι 1929, σελ. 48.

Ἀχ. Παπαδάτου καὶ Α. Ἰασωνίδου, ἀγορεύσεις ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 11 Ἀπριλ. 1930.

Ἐ. Τσουδεροῦ, Ἡ ἀποζημίωσις τῶν ἀνταλλαξιμῶν, σελ. 12.

3) Βλ. Α. Andréadès, Les effets économiques et sociaux de la guerre en Grèce. 1929, σελ. 166 καὶ 187.

4) Βλ. ὡς πρὸς τὰ ἀπὸ τῆς οικονομικῆς πλευρᾶς ἀποτελέσματα τῆς ἀφίξεως τῶν προσφύγων : C. Eddy, Greece κλπ. σελ. 168 καὶ 234.

Σ. Νικολαΐδου, Συμβολὴ τοῦ Δημοσίου ὑπὲρ τῶν προσφύγων καὶ τὰνάπαλιν (εἰσηγητικὴ μελέτη ὑποβληθεῖσα εἰς τὸ συνέδριον τῶν προσφύγων βουλευτῶν καὶ γερούσιαστῶν, Θεσσαλονίκη 1929).

Α. Hadjoroulios (ὡς ἀνωτέρω) σελ. 100.

Ἀθ. Πρωτονοταρίου. Τὸ προσφυγικὸν πρόβλημα, Ἀθῆναι 1929, σελ. 158.

Ὀρεστειάδος μέχρι τῆς Φλωρίνης καὶ ἀπὸ τῆς Δοϊράνης μέχρι τοῦ Ὀλύμπου, καὶ ὅστις ἔτυχεν ν' ἀνέλθῃ τὰς βουνοσειρὰς τῶν συνόρων, θ' ἀντελήφθῃ ἔκθαμβος καὶ θὰ βεβαιώσῃ χωρὶς ἐπιφύλαξιν, ὅτι μία νέα κοσμογονία συνετελέσθη ἐκεῖ ἐπάνω.

Οὕτως ἡ ἀφίξις τῶν προσφύγων ὑπῆρξε σταθμὸς μιᾶς νέας ἐξελικτικῆς περιόδου διὰ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἂν ἡ κολοσσιαία αὐτὴ δημιουργικὴ προσπάθεια παρῆλθεν ἀπαρατήρητος μέσα εἰς τὴν χαώδη ἀταξίαν καὶ τὴν σύγχισιν, ποῦ προεκάλεσεν ἡ θύελλα τῆς παγκοσμίου κρίσεως, δὲν θὰ βραδύνη ἐν τούτοις ν' ἀναγνωρισθῇ εὐρύτερον καὶ γενικώτερον ἢ σημασία καὶ ἡ σπουδαιότης τῆς προσφυγικῆς συμβολῆς, εἰς τὸ ἔργον τῆς οἰκονομικῆς ἀναδιοργανώσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀνασυγκροτήσεως.

Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ τὸ κυριώτερον ἔγινεν ἀφορμὴ τῆς ὁμοιογενοῦς ἐθνολογικῆς συνθέσεως τοῦ Κράτους, πρᾶγμα ὅπερ ἄλλωστε τοσάκις ἠκούσθη καὶ ἐκυρώθη καὶ εἰς διεθνή συνέδρια (1).

Ὁ προσφυγικὸς κόσμος δὲν ἔκλυε μοιρολατρικῶς πρὸ τῆς συμφορᾶς του. Δὲν ἔγινε τὸ παράσιτον τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ δὲν ὑπῆρξεν ἡ τάξις ἢ διαρκῶς λαμβάνουσα ὅπως ἠθέλησάν τινες νὰ παραστήσωσι. Δὲν ἔσταύρωσε τὰς χεῖρας, οὐδὲ παρέμεινε νοσταλγὸς τῆς παλαιᾶς εὐτυχίας του. Αὐτὴν τὴν ἔλησμόνησε μέσα εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἀγωνιώδη προσπάθειαν πρὸς δημιουργίαν νέας ζωῆς. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποῖον δὲν ἔλησμόνησε καὶ οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ σβύσῃ ποτὲ εἰς τὴν μνήμην του (2), εἶναι ὁ τόπος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐξυμώθη μὲ τὸν ἰδρωῖτα

1) Βλ. Ἄ. Ἄ. Πάλλη. Στατιστικὴ μελέτη περὶ τῶν φυλετικῶν μεταναστεύσεων.

A. Andréadès, Les effets économiques κλπ. (Μέρος βον, Les effets de la guerre sur la population de la Grèce, ὑπὸ Ἄ. Ἄ. Πάλλη) σελ. 136—146.

Ἄ. Ἄ. Πάλλη. Ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν, Ἀθῆναι 1933, σελ. 20.

C. B. Eddy, Greece and Greek refugees, σελ. 234.

S. D. N. L'établissement des réfugiés en Grèce, Genève 1926, σελ. 5 καὶ 217.

2) Βλ. ἀγόρευσιν ἐν τῇ Βουλῇ Α. Ἰασωνίδου, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 24 Ἰουνίου 1930.

τοῦ μόχθου του καὶ ἐξηγιάσθη μὲ τὰ ὅστια τῶν προγόνων του, ὡς καὶ τὸ αἷμα ὅλων ἐκείνων τῶν ἀδελφῶν του, οὔτινες εἴτε ἔπασσαν μαχόμενοι, εἴτε ἐσφαγιάσθησαν (¹) χάριν αὐτοῦ.

Ἡ πρώτη φροντίς τοῦ Κράτους ὑπῆρξε, τὸ πῶς θὰ ἐξησφαλίζετο ἡ στέγασις καὶ περίθαλψις ὅλου ἐκείνου τοῦ ὄγκου τῶν προσφύγων, ὅστις ἐξακολουθητικῶς ἀπεβιβάζετο εἰς Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1922 μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1923. Εἰς τὴν προσπάθειαν δὲ αὐτὴν δὲν ἀπέμεινε μόνη ἡ Κρατικὴ ἐνέργεια, ἀλλ' ἦλθον προσεπίκουροι καὶ διάφοροι ὀργανώσεις τόσον τοῦ ἐσωτερικοῦ ὅσον καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ (²).

Ἀπὸ τῆς πρώτης ὅμως στιγμῆς ἐγένετο ἀντιληπτόν, ὅτι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ἡ ὅλη Κρατικὴ ἐνέργεια νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν προσωρινὴν μόνον περίθαλψιν καὶ στέγασιν, καθότι ἐὰν τὸ τοιοῦτον ἐξοικονόμησε ὀπωσδήποτε τὰ πράγματα κατὰ τοὺς πρώ-

¹) Ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἐξολοθρευθέντος Ἑλληνισμοῦ τῆς Τουρκίας, ἀπὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων καὶ ἐντεῦθεν δὲν εἶναι ἐπακριβῶς γνωστός.

Ἐπολογίζονται εἰς 800.000 ἕως 1.000.000 οἱ ἐξαφανισθέντες λόγω τῶν διωγμῶν, οὓς ὑπέστη τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον κατὰ τὰ ἔτη 1915—1918, τῶν βιαιῶν καὶ ὁμαδικῶν μετατοπίσεων, τῆς ἀναγκαστικῆς κατατάξεως τῶν ἀγόντων ἡλικίαν 20—40 ἐτῶν εἰς τὰ περιβόητα ἐργατικά τάγματα καὶ τῆς μετὰ τὴν τραγωδίαν τοῦ 1922 μεταφορᾶς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀνατολῆς σημαντικοῦ ἀριθμοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ, ὅστις ἀπωλέσθη σχεδὸν ὀλόκληρος.

Βλ. σχετικῶς ἀγόρευσιν Β. Ἀρτεμιάδου ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 24 Ἰουνίου 1924.

Ἐπίσης A. Andréadès, Les effets économiques et sociaux de la guerre en Grèce σελ. 87.

C. Eddy, Greece κλπ. σελ. 74.

La Société des Nations et les déportations des Chrétiens en Turquie, Genève 1921.

Hellenism in Turkey (Turkey's Crimes), Manchester 1919.

Le Martyre du Pont-Euxin, Genève 1922.

²) Αἱ ξέναι ὀργανώσεις, αἵτινες ἔλαβον σημαντικὸν μέρος εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν προσφύγων ἦσαν ὁ Ἀμερικανικὸς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, ἡ American Near East Relief, ἡ All British Appeal, ἡ Union des secours aux enfants, ἡ Imperial war Relief Fund, ἡ American Womens Hospitals, ἡ Secours françaises aux victimes du proche Orient.

Βλ. σχετικῶς Eddy, Greece and Greek Refugees (σελ. 53) καὶ S. D. N. L'établissement des réfugiés en Grèce, σελ. 4.

τους μήνας δὲν ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ διαρκέσῃ ἐπ' ἄπειρον. Ἐπρεπε νὰ ληφθῇ σοβαρὰ φροντὶς διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων εἴτε ἀστικὴν εἴτε ἀγροτικὴν, οὕτως ὥστε βαθμιαίως οὗτοι νὰ καταστῶσιν οικονομικῶς αὐτάρκεις. Διὰ μίαν ὅμως τοιαύτην προσπάθειαν προφανὲς ἦτο ὅτι δὲν θὰ ἐπήρουν τὰ οικονομικὰ μέσα τοῦ Κράτους καὶ ἔπρεπε νὰ ἐπιζητηθῇ ἢ ἐκ τοῦ ἑξωτερικοῦ συνδρομή.

Ἀπετάθη τότε ἡ Κυβέρνησις κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1923 πρὸς τὴν Κ.Τ.Ε. ζητήσασα τὴν ἠθικὴν καὶ τεχνικὴν ἀρωγὴν της (1). Συγκεκριμένως δὲ ἐζήτησε τὴν χορήγησιν δανείου κυμαινομένου ἀπὸ 7—10 ἑκατομμ. Λ. Α., προτείνασα καὶ ὠρισμένας ἐγγυήσεις, ἑξ' ὧν ἡ κυριωτέρα ἦτο ἡ παραχώρησις 500 χιλ. ἑκταρίων γαιῶν.

Ἡ ἐπὶ τούτῳ δὲ συσταθεῖσα ὑποεπιτροπὴ τῆς ΚΤΕ, εἰς ἣν παρεπέμφθη τὸ ζήτημα, ἀφοῦ ἔλαβε γνῶσιν καὶ τῶν ἐκθέσεων, ἃς συνέταξαν οἱ εἰς Ἑλλάδα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατελθόντες ἀντιπρόσωποι τῆς ΚΤΕ, ἐπεράτωσε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1923 τὸ σχέδιον τῆς ἐνισχύσεως τῆς Ἑλλάδος διὰ δανείου, ὅπερ θὰ ἐξεδίδετο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ΚΤΕ καὶ τοῦ ὁποίου ἡ διαχείρισις θὰ ἀνείθετο εἰς ἓνα αὐτόνομον ὄργανισμὸν, τὴν Ἐπιτροπὴν Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων (2).

Τὴν 29ην Σεπτεμβρίου 1923 τὸ Συμβούλιον τῆς ΚΤΕ - μετὰ τὴν ἐκ μέρους τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἀγγλίας ἐκδηλωθεῖσαν προθυμίαν τῆς χορηγήσεως ὁμοῦ μετὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος προκαταβολῆς ἔναντι τοῦ συναφθησομένου δανείου ἑξ ἑνὸς ἑκατομμυρίου Λιρῶν Ἀγγλίας - ἐνέκρινε τὸ σχέδιον τῆς

1) Καὶ προηγουμένως ὅμως κατόπιν ἀποφάσεως τῆς συνελεύσεως τῆς Κ.Τ.Ε. (Σεπτέμβριος 1922) εἶχε κατέλθει εἰς Ἑλλάδα καὶ Τουρκίαν ὁ Δρ Νάνσεν διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν Ἑλλήνων προσφύγων. Οὗτος ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος καὶ εἰς τὴν ρύθμισιν τοῦ ζητήματος τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν. Βλ. σχετικῶς εἰς S. D. N. Document F 56, ἑκθεσιν ὑποβληθεῖσαν παρὰ τοῦ συνταγματάρχου J. Procter.

2) Βλ. λεπτομερείας περὶ πάντων τούτων εἰς πρακτικὰ τῆς Βουλῆς (συνεδρίασις τῆς 14 Ἰουλίου 1924), ἀγορεύσεις τῶν Ἀ. Μιχαλακοπούλου καὶ Γ. Καφαντάρη.

Ἐπίσης Eddy, Greece κλπ. σελ. 53—82.

S. D. N. L'établissement des Réfugiés κλπ. σελ. 7—12.

S. D. N. Document C. 524, M. 187, 1924 II.

ἀρωγῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὑπογραφέντος ἐκ μέρους τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλλάδος σχετικοῦ «Πρωτοκόλλου ἀφορῶντος τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐν Ἑλλάδι προσφύγων καὶ τὴν ἴδρυσιν Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων» ὡς καὶ τοῦ προσηρημένου εἰς τοῦτο «Καταστατικοῦ τῆς Ε.Α.Π.» (1).

Ἡ Ε.Α.Π. ἤρχισε τὰς ἐργασίας της κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1923, συνελθόντος τοῦ Συμβουλίου αὐτῆς εἰς πρώτην συνεδρίασιν εἰς Θεσσαλονίκην τὴν 11 Νοεμβρίου 1923, ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ πρώτου Προέδρου τῆς Ε.Α.Π. Morgenthau (2). Ἐν συνεννοίσει δὲ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως ἀνέλαβε αὕτη τὴν συνέχισιν τόσον τῆς ἀγροτικῆς ὅσον καὶ τῆς ἀστικῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων, μεταβιθασθειῶν εἰς αὐτὴν τῶν ἀρμοδίων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν (3).

1) Ἐκυρώθησαν διὰ Ν. Δ. τῆς 13 Ὀκτωβρίου 1923. Βλ. Ἐφ. Κυβ. 289 Α' 1923.

2) Τὸ πρῶτον συμβούλιον τῆς ΕΑΠ ἀπηρτίσθη ἐκτὸς τοῦ Προέδρου αὐτῆς καὶ ἐκ τῶν Sir John Campbell ἀντιπροέδρου, καὶ Στεφ. Δέλτα καὶ Περ. Ἀργυροπούλου ὡς μελῶν. Ἐπίσης ἐχρημάτισαν κατὰ καιροὺς μέλη τοῦ Συμβουλίου καὶ οἱ ἐξῆς: Πρόεδροι, C. Howland, C. Eddy. Ἀντιπρόεδροι: Sir J. H. Simpson. Μέλη: Θ. Εὐσταθόπουλος, Ἀχ. Λάμπρος, Ἀ. Ἀ. Πάλλης.

Ἀναπληρωματικὰ μέλη: A. Bonzon, B. H. Hill, Sir R. Graves, R. Tyler, Colonel F. Cunliffe-Owen, Δ. Τανταλίδης, Ἀ. Πασπάτης, Ἰ. Δαμαλᾶς, Μ. Νεγροπόντης.

3) Βλ. Ν. Δ. τῆς 19/12/1923 περὶ λειτουργίας τῆς ΕΑΠ, (Ἐφ. Κυβ. 371 Α' 1923) καὶ τὸ εἰς ἐκτέλεσιν τούτου ἐκδοθὲν Β. Δ. (Ἐφ. Κυβ. 386 Α' 1923). Ἐπίσης βλ. τὴν ὑπ' ἀριθμ. 184084/28/12/1923 ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ὡς καὶ ὁμοίαν ὑπ' ἀριθ. 4762 τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας, εἰς Σὺλλογὴν Νόμων καὶ Διαταγμάτων ἀφορῶντων τὴν ΕΑΠ. Ἀθῆναι 1926.

Ἄς μὴ νομισθῆ δὲ ὅτι διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς ΕΑΠ, διεκόπη ἢ ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου ἀποκατάστασις τῶν προσφύγων. Τοῦναντίον ἐσυνεχίσθη αὕτη παρὰ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργείων Γεωργίας καὶ Προνοίας.

Καὶ τὸ μὲν Ὑπουργεῖον Γεωργίας ἐπεμελήθη τῆς ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως, εἰς λίαν περιορισμένην ὅμως κλίμακα, ἐνῶ παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας κατεβλήθησαν σοβαραὶ προσπάθειαι διὰ τὴν στέγασιν τῶν ἀστῶν προσφύγων, διατεθέντος διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην τοῦ ποσοῦ τῶν Δρχ. 1.500.000.000 περίπου.

Ταῦτοχρόνως, κατόπιν συμβάσεως μετὰ τῆς Ε.Τ.Ε. ἐχορηγήθησαν καὶ δάνεια εἰς τοὺς πρόσφυγας, ἐγγυήσει τοῦ Δημοσίου, καλλιεργητικὰ

Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ 1924, ἀφοῦ προηγουμένως ἐγένοντο διὰ προσθέτου πράξεως ὑπογραφείσης ἐν Γενεύῃ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1924 τροποποιήσεις τινὲς εἰς τὸ ἀρχικὸν πρωτόκολλον, ⁽¹⁾ ὑπεγράφησαν μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν Hambros Bank Ltd (Λονδίνου) τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ Spreyer and Company (τῆς Νέας Ὑόρκης), συμβάσεις ⁽²⁾ περὶ ἐκδόσεως ἐν Λονδίῳ, Ἀθήναις καὶ Ν. Ὑόρκῃ δανείου 7 %₀, ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου £ 12.300.000 καὶ εἰς τιμὴν ἐκδόσεως 88 %₀.

Τὸ καθαρὸν προϊόν τοῦ δανείου τούτου, ὅπερ ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ε.Α.Π. ἀνῆλθε εἰς £ 9.970.016.6.9 ⁽³⁾.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ὅμως τοῦ ἔτους 1926 ἐγένετο ἀντιληπτόν, ὅτι δὲν θὰ ἐπῆρκει τὸ προϊόν τοῦ πρώτου προσφυγικοῦ δανείου διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν ἐκ μέρους τῆς ΕΑΠ τοῦ ἔργου τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων. Ἡ πολιτικὴ ὅμως τότε κατάστασις τῆς χώρας δὲν παρεῖχε ἐλπίδας περὶ συνάψεως καὶ δευτέρου δανείου. Τοῦτο κατέστη δυνατὸν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1927, ὅτε τὸ Συμβούλιον τῆς ΚΤΕ κατόπιν αἰτήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἐνέκρινε τὴν ἐκδοσὶν δανείου ἕξ 9 ἑκατομμυρίων Λιρῶν Ἀγγλίας (τριμερές), ⁽⁴⁾ ἐκ τοῦ ὁποίου τὸ 1/3 ἦτοι 3 ἑκατομμύρια, θὰ διειτίθεντο διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων⁽⁵⁾. Τὸ ποσὸν τοῦ δανείου τούτου ἐμειώθη κατό-

μὲν διὰ τοὺς ἀγρότας, ἐπαγγελματικά δὲ διὰ τοὺς ἀστούς. (Βλ. Ἐ. Τσουδεροῦ. Ἡ ἀποζημίωσις τῶν ἀνταλλαξιμῶν, σελ. 9—11.

¹⁾ Ἡ πρόσθετος αὕτη πράξις ἐκυρώθη διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 24 Ὀκτωβρίου 1924, βλ. Ἐφ. Κυβ. 270 Α'. 1924.

²⁾ Αἱ συμβάσεις αὗται ἐκυρώθησαν διὰ τοῦ Δ. τῆς 9 Μαΐου 1925.

³⁾ Μέχρι τότε ἡ Ε.Α.Π. ἐλειτούργησε χάρις εἰς προκαταβολὰς τεθείσας εἰς τὴν διάθεσιν της. Αὗται ἦσαν 1½ ἑκατομμύριον τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἀγγλίας, 500 χιλ. τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ 1 ἑκατομμύριον Λ. Α. τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Βλ. σχετικῶς, Ἀ. Πετσάλῃ (ὡς ἀνωτέρω) σελ. 33 καὶ H. Morgenthau, I was Sent to Athens, New-York, 1929.

⁴⁾ Διὰ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ δανείου τούτου μὲ τόκον 6 %₀ καὶ τιμὴν ἐκδόσεως 91 %₀, ὑπεγράφησαν δύο συμβάσεις μετὰ τῶν Τραπεζιτῶν Hambros Bank (Λονδίνου) καὶ Spreyer & Co. (Ν. Ὑόρκης), κυρωθεῖσαι διὰ τοῦ Δ. τῆς 29/3/1928 Ἐφ. Κυβ. 49 Α' 1928.

⁵⁾ Τὸ σχετικὸν πρωτόκολλον διὰ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ δανείου τούτου

πιν εἰς 6 1/2 ἑκατομμ. Λιρῶν, λόγῳ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἐπελθούσης συμφωνίας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως μετὰ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, εἰς τὸ ζήτημα τῶν πολεμικῶν χρεῶν, δυνάμει τῆς ὁποίας συμφωνίας ἐχορηγήθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν δάνειον ἐκ δολλαρίων 12.167.073, σχεδὸν δηλαδὴ ποσὸν 2.500.000 Λιρῶν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἠδυνήθη ἡ ΕΑΠ νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τῆς μέχρι τέλους τοῦ 1930, ὅτε αὕτη ἐξαντληθέντων τῶν κεφαλαίων τῆς διελύθη, ἀναλαβόντος τοῦ Κράτους τὴν περαιτέρω φροντίδα τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων (1).

Εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην δὲν προτιθέμεθα νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ ὅλον ζήτημα τοῦ τρόπου τῆς ἀγροτικῆς καὶ ἀστικῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων. Σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ἡ ἐξέτασις τῶν γενομένων ἐν συνόλῳ δαπανῶν διὰ τὴν *ἀγροτικὴν* ἐγκατάστασιν καὶ κυρίως τῶν λόγῳ ταύτης δημιουργηθέντων χρεῶν εἰς βάρος τῶν προσφύγων, καθὼς ἐπίσης καὶ πάντων τῶν συναφῶν μὲ τὴν ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν τούτων ζητημάτων, ὡς ταῦτα τίθενται σήμερον.

ἐκυρώθη διὰ τοῦ Ν.Δ. τῆς 10 Νοεμβρίου 1927 (Ἐφ. Κυβ. 246 Α' 1927) καὶ τοῦ Νόμου 3423 (Ἐφ. Κυβ. 298 Α' 1927).

Βλ. ὡσαύτως λεπτομερείας τῆς χορηγήσεως τοῦ τριμεροῦς δανείου S. D. N. Greek Stabilisation and Refugees loan, Doc. C. 526, M. 198, 1927 II.

1) Περὶ τοῦ ἐπιτελεσθέντος παρὰ τῆς ΕΑΠ ἔργου, βλ. λεπτομερῶς εἰς C. Eddy, Greece and Greek Refugees.

S. D. N. L'établissement des Réfugiés en Grèce.

Τριμηνιαίας ἐκθέσεις πεπραγμένων ΕΑΠ, ὑπ' ἀριθ. 1—27, ὑποβληθείσας εἰς τὴν Κ.Τ.Ε. κατὰ τὰ ἔτη 1924—1930.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΘΕΝΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ.

Συμφώνως πρὸς τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928, οἱ τότε εἰς Ἑλλάδα διαμένοντες πρόσφυγες ἀνῆρχοντο εἰς 1.221.849. ⁽¹⁾

Ἐξ αὐτῶν 151.892 εἶχον ἀφίχθῃ πρὸ τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς καὶ 1.069.957 μετ' αὐτήν. ⁽²⁾

Ἐξ αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν ἀγροτικῶς :

	<i>Οἰκογένειαι</i>	<i>ἼΑτομα</i>
α) παρὰ τῆς ΕΑΠ	142.960	551.468
β) παρὰ τοῦ Κράτους	2.167	8.668
Σύνολον	<u>145.127</u>	<u>560.136</u>

¹⁾ Βλ. Στατιστικὴν Ἐπετηρίδα τῆς Ἑλλάδος 1931. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον δὲν συμπεριλαμβάνονται οἱ Ἀρμένιοι πρόσφυγες, οἵτινες ἀνεβιβάζοντο παρὰ τοῦ Δρος Νάνσεν τὸ 1925 εἰς 45.000 περίπου, ἐνῶ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928 εὐρέθησαν 33.634.

²⁾ Βλ. ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν καὶ διαμονὴν των, πίνακας Α' καὶ Β' εἰς Παράρτημα.

Αἱ περιφέρειαι εἰς τὰς ὁποίας ἐγκατεστάθησαν αἱ 145.127 αὐται οἰκογένειαι, εἶνε:

	<i>Παρά Ε. Α. Π.</i>	<i>Παρά Κράτους</i>	<i>Σύνολον</i>
Μακεδονία	87.084	—	87.084
Θράκη ⁽¹⁾	41.828	—	41.828
Ἡπειρος	1.333	57	1.390
Θεσσαλία	2.260	652	2.912
Στερεὰ Ἑλλάς καὶ Εὐβοία	3.858	1.092	4.950
Πελοπόννησος	864	216	1.080
Κρήτη	4.962	—	4.962
Λήμνος	771	—	771
Σάμος	—	150	150
	<u>142.960</u>	<u>2.167</u>	<u>145.127 ⁽²⁾</u>

Αἱ ἀνωτέρω ἀγροτικῶς ἐγκατασταθεῖσαι οἰκογένειαι ἀπαρτίζουν 2085 ἀγροτικούς συνοικισμοὺς κειμένους:

Μακεδονία	Συνοικισμοὶ	1088
Θράκη	»	623
Ἡπειρος	»	25
Θεσσαλία	»	55
Στερεὰ Ἑλλάς-Εὐβοία	»	47
Πελοπόννησος	»	20
Λήμνος	»	15
Κρήτη	»	212
	<u>Σύνολον</u>	<u>2.085</u>

Ἐνῶ ὅμως αἱ ἀγροτικῶς ἐγκατασταθεῖσαι προσφυγικαὶ οἰκογένειαι ἀνέρχονται εἰς 145.127 ἐν τούτοις τὸ σύνολον τῶν ἀτομικῶν μερίδων τῶν εἰς τὰ μεριδολόγια τῆς ΕΑΠ καταχωρημέ-

¹⁾ Περιλαμβάνονται καὶ αἱ περιφέρειαι Δράμας (15.126 οἰκογ.) καὶ Καβάλλας (9.901 οἰκογ.), αἵτινες ἐποικιστικῶς ὑπήγοντο εἰς τὴν Διεύθυνσιν Ἐποικισμοῦ Θράκης.

²⁾ Οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων, ἐλήφθησαν ἀπὸ τὰ παρὰ τῆς Στατιστικῆς ὑπηρεσίας τῆς ΕΑΠ μέχρι τοῦ 1929 συγκεντρωθέντα στοιχεῖα, ἅτινα ἀναγράφονται καὶ εἰς

νων ὀφειλετῶν ἀγροτῶν ἀνήρχετο κατὰ τὴν 1 Ἰανουαρ. 1931, ὅτε μετεβιβάσθη ἡ ὑπηρεσία εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν, εἰς 175.829 (1).

Ἡ προκύπτουσα διαφορὰ ὀφείλετο ἀφ' ἑνός μὲν εἰς 15 χιλιάδας περιπτου αὐθαιρέτως μετακινήθοντας πρόσφυγας (2), ὧν ἔξοκολούθουν τηρούμεναι αἱ χρεωστικαὶ μερίδες των διὰ τὰ χρέη ἅτινα ἐδημιούργησαν οὗτοι καθ' ὃν χρόνον ἦσαν ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν τῆς ΕΑΠ καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἰκανὸν ἀριθμὸν διπλῶν μερίδων, ἀφορωσῶν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὀφειλέτην. Ἡ ὑπαρξίς τοιούτων διπλῶν μερίδων παρατηρεῖται κυρίως εἰς Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ὅπου εἶνε ἐγκατεστημένον καὶ τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῶν ἀγροτῶν προσφύγων.

Ἐπίσης ἡ διαφορὰ αὕτη ὀφείλεται καὶ εἰς τοὺς ἀρχικῶς ἐγκατασταθέντας ἐν Ἑλλάδι Ἀρμενίους, ὡς καὶ Ἑλληνας πρόσφυγας ἐκ Γενέδου, οἵτινες μεταγενεστέρως ἀνεχώρησαν ἐξ Ἑλλάδος, ἐγκατασταθέντες οἱ μὲν πρῶτοι εἰς Καύκασον, οἱ δὲ δεύτεροι εἰς τὴν πατρίδα των.

τοὺς παρὰ τοῦ Ἀ. Πάλλη ἐκδοθέντας Στατιστικοὺς Πίνακας (1929) καὶ τὸ ἀγγλιστὶ ἐκδοθὲν σύγραμμα τοῦ τελευταίου Προέδρου τῆς ΕΑΠ. C. Eddy (βλ. βιβλιογραφίαν).

Εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ὅμως τούτους δὲν συμπεριλαμβάνονται οἱ πρόσφυγες ἐκεῖνοι, οἵτινες χωρὶς νὰ τύχωσι τῆς εἰδικῆς μερίμνης τοῦ Κράτους ἢ τῆς ΕΑΠ διὰ τὴν ἐγκατάστασίν των, ἐγκατεστάθησαν εἰς ἀπαλλοτριωθέντα κτήματα, ὡς ἀκτήμονες καλλιεργηταὶ ὁμοῦ μετὰ γηγενῶν τοιούτων, ἀποτελέσαντες μέλη συνεταιρισμῶν ἀπαλλοτριώσεως.

Ἐπίσης δὲν συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ εἰς τὴν Νῆσον Λέσβον ἐγκατασταθέντες, εἰς κτήματα ἅτινα ἠγόρασαν ἀπὸ τὴν Ὑπηρεσίαν διαχειρίσεως ἀνταλλαξιμῶν τῆς Ε.Τ.Ε.

1) Τὸν Μάϊον τοῦ 1933 τὸ ὑπόλοιπον τῶν χρεωστικῶν μερίδων τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ἀνήρχετο εἰς 165.568.

2) Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1927 καὶ ἐντεῦθεν παρατηρήθη μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν αὐθαιρέτων μετακινήσεων, αἵτινες ἐλάμβανον προηγουμένως χώραν ἐκ τοῦ λόγου κυρίως ὅτι οἱ οὕτω μετακινούμενοι εἰς τὰς πόλεις, ἀπεσκόπουν νὰ παρουσιάσουν ἑαυτοὺς ὡς *ἀστούς* καὶ τύχωσιν οὕτω τῆς ἀποζημιώσεως, ἣν ἐλάμβανον οἱ ἀστοὶ ἀνταλλάξιμοι.

Αἱ αὐτὲς μετακινήσεις ὀφείλοντο ὡσαύτως καὶ εἰς τὸν λόγον ὅτι, πλεῖστοι καίτοι μὴ ὄντες γεωργοί, εἶχον ἀρχικῶς δεχθῆ ἢ ζητήσῃ νὰ τύχωσιν ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως, ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ λάβωσι δάνεια καὶ ἐφόδια, ἅτινα παρείχοντο τότε ἀφειδῶς ὑπὸ τῆς Ε.Α.Π.

Παρά ταῦτα ὅμως γεγονὸς εἶναι, ὅτι σήμερον *ἔχει αὐξηθῆ* ἔν συγκρίσει μὲ τὸ 1929, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκατεστημένων οἰκογενειῶν, καθ' ὅτι ὁ γενόμενος κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὑπολογισμὸς ἀφεώρα τὴν τότε *συμπωματικὴν* σύνθεσιν τῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ὅμως ἔκτοτε ηὔξήθησαν.

Οἱ λόγοι δέ, ἔνεκα τῶν ὁποίων ἐπῆλθεν ἡ παρατηρουμένη αὐξησης τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένων οἰκογενειῶν, εἶνε οἱ ἑξῆς :

α) ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ ἀπετέλεσαν ἰδίας οἰκογενείας μέλη τῶν ἀρχικῶς ἐγκατασταθεισῶν οἰκογενειῶν, τῶν ὁποίων ὁ βαθμὸς συγγενείας πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας δὲν ἦτο ἄμεσος π. χ. ἀνεψιοί, θεῖοι, ἐξάδελφοι, ἢ διότι οὐδεὶς ὑπῆρχε δεσμὸς συγγενείας.

β) λόγω τῆς αὐτομάτου καὶ φυσικῆς προσαυξήσεως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ.

γ) ἔνεκα τοῦ παρὰ τῆς ΕΑΠ τηρηθέντος συστήματος, συμφώνως πρὸς τὸ ὅποιον παρείχοντο δάνεια καὶ ἄλλα ἐφόδια, μόνον εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν οἰκογενειῶν.

δ) ἐκ τοῦ λόγου ὅτι εἰς ἐκτέλεσιν τῶν κανονισμῶν διανομῆς γαιῶν τῆς ΕΑΠ καὶ βραδύτερον τοῦ Ἀγροτικοῦ Κώδικος ἀκολουθήσαντος ἐν πολλοῖς τὰς διατάξεις τῆς ΕΑΠ, προέκυψαν νέοι δικαιούχοι γεωργικῶν κλήρων, οἱ ὁποῖοι παρουσιάζοντο ὡς νέα οἰκογένεια κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὀριστικῆς διανομῆς τῶν γαιῶν⁽¹⁾.

ε) ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι λόγω τῆς κρίσεως καὶ τῆς ὑφισταμένης εἰς τὰ ἀστικά κέντρα ἀνεργίας παρατηρεῖται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔξοδος ἐκ τῶν πόλεων—σημειουμένη πολλάκις καὶ καθ' ὁμάδας—μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς ἀγροτικὰς περιφερείας. Ἀπόρροια δὲ τούτου εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ 1929 καὶ ἐντεῦθεν παρατηρουμένη ἀθρόα ζήτησις ἀγροτικῶν κλήρων. Τοιαῦται αἰτήσεις ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως ὑπεβλήθησαν ὁμαδικῶς ἰδίως εἰς Σέρρας, Καβάλλαν καὶ Ξάνθην, ἀπὸ ἀνέργους καπνεργάτας.

1) Ἡ ἀρμοδία μάλιστα ὑπηρεσία τοῦ Ἐποικισμοῦ ἔχει ἤδη διαπιστώσει ὅτι, πρὸ τῆς ἐκάστοτε ὀριστικῆς διανομῆς συνοικισμοῦ τινος, παρατηρεῖται ἀθρόα τάσις ἀνηλίκων καὶ ἐνηλίκων πρὸς σύναψιν γάμου, μὲ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν ὅπως ἀπαρτίσουν ἰδίας οἰκογενείας καὶ τύχωσιν οὕτω ἰδίου γεωργικοῦ κλήρου.

Ἡ ἀνωτέρω αὐξησης ὑπολογίζεται παρὰ τῶν ἁρμοδίων ὑπηρεσιῶν εἰς 15 % ἐπὶ τοῦ συνόλου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατὰ τὸ 1929 ἐγκατεστημένων οἰκογενειῶν.

Ἐκ παραλληλισμοῦ δὲ τὸν ὅποιον ἐνηργήσαμεν ἐπὶ 180 συνοικισμῶν, τῶν ὁποίων αἱ γαῖαι διενεμήθησαν ὀριστικῶς μετὰ τὸ 1931, ἐξηκριβώσαμεν ὅτι πράγματι ὁ ἀριθμὸς τῶν κληρῶν ἦτο ἀνώτερος κατὰ 10 % ἐκείνου, ὅστις διεπιστώθη παρὰ τῆς ΕΑΠ κατὰ τὴν προσωρινὴν διανομὴν τοῦ 1929.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΔΑΠΑΝΗΘΕΝΤΑ ΠΟΣΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ

Αἱ δαπάναι διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας:

α) εἰς τὰ δαπανηθέντα ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου ἐκ τῶν προϋπολογισμῶν τοῦ Κράτους, καὶ

β) εἰς τὰ δαπανηθέντα ἐκ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων ἐκ τῶν κεφαλαίων τῆς.

Ι.—ΔΑΠΑΝΗΘΕΝΤΑ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

Πρὶν ἢ ἀναλάβῃ ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων συστηματικῶς τὸ ἔργον τῆς ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων (Νοέμβριος 1923) εἶχεν ἤδη τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας ἐπιληφθῆ τῆς τοιαύτης ἐργασίας¹⁾ προσπορισθὲν τὰ σχετικὰ χρηματικὰ κεφάλαια ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους. Μετὰ δὲ τὴν ἴδρυσιν τῆς τέως ΕΑΠ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν φροντίδα τῆς ἐξακολουθήσεως καὶ συμπληρώσεως τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων τούτων.

Τὰ ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου διατεθέντα ποσὰ ἀπὸ τοῦ 1915 μέχρι τοῦ 1930 διὰ τὸν ἐποικισμὸν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ἐχρη-

¹⁾ Βλ. α) Ν. Δ. τῆς 13 Ἰουλίου 1923 περὶ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως προσφύγων Ἐφ. Κυβ. 190 Α' 1923, β) Ν. Δ. τῆς 20/31 Δεκεμβρ. 1922 (Ἐφ. Κυβ. 294 Α' 1922) περὶ ὀργανισμοῦ Ὑπηρεσίας Ἐποικισμοῦ Μακεδονίας, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τῶν Ν. Δ. τῆς 14/17 Μαρτίου 1923 καὶ ὁμοίου τῆς 24/30 Αὐγ. 1923 (Ἐφ. Κυβ. 71 καὶ 244 Α'. 1923).

σιμοποιήθησαν κυρίως διὰ τὴν ἀνέγερσιν καὶ ἐπισκευὴν οἰκημάτων, διὰ τὴν χορήγησιν μικρῶν καὶ μεγάλων ζώων, γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ σπόρων, διὰ ζωάρκειαν πρὸς συντήρησίν των κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐγκαταστάσεώς των, διὰ νομὴν ζώων, καλλιεργητικὰ δάνεια κλπ. κλπ. Τὰ ποσὰ ταῦτα εἶναι τὰ ἐξῆς συμφώνως πρὸς τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους. (Ἐπιχειρηματικὸν Γεωργίας).

Χρήσεις ἐτῶν 1915—19	Δρχ.	5.830.414 (¹).
Χρήσεις 1920—21	»	11.608.992,85
» 1921—22	»	13.666.443,50
» 1922—23	»	27.220.046,15
» 1923—24	»	193.895.151,85
» 1924—25	»	67.545.122,80
» 1925—26	»	16.988.522,70
» 1926—27	»	9.777.768,45
» 1927—28	»	9.244.382,40
» 1928—29	»	30.300.681,50
» 1929—30 (²)	»	16.452.196,50
Ἦτοι σύνολον	Δρχ.	<u>407.529.722,70 (³).</u>

¹) Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἐλήφθη ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐμπειρογνομόνων, Ἀθῆναι 1927.

²) Τὰ μετὰ τὸ 1930 δαπανηθέντα παρὰ τοῦ Κράτους ἐκ πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ ποσά, εἶνε ἀσήμαντα. Κυρίως δὲ τὸ Κράτος ἀντεπεξῆλθε εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του ἐκ τῶν κεφαλαίων, ἅτινα ἐγκατέλειπεν ἡ ΕΑΠ καὶ ἐκ τῶν παρὰ τῆς ΑΤΕ παραδοθέντων ὑπολοίπων ἀπὸ τὰς εἰσπράξεις τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων. (Βλ. σχετικῶς ἐν λεπτομερείᾳ εἰς τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ παρόντος).

³) Ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐμπειρογνομόνων, ἀναγράφεται ὡς δαπανηθὲν μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1926 ποσὸν Δρχ. 505.166.328, ἢ £. 2.382.635. Ἡ παρατηρουμένη διαφορὰ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι, καθ' ἣν ἐποχὴν ἢ ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆ συνέτασσε τὴν ἔκθεσίν της, δὲν εἶχον εἰσέτι καταστρωθῆ καὶ δημοσιευθῆ οἱ ἀπολογισμοὶ τῶν ἀντιστοίχων χρήσεων, οἵτινες περιλαμβάνουσι τὰ ἀκριβῆ ποσὰ τῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δαπανηθέντων.

Ἐπίσης ὁ Ἄ. Πετσάλης ἐν τῇ σχετικῇ μελέτῃ του (βλ. βιβλιογραφίαν), προτιθέμενος νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἐπιβάρυνσιν τοῦ Δημοσίου ἐκ τῆς δι' ἐποικισμὸν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων προσπάθειας τοῦ Κρά-

Τὸ ποσὸν τοῦτο, λαμβανομένης ὡς βάσεως τῆς καθ' ἕκαστον ἔτος μέσης τιμῆς, ἀντιστοιχεῖ μὲ 2.157.756 Λίρας ᾽Αγγλίας.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ὅμως ἐκ πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ δαπανηθέντων ποσῶν διετέθησαν ὡσαύτως ἀρχικῶς κατὰ τὰ ἔτη 1922—23 καὶ τὰ κάτωθι εἶδη, μὲ τὴν ἀξίαν τῶν ὁποίων ἐχρεώθησαν οἱ πρόσφυγες :

α) κτήνη τοῦ στρατοῦ ἀξίας περίπου 29 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

β) ἐπιταχθέντα πρὸ τῆς 7ης ᾽Οκτωβρίου 1923 εἶδη ἀπὸ Μουσουλμάνους, ἴητοι κτήνη, σιτηρὰ, γεωργικὰ ἐργαλεῖα κλπ. ἀξίας δραχ. 77.936.544, ἐκ τῶν ὁποίων δραχ. 62.936.544 διὰ τὴν περιφέρειαν Μακεδονίας συμπεριλαμβανομένων τῶν περιφερειῶν Δράμας-Καβάλλας καὶ Δραχ. 15.000.000 διὰ τὴν περιφέρειαν Θράκης. Ἡ ἀξία τούτων δὲν κατεβλήθη ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου.

γ) ἐπιταχθέντα μετὰ τὴν 7ην ᾽Οκτωβρίου 1923 εἶδη ἀπὸ Μουσουλμάνους δραχ. 12.213.798 τῶν ὁποίων ἡ ἀξία κατεβλήθη ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου.

Διετέθησαν ὄθεν ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου :

α) ἐκ πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ

Δραχ. 407.529.722 ἢ £: 2.157.756

καὶ β) διάφορα ἐφόδια (ἐπιτάξεις, κτήνη

στρατοῦ) Δραχ. 119.150.342 ἢ £: 440.090

Ἦτοι ἐν συνόλῳ Δρ. 526.680.064. ἢ £: 2.597.846 (1)

Τὰ ποσὰ ταῦτα δαπανηθέντα διὰ τὸν ἐποικισμὸν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, διετέθησαν ὑπὸ τύπον δανείων, ὑπογραφεισῶν

τους, ἀναφέρει διὰ τὰ ἔτη 1922—23 μέχρι 1930—31 δαπάνην Δραχ. 702.665.542. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως οὗτος δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητα καθότι, ὡς καὶ ὁ ἴδιος ἀναφέρει, ἐλήφθη ἐκ τῶν ἀναγραφεισῶν σχετικῶν πιστώσεων εἰς τοὺς Γεν. προϋπολογισμοὺς τοῦ Κράτους, καὶ ὄχι ἐκ τῶν ἀπολογισμῶν.

1) Εἰς τὰ ἀνωτέρω ποσὰ δὲν συμπεριλαμβάνονται αἱ γενόμεναι παρὰ τοῦ Κράτους δαπάναι διὰ τὴν περίθαλψιν καὶ μετακίνησιν τῶν προσφύγων εἰς τοὺς τόπους τῆς ἐγκαταστάσεώς των, αἵτινες ἐπεβάρυνον τὰς πιστώσεις τοῦ Ἐπιτελείου Προνοίας.

ἐκ μέρους τῶν λαβόντων ταῦτα προσφύγων εἰδικῶν χρεωστικῶν ἀποδείξεων, δι' ὧν οὗτοι ἐδήλουν ὅτι ὄφειλον νὰ καταβάλωσι ταῦτα τμηματικῶς εἰς τὸ Κράτος, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου.

Τὸ ζήτημα ὅμως τοῦ τρόπου τῆς ἐξοφλήσεως τῶν χρεῶν τούτων παρέμεινεν ἐκκρεμὲς, οὐδεμιᾶς σχεδὸν γενομένης συστηματικῆς ἐργασίας μέχρι τοῦ 1930, ὅτε διὰ τῆς Συμβάσεως Παπαδάτου — Ἐντυ (¹) ῥητῶς καθωρίσθη ὅτι τὸ Δημόσιον ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν Ε. Α. Π. — πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐργασίας τοῦ συμψηφισμοῦ—τὰ πρὸς αὐτὸ ὀφειλόμενα χρέη τῶν ἀγροτῶν προσφύγων (²).

Εἰς τ' ἀνωτέρω ὅμως ποσὰ δὲν συμπεριλαμβάνονται καὶ ἐκεῖνα, ἅτινα διετέθησαν παρὰ τοῦ Δημοσίου διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν εἰς *παραμεθορίους συνοικισμοὺς* ἐγκατασταθέντων προσφύγων.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει ὡς ἐξῆς :

Εἶνε γνωστοὶ οἱ λόγοι ἔνεκα τῶν ὁποίων ἐκρίθη σκόπιμος ἡ πύκνωσις τοῦ πρὸς τὰ βόρεια σύνορα τῆς Ἑλλάδος πληθυσμοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἐποικισμὸς τῆς παραμεθορίου χώρας παρουσίαζε πλείστας ὕσας δυσχερείας κυρίως συγκοινωνιακάς, ὥστε οἱ ἐκεῖ ἐγκατεστημένοι πρόσφυγες νὰ εὐρίσκωνται εἰς μειονεκτικὴν θέσιν ἔναντι τῶν λοιπῶν τοιούτων, ἤρχισε νὰ παρατηρῆται βαθμιαία μετακίνησις τῶν ἀρχικῶς ἐκεῖ ἐγκατασταθέντων πρὸς νοτιώτερα διαμερίσματα.

Διὰ τὴν ἀναχαίτισιν τῆς τοιαύτης μετακινήσεως καὶ πρὸς παγίωσιν τῆς εἰς τὰ παραμεθόρια ἐγκαταστάσεως, ἐδημοσιεύθη ὁ Νόμος 4121, (³) διὰ τοῦ ὁποίου παρεχωροῦντο ὠρισμένα πλεονεκτήματα εἰς τοὺς ἐγκατεσταθέντας εἰς τὰ παραμεθόρια πληθυσμούς, εἰς ἀντιστάθμισμα τῶν μειονεκτημάτων, ἅτινα ἦσαν συνυφασμένα μὲ τὴν ἐκεῖ ἐγκατάστασιν των (⁴).

Διὰ τοῦ Νόμου τούτου (⁵) προεβλέπετο ἡ σύστασις ἐπτὰ ἐποπτειῶν μὲ προορισμὸν τὴν μελέτην καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν παρα-

¹) Βλ. Νόμον 4592 εἰς Ἐφ. Κυβ. ἀρ. 137 Α' 1930.

²) Περὶ τοῦ τρόπου τῆς παραδόσεως τῶν χρεῶν τούτων βλέπε λεπτομερείας κατωτέρω.

³) Βλ. Ἐφ. Κυβ. ἀρ. 129 Α'. 1929. Βλ. ἐπίσης Διάταγμα περὶ ἐκτελέσεως τοῦ Ν. 4121 Ἐφ. Κυβ. 306 Α', 1929.

⁴) Βλ. Ἀ. Μιχαλακοπούλου, Τὰ ζητήματα Μακεδονίας-Θράκης, σελ. 21.

⁵) Ἀρχικῶς κατὰ τὸ 1928 ἐγένετο σκέψις ὅπως, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν εἰς τὰ παραμεθόρια ἐγκατασταθέντων, χορηγηθῆ εἰς τοὺς ἐξ

μεθορίων συνοικισμῶν, κυρίως δὲ τὴν ἀνέγερσιν οἰκημάτων, τὴν κατασκευὴν κοινωφελῶν ἔργων, καὶ τὴν χορήγησιν μικρῶν ζώων πρὸς ἄσκησιν τῆς κτηνοτροφίας.

Ὁ σκοπὸς οὗτος θὰ ἐπετυγχάνετο διὰ χρηματικῷ κεφαλαίου, ὅπερ θὰ προέκυπτε ἐκ τῆς ἐκποιήσεως ὁμολογιῶν ἀξίας 120 ἑκατομμυρίων, ἐκ τῶν ἐκδοθεισῶν παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἀστῶν ἀνταλλαξίμων προσφύγων καὶ ὅπερ ποσὸν θὰ ἐτίθετο ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀρμοδίων Γεν. Διοικητῶν Μακεδονίας καὶ Θράκης.

Ἐσαύτως διὰ τοῦ αὐτοῦ Νόμου καθωρίσθη ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1929—30, ἀπηλλάσσοντο οἱ εἰς τοὺς παραμεθορίους συνοικισμοὺς ἐγκατασταθέντες πρόσφυγες τοῦ φόρου τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ὡς καὶ τοῦ φόρου αἰγοπροβάτων καὶ χοίρων.

Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ Νόμου τούτου ἐλήφθη τὴν 11 Ἰουλίου 1929 ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου (1), δι' ἧς ἐνεκρίθη ἡ ἀναγνώρισις ὡς παραμεθορίων συνοικισμῶν 254 τοιούτων, κειμένων :

12	ἐν	τῇ	περιφερείᾳ	Καστορίας
14	»	»	Φλωρίνης	
31	»	»	Ἐδέσσης	
11	»	»	Ἀξιουπόλεως	
23	»	»	Κιλκίς	
31	»	»	Συντικῆς	
1	»	»	Σερρῶν	
112	»	»	Δράμας	
3	»	»	Κομοτινῆς	
16	»	»	Ἀλεξ/πόλεως	

Ταύτοχρόνως ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Γεν. Διοικητῶν Μακεδονίας καὶ Θράκης ποσὸν 100 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἰσότιμον τότε τῶν 120 ἑκατομμυρίων εἰς ὁμολογίας, ἧτοι 60 ἑκατομμύρια διὰ τὴν περιφέρειαν Μακεδονίας καὶ 40 ἑκατομμύρια διὰ τὴν περιφέρειαν Θράκης.

Καὶ τὸ ποσὸν μὲν ὅπερ ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γεν. Διοικητοῦ Μακεδονίας ἐδαπανήθη ἤδη, διατεθέντων 35 ἑκατομμυρίων διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων κοινῆς ὠφελείας καὶ 25 ἑκατομμυρίων διὰ τὴν συμπληρωματικὴν χορήγησιν ἐφοδίων εἰς τοὺς ἐκεῖ πρόσφυγας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Θράκην ἡ χρησιμοποίησις τοῦ σχετικοῦ κονδυλίου τῶν 40 ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ἤρξατο μόνον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1933.

Ἐπειδὴ δὲ ῥητῶς ἐν τῷ Νόμῳ 4121 ἀνεγράφετο, ὅτι αἱ δαπάναι αἵτινες θὰ ἐγίνοντο διὰ τοῦ εἰς μετρητὰ προϊόντος τῶν 120 ἑκατομμυρίων

αὐτῶν ἀνταλλαξίμους ἀστικὴ ἀποζημίωσις, χωρὶς νὰ λάβῃ χώραν συμψηφισμὸς. Βλ. λεπτομερείας κατωτέρω.

1) Βλ. Ἐφ. Κυβ. ἀρ. 307 Α', 1929.

ὁμολογιῶν, θὰ ἐβάρυνον τοὺς ἐν ἐκάστῳ συνοικισμῷ ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας, ἐφόσον θὰ ἐπῆρχετο ἄμεσος ὠφέλεια ἐκάστης οἰκογενείας (1), ὑπογραφομένων ἐκ μέρους τούτων εἰδικῶν χρεωστικῶν ἀποδείξεων, ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1932 ἡ παράδοσις εἰς τὴν Α.Τ.Ε. τῶν σχετικῶν δικαιολογητικῶν, διὰ τὴν χρέωσιν τῶν ὀφειλετῶν εἰς τὰς παρ' αὐτῇ ἀτομικὰς τῶν μερίδας (2).

II. ΔΑΠΑΝΗΘΕΝΤΑ ΠΑΡΑ ΤΗΣ Ε. Α. Π. (3)

Τὸ σύνολον τῶν δαπανῶν τῆς τέως Ε.Α.Π. διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ἀνῆλθε, διὰ τὸ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1924 μέχρι 31ης Δεκεμβρίου 1930 χρονικὸν διάστημα, εἰς δραχμὰς 3.336.635.703. (4)

Ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου διετεθήσαν :

α)	παρὰ τῆς Γεν. Δ/σεως Ἐποικισμοῦ Μακεδονίας	Δρχ.	2.408.613.377
β)	παρὰ τῆς Δ/σεως Ἐποικισμοῦ Θράκης	»	376.857.876
γ)	παρὰ τῆς Δ/σεως Ἐποικισμοῦ Παλ. Ἑλλάδος, Ἡπείρου καὶ Νήσων	»	491.553.750
δ)	ἀναλογία δαπανῶν τῆς Κεντρι- κῆς ὑπηρεσίας διὰ γενικὰ ἔξοδα	»	59.610.700

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ διάφορα εἶδη διὰ τὰ ὁποῖα ἐδαπανήθη τὸ ἀνωτέρω ποσόν, ταῦτα εἶνε τὰ ἑξῆς:

1) Αἱ δαπάναι δι' ἔργα κοινῆς ὠφελείας ὡς π.χ. ὑδροεῦσεις, ἀρδεύσεις, ἔργα συγκοινωνίας, ὑγιεινῆς κλπ. οὐδένα θὰ ἐπεβάρυνον.

2) Μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1933 εἶχον παραδοθῆ εἰς τὴν Α.Τ.Ε. πρὸς εἰσπραξίν ἢ συμψηφισμὸν, χρέη τῆς κατηγορίας ταύτης ἀνερχόμενα εἰς δραχ. 19.771.131.

3) Περὶ τῶν χρησιμοποιηθέντων παρὰ τῆς Ε.Α.Π. χρηματικῶν κεφαλαίων βλ. εἰς Παράρτημα πίνακα Γ'.

4) Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἐλήφθη ἐκ τῆς καταστάσεως δαπανῶν Ε.Α.Π. ἀπὸ 1/1/1924 μέχρι 31/12/1930, τῆς συνταχθείσης τὴν 18/3/1931 παρὰ τῆς διαδεχθείσης τότε προσωρινῶς τὴν Ε.Α.Π. Γενικῆς Δ'σεως Ἀποκαταστάσεως.

Πλὴν τοῦ ποσοῦ ὅμως τούτου, ἡ Ε.Α.Π. διεχειρίσθη ὡσαύτως καὶ ποσὸν Δρχ. 42.306.993 μὴ προερχόμενον ἐκ τῶν κεφαλαίων τῆς, ὡς ἑξῆς :

α) δραχμὰς 31.994.693 διατεθείσας διὰ τὴν κατασκευὴν διαφόρων

Α' Στέγασις.

Ἐδαπανήθησαν	Δρχ.	1.001.722.628
Ἦτοι		
Μακεδονία	Δρχ.	628.071.472
Θράκη	»	94.190.959
Π. Ἑλλάς	»	279.460.197

Τ' ἀνωτέρω ποσὰ ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν ἀνέγερσιν 52.561 νέων οἰκημάτων καὶ διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν παραδοθέντων τῇ Ε.Α.Π. παλαιῶν τουρκοβουλγαρικῶν οἰκημάτων, ὅσα εἶχον ἀνάγκην τοιαύτης ἐπισκευῆς.

Τ' ἀνωτέρω 52.561 οἰκήματα, ἅτινα ἀνηγέρθησαν παρὰ τῆς Ε. Α. Π. κατανέμονται :

Μακεδονία. Θράκη. Π. Ε. Η. Ν.

Οἰκήματα ἀνεγερθέντα παρὰ τῆς Ἑταιρείας D. H. T. G.	9.228	445	—
Οἰκήματα ἀνεγερθέντα ἀπ' εὐθείας παρὰ τῆς Ε. Α. Π.	21.649	11.191	10.048

Προσέτι διὰ τὴν στέγασιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων διέ-
τέθησαν 63.886 τουρκοβουλγαρικὰ οἰκήματα ⁽¹⁾ καὶ 13.487 ἀνε-
γερθέντα παρὰ τοῦ Δημοσίου κατὰ τὰ ἔτη 1922—1924.

ἔργων κοινῆς ὠφελείας (ἔργων ὑδρεύσεως, μικρῶν γεφυρῶν, σχολείων)
καὶ προερχομένας ἐξ ἐνοικίων τῶν ἀχρησιμοποιήτων ἐκτάσεων διαφό-
ρων προσφυγικῶν ομάδων.

β) δραχμὰς 10.312.300, ἃς ἐδαπάνησε διὰ τὴν κατασκευὴν δια-
φόρων ἔργων εἰς πλημμυροπαθεῖς Συν/σμοὺς γηγενῶν διὰ λ/σμὸν τοῦ
Δημοσίου.

Βλ. τριμηνιαίας ἐκθέσεις Ε.Α.Π. πρὸς τὴν Κ.Τ.Ε. ὑπ' ἀριθ.
2—9, καὶ 19, 20, 24 καὶ 27.

¹⁾ βλ. σχετικῶς κατωτέρω εἰς ἐπόμενον κεφάλαιον.

Β' Χορηγηθέντα ζῶα (¹)

Ἐδαπανήθησαν ἐν συνόλῳ Δρχ. 547.813.817.

Ἦτοι:

Μακεδονία	Δρχ.	433.332.982
Θράκη	»	65.338.256
Π. Ἑλλάς	»	49.142.579

Διὰ τοῦ ἀνωτέρω ποσοῦ ἠγοράσθησαν:

ἄροτριῶντα (βόες, βούβαλοι, ἵπποι)

ζῶα φόρτου (ἡμίονοι, ὄνοι), καὶ

ζῶα ἀναπαραγωγῆς (ἀγελάδες, φορβάδες, χοῖροι, αἴγες, πρόβατα). (²)

Γ' Γεωργικὰ ἐργαλεῖα (³)

Ἐδαπανήθησαν ἐν συνόλῳ Δρχ. 119.965.520.

Ἦτοι:

Μακεδονία	Δρχ.	86.059.437
Θράκη	»	18.112.946
Π. Ἑλλάς	»	15.793.137

Διὰ τοῦ ἀνωτέρω ποσοῦ ἠγοράσθησαν καὶ διενεμήθησαν ἄροτρα, κάρρα, δοκάναι, σβάρναι, γεωργικαὶ μηχαναὶ κλπ.

Ἀκριβῆς ἀριθμὸς τῶν ἀγορασθέντων εἰδῶν δὲν ὑπάρχει.

Δ' Μεταφοραὶ (⁴)

Ἐδαπανήθησαν Δρχ. 168.058.625.

Ἦτοι:

Μακεδονία	Δρχ.	149.788.975
Θράκη	»	16.814.332
Π. Ἑλλάς	»	1.455.318

¹) Βλ. τριμ. ἐκθ. ΕΑΠ ὑπ' ἀριθ. 2-9, 19, 24 καὶ 27.

²) Ἀκριβῆς ἀριθμὸς τῶν ἐξ ἐκάστης κατηγορίας ἀγορασθέντων καὶ διανεμηθέντων ζῴων δὲν ὑπάρχει.

³) Βλ. τριμην. ἐκθ. ΕΑΠ ὑπ' ἀριθ. 2-9 καὶ 27.

⁴) » » » » » 27.

Τὸ ἀνωτέρω ποσὸν περιλαμβάνει πάσας τὰς δαπάνας, αἵτινες ἐγένοντο διὰ τὴν μεταφορὰν ἀπὸ τοὺς τόπους τῆς ἀγορᾶς ἢ παραλαβῆς εἰς τοὺς τόπους τῆς διανομῆς, τῶν γεωργικῶν ἐργαλείων, ζώων, σπόρων, οἰκοδομησίμων ὑλικῶν κλπ.

Ε' Καλλιεργητικὰ δάνεια (¹).

Τα χορηγηθέντα καλλιεργητικὰ δάνεια εἰς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας ἀνῆλθον εἰς Δρχ. **513.883.309.**

Ἦτοι:

Μακεδονία	Δρχ.	432.158.739
Θράκη	»	27.938.267
Π. Ἑλλάς	»	53.786.303

Εἰς τὴν ἀνωτέρω κατηγορίαν δανείων, περιλαμβάνονται τὰ χορηγηθέντα δάνεια εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας διὰ τὴν ἀπ' εὐθείας παρ' αὐτῶν ἀγορὰν σπόρων, νομῆς κτηνῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ χορηγηθέντα κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐγκαταστάσεως εἰς ἐκάστην οἰκογένειαν δάνεια ζωαρκειᾶς πρὸς συντήρησίν της μέχρι τῆς ἐσοδείας.

Στ' Διάφορα δάνεια.

Πλὴν τῶν χορηγηθέντων καλλιεργητικῶν δανείων, διετεθήσαν ὡσαύτως καὶ ἕτεροι δραχ. **176.024.196**, χρησιμοποιηθεῖσαι διὰ τοὺς κάτωθι σκοπούς :

α) Δάνεια εἰς πλημμυροπαθεῖς (²) Δρχ. 5.825.834

Ταῦτα ἐδόθησαν πρὸ παντὸς εἰς τὴν περιφέρειαν Μακεδονίας διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν προσφύγων ἐκείνων, ὧν αἱ ἐσοδεῖαι κατεστράφησαν κατὰ καιροὺς ἐκ πλημμυρῶν.

β) Ἐπαγγελματικὰ δάνεια (³) Δρχ. 114.983.137

Ταῦτα ἐχορηγήθησαν εἰς τοὺς εἰς ἀγροτικούς συνοικισμοὺς ἐγκατασταθέντας ἐπαγγελματίας πρόσφυγας, (παντοπώλας, ἀρτοποιούς, σιδηρουργούς, ὑποδηματοποιούς κλπ.), οἵτινες, πλὴν τοῦ

¹) Βλ. τριμ. ἐκθ. ΕΑΠ ὑπ' ἀριθ. 8 καὶ 27.

²) » » 18, 19, 22 καὶ 27.

³) 5-9 καὶ 27.

οικήματος καὶ τοῦ σχετικοῦ δανείου διὰ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός των, ἔλαβον καὶ μικρὸν γεωργικὸν κλῆρον μέχρι 5 στρεμμάτων.

γ) Δάνεια εἰς ἀμπελουργοὺς Δρχ. 6.127.684.

Ταῦτα ἐχορηγήθησαν εἰς τοὺς ἀμπελουργικῶς ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας, διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀμπελώνων των. Εἰς αὐτοὺς ἐχορηγήθησαν ἐπίσης καὶ κλήματα. Τοιοῦτοι καθαρῶς ἀμπελουργικοὶ συνοικισμοὶ ὑπάρχουν εἰς τὴν περιφέρειαν Θεσσαλονίκης, Κιλκίς, Βερροίας καὶ Γιαννιτσῶν. Ἐπίσης ἐγκατεστάθησαν ἀμπελουργοὶ καὶ εἰς Παλ. Ἑλλάδα, ὅπου καλλιεργοῦνται παρὰ προσφύγων ἑπτὰ χιλιάδες περίπου στρέμματα, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 6.000 ἐν Κρήτῃ (¹).

δ) Δάνεια δενδροκαλλιέργειας Δρχ. 896.351

Ἐχορηγήθησαν διὰ τὴν ἀγορὰν καὶ φύτευσιν καρποφόρων δένδρων κυρίως εἰς τοὺς ἀγρότας τῶν περιφερειῶν Κατερίνης καὶ Ἐδέσσης (²).

ε) Δάνεια σηροτροφικὰ Δρχ. 240.627

Διὰ τὴν ἀγορὰν φυτωρίων μωρεῶν, ἅτινα ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς Καρατζόβαν, Ἀξιούπολιν, Χαλκιδικὴν καὶ Θράκην (³).

στ) Δάνεια μελισσοκομείας (⁴) Δρχ. 1.220.450

ζ) Δάνεια ἐκ τοῦ αὐτοτελοῦς Ταμείου Δρχ. 21.770.656

Κατὰ τὰ τέλη 1928 τὸ Συμβούλιον τῆς ΕΑΠ ἀπεφάσισε τὴν σύστασιν «Αὐτοτελοῦς ταμείου Ἀγροτικῆς Πίστεως», σκοπὸς τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ χορήγησις βραχυπροθέσμων δανείων, εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων, ὧν ἡ ἐσοδεία κατεστράφη καὶ εἶχον ἀνάγκην οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως (δι' ἀγορὰν σπόρων κλπ.) μέχρι τῆς νέας ἐσοδείας. Τὰ δάνεια ταῦτα ἦσαν μονοετῆ.

Ἐπειδὴ ὅμως παρεννοήθη ὁ σκοπὸς τῆς συστάσεως τοῦ Ταμείου τούτου, καθότι ἀφ' ἑνὸς οἱ λαβόντες ταῦτα δὲν ἐφάνησαν συνεπεῖς εἰς τὴν ὑποχρέωσίν των, διὰ τὴν ἐντὸς ἔτους ἐξόφλησίν

¹) Βλ. τριμ. ἐκθ. ΕΑΠ ὑπ' ἀριθ. 19 καὶ 24.

²) " " " " " " 13, 19, 24, καὶ 27.

³) " " " " " " " " " " " "

⁴) " " " " " " " " " " " " 13

των καὶ ἄφ' ἑτέρου ὅλοι σχεδὸν οἱ ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντες ἐζήτουν τὴν χορήγησιν τοιοῦτου δανείου, ἠναγκάσθη ἡ ΕΑΠ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1930, ν' ἀναστείλῃ τὴν χορήγησιν τούτων καὶ νὰ συμπεριλάβῃ τὰ χορηγηθέντα βραχυπρόθεσμα δάνεια μεταξὺ τῶν λοιπῶν καλλιεργητικῶν δανείων (1).

η) Διαχειρίσις £ 160.000 (2) Δρχ. 24.959.457

Τὸ ποσὸν τοῦτο εἶχε προκαταβληθῆ κατὰ τὸ 1923 παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Δημόσιον, πρὸ τῆς λειτουργίας τῆς ΕΑΠ, δι' ἀμέσους προσφυγικὰς ἀνάγκας. Μετὰ τὴν σύστασιν δὲ τῆς ΕΑΠ τὸ ποσὸν τοῦτο ἀφηρέθη ἀπὸ τὰ κεφάλαιά της, παραδοθεισῶν εἰς αὐτὴν τῶν σχετικῶν χρεωστικῶν ἀποδείξεων τῶν ὀφειλετῶν. Ἄς σημειωθῆ ὅτι ἡ ΕΑΠ ἠρνεῖτο ἀρχικῶς νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν δαπάνην ταύτην.

Ζ' Δάνεια βελτιώσεων ἐδάφους.

Ἐδαπανήθησαν Δρχ. 14.799.435
διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων ἀρδευτικῶν, ἀντιπλημμυρικῶν καὶ ἀποστραγγιστικῶν (3).

Η' Δαπάναι ὑδρεύσεως συνοικισμῶν (4)

Ἐδαπανήθη ποσὸν Δρχ. 93.505.531

Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν κατασκευὴν ὑδραγωγείων, ἀρτεσιανῶν φρεάτων καὶ κοινῶν φρεάτων, διὰ τὴν ὑδρεύσιν τῶν συνοικισμῶν

Κατεσκευάσθησαν:

- α) 477 ὑδραγωγεῖα, μήκους 750 χιλιομέτρων,
- β) 508 ἀρτεσιανά, συνολικοῦ βάθους 23.340 μέτρων, καὶ
- γ) 648 κοινὰ φρέατα, συνολικοῦ βάθους 7.856 μέτρων.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐργασίας περιλαμβάνεται καὶ μία διῶρυξ κατασκευασθεῖσα μεταξὺ Ἐδέσσης καὶ Ριζόβου μήκους 17 χιλιομ. Ἐπίσης καὶ ἓν ἀρκετῆς σημασίας ὑδραγωγεῖον εἰς Πτολεμαῖδα

1) Βλ. τριμ. ἔκθ. ΕΑΠ ὑπ' ἀρ. 19.

2) » » » » 2 καὶ 3.

3) » » » » 19, 20, 22, 23, καὶ 27.

4) » » » » 4, 15, 19, 24.

βάθους 253 μέτρων και αποδόσεως 110 μ³ ύδατος καθ' ὄραν Κατὰ Ἰούνιον 1930 ἡ ὑδραυλικὴ ὑπηρεσία τῆς Ε.Α.Π μετεβιβάσθη εἰς τὸ Δημόσιον (Ἑπηρεσίαν κατασκευῶν Ἑπουργείου Γεωργίας) μετὰ τῆς ἀπομενούσης τότε πιστώσεως 7.500.000 δραχ.

Θ' Δαπάναι κτηματογραφίσεως.

Δρχ. 69.771.297 ⁽¹⁾

Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐδαπανήθη παρὰ τῆς ΕΑΠ μέχρι τῆς διαλύσεώς της, διὰ τὴν καταμέτρησην τῶν εἰς αὐτὴν παραδοθεισῶν γαιῶν, καὶ διὰ τὴν διανομὴν αὐτῶν εἰς τοὺς ἐγκατασταθέντας ἀγρότας πρόσφυγας. Ἐπίσης μικρὸν μέρος διετέθη καὶ διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν χορηγηθέντων οἰκημάτων καὶ οἰκοπέδων.

Ἡ ἀνωτέρω ἐργασία ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 1927 διὰ δύο εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν, μιᾶς διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην καὶ ἑτέρας διὰ τὴν Παλ. Ἑλλάδα, Νήσους καὶ Ἡπειρον.

Παρ' ἐκάστης δὲ τῶν ὑπηρεσιῶν, συνεστήθησαν εἰδικὰ τοπογραφικὰ συνεργεῖα, ἅτινα προέβαινον ἀρχικῶς μὲν εἰς τὴν καταμέτρησην καὶ τοπογράφησιν τῶν γαιῶν, καὶ κατόπιν εἰς τὴν διανομὴν αὐτῶν εἰς τοὺς ἐγκατασταθέντας.

Μέχρι τοῦ Αὐγούστου 1930 (τοῦ ἔτους διαλύσεως τῆς Ε.Α.Π.) εἶχε συντελεσθῆ ἡ ἐξῆς ἐργασία :

Ἐκτάσεις τοπογραφηθεῖσαι, διανεμηθεῖσαι,

	στρέμματα	στρέμματα
Μακεδονία	10.671.000	3.781.000
Θράκη	1.470.000	135.000
Π.Ε.Η.Ν.	470.260	197.470
Σύνολον στρέμματα	12.611.260	4.113.470

Ι' Δάνεια Βιοτεχνίας ⁽²⁾

Ἑδαπανήθησαν

Δρχ. 17.807.623

1) Εἰς τὸ ἀνωτέρω ποσὸν δεῖον νὰ προστεθῆ καὶ ἡ παρὰ τοῦ Κράτους γενομένη δαπάνη, καθότι πρὶν ἢ ἡ ΕΑΠ ἀρχίσῃ τὴν συστηματικὴν ἐργασίαν, εἶχεν ἤδη προηγηθῆ ἐκ μέρους τοῦ Κράτους δι' ἰδίων συνεργείων, ἐργασία καταμετρήσεων, ἣτις καὶ ἐσυνεχίσθη μεταγενεστέρως.

2) βλ. τριμ. ἐκθέσεις ΕΑΠ ὑπ' ἀριθ. 2, 3, 19, 20, 22, 23 καὶ 25

Ταῦτα ἐχορηγήθησαν εἰς πρόσφυγας ἐγκατεστημένους εἰς ἀγροτικούς συνοικισμούς.

α) Διὰ ταπητουργίαν Δρχ. 6.464.118

β) » ὑφαντουργίαν » 170.000

γ) » χειροτεχνίαν » 11.173.505

Πλὴν δὲ τοῦ ἐξ ἑκατὸν χιλιάδων Λιρῶν δανείου ὅπερ ἐχογγήγησεν ἡ Ε.Α.Π. εἰς τὸν αὐτόνομον Ταπητουργικὸν Ὁργανισμόν⁽¹⁾, ἐχορηγήθησαν ἐπίσης δάνεια εἰς διαφόρους Ἑταιρείας πρὸς ἀνάπτυξιν βιοτεχνιῶν, ὡς εἰσήγαγον οἱ πρόσφυγες (δάνεια εἰς Ἑταιρείας Κιουτάχειαν, Διακοσμητικὴν καὶ Λαϊκὰς Τέχνας).

Ὡσαύτως ἡ Ε.Α.Π. ἐχορήγησεν καὶ ἀπ' εὐθείας δάνεια εἰς πρόσφυγας εἴτε ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένους εἴτε ἀστικῶς, πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἀνωτέρω βιοτεχνιῶν, ἐν Κρήτῃ, Κοζάνῃ, Φλωρίνῃ, Ἡπείρῳ, Ἀργολίδι καὶ ἀλλαχοῦ.

ΙΑ' Δάνεια γεωργικῶν βελτιώσεων.

Ταῦτα ἀνῆλθον εἰς Δρχ. 80.074.955.

Ἦ τ ο ι :

α) **Βενζινοκαλλιέργεια** Δρχ. 29.261.191

Σκοπὸς τῆς δαπάνης ταύτης ἦτο ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ ἔθισμός τῶν προσφύγων εἰς τὴν μηχανικὴν καλλιέργειαν.

Μέχρι τῆς παραδόσεως τῆς ὑπηρεσίας ταύτης εἰς τὸ Κράτος (1929) εἶχον ἐκχερσωθῆ ἢ καλλιεργηθῆ διὰ βενζιναρότρων 270.155 μακεδονικὰ στρέμματα, ἰσοδυναμοῦντα πρὸς 453.016 κανονικὰ στρέμματα, κυρίως εἰς τὰς περιφερείας Βερροίας, Πτολεμαΐδος Ἀξιουπόλεως, καὶ Κιλκίς⁽²⁾.

β) **Σταθμοὶ γεωργικῶν βελτιώσεων**⁽³⁾ Δρχ. 25.842.065

Τοιοῦτοι σταθμοὶ πρότυποι, τοὺς ὁποίους ἡ Ε.Α.Π. μετεδίβασε εἰς τὸ Κράτος, ἰδρύθησαν ἐν Θεσσαλονίκῃ, Φλωρίνῃ, Ναούσση, Ὁρεστιάδι, Κομοτινῇ, Δράμα, Χαλκίδι, Ἰωαννίνοις, Κρήτῃ καὶ Ἀργεῖ, μὲ σκοπὸν τὴν καλλιτέρευσιν τῶν σπόρων

¹⁾ Βλ. τριμ. ἐκθεσιν ΕΑΠ ὑπ' ἀριθ. 25 καὶ Νόμον 4251.

²⁾ 3, 4, 19, 20, 23, 24 καὶ 27.

³⁾ 13, 14, 16, 19, 20, 22, καὶ 27

τῶν δημητριακῶν, τὴν διδασκαλίαν τῶν προσφύγων ἐπὶ τῶν νέων μεθόδων καλλιέργειας, χρησιμοποίησιν λιπασμάτων κλπ.

γ) Σταθμοὶ ἐπιβητόρων ⁽¹⁾ Δρχ. 13.535.264

Ἰδρύθησαν μὲ σκοπὸν τὴν καλλιτέρευσιν τῆς ἐγχωρίου ράτσας τῶν ζώων διὰ τῆς διασταυρώσεως μὲ ξένας τοιαύτας (π. χ. μὲ Οὐγγρικὰς καὶ Πολωνικὰς διὰ τοὺς ἵππους, μὲ τὴν Yorkshire διὰ τοὺς χοίρους, μὲ μερινὸς διὰ τὰ πρόβατα κλπ). Ταυτοχρόνως ἐξυπηρέτησαν τοὺς πρόσφυγας διὰ τῆς καταπολεμήσεως τῆς ἐπιζωοτίας καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν προσφύγων ὡς πρὸς τὴν ὑγιεινὴν τῶν ζώων.

δ) Γεωργικαὶ μηχαναὶ Δρχ. 7.372.750

Διὰ τοῦ ἀνωτέρω ποσοῦ ἐφωδιάσθησαν οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ μὲ γεωργικὰς μηχανάς ⁽²⁾.

ε) Γεωργικαὶ ἐρευναι ⁽³⁾ Δρχ. 893.002

στ) Διπάσματα ⁽⁴⁾ Δρχ. 3.170.683

ΙΒ' Δαπάναι κατασκευῆς ἔργων συγκοινωνίας

Δρχ. 30.552.346

Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐδαπανήθη εἴτε διὰ τὴν κατασκευὴν γεφυρῶν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς συγκοινωνίας ἀγροτικῶν συνοικισμῶν, εἴτε διὰ τὴν κατασκευὴν ἀποβαθρῶν εἰς παραλίους ἀγροτικοὺς συνοικισμοὺς, εἴτε διὰ τὴν κατασκευὴν νέων ὁδῶν.

Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων ἔργων εἶναι αἱ ὁδοὶ Δράμας—Ὁσενίτσης (50 χιλιομ.) καὶ Ζυρνόβου—Μπορόβου (32 χιλιομ.) ⁽⁵⁾.

ΙΓ' Διάφοροι δαπάναι Δρχ. 44.404.210.

α) Ὑγιεινὴ Δρχ. 41.702.214

Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐδαπανήθη διὰ τὴν διανομὴν φαρμάκων (κυρίως κινίνης), διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν ἀγροτικῶν ἰατρείων,

1) Βλ. τριμ. ἐκθ. ΕΛΠ ὑπ' ἀριθ. 13, 19, 20 καὶ 22.

2) » » » » 19 καὶ 24.

3) » » » » 27.

4) » » » » 27.

5) » » » » 14, 17, 19, 24, 25 καὶ 27.

ένος νοσοκομείου καὶ ένος βακτηριολογικοῦ ἐργαστηρίου, δημοσιεύσεις φυλλαδίων περιλαμβανουσῶν χρήσιμους ὁδηγίας κλπ.

Αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι μετεβιβάσθησαν εἰς τὸ Κράτος κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1930. (1)

β') Διὰ Σχολεῖα Δρχ. 2.701.996

Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐδαπανήθη διὰ τὴν ἀνέγερσιν 700 περίπου σχολείων εἰς ἀγροτικούς συν/σμούς διὰ τῆς χορηγήσεως τῶν ἀπαιτουμένων ὑλικῶν ἐκ μέρους τῆς Ε.Α.Π.

Ἐπίσης ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς σχολεῖα καὶ οἰκήματα ἀνεγερθέντα εἰς ἀγροτικούς συν/σμούς (2).

ΙΔ' Δαπάναι ἀποζημιώσεως ἀγροτῶν.

Κατόπιν συμφωνίας Ε.Α.Π. καὶ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου (1927) ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ ὀφειλομένη ἀποζημίωσις εἰς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας ἀνταλλαξίμους πρόσφυγας, διὰ τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ἐν Τουρκίᾳ περιουσίαν των, συμψηφισθῆ πρὸς τὰ χρέη των.

Τὰς λεπτομερείας τῆς ἐκτελέσεως καθώρισαν ἡ Σύμβασις Παπαδάτου—Ἐντυ (N. 4592), καὶ ὁ Νόμος 4745 περὶ ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων ἀνταλλαξίμων προσφύγων.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶχεν συμφωνηθῆ ὅπως τὰς σχετικὰς δαπάνας διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὅλης ἐργασίας καταβάλλῃ ἡ Ε.Α.Π. διὰ λ/σμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου καὶ εἰδικῶς ἐκ τοῦ ποσοστοῦ 1 1/2% ὅπερ θὰ παρεκρατεῖτο πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπὸ τὰς χορηγουμένας ἀποζημιώσεις.

Τὸ μέχρι τῆς διαλύσεως τῆς Ε.Α.Π. διατεθὲν διὰ τὴν ἄνω ἐργασίαν ποσὸν ἀνῆλθεν εἰς Δρχ. 5.866.246.

ΙΕ' Γενικὰ ἔξοδα ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως.

Ταῦτα ἀνέρχονται εἰς Δρχ. 452.385.965 ἐκ τῶν ὁποίων :

α) Διὰ τὰς Ἐπαρχιακὰς ὑπηρεσίας Δρχ. 392.775.265 (3)
καὶ β) ἀναλογία δαπανῶν Κεντρικῆς
ὑπηρεσίας » 59.610.700

1) Βλ. τριμ. ἐκθέσεις Ε.Α.Π. ὑπ' ἀριθ. 19, 21, καὶ 27.

2) » » » » 19 καὶ 27.

3) Εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο περιλαμβάνεται καὶ τὸ ποσὸν Δρχ. 5.666.089

Αἱ δαπάναι τῶν Ἐπαρχιακῶν ὑπηρεσιῶν, περιλαμβάνουσαι μισθοδοσίαν προσωπικοῦ, ὁδοιπορικά, φωτισμόν, θέρμανσιν, ἐνοίκια, γραφικὴν ὕλην, ἔντυπα, ἀπρόβλεπτα κλπ., κατανέμονται:

α) διὰ τὴν Γεν. Δ/σιν Ἐπ/σμοῦ Μακεδονίας καὶ τὰ εἰς αὐτὴν ὑπαγόμενα Γραφεῖα Ἐπ/σμοῦ,	Δρχ. 298.995.031
β) διὰ τὴν Δ/σιν Ἐπ/σμοῦ Θράκης καὶ τὰ εἰς αὐτὴν ὑπαγόμενα Γραφεῖα Ἐπ/σμοῦ,	» 45.964.284
γ) διὰ τὰ Γραφεῖα Ἐπ/σμοῦ Παλ. Ἑλλάδος, Ἡπείρου καὶ Νήσων,	» 47.815.950

δαπανηθὲν διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ἀγορασθέντων ζώων, μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς χορηγήσεώς των εἰς τοὺς πρόσφυγας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΔΙΑΤΕΘΕΙΣΑ ΑΚΙΝΗΤΟΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΑ ΑΥΤΗΣ

Πλήν τῶν δαπανηθέντων ἐκ μέρους τοῦ Κράτους καὶ τῆς ΕΑΠ. ποσῶν διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων, διετέθησαν ὡσαύτως πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ διάφορα ἀκίνητα.

Τὰ ἀκίνητα ταῦτα παραδοθέντα ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου εἰς τὴν ΕΑΠ. κατὰ πλήρη κυριότητα, ἦσαν ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ **γαῖαι** καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ **τουρκοβουλγαρικὰ οἰκήματα** καὶ **οἰκόπεδα**.

Ι. ΓΑΙΑΙ

Διὰ τοῦ ὑπογραφέντος ἐν Γενεύῃ τὴν 29 Σεπτεμ. 1923 πρωτοκόλλου μεταξὺ τῆς Κ.Τ.Ε. καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων καὶ ἰδρύσεως τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τῆς ἀπὸ 19 Σεπτεμ. 24 προσθέτου πράξεως ⁽¹⁾, τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκχωρήσῃ εἰς τὴν ΕΑΠ. ἵνα αὕτη κατέχῃ ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον κυριότητά της καὶ διὰ τὸν ἐν τῷ Καταστατικῷ της καθοριζόμενον σκοπὸν, γαίας ἐκτάσεως τοῦλάχιστον 500 χιλιάδων ἕκταρίων ἢτοι 5 ἑκατομμυρίων στρεμμάτων ⁽²⁾, ἅτινα θὰ ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῆς ΕΑΠ ὡς κατάλληλα διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ της.

¹⁾ Βλ. Ν. Δ. τῆς 13-10-23, (Ἐφημ. Κυβ. ἀρ. 289 Α' 1923), καὶ πηφίσμα τῆς 24-10-24 (Ἐφ. Κυβ. 272 Α' 1924).

²⁾ Ἐπὶ τοῦ δημιουργηθέντος τότε ζητήματος, ὡς πρὸς τὴν ὀλικὴν ἔκτασιν τῶν γαιῶν τὰς ὁποίας ὄφειλε τὸ Κράτος νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν ΕΑΠ βλ. λεπτομερείας εἰς πρακτικὰ Βουλῆς κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 14ης Ιουλίου 1924.

Εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον παρεχώρησε κατὰ καιροὺς τὰς γαίας ταύτας, αἵτινες εἶνε τῶν κάτωθι κατηγοριῶν :

- α) Τουρκικαὶ ἀνταλλάξιμοι (¹),
- β) ἐξ ἀπαλλοτριώσεως,
- γ) τοῦ Δημοσίου (²),
- δ) Βουλγαρικαὶ (³),
- ε) Τουρκικαὶ μὴ ἀνταλλάξιμοι (⁴),
- στ) ξένων ὑπηκόων (ἀγορασθεῖσαι),
- ζ) ἄλλων κατηγοριῶν (ἤτοι γαῖαι κοινοτικάι, μοναστηριακαὶ κλπ.).

Ἡ κυριότης τῶν γαιῶν τούτων ἐπ' ὀνόματι τῆς ΕΑΠ κατοχυρώθη διὰ τῶν Νόμων 4592 καὶ 4857 (⁵).

Ἡ ἔκτασις τῶν γαιῶν τούτων, αἵτινες συνολικῶς παρεδόθησαν εἰς τὴν ΕΑΠ ἀσχέτως κατηγορίας ἢ ποιότητος (δηλ. καλλιεργήσιμοι καὶ μὴ καλλιεργήσιμοι), δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς, ἐφόσον δὲν ὀλοκληρωθῇ ἡ τοπογράφησις καὶ ἡ ὀριστικὴ διανομὴ αὐτῶν, εἰς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας, κατὰ κλήρους.

Συμφώνως πρὸς τὴν παρὰ τῆς Ε.Α.Π. ὑποβληθεῖσαν εἰς

¹) Αἱ γαῖαι αὗται ἀποτελοῦσαι τὰ 3/4 σχεδὸν τοῦ συνόλου, ἐξηρέθησαν τῆς παραδόσεως εἰς τὴν ΕΤΕ.

Βλ. Ν.Δ. 15/22 Μαΐου 1926 «περὶ μεταβιβάσεως δικαιωμάτων κυριότητος κλπ.» (Ἐφημ. Κυβ. ἀρ. 164 Α'. 1926), ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ἀπὸ 26-7-26 τοιούτου. (Ἐφημ. Κυβ. ἀρ. 251 Α').

Βλ. ἐπίσης ἔγγραφον Ἐπιτρόπου Γεωργίας ὑπ' ἀριθ. 95865 τῆς 21 Αὐγ. 1924, εἰς Συλλογὴν Νόμων καὶ Διαταγμάτων ἀφορῶντων ΕΑΠ, Ἀθῆναι 1926.

²) Βλ. Ν. Δ. τῆς 21 Δεκεμβρίου 1923 «περὶ μεταβιβάσεως εἰς τὴν ΕΑΠ ἀγροτικῶν κτημάτων ἀνηκόντων εἰς τὸ Δημόσιον.» (Ἐφημ. Κυβ. 390 Α'. 1923).

³) Αἱ γαῖαι τῆς κατηγορίας ταύτης εἶνε αἱ ἐγκαταλειφθεῖσαι ὑπὸ τῶν Βουλγάρων μεταναστῶν καὶ περιελθοῦσαι εἰς τὸ Ἑλλην. Δημόσιον κατ' ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης τοῦ Νεϊγύ.

⁴) Περιῆλθον εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Ἑλλ. Δημοσίου, κατ' ἐφαρμογὴν τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν συμφωνιῶν.

⁵) Βλ. σχετικὰς συζητήσεις ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 9ης Δεκεμβρίου 1930.

τὴν Κ.Τ.Ε. 27ην τελευταίαν τριμηνιαίαν ἔκθεσιν ⁽¹⁾ , αἱ παρ' αὐτῆς μέχρι τότε εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας παραχωρηθεῖσαι καλλιεργούμεναι καὶ καλλιεργήσιμοι ἑκτάσεις ὑπελογίζοντο:	
α) εἰς Μακεδονίαν καὶ Θράκην στρέμματα 4.800.000 περίπου	
β) εἰς λοιπὴν Ἑλλάδα	» 552.802 »
Συνολικῶς	<u>στρέμματα 5.352.802 ⁽²⁾</u>

Εἰς τὰς ἀνωτέρω γαίας **δὲν συμπεριελήφθησαν αἱ βοσκήσιμοι ἑκτάσεις** καὶ οἱ κοινόχρηστοι χῶροι, ἢ ἑκτασίς τῶν

1) Ὑπεβλήθη τὴν 21 Αὐγούστου 1930.

2) Ἡ ὑπηρεσία τῆς Ε.Α.Π. ἐπειγομένη νὰ ἐξεύρη τὴν κατὰ τὰ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀκριβῆ ἑκτασίαν τῶν εἰς τοὺς πρόσφυγας παραχωρηθεισῶν καλλιεργησίμων ἑκτάσεων, πρὸς ὑπολογισμόν τῆς χρεωτέας ἀξίας των, ἐχρησιμοποίησε τὰς πρὸς τοῦτο μελέτας τῶν ἑκασταχοῦ Γραφείων Ἐποικισμοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἐξεῦρε τὸ ποσὸν τοῦτο. Προέβη δὲ εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον:

Ἐφόσον μὲν ἐπρόκειτο περὶ συνοικισμῶν εἰς τοὺς ὁποίους εἶχε λάβῃ χῶρον ἢ ὀριστικὴν διανομὴν τῶν γαιῶν, ἐχρησιμοποίησε τὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα τῆς καταμετρήσεως. Προκειμένου ὅμως περὶ συνοικισμῶν εἰς τοὺς ὁποίους αἱ γαῖαι δὲν εἶχον διανεμηθῆ, οὔτε κἂν καταμετρηθῆ, ἔλαβεν ὡς δεδομένον τὸν ἀριθμὸν ἀφ' ἑνὸς τῶν οἰκογενειῶν αἵτινες κατὰ τὴν γενομένην κατὰ τὸ 1929 ἀπογραφὴν ἐκ μέρους τῆς Ε.Α.Π. διέμενον εἰς ἕκαστον ἀγροτικὸν συνοικισμόν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν κατὰ μέσον ὄρον ἑκτασίαν τοῦ γεωργικοῦ κλήρου, ὃν κατεῖχεν ἑκάστη οἰκογένεια.

Ἡ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξεύρεσις τῆς ἐν ἑκάστῳ συνοικισμῷ παραχωρηθείσης καλλιεργησίμου ἑκτάσεως, ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἀφίστατο τῆς μετὰ τὴν ὀριστικὴν διανομὴν πραγματικῆς τοιαύτης, εἰμὴ κατ' ἐλάχιστον. Πράγματι ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ ὃν ἐνηργήσαμεν ἐπὶ 145 ἀγροτικῶν συνοικισμῶν διαφόρων περιφερειῶν τῆς Μακεδονίας ὀριστικῶς διανεμηθέντων, ἐν συγκρίσει μὲ τοὺς κατὰ τὸ 1929 συνταγέντας προσωρινῶς πίνακας, προέκυψεν ὅτι ἐνῶ κατὰ τὴν προσωρινὴν καταμέτρησιν ἡ ἑκτασίς των ὑπελογίσθη εἰς 611.773 στρέμματα, κατὰ τὴν ὀριστικὴν διανομὴν διὰ τῶν τοπογραφικῶν συνεργείων, προέκυψαν 612.157 στρέμματα.

Ἐτέρα δὲ ἔνδειξις περὶ τοῦ ὅτι ἡ κατὰ τὸ 1929 καὶ ἀρχὰς τοῦ 1930 γενομένη ἀνωτέρω ἐργασία, δὲν ἀφίσταται τῆς πραγματικῆς σήμερον τοιαύτης, εἶναι καὶ ἡ μὴ ὑποβολὴ οἰασδῆποτε διαμαρτυρίας ἢ ἐνστάσεως ἐκ μέρους τῶν ἐξοφλούντων τὰ χρέη τῶν προσφύγων ὡς πρὸς τὴν ἑκτασίαν τοῦ γεωργικοῦ των κλήρου ἢ τὴν χρεωθεῖσαν, ἀξίαν αὐτοῦ, ἐνῶ ἀντιθέτως τοιαῦται διαμαρτυρίαι εἶναι συχναὶ διὰ χρεώσεις ἐξ ἄλλων αἰτιῶν.

ὁποίων ὑπολογίζεται εἰς 4 ἑκατομμύρια περίπου στρέμματα. (1)

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκτασιν τοῦ εἰς ἑκάστην οἰκογένειαν χορηγηθέντος γεωργικοῦ κλήρου, αὕτη ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ποιότητος τῶν γαιῶν (ποτιστική, ξηρική), τοῦ βαθμοῦ γονιμότητος καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν ἑκάστης οἰκογενείας.

Οὕτω ἡ ἔκτασις τῶν γαιῶν, ἣτις ἐχορηγήθη εἰς ἑκάστην οἰκογένειαν ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς κάτωθι βάσεως :

Διὰ οἰκογένειαν ἐκ	2	ἀτόμων,	ἐχορηγεῖτο	1	κλῆρος
»	»	» 3—4	»	»	1 1/4 »
»	»	» 5—7	»	»	1 1/2 »
»	»	ἄνω τῶν 8	»	ἐχορηγοῦντο,	2 κλῆροι.

Γενικῶς ὁμως ἡ ἔκτασις τοῦ γεωργικοῦ κλήρου εἰς ἑκάστην περιφέρειαν ἔχει ὡς ἑξῆς (2) :

α') Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑβρου, δὲν ὑπερβαίνει τὰ 15 στρέμματα,

β') εἰς τὴν λοιπὴν Θράκην, ποικίλλει ἀπὸ 20—60 στρέμματα,

γ') εἰς τὰς καπνοπαραγωγικὰς περιφερείας τῆς Μακεδονίας, ποικίλλει ἀπὸ 9—20 στρέμματα,

δ') εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς περιφερείας τῆς Μακεδονίας, ποικίλλει ἀπὸ 20—60 στρέμματα, ἄνευ τῶν βοσκοτόπων,

ε') εἰς τὴν Παλ. Ἑλλάδα, εἰς μὲν τὰς κηπουρικὰς ἐγκαταστάσεις ἀνέρχεται εἰς 10 στρέμματα (Ν. Κίος), εἰς δὲ τὰς σιτοπαραγωγικὰς εἰς 80—120 στρέμματα (Θεσσαλία).

Ὁ μέσος ὄρος ἐν γένει τοῦ κλήρου εἰς Παλ. Ἑλλάδα ἀνέρχεται εἰς 30 στρέμματα.

Καὶ στ') ἐν Κρήτῃ ὁ γεωργικὸς κλῆρος ἑκάστης οἰκογενείας ἀποτελεῖται ἀπὸ 11—15 στρέμματα ἀγρῶν, ἀπὸ 40—140 ἐλαιόδενδρα, ἀπὸ 1/2 ἕως 1 1/2 στρεμμ. κηπουρικῶν καὶ 1/2 μέχρι 1 1/2 στρέμματα ἀμπέλου.

1) Ἡ ἀναλογία τῶν βοσκησίμων ἐκτάσεων εἰς ἕκαστον συνοικισμὸν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν δι' αὐτὸν διατεθεισῶν ἐκτάσεων, εἶναι 40% περίπου εἰς τοὺς πεδινοὺς συνοικισμοὺς καὶ 70% εἰς τοὺς ὄρεινοὺς τοιοῦτους.

2) Βλ. τριμηνιαίαν ἔκθεσιν Ε.Α.Π. ὑπ' ἀρ. 27.

Ὁ κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς ἐκάστην οἰκογένειαν χορηγηθεὶς κλῆρος δὲν εἶναι ἔκτασις συνεχῆς, ἀλλὰ ἀπαρτίζεται ἐκ διαφορῶν τεμαχίων γῆς κειμένων εἰς διαφοροὺς περιοχὰς τοῦ συνοικισμοῦ. Αἰτία τοῦ τοιούτου τεμαχισμοῦ εἶναι ἡ ποικιλία τῶν διαφορῶν καλλιεργειῶν.

Ἐρωτᾶται τώρα, ποία εἶναι ἡ πραγματικὴ ὄξια τῶν γαιῶν, αἱ ὁποῖαι διετεθήσαν παρὰ τοῦ Κράτους διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων.

Πρὶν ἢ ὅμως ἀπαντήσῃ τις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, νομίζομεν ὅτι πρέπει προηγουμένως νὰ καθορισθῇ τὶ ἐννοοῦμεν λέγοντες πραγματικὴν ὄξιαν τῶν γαιῶν.

Διὰ τοῦ ὄρου *πραγματικὴ ὄξια* ἐννοοῦμεν ὅχι τὶ ἐστοίχισαν εἰς τὸ Δημόσιον αἱ γαῖαι αὗται—δηλ. τὶ ἐδαπάνησε τὸ Δημόσιον διὰ τὴν ἀπόκτησιν αὐτῶν ἢ ποίας τυχὸν ὑποχρεώσεις ἀνέλαβεν, ἢ ποίων τυχὸν δικαιωμάτων του παρητήθη, ἢ ποίας τέλος ἀπαιτήσεις του συνεψήφισεν—ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ ἐξ ἐλευθέρως συναλλαγῆς ἀγοραία ὄξια αὐτῶν.

Ἀσχέτως δὲ πρὸς τὸ ζήτημα ἂν θὰ πρέπη νὰ ληφθῇ ὡς βάσις εἴτε ἡ πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν προσφύγων, εἴτε ἡ μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτῶν ἀγοραία ὄξια τῶν γαιῶν τούτων, γεγονὸς εἶναι ὅτι δὲν ὑπάρχουσι σήμερον τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα πρὸς ὑπολογισμὸν τῆς ὄξιας ταύτης, οὔτε διὰ τὴν μίαν, ἀλλ' οὔτε καὶ διὰ τὴν ἄλλην περίπτωσιν. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ ἐξεύρεσις τῆς πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν προσφύγων ὄξιας τῶν γαιῶν τούτων, καθίσταται δυσχερεστάτη ἂν μὴ ἀνέφικτος, ἔνεκα ἐλλείψεως ἐπαρκῶν δεδομένων, λόγῳ τοῦ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1913—ὅτε περιῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῶν ἐδαφῶν εἰς τὰ ὁποῖα ἐγκατεστάθησαν οἱ πρόσφυγες—μέχρι τοῦ 1922, δὲν ὑπῆρξεν ἡ ἀναγκαία ἐλευθερία συναλλαγῆς ἐπὶ ἀγροτικῶν ἀκινήτων, λόγῳ τοῦ ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ ἐμεσολάβησαν τὰ διάφορα πολεμικὰ γεγονότα, ἔνεκα τῶν ὁποίων ἀπηγορεύθησαν αἱ δικαιοπραξίαι ἐπὶ ἀκινήτων. Ἐὰν δὲ κατ' ἐξαιρέσιν ἔλαβον χώραν τοιαῦται συναλλαγαί, εἶναι τόσον ἐλάχισται αὗται, ὥστε νὰ μὴ δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ σαφῆ συμπεράσματα.

Ὅμοίως διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ὄξιας τῶν γαιῶν τούτων μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν προσφύγων, προκύπτουν δυσχέρειαι, ἐκ τοῦ λόγου ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη ἔλαβον χώραν πράξεις ἐλευθέρως συναλλαγῆς ἐπὶ ἀγροτικῶν ἀκινήτων, πάλιν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ

στηριχθῶμεν εἰς αὐτάς, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τοῦ ὅτι ἐμεσολάβησεν οὐσιωδέστατος παράγων, ἢ ἄφιξις τῶν προσφύγων καὶ ἡ ὁμαδικὴ ἐγκατάστασις αὐτῶν, ἄμεσος συνέπεια τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἢ ἐκ τῆς μεγάλης ζητήσεως αὐξήσεως τῶν τιμῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου λόγῳ τῆς μεταπολεμικῶς ἐπελθούσης αὐξήσεως τῆς ἀξίας τῆς γῆς, ἔνεκα τῆς ὑψώσεως τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

Οἱ γενόμενοι κατὰ καιροὺς ὑπολογισμοὶ παρὰ τοῦ πρῶην Διοικητοῦ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς Ἀ. Διομήδους (1) ὡς καὶ παρὰ τῆς ΕΑΠ (2), πλὴν τοῦ ὅτι ἦσαν τελείως *συμπτωματικοί*, δὲν ἀναφέρουσι καὶ τὴν βάσιν, ἐφ' ἧς ἀμρότεροι ἐστηρίχθησαν, πρὸς ἐξεύρεσιν ταύτης (3).

Ἡ μόνη γενομένη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πραγματικὴ ἐργασία μὲ ὠρισμένην βάσιν καὶ σύστημα εἶναι, ἂν καὶ οὐχὶ ἀπολύτως ὀρθή, ἢ παρὰ τῆς τέως ΕΑΠ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1930 γενομένη τοιαύτη, μὲ σκοπὸν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐκτιμήσῃ ἓνα περιοριστικὸν τῆς στοιχείου καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ τακτοποιήσῃ τοὺς λ)σμούς

1) Βλ. ἐκθεσιν ὑποβληθεῖσαν τὸν Αὐγούστου τοῦ 1924 πρὸς τὴν Τράπεζαν Χάμπρο, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπολογίζεται κατὰ τοὺς μετριοτέρους ὑπολογισμοὺς ἡ ἀξία τῶν εἰς τὴν ΕΑΠ παραχωρηθέντων μέχρι τότε 5 ἑκατομμυρίων στρεμμάτων, εἰς 13 ἑκατομμύρια £. Τὸ ποσὸν τοῦτο ἀνεγράφη καὶ εἰς τὸ προοίμιον τῶν ἀπὸ 4 καὶ 16 Δεκεμβρίου 1924 συμβάσεων μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν τραπεζιτῶν Hambro's Bank Ltd (Λονδίνου), Spreyer and Co (Νέα Ὑόρκη) καὶ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, «περὶ συνομολογήσεως τοῦ πρώτου προσφυγικοῦ δανείου». Αἱ συμβάσεις αὗται ἐκυρώθησαν διὰ τοῦ ἀπὸ 9 Μαΐου 1925 Διατάγματος.

Βλ. ἐπίσης C. Eddy, Grecce κλπ. σελ. 63. Ὡσαύτως βλ. ἔγγραφον δῆλωσιν γενομένην ἐν Γενεύῃ πρὸς τὴν Κ.Τ.Ε. τὴν 11 Σεπτεμ. 1924, παρὰ τῶν Morgenthau καὶ Campbell.

2) Βλ. 14ην τριμηνιαίαν ἐκθεσιν τῆς ΕΑΠ πρὸς τὴν ΚΤΕ, ὑποβληθεῖσαν τὴν 25-5-26 καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἀξία τῶν μέχρι τότε παραχωρηθέντων εἰς τὴν ΕΑΠ. 7.400.000 στρεμ. ὑπελογίζετο εἰς £ 29 ἑκατομμύρια.

3) Ὁ Ἀ. Πάλλης εἰς τοὺς παρ' αὐτοῦ ἐκδοθέντας τὸ 1929 στατιστικὸς πίνακας (βλ. βιβλιογραφίαν), ὑπολογίζει κατὰ μέσον ὄρον τὴν ἀγοραίαν τιμὴν ἐκάστου καλλιεργουμένου στρέμματος εἰς 2.000 δραχ. (σελ. 24α).

Ἐπίσης ὁ Μ. Τσιγδέμογλου ἀγορεύων ἐν τῇ Βουλῇ (συνεδρ. 12-4-30) ὑπελόγησεν τὴν ἀξίαν ἐκάστου στρέμματος εἰς τὸ αὐτὸ ποσόν.

τῶν προσφύγων καὶ διασφάλισή αὐτοὺς ἐν τινὶ μέτρῳ, ἀναγράφουσα εἰς τὴν ἀτομικὴν μερίδα ἐκάστου ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντος πρόσφυγος τὴν ἔκτασιν τοῦ εἰς αὐτὸν παραχωρηθέντος κλήρου καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ.

Βασικὴ δὲ ἀρχὴ τῆς τοιαύτης ἐκτιμῆσεως ὑπῆρξεν οὐχὶ ἢ ἐξεύρεσις τῆς ἀγοραίας ἐμπορικῆς ἀξίας τῶν γαιῶν, ἀλλὰ τῆς ἀξίας τὴν ὁποίαν εἶχον αὐταί, διὰ τῆς ἐκ μέρους τῶν προσφύγων αὐτοπροσώπου καλλιέργειας καὶ ἀναλόγως τῶν κατὰ τόπους συνήθων μεθόδων καλλιέργειας. Δηλ. ἐλήφθη ὡς βάσις πρὸ παντός ἢ καθαρὰ πρόσοδος καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης, ὑπελογίσθη ἢ πραγματικὴ ἀξία τῶν γαιῶν τούτων. (1)

Ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐξευρεθεῖσα *πραγματικὴ ἀξία* γαιῶν ἐκτάσεως 5.283.649 περίπου καλλιεργουμένων καὶ καλλιεργησίμων στρεμμάτων, ὑπελογίσθη εἰς δραχ. 2.850.469.758 ἢτοι £: 7.601.252 (2).

Ἐπειδὴ ὁμως μεταγενεστέρως ἐν τῷ Γενικῷ ἰσολογισμῷ τῆς Ε.Α.Π., ὅστις συνετάχθη τὴν 30/5/1931 παρὰ τῆς ἀναλαβούσης τὴν ἐκκαθάρισιν ταύτης Γενικῆς Διευθύνσεως Ἀποκαταστάσεως, ἀναγράφεται ὡς *χρεωθεῖσα* εἰς τὰς ἀτομικὰς μερίδας τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ἀξία γεωργικῶν κλήρων £: 6.621.076 ἢτοι Δραχμαὶ (ᾶ 375) 2.482.903.500, συνάγεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι ἢ παραχωρηθεῖσα εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας ἔκτασις εἶναι κατὰ τι ἀνωτέρα τῆς ἀρχικῶς ὑπολογισθείσης καὶ ἀφ' ἑτέρου— λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἢ χρεωθεῖσα ἀξία εἶναι κατωτέρα κατὰ 30 % περίπου τῆς ἐκτιμηθείσης παρὰ τῆς Ε. Α. Π. πραγματικῆς τοιαύτης, — ὅτι ἢ *πραγματικὴ ἀξία* τῶν παρὰ τῆς Ε.Α.Π. χορηγηθεισῶν εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας γαιῶν ἀνέρ-

1) Βλ. λεπτομερείας κατωτέρω ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς τοιαύτης ἐκτιμῆσεως τῶν γαιῶν.

2) Ἡ ἀξία αὕτη ἀναγράφεται εἰς τοὺς πίνακας τοὺς καταρτισθέντας παρὰ τῆς ΕΑΠ. καὶ κυρωθέντας διὰ τῆς ἀπὸ 28/11/30 συμβάσεως μεταξὺ Δημοσίου καὶ ΕΑΠ (τῆς κυρωθείσης διὰ τοῦ Ν. 4857). Κατανέμεται δὲ ἢ ἀξία αὕτη ὡς ἑξῆς :

Μακεδονία	στρ.	3.431.706	ἀξία	Δρχ.	1.747.562.744.
Θράκη	»	1.256.459	»	»	786.042.706.
Π. Ἑλλάς	»	595.484	»	»	316.864.308.

χεται περίπου εις Δρχ. 3.227.774.550 ἤτοι £: 8.607.398. Ἐπι-
ναλαμβάνομεν ὅτι ἡ ἀξία αὕτη εἶναι συμβατική καὶ ὄχι ἡ πραγ-
ματική ἀγοραία τοιαύτη.

II ΤΟΥΡΚΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ ΟΙΚΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΠΕΔΑ

Πλήν τῆς ἐκ συμβατικῆς ὑποχρέωσης διαθέσεως ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου τῶν ἀναγκαιουσῶν γαιῶν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, τοῦτο παρεχώρησεν ὡσαύτως εἰς τὴν ΕΑΠ (¹) διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ἅπαντα τὰ παρὰ τῶν ἀνταλλαγέντων Τούρκων καὶ Βουλγάρων ἐγκαταλειφθέντα οἰκήματα καὶ οἰκόπεδα, τὰ κείμενα εἰς τὰ χωρία τῆς ὑπαίθρου καὶ εἰς πόλεις κάτω τῶν 10.000 κατοίκων (²).

Τὰ ἀνωτέρω ἀκίνητα ἦσαν τὰ ἑξῆς :

α'. Οἰκήματα

Περιφέρειαι	ἀριθμὸς	ἀξία εἰς £.	Μέση ἀξία ἐκάστου οἰκήματος εἰς £
Μακεδονία	35.352	913.487	25,840
Θράκη	26.287	983.842	37,427
Παλαιὰ Ἑλλάς, Ἡπειρος καὶ Νῆσοι	4.576	101.731	22,223
Σύνολον	66.215	1.999.060	30,189

β'. Οἰκόπεδα

Περιφέρειαι	ἀριθμὸς	ἀξία εἰς £.	Μέση ἀξία ἐκάστου οἰκοπέδου εἰς £
Μακεδονία	14.766	95.510	6,468
Θράκη	2.136	15.798	7,395
Παλαιὰ Ἑλλάς, Ἡπειρος καὶ Νῆσοι	1.548	5.453	3,523
Σύνολον	18.450	116.761	6,328

¹) Βλ. Ν. Δ. 15]22 Μαΐου 1926 (ἀρθ. 12). Ἐφ. Κυβ. 164 Α', 1926.

²) Πλήν ἐὰν παρεχωρήθησαν εἰς ΕΤΕ, δι' ἀποφάσεως Ὑπουργ.

Ἦτοι συνολικῶς τὰ διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων διατεθέντα Τουρκοβουλγαρικὰ ἀκίνητα (οἰκήματα καὶ οἰκόπεδα), ἀνέρχονται εἰς 84.665 μὲ ἀξίαν £ 2. 115.821.

Οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ προκύπτουν ἐκ τῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1930 συνταχθείσης καταστάσεως παρὰ τοῦ Τμήματος Εἰσπράξεως Χρεῶν τῆς Ε.Α.Π., ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὀριστικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μέχρι τότε γενομένης ἐκτιμήσεως. Εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην δὲν εἶχον τότε συμπεριληφθῆ τὰ οἰκήματα ἐκεῖνα, ἅτινα παρέμενον ἀκατοίκητα κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκτιμήσεως, εἰς τοῦτο δὲ ὀφείλεται καὶ ἡ προκύπτουσα διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω πινάκων, ἀναβιβαζόντων τὴν ἀξίαν τῶν Τουρκοβουλγαρικῶν ἀκινήτων εἰς Λ.Α. 2.115.821 καὶ τοῦ τελικοῦ Γενικοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς Ε.Α.Π. (¹) ἀναγράφοντος ὡς ἀντίτιμον τούτων ἀφ' ἑνὸς Δρχ. 4.224.773 καὶ ἀφ' ἑτέρου £. 2.181.719 ἤτοι **σύνολον δραχμῶν (πρὸς 375) 822.369.398 (²).**

Ἡ ἐξεύρεσις τῆς ἀξίας τῶν ἀκινήτων τῆς κατηγορίας ταύτης, ἐγένετο παρ' εἰδικῶν συνεργειῶν ἐξ ὑπαλλήλων τῆς Ε.Α.Π. καὶ ἀντιπροσώπων τῶν προσφύγων, ἐπὶ τῇ βάσει προγράμματος καθορισθέντος ἐκ τῶν προτέρων, ὅπερ ἐπὶ μακρὸν ἐμελέτησεν ἡ Ε.Α.Π. καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ἐζήτησε καὶ τὰς γνώμας διαφόρων ἄλλων ὑπηρεσιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τῶν Τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Ἑλληνοβουλγαρικῆς Μεταναστεύσεως, ὡς καὶ τῆς Μικτῆς Ἑλληνοτουρκικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν (³).

Ὡς βάσεις τῆς ἐκτιμήσεως ἐλήφθησαν αἱ διαστάσεις ἐκάστης οἰκοδομῆς εἰς μ³, πολλαπλασιαζόμενα ἐπὶ ὠρισμένον συντελεστὴν (τιμὴν μονάδος). Εἶχον δὲ ὀρισθῆ προκαταβολικῶς 8 κατηγορίαι οἰκημάτων (4 μονορόφων καὶ 4 διορόφων) καὶ 15

Γεωργίας. Βλ. Ν. Δ. 15/22 Μαΐου 1926 (ἄρθρ. 3). Ὡσαύτως Ἐ. Τσουδεροῦ. Ἡ ἀποζημίωσις τῶν Ἀνταλλαξιμῶν, σελ. 44.

¹) Συνετάχθη παρὰ τῆς διαδεχθείσης τὴν Ε.Α.Π. Γεν. Δ/σεως Ἀποκαταστάσεως κατὰ τὸν μῆνα Μάϊον τοῦ 1931.

²) Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 29 Μαρτ. 1930, εἶχε δηλωθῆ ἐκ μέρους τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Ἐ. Βενιζέλου, ὅτι ἡ ἀξία τῶν ὑπελογίζετο ὅτι δὲν θὰ ὑπερέβαινε τὰ 2 ἑκατομ. Λ. Α.

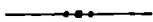
³) Βλ. ἐντυπον ἐγκύκλιον Ε.Α.Π. ὑπ' ἀριθ., 22.772 τῆς 21/2/27.

διάφοροι συντελεσταὶ τιμῶν μονάδος, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς δομῆσεως.

Ἄμα τῇ ἐκτιμῆσει ἐκάστου ἀκινήτου συνετάσσετο εἰδικὸν πρωτόκολλον, περιλαμβάνον λεπτομερῶς ὅλα τ' ἀναγκαῖα στοιχεῖα, ἀντίτυπον δὲ τοῦ πρωτοκόλλου τούτου παρεδίδοτο καὶ εἰς τὸν κατέχοντα τὸ ἀκίνητον πρόσφυγα. Τὸ πρωτόκολλον τοῦτο περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς στοιχεῖα : εἶδος οἰκοδομῆς, διαστάσεις αὐτῆς καὶ κυβισμόν, ἔκτασιν καὶ τιμὴν οἰκοπέδου, παραρτήματος οἰκίας κλπ. Τὰ πρωτόκολλα ταῦτα συνετάγησαν κατὰ τὰ ἔτη 1927 καὶ 1928.

Εἰς τὴν ἀξίαν ἐκάστου οἰκήματος περιλαμβάνεται ἡ ἀξία τοῦ κτίσματος, ἡ ἀξία τοῦ οἰκοπέδου καὶ κήπου, ὡς καὶ ἡ ἀξία τῶν τυχόν ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς οἰκίας κειμένων παραρτημάτων π. χ. φούρνου, ὑποστέγου, ἀχυρῶνος, σταύλου, φρέατος κλπ., ἐφόσον ταῦτα δὲν ἀπετέλουν ξεχωριστὰ ἀκίνητα ἀνεξάρτητα τῆς οἰκίας, ὁπότε συνετάσσοντο εἰδικὰ κεχωρισμένα πρωτόκολλα.

Ὡσαύτως ἐὰν εἴς τινα συνοικισμόν ὑπῆρχον κτίρια κοινῆς ὠφελείας π. χ. κοινὰ ἀποθῆκαι, σχολεῖα κλπ., ἡ ἀξία τούτων ἐξετιμᾶτο προηγουμένως ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐκάστη οἰκογένεια ἐχρεοῦτο ἀναλογικῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι τὰ μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1930 διατεθέντα ποσὰ διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, εἴτε εἰς δάνεια, εἴτε εἰς ἐφόδια, εἴτε εἰς ἀκίνητα, εἶνε τὰ ἑξῆς:

1	Δαπανηθέντα παρὰ τοῦ Δημοσίου,	Δρ.	526.680.064 ἢ £ :	2.597.846 ⁽¹⁾
2)	Δαπανηθέντα παρὰ τῆς ΕΑΠ,	»	3.336.635.703 » »	10.287.241 ⁽²⁾
3)	Ἄξια ἀκινήτων χορηγηθέντων παρὰ τοῦ Δημοσίου,			
	α') Γαῖαι,	»	3.227.774.550 » » :	8.607.398
	β') Τουρκοβουλγαρικά ἀκίνητα,	»	822.369.398 » »	2.192.985
	Σύνολον	Δρ.	7.913.459.715 ἢ £ :	23.685.470 ⁽³⁾

1) Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μέσης ἐτησίας τιμῆς τῆς Λίρας Ἀγγλίας.

2) Ἡ τροπὴ εἰς £ ἐγένετο μὲ συντελεστὴν 324,347. Πρὸς ἐξεύρεσιν τούτου ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει τὰ παρὰ τῆς ΕΑΠ καθ' ἕναστον τρίμηνον δαπανηθέντα ποσὰ Λιρῶν, ἅτινα ἐτρέψαμεν εἰς δραχμὰς μὲ τὴν ἀντίστοιχον μέσην τιμὴν £ ἐκάστου τριμήνου. Τὸ σύνολον δὲ τοῦ οὕτω προκύψαντος ποσοῦ δραχμῶν, διαιρούμενον διὰ τῶν δαπανηθεισῶν ἐν συνόλῳ παρὰ τῆς ΕΑΠ Λιρῶν Ἀγγλίας, μᾶς δίδει τὸν ἀνωτέρω συντελεστὴν.

3) Εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο εἶναι προφανὲς ὅτι δὲν περιλαμβάνονται ὅσα ἐδαπάνησεν τὸ Δημόσιον διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων εἰς τοὺς τόπους τῆς ἐγκαταστάσεώς των, διὰ τὴν προσωρινὴν ἀρχικὴν στέγασίν των, κλπ.

Τὸ ποσὸν τοῦτο κατανέμεται κατὰ περιφέρειας ὡς κάτωθι :

Κατηγορία δαπανῶν	Μακεδονία	Θράκη	Παλαιὰ Ἑλλάς *Ἡπειρος-Νῆσοι	Σύνολον Δρχ.
Χρέη Δημοσίου	401.908.226	86.434.708	38.337.130	526.680.064
Χορηγήσεις ΕΑΠ	2.464.819.111	370.553.564	501.263.028	3.336.635.703
Γαῖαι	1.988.954.678	882.150.785	356.669.087	3.227.774.550
Τουρκοβουλγ. ἀκίνητα	392.270.203	388.980.726	41.118.469	822.369.398
Σύνολον	5.247.952.218	1.728.119.783	937.387.714	7.913.459.715

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος προκύπτει ὅτι ἡ ἀναλογία τῆς συνολικῆς δαπάνης κατὰ περιφέρειας εἶναι ἡ κάτωθι :

Μακεδονία	66,32 %
Θράκη	21,83 %
Π.Ε.Η.Ν.	11,85 %

Ὡσαύτως, ἐν συγκρίσει μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγκατασταθεισῶν οἰκογενειῶν, προκύπτει ὅτι ὁ μέσος γενικὸς ὅρος τῆς δαπάνης, ἤτοι ἀξίας τῶν διαφόρων χορηγήσεων (δανείων, ἐφοδίων, γαιῶν, οἰκημάτων), δι' ἐκάστην οἰκογένειαν ἀνέρχεται :

Διὰ τὴν περιφέρειαν Μακεδονίας	εἰς δραχ.	60.263
» » » Θράκης	» »	41.315
» » » Π. Ἑλλ. καὶ Νήσων	» »	57.810 ⁽¹⁾

Τοῦ ἀνωτέρω ὀλικοῦ ποσοῦ δαπανῶν δραχ. 7.913.459.715, τὰ 40, 79 % ἀφοροῦν ἀξίαν γεωργικοῦ κλήρου, τὰ 25, 51 % ἀφοροῦν δαπάνην στεγασέως, καὶ τὰ 33, 70 % ἀφοροῦν δαπάνην ἀγορᾶς ἐφοδίων, χορηγήσεων δανείων, γενικὰ ἔξοδα κλπ. κλπ.

1) Ὁ Ἄ. Πάλλης εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν συλλογὴν στα-

Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἀνωτέρω διὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἐκάστης ἀγροτικῆς οἰκογενείας γενομένη δαπάνη δὲν εἶναι διόλου ὑπερβολικῆ. Ἐὰν δὲ θελήσωμεν νὰ συγκρίνωμεν τὸν ἐν Ἑλλάδι γενομένον ἀγροτικὸν ἐποικισμὸν πρὸς τὸν ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Βουλγαρίᾳ τοιοῦτον, θὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ ἀγροτικὴ ἐγκατάστασις τῶν προσφύγων ἐν Ἑλλάδι, δὲν ὑπῆρξε ποσῶς δαπανηρά.

Ἐν Παλαιστίνῃ διετέθησαν κατὰ μέσον ὄρον διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν μιᾶς οἰκογενείας τῶν ἐκεῖ μεταναστευσάντων Ἑβραίων, Λ. Α. 650 περίπου, *ἀνευ τῆς ἀξίας τῆς γῆς*⁽¹⁾. Αἱ ἐγκατασταθεῖσαι δὲ ἐκεῖ οἰκογένειαι ἀνέρχονται εἰς 1.438 (ἄτομα 6.752), ἀποτελοῦσαι 58 συνοικισμούς.

Ἡ ἐγκατάστασις τῶν προσφύγων τούτων ἐγένετο ὑπὸ τῆς Σιωνιστικῆς Ὄργανώσεως, ἣτις ἐδαπάνησε διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν περίπου £ 2.734.636, χωρὶς νὰ περιλαμβάνονται εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο καὶ τὰ δαπανηθέντα ποσὰ £ 725.000 διὰ ἐκπαίδευσιν, £ 350.000 διὰ μετανάστευσιν, καὶ £ 260.000 διὰ ὑγιεινὴν εἰς τε τοὺς ἀγροτικοὺς καὶ ἀστικοὺς συνοικισμούς. Ὁ C. Eddy εἰς τὸ βιβλίον του ὑπολογίζει ὅτι ἡ δι' ἕκαστον *ἄτομον* δαπάνη ἀνῆλθε ὁμοῦ μετὰ τῆς ἀξίας τῆς γῆς εἰς £ 515⁽²⁾.

Βεβαίως ὁ τρόπος τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Ἑβραίων διαφέρει κατὰ πολὺ τῆς ἐν Ἑλλάδι γενομένης τοιαύτης, μὴ οὔσης δυνατῆς οὔτε συγκρίσεως κἂν. Διότι ἐνῶ οἱ Ἑβραῖοι ἐγκατεστάθησαν εἰς χωρία ἀμιλλόμενα, ὡς πρὸς τὴν εὐμάρειαν, τὰ πλέον προηγμένα Γερμανικὰ τοιαῦτα, τοῦναντίον οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνῃ περὶ εὐμαρείας τῶν ἀγροτικῶν προσφυγικῶν συνοικισμῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Βουλγαρίᾳ ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν ἐγκατάστασιν ἐκά-

τιστικῶν πινάκων (βλ. βιβλιογραφίαν), εἶχεν ὑπολογίση ὅτι ἡ δαπάνη δι' ἐκάστην ἀγροτικὴν οἰκογένειαν θὰ ἐποίκιλλε, ἀπὸ 44.030 δρχ. μέχρι 50.480, ἀναλόγως τοῦ τρόπου ἀνεγέρσεως τοῦ οἰκήματος, ἐὰν δηλ. τοῦτο θὰ ἐκτίζετο δι' αὐτεπιστασίας, ἢ ἐργολαβικῶς.

¹⁾ Βλ. Sir John Hope Simpson, Palestine. Report on Immigration, Land settlement and Development, London 1930, published by his Majesty's Stationery Office.

²⁾ Βλ. C. Eddy, Greece κλπ. κλπ., σελ. 232.

στης οικογενείας ἐκ τῶν ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἀλλαγῶ μεταναστευσάντων Βουλγάρων (¹), 250 £ κατὰ μέσον ὄρον, τῶν ὁποίων 100 £ διὰ οἶκημα. Ὡς γνωστὸν καὶ ἐκεῖ ἐγένετο ἀγροτική ἐγκατάστασις 30.180 οικογενειῶν, ἐπὶ τῇ βάσει δανείου ἐκδοθέντες ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Κ. Τ. Ε. (7% 1926), τοῦ ὁποίου τὸ καθαρὸν προῖον ἀνῆλθεν εἰς £ 2.112.000 καὶ δολλ. 3.915.000.(²)

¹) Οἱ εἰς Βουλγαρίαν καταφυγόντες κατὰ τὰ ἔτη 1913—25 Βούλγαροι πρόσφυγες, ὑπολογίζονται 221.191 ἄτομα.

²) Τὸ δάνειον τοῦτο ἐξεδόθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1926. Βλ. λεπτομερείας εἰς S.D.N. Document C 569. M 211. 1926.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΧΡΕΩΘΕΝΤΑ ΠΟΣΑ ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον καθωρίσαμεν ποῖα ποσὰ ἔδαπανήθησαν καὶ ποίας ἀξίας ἀκίνητα διετεθήσαν, διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων.

Θὰ ἐξακριβώσωμεν τώρα μὲ ποῖα ποσὰ ἐχρεώθησαν συνολικῶς οἱ πρόσφυγες τῆς κατηγορίας ταύτης, μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1930 (¹).

Ι. ΕΚ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ (²).

Ἡ ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου μεταβίβασις εἰς τὴν ΕΑΠ τῶν πρὸς αὐτὸ χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, ἤρξατο κατ' Αὐγούστον τοῦ 1930. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν παρελήφθησαν τὰ χρέη τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἐγκατεστημένων προσφύγων, μεταγενεστέρως δὲ τὰ τῶν ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι ἐγκατεστημένων τοιούτων.

Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐγένετο ἡ τοιαύτη μεταβίβασις καὶ συγχώνευσις μὲ τὰ λοιπὰ πρὸς τὴν ΕΑΠ χρέη, ὑπῆρξεν ὁ ἑξῆς :

α) Διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην.

Τὸ παρὰ τῇ Γενικῇ Διοικήσει Μακεδονίας Λογιστικὸν Γρα-

¹) Αἱ μετὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1931 χρεώσεις, ἐκ χορηγήσεων τοῦ Κράτους, αἱ ἀποσταλεῖσαι εἰς τὴν Ὑπηρεσίαν Εἰσπρ. Χρεῶν προσφύγων τῆς ΑΤΕ πρὸς χρέωσιν τῶν ὀφειλετῶν, ἀνέρχονται μέχρι τέλους Νοεμβρίου 1933 εἰς 35 ἑκατομμύρια περίπου δραχμίας.

²) Βλ. σχετικῶς καὶ ἀνωτέρω εἰς σελίδα 18.

φρεῖον Ἰποικισμοῦ, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἐτηροῦντο τὰ βιβλία χρεῶν τῶν προσφύγων τῶν ἐγκατεστημένων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἀπέστειλε εἰς τὰ διάφορα κατὰ τόπους Γραφεῖα τῆς ΕΑΠ, τ' ἀνωτέρω βιβλία χρεῶν, ἅτινα ἀφεώρουν τοὺς συνοικισμοὺς τοὺς κειμένους εἰς τὴν ἀρμοδιότητα ἐκάστου Γραφείου.

Ἡ λογιστικὴ ὑπηρεσία ἐκάστου Γραφείου ΕΑΠ, προέβη εἰς παραλληλισμὸν τῶν μεριδολογίων τοῦ Κράτους πρὸς τὰ μεριδολόγια τῆς Ε.Α.Π. καὶ μετέφερε εἰς τὰ τελευταῖα, τὰ χρέη πρὸς τὸ Δημόσιον τῶν προσφύγων ἐκείνων, οἵτινες διετέλουν καὶ ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν τῆς ΕΑΠ, ἢ διέμενον ὁπωσδήποτε τότε ἐν τῷ ἀρχικῷ συνοικισμῷ τῆς ἐγκαταστάσεώς των. Ἐπειδὴ δὲ τὰ χρέη τῶν ὀφειλετῶν τῆς ΕΑΠ ἐτηροῦντο εἰς ₺, ἐνῶ τὰ χρέη πρὸς τὸ Δημόσιον εἰς δραχμὰς, ἐγένετο τροπὴ τῶν δραχμῶν εἰς ₺, μὲ τὴν τιμὴν τῆς σταθεροποιήσεως, δηλ. 375 δραχμὰς.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τοὺς ὀφειλέτας ἐκείνους τοῦ Δημοσίου, οἵτινες δὲν εὐρέθησαν εἰς τὰ μεριδολόγια, δι' αὐτοὺς συνετάγησαν εἰδικοὶ πίνακες, πρὸς ἀνεύρεσίν των τυχὸν εἰς ἄλλας περιφερείας.

Συμφώνως πρὸς τ' ἀνωτέρω τὸ σύνολον τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων τῶν κατεχωρημένων εἰς τὰ βιβλία τοῦ Λογιστικοῦ Γραφείου Ἰποικισμοῦ Θεσσαλονίκης, ἅτινα παρεδόθησαν εἰς τὴν Ε.Α.Π., ἀνήρχετο διὰ τὴν περιφέρειαν Μακεδονίας καὶ Θράκης εἰς Δραχ. 421.884.631

Ἐξ αὐτῶν εἶχον μεταφερθῆ εἰς τὰ μεριδολόγια τῆς Ε.Α.Π. μέχρι τῆς παραδόσεως τῆς ὑπηρεσίας εἰς τὴν Α.Τ.Ε. (ἀρχὰς 1931) ποσὸν Δραχ. 345.905.428 ἤτοι Λ. Α. 922.414 (1)

β) Διὰ τὴν Παλ. Ἑλλάδα, Ἡπειρον καὶ Νήσους.

Καὶ ἐνταῦθα ἐτηρήθη τὸ ἴδιον σύστημα ὅπως ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Τὰ παραδοθέντα χρέη ἀνήρχοντο εἰς Δραχ.

1) Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω συμπτυχθέντων χρεῶν περιελήφθη καὶ ποσὸν Δραχ. 4 ἑκατομμυρίων περίπου, ἀφορῶν χρέη τῶν προσφύγων διὰ παρασχεθέντα αὐτοῖς δάνεια ἐν Κοινῷ πόλει καὶ Ἄνατ. Θράκῃ κατὰ τὰ ἔτη 1919–22, περὶ ὧν βλέπε κατωτέρω.

30.860.923 ⁽¹⁾ καὶ κατεχωρήθησαν σχεδὸν ἅπαντα εἰς τὰ μεριδο-
λόγια τῆς Ε.Α.Π.

*Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἐνῶ παρεδόθησαν εἰς
τὴν Ε.Α.Π. χρέη πρὸς τὸ Δημόσιον τῶν ἀγροτῶν προσφύ-
γων ἀνερχόμενα συνολικῶς εἰς δραχ. 452.745.554, ἀντι-
θέτως κατεχωρήθη εἰς τὰ μεριδολόγια τῆς Ε.Α.Π. μέχρι
τῆς παραδόσεώς των εἰς τὴν Α.Τ.Ε. μόνον ποσὸν δραχ.
376.766.351, ἢ £ 1.004.710 ⁽²⁾*

Ἡ διαφορὰ δραχ. 75.979.203, ἀφορᾷ χρέη προσφύγων μὴ
ἀνευρεθέντων κατὰ τὴν ἀνωτέρω χρονολογίαν, εἰς τοὺς συνοικι-
σμοὺς εἰς οὓς ἀρχικῶς εἶχον ἐγκατασταθῆ ⁽²⁾.

II. ΕΚ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΤΕΩΣ Ε. Α. Π.

Τὸ συνολικῶς χρεωθὲν εἰς βάρος τῶν ἀγροτῶν προσφύγων
ποσὸν ἐκ χορηγήσεων παντὸς εἴδους τῆς ΕΑΠ, ὑπολογίζομεν εἰς
£ 8.175.072 ἢτοι Δραχ. 2.652.810.864.

Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐξευρίσκομεν κατὰ τὸν κάτωθι τρόπον.

Αἱ ἀπαιτήσεις τῆς τέως ΕΑΠ (ὑπόλοιπον), αἵτινες παρεδό-

1) Τὸ ποσὸν τοῦτο κατανέμεται :					
Διὰ	τὴν	περιφέρειαν	Ἑπείρου	Δραχ.	4.616.619.—
»	»	»	Θεσσαλίας	»	14.274.204.—
»	»	»	Εὐβοίας	»	2.441.388.—
»	»	»	Κρήτης	»	6.061.724.—
»	»	»	Ἀχαιοήλιδος	»	2.224.386.—
»	»	»	Μυτιλήνης	»	469.080.—
»	»	»	Αἰτωλοακαρνανίας	»	773.522.—
					<u>Δραχ. 30.860.923.—</u>

²⁾ Ἄλλοτε εἶχον ὑπολογισθῆ ταῦτα μόνον εἰς 300 χιλ. Λίρας.
Βλέπε ἀγόρευσιν πρὸφην Πρωθυπουργοῦ, Ἐ. Βενιζέλου εἰς Ἐφημερίδα
Συζητήσεων τῆς Βουλῆς τῆς 29ης Μαρτίου 1930.

³⁾ Σημαντικὸν ποσοστὸν τούτων ἀνευρέθη μεταγενεστέρως παρὰ
τῆς ὑπηρεσίας τῆς ΑΤΕ, ἥτις καὶ συνεχίζει τὰς προσπάθειάς της διὰ
τὴν ἀνεύρεσιν καὶ τῶν λοιπῶν.

θησαν εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος (πρῶτον ἐξά-
μηνον 1931) ἀνήρχοντο εἰς :

α) Λίρας Ἀγγλίας	13.298.290
β) Δραχμὰς 12.934.514=Λ.Α.	36.435
Σύνολον £ :	<u>13.334.725</u>

Ἐὰν εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο προσθέσωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ γε-
νομένου μέχρι τῆς 31.12.1930 συμψηφισμοῦ, ἐκ τῶν ἀποζημιώ-
σεων τῶν ἀνταλλαξίμων ἀγροτῶν προσφύγων, ἀνερχομένην εἰς
£ : 4.275.170.18 1/2, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰς παρὰ τῆς ΕΑΠ
πραγματοποιηθείσας εἰσπράξεις ἀπὸ ἀγρότας, ἃς ὑπολογίζομεν εἰς
£ 457.273.10.0, ἔχομεν **σύνολον ποσοῦ χρεωθέντος εἰς βάρ-
ρος τῶν ἀγροτῶν προσφύγων £ : 18.067.168.**

Ἐκ τοῦ συνολικοῦ τούτου ποσοῦ τοῦ χρεωθέντος εἰς βάρος
τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, ἐὰν ἀφαιρέσωμεν τὴν ἀξίαν τῶν ἐκ
μέρους τοῦ Ἑλλην. Δημοσίου μεταβιβασθέντων τῇ ΕΑΠ ἀπαι-
τήσεων καὶ κεφαλαίων, δηλαδή :

ἀξίαν γαιῶν,	£ : 6.621.076
ἀξίαν τουρκοβουλγαρικῶν οἰκημάτων,	» 2.192.985
χρέη πρὸς Δημόσιον,	» 1.004.710
εἰσπραχθέντας τόκους καὶ μισθώματα,	» 9.500
ποσοστὸν 1 1/2 % ἀποζημ. ἀγροτῶν,	» <u>63.827</u>
Ἦτοι £ :	<u><u>9.892.098</u></u>

ἀπομένει ὑπόλοιπον χρεώσεως προερχόμενον ἐκ χορηγήσεων
τῆς ΕΑΠ £ 8.175.070., ἦτοι δραχ. (Ⓜ 324,50) 2.652.810.864. (1)

Τὸ ἀνωτέρω ποσὸν ὡς καὶ ὅλα τὰ ἐξ ἄλλων αἰτιῶν δια-
τεθέντα ποσὰ ἐχρεώθησαν εἰς τὰς ἀτομικὰς μερίδας τῶν προσφύ-
γων εἰς Λίρας Ἀγγλίας ὡς λεπτομερῶς ἀναφέρεται κατωτέρω.

III. ΛΟΓΩ ΑΞΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΚΛΗΡΩΝ (2)

Τὸ κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1930 χρεωθὲν ποσὸν εἰς βάρος

1) Μέση τιμὴ ἐκάστης Λ. Α. Βλ. περὶ τούτου σχετικῶς ἀνωτέρω
εἰς σελ. 42

2) Βλ. περὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἀνωτέρω εἰς σελ. 32—38

τῶν ἀγροτῶν προσφύγων δι' ἀξίαν τῶν παραχωρηθεισῶν εἰς αὐτοὺς γαιῶν ἀνήρχετο εἰς δραχ. 2.482.903.500 = £: 6.621.076, ὡς τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ γενικοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς ΕΑΠ ὅστις συνετάγη τὴν 30-5-1931 (1).

Ἡ ἀνωτέρω χρέωσις ἐγένετο κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Συμφώνως πρὸς τὴν Σύμβασιν Παπαδάτου—Ἐντυ περὶ ἔκκαθαρίσεως τῆς ΕΑΠ ὑπογραφεῖσαν ἐν Γενεύῃ τὴν 24ην Ἰανουαρίου 1930,(2) ἔπρεπεν ἡ ἀξία τοῦ γεωργικοῦ κλήρου ἐκάστου ἀγρότου πρόσφυγος, νὰ καθορισθῇ δι' εἰδικῆς συμβάσεως μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ ΕΑΠ καὶ ὅτι ἡ οὕτω καθοριζομένη ἀξία ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θὰ ὑπερέβαινε τὴν ἀγοραίαν τιμὴν τῆς γῆς, οὔτε θὰ ἦτο κατωτέρα τῆς καθορισθείσης συμφώνως πρὸς τὸν ἀγροτικὸν Νόμον τοιαύτης. (3)

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνωτέρω διατάξεως ἐγένετο τὴν 27ην Μαρτίου 1930 εἰδικὴ σύσκεψις (4) τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς ΕΑΠ μετ' ἀντιπροσώπων τῆς Κυβερνήσεως ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ Ἐ. Βενιζέλου, καθ' ἣν ἐπροτάθη ἐκ μέρους τοῦ τότε ὑφυπουργοῦ τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου Ἀχ. Παπαδάτου—ὅστις εἶχε προσυνηνοθηθῆ διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο μετὰ τῆς ΕΑΠ—ὁ καθορισμὸς ὡς **μέσης τιμῆς ἐκάστου καλλιεργησίμου στρέμματος δραχμῶν 400**, μὲ τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ τιμὴ

1) Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀξία αὕτη προκύπτει ἐκ τῆς γενομένης κατὰ τὸ 1930 προσωρινῆς χρεώσεως. Ἐπειδὴ δὲ θὰ ἠδύνατο βασίμως ἴσως νὰ νομισθῇ ὅτι πιθανὸν ἐκ τῆς μεταγενεστέρως γενομένης ὀριστικῆς χρεώσεως—ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὀριστικῆς διανομῆς—νὰ μειωθῇ τὸ ποσὸν τοῦτο, θεωροῦμεν σκόπιμον ν' ἀναφέρωμεν ὅτι αἱ μέχρι τοῦδε ἐνδείξεις μᾶς πείθουν ὅτι οὐ μόνον μείωσις δὲν θὰ ἐπέλθῃ, ἀλλὰ τοῦναντίον μικρὰ τις αὔξησις. Τοῦτο στηρίζομεν εἰς τὸ ὅτι ἐκ παραλληλισμοῦ τὸν ὁποῖον ἐνηργήσαμεν ἐπὶ 145 ὀριστικῶς διανεμηθέντων συνοικισμῶν (Μακεδονίας-Θράκης), προκύπτει τὸ ἀποτέλεσμα ὅτι, ἐνῶ κατὰ τὴν προσωρινὴν χρέωσιν ἡ ληφθεῖσα ὑπ' ὄψιν καθ' ὑπολογισμὸν ἔκτασις ἀνήρχετο εἰς στρέμματα 611.773, κατὰ τὴν ὀριστικὴν διανομὴν ἡ χορηγηθεῖσα ἐκ τούτων κληρούχους ἔκτασις ἀνήλθεν εἰς 612.157 στρέμματα.

2) Ἐκυρώθη διὰ τοῦ Διατάγματος τῆς 20-6-1930 (Ἐφ. Κυβ. 220 Α' 1930) εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ Νόμου 4592, (Ἐφ. Κυβ. ἀρ. 137 Α', 1930).

3) Βλ. ἄρθρον 9 τῆς συμβάσεως.

4) Βλ. Πρακτικὰ Συμβουλίου ΕΑΠ τῆς 414ης συνεδριάσεως.

αὕτη δὲν ὑπερέβαινε τὰς παρὰ τῶν ἐπιτροπῶν ἀπαλλοτριώσεων καθορισθείσας τοιαύτας (¹).

Ἐτονίσθη τότε ἐκ μέρους τοῦ προεδρεύοντος Πρωθυπουργοῦ, ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε ποσῶς ἢ καθορισθησομένη τιμὴ χρεώσεως κατὰ στρέμμα νὰ ἦτο ἀνωτέρα ἐκείνης, ἣτις καθωρίζετο διὰ τοὺς γηγενεῖς ἀκτήμονας καὶ ὅτι, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς μειώσεως τοῦ ἐπιτοκίου ἐξοφλήσεως ἀπὸ 8 % εἰς 3 % θὰ ἐπῆρχετο σημαντικὴ ἀνακούφισις τῶν ἀγροτῶν προσφύγων.

Μετὰ τὴν σύσκεψιν ταύτην ἀνηγγέλθη καὶ ἐπισήμως τὸ γεγονός τοῦτο εἰς τὴν Βουλὴν (²).

Μετὰ τὴν συμφωνίαν τῆς 27ης Μαρτίου ἐγένετο ἐκ μέρους τῆς Ε.Α.Π. ἐν συνεννοήσει μετὰ τῆς Κυβερνήσεως ὅλη ἡ σχετικὴ ἐργασία ἐξευρέσεως τῆς μέσης τιμῆς χρεώσεως ἐκάστου καλλιεργουμένου στρέμματος, **καταρτισθέντων σχετικῶν πινάκων**, οἵτινες ἐκυρώθησαν διὰ τῆς συμβάσεως τῆς 28 Νοεμ. 1930 (³). Ἐν τῇ συμβάσει ταύτῃ ἀναγράφεται (ἄρθρ. 1), ὅτι **ὁ μέσος ὅρος τιμῆς χρεώσεως ἐκάστου στρέμματος** καλλιεργησίμων γαιῶν, ἐφ' ὧν ἔχουσιν ἐγκατασταθῆ οἱ ἀγρόται πρόσφυγες, οἱ ἀνταλλαγέντες συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς περὶ ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν Συμβάσεως τῆς Λωζάνης, ὀρίζεται εἰς δραχ. 400, ποσὸν οὐχὶ ἀνώτερον τῆς μέσης ἀγοραίας τιμῆς τῶν ἐν λόγῳ γαιῶν, οὔτε δὲ καὶ κατώτερον τῆς ἀξίας τῆς καθορισθείσης παρὰ τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου καὶ ὅτι ἡ τιμὴ αὕτη τῶν 400 δραχ. ἐξευρέθη κατόπιν ἀφαιρέσεως ποσοστοῦ 27 % ἐκ τῆς ἀγοραίας τιμῆς προκειμένου περὶ τῶν ἀσκεπῶν καλλιεργησίμων γαιῶν καὶ ποσοστοῦ ποικίλλοντος μεταξὺ 27—50 % προκειμένου περὶ δενδροφυτευμένων ἐκτάσεων (⁴).

¹) Βλ. ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου καὶ ἀγόρευσιν ἐν τῇ Βουλῇ Ἰ. Α. Παπαναστασίου κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 11ης Ἀπριλ. 1930.

²) Βλ. ἀγόρευσιν τότε Πρωθυπουργοῦ Ἰ. Βενιζέλου ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 29ης Μαρτίου 1930.

³) Ἐκυρώθη διὰ τοῦ Ν. 4857, Ἐφ. Κυβ. 396 Α', 1930.

⁴) Τ' ἀνωτέρω ἐπανελήφθησαν καὶ ἐν τῷ Ν. 5496 περὶ κωδικοποιήσεως διατάξεων τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου (ἄρθρον 179). Βλ. Ἐφ. Κυβ. 137 Α', καὶ 236 Α', τοῦ 1930.

Ἐπίσης διὰ γνωματεύσεως τοῦ Νομιζοῦ Συμβουλίου τοῦ Κρά-

Ἐπειδὴ ὅμως μέχρι τοῦδε διευπλώθησαν πλεῖσται ὅσαι ἐπικρίσεις ὡς πρὸς τὸ ὀρθὸν ἢ μὴ τῆς βάσεως τῆς γενομένης ἐκ μέρους τῆς Ε.Α.Π. ἐργασίας, διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῆς πραγματικῆς κατ' ἀρχὴν ἀξίας καὶ κατόπιν τῆς συμβατικῆς μέσης τιμῆς χρεώσεως τῶν γεωργικῶν κλήρων, νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ πραγματευθῶμεν κατωτέρω τὸ ζήτημα τοῦτο.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1929 προβλεπομένης τῆς διαλύσεως τῆς Ε.Α.Π. καὶ ὡς ἐκ τούτου τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης τῆς, πρὸ τῆς διαλύσεως ταύτης, ὀλοκληρώσεως τῶν ἀτομικῶν μερίδων τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, διὰ καταχωρήσεως εἰς αὐτάς, ἀφ' ἑνὸς τῆς συμβατικῆς ἀξίας χρεώσεως τοῦ εἰς ἕκαστον χορηγηθέντος γεωργικοῦ κλήρου καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς συμψηφιστέας ἀποζημιώσεως ἢ ὅποια τυχὸν ὀφείλετο εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀνταλλαξίμους, προέκυψεν ἡ ἀνάγκη νὰ ἐνεργηθῇ εὐθὺς ἀμέσως **ἐκτίμησις τῆς ἀξίας** τῶν εἰς ἕκαστον ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντα πρόσφυγα χορηγηθεισῶν γαιῶν ⁽¹⁾.

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ε.Α.Π. κατὰ τὴν 399ην συνεδρίασιν αὐτοῦ τῆς 27ης Φεβρ. 1930, καθώρισεν ὡς ἑξῆς τὰς βάσεις ἐφ' ὧν θὰ ἐγίνετο ἡ ἐκτίμησις τῶν γαιῶν :

α) θὰ ὑπελογίζετο ἡ τότε (1930) ἀγοραλατιμὴ (market value) τοῦ συνόλου τῶν γαιῶν αἵτινες εἶχον παραχωρηθῆ εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας,

καὶ β) πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς ἀξίας χρεώσεως τοῦ κλήρου ἐκάστης οἰκογενείας, θὰ ἐξηκριβοῦτο ἡ ὡς ἄνω ἀγοραία ἀξία αὐτοῦ καὶ κατόπιν θὰ ἐπήρχετο μείωσις αὐτῆς, ἐπὶ τῇ βάσει ποσοστοῦ ὅπερ θὰ καθωρίζετο βραδύτερον μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ Ε.Α.Π.

Ἄς ἴδωμεν τώρα κατὰ ποῖον τρόπον ἐπετεύχθη λεπτομερῶς ἡ ἐκτίμησις αὕτη ⁽²⁾.

τους (βλ. ἐγκύκλιον Ὑπουργείου Γεωργίας 108700, 10/9/1932) ἐδόθη ἡ ἐρμηνεία ὅτι μὲ τὴν αὐτὴν μέσσην τιμὴν τῶν 400 Δρχ. κατὰ στρέμμα θὰ ἐχρεοῦντο καὶ οἱ οὐχὶ παρὰ τῆς Ε.Α.Π., ἀλλὰ παρὰ τοῦ Κράτους (ἐπιτροπῶν ἀπαλλοτριώσεων) ἐγκατασταθέντες ἀγροτικῶς πρόσφυγες.

¹⁾ Βλ. ἐπιστολὴν τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ Ἐ. Βενιζέλου πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ε.Α.Π. ὑπὸ ἡμερομηνίαν 15 Μαΐου 1929.

²⁾ Ἡ ἐργασία αὕτη, γενομένη κατὰ πρωτοβουλίαν τοῦ τότε παρὰ

1) Ἐλήφθη ὡς βάσις ἐκτιμήσεως οὐχὶ ὁ κάθε κλῆρος χωριστὰ ἀλλὰ ὁλόκληρος ἡ **κτηματικὴ περιοχὴ** ἑνὸς ἐκάστου ἀγροτικοῦ συνοικισμοῦ.

Ὡς κτηματικὴ περιοχὴ νοεῖται :

α) τὸ σύνολον τῶν γαιῶν αἱ ὁποῖαι παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ συνοικισμοῦ ὡς γεωργικοὶ κλήροι,

β) οἱ βοσκήσιμοι τόποι,

γ) οἱ κοινόχρηστοι χώροι (κοινοτικοὶ καὶ σχολικοὶ κλήροι, μυλωνότοποι, ἄλωνότοποι κλπ.) (1).

δ) ὁ χώρος, ὃν κατελάμβανον τ' ἀνεγερθέντα οἰκήματα τοῦ συνοικισμοῦ (οἰκόπεδα, δρόμοι, πλατεῖαι).

2) Πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς ἀξίας τῶν ἐκασταγοῦ κτηματικῶν περιφερειῶν συνεστήθησαν, παρὰ τῆς ἀρμοδίας Ἑπιθεσίᾳ Ἐποικισμοῦ, εἰδικαὶ Ἐπιτροπαὶ ἐκ γεωπόνων καὶ ἄλλων ὑπαλλήλων Ἐκάστη ἐπιτροπὴ, προκειμένου νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν ἀξίαν μιᾶς οἰασθήποτε κτηματικῆς περιοχῆς, ὅφειλε νὰ ἐξεύρῃ τὴν σημερινὴν πραγματικὴν ἀξίαν χωριστὰ ἐκάστου ὁμοειδοῦς ἀπὸ ἀπόψεως ἐκμεταλλεύσεως ἢ ποιότητος τμήματος τῆς κτηματικῆς περιοχῆς, οὕτως ὥστε τὸ ἄθροισμα τῆς συνολικῆς ἀξίας τῶν τμημάτων τούτων ν' ἀποτελέσῃ τὴν ὁλικὴν ἀξίαν τῆς κτηματικῆς περιοχῆς.

3) Πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς πραγματικῆς ἀξίας ἐκάστου τμήματος τῆς κτηματικῆς περιοχῆς, καὶ ἐπειδὴ αἱ διάφοροι κτηματικαὶ περιοχαὶ παρήλλασσον ἀναμεταξύ των ἀπὸ ἀπόψεως καλλιεργείας, ἀφέθη σχετικὴ πρωτοβουλία εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἐπιτροπὰς, ὡς πρὸς τὴν **ἐξεύρεσιν τοῦ προσφοροτέρου, τρόπου, καθ' ὃν θὰ ἐλάμβανε χώραν ἐκάστοτε ἡ ἐξεύρεσις τῆς ἀξίας των.**

4) Οἱ τρόποι οὗτοι ἢ μᾶλλον οἱ βασικοὶ συντελεσταί, τῶν

τῆ Γ.Δ.Ε.Μ. τμηματάρχου Ἐποικισμοῦ Ν. Καλογεροπούλου, ἠρξάτο κατὰ Μάρτιον τοῦ 1930. Κατ' ἀρχὰς εἶχεν ὁρισθῆ ὅτι ἡ ἐκτίμησις καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ χρέωσις θὰ ἐγίνετο ἐκεῖ ὅπου εἶχεν ἤδη πραγματοποιηθῆ ἡ ὁριστικὴ διανομή. Μεταγενεστέρως ὅμως διετάχθη ἡ ἐκτίμησις καὶ τῶν μὴ διανεμηθέντων συνοικισμῶν (βλ. σχετικῶς ἀνωτέρω εἰς σελ. 34).

1) Ἐξηροῦντο οἱ ὑδρόμυλοι καὶ τὰ ἐλαιοτριβεῖα (κτίσματα), τῶν ὁποίων ἡ ἀξία δὲν ἐξετιμήθη τότε καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν προσηύξησε τὴν ἀξίαν τῶν ἀτομικῶν κλήρων.

ὁποίων ἢ ἐκάστοτε ἐκλογὴ ἀφέθη εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἐκτιμητικῶν ἐπιτροπῶν ἦσαν οἱ ἑξῆς :

α') Ἡ **καθαρὰ πρόσοδος** ἐκάστου τμήματος ἀπὸ ἀπόψεως καλλιεργείας ἢ ἄλλης ἐκμεταλλεύσεως, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ γεωργικοῦ ἔτους 1929—30 καὶ ἐν ἀδυναμία, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν δύο προηγουμένων ἐτῶν.

Ἡ οὕτως ἐξευρισκομένη καθαρὰ πρόσοδος ἔπρεπε νὰ πολλαπλασιασθῇ μὲ συντελεστὴν 15, διὰ νὰ παρουσιάσῃ τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τοῦ ἐκτιμωμένου κτήματος.

β) **Τὸ τίμημα πωλήσεως**, μὲ τὸ ὁποῖον τυχὸν εἶχον λάβῃ χώραν σύγχρονοι πράξεις ἀγοραπωλησίας ἐπὶ γαιῶν τῆς ὑπὸ ἐκτίμησιν περιοχῆς, ἢ παρακειμένων τοιούτων τῆς αὐτῆς περιου ποιότητος.

γ) **Τὰ μισθώματα**, ἐὰν τυχὸν εἶχον συναρθῇ τοιαῦται πράξεις μισθώσεως ἀκινήτων, καὶ

δ) **Τὰ τυχὸν συναρθέντα δάνεια ἐπὶ ὑποθήκῃ**, ὡς καὶ αἱ πάσης φύσεως δικαιοπραξίαι ἐπὶ ἀκινήτων.

ἔ) Ἐτονίσθη ἀνωτέρω ὅτι κατὰ τὴν ἐκτίμησιν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψει ἡ ὅλη κατάστασις ἐκμεταλλεύσεως ἐκάστου κτήματος. **Ἄν τυχὸν ὁμως ὑπῆρχον κτήματα ὡς π. χ. ἀμπελῶνες, ὄπωρῶνες, φυτεῖαι κλπ. γενόμενα διὰ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τοῦ πρόσφυγος, τότε πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς καθαρᾶς προσόδου, αἱ ὑπ' αὐτῶν φυτευθεῖσαι γαῖαι ἐχαρακτηρίζοντο οὐχὶ ὡς εἶχον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκτιμῆσεως, ἀλλὰ ὡς καλλιεργούμενα διὰ τοῦ συνήθους ἐν τῇ κτηματικῇ περιοχῇ εἶδους, δηλ. ἀφηρεῖτο ἡ ἀξία τῶν ἐγγείων βελτιώσεων, ἃς εἶχον ἐπιφέρει οἱ πρόσφυγες διὰ τῆς προσωπικῆς τῶν ἐργασίας.**

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκτίμησιν τῶν οἰκοπέδων, δεδομένου ὅτι διὰ τοὺς πλείστους τῶν συνοικισμῶν δὲν ὑπῆρχον σχέδια ὀρυμοτομίας οὔτε καὶ ἦτο δυνατόν, λόγῳ ἐλλείψεως χρόνου καὶ ἐπαρκοῦς προσωπικοῦ, νὰ γίνῃ ἰδιαιτέρα ἐκτίμησις τοῦ οἰκοπέδου ὅπερ κατεῖχεν ἕκαστος κληροῦχος, καθωρίσθη ὅτι τὸ σύνολον τῶν οἰκοπέδων, δηλ. ὁ χῶρος, ἐφ' οὗ ἦτο ἐκτισμένος ὁ συνοικισμὸς, θὰ ἐξετιμᾶτο ὡς καὶ πᾶν ἄλλο τμήμα τῆς κτηματικῆς περιοχῆς καὶ ἡ ἀξία αὐτοῦ συγχωνευομένη μὲ τὴν ἕκτασιν τῶν κοινοχρήστων

ἐκτάσεων, θὰ προσεμετροῦτο κατ' ἀναλογίαν εἰς τοὺς ἀτομικοὺς κληῖρους.

Ἐξηρέθησαν δὲ τῆς τοιαύτης ἐκτιμήσεως ῥητῶς, οἱ παλαιότερον οἰκοδομημένοι χῶροι τῶν συνοικισμῶν (ἀνταλλάξιμοι, μουσουλμανικοὶ καὶ βουλγαρικοὶ) λόγῳ τοῦ ὅτι οὗτοι εἶχον ἤδη ἐκτιμηθῆ καὶ χρεωθῆ προγενεστέρως μετὰ τῶν παλαιῶν οἰκημάτων, ὅτε παρεχωρήθησαν ταῦτα εἰς τοὺς πρόσφυγας (1).

6) Μετὰ τὸν κατὰ τὸν ὡς ἄνω τρόπον ὑπολογισμὸν τῆς ἀξίας ἐκάστου ὁμοειδοῦς τμήματος τῆς κτηματικῆς περιοχῆς, συνετάσσετο εἰδικὸν πρακτικόν, ὅπερ περιελάμβανε τὴν αἰτιολογίαν τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐγένετο ἡ ἐκτίμησις, δηλ. περιελάμβανε πλήρη ἀνάλυσιν τῶν σκέψεων καὶ ὑπολογισμῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ἐξευρεθεῖσαν ὀλικὴν ἀξίαν τῆς κτηματικῆς περιοχῆς (2).

7) Πρὸς ἐξεύρεσιν δὲ κατόπιν τῆς πραγματικῆς ἀξίας ἐκάστου καλλιεργησίμου στρέμματος, διηρεῖτο ἡ ἐξευρεθεῖσα συνολικὴ ἀξία μιᾶς ἐκάστης κτηματικῆς περιοχῆς, διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρεμμάτων, τὰ ὅποια εἶχον διατεθῆ ὡς ἀτομικοὶ κληῖροι.

Πρὸς κατανόησιν παραθέτομεν τὸ ἑξῆς παράδειγμα.

Κτηματικὴ περιοχὴ συνοικισμοῦ Α.

α) Καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις χορηγηθεῖσαι εἰς κατοίκους ὡς κληῖροι,	στρέμμ. 10.000
β) Βοσκότοποι καὶ ἄλλοι κοινόχρηστοι χῶροι,	» 3.000
Ὀλικὴ ἄρα ἔκτασις κτηματικῆς περιοχῆς,	» <u>13.000</u>

Ἡ ἐξευρεθεῖσα τότε συμφώνως πρὸς τ' ἄνωτέρω πραγματικὴ ἀξία (1930) καὶ τῶν 13.000 στρεμμάτων ἀνέρχεται εἰς δρ. 5.500.000.

1) Βλ. ἄνωτέρω σελ. 41.

2) Ὁ ὑπολογισμὸς τῆς ἀξίας ἐκάστου κληῖρου καὶ ἡ διαταγὴ τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὴν ἀτομικὴν μερίδα ἐκάστου κληροῦχου, ἐγένετο παρὰ τῶν Κεντρικῶν Ὑπηρεσιῶν Κτηματολογίου ἐν Ἀθήναις καὶ Θεσσαλονίκῃ, ἐκδιδομένων ἐκάστοτε εἰδικῶν διαταγῶν, αἵτινες περιελάμβανον ὀνομαστικῶς ὅλους τοὺς κληροῦχους ἐκάστου συνοικισμοῦ, τὴν ἔκτασιν τοῦ κληῖρου ἐκάστου ἐξ αὐτῶν ὡς καὶ τὴν ἀξίαν χρεώσεως.

Πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς ἀξίας ἑνὸς ἐκάστου τῶν στρεμμάτων, τὰ ὁποῖα ἐχορηγήθησαν ὡς γεωργικὸς κλῆρος, ἐγένετο **διαίρεσις τῆς ἐξευρεθείσης ἀξίας ὁλοκλήρου τῆς κτηματικῆς περιοχῆς διὰ τῶν καλλιεργουμένων στρεμμάτων**, ἴτοι $5.500.000 : 10.000 = 550$. Δηλ. ἡ κατὰ μέσον ὄρον ἀξία ἐκάστου καλλιεργουμένου στρέμματος τῆς κτηματικῆς περιοχῆς ὠρίζετο εἰς δραχ. 550.

Εἰς τὴν ἀξίαν ταύτην, προφανὲς εἶναι ὅτι περιλαμβάνετο καὶ ἡ ἀξία τῶν κοινοχρήστων χώρων, τῶν βοσκοτόπων ὡς καὶ τῶν οἰκοπέδων. Περὶ τούτου οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ⁽¹⁾.

8) Εἶναι προφανὲς ὅτι εἰς τὴν κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον ἐκτίμησιν τῆς πραγματικῆς ἀξίας ἐκάστης κτηματικῆς περιοχῆς καίτοι ἐλαμβάνετο πρόνοια διὰ τὸν **μὴ συνυπολογισμὸν τῶν ἐγγείων βελτιώσεων, ἃς ἐπέφερον εἰς τὰ κτήματα οἱ πρόσφυγες διὰ τῆς προσωπικῆς τῶν ἐργασίας**, ἐν τούτοις φυσικὸν ἦτο ὅτι ἡ κατὰ τοιοῦτον τρόπον γενομένη ἐκτίμησις θὰ περιελάμβανε καὶ τὴν ἀναμφισβήτητον ὑπερτίμησιν, ἣν αἱ γαῖαι αὗται ἀπέκτησαν τότε (1930), ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκείνην, ἣν εἶχον αὗται κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀρχικῆς καταλήψεως (1923).

Ἡ ὑπερτίμησις αὕτη ὠφείλετο καὶ εἰς ἄλλους μὲν γενικο-

¹⁾ Διὰ τοῦ μέτρου τούτου, τοῦ συνυπολογισμοῦ δηλ. εἰς τὴν ἀξίαν ἐκάστου καλλιεργησίμου στρέμματος καὶ τῆς ἀξίας τῶν βοσκοτόπων καὶ κοινοχρήστων χώρων, περιῆλθεν ἡ κυριότης τούτων εἰς τοὺς πρόσφυγας, ἐνῶ ἐὰν ὁ ὑπολογισμὸς ἐγένετο ἀντιθέτως, δηλ. ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν μόνον αἱ καλλιεργήσιμοι ἐκτάσεις, ἡ κυριότης τούτων θὰ περιήρχετο εἰς τὸ Δημόσιον καὶ ὄχι εἰς τοὺς πρόσφυγας.

Ἄς μὴ νομισθῇ δὲ ὅτι ἐὰν δὲν συνυπολογίζετο ἡ ἀξία τούτων ἡ συμβατικὴ μέση τιμὴ κατὰ στρέμμα (δηλ. δραχ. 400) θὰ ἦτο κατωτέρα. Ἡ μέση τιμὴ θὰ παρέμενεν ἡ αὐτή, ἀπλῶς μόνον τὸ ποσοστὸν τῆς ἐκπτώσεως 27 % θὰ ἦτο πολὺ μικρότερον. Δηλ. ἡ ἐκτίμησις τῆς πραγματικῆς ἀξίας τῶν γαιῶν θὰ ἦτο μικρότερα καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ ὁ συντελεστὴς μειώσεως διὰ νὰ ἐξαχθοῦν αἱ 400 δραχ. θὰ ἦτο μικρότερος.

Ἡ διαχείρισις τῶν βοσκοτόπων τούτων εἶχεν ἐκχωρηθῆ ἀπὸ τὸν Μάϊον 1930 εἰς τὰς Κοινότητας ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ἐκμισθώνουν αὐτοὺς κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Κοινότητος. Ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους παρεχωρήθησαν καὶ οἱ ὑδρόμυλοι (βλ. κωδικοποίησιν Ἀγροτικοῦ Νόμου ἀρθρ. 173, Ἐφ. Κυβ. 235 Α' 1932).

τέρους λόγους, κυρίως ὅμως εἰς τὴν παρουσίαν τῶν προσφύγων καὶ τὰς διὰ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας των ἐπενεχθείσας βελτιώσεις (ἐκχερσώσεις, κλπ.).

Ἐκρινεν ὅθεν ἡ Ε.Α.Π. σκόπιμον καὶ συνεφώνησεν καὶ τὸ Κράτος, ὅτι τὴν τοιαύτην ὑπερτίμησιν ἔδει νὰ καρπωθῶσιν οἱ πρόσφυγες, εἰς τὴν παρουσίαν ἄλλως τε τῶν ὁποίων καὶ ὠφείλετο αὕτη.

Διὰ τὸν λόγον ἀκριβῶς τοῦτον εἶχε συμφωνηθῆ, κατὰ τὴν γενομένην τὴν 27 Μαρτίου 1930 σύσκεψιν μεταξὺ Ε.Α.Π. καὶ Κυβερνήσεως (1) ὅπως ὀρισθῆ ὡς μέσος ὅρος χρεώσεως ἐκάστου καλλιεργουμένου στρέμματος ἡ τιμὴ τῶν 400 δραχμῶν. *Δηλ. ἡ συνολικὴ ἀξία τῶν καλλιεργουμένων στρεμμάτων, ἅτινα ὑπελογίσθησαν ὅτι εἶχον παραχωρηθῆ τότε (1930) εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας, ἔπρεπε νὰ μὴ ὑπερβαίῃ τὸ ποσὸν δραχμῶν, ὅπερ θὰ προέκυπτε ἐκ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρεμμάτων ἐπὶ 400.*

Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου, τῆς ἀναγωγῆς δηλ. τῆς ἀξίας τῶν εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα παραχωρηθεισῶν εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας γαιῶν, εἰς τὸν μέσον ὅρον τῶν δραχμῶν 400 κατὰ στρέμμα, ἀπεφασίσθη παρὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ε.Α.Π. (2) προτάσει τῶν ὑπευθύνων ὑπηρεσιῶν, ἡ μείωσις γενικῶς κατὰ 27% τῆς κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον ἐξευρεθείσης κατὰ τόπους πραγματικῆς ἀξίας τῶν καλλιεργουμένων στρεμμάτων ἐκάστης κτηματικῆς περιοχῆς.

Πρὸς τούτοις, ἐπειδὴ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος, ἡ ἐξευρεθεῖσα εἰς ἐνίας περιοχὰς ἀγοραία ἀξία (ιδίως ἐν Κρήτῃ) ἐκρίθη λίαν ὑπερβολικὴ, ἐξουσιοδοτήθη ἡ Διεύθυνσις Ἐποικισμοῦ Παλ. Ἑλλάδος, ν' ἀναθεωρήσῃ κατ' ἀρχὴν ἐπὶ ἔλασσον τὴν βασικὴν τιμὴν στρέμματος καὶ μετὰ ταῦτα, νὰ ἐπιφέρῃ τὴν κατὰ 27% μείωσιν (3).

Ἡ μείωσις αὕτη τοῦ 27% δὲν ἐπρόκειτο—συμφώνως πρὸς

1) Βλ. ἀνωτέρω σελ. 50.

2) Βλ. πρακτικὰ Συμβουλίου Ε.Α.Π. τῆς 21 Ἰουλ. 1930, συνεδρίασις 414.

3) Τ' ἀποτελέσματα ὅλης τῆς ἐργασίας ταύτης κατεχωρήθησαν εἰς εἰδικοὺς πίνακας, οἵτινες ἐκυρώθησαν διὰ τοῦ Ν. 4857. Βλ. σχετικῶς ἀνωτέρω σελ. 51.

τὴν τότε ληφθεῖσαν ἐκ μέρους τῆς ΕΑΠ ἀπόφασιν — νὰ ἐφαρμοσθῆ καὶ διὰ τοὺς ἐκ Βουλγαρίας Ἑλληνας μετανάστας τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας, λόγῳ τοῦ ὅτι οὗτοι εἶχον τύχη ὀλοκληρωτικῆς ἀποζημιώσεως διὰ τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ἐν Βουλγαρία περιουσίαν των καὶ οὐχὶ ἠλαττωμένης τοιαύτης ὡς οἱ λοιποὶ ἐκ Τουρκίας ἀνταλλάξιμοι πρόσφυγες (1).

Τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας ἐρωτηθὲν τότε ἀπήντησε(2) ὅτι συνεχρῶναι ὅπως μὴ λάβῃ χώραν ἢ ἀνωτέρω ἔκπτωσις 27 % , λόγῳ τοῦ ὅτι οὗτοι εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς ἀπαλλοτριωθέντα κτήματα μὴ ἐκδικασθέντα τότε, καὶ ὅτι θὰ ἔπρεπε οὗτοι νὰ χρεωθῶσι μὲ τὴν τιμὴν ἣν ἤθελον καθορίσῃ τὰ Πρωτοδικεῖα κατὰ τὴν ὀριστικὴν ἐκδίκασιν τῶν κτημάτων.

Οὕτω πράγματι καὶ ἐγένετο. Οἱ ἐκ Βουλγαρίας Ἑλληνες ἐχρεώθησαν παρὰ τῆς ΕΑΠ μὲ τὴν ἐξευρεθεῖσαν πραγματικὴν ἀξίαν στρέμματος.

Ὅτε ὁμως συνεζητεῖτο ἐν τῇ Βουλῇ ἡ Σύμβασις τῆς 3ης Ἀπριλίου 1931 περὶ ἀναθέσεως εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν τῆς Ὑπηρεσίας Εἰσπράξεως Χρεῶν Προσφύγων, ἐπροτάθη (3) καὶ ἐγένετο ἀποδεκτὸν, ἀναγραφείσης σχετικῆς διατάξεως ἐν τῷ Νόμῳ 5151, ὅπως οἱ ἐκ Βουλγαρίας πρόσφυγες χρεωθῶσι μὲ τὴν αὐτὴν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ πρόσφυγες ἀξίαν γῆς (4). Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ Νόμου, ἡ ΑΤΕ ἐνήργησεν ἀνάλογον μείωσιν ἐπὶ τῆς χρεωθείσης ἀξίας γεωργικῶν κλήρων τῶν προσφύγων τῆς κατηγορίας ταύτης (5).

Ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν, ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως, τὸν παρὰ τῆς Ε.Α.Π. ἐφαρμοσθέντα τρόπον πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς πραγματικῆς ἀγοραίας ἀξίας τῶν γαιῶν, αἵτινες παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας, θὰ καταλήξω-

1) Ἐγγραφον ΕΑΠ πρὸς Ὑπουργεῖον Γεωργίας 26456/23/7/1930.

2) Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 108272/5/9/1930 ἐγγράφου.

3) Παρὰ τοῦ τότε βουλευτοῦ Θεσσαλονίκης Ν. Ζαρίφη. Βλ. ἀγόρευσιν του κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 19-6-1931.

4) Βλ. ἄρθρον 2 Νόμου 5151.

5) Ἡ ἐπελθοῦσα μείωσις ἀνέρχεται μέχρι τοῦδε εἰς £ 137.174 ἢ δοχ. 48.079.487.

μεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ τρόπος οὗτος δὲν ὑπῆρξεν - ἀπὸ θεωρητικῆς, τὸ τονίζομεν πάντοτε, ἀπόψεως - ὁ μᾶλλον ἐπιτυχῆς καὶ πρόσφορος.

Διὰ τοὺς λόγους δὲ τοὺς ὁποίους παραθέτομεν κατωτέρω, νομίζομεν ὅτι ἡ ἐπιτευχθεῖσα ἀξία ἢ ἀναγραφομένη εἰς τοὺς πίνακας τοὺς κυρωθέντας διὰ τοῦ Νόμου 4857, δὲν εἶναι ἡ **πραγματικῆ** τοιαύτη. Διότι εἶναι γνωστόν, ὅτι διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῆς ἀξίας ἀγροτικῶν ἀκινήτων, ἀσκοῦν σημαντικὴν ἐπίδρασιν οἱ κάτωθι συντελεσταί.

α΄.) **Αἱ ἔννομοι σχέσεις**, διότι οἱ τυχὸν περιορισμοὶ ὡς πρὸς τὴν μεταβίβασιν τῆς κυριότητος καὶ τὴν σύναψιν ἐμπραγμάτων βαρῶν, μειώνουσι τὰς πιθανότητας πωλήσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἀκινήτων.

β΄.) **Οἱ ὄροι παροχῆς δανείων**, διότι ὅσον εὐνοϊκότεροι εἶναι οἱ ὄροι τῆς χορηγήσεως πιστώσεων, τόσον εὐκολωτέρα καθίσταται ἡ ἐξεύρεσις κεφαλαίων διὰ τὴν ἀγορὰν ἀκινήτων καὶ συνεπῶς, λόγῳ τῆς προκυπτούσης μεγάλης ζητήσεως, αὐξάνει ἡ τιμὴ τῶν ἀκινήτων.

γ΄.) **Ἡ καθαρὰ πρόσδοδος τοῦ ἀγροκτήματος**. Εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῆς καθαρᾶς προσόδου ἀσκεῖ, ὡς γνωστόν, ἐπίδρασιν ἡ γονιμότης τοῦ ἐδάφους, τὸ εἶδος τῆς ἐφαρμοζομένης καλλιέργειας, τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς, ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις, τὰ ἡμερομίσθια, τὰ ὁποῖα αὐξάνονται εἰς περίπτωσιν ἐντατικῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τέλος ἡ τιμὴ τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

δ΄.) **Ὁ τόκος**. Ὅσον μικρότερον εἶναι τὸ ἐπιτόκιον, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ τιμὴ τῆς γῆς αὐξάνει καὶ τὰνάπαλιν, αὐξανομένου τοῦ τόκου, μειοῦται ἡ ἀξία τοῦ ἀκινήτου, καὶ

ε΄.) **Ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως**.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι οἱ παρὰ τῆς ΕΑΠ γενόμενοι ὑπολογισμοὶ, ἐστηρίχθησαν κυρίως ἐπὶ τῆς καθαρᾶς προσόδου, ἐν τούτοις ὅμως διὰ τὴν κεφαλαιοποίησιν δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν πάντες οἱ ἀνωτέρω συντελεσταί. Δὲν ὑπῆρξε δηλ. ἡ ἐξευρεθεῖσα παρὰ τῆς Ε.Α.Π. ἀξία ἀπόρροια τοῦ νόμου τῆς ἐλευθέρως ζητήσεως, ἀλλὰ συμβατικὴ τοιαύτη, μὴ ληφθέντος ποσῶς ὑπ' ὄψιν τοῦ κυριωτέρου τούτου συντελεστοῦ, δηλ. τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Ἐκτὸς τούτου δέ, ἡ καθαρὰ πρόσδοδος δὲν ἐλήφθη ἐκ τῶν στα-

τιστικῶν δεδομένων μιᾶς πενταετίας ἢ δεκαετίας, ἀλλ' ἐστηρίχθη ἐπὶ τῶν δεδομένων ἑνὸς ἢ δύο ἔτων.

Πάντως, ὡς ἀναφέρομεν λεπτομερῶς καὶ κατωτέρω, ἡ χρεωθεῖσα συμβατικὴ τιμὴ τῶν γαιῶν εἶναι κατὰ πολὺ μικροτέρα τῆς πραγματικῆς τοιαύτης (1).

IV. ΔΙ' ΑΞΙΑΝ ΧΟΡΗΓΗΘΕΝΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΩΝ ΟΙΚΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ

Ἡ χρεωθεῖσα ἀξία τῶν Τουρκοβουλγαρικῶν οἰκημάτων καὶ οἰκοπέδων εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ἐκτιμηθεῖσαν ἀξίαν αὐτῶν, ἧτοι £ 2.192.985 ἢ Δρχ. 822.369.398.

Οὐδεμία, ἔχομεν τὴν γνώμην, ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ ἐκτιμήσεως καὶ χρεώσεως, καθότι καὶ ἡ μὲν καὶ ἡ δὲ προκύπτουσιν ἐκ τῶν συνταχθέντων πρωτοκόλλων ἐκτιμήσεως καὶ παραδόσεως.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα δὲ εἰν ὑπέστη μείωσιν τὸ ποσὸν τοῦτο λόγῳ τῆς μὴ χρεώσεως τῆς ἀξίας τῶν σχολικῶν κτιρίων καὶ ἐκκλησιῶν, περὶ αὐτοῦ ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι δὲν ἔλαβε χώραν ἀξία λόγου μείωσις ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης. Ἐπίσης οὐδεμία ἐπῆλθε μείωσις λόγῳ διαγραφῆς τῆς ἀξίας κοινωφελῶν ἔργων, καθότι ταῦτα οὐδόλως διεγράφησαν (2).

V. ΕΞ ΑΛΛΩΝ ΑΙΤΙΩΝ

Ἐπίσης οἱ ἀγρόται πρόσφυγες ἐχρεώθησαν ἐκ τῶν κάτωθι αἰτιῶν διὰ Δρχ. 27.016.450 ἢ £. 73.327 :

α) ὅσοι ἐκ τούτων ἦσαν δικαιούχοι ἀποζημιώσεως ὡς ἀνταλλάξιμοι, μὲ ποσοστὸν $1\frac{1}{2}\%$ ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τῆς καταβλητέας εἰς αὐτοὺς ἀποζημιώσεως διὰ δαπάνας τοῦ συμψηφισμοῦ (3) καὶ ὅπερ ποσοστὸν ἀνήρχετο κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1930 εἰς Δρχ. 23.935.125 ἢ £. 63.827,

καὶ β) διὰ καταλογισθέντας καὶ εἰσπραχθέντας τόκους, ὡς

1) Βλ. περὶ τούτου σχετικῶς καὶ κατωτέρω εἰς σελ. 73—78.

2) Βλ. σχετικῶς λεπτομερείας εἰς ἐπόμενον κεφάλαιον.

3) Βλ. ἄρθρον 13 Ν. 4745 (Ἐφ. Κυβ. 172 Α', 1930).

ἐπίσης καὶ διὰ εἰσπραχθέντα μισθώματα—μέχρι τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω ἡμερομηνίας—εἰς δραχ. περίπου 33.081.325 ἢτοι £. 9.500.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι, τὰ μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1930, χρεωθέντα εἰς βάρος τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων ποσά, εἶναι τὰ ἑξῆς :

α) Ἐκ χορηγήσεων Δημοσίου	Δραχ.	376.766.351
	ἢ £	1.004.710
β) Ἐκ χορηγήσεων ΕΑΠ	Δραχ.	2.652.810.864
	ἢ £	8.175.070
γ) Δι' ἀξίαν γεωργικῶν κλήρων	Δραχ.	2.482.903.500
	ἢ £	6.621.076
δ) Δι' ἀξίαν Τουρκοβουλγαρικῶν οἰκημάτων καὶ οἰκοπέδων	Δραχ.	822.369.398
	ἢ £	2.192.985
ε) Ἐξ ἄλλων αἰτιῶν	Δραχ.	27.016.450
	ἢ £	73.327
Ἦτοι ἐν συνόλῳ Δραχ.		<u>6.361.866.563 ἢ £ 18.067.168 (1)</u>

1) Τὸ ὑπόλοιπον τῶν ὀφειλῶν, αἵτινες παρεδόθησαν πρὸς εἴσπραξιν εἰς τὴν ΑΤΕ τὴν 1ην Ἰαν. 1931, ἀνήρχετο εἰς £ 13.334.725 ἢ δραχ. (Ⓢ 375) 5.000.521.875.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΓΕΝΟΜΕΝΑΙ ΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων προκύπτει ὅτι ἐνῶ τὸ σύνολον τῶν δαπανηθέντων ποσῶν διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων ὡς καὶ ἡ ἐκτιμηθεῖσα ἀξία τῶν διαφορῶν ἄλλων περιουσιακῶν στοιχείων ἀνήρχετο εἰς δραχ. 7.913.459.715 ἢ £ 23.685.470., τὰ εἰς βάρος τῶν αὐτῶν προσφύγων χρεωθέντα ποσὰ, ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν, ἀνέρχονται εἰς δραχμὰς 6.361.866.563 ἢ £ 18.067.170.

Ἡ προκύπτουσα ἐπὶ ἔλαττον διαφορὰ τῶν χρεωθέντων ποσῶν ἀπὸ τὰ δαπανηθέντα, ἀνερχομένη εἰς δραχ. 1.551.593.152 ἢ £ 5.518.300 καὶ ἀφορῶσα κυρίως τὰ κονδύλια χορηγήσεων ΕΑΠ, χρεῶν πρὸς Δημόσιον καὶ ἀξίαν γεωργικῶν κλήρων, ὀφείλεται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων λόγων, οἵτινες ἀναφέρονται ἐν τοῖς προηγουμένοις καὶ εἰς τὰς κατὰ καιροὺς *γενομένας μειώσεις ἢ διαγραφὰς* δαπανῶν, εἴτε δι' ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς ΕΑΠ, εἴτε κοινῇ συμφωνίᾳ Κυβερνήσεως καὶ ΕΑΠ. (1).

1) Ἐπίσης ἐνῶ τὸ σύνολον τοῦ εἰς βάρος τῶν ἀγροτῶν χρεωθέντος ποσοῦ ἀνέρχεται ὡς ἀνωτέρω εἰς Λ. Α. 18.067.170 ἐν τούτοις τὸ παραδοθὲν τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1931 ὑπόλοιπον τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν πρὸς εἰσπραξίν ἀνήρχετο εἰς Λ. Α. 13.334.725.

Ἡ διαφορὰ ὀφείλεται, ἀφ' ἑνὸς εἰς τὰς παρὰ τῆς τέως ΕΑΠ πραγματοποιηθεῖσας εἰσπράξεις χρεῶν ἀγροτῶν προσφύγων καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν γενόμενον συμψηφισμόν τῶν ἀποζημιώσεων τῶν ἐκ τούτων ἀνταλλαξίμων τῶν δικαιουμένων ἀποζημιώσεως δι' ἐγκαταλειφθεῖσαν ἐκ Τουρκίας περιουσίαν των.

Ἄμφότερα ταῦτα ἐξετάζονται λεπτομερῶς ἐν τοῖς ἐπομένοις.

I. ΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΕΝΟΜΕΝΑΙ ΔΙ' ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΑΠ.

Ἐν τῇ συμβάσει Παπαδάτου - Ἐντυ περὶ ἐκκοθαρίσεως τῆς τέως ΕΑΠ. (1) ἀνεγράφετο ἐν ἄρθρῳ 9, ὅτι εἰς τὴν χρέωσιν ἐκάστου ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντος πρόσφυγος θὰ κατεχωρεῖτο τὸ σύνολον τῶν προκαταβολῶν, εἴτε εἰς μετρητὰ, εἴτε εἰς εἶδος, τὰς ὁποίας οὗτος εἶχε λάβῃ παρὰ τῆς ΕΑΠ ἢ τοῦ Δημοσίου, **μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν πάσης ἐκπτώσεως, ἣν ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως εἶχεν ἐγκρίνει διὰ γενικῆς ἢ εἰδικῆς διαταγῆς τῆς.**

Ἡ διάταξις αὕτη ἐνεγράφη ἐν τῇ ἀνωτέρῳ συμβάσει διὰ νὰ νομιμοποιηθῶσι πᾶσαι αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις τῆς ΕΑΠ διὰ τὰς μειώσεις, τὰς ὁποίας ἐπέφερον αὕτη εἰς μερικὰς κατηγορίας χρεῶν, καθότι ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ Καταστατικοῦ αὐτῆς ὡς καὶ ἐκ συμβάσεων μὲ τούς δανειστὰς, οὐδὲν τοιοῦτον δικαίωμα παρείχετο εἰς τὴν ΕΑΠ.

Αἱ μειώσεις αὗται, αἱ γενόμεναι ἀποφάσει τοῦ Συμβουλίου τῆς ΕΑΠ. ἦσαν αἱ ἑξῆς :

α) Διὰ γενικὰ ἔξοδα διαχειρίσεως τῆς ΕΑΠ.

Ὡς προκύπτει ἐκ τῶν προηγουμένως ἐκτεθέντων (2) τὰ γενικὰ ἔξοδα τῆς ΕΑΠ διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων ἀνῆρχοντο εἰς Δραχ. 452.385.964 ἢ £ 1.394.759.

Τὸ Συμβούλιον τῆς ΕΑΠ., ἀναγνωρίζον ὅτι δὲν θὰ ἦτο δίκαιον νὰ ἐπιβαρυνθῶσιν οἱ ἀγρόται πρόσφυγες δι' ὀλοκλήρου τοῦ ἀνωτέρου ποσοῦ, ἀπεφάσισεν (3) ὅπως ἕκαστος τούτων ἐπιβαρυνθῆ μόνον μὲ ποσοστὸν τι γενικῶν ἐξόδων ἀνάλογον πρὸς τὸ σύνολον τῆς χρεώσεώς του.

Τὸ ποσοστὸν τοῦτο ὠρίσθη εἰς 5%, καὶ θὰ ὑπελογίζετο μόνον ἐπὶ τοῦ χρέους τοῦ προερχομένου ἐκ χορηγήσεων ἢ δανείων, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπὶ τῆς ἀξίας τῆς οἰκίας ἢ τοῦ κλήρου. (4)

1) Βλ. Νόμον 4592, Ἐφ. Κυβ. 136 Α' 1930.

2) Βλ. εἰς προηγούμενα σελ. 30.

3) Βλ. Πρακτικὰ τῆς 214ης συνεδριάσεως τοῦ Συμβουλίου ΕΑΠ τῆς 2/4/1926.

4) Ἀρχικῶς εἶχεν ἀποφασισθῆ ὅπως κατὰ τὴν χρέωσιν τῶν οἰ-

Διά τοῦ μέτρου τούτου ὑπελογίζετο ὅτι συνολικῶς οἱ ἀγρό-
ται πρόσφυγες θὰ ἐπεβαρύνοντο διὰ γενικὰ ἔξοδα μόνον μὲ πο-
σὸν δραχ. 110.000.000 ἢ £ : 340.000 περίπου.

**Ἦτοι ἐπὶ ἔλαττον τῶν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν δαπα-
νηθέντων κατὰ 342 ἑκατομμύρια δραχμὰς περίπου ἢ £:
1.054.759.**

**β) Διὰ ἔξοδα ἔργων ὑδρεύσεως ἀγροτικῶν συνοικι-
σμῶν.**

Τὸ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην δαπανηθὲν ποσὸν παρὰ τῆς
ΕΑΠ ἀνήρχετο εἰς δραχμ. 93.505.535 (¹). Ἀρχικῶς εἶχε καθο-
ρισθῆ ὅτι ὡς βάσις χρεώσεως τῶν κατοίκων ἐκάστου συνοικι-
σμοῦ, μὲ τὰ δαπανηθέντα ποσὰ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐν λό-
γῳ ἔργων, θὰ ἐλαμβάνετο μέση τιμὴ ἐξευρισκομένη ἐκ τῆς διαι-
ρέσεως τοῦ κόστους ἐκάστου ἔργου διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατόι-
κων τοῦ συνοικισμοῦ.

Ἐπειδὴ ὅμως θὰ συνέβαινε νὰ χρεωθῆ ἐκάστη οἰκογένεια
μὲ ὑπέρογκα ποσὰ, ἡ ΕΑΠ λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τῆς τὸ κοινωφε-
λὲς τῶν ἔργων τούτων ἀπεφάσισεν (²), ὅπως εἰς μέρη ἔνθα ἡ
ΕΑΠ ἐξετέλεσεν γεωτρήσεις ἢ ἕτερα ἔργα ὑδρεύσεως, χρεωθῆ ἐ-
κάστη οἰκογένεια κατ' ἀνώτατον ὄριον μὲ δραχ. 500 ἀνεξαρ-
τήτως τῆς γενομένης δαπάνης.

Ἐκτὸς τούτου δὲ εἶχεν ἀποφασίσει ὡσαύτως ὅπως εἰς ὅ-
σους συνοικισμοὺς τὰ ἐκτελεσθέντα ἔργα ἀπέτυχον, οὐδεμία γίνη
χρέωσις εἰς βᾶρος τῶν κατοίκων τοῦ συνοικισμοῦ, τῆς σχετικῆς
δαπάνης μεταφερομένης ἐξ ὀλοκλήρου εἰς βᾶρος τῶν γενικῶν
ἐξόδων διαχειρίσεως τῆς Ἐπιτροπῆς.

**Ἡ βᾶσει τῆς ἀνωτέρω ἀποφάσεως τῆς ΕΑΠ ἐπελ-
θοῦσα μείωσις, ἀνήρχετο εἰς δραχ. 58.421.797 ἢ £
180.120. (³)**

κημάτων προστεθῆ ἐπὶ τῆς ἀξίας ἐκάστου τούτων καὶ 5% διὰ γενικὰ
ἔξοδα, μεταγενεστέρως ὅμως κατηγορήθη ἡ διάταξις αὕτη (Ἐγκύκλιος
9343/21.3.27).

¹) Βλ. σελ. 26.

²) Συνεδρίασις Συμβουλίου ΕΑΠ 251, τῆς 18 Δεκεμβρίου 1928.

³) Ἐπειδὴ ὅμως, παρατηρήθη ὅτι εἰς ἐνίους συνοικισμοὺς οἱ πρόσ-
φυγες ἐξηκολούθουν καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ΕΑΠ νὰ εἶναι χρεω-

**γ') Διὰ δαπάνας κατασκευῆς ἔργων βελτιώσεως ἐδά-
φους** (ἀρδευτικὰ καὶ ἀποστραγγιστικὰ ἔργα).

Τὸ δαπανηθὲν ποσὸν παρὰ τῆς ΕΑΠ ἀνήρχετο εἰς δραχ.
14.799.435 ἢ £ 45.628. (1)

Τὸ Συμβούλιον τῆς ΕΑΠ εἶχεν ἀποφασίσει ὅπως μὴ χρεω-
θῶσιν οἱ πρόσφυγες μὲ τὰς δαπάνας ταύτας. (2)

δ') Διὰ δαπάνας κατασκευῆς οἰκίσκων Δεχάτεγκε.

Κατὰ τὸ θέρος 1924 ἡ ΕΑΠ συνεβλήθη μετὰ τῶν Γερμα-
νικῶν Ἑταιρειῶν Δεχάτεγκε—Σόμμερφελδ διὰ τὴν ἀνέγερσιν,
θεμελίωσιν καὶ κεράμωσιν 10 χιλιάδων ξυλίνων σκελετῶν ἀγρο-
τικῶν οἰκίσκων τριῶν τύπων.

Ἡ παράδοσις τῆς ἐργασίας ἔδει νὰ γίνῃ ἐντὸς 6 ἢ 8 τὸ
πολὺ μηνῶν. Δὲν γνωρίζομεν ἐὰν ἡ ΕΑΠ ἔθεώρει τὰς συμβα-
τικὰς τιμὰς τῆς ἐργασίας ταύτης χαμηλὰς ἢ μή. Πάντως ἐὰν
ἔθεώρει ταύτας κατὰ τι ὑπερβολικὰς, εἶχεν ὑπ' ὄψει τῆς ὅτι ἡ ἐν-
τὸς τόσου μικροῦ διαστήματος συντελεσθησομένη ἐργασία ἤξιζεν
μικράν τινα—ὡς τότε ὑπελόγιζεν—θυσίαν

Δυστυχῶς ὁμως πλεῖστοι λόγοι συνέβαλον ὥστε ἀφ' ἐνὸς νὰ
βραδύνῃ ἐπὶ δύο περίπου ἔτη ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐργασίας ταύτης
καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ αὐξηθῇ ὑπερβαλόντως ἡ δαπάνη δι' ἑκάστην
οἰκίαν. Οἱ λόγοι ὑπῆρξαν διάφοροι. Κακὴ ὀργάνωσις τῆς ἐργα-
σίας, ἐμπόδια ἐξ ἀνωτέρας βίας, κακοπιστία τῶν ὑπεργολάβων τῆς
Ἑταιρείας, ἡ πρόχειρος ἐκ μέρους τῆς ΕΑΠ ἐπένδυσις τῶν σκε-
λετῶν καὶ τέλος ἡ γενομένη ἐξ αἰτίας τῆς ἐργολαβίας ταύτης
πολύκροτος δίκη, λόγῳ τῆς ὁποίας παρέλυσε ἡ ὑπηρεσία.

Τελικῶς εἶχον δαπανηθῆ διὰ 9.673 σκελετοὺς οἰκίσκων
δραχ. 211.686.000. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πρόσφυγες, εἰς οὓς παρεχωρή-
θησαν τὰ οἰκήματα ταῦτα ἤρνοῦντο τότε—καὶ δικαίως—νὰ χρεω-
θῶσι μὲ τὴν ἀξίαν αὐτῶν, ἥτις ἐποίκιλλε δι' ἕκαστον οἰκίσκον ἀπὸ

μένονι μὲ ὑπερβολικὰ ποσά, λόγῳ παρερμηνείας διαταγῶν τῆς ΕΑΠ
ἀπὸ τὰς Ἑπαρχιακὰς ὑπηρεσίας τῆς, ἡ ΑΤΕ κατόπιν σχετικοῦ ἐγγρά-
φου τοῦ Ἑπουργοῦ τῆς Γεωργίας Ἰ. Βαλαλά, διέταξε κατὰ τὰ τέλη
τοῦ 1932 τὴν διαγραφὴν τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χρεώσεων, συμφῶ-
νως πρὸς ῥητὴν διάταξιν τοῦ Ν. 5151.

1) Βλ. σελ. 26.

2) Βλ. πρακτικὰ συμβουλίου ΕΑΠ τῆς 251ης συνεδριώσεως.

£ 73-102 (μὲ μέσην τιμὴν λίρας 281 δραχ.), ἡ ΕΑΠ ἀπεφάσισεν (1) ὅπως ὁρισθῆ ὡς συντελεστὴς £ διὰ τὴν τροπὴν τῆς ἀξίας ἑκάστου οἰκίσκου ἀπὸ δραχμᾶς εἰς λίρας, οὐχὶ ἡ τιμὴ τῶν 281 δραχ. ἀλλὰ ἡ τῶν 370. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἡ εἰς Λ. Ἀγγλίας ἀξία τῶν οἰκίσκων ἐλαττουμένη θὰ ἐποίκιλλε ἀπὸ 55,405 μέτροι 77,729 £.

Διὰ τῆς τοιαύτης ρυθμίσεως τοῦ ζητήματος ἐπῆλθε μείωσις ἐκ £ 181.204 ἢ Δρ. (πρὸς 281) 50.918.324.

II. ΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΕΝΟΜΕΝΑΙ ΚΟΙΝΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΚΑΙ Ε.Α.Π.

Τὴν 27ην Μαρτίου 1930 εἰς γενομένην σύσκεψιν τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς ΕΑΠ καὶ ἀντιπροσώπων τῆς Κυβερνήσεως ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ Ἐ. Βενιζέλου, ἀπεφασίσθησαν ὅπως:

α) οὐδεὶς πρόσφυξ χρεωθῆ μὲ τόκους μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1930,

β) οὐδενὸς πρόσφυγος ὁ λ/σμός ἐπιβαρυνθῆ διὰ γενικῶν ἐξόδων (τοῦ ποσοστοῦ 5%),

γ) ἡ ἐξόφλησις τῶν χρεῶν γίνῃ τοῦ λοιποῦ ἀντὶ ἐπιτοκίου 8%, μόνον μὲ 3%, (2)

δ) οὐδεὶς πρόσφυξ ἐπιβαρυνθῆ μὲ δαπάνας κατασκευῆς ἔργων κοινῆς ὠφελείας, καὶ

ε) ὁ μέσος ὅρος χρεώσεως ἑκάστου στρέμματος γεωργικοῦ κλήρου, ὁρισθῆ εἰς 400 δραχμάς, ὅσον ἀφορᾷ τὰς καλλιεργησίμους γαίας.

Τὴν ἐκ τῆς ἀνωτέρω συμφωνίας (3) ἐπελθοῦσαν μείωσιν εἰς τὰ χρέη τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ὑπολογίζομεν ὡς κάτωθι:

1) Συνεδρίασις Συμβουλίου ΕΑΠ 293 τῆς 24]10]1923

2) Ἐπίσης συνεφωνήθη τότε ὅπως ὁ τόκος ὑπερημερίας ὁρισθῆ ἀπὸ 12 εἰς 8%.

3) Τὴν συμφωνίαν ταύτην ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Βουλὴν ὁ τότε Πρωθυπουργός, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 29ης Μαρτίου 1930.

α) Διαγραφή τῶν μέχρι τῆς 31-12-1930 δεδουλευμέ- νων τόκων, περίπου	£	2.923.993
	ἢ δραχ.	1.096.497.375 ⁽¹⁾
β) Διαγραφή τῶν γενι- κῶν ἐξόδων (ποσοστοῦ 5 %) ⁽²⁾	£	340.000
	ἢ δραχ.	110.000.000
γ) Διαφορὰ ἐκ μειώσεως τοῦ ἐπιτοκίου ἐξοφλήσεως	£	4.802.165
	ἢ δραχ.	1.800.811.875
δ) Διαγραφή ἔργων κοι- νῆς ὠφελείας ⁽³⁾ ⁽⁴⁾	£	233.660
	ἢ δραχ.	75.822.666
ε) Διαφορὰ συνολικῆς ἀξίας ἐκτιμήσεως γαιῶν μὲ χρεωθεῖσαν τοιαύτην.	£	1.986.323
	ἢ δραχ.	744.871.050
Σύνολον	£	<u>10.286.141 ἢ δρα. 3.828.002.966</u>

1) Τὸ ποσὸν τοῦτο ἡ ΕΑΠ ὑπελόγησεν ἀρχικῶς εἰς £ 3.400.000, οὕτω δὲ ἀνηγγέλθη καὶ εἰς τὴν Βουλὴν παρὰ τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ.

2) Ἀναφερόμενον μόνον τὸ ποσοστὸν ἐπιβαρύνσεως 5 %, καθότι τὸ ὑπόλοιπον εἶχεν ἤδη διαγραφῆ δι' ἀποφάσεως τῆς ΕΑΠ, ὡς ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω εἰς σελ. 64.

3) Ἔργων συγκοινωνίας, σταθμῶν ἐπιβητόρων, σταθμῶν γεωργικῶν βελτιώσεων, γεωργικῶν ἐρευνῶν, ἀγροτικῶν ἰατρείων κλπ.

4) Ὁ Ἐ. Βενιζέλος ἀγορεύων ἐν τῇ Βουλῇ ἀνέφερεν ὅτι ἡ διαγραφή τῶν δαπανῶν δι' ἔργα κοινῆς ὠφελείας θὰ ἀνήρχετο, ὡς ἐπληροφόρησεν αὐτὸν ἡ ὑπηρεσία τῆς ΕΑΠ, εἰς τὸ ποσὸν τῶν Λ. 1.096.000. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀκριβὲς ὀφειλόμενον εἰς σφᾶλμα τῆς ὑπηρεσίας τῆς ΕΑΠ, ἡ ὁποία ἐκ λάθους συνυπελόγησεν εἰς αὐτὰ, ὄχι μόνον τὰς διαγραφάς, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἐπέλθει ἤδη προηγουμένως εἰς τὰ χρέη τῶν ἀγροτῶν προσφύγων δι' ἀποφάσεων τοῦ Συμβουλίου τῆς ΕΑΠ., ἀλλὰ καὶ κονδύλια τὰ ὁποῖα δὲν ἐπρόκειτο νὰ διαγραφῶσιν.

Ὡσαύτως ἐκ τῆς ἀγορεύσεως τοῦ Ἐ. Βενιζέλου ἀφίεται νὰ ὑπονοηθῆ ὅτι θὰ ἐπήρχετο ὀλοκληρωτικὴ διαγραφή τῶν δαπανῶν δι' ἔργα κοινῆς ὠφελείας ἢτοι δρόμων, ἔργων ὑδρεύσεως, σχολείων κλπ. κλπ. Ἡ ΕΑΠ ὅμως ἔδωσε τότε τὴν ἐριμνησίαν ὅτι ἡ σχετικὴ συμφωνία ἀφεώρα τὴν διαγραφὴν τοῦ ποσοστοῦ μόνον ἐκείνου, ὅπερ αὕτη εἶχεν ἀπο-

Ἐξ ὧν ἐξετέθησαν προηγουμένως προκύπτει ὅτι, μέχρι τῆς 31/12/30 ὅτε διελύθη ἡ ΕΑΠ, εἶχον ἐπέλθει συνολικῶς αἱ ἐξῆς μειώσεις καὶ διαγραφαὶ εἰς τὰ χρέη τῶν ἀγροτῶν προσφύγων (1).

Α) Ἀπὸ δαπανηθέντα κεφάλαια ΕΑΠ(2).		
α) διαγραφή γεν. ἐξόδων,	δρ.	452.385.964
	ἢ £	1.394.759
β) διαγραφή δαπανῶν ἔργων κοινῆς ὠφελείας,	δρ.	149.043.898
	ἢ £	459.408
γ) μείωσις ἀξίας οἰκημάτων Δεχάτεγχε,	δρ.	50.918.324
	ἢ £	181.204
Β) διαφορὰ ἐκτιμηθείσης ἀξίας γαιῶν ἀπὸ χρεωθεῖσαν τοιαύτην,	δρ.	744.871.050
	ἢ £	1.986.323
Γ) διαγραφή τῶν μέχρι τῆς 31/12/1930 δεδουλευμένων τόκων	δρ.	1.096.497.375
	ἢ £	2.923.993
Δ) διαφορὰ ἐκ τῆς μείωσης τοῦ ἐπιτοκίου ἐξοφλήσεως τῶν χρεῶν ἀπὸ 8 εἰς 3 %.	δρ.	1.800.811.875
	ἢ £	4.802.165
Σύνολον	δρχ.	4.294.528.486
	ἢ £	11.747.852

Εἰς τὰς ἀνωτέρω ὁμῶς μειώσεις ἢ διαγραφὰς τὰς γενομέ-

φασίσει νὰ διαγράψῃ. Ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται διὰ τίνα λόγον δὲν ἐξέδωσεν σχετικὰς διαταγὰς διαγραφῆς αὐτῶν.

1) Περὶ τῆς μείωσης, ἣτις ἐπῆλθε μεταγενεστέρως διὰ τοῦ Ν. 5952 «περὶ μείωσης τῶν προσφυγικῶν χρεῶν» (Ἐφ. Κυβ. 393 Α', 1933) πραγματοποιήμεθα σχετικῶς κατωτέρω.

2) Ἐὰν παραβάλλῃ τις τὰς διαγραφὰς ἐκ κεφαλαίων ΕΑΠ ἀνερχομένης εἰς δρχ. 652.348.186 μὲ τὴν διαφορὰν ἣτις προκύπτει μεταξὺ τῶν δαπανηθέντων καὶ χρεωθέντων ποσῶν ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας προκύπτει διαφορὰ 31 ἑκατομ. δρχ. περίπου ἐπὶ πλέον, ὀφειλομένη εἰς τὸ ὅτι δὲν διεγράφησαν ἐγκαίρως ὠρισμένα ποσὰ τῶν κατηγοριῶν τούτων.

νας εἰς τὰ χρέη τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων (1) **δέον νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ ἐξῆς ποσά, ἅτινα ἀφοροῦν διαγραφὰς ἢ μειώσεις ἐπελθούσας μετὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1930.**

α) Ἡ διαφορὰ τῶν ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου δαπανηθέντων πρὸς τὰ εἰς τὴν ΕΑΠ παραδοθέντα χρέη. Ὡς ἀναφέρομεν καὶ ἀλλαγῶν (2) ἐνῶ τὰ διατεθέντα ποσὰ ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου ἀνέρχονται εἰς δραχ. 526.680.064 ἢ £ 2.597.846 παρεδόθη εἰς τὴν ΕΑΠ πρὸς συγχώνευσιν μὲ τὰ λοιπὰ χρέη ποσὸν δραχ. 452.745.554. Καὶ ἐκ τούτου πάλιν ἡ ΕΑΠ ἠδυνήθη νὰ καταχωρήσῃ εἰς τὰ βιβλία τῆς, μόνον ποσὸν δραχ. 376.766.351. (3)

Δηλαδή δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐξασφαλισθῇ ποσὸν δραχ. 149.913.713 λόγῳ μὴ ἀνευρέσεως τῶν ὀφειλετῶν.

Καὶ ἐὰν δὲ ὑποθέσωμεν ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ ἀνευρεθῇ ἀριθμὸς τις τῶν ὀφειλετῶν τῆς κατηγορίας ταύτης, **πάντως ὑπολογίζομεν ὅτι ποσὸν ἐκ δραχ. 100 ἑκατομμυρίων περίπου θὰ μείνῃ ἀκάλυπτον.**

β) Τὸ διαγραφέν ποσὸν **4.000.000** δραχ. περίπου, ὅπερ ἀφορᾷ χρέη προερχόμενα ἐκ χορηγήσεων τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Κωνπό/λεως (1919-20) καὶ δάνεια τῆς πρώην Γεν. Διοικήσεως Θράκης (1919-22). (4)

γ) Ἡ εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ Ν. 5151 γενομένη διαγραφὴ ποσοστοῦ 27% ἐκ τῆς χρεωθείσης ἀξίας γεωργικοῦ κλήρου τῶν ἐκ Βουλγαρίας Μεταναστῶν (5). Αὕτη ἀνήρχετο μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1933 εἰς τὸ ποσὸν £: 137.174. ἢ δραχ. **48.097.487.**

δ) Ἡ ἐκ τῆς ἀναγκαστικῆς δραχμοποιήσεως ἐπελθοῦσα μείωσις. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Ἀναγκαστικοῦ Διατάγματος

1) Βλ. περὶ τούτων καὶ σχετικὰς ἀγορεύσεις τῶν βουλευτῶν Π. Καλιγκάτσι, Ἰ. Τσονταρίδη, Σ. Χούρσογλου καὶ Κ. Κοντοδίνα κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 19ης Ἰουνίου 1931.

2) Βλ. σχετικῶς ἀνωτέρω εἰς σελ. 18 καὶ 46.

3) Βλ. σχετικῶς ἀνωτέρω εἰς σελ. 47.

4) Βλ. λεπτομερείας κατωτέρω.

5) Βλ. λεπτομερείας ἀνωτέρω εἰς σελ. 58.

τῆς 29 Ἰουλίου 1932 περὶ τροπῆς εἰς δραχμὰς τῶν εἰς ξένον συνάλλαγμα ὀφειλῶν (1) διὰ τοῦ ὁποῖου πᾶσαι αἱ μέχρι τότε ὀφειλαὶ εἰς £ : ἐλογίσθησαν ὡς μετατραπεῖσαι εἰς δραχμὰς μὲ τιμὴν λίρας 350,50, ἐτέθη ζήτημα ἐὰν εἰς τὴν διάταξιν ταύτην τοῦ Νόμου ὑπῆγοντο καὶ τὰ πρὸς τὴν τέως ΕΑΠ χρέη τῶν προσφύγων, ἅτινα ὡς γνωστὸν ἐτηροῦντο εἰς λίρας, ἐκ συμβατικῆς ὑποχρέωσης πρὸς τοὺς ξένους δανειστὰς καὶ ῥητῆς διατάξεως τῆς συμβάσεως περὶ διαλύσεως τῆς ΕΑΠ, τῆς κυρωθείσης διὰ τοῦ Ν. 4592.

Κατόπιν ἐνεργειῶν τῆς ὑπηρεσίας εἰσπράξεως χρεῶν τῆς ΑΤΕ, τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν ἀνεκοίνωσεν (2) ὅτι καὶ τὰ χρέη ταῦτα ὑπῆγοντο εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν δραχμοποίησιν (3).

Ὡς ἐκ τούτου, τὰ χρέη τῶν προσφύγων ἐμειώθησαν, λαμβανομένης ὡς βάσεως τῆς τιμῆς Δ. Α. τῆς σταθεροποιήσεως (375) καὶ οὐχὶ τῆς τρεχούσης τοιαύτης (600) κατὰ 24,50 δραχμὰς κατὰ Λίραν Ἀγγλίας ἤτοι κατὰ 6.52%.

Τὴν ἐκ τῆς διαφορᾶς ταύτης μείωσιν τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων ὑπολογίζομεν εἰς £ : 619.400 ἢ δραχ. 217.099.700.

ε) Τὸ κέρδος τὸ ὁποῖον προσπορίζονται οἱ πρόσφυγες καταβάλλοντες τὰ χρέη των εἰς ὁμολογίας, αἵτινες γινόμεναι δεκταὶ (4) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν των ὀξίαν τιμῶνται εἰς τὴν ἀγορὰν 50% σχεδὸν κάτω ταύτης (5), πρᾶγμα ὅπερ ἐπιφέρει ἀνάλογον μείωσιν τῶν χρεῶν των.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συμπεραίνεται ὅτι δὲν διεγράφησαν καὶ

1) Βλ. Ἐφ. Κυβ. 244 Α'. 1932.

2) Βλ. ἔγγραφον Ὑπουργ. Οἰκονομικῶν ὑπ' ἀριθμ. 132618 τῆς 29/9/1932.

3) Διὰ τοῦ Ν. 5952, περὶ μειώσεως τῶν προσφυγικῶν χρεῶν (Ἐφ. Κυβ. 393 Α, 1933) καθορίζεται, ἐν ἄρθρῳ 4, ὅτι τὰ πρὸς τὴν τέως Ε.Α.Π. χρέη τῶν προσφύγων εἰς Δ. Α. θεωροῦνται μετατραπέντα ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου 1933 εἰς δραχμὰς μὲ τιμὴν Λίρας 350.

4) Βλ. ἄρθρ. 5 τῆς συμβάσεως τῆς 3-4-1931 τῆς κυρωθείσης διὰ τοῦ Ν. 5151 (Ἐφ. Κυβ. 207 Α, 1931).

5) Βλ. εἰς παράρτημα πίνακα Δ' τῆς ἀγοραίας τιμῆς ὁμολογιῶν, κατὰ τὰ ἔτη 1931, 1932 καὶ 1933.

ὡς ἐκ τούτου οἱ ἀγρόται πρόσφυγες ἐξακολουθῶσι νὰ παραμένουσι σήμερον χρεωμένοι μὲ τὰς ἐξῆς δαπάνας ἔργων κοινῆς ὠφελείας.

α) Μὲ ποσοστὸν διὰ δαπάνας κατασκευῆς ἔργων ὑδρεύσεως ὑπολογιζόμενον εἰς δραχ. 35.083.738.

β) Μὲ τὴν ἀξίαν διαφόρων φαρμάκων, ἅτινα τοῖς ἐχορηγήθησαν εἴτε παρὰ τοῦ Κράτους εἴτε παρὰ τῆς ΕΑΠ, καὶ τὰ ὁποῖα ὑπολογίζομεν εἰς δραχ. 50 ἑκατομμύρια περίπου.

γ) Μὲ τὴν ἀξίαν σχολείων καὶ ἐκκλησιῶν ὑπολογιζομένην εἰς δραχμάς 15 ἑκατομμύρια περίπου (1).

1) Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει ὡς ἐξῆς :

Ἡ ΕΑΠ. εἶχε διαθέσει δραχμάς 2.701.996 διὰ τὴν ἀνέγερσιν σχολείων. Διετεθήσαν δηλ. ὑλικά τῆς ἀνωτέρω ἀξίας μὲ τὰ ὁποῖα οἱ κάτοικοι τῶν συνοικισμῶν θὰ προέβαινον εἰς τὴν ἀνέγερσιν τούτων. Ἀλλαγοῦ πάλιν παρεχώρει ἓν ἐκ τῶν ἀνεγερθέντων οἰκημάτων ἵνα τοῦτο χρησιμεύσῃ ὡς σχολεῖον ἢ ἐκκλησία. Συνέβη ὡσαύτως νὰ διαθέσῃ πιστώσεις διὰ τὴν ἐπισκευὴν σχολείων ἢ ἐκκλησιῶν κειμένων εἰς ἀνταλλαξίμους συνοικισμούς.

Εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐχρεώνοντο ἀναλογικῶς ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ συνοικισμοῦ ὑπογράφοντες χρεωστικούς τίτλους.

Εἰς ὅσους συνοικισμούς, ἐξ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἀνῆκον πρότερον εἰς ἀνταλλαξίμους Τούρκους καὶ Βουλγάρους, διετεθήσαν κτίρια ἵνα χρησιμοποιηθῶσιν ὡς σχολεῖα καὶ ἐκκλησαί, τούτων ἐξετιμήθη ἡ ἀξία καὶ ἐχρεώθησαν, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ κτίρια κοινῆς ὠφελείας, κατ' ἀναλογίαν εἰς βάρους ὅλων τῶν κατοίκων, προστεθέντος τοῦ ἀναλογουμένου εἰς ἕκαστον μεριδίου, εἰς τὰ πρωτόκολλα ἐκτιμήσεως καὶ παραδόσεως τῶν οἰκημάτων. Ἐὰν δὲ συνέβαινε τινὲς νὰ μὴ ἔχουσι λάβει ἀνταλλάξιμον οἶκημα, οὗτοι ἐχρεώνοντο ἐπὶ τῇ βάσει χρεωστικοῦ τίτλου.

Εἰς τοὺς μικτοὺς πάλιν συνοικισμοὺς ἐκ γηγενῶν καὶ προσφύγων τὰ ἀνταλλάξιμα κτίρια, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς σχολεῖα καὶ ἐκκλησαί ἐξετιμήθησαν συνταχθέντων εἰδικῶν πρωτοκόλλων χωρὶς ὅμως καὶ νὰ χρεωθῇ τις.

Τὴν 27)12)28 ἡ ΕΑΠ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ συμβουλίου της (συνεδρίασις 334 τῆς 13.11.28) διέταξεν (ἐγκύκλιος 58130)12770) ὅπως τὰ σχολικὰ κτίρια καὶ ἐκκλησαί τὰ προερχόμενα ἐξ ἀνταλλαγῆς ἢ ἐπιτάξεως, παραχωρηθῶσιν εἰς τὰς πρόσφυγικὰς κοινότητας **δωρεάν**, χωρὶς νὰ ἐπιβαρυνθῶσι μὲ τὴν ἀξίαν αὐτῶν αἱ ἀπαρτίζουσαι τὴν κοινότητα πρόσφυγικαὶ οἰκογένειαι.

Ἐὰν ὅμως εἶχον γίνῃ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισκευαὶ εἰς τὰ κτίρια ταῦτα, ἡ ἀξία τῶν ἐπισκευῶν τούτων θὰ ἐξηκολούθει βαρύνουσα τοὺς πρόσ-

φυγας. Μεταγενεστέρως ὅμως (ἐγκύκλιος 15924 Μάϊος 1929) καθωρίσθη ὅτι ἡ τοιαύτη δωρεὰν παραχώρησις τῶν σχολικῶν κτιρίων καὶ ἐκκλησιῶν θὰ ἐγίνετο εἰς μελλοντικῶς τυχὸν παρουσιαζομένας περιπτώσεις καὶ ὅτι οὐδεμία διόρθωσις τῶν μέχρι τότε συνταχθέντων πρωτοκόλλων θὰ ἐγίνετο.

Ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἤδη συνταχθῆ τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῶν τοιούτων πρωτοκόλλων ἐκτιμήσεως, συνάγεται ὅτι οἱ πρόσφυγες ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι καὶ σήμερον χρεωμένοι σχεδὸν μὲ ὀλόκληρον τὴν ἀξίαν τῶν σχολικῶν κτιρίων καὶ ἐκκλησιῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΔΙΑΤΥΠΩΘΕΙΣΑΙ ΕΠΙΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΧΡΕΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Αἱ ἐπικρίσεις αἵτινες διευτώθησαν κατὰ καιρούς, ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐγένετο εἰς βᾶρος τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων ἢ χρέωσις τῶν διαφόρων κονδυλίων, δὲν εἶναι ὑπόθεσις ἣτις ἀφορᾷ τὸ παρόν, ἀλλὰ τὸ παρελθόν.

Σήμερον, ἐξ ὅσων τοῦλάχιστον ἡμεῖς γνωρίζομεν, οὐδὲν σχεδὸν παράπονον διατυποῦται πλεόν πρὸς τὴν ἀρμοδίαν ὑπηρεσίαν, ἐκ μέρους τῶν ἐνδιαφερομένων ὀφειλετῶν προσφύγων, διὰ τὸν τρόπον τῆς χρεώσεώς των (1).

Τὸ τοιοῦτον δὲ γεγονὸς—τῆς μὴ ὑπάρξεως δηλ. ὡς ἄλλοτε διαμαρτυριῶν καὶ παραπόνων—δὲν σημαίνει ὅτι, ὡς διὰ μαγικῆς ῥάβδου, ἐτακτοποιήθησαν ἐξαίφνης πάντα ταῦτα, ἀλλ' εἶναι ἢ ἀπήχησις τῆς εἰς τοὺς ὀφειλέτας δημιουργηθείσης πεποιθήσεως ὅτι, κατόπιν τῶν γενομένων κατὰ τὸ 1930 μειώσεων καὶ διαγραφῶν διαφόρων κονδυλίων, τῆς δραχμοποιήσεως ἣτις ἐμεσολάβησεν καὶ τῆς γενομένης οὐσιαστικῶς νέας κατὰ τὸ ἥμισυ μειώσεως τῶν χρεῶν λόγῳ τῆς πτώσεως τῆς ἀγοραίας τιμῆς τῶν ὁμολογιῶν, ἐπῆλθεν αὐτομάτως ἢ ἐκκαθάρισις, οὕτως εἰπεῖν, τῶν χρεῶν τῆς κατηγορίας ταύτης.

Ἐὰν δὲ ἀσχελούμεθα κατωτέρω μὲ τὴν λεπτομεροῦ ἑξέτασιν

1) Ἐὰν δὲ διατυποῦνται τοιαῦτα σποραδικῶς, ταῦτα προέρχονται ἐκ μέρους μόνον ἀνθαιρέτως μεταζινηθέντων προσφύγων, οἵτινες ἀμφισβητοῦσι τὴν ὑποχρέωσίν των, τοῦ νὰ καταβάλωσιν τὴν ἀξίαν τῶν εἰς αὐτοὺς χορηγηθέντων ἐφοδίων, ἅτινα σημειωτέον ὅτι οὗτοι ἐπώλησαν καρποθέντες τὸ ἀντίτιμόν των.

μιᾶς ἐκάστης τῶν μέχρι τοῦδε διατυπωθεισῶν ποικιλοτρόπως ἐπικρίσεων, τὸ πρῶτον διὰ νὰ κατατοπισθῇ ὁ ἀναγνώστης εἰς τὰ ζητήματα ταῦτα, καθότι κατὰ περιόδους, ἄλλοτε μακρὰς καὶ ἄλλοτε συντόμους, ἐπαναλαμβάνονται—ὄχι εὐτυχῶς ἐκ μέρους τῶν ἐνδιαφερομένων ὀφειλετῶν—οἱ ἰσχυρισμοὶ περὶ γενομένων ἐσφαλμένων, ὑπερόγκων, ἢ ἀδίκων χρεώσεων. (¹)

Δὲν εἶναι ἄσκοπον ὅθεν νὰ ἐξακριβώσωμεν ποῖοι τῶν ἰσχυρισμῶν τούτων εὐσταθῶσι καὶ ποῖοι ὄχι.

I. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΕΚΤΙΜΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΧΡΕΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΚΛΗΡΩΝ

Εἰς τὰ προηγούμενα ἀνεφέραμεν τὰ τοῦ τρόπου ἐκτιμῆσεως τῶν γαιῶν καὶ χρεώσεως αὐτῶν εἰς βᾶρος τῶν ὀφειλετῶν (²).

Πολλὰ ὅμως ἐπικρίσεις ἠκούσθησαν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ εἰδικῶς ὡς πρὸς τὴν τιμὴν τῆς χρεώσεως.

Ἐπεστηρίχθη ἢ ἀποψις ὅτι δὲν ἐλήφθη ποσῶς ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τὸ γεγονὸς ὅτι, λόγῳ τῆς συρροῆς τῶν προσφύγων προσεδόθη αὐτομάτως εἰς τὰς γαίας, εἰς ἃς οἱ πρόσφυγες ἐγκατεστάθησαν, ἀξία μεγαλυτέρα ἐκείνης, ἣν αὐταὶ εἶχον πρὸ τοῦ 1922. Ἐλέχθη ἐπίσης ὅτι αἱ πλεῖστοι τῶν γαιῶν τούτων κατέστησαν καλλιεργήσιμοι μόνον χάρις εἰς τὰς προσπάθειάς τῶν προσφύγων (³) καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν δὲν ἔπρεπε κατὰ τὴν ἐκτίμησιν νὰ ἀγνοηθοῦν οἱ δύο οὗτοι συντελεσταί. Καὶ τέλος προεβλήθη ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ μέση τιμὴ τῶν 400 δραχμῶν κατὰ στρέμμα, ἣτις καθωρίσθη συμφωνίᾳ Κυβερνήσεως καὶ ΕΑΠ ἦτο ὑπερέτερα καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς ἀγοραίας τοιαύτης (⁴).

¹) Βλ. καὶ τελευταίως γενομένας ἀγορεύσεις τῶν Μ. Κύρκου ἐν τῇ Βουλῇ (συνεδρ. 30ης Ὀκτωβρ. 1933) καὶ Ἀ. Μπαζάλμπαση ἐν τῇ Γερουσίᾳ (συνεδρ. 5ης Δεκεμβρ. 1933).

²) Βλ. σελ. 32-38 καὶ 49-60.

³, ⁴) Βλ. εἰς πρακτικὰ Βουλῆς τῆς 11-4-1930 ἀγορεύσεις Ἀλ. Παπαναστασίου καὶ Σ. Ἀνθρακοπούλου, ἐπὶ τοῦ σχεδίου νόμου περὶ κυρώσεως τῆς συμβάσεως περὶ ἐκκαθαρίσεως τῆς ΕΑΠ. Ἐπίσης εἰς πρακτικὰ Βουλῆς τῆς 19-6-1931 ἀγορεύσεις Ἀ. Μπαζάλμπαση καὶ Σ. Ἀνθρακοπούλου.

Βεβαίως είναι ἐκτὸς πάσης ἀμυρισθητήσεως τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀφίξις τῶν προσφύγων, τῶν ὁποίων ἡ φιλοπονία εἶναι γνωστή, συνετέλεσεν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἑντατικὴν ἐκμετάλλευσιν πάσης καλλιεργησίμου ἐκτάσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μετατροπὴν χέρσων καὶ ἀγόνων ἐκτάσεων, αἵτινες ἀπετέλουν ἄλλοτε νοσογόνους ἐστίας, εἰς εὐημεροῦντας συνοικισμούς.

Εἶναι τόσον ὀφθαλμοφανὲς τοῦτο, ὥστε δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ συγκρίνη τις, οὔτε τὰς καλλιεργουμένας πρὸ τοῦ 1922 ἐκτάσεις μὲ ἐκεῖνας αἱ ὁποῖαι καλλιεργοῦνται σήμερον, οὔτε τὴν τότε παραγωγὴν τῶν γεωργικῶν προϊόντων μὲ τὴν σημερινὴν τοιαύτην, διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τούτου. (1)

Δύναται μάλιστα νὰ λεχθῇ ὅτι καὶ τὴν ζωὴν των ἀκόμη ἐθυσίασαν οἱ πρόσφυγες διὰ νὰ στερεώσωσι τοὺς σήμερον εὐημεροῦντας συνοικισμούς των (2). Ἐὰν δὲ ἡ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀφίξεώς των μεγάλη θνησιμότης αὐτῶν, ὠφείλετο εἰς διάφορα αἷτια, εἰς τὴν ἐλονοσίαν κυρίως ἣτις ἐθέρισεν τοὺς ἐγκατασταθέντας εἰς ἐλώδεις περιοχάς, ἀσφαλῶς ἀνήκει τὸ μεγαλύτερον ποσοστόν.

Ὡς ἐκ τούτου τὰ δύο πρῶτα ἐπιχειρήματα τῶν ἐπικριτῶν δὲν εἶναι ἀβάσιμα. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι καὶ οἱ δύο οὗτοι συντελεσταὶ ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν γαιῶν.

Πράγματι εἰς τὰς σχετικὰς ὁδηγίας τῆς ΕΑΠ ὄχι μόνον ῥητῶς ἀνεγράφετο ὅτι κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν γαιῶν θὰ ἀφηρεῖτο ἡ ἀξία τῶν ἐγγείων βελτιώσεων, τὰς ὁποίας ἐπέφερον οἱ πρόσφυγες διὰ τῆς προσωπικῆς των ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἐκ τῆς ἀφίξεως τῶν προσφύγων ἐπελθούσης ὑπερτιμήσεως τῶν γαιῶν, ἐγένετο κοινῇ συμφωνία Κυβερνήσεως καὶ ΕΑΠ μείωσις κατὰ 27% τῆς ἐκτιμηθείσης ἀξίας αὐτῶν (3).

Πλὴν τούτου, ὁ τρόπος τῆς ἐκτιμήσεως, βασισθεὶς κυρίως

1) Βλ. περὶ ἀμφοτέρων τῶν ζητημάτων τούτων λεπτομερείας εἰς Α. Boyazoglu, Contribution à l'étude de l'économie rural de la Grèce, Paris 1931 (σελ. 125). Ἐπίσης C. Léontidès, La protection des produits agricoles en Grèce, Paris 1933.

2) Βλ. ἀγόρευσιν Σ. Ἀνθρακοπούλου ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 11.4.1930

3) Βλ. σχετικῶς ἀνωτέρω σελ. 57.

διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῆς ἀξίας τῶν γαιῶν, ἐπὶ τῆς καθαρᾶς προσόδου, ἀπέκλεισε τὸν καθορισμὸν ὑψηλῶν τιμῶν κατὰ στρέμμα, ὡς θὰ συνέβαινε ἀσφαλῶς ἂν ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν αἱ τιμαὶ τῆς ἐλευθέρως ἀγορᾶς. Τοιοῦτοτρόπως δηλαδὴ ἐξουδετερώθη ὁ συντελεστὴς τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. (1)

Ἄλλως τε αὐτὴ αὕτη ἡ μέση τιμὴ τῶν 400 δραχμῶν, κατὰ στρέμμα μὲ τὴν ὁποίαν ἐχρεώθησαν οἱ πρόσφυγες εἶναι κατωτέρα τῆς ἀγοραίας τοιαύτης (2).

Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου δὲν θὰ στηριχθῶμεν εἰς τοὺς κατὰ καιροὺς γενομένους ὑπολογισμοὺς τῆς πραγματικῆς ἀξίας τῶν γαιῶν, (3) ἀλλὰ ἐπὶ τῶν κάτωθι πραγματικῶν δεδομένων.

Α') *Εἰς τὰς ἐκ μέρους τῶν κατὰ τόπους Πρωτοδικείων γενομένας συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 19 τοῦ Συντάγματος ἐκδικάσεις διὰ κτήματα ὑποπίπτοντα εἰς τὰς ἐξαιρέσεις τοῦ ἄρθρου 119, ἐκ τῶν περιληφθέντων εἰς τὴν ἀπαλλοτριώσιν (4), δι' ἐγκατάστασιν προσφύγων.*

Πρόκειται δηλ. περὶ τῶν μικροῖδιοκτησιῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐξηρέθησαν διὰ τοῦ ἄρθρου 119 τοῦ Συντάγματος ἀπὸ πάσης ἀπαλλοτριώσεως καὶ διὰ τὰς ὁποίας καθώρισεν ὁ νομοθέτης ὅτι, ὅπου ἡ ἐπιτροπὴ ἀπαλλοτριώσεων ἀποφαίνεται ὅτι ταῦτα δέον νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τὴν ἀπαλλοτριώσιν, θὰ ἐγίνετο τοῦτο ὑπὸ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ Συντάγματος, μετὰ προηγουμένην δηλ. *πλήρη ἀποζημίωσιν*.

Συνέπεσε πράγματι εἰς ἀρκετὰ μέρη, μεταξὺ τῶν λοιπῶν εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας παραχωρηθεισῶν γαιῶν, νὰ ὑπάρξωσι καὶ μικροῖδιοκτησίαι τῆς ἀνωτέρω κατηγορίας, αἵτινες διὰ διαφοροὺς λόγους δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀφαιρεθῶσιν ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπὸ τοὺς πρόσφυγας. Ὡς ἐκ τούτου οἱ ἰδιοκτῆται αὐτῶν ἐζήτησαν τὴν πλήρη ἀποζημίωσίν των.

Ἐάν ὄθεν εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, συγκρίνομεν τὴν τι-

1) Βλ. καὶ ἀνωτέρω σελ. 59.

2) Βλ. εἰς πρακτικὰ Βουλῆς τῆς 29/3/1930 ἀγόρευσιν τοῦ τότε πρωθυπουργοῦ Ἐ. Βενιζέλου.

3) Βλ. σχετικῶς εἰς σελ. 37.

4) Βλ. Ν. 4857 ἄρθρον 5, παράγρ. 2 καὶ 3 (Ἐφ. Κυβ. 396 Α. 1930).

μὴν στρέμματος, δι' ἧς ἐχρεώθησαν οἱ ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντες εἰς τὰ κτήματα ταῦτα πρόσφυγες, μὲ τὴν τιμὴν τὴν ὁποίαν καθώρισαν τὰ Πρωτοδικεῖα δι' ἀποζημιώσεις τῶν ἰδιοκτητῶν, ἔχομεν σαφῆ εἰκόνα τῆς διαφορᾶς.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθεισῶν παρομοίων ἀποφάσεων παραθέτομεν ἐνδεικτικῶς μερικὰς (1).

α) Δι' ἀγρόκτημα τοῦ συνοικισμοῦ Βελώνης (Ξάνθης) ἐπεδικάσθη παρὰ τοῦ Πρωτοδικείου Ῥοδόπης ἀποζημίωσις δραχμῶν 467.537 διὰ στρέμματα 985, ἥτοι μέση τιμὴ κατὰ στρέμμα δραχμαὶ 474,85. Ἐνῶ διὰ τοὺς ἐγκατεστημένους ἐκεῖ πρόσφυγας ἡ μέση τιμὴ χρεώσεως εἶναι 438 δραχμαὶ (2).

β) Δι' ἀγρόκτημα τοῦ συνοικισμοῦ Ν. Καλλίστης (Κομοτινῆς), ἐπεδικάσθη παρὰ τοῦ ἰδίου Πρωτοδικείου ἀποζημίωσις δραχμῶν 377.375 διὰ στρέμματα 596, ἥτοι κατὰ στρέμμα δραχ. 633, ἐνῶ διὰ τοὺς ἐγκατεστημένους ἐκεῖ πρόσφυγας ἡ μέση τιμὴ χρεώσεως εἶναι 401 δραχμαὶ.

γ) Δι' ἀγρόκτημα τοῦ συνοικισμοῦ Ὑφανταὶ (Κομοτινῆς) ἐπεδικάσθη εἰς τὸν ἰδιοκτήτην ἀποζημίωσις δραχ. 1.664.680 διὰ 2.800 στρέμματα, ἥτοι τιμὴ κατὰ στρέμμα δραχμαὶ 594,52, ἐνῶ οἱ ἐκεῖ ἐγκατεστημένοι πρόσφυγες ἐχρεώθησαν μὲ μέσην τιμὴν δραχ. 434.

δ) Δι' ἀγρόκτημα τοῦ συνοικισμοῦ Μεσοῦνη (Κομοτινῆς) ἐπεδικάσθη εἰς τὸν ἰδιοκτήτην ἀποζημίωσις δραχ. 91.217 διὰ 157 στρέμματα, ἥτοι τιμὴ κατὰ στρέμμα 581, ἐνῶ οἱ ἐκεῖ ἐγκατεστημένοι πρόσφυγες ἐχρεώθησαν μὲ 424 δραχμάς.

ε) Ἐπεδικάσθησαν εἰς ἰδιοκτικῆς ἐκτάσεων, κειμένων ἐν τῇ περιφερείᾳ Σερρῶν, ἀποζημιώσεις κατὰ στρέμμα ποικίλλουσαι ἀπὸ 3.500—6.000 δραχ., ἐνῶ οἱ ἐκεῖ ἐγκατεστημένοι πρόσφυγες ἐχρεώθησαν μὲ τιμὴν ποικίλλουσαν ἀπὸ 730—760 δραχ.

στ) Εἰς τὴν ἰδίαν περιφέρειαν καὶ παρὰ τοὺς συνοικισμοὺς Νεοχώριον, Κουμαριά, Ἀδελφικὸ καὶ Κουβούκλιον ἐπεδικάσθη-

1) Μέχρι τοῦδε ἄλλως τε ἐξεδόθησαν ἐλάχισται τοιαῦται ἀποφάσεις εἰς ὠρισμένας περιφερείας, ἂν καὶ οἱ δικαιοῦχοι τέως ἰδιοκτικῆται ὑπολογίζονται εἰς 184.

2) *Πραγματικαὶ δηλ. δραχμαὶ 190*, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ εὐχέρεια τῆς ἐξοφλήσεως δι' ὁμολογιῶν, ὡς καὶ ἡ ἐκ τῆς δραχμιοποιήσεως ἐπελθοῦσα μείωσις.

σαν ἀποζημιώσεις με τιμὴν κατὰ στρέμμα 1500—4000 δραχμῶν, ἔναντι τιμῆς χρεώσεως τῶν προσφύγων κυμαινομένης μεταξὺ 458—484 δραχμῶν.

ζ) Δι' ἀγρόκτημα τοῦ συνοικισμοῦ Ἄμμος (Βερροίας) ἐπεδικάσθη ἀποζημίωσις δρχ. 484 κατὰ στρέμμα, ἔναντι χρεωθείσης τιμῆς δρχ. 438.

η) Καὶ τέλος παρὰ τὸν συνοικισμὸν Ἀνατολῆς, περιφερείας Ἰωαννίνων, λειβάδιον ἐπιταχθὲν διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν προσφύγων ἐξετιμήθη ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ Πρωτοδικείου εἰς δραχμὰς 2500 κατὰ στρέμμα, ἐνῶ οἱ πρόσφυγες ἐχρεώθησαν μόνον με δρ. 394.

Β') Εἰς τὰς γενομένας ἐξαγορὰς ἀπαλλοτριωθέντων κτημάτων ξένων ὑπηκόων.

Διὰ τοῦ Νόμου 4245⁽¹⁾, ἐκυρώθησαν διάφοροι συμβάσεις μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ διαφόρων ξένων Κρατῶν, δι' ὧν εἶχε καθορισθῆ ὁ τρόπος τῆς ἐξαγορᾶς ἀπαλλοτριωθέντων κτημάτων ἀνηκόντων εἰς ὑπηκόους τῶν Κρατῶν τούτων, πλεῖστα τῶν ὁποίων εἶχον διατεθῆ διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων.

Ἡ τιμὴ ἐξαγορᾶς τῶν κτημάτων τούτων θὰ καθορίζετο δι' ἐλευθέρας διαπραγματεύσεως μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἐνδιαφερομένων ιδιοκτητῶν. Ἐν περιπτώσει ὅμως διαφωνίας, προέβλεπον αἱ σχετικαὶ συμβάσεις ὅτι ἡ τιμὴ τούτων θὰ ἠδύνατο νὰ καθορισθῆ ὑπὸ πραγματογνωμόνων, οἵτινες θὰ προέβαινον εἰς τὴν ἐκτίμησιν με βάσιν τὴν μέσην τιμὴν κατὰ στρέμμα με τὴν ὁποίαν ἐπωλήθησαν ὅμοιαι μεγάλαι ιδιοκτησίαι (τσιφλίκια) εἰς τὴν **ἐλευθέραν ἀγορὰν** κατὰ τὰ ἔτη 1906-12, πολλαπλασιαζομένην ἐπὶ συντελεστὴν οὐχὶ κατώτερον τοῦ 8, οὐδὲ ἀνώτερον τοῦ 10.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐξαγορασθέντων παρὰ τοῦ Δημοσίου κτημάτων τῆς κατηγορίας ταύτης ὀλικῆς ἐκτάσεως 450 περίπου χιλιάδων στρεμμαμάτων, προκύπτει ὅτι ἡ μέση τιμὴ κατὰ στρέμμα, ἣν ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ τὸ Δημόσιον εἰς τοὺς ιδιοκτῆτας ἀνέρ-

¹⁾ Βλ. Ἐφημ. Κυβ. 255 Α' 1929.

χεται εἰς 400 δραχμὰς περίπου (1), ὅση δηλ. εἶναι καὶ ἡ μέση τιμὴ κατὰ στρέμμα, δι' ἧς ἐχρεώθησαν οἱ ἀγρόται πρόσφυγες.

Δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ ἀνωτέρω τιμὴ ἣτις καθωρίσθη νὰ καταβληθῆ εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας προέρχεται ἐκ πολλαπλασιασμοῦ τῆς κατὰ τὸ 1906-12 τιμῆς μὲ **συντελεστὴν 8 μέχρι 10**; συνάγεται ὅτι ἡ πληρωθεῖσα ἀξία τῶν κτημάτων τούτων εἶναι πολὺ κατωτέρα τῆς ἀγοραίας, ἣτις θὰ ἐπλησίαζε ὅπωςδὴποτε εἰς τὴν πραγματικὴν τοιαύτην ἐὰν ὁ συντελεστὴς ἦτο **18 μέχρι 20**.

Γ') Διὰ τὰς ἐκ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς Ἑλληνοβουλγαρικῆς μεταναστεύσεως γενομένας ἐκτιμήσεις ἀγροκτημάτων.

Ὡς γνωστὸν ἀρκετὴ ἔκτασις ἐκ τῶν παραχωρηθεισῶν εἰς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας γαιῶν ἀνήκεν εἰς τοὺς ἔξ Ἑλλάδος εἰς Βουλγαρίαν μεταναστεύσαντας Βουλγάρους.

Ἡ Μικτὴ δὲ Ἐπιτροπὴ, προκειμένου νὰ ὑπολογίσῃ τὴν ἀξίαν τῆς εἰς ἐκάστην χώραν ἐγκαταλειφθείσης ἀκινήτου περιουσίας, προέβη δι' εἰδικῶν συνεργειῶν εἰς τὴν ἐκτίμησίν τῆς. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκτιμήσεως ταύτης παρουσιάζουσι τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τῶν γαιῶν. **τριπλασίαν** σχεδὸν τῆς συμβατικῆς τοιαύτης, δι' ἧς ἐχρεώθησαν παρὰ τῆς ΕΑΠ. (2)

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων θὰ ἠδύνατό τις ἀκόμη νὰ ἐπικαλεσθῆ πρὸς σύγκρισιν, τὰς τιμὰς εἰς τὰς ὁποίας ἐπωλήθησαν ἢ ἐκμισθοῦνται ἐκ μέρους τῆς ὑπηρεσίας τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος τὰ ἀνταλλάξιμα ἀγροτικὰ κτήματα (3) ἅτινα δὲν ἐχρησιμοποίησεν ἡ ΕΑΠ, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰς τιμὰς εἰς τὰς ὁποίας ἐξηγοράσθησαν παρὰ τοῦ Δημοσίου, διὰ τὴν ἐγκα-

1) Κατὰ στατιστικὴν τῆς Διευθύνσεως Ἐποικισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας.

2) Βλ. σχετικὸν **ἀναλυτικὸν πῖνακα Ε' διὰ 83 συνοικισμούς, εἰς Παράρτημα.**

3) Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος τὸ ὑπόημα τῆς ΕΤΕ Βεροῖας ἐπέτυχεν εἰς τὸν συνοικισμόν Παλαιοχώρας **ἐνοίκιον** κατὰ στρέμμα δραχ. 365, ἐνῶ οἱ ἐκεῖ ἐγκατεστημένοι ἀγρόται πρόσφυγες ἐχρεώθησαν διὰ τὰς παραχωρηθείσας εἰς αὐτοὺς γαίας μὲ δραχ. 292 τὸ στρέμμα. Δηλ. τὸ εἰσπραττόμενον ἐνοίκιον, ὑπερβαίνει τὴν τιμὴν πωλήσεώς των παρὰ τῆς ΕΑΠ.

τάστασιν τῶν προσφύγων, κτήματα κείμενα εἰς Δυτικὴν Θράκην καὶ ἀνήκοντα εἰς Μουσουλμάνους μὴ ἀνταλλαξίμους

Ἐσαύτως θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐπικαλεσθῆ καὶ τὰς παρὰ τῆς Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης γενομένης ἐκτιμήσεις τῆς ἀξίας τῶν γεωργικῶν κλήρων διαφόρων προσφύγων, ὡσάκισ οὗτοι ἐζήτησαν τὴν χορήγησιν εἰς αὐτοὺς μεσοπροθέσμων ἢ μακροπροθέσμων δανείων, μὲ ὑποθήκην φυσικά τῶν γαιῶν των. (1)

Ἐπίσης πλὴν τῆς παντελοῦς σχεδὸν ἐλλείψεως σήμερον παραπόνων ἢ διαμαρτυριῶν ἐκ μέρους τῶν ἐνδιαφερομένων, διὰ τὰς τιμὰς χρεώσεως τῶν γαιῶν, ὀφειλομένης εἰς τὴν κατὰ 60% περίπου μείωσιν τῆς χρεωθείσης ἀξίας των, λόγω τῆς δραματοποιήσεως τῶν χρεῶν καὶ τῆς ὑποτιμήσεως τῶν ὁμολογιῶν, (2) ἀντιθέτως **οἱ ἄστοι πρόσφυγες ὑποστηρίζουν** καὶ μάλιστα μετὰ μεγάλης ἐπιμονῆς ὅτι, ὡς καθωρίσθη ἡ ἀξία τῶν Μουσουλμανικῶν ἀνταλλαξίμων γαιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας, ἀποτελεῖ τοῦτο αὐτόχρημα **χαριστικὴν** ὑπὲρ αὐτῶν πράξιν. (3)

1) Βλ. σχετικῶς λεπτομερείας κατωτέρω.

2) Πράγματι ὡσάκισ δίδεται ἀφορμὴ διαμαρτυριῶν, διὰ τὰ χρέη των, ἐπικαλοῦνται οὗτοι πλεῖστα ὅσα ἄλλα ἐπιχειρήματα, χωρὶς ποσῶς νὰ ἐπικαλοῦνται τὸ ὑπερβολικὸν τῆς ἀξίας χρεώσεως τῶν γαιῶν. Ἐξαιρέσιν μόνον ἀποτελοῦσι οἱ εἰς ὠρισμένης περιμερείας τῆς Κρήτης ἐγκατασταθέντες πρόσφυγες.

3) Βλ. Ἄ. Παπαναστασίου, ἀγόρευσιν ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρ. τῆς 11 Ἀπριλ. 1930.

Ἐπίσης ἀγόρευσιν Μ. Τσιγδέμογλου, ἐν τῇ Βουλῇ (συνεδρ. 12 Ἀπριλίου 1930), ὅστις ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ πραγματικὴ ἀξία ἐκάστου στρέμματος ἦτο 2 χιλ. δραχμαὶ περίπου καὶ ὅτι ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως καθορισμοῦ μέσης τιμῆς κατὰ στρέμμα τῶν 400 δρχ., θὰ ἐθίγετο τὸ σύνολον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις κάποτε θὰ ἐκαλεῖτο νὰ πληρώσῃ τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς τιμῆς ταύτης καὶ τῆς πραγματικῆς τοιαύτης.

Ἐπίσης ἀγόρευσιν Ἐ. Χούρσογλου ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 19ης Ἰουνίου 1931, ὅστις ἐδήλωσεν ὅτι ἡ ὑποτιμητικὴ ἐκτίμησις τῶν γαιῶν ὑπὲρ τῶν ἀγροτῶν εἶναι ἀναμφισβήτητος.

Ἐσαύτως ἀγόρευσιν Ἄ. Ἀθηνογένη ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου 1933.

II. ΔΙΑ ΤΗΝ ΧΡΕΩΘΕΙΣΑΝ ΑΞΙΑΝ ΤΩΝ ΟΙΚΗΜΑΤΩΝ

Αἱ διαμαρτυρίαι ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀφορῶσι τὰ οἰκήματα τύπου Δεχάτεγκε, τὰ τουρκοβουλγαρικὰ τοιαῦτα, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ ἀνεγερθέντα δι' ἐργολαβιῶν.

Καὶ διὰ τὰς τρεῖς ἀνωτέρω κατηγορίας ὑπεστηρίχθη ὅτι ἡ χρέωσις αὐτῶν ἐγένετο κατὰ τρόπον ὑπερβολικόν. Κυρίως ὅμως τὰ οἰκήματα τοῦ τύπου Δεχάτεγκε, τὰ τοῦ τρόπου τῆς προμηθείας τῶν ὁποίων καὶ τῆς τιμῆς χρεώσεως αὐτῶν ἀναφέρονται ἀλλαχοῦ ⁽¹⁾, εἶναι ἐκεῖνα, ἅτινα προεκάλεσαν τὰς περισσοτέρας διαμαρτυρίας, εἰς τὰς ὁποίας οὐχὶ μικρὰν ἀφορμὴν παρέσχε καὶ ἡ κατὰ τὸ 1926 διεξαχθεῖσα δίκη ἐν Θεσσαλονίκῃ κατὰ τοῦ τότε Γεν. Διευθυντοῦ Ἐποικισμοῦ Μακεδονίας καὶ ἄλλων ὑπαλλήλων.

Αἱ διαμαρτυρίαι αὗται ⁽²⁾ ἀφορῶσι κυρίως τὴν ὑπερβολικὴν τιμὴν χρεώσεως, τὸ κακότεχνον τῆς κατασκευῆς καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς δημιουργηθεῖσαν δυσπιστίαν τῶν προσφύγων ὡς πρὸς τὴν στερεότητα αὐτῶν, ἔνεκα τῆς ὁποίας δυσπιστίας πλεῖστοι ἠρνήθησαν τότε τὴν παραλαβὴν των.

Οἱ ἐνδοιασμοὶ οὗτοι ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ τὴν παρὰ τῆς ΕΑΠ γενομένην μείωσιν τῆς ἀξίας τῶν οἰκημάτων τῆς κατηγορίας ταύτης, ἀπόδειξις δὲ τούτου, ἡ διαταχθεῖσα τότε ἀναγκαστικὴ χρέωσις ἐκείνων, οἵτινες ἠρνήθησαν νὰ ὑπογράψουν τὰς σχετικὰς χρεωστικὰς ἀποδείξεις.

Ὅφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι, ἡ ὅλη ὑπόθεσις τῶν οἰκημάτων τούτων ἠτύχησεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἐκ τοῦ λόγου ὅτι δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν αἱ τοπικαὶ συνθήκαι καὶ ὁ ψυχολογικὸς παράγων τῶν ἀγροτῶν, οἵτινες ἐπρόκειτο νὰ στεγασθῶσιν εἰς ταῦτα. Καὶ ἡ στερεότης ἄλλως τε τούτων θεωρεῖται ὑπό τινων ἀμφίβολος ⁽³⁾, ἂν καὶ τοὺς φόβους τούτους θεωροῦμεν ὑπερβολικοὺς καὶ ὄχι βασίμους.

Διὰ τὰ **τουρκοβουλγαρικὰ** οἰκήματα ὑπεστηρίχθη, ὅτι ἡ τιμὴ

1) Βλ. σελ. 65.

2) Βλ. ἀγόρευσιν Σ. Ἀνθρακοπούλου ἐν τῇ Βουλῇ, συνεδρ. 11 Ἀπριλ. 1930.

3) Βλ. ἐκθεσιν ὑπ' ἀριθ. 36.193/1933 τοῦ Διευθυντοῦ τῶν Τεχνικῶν Ὑπηρεσιῶν τῆς ΑΤΕ Σ. Πετροπούλου πρὸς τὴν Διοίκησιν τῆς Τραπεζῆς.

εἰς ἣν ταῦτα ἐχρεώθησαν ὑπῆρξεν εἰς πλείστας περιπτώσεις ὑπερβολική, μὴ ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν πραγματικότητα (1).

Ὡς ἀναγράφομεν ἀλλαχοῦ (2), ὁ μέσος ὄρος ἐκτιμῆσεως ἐκάστου τουρκοβουλγαρικοῦ οἰκήματος εἶναι λίραι Ἀγγλίας 30,189 ἢτοι δραχ. 11.321. Ἐὰν συγκρίνωμεν τὴν μέσῃν ταύτῃν ἀξίαν χρεώσεως πρὸς τὸ ποσὸν, ὅπερ ἐκόστισεν κατὰ μέσον ὄρον ἕκαστον οἶκημα ἀνεγερθὲν δι' ἐργολαβίας, ἢτοι δραχ. 25.000 (3), καὶ τὰ δι' αὐτεπιστασίας ἀνεγερθέντα τοιαῦτα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐκόστισεν ὡσαύτως κατὰ μέσον ὄρον δραχ. 16.000 περίπου, παρατηροῦμεν μίαν σημαντικὴν ἐπὶ πλέον διαφορὰν τῶν οἰκημάτων τῶν ἄλλων κατηγοριῶν ἀπὸ τὰ τουρκοβουλγαρικὰ (4).

Ἐὰν δὲ συμβαίνει νὰ ὑπάρχουν καὶ οἰκῆματα, ἅτινα ἐχρεώθησαν πολὺ περισσότερον τῆς ἀνωτέρω μέσης ἀξίας, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι, εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας πρόκειται περὶ μεγάλων οἰκημάτων (κονακίων), ἅτινα ἠθέλησαν οἱ κάτοχοί των νὰ παραλάβωσιν ὀλόκληρα.

Ἀσχέτως ὅμως τῶν ἀνωτέρω, δὲν ἀποκλείεται συνοικισμοὶ τινὲς (ἐλάχιστοι), νὰ ἐξετιμῆθησαν ἐν τῷ συνόλῳ των εἰς κάπως ὑπερβολικὴν τιμὴν. Τοῦτο ὀφείλεται ὄχι εἰς τὸν τρόπον ὑπολογισμοῦ τῆς ἀξίας, ὃν καθώρισεν ἡ ΕΑΠ, ἀλλὰ εἰς τὸ ὅτι τὰ μέλη τῶν ἐκτιμητικῶν ἐπιτροπῶν ἐπηρεάσθησαν ἐκ τῶν ἐκτιμήσεων αἰτινες ἔγιναν προγενεστέρως παρὰ τῶν συνεργείων ἐκτιμῆσεως τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Ἑλληνοβουλγαρικῆς Μεταναστεύσεως, καὶ τὰ ὅποια συνεργεῖα φαίνεται, ὅτι εἰς μερικὰς περιπτώσεις δὲν ἐπέμειναν καὶ πολὺ εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς πραγματικῆς ἀξίας. Ἀντιθέτως πάλιν, ἃς σημειωθῆ ὅτι εἰς ἄλλας περιπτώσεις, δὲν ἀποκλείεται αἱ ἐκτιμητικαὶ ἐπιτροπαὶ τῆς ΕΑΠ νὰ ἐπηρεά-

1) Βλ. Ἀ. Μπακάμπαση ἀγόρευσιν εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 19-6-1931. Ἐπίσης δήλωσιν ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίασιν τῶν βουλευτῶν Σ. Νικολαΐδου, Λ. Λαμπριανίδου καὶ Ἡ. Παπαδοπούλου.

2) Βλ. σελ. 39

3) Ὑπῆρχον καὶ οἰκῆματα, ἅτινα ἐκόστισαν πολὺ περισσότερον, μέχρι καὶ 40 χιλ. δραχμῶν.

4) Βλ. ἀγόρευσιν Μ. Τσιγδέμογλου εἰς Ἐφημ. Συζητήσεων Βουλῆς τῆς 12ης Ἀπριλ. 1930, ὅστις ὑπεστήριξεν ὅτι τὰ οἰκῆματα τῆς κατηγορίας ταύτης διετέθησαν εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας πολὺ κάτω τῆς πραγματικῆς των ἀξίας.

σθησαν ἀπὸ τὰς πιέσεις τῶν προσφύγων, οἵτινες κατεῖχον ταῦτα, καὶ νὰ καθώρισαν χαμηλὰς τιμὰς.

Εἰς τὴν χρεωθεῖσαν ἀξίαν τῶν οἰκημάτων τῆς κατηγορίας ταύτης περιλαμβάνεται καὶ ποσοστὸν τι, ἀφορῶν ἀξίαν κοινωφελῶν ἔργων (σχολείων, ἐκκλησιῶν κ.λ.π.) ὅπερ δὲν διεγράφη, δι' οὓς λόγους ἀναφέρομεν ἀλλαχοῦ. (¹)

Πρὶν ἢ περατωθῇ ἡ ὅλη ἐκτίμησις τῶν οἰκημάτων τῆς κατηγορίας ταύτης τὸ Συμβούλιον τῆς ΕΑΠ. εἶχεν ἀντικρούσει τὴν περίπτωσιν μειώσεως τῆς ἀξίας τῶν παραμεθορίων συνοικισμῶν—μέχρι ποσοῦ ὀλίκοῦ 200 χιλιάδων λιρῶν Ἐγγλίας—διὰ γενικωτέρους λόγους ἐθνικῆς ἀνάγκης, πρὸς συγκράτησιν τῶν κατοίκων τῶν συνοικισμῶν τούτων. (²)

“Ὅσον ἀφορᾷ τὰ **ἐργολαβικῶς ἀνεγερθέντα οἰκήματα**, αἱ κατ' αὐτῶν διατυπούμεναι ἐπικρίσεις εἶναι ὅτι, ταῦτα ἐχρεώθησαν εἰς βᾶρος τῶν προσφύγων μὲ τὰ καταβληθέντα εἰς τοὺς ἐργολάβους ποσὰ, χωρὶς κἂν ν' ἀφαιρεθῶσι αἱ διάφοροι **κακοτεχνίαι** καθὼς καὶ αἱ λαβοῦσαι χώραν **καταχρήσεις**, εἰς ὅσας περιπτώσεις, φυσικὰ, ἐπληρώθησαν ταῦτα εἰς τοὺς ἐργολάβους.

¹) Βλ. σελ. 71

²) Πράγματι διὰ τοῦ ἀπὸ 5-12-1927 ἐγγράφου τῆς ΕΑΠ. πρὸς τὴν Παμπροσφυγικὴν Ἐνωσιν Ν. Σερρῶν, ὑπ' ἀριθμ. 33762, ἡ ΕΑΠ ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὴν ὅτι ἐὰν μετὰ τὸ πέρασ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐκτιμήσεως τῶν τουρκοβουλγαρικῶν οἰκημάτων, ἤθελε προκύψει ὅτι ἡ χρέωσις τῶν οἰκημάτων ἐνίων παραμεθορίων συνοικισμῶν εἶναι ὑπερβολικὴ—ὡς ἐκ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς διατελοῦσι οἱ ἐν λόγῳ συνοικισμοί—τὸ Συμβούλιον τῆς ΕΑΠ θὰ ἠσχολεῖτο τότε περὶ τῆς ὑλικῆς ἀρωγῆς, ἣτις θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παρασχεθῇ εἰς τοὺς πρόσφυγας τῶν συνοικισμῶν τούτων.

Τὸ ζήτημα ἔκτοτε παρέμεινε στάσιμον. Κατὰ τὸ 1929 (Σεπτέμβριον) ἡ ΕΑΠ συνεκέντρωσε στοιχεῖα περὶ τῶν εἰς τοὺς παραμεθορίους συνοικισμοὺς εὐρισκομένων οἰκημάτων, καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν. Ἐν τούτοις τὸ ζήτημα ἐλησμονήθη τότε, χωρὶς ἡ ΕΑΠ νὰ προβῇ εἰς οἰανδήποτε μείωσιν.

Ἐκ τῶν συγκεντρωθέντων ὁμως στοιχείων προέκυπτεν ὅτι εἰς 198 παραμεθορίους συνοικισμοὺς, ὑπῆρχον περὶ τὰ 11.258 οἰκήματα ἀξίας 334.233 Λ. Α.

Χωρίς να δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν ἀπολύτως τοὺς ἰσχυρισμοὺς τούτους, οἵτινες ἀφοροῦν τὰ οἰκήματα ὠρισμένων περιφερειῶν, εἴμεθα ἐν τούτοις ὑποχρεωμένοι νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι *εἰς πλείστας* ὅσας περιπτώσεις ἡ Ε.Α.Π. ἐξετάσασα τὰ εἰς αὐτὴν ὑποβληθέντα παράπονα, ἐμείωσεν ἀναλόγως τὴν ἀξίαν τῶν οἰκημάτων ἐκείνων, διὰ τὰ ὁποῖα εἶχε πεισθῆ ὅτι συνέτρεχον λόγοι δικαιολογοῦντες τὴν τοιαύτην μείωσιν.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὴν χρεωτέαν ἀξίαν τῶν οἰκημάτων τῆς κατηγορίας ταύτης καὶ τὸ ποσοστὸν, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ εἰς ἐμπορικὸν κέρδος τοῦ ἐργολάβου (1), δὲν βλέπομεν διὰ τίνα λόγον, καθ' ὅμοιον τρόπον σκεπτόμενοι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιμείνωμεν καὶ εἰς τὴν διαγραφὴν (!) τῶν καταβληθέντων ἐργατικῶν, ὡς καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ κέρδους τῶν χρησιμοποιηθέντων παντοειδῶν ὑλικῶν.

III. ΔΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΤΗΣ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΕΙΣ ΛΙΡΑΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Ἄπαντες οἱ λ/σμοὶ τῶν προσφύγων ἔπρεπε, συμφώνως μὲ ῥητὴν διάταξιν τῶν συμφωνιῶν μὲ τοὺς Τραπεζίτας διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ α' προσφυγικοῦ δανείου, νὰ τηρῶνται εἰς Λίρας Ἀγγλίας (2).

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐφαρμογὴ τῆς διατάξεως ταύτης, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς θὰ ἐδημιούργει γραφειοκρατικὴν ὑπηρεσίαν καὶ θὰ ἐδυσχεραίνει τὸ ἔργον τῆς Ε.Α.Π. διὰ τὴν ταχεῖαν χορήγησιν τῶν ἐφοδίων εἰς τοὺς ἀγρότας, ἔνεκα τούτου ἡ χρέωσις ἀπάντων τῶν εἰδῶν εἰς

1) Βλ. ἀγόρευσιν Ἰ.Α. Μπαζάλμπαση ἐν τῇ Γερουσίᾳ κατὰ τὴν συνεδρ. τῆς 5ης Δεκεμ. 1933.

2) Βλ. συμβάσεις τῆς 4ης καὶ 16ης Δεκεμβρίου 1924 μεταξὺ Ἑλλην. Κυβερνήσεως καὶ Hambros Bank Ltd καὶ Speyer and Cy, αἵτινες ἐκυρώθησαν διὰ τοῦ Δ. τῆς 9 Μαΐου 1925. Ἐπίσης σύμβασιν Παπαδάτου—Ἐντυ (N. 4592) ἄρθρα 9 καὶ 11.

Διὰ τὸ β' προσφυγικὸν δάνειον τῶν 3 ἑκατομμ. £ (1928) (βλ. σελ. 9), οὐδεμία ὑφίστατο ὑποχρέωσις πρὸς τήρησιν τῶν λ/σμῶν εἰς Ἄ. Ἀγγλίας. Τὸ Συμβούλιον ὅμως τῆς Ε.Α.Π. ἀπεφάσισεν ὅπως, διὰ λόγους ὁμοιομορφίας τῶν λ/σμῶν, τηρηθῶσιν εἰς Λ. Α. καὶ αἱ χρεώσεις τῶν προσφύγων, αἱ προσερχόμεναι ἐκ δαπανῶν κεφαλαίων τοῦ δανείου τούτου. (Βλ. Πρακτικὰ Συμβουλ. Ε.Α.Π. τῆς 12-7-1929, συνεδρ. 369).

βάρος τῶν ὀφειλετῶν ἐγένετο εἰς δραχμὰς καὶ ὅταν ἀκόμη τὰ εἶδη ταῦτα εἶχον ἀγορασθῆ εἰς ξένον νόμισμα. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ ταύτην, ὅταν δηλ. τὰ χρεούμενα εἶδη εἶχον πληρωθῆ εἰς ξένον νόμισμα, ἡ τιμὴ αὐτῶν εἰς δραχμὰς ὠρίζετο ἅμα τῇ ἐναποθηκεύσει αὐτῶν καὶ μὲ τὴν τιμὴν αὐτὴν ἐγένετο ἡ χρέωσις, ἀσχέτως πρὸς τὴν περίοδον, εἰς ἣν ἐγένετο ἡ χορήγησις τῶν εἰδῶν.

Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς χρεώσεως τῶν ὀφειλετῶν εἰς δραχμὰς διήρκεσε μέχρι τέλους τοῦ 1926, ὅτε ἡ ΕΑΠ ἀπεφάσισεν, ὅπως γίνῃ ἡ τροπὴ τῶν χρεῶν εἰς Λ. Ἀγγλίας.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅμως, προέκυψαν πλεῖσται δυσχέρειαι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ καταλληλοτέρου συστήματος. διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν δικαιότεραν τροπὴν τῶν δραχμῶν εἰς Λ. Ἀγγλίας, οὕτως ὥστε οὔτε οἱ ὀφειλέται νὰ ἡδικοῦντο, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ ΕΑΠ νὰ ἐζημιουῖτο (¹). Μετὰ μακρὰν δὲ καὶ ἐξονυχιστικὴν συζήτησιν ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις (²), ὅπως ἡ τροπὴ αὕτη γίνῃ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μέσης τιμῆς τῆς Λίρας, τοῦ ἑξαμήνου τῆς χορηγήσεως τῶν ἐφοδίων. Δηλαδή εἰς τὴν ἀτομικὴν μερίδα ἐκάστου ὀφειλέτου θὰ ἐγένετο διάκρισις τῆς ἀξίας τῶν χορηγηθέντων δανείων καὶ ἐφοδίων καθ' ἑξάμηνον, τὸ ἄθροισμα δὲ τοῦ συνόλου τῶν χορηγήσεων ἐκάστης ἑξαμηνίας, θὰ ἐτρέπετο εἰς λίρας μὲ τὴν καθορισθεῖσαν ἀντίστοιχον μέσην τιμὴν ὡς ἑξῆς :

1924	Α΄.	ἑξαμηνία	δραχ.	239,773
»	Β΄.	»	»	254,924
1925	Α΄.	»	»	285,038
»	Β΄.	»	»	340,450
1926	Α΄.	»	»	366,807
»	Β΄.	»	»	406,231

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τιμὴν εἰς £ τῶν μέχρι τῆς 31.12.1926

¹) Βλ. Μ. Γεραζάκη, ἄρθρον εἰς «Οἰκονομικὸν Ταχυδρόμον» Ἀθηνῶν τῆς 10ης Ὀκτωβρ. 1926. Ἐπίσης Ἀ. Λεονάρδου, Ἡ χρέωσις τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, Θεσσαλονίκη 1926.

²) Βλ. Πρακτικὰ Συμβουλίου ΕΑΠ τῆς 18-12-1926, συνεδρίασις 251.

πιστωτικῶν ἐγγραφῶν εἰς δραχμὰς ἕξ οἰαδήποτε αἰτίας, αὕτη θὰ ἐγίνετο μὲ συντελεστὴν 300 δραχ. κατὰ λίραν (¹).

Ἐκ τῆς ἀποφάσεως τῆς ἐπιτροπῆς τῆς 27 Ἰανουαρίου 1927 καὶ μετέπειτα, ἡ ΕΑΠ καθώριζε δι' ἕκαστον μῆνα μέσην τιμὴν λίρας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ἐγίνετο ἡ τροπὴ εἰς λίρας τῶν χορηγουμένων δανείων ὡς καὶ τῶν εἰσπραττομένων χρεῶν (²). Τοῦτο ἐξηκολούθησεν μέχρι τοῦ Ἰουλίου 1928, ὅποτε λόγῳ τῆς ἐπελθούσης τότε σταθεροποιήσεως ἡ τιμὴ λίρας καθωρίσθη ἐφεξῆσει ε 375 δραχμὰς.

Διὰ τὴν τοιαύτην τροπὴν τῶν χρεῶν εἰς Λ. Α. καὶ τὴν τήρησιν τοῦ λοιποῦ τῶν λογαριασμῶν εἰς τὸ νόμισμα τοῦτο, ἠγέρθη πλῆθος διαμαρτυριῶν τόσον διὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐγένετο ἡ τροπή, ὅσον καὶ διὰ τὸ ἄστοχον τοῦ μέτρου τούτου αὐτοῦ καθ' ἑαυτοῦ. (³)

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὸ δεύτερον, ἤδη κατόπιν τῆς γενομένης ἀναγκαστικῆς δραχμοποιήσεως (⁴), οὐδὲν πλέον προκύπτει ζήτημα. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὸ πρῶτον, ὑπεστηρίχθη ὅτι ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐγένετο ἡ τροπὴ τῶν ὀφειλῶν ἐκ μέρους τῆς ΕΑΠ

¹) Βλ. λεπτομερείας εἰς ἐγκυκλίους ΕΑΠ ὑπ' ἀριθμ. 3, 14 καὶ 91 τῆς 8 καὶ 25 Ἰανουαρίου καὶ 31 Μαΐου 1927.

²) Αἱ τιμαὶ αὗται ἦσαν αἱ ἐξῆς :

1927 Ἰανουάριος	δρ.	383	1927 Ὀκτώβριος	δρ.	367
» Φεβρουάριος	»	370	» Νοέμβριος	»	366
» Μάρτιος	»	374	» Δεκέμβριος	»	368
» Ἀπριλ. α' 15θήμερον	»	374			
» » β' »	»	370	1928 Ἰανουάριος	»	367
» Μάϊος	»	365	» Φεβρουάριος	»	368
» Ἰούνιος	»	366	» Μάρτιος	»	368
» Ἰούλιος	»	360	» Ἀπρίλιος	»	368
» Αὐγούστος	»	365	» Μάϊος	»	371
» Σεπτέμβριος	»	370	» Ἰούνιος	»	375

³) Βλ. Σ. Ἀνθρακοπούλου ἀγόρευσιν ἐν τῇ Βουλῇ, τὴν 11 Ἀπρ. 1930. Ἐπίσης Μ. Κύρκου ἄρθρον εἰς ἐφημερίδα Ἐλεύθερος Λαὸς (Θεσ/νίκης), τῆς 20 Ἀπρ. 1930. Ἐπίσης ἀγόρευσιν Ἀ. Μπακάλμπαση καὶ Σ. Ἀνθρακοπούλου εἰς Βουλὴν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 19-6-1931.

⁴) Βλ. σχετικῶς εἰς σελ. 70

εἰς λίρας, ὑπῆρξεν δυσμενῆς διὰ τοὺς ὀφειλέτας πρόσφυγας. Μοναδικὸν δὲ ἔρεισμα τοῦ τοιούτου ἰσχυρισμοῦ εἶναι τὸ ὅτι δὲν δύνανται ν' ἀντιληφθῶσι οἱ τοιαῦτα φρονοῦντες, πῶς συμβαίνει ὥστε ἐνῶ ἔλαβον, κατὰ τὸ 1924 π. χ. 2.549 δρχ. ἦτοι Λ. Α. τότε 10, νὰ ὀφείλωσι σήμερα νὰ πληρώσωσι πρὸς ἐξόφλησίν του δρχ. 3.500, ἄνευ φυσικὰ τῶν τόκων.

IV. ΔΙΑ ΤΑ ΧΟΡΗΓΗΘΕΝΤΑ ΕΦΟΔΙΑ

Τὰ παράπονα καὶ αἱ ἐπικρίσεις διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἀφοροῦν κυρίως τὰ χορηγηθέντα ζῶα. Δὲν ὑπῆρξεν μομφὴ καὶ κατηγορία, ἥτις νὰ μὴ διευτώθη, τόσον διὰ τὸν τρόπον τῆς ἀγορᾶς των, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀξίαν χρεώσεώς των. Καὶ ναὶ μὲν μέσα σὲ ἀριθμὸν 1.200.000 περίπου διανεμηθέντων εἰς τοὺς πρόσφυγας ζῶων (μικρῶν καὶ μεγάλων), ἀσφαλῶς θὰ ὑπῆρξαν καὶ καχεκτικά καὶ ἀσθενικά. Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ παραδεχθῶμεν, ὡς ἰσχυρίσθησαν τινές, ὅτι τὸ ποσοστὸν θνησιμότητος τῶν μὲν μεγάλων ζῶων ὑπῆρξεν 85 % τῶν δὲ μικρῶν 80 %.⁽¹⁾ Ἄν συνέβαινεν τοιοῦτον τι, θὰ εἶχομεν σήμερον σωρείαν διαμαρτυριῶν ἐκ μέρους τῶν ἐνδιαφερομένων, οἵτινες κάθε φορὰν ποῦ ἔρχονται εἰς δοσοληψίαν μὲ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς εἰσπράξεως τῶν χρεῶν, ἐξετάζουν λεπτομερῶς ἓνα πρὸς ἓνα τὰ κονδύλια τῆς χρεώσεώς των. Τοιοῦτον τι ὅμως δὲν παρατηρεῖται, παρὰ μόνον ἐκ μέρους τῶν αὐθαίρετως μετακινήθοντων, οἵτινες ζητοῦν νὰ μειώσουν τὸ χρέος των προφασίζόμενοι ἢ ὅτι ἐσφαλμένως ἐχρεώθησαν μὲ ἐφόδια, ἅτινα δὲν ἔλαβον, ἢ ὅτι τὰ ζῶα των ἔθανον, ἐνῶ ἢ ὑπηρεσία ἐπανειλημμένως ἐξηκρίβωσεν ὅτι συνέβη τὸ ἀντίθετον, δηλ. ὅτι τὰ ἐπώλησαν οἱ ἴδιοι οἱ παραπονούμενοι σήμερον.

Ἄς σημειωθῇ ὅτι ἡ ΕΑΠ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τῆς ὅτι παρουσιάσθησαν καὶ περιπτώσεις, καθ' ἃς τὰ ζῶα μικρὸν χρόνον μετὰ τὴν παράδοσίν των ἔτυχε νὰ ἐκλείψωσιν, ὄχι ἐξ ὑπαιτιότητος τῶν προσφύγων, εἶχεν διατάξῃ ὅπως **μὴ ἐπιβαρύνονται** οἱ πρόσφυγες διὰ τὰ ζῶα ἅτινα ἔθνησκον ἓνα μῆνα ἀπὸ τῆς παραδό-

¹⁾ Βλ. ἀγόρευσιν Σ. Ἀνθρακοπούλου ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρ. τῆς 11 Ἀπριλ. 1930.

σεώς των. Τὸ μέτρον τοῦτο ἐφηρμόσθη γενικῶς καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις ἀκόμη ἐκείνας κατὰ τὰς ὁποίας ὁ θάνατος τῶν ζώων ἐπήρχετο λόγῳ τῆς ἀτελοῦς θρέψεώς των, ἐκ μέρους τῶν εἰς οὓς εἶχον ταῦτα παραχωρηθῆ, καὶ οἱ ὁποῖοι ἄς σημειωθῆ, ὅτι τὰ ποσὰ ἄτινα ἐλάμβανον παρὰ τῆς ΕΑΠ. διὰ τὴν ἀγορὰν νομῆς τῶν ζώων, τὰ διέθετον πολλάκις δι' ἄλλους σκοποὺς καὶ ἀνάγκας των.

Πάντως ὁ ἀνωτέρω ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ θνησιμότης τῶν εἰς τοὺς πρόσφυγας ἀπὸ τὴν ΕΑΠ. χορηγηθέντων ζώων ἦτο 80 %, εὐρίσκεται εἰς ἄκραν ἀντίθεσιν μὲ τὴν πραγματικότητα, ἥτις προέκυψε ἀπὸ τὴν ἐνεργηθεῖσαν κατὰ τὸ 1928 σχετικὴν ἀπογραφὴν.

Υ. ΔΙΑ ΤΑΣ ΔΑΠΑΝΑΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

Τὰ διάφορα ἐφόδια (ζῶα, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, σπόροι, ὑλικά στεγάσεως κλπ) ἄτινα ἐχορήγησεν ΕΑΠ εἰς τοὺς πρόσφυγας, τὰ ἐπρομηθεύετο εἴτε ἐπιτοπίως, δηλ. εἰς τοὺς τόπους εἰς οὓς καὶ τὰ διέθετε, εἴτε τὰ μετέφερε ἐξ ἄλλων περιφερειῶν (1).

Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις εἶχε καθορισθῆ, ὅτι ἡ ἀξία ἐκάστου χορηγουμένου ἐφοδίου θὰ ἦτο ἐκείνη εἰς ἣν ἠγοράσθη τοῦτο, μὲ τὴν προσθήκην ποσοστοῦ τινος δι' ἔξοδα μεταφορᾶς, φθορῶν κλπ. Τὸ ποσοστὸν τοῦτο καθορίσθη εἰς 10 % διὰ τὰ ἐπιτοπίως ἀγοραζόμενα εἶδη καὶ εἰς 25 % διὰ τὰ ἄλλοθεν μεταφερόμενα. (2)

Τὸ μέτρον τοῦτο τῆς ΕΑΠ ἐπεκρίθη ὑπὸ τινων, (3) ὅπως ὁμως ἀδικοιολογήτως, διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀξία ἐκάστου πωλουμένου εἴδους ἐν τῷ ἐμπορίῳ, εἶναι ἐκείνη, εἰς ἣν τοῦτο ἠγοράσθη πλέον τοῦ κόστους τῆς μεταφορᾶς καὶ ποσοστοῦ τινος διὰ ἀνααναποφεύκτους φθορὰς αὐτοῦ. (4)

1) Κυρίως ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ

2) Λόγῳ τοῦ μέτρου τούτου ἐκαλύφθησαν πᾶσαι σχεδὸν αἱ γινόμεναι παρὰ τῆς Ε.Α.Π. δαπάναι διὰ μεταφορᾶς (βλ. σελ. 23).

3) Βλ. εἰς Πρακτικὰ Βουλῆς, συνεδρ. 19ης Ἰουν. 1931, ἀγόρευσιν Ἄ. Μπακάλμπαση. Ἐπίσης δήλωσιν τῶν βουλευτῶν Σ. Νικολαΐδου, Λ. Λαμπριανίδου, Ἡ. Παπαδοπούλου καὶ Ἄ. Πολυχρονιάδου.

4) Βλ. λόγον ἐκφωνηθέντα παρὰ Ἐ. Βενιζέλου εἰς Δράμαν τὴν 9ην Μαΐου 1930.

VI. ΔΙΑ ΤΑ ΧΡΕΗ ΠΡΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝ

Αἱ ἐπικρίσεις, αἵτινες διευτώθησαν κατὰ τῶν χρεῶν τούτων, ἀφοροῦν κυρίως τὰ ἑξῆς σημεῖα :

α) τὸ ὅτι περιελήφθησαν εἰς αὐτὰ καὶ δάνεια παρασχεθέντα κατὰ τὰ ἔτη 1919—22 παρὰ τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Κεντρικῆς Πατριαρχικῆς Ἐπιτροπῆς,

β) ὅτι ἐχρεώθησαν εἰς βάρος τῶν προσφύγων αἱ ἐπιτάξεις αἱ γινόμεναι εἰς βάρος τῶν ἀνταλλαγέντων Μουσουλμάνων ἀπὸ τὸ 1919 καὶ ἑφεξῆς καὶ αἱ ὅποια ἐπιτάξεις οὐδὲν ἑπεβάρυνον τὰς δύο Κυβερνήσεις, συμφώνως πρὸς τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Ἀνταλλαγῆς καὶ

γ) ὅτι συμπεριελήφθη εἰς τὰ χρέη ταῦτα καὶ ἡ ἀξία φαρμάκων ἅτινα ἐχορήγησε τὸ Ὑπουργεῖον Προνοίας, ὡς καὶ ἡ ἀξία τῶν σκηνῶν, αἵτινες ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὴν προσωρινὴν στέγασιν τῶν προσφύγων. (1)

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ζήτημα τοῦτο ἔχει ὡς ἑξῆς :

Εἰς τὰ βιβλία χρεῶν τοῦ Λογιστικοῦ Γραφείου Ἐποικισμοῦ Θεσσαλονίκης ὑπῆρχον καταχωρημένα καὶ χρέη προσφύγων προερχόμενα:

α) ἐκ χορηγηθέντων δανείων εἰς ἀργότας πρόσφυγας ἐντοπίους τότε τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (προσφυγοποιηθέντας ἀργότερον) παρὰ τῆς τότε ἐν Ἀδριανουπόλει ὑπηρεσίας Ἐποικισμοῦ κατὰ τὴν περίοδον 1919-22 ἀνερχόμενα εἰς δραχ. 16.386.575.

καὶ β) δάνεια τοῦ δημοσίου (ἐκ πιστώσεων τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας) διατεθέντα κατὰ τὴν περίοδον 1919-20 εἰς τοὺς παλινοστήσαντας Ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς μέσω τῆς τότε ἐν Κων|πόλει Κεντρικῆς Πατριαρχικῆς Ἐπιτροπῆς.—Ταῦτα ἀνήρχοντο εἰς λίρας Τουρκίας χαρτίνας 1.915.677 ἢτοι δραχ. 73.310.612.

Ἐνῶ δὲ ἀρχικῶς εἶχεν ἀποφασισθῆ ὅπως τὰ δάνεια τῶν ἀνωτέρω δύο κατηγοριῶν καταχωρηθῶσιν εἰς τὰ μεριδολόγια τῆς ΕΑΠ., μεταγενεστέρως διετάχθη ἡ μὴ περαιτέρω καταχώρησις, καθ' ὅτι ταῦτα θὰ διεγράφοντο διὰ Νόμου. (2) Μέχρις οὗτος ὅμως γίνετο τοῦτο εἶχεν γίνετο καταχώρησις ποσοῦ 4 ἑκατομμυρίων περίπου, οὗτινος ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος στηριζομένη εἰς τὸν Ν. 5151, διέταξε τὸν Φεβρουάριον 1932 τὴν διαγραφήν. (3).

1) Βλ. δῆλωσιν τῶν βουλευτῶν Σ. Νικολαΐδου, Α. Λαμπριανίδου, Ἡ. Παπαδοπούλου καὶ Ἀ. Πολυχρονιάδη ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρ. τῆς 19-6-1931.

2) Τοιοῦτος Νόμος δὲν ἐξεδόθη μέχρι τοῦδε.

3) Βλ. Ἀ. Μπακάμπαση, Τὸ προσφυγικὸν ζήτημα. Ἐπίσης τοῦ

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν ἐπιτάξεων, ὄντως ἐχρεώθησαν ὡς ἀναφέρομεν ἀνωτέρω οἱ πρόσφυγες μὲ δραχ. 77.936.544 ἀξίαν ἐπιταχθέντων εἰδῶν ἀπὸ Μουσουλμάνους πρὸ τῆς 7ης Ὀκτωβρίου 1923. (1)

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τρίτην περίπτωσιν πράγματι, ἐκ προσωπικῆς ἐρεύνης ἦν ἐνεργήσαμεν, ἀρκετοὶ τῶν προσφύγων φέρονται χρεωμένοι μὲ τὴν ἀξίαν τῶν φαρμάκων ἅτινα τοῖς ἐχορηγήθησαν ὡς καὶ μὲ τὴν ἀξίαν σκηνῶν.

VII. ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΑΣ ΔΙΑ ΓΕΝΙΚΑ ΕΞΟΔΑ ΤΗΣ ΕΑΠ ΚΑΙ ΧΡΕΩΘΕΝΤΑΣ ΤΟΚΟΥΣ

Δὲν ἐξετάζομεν τὰς ἐπὶ τῶν δύο τούτων σημείων διατυπωθείσας ἐπικρίσεις, καθότι ὡς ἐξεθέσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις⁽²⁾ ἀμφότερα ταῦτα διεγράφησαν, μὴ ἐπιβαρυνθέντων ποσῶς τῶν ὀφειλετῶν προσφύγων, οὔτε διὰ γενικὰ ἔξοδα διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς ΕΑΠ, ἀλλ' οὔτε καὶ μὲ τόκους 8 %⁽³⁾.

Παρὰ ταῦτα ὅμως δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποστηρίζεται ἡ ἄποψις ὅτι οἱ ἀγρόται πρόσφυγες ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν, ἀκόμη καὶ σήμερον, χρεωμένοι μὲ τὰς δαπάνας γενικῶν ἐξόδων. Οἱ ταῦτα ὅμως ὑποστηρίζοντες φαίνεται ὅτι εὕρισκονται ἐν πλάνῃ, ἢ διότι ἀγνοοῦσι τὴν ἀναλογίαν τῶν γενικῶν ἐξόδων διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν, ἢ ἐπειδὴ θεωροῦσιν ὡς γενικὰ ἔξοδα καὶ ἄλλας δαπάνας, αἵτινες ὅμως δὲν δύνανται ποσῶς νὰ χαρακτηρισθῶσι ὡς γενικὰ ἔξοδα.

Τὰ γενικὰ ἔξοδα τῆς ΕΑΠ διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν ὑπολογίζομεν εἰς δραχ. 452.385.955, (4) ἅτινα διεγράφησαν

αὐτοῦ, "Ἐκθεσιν μειοψηφίας τῆς ἐπὶ τῆς Γεωργίας Κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ σχεδίου νόμου περὶ κυρώσεως τῆς συμβάσεως μετὰ τῆς Α.Τ.Ε. τῆς 3ης Ἀπριλίου 1931.

1) Βλ. καὶ σελ. 18.

2) Βλ. σελ. 63 καὶ 66.

3) "Ὅτε διετάχθη ἡ διαγραφή ἐκ τῶν μερίδων τῶν ὀφειλετῶν τοῦ ποσοστοῦ γεν. ἐξόδων 5 % καὶ τῶν τόκων, ἐτονίσθη ὅτι εἰς τὰς ὀπωσδήποτε τότε κεκλεισμένας μερίδας λόγῳ ἐξοφλήσεως, οὐδεμία τροποποίησις θὰ ἐπὶρρητο.

4) Βλ. λεπτομερείας εἰς σελ. 30.

όλοσχερῶς (1). Λαμβανομένου δὲ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ δαπανηθέντα ἐν συνόλῳ διὰ τὴν ὅλην ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν ἀνέρχονται εἰς δραχ. 3.336.635.703, συνάγεται ὅτι ἡ ἀναλογία τῶν γενικῶν ἐξόδων εἶναι 13,55 % (2).

Ἐπὶ τούτοις ὅμως καὶ οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι τὸ ποσοστὸν τῶν γενικῶν ἐξόδων ἦτο πολὺ μεγαλύτερον (3). Καίτοι δὲ οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν ἄποψιν ταύτην δὲν προβαίνουν καὶ εἰς λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τῶν στοιχείων εἰς τὰ ὁποῖα στηρίζουσι τὴν γνώμην των, φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι καταλήγουσιν οὗτοι εἰς τοιαῦτα συμπεράσματα, λόγῳ τοῦ ὅτι θεωροῦσιν ὡς γενικὰ ἐξοδα καὶ τὰς γενομένας δαπάνας μεταφορικῶν, ὑγιεινῆς, σχολικῶν κτιρίων καὶ ἐκκλησιῶν, ὑδρεύσεων, ἔργων συγκοινωνίας, βελτιώσεων ἐδάφους, σταθμῶν ἐπιβητόρων καὶ γεωργικῶν βελτιώσεων κλπ. (4) ἀνερχομένας εἰς δραχ. 431.395.102, ὅποτε βεβαίως τὸ ποσοστὸν τῶν γεν. ἐξόδων ἀναβιβάζεται εἰς 26,5 % περίπου. **Πλὴν τοῦ ὅτι ὅμως αἱ δαπάναι αὗται δὲν δύνανται τὸ παράπαν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς γενικὰ ἐξοδα διοικήσεως ἢ διαχειρίσεως τῆς ΕΑΠ**, ἐν τούτοις ὅσαι ἐξ αὐτῶν ἠδύναντο νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς κοινοφελοῦς χαρακτῆρος, διεγράφησαν πράγματι καὶ οὐδένα ἐπεβάρυναν, καθότι ὡς ἀναφέρομεν ἀλλαχοῦ (5) διεγράφη ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης ποσὸν δραχ. 149.043.898.

1) Βλ. σελ. 65, 67 καὶ 68.

2) Ὁ Ἄ. Ἄ. Πάλλης εἰς σημείωμα ὅπερ ἀπέστειλεν ἐκ μέρους τῆς Ε.Α.Π. τὸν Ἰούνιον τοῦ 1930 πρὸς τὸν τότε Ἐφ. Π. τὸν Πρωθυπουργὸν ὑπελόγιζε ὅτι τὰ γενικὰ ἐξοδα διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἐπαρχιακῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ΕΑΠ (ἐξοδα διαχειρίσεως) καὶ τὰ μεταφορικά, θ' ἀνήρχοντο μέχρι τέλους εἰς 13, 72 %.

3) Βλ. ἀγόρευσιν Ἄρ. Σίδερη ἐν τῇ Γερουσίᾳ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 5ης Δεκ. 1933.

4) Βλ. σελ. 26-30.

5) Βλ. σελ. 59.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΕΙΣΑΙ ΠΑΡΑ ΤΗΣ Ε.Α.Π. ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟ ΧΡΕΗ ΑΓΡΟΤΩΝ

Ἦτο γνωστὸν ἐξ ἀρχῆς ὅτι ἅπαντα τὰ ποσὰ, ἅτινα ἐπρόκειτο νὰ διαθέσῃ ἡ ΕΑΠ, εἴτε ταῦτα προήρχοντο ἐκ τοῦ προϊόντος τοῦ συναφθέντος πρώτου προσφυγικοῦ δανείου (7% 1924), εἴτε ἐκ τῶν ἀκινήτων ἅτινα τῆς παρεχώρησεν τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον, θὰ ἐδίδοντο ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς τελικῆς ἀποδόσεως⁽¹⁾.

Ἡ νομικὴ ὑποχρέωσις τῶν προσφύγων, οἵτινες ἔλαβον ἀπὸ τὴν ΕΑΠ εἴτε δάνεια εἰς χρῆμα καὶ εἶδος εἴτε ἀκίνητα, καθωρίζετο πλήρως ἐν τῷ Νομ. Διατάγματι τῆς 6 Ἰουλίου 1923 περὶ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως προσφύγων,⁽¹⁾ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου, ἐγένετο ἐκ μέρους τῆς ΕΑΠ ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἀγροτῶν προσφύγων.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὰς εἰς χρῆμα καὶ εἶδος γενομένας χορηγήσεις, αὗται ἀπετέλεσαν σύμβασιν δανείου περιέχουσαν ἅπαντα τὰ συστατικὰ στοιχεῖα μιᾶς ἐγκύρου συμβάσεως, ὡς πρὸς δὲ τὰ χορηγηθέντα τυχὸν ἀκίνητα (γαίας καὶ οἰκήματα), τούτων παρεχωρήθη εἰς τοὺς πρόσφυγας ἡ χρῆσις καὶ κάρπωσις.

¹⁾ Βλ. σχετικῶς :

α) Πρωτόκολλον τῆς Γενεύης τῆς 29ης Σεπτ. 1923 περὶ συστάσεως τῆς ΕΑΠ, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τῆς ἀπὸ 19 Σεπτεμβρίου 1924 προσθέτου πράξεως (ἄρθρα 5, 8, 15), εἰς Ἑφ. Κυβ. 289 Α' 1923.

β) Καταστατικὸν τῆς ΕΑΠ (προσηρητημένον εἰς τὸ ἀνωτέρω Πρωτόκολλον τῆς Γενεύης (ἄρθρα 11, 15, 16, 19).

γ) Σύμβασιν τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως μὲ τοὺς Τραπεζίτας Χάμπρο καὶ Σπάγερ περὶ συνομολογήσεως τοῦ πρώτου προσφυγικοῦ δανείου (βλ. σχετικῶς ἐν σελ. 9).

Ἡ ἐκ μέρους τῆς ΕΑΠ ἐπιδίωξις τῆς εἰσπράξεως τῶν ὀφειλομένων, θὰ ἐγίνετο κατὰ τοὺς νόμους περὶ εἰσπράξεως δημοσίων ἐσόδων.

Περὶ τούτου πλὴν τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ ἀνωτέρω Νομ. Διατάγματος, περὶ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως προσφύγων, ⁽¹⁾ περιελήφθη καὶ ῥητὴ διάταξις ἐν τῷ Νομ. Διατάγματι τῆς 22ας Μαΐου 1926 (ἄρθρ. 10). ⁽²⁾

Ἀπασαι αἱ πρὸς τὴν ΕΑΠ. ὀφειλαὶ τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, κατεχωρήθησαν εἰς τὰ παρ' αὐτῆς τηρούμενα μεριδολόγια, εἰς τὰ ὅποια ὑπῆρχε εἰδικὴ χρεωστικὴ μερὶς δι' ἐκάστην ἐγκατασταθεῖσαν οἰκογένειαν. Πᾶσαι δὲ αἱ εἰς ἐκάστην μερίδα κατεχωρημέναι χρεώσεις, ἐστηρίζοντο εἰς εἰδικὰ χρεωστικὰ ὁμόλογα πλὴν τῆς ἀξίας τῶν γεωργικῶν κλήρων, τῶν ὁποίων ἡ χρέωσις στηρίζεται εἰς τὰς ἐκδοθείσας σχετικὰς ἀποφάσεις τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ΕΑΠ. ⁽³⁾

Κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη τῆς λειτουργίας τῆς ΕΑΠ, ὅποτε αὕτη ἦτο πλήρως ἀπεροσοφημένη μὲ τὸ ἔργον τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν, δὲν ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ γίνῃ λόγος περὶ εἰσπράξεως τῶν διατεθέντων ποσῶν. Τοιαύτη σκέψις ἐγένετο τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1926, ὅποτε ἀπεφασίσθη παρὰ τῆς ΕΑΠ **ἡ σύστασις εἰδικῆς ὑπηρεσίας** πρὸς ὀργάνωσιν τοῦ ἔργου τῆς βαθμιαίας εἰσπράξεως τῶν ὀφειλομένων.

Ἡ τοιαύτη ἀπόφασις τῆς ΕΑΠ προεκάλεσεν εὐρυτάτην τότε συζήτησιν καὶ διὰ τοῦ τύπου ἀκόμη. Δὲν ὑπῆρξαν δὲ ὀλίγοι οἱ ὑποστηρίζαντες τὸ ἄσκοπον τοῦ τοιούτου μέτρου, διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐνεργηθοῦν εἰσπράξεις ⁽⁴⁾ πρὶν ἢ ὀλοκληρωθῇ ἡ χρέωσις ἐκάστου ὀφειλέτου, δηλ. πρὶν συμπληρωθῇ ἡ ἀποκατάστασις τῶν ἀγροτῶν. ⁽⁵⁾

Οὐχ' ἦττον ὁμως, ἡ ΕΑΠ γνωρίζουσα καλῶς ὅτι ἡ τοιαύτη ὀλοκλήρωσις τῆς χρεώσεως θὰ ἠργοπόρει κατ' ἀνάγκην μέχρις οὗτου

1) Βλ. Ἐφ. Κυβ. 190 Α, 1923.

2) Βλ. Ἐφ. Κυβ. 154 Α. 1926.

3) Βλ. σχετικῶς εἰς σελ. 55.

4) Βλ. Ἄ. Λεονάρδου, ἼΙ χρέωσις τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, Θεσ/νίκη 1926.

5) Βλ. Μ. Κ. Γεραζάρη, ἼΗ πληρωμὴ τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων πρὸς τὴν ΕΑΠ. Ἀθήναι 1926.

θα ἐγίνετο καὶ ἡ ὀριστικὴ διανομὴ τῶν γαιῶν, (1) προέβη εἰς τὴν λήψιν τοῦ ἀνωτέρω μέτρου μὲ τὸν σκοπὸν, ὅχι τόσον νὰ ἐπιτύχη τὴν εἰσπραξιν μεγάλων ποσῶν, ὅσον διὰ λόγους ψυχολογικούς, πρὸς ἐμπέδωσιν δηλ. εἰς τὴν συνείδησιν τῶν προσφύγων τῆς ἀντιλήψεως ὅτι ὅλα ὅσα ἔλαβον δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀποτελέσωσι δωρεάν, ἀλλὰ δάνειον, ὅπερ οὗτοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐξοφλήσωσι. (2)

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς τοιαύτης ἐργασίας, ἡ ΕΑΠ παρέσχε σημαντικὰ πλεονεκτήματα εἰς τοὺς μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1926 καταβαλόντας οἰονδήποτε ποσὸν ἔναντι τῶν χρεῶν των, ἀπαλλάξασα αὐτοὺς τῶν τόκων τοῦ κεφαλαίου καὶ δεχθεῖσα τὴν κατὰ τὸ πληρωνόμενον ποσὸν εἰς δραχμὰς μείωσιν τοῦ χρέους των, ὥστε τόκοι νὰ ὑπολογισθοῦν μόνον ἐπὶ τοῦ ἐναπομένοντος χρεωστικοῦ ὑπολοίπου.

Αἱ μέχρι τῆς 30 Δεκεμβρίου 1930 πραγματοποιηθεῖσαι παρὰ τῆς τέως ΕΑΠ εἰσπράξεις ἀπὸ τοὺς ἀγρότας, ἀνέρχονται εἰς δραχμὰς 187.353.563, ὡς ἑξῆς:

Ἔτος	1924	δρχ.	315.773
»	1925	»	1.408.881
»	1926	»	24.966.946
»	1927	»	36.317.761
»	1928	»	48.495.710
»	1929	»	40.249.212
»	1930	»	35.599.280
Σύνολον		δρχ.	187.353.563

Τὰ εἰσπραχθέντα ὡς ἄνω ποσὰ διακρίνονται:

Μετρητὰ	δρχ.	73.621.563
Ὅμολογίαι	»	113.732.000
Σύνολον	δρχ.	187.353.563

1) Αὕτη ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον ἀκόμη.

2) Βλ. Π. Γαρουφαλιᾶ, Ἡ εἰσπραξὶς τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων, (ἄρθρον εἰς περιοδικὸν «Ἔργασία» τῆς 26.4.1930).

Αἱ εἰσπραθεῖσαι ὁμολογίαι εἶναι τῶν ἑξῆς δανείων :

Δαν. Ἀνταλλαξίμων	8 % 1926 & 1928	δρχ.	17.255.000.—
»	» 6 % 1923	»	14.541.000.—
» Ἑλλ. Ὑπηκόων	8 % 1927	»	261.500.—
» Ἑλληνοβουλγα- ρικῆς Μεταναστεύσεως	6 % 1923 (1)	»	81.674.500.—
	Σύνολον	δρχ.	<u>113.732.000.—</u>

Ὡς πρὸς τὴν κατὰ περιφερείας ἀπόδοσιν τῶν εἰσπράξεων ἔχομεν :

Μακεδονία	δρχ.	107.085.646
Θράκη (2)	»	55.245.490
Παλ. Ἑλλάς	»	25.022.427
Σύνολον	δρχ.	<u>187.353.563 (3)</u>

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰσπράξεων τὸ μεγαλύτερον τμῆμα, τὰ 75 % τοῦ κεφαλαίου, διετίθεντο συμφώνως πρὸς τὴν σύμβασιν μετὰ τοὺς τραπεζίτας (ἄρθρον 18) ὡς ἕκτακτον χρεωλύσιον πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς ἑξαγορᾶς ὁμολογιῶν τοῦ προσφυγικοῦ Δανείου. Τὰ

1) Μέγα μέρος τῶν εἰσπράξεων τῆς κατηγορίας ταύτης ὀφείλεται εἰς τὴν, κατὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἀποζημιώσεων εἰς τοὺς ἐκ Βουλγαρίας Ἑλληνας μετανάστας, παρακράτησιν τῶν χρεῶν των, καθότι ἡ πληρωμὴ ἐγένετο μέσῳ τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπηρεσίας εἰσπράξεως χρεῶν. Ἡ παρακράτησις αὕτη στηρίζεται εἰς τὸ Διάταγμα τῆς 13ης Νοεμβρίου 1925 «περὶ ἀφομοιώσεως τῶν ἐκ Βουλγαρίας ὁμογενῶν πρὸς τοὺς λοιποὺς πρόσφυγας».

Μέχρι δὲ τῆς διαλύσεως τῆς ΕΑΠ, εἶχον διανεμηθῆ παρὰ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης εἰς τοὺς ἐν λόγῳ μετανάστας,

α) εἰς ὁμολογίας 6 % 1923	δρχ.	536.418.000.—
β) » ἐπιταγὰς δραχμῶν	»	479.167.82
γ) » μετρητὰ	»	148.665,75
καὶ δ) » ἐπιταγὰς Δολλαρίων ἐπὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος	δολλ.	612.239.55

2) Συμπεριλαμβάνονται καὶ αἱ περιφέρειαι Δράμας καὶ Καβάλλας.

3) Ὡς πρὸς τὴν κατὰ Γραφεῖα Ἐποικισμοῦ εἰσπραξίν τοῦ ποσοῦ τούτου καὶ τὴν κατὰ μέσον ὄρον ἀναλογίαν κατ' οἰκογένειαν, βλ. εἰς Παράρτημα Πίνακα Στ'.

ὑπολειπόμενα δὲ 25 % τῶν εἰσπράξεων εἰς ἐξόφλησιν ὀφειλομένου κεφαλαίου ὡς καὶ οἱ τόκοι, ἐκρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν χρηματικῶν κεφαλαίων τῆς ΕΑΠ.

Μέχρι τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1930 (1) εἶχον καταβληθῆ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην εἰς τὴν Διεθνῆ Οἰκονομικὴν Ἐπιτροπὴν ἐκ μέρους τῆς ΕΑΠ, £ : 162.157.8.2 ἢ δρ. 60.809.059.70. (2)

Ἀναφέρεται ἀνωτέρω ὅτι τὰ ποσὰ ταῦτα διετίθεντο δι' ἔκτακτον ἀπόσβεσιν τοῦ α' προσφυγικοῦ δανείου 7 % 1924, καθότι διὰ τὸ β' προσφυγικὸν δάνειον οὐδεμία τοιαύτη ὑποχρέωσις ἀνελήφθη μὴ ἐπεκταθέντος τοῦ μέτρου τούτου καὶ εἰς αὐτό.

Ἄλλως τε τὸ προῖόν τοῦ β' προσφυγικοῦ δανείου (3) εἶχε καθορισθῆ ὅτι θὰ διετίθετο διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τῶν ὁμολογιῶν ἀνταλλαξίμων (4).

Λόγω τῆς τοιαύτης διαφόρου διαθέσεως τῶν εἰσπράξεων ἐκ χρεῶν προερχομένων ἀπὸ ἀμφοτέρω τ' ἀνωτέρω δάνεια, τὸ Συμβούλιον τῆς ΕΑΠ εἶχε καθορίσῃ τὸ ἀκόλουθον σύστημα, πρὸς εὐχερῆ διαχωρισμὸν τῶν εἰσπραττομένων ποσῶν (5).

1) Αἱ μετὰ τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην εἰσπράξεις τῆς ΕΑΠ μέχρι τῆς διαλύσεως τῆς ἐξηρέθησαν τῆς ὑποχρέωσεως τοῦ ὅρου τούτου, λόγω ὀρητῆς διατάξεως τῆς συμβάσεως, Παπαδάτου - Ἐντυ, ἣτις τοῦ λοιποῦ περιορίζε τὴν ἔκτακτον ἀπόσβεσιν τοῦ α' προσφυγικοῦ δανείου διὰ τῆς καταβολῆς κατ' ἐξάμηνον ποσοῦ 30 χιλιάδων λιρῶν Ἀγγλίας κατ' ἀποκοπὴν. Ἄλλως τε αἱ μετὰ τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην εἰσπράξεις περιῆλθον εἰς τὴν ΑΤΕ. συμφώνως πρὸς τὴν σύμβασιν τῆς 4ης Δεκεμβρίου 1930 τῆς κυρωθείσης διὰ τοῦ Ν. 4857.

Δέον δὲ νὰ μὴ γίνηται σύγχυσις τῶν πρὸς ἔκτακτον ἀπόσβεσιν τοῦ προσφυγικοῦ δανείου 7 % 1924 διατεθέντων ποσῶν ἀπὸ εἰσπράξεις, μὲ τὰ καταβληθέντα ὡσαύτως παρὰ τῆς ΕΑΠ εἰς τὴν Δ.Ο.Ε. ποσὰ ἔναντι τακτικοῦ χρεωλυσίου ἀπὸ εἰσπράξεις ἐκ δεκάτης (δραχ. 76.775.894).

2) Ἐκ τοῦ γενικοῦ ἰσολογισμοῦ ΕΑΠ τοῦ συνταχθέντος τὴν 30.5. 1931 παρὰ τῆς τότε Γεν. Διευθύνσεως Ἀποκαταστάσεως τῆς διαδεχθείσης τὴν ΕΑΠ.

3) £ : 500.000 ἐκ τοῦ τριμεροῦς Δανείου 6 % 1928 καὶ δολλάρια 12.167.073 τοῦ Δανείου Κυβερνήσεως Ἑνωμ. Πολιτειῶν 4 % 1928.

4) Βλ. Ν. 4252 «περὶ εἰσαγωγῆς ὁμολογιῶν ἀνταλλαξίμων εἰς τὸ χρηματιστήριον τοῦ Λονδίνου», Ἐφ. Κυβ. 258 Α'. 1929.

5) Βλ. Πρακτικὰ Συμβουλίου ΕΑΠ τῆς 369ης συνεδριάσεως τῆς 12. 7. 1929.

Πᾶσαι αἱ μέχρι τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1931 εἰσπράξεις θὰ ἐθεωροῦντο ὡς γενόμεναι ἀπὸ δαπανηθέντα κεφάλαια τοῦ ἀ' προσφυγικοῦ δανείου. Μετὰ δὲ τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην αἱ εἰσπράξεις θὰ κατηνέμοντο κατὰ τὴν ἐξῆς ἀναλογίαν:

Τὰ 77,80% ἔναντι τοῦ ἀ' προσφ. δανείου (7% 1924).

Τὰ 3,70% ἔναντι τοῦ τριμεροῦς δανείου τῶν 500.000 £ (6% 1928).

Τὰ 18,50% ἔναντι τοῦ δανείου 4% 1928 Η. Π. Α.

Ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἀνωτέρω, τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῶν εἰσπράξεων τῆς ΕΑΠ ἀπὸ ἀγρότας συνέκειτο εἰς ὁμολογίας. Ἀρχικῶς ἡ ΕΑΠ ἐδεσμεύετο νὰ δεχθῆ ὁμολογίας δι' ἐξόφλησιν τῶν πρὸς αὐτὴν χρεῶν. Κατόπιν ὅμως ἐπεμβάσεως τῆς Κυβερνήσεως, συνεφωνήθη ὅπως γίνονται δεκταὶ καὶ ὁμολογίαι οὐχὶ ὅμως εἰς ἐξόφλησιν, ἀλλ' ὡς ἐγγύησις διὰ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ χρέους, πρᾶγμα ὅπερ ἀπῆλασσε τοὺς πρόσφυγας οἰασδήποτε ὀχλήσεώς των ἐκ μέρους τῆς ΕΑΠ. Ἡ τοιαύτη ἀποδοχὴ ὁμολογιῶν ἤρξατο τὸν Ἀπρίλιον 1928. Συνέπεια τῆς τοιαύτης εἰς ἐγγύησιν ἀποδοχῆς τῶν ὁμολογιῶν, ἦτο ὅτι ἡ ἀξία τῶν ληγόντων τοκομεριδίων ἐφέρετο εἰς πίστωσιν τῶν καταθεσάντων ταύτας.

Διὰ τῆς Συμβάσεως Παπαδάτου-Eddy «περὶ ἐκκαθαρίσεως τῆς ΕΑΠ» καθωρίσθη ὅτι πᾶσαι αἱ εἰς χεῖρας τῆς ΕΑΠ ὁμολογίαι θὰ ἐφέροντο εἰς ὀριστικὸν λογαριασμὸν καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν των ἀξίαν, δηλ. θὰ ἐπιστώνοντο ὀριστικῶς οἱ καταθέσαντες ταύτας ὀφειλέται (1).

Ἐτονίσσαμεν ἀνωτέρω ὅτι σκοπὸς τῆς ΕΑΠ, ἐφόσον ἐξηκολούθει τὸ κυρίως ἔργον τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων, δὲν ἦτο ἡ πραγματοποίησις μεγάλων εἰσπράξεων, ὅσον ἡ δημιουργία, διὰ ψυχολογικοὺς λόγους, τῆς ἐντυπώσεως περὶ ἀποδόσεως τῶν ὀφειλομένων. Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν τὸ ὅτι μέγα τμήμα τῶν εἰσπραχθέντων — κυρίως κατὰ τὰ ἔτη 1927 καὶ 1928—προήρχετο ἐξ ἀναγκαστικῶν παρα-

1) Βλ. πρακτικὰ Συμβουλίου ΕΑΠ τῆς 4-6-1930, συνεδρίας 410.

κρατήσεων κατὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἀποζημιώσεων εἰς τοὺς ἐκ-
 Βουλγαρίας Ἑλληνας μετανάστας. Ἡ ἀπὸ τοῦ 1929 δὲ ἀρξα-
 μένη ἐλάττωσις τῶν εἰσπράξεων ὠφείλετο, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν
 ἐπελθοῦσαν μείωσιν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποζημιουμένων
 μεταναστῶν ἐκ Βουλγαρίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς ἄλλους γενικωτέ-
 ρους λόγους, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων ἦσαν ἡ ἀπὸ τοῦ Αὐ-
 γούστου 1929 ἀρξαμένη προπαρασκευαστικὴ ἐργασία τῆς ἐκκα-
 θαρίσεως καὶ διαλύσεως τῆς ΕΑΠ, διὰ τῆς παραδόσεως ἐπαρ-
 χιακῶν ὑπηρεσιῶν τῆς εἰς τὸ Κράτος, πρᾶγμα ὅπερ ἔσχεν ὡς
 συνέπειαν νὰ ἐλαττώσῃ τὸν ζῆλον τῶν ἐπαρχιακῶν ὑπαλλήλων
 τῆς, ὡς καὶ ἡ προπαγάνδα, ἣτις ἤρξατο τότε διεξαγομένη
 πρὸς ἀναστολὴν τῶν εἰσπράξεων μέχρις ἀποπερατώσεως τοῦ συμ-
 ψηφισμοῦ τῶν ἀποζημιώσεων τῶν ἀνταλλαξίμων ἀγροτῶν προ-
 σφύγων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ

ΣΥΜΨΗΦΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΝ ΤΩΝ ΑΝΤΑΛΛΑΞΙΜΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΧΡΕΗ ΑΥΤΩΝ.

Δέν πρόκειται νά ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα τὸ ὅλον ζήτημα τῆς ἀποζημιώσεως, τῶν δυνάμει τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης ἀνταλλαγέντων μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πληθυσμῶν, διὰ τὰς παρ' αὐτῶν ἐγκαταλειφθείσας περιουσίας (¹).

Τὸ μόνον ὅπερ μᾶς ἐνδιαφέρει ὡς πρὸς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας δικαιοῦχους πρόσφυγας εἶναι ὅτι, διὰ τοῦ ἀπὸ τῆς

¹) Περὶ πάντων τούτων ὡς καὶ περὶ τῶν δημιουργηθεισῶν νομικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν ἀνταλλαξιμῶν δικαιοῦχων προσφύγων καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, *πλὴν τῶν ὄσων συνοπτικῶς ἀναγράφομεν εἰς τὸ ἐπόμενον Κεφάλαιον*, παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν κάτωθι βιβλιογραφίαν :

- B. Ἀριτεμιάδου*, Τὰ ἱστορικὰ ἐρείσματα τῶν ἀξιώσεων τῶν ἀνταλλαξιμῶν, Ἀθῆναι 1930.
- Π. Γουναράκη*, Περὶ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης, Ἀθῆναι 1927.
- C. Eddy*, Greece and the Greek Refugees, London 1931.
- M. Θεοτοκά*, Περὶ ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν, καὶ περὶ μειονοτήτων (ἄρθρα εἰς τὸ Ἑγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη). Ἐπίσης περὶ Ἐταμπλί (ἄρθρον εἰς τὴν Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἑγκυκλοπαιδεῖαν).
- » » Περὶ συμβατικῶν δικαιωμάτων τῶν Ἑλλήνων ἐν Τουρκίᾳ καὶ τῶν Τούρκων ἐν Ἑλλάδι, Ἀθῆναι 1928.
- Ἄ. Ἰωαννίδου*, Ἡ ἀνταλλαγή τῶν πληθυσμῶν (πέντε ἄρθρα εἰς περιοδικὸν «Πολιτικὴ Ἐπιθεώρησις», Ἀθῆναι 1927-28).
- Κ. Μητρομελέτη*, Ἡ ἀποζημιώσις τῶν ἀνταλλαξιμῶν (δύο ἄρθρα εἰς περιοδικὸν «Ἐργασία» τῆς 15ης καὶ 26ης Μαρτίου 1930).
- Ἄ. Μπακάμπαση*, Εἰσηγητικὴ ἔκθεσις περὶ ἰδρύσεως Διευθύνσεως Ἀνταλλαγῆς πρὸς τὴν Δ'. Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων.
- Κ. Μιχάλη*, Αἱ Ἑλληνοτουρκικαὶ συμβάσεις ἀνταλλαγῆς πληθυσ-

Ἐπιπέδου 1925 ψηφίσματος τῆς Δ' ἐν Ἀθήναις Συνελεύσεως (1) δι' οὗ καθωρίσθη ὁ τρόπος τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἐγκαταλειφθεισῶν περιουσιῶν καὶ ἡ καταβολὴ ἔναντι ταύτης ποσοτοῦ τινος εἰς τοὺς δικαιούχους, ἐξηρέθησαν τότε τῆς τοιαύτης προκαταβολῆς οἱ τυχόντες ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως πρόσφυγες(2).

Πράγματι εἰς τὰ καταρτισθέντα κατὰ καιροὺς παρὰ τῆς Διευθύνσεως Ἀνταλλαγῆς μητρῶα δικαιούχων, περιελήφθησαν μόνον οἱ ὑποβαλόντες ὑπεύθυνον δῆλωσιν κεκυρωμένην πορὰ τῶν κατὰ τόπους ἀστυνομικῶν καὶ ἐποικιστικῶν ἀρχῶν, ὅτι δὲν εἶχον τύχην ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως (3).

Ἡ αἰτία δὲ ἔνεκα τῆς ὁποίας εἶχον τότε ἐξαιρεθῆ τῆς τοι-

σμῶν κλπ. (τρία ἄρθρα εἰς περιοδικὸν «Ἐργασία» τεύχη 89, 90 καὶ 94 τοῦ 1931).

Ἄ. Ἀ. Πάλλη, Ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν, Ἀθήναι 1933.

Ἄ. Πρωτονοταρίου, Τὸ προσφυγικὸν πρόβλημα, Ἀθήναι 1929.

S. Séfériades, L' Echange des populations (ἄρθρον εἰς τὸ Recueil des cours de l' Academie de Droit International, vol. IV) Paris 1928.

G. Streit, Der Lausanner Vertrag und der griechisch-türkische Bevölkerungsaustausch, Berlin 1929.

Ἐ. Τσουδεροῦ, Ἡ ἀποζημίωσις τῶν ἀνταλλαξίμων, Ἀθήναι 1927.

E. Tsouderos, L' Indemnisation des Réfugiés Grecs, Paris 1928.

Ὡσαύτως :

Π. Καραουλάνη, Συλλογὴ συμβάσεων κλπ., Ἀθήναι 1924.

Χ. Κόουφα, Νομοθεσία Διοικήσεως Μουσουλμανικῶν ἀκινήτων, Ἀθήναι 1928.

Πρακτικὰ Νομοπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν συμφωνιῶν (Αὔγουστος 1930, ἀνέκδοτα).

Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς ἐπὶ τοῦ σχεδίου Νόμου περὶ κυρώσεως τῶν συμφωνιῶν τῆς Ἀγκύρας (βλ. Ἐφημ. Συζητήσεων τῆς Βουλῆς, Ἰούνιος 1930).

Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τῶν προσφυγικῶν ζητημάτων Ἐπιτροπῆς τῆς Δ' Συντακτικῆς Συνελεύσεως, Ἀθήναι (Ἐθν. Τυπογραφεῖον) 1927.

Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τῶν προσφυγικῶν ζητημάτων Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, Ἀθήναι (Ἐθν. Τυπογρ.) 1931.

1) Βλ. Ἐφ. Κυβ. 95 Α' 1925.

2) Βλ. ἄρθρ. 4 τοῦ ψηφίσματος.

3) Ἐν τούτοις εἰς τὰ ἀνωτέρω Μητρῶα περιελήφθη καὶ ἀριθμὸς τις ἐκ τῶν ἐγκατασταθέντων εἰς ἀγροτικούς συνοικισμοὺς πρόσφυγων, ἐκείνων οἵτινες δὲν εἶχον τύχην ἐπαρκῶς καὶ βιωσίμου ἐγκαταστάσεως. Ἡ τοιαύτη ἐξαιρέσις ἐγένετο κατὰ δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ

αώτης προκαταβολῆς οἱ ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντες πρόσφυγες, ὑπῆρξεν τὸ ὅτι οὗτοι εἶχον ἤδη τύχει ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως πρὸς βιοποριστικὴν τῶν ἐγκατάστασιν, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ ἄστοι πρόσφυγες πλὴν τῆς στέγης, οὐδεμιᾶς εἶχον τύχει ἐτέρας ἀρωγῆς, διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν.

Οὕτω τὸ ζήτημα τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων παρεκάμφθη τότε. Δὲν ἦτο ὅμως καὶ ἐπιτετραμμένον νὰ παραμείνῃ τοῦτο ἐπ' ἀόριστον ἐκκρεμὲς, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν τοῦ γεγονότος, ὅτι ἤρχισαν νὰ διατυποῦνται ἐν τῷ μεταξὺ διαμαρτυρίαι ἐκ μέρους τῶν ἐνδιαφερομένων προσφύγων. Πράγματι δὲ μετὰ τὴν ἐκδοσιν καὶ τῆς δευτέρας σειρᾶς ὁμολογιῶν διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἀποζημιώσεων τῶν ἀστῶν, ἐτέθη ἐπὶ τάπητος καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτῶν. Ἐκδοσις ὅμως ὁμολογιῶν ὑπὲρ τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ἦτο ἀδύνατος, καθότι πλὴν τοῦ ὅτι θὰ ἐπεβαρύνετο τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ὑποχρεωμένον νὰ προβλέψῃ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ του τὸ ἀναγκαῖον ποσὸν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ὁμολογιῶν τούτων, δὲν ἦτο εὐκόλος καὶ ἡ ἐξεύρεσις τοῦ σχετικοῦ ἀντικρύσματος. Ἐγένετο δὲ τότε σκέψις νὰ εὑρεθῇ τρόπος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἀποζημιώσις τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, χωρὶς νὰ ἐπέλθωσιν ἀνωμαλίας⁽¹⁾.

Οὕτω τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1927 ἐστάλη ἐκ μέρους τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας Ἀ. Παπαναστασίου ἐπιστολὴ⁽²⁾ πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς ΕΑΠ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξετίθεντο αἱ ἀπόψεις τῆς Κυβερνήσεως, ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἔπρεπε νὰ ῥυθμισθῇ τὸ ζήτημα τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτῶν ἀνταλλαξίμων προσφύγων.

Τὸ Συμβούλιον τῆς ΕΑΠ. ἐξουσιοδότησεν τότε τὸν ἐκ τῶν μελῶν του Β. Η. Hill ὅπως προέλθῃ εἰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο. Τὴν 7ην δὲ Νοεμβρίου τοῦ 1927—κατόπιν προηγηθείσης ἐγκρίσεως τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κ.Τ.Ε.⁽³⁾—ὑπεγράφη μεταξὺ τοῦ

Κράτους ἐρμηνείαν εἰς τὸ ἄρθρον 4 (παραγρ. 2) τοῦ ψηφίσματος.

¹⁾ Βλ. εἰς πρακτικὰ Βουλῆς τῆς 11ης Ἀπριλίου 1930 ἀγόρευσιν Ἀλ. Παπαναστασίου.

²⁾ Ὑπ' ἀριθ. 60.970 τῆς 27-4-1927.

³⁾ Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶχον μεταβῆ εἰς Γενεύην κατὰ μὲν

Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, ἐκπροσωπούμενου παρὰ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας Ἄ. Παπαναστασίου καὶ τοῦ Ὑφυπουργοῦ τῆς Ἀνταλλαγῆς Ἄ. Μπακάλμπαση ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ΕΑΠ ἀφ' ἑτέρου, ἐκπροσωπούμενης παρὰ τοῦ Προέδρου αὐτῆς C. Eddy συμφωνία περὶ τοῦ τρόπου ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων (1), διὰ συμψηφισμοῦ τῶν ἀποζημιώσεων των, πρὸς τὰ χρέη των ἐξ ἐποικισμοῦ. (2)

Ὡσαύτως κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν ὑπεγράφη μεταξὺ τοῦ Ἄ. Μπακάλμπαση ὡς ἐκπροσώπου τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου καὶ τοῦ B. H. Hill ὡς ἐκπροσώπου τῆς ΕΑΠ, σημεῖωμα συμπληρωματικὸν τῆς ἀνωτέρω συμφωνίας. (3)

τὴν σύνοδον τοῦ Ἰουνίου 1927 οἱ Ἄλ. Παπαναστασίου καὶ Ἄ. Ἀνδρεάδης κατὰ δὲ τὴν σύνοδον τοῦ Σεπτεμβρίου ἰδίου ἔτους οἱ Γ. Καφαντάρης καὶ Ἄ. Μπακάλμπασης.

1) Βλ. περὶ τῆς συμφωνίας ταύτης σχετικῶς εἰς πρακτικὰ τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς συμβάσεως περὶ διαλύσεως τῆς ΕΑΠ (11 Ἀπριλ. 1930) ἀγορεύσεις Ἄλ. Παπαναστασίου, Ἀχ. Παπαδάτου καὶ Κ. Κοντοδίνα.

2) Ὁ τρόπος οὗτος ἐπροκάλεσε πλείστας διαμαρτυρίας τῶν ἐνδιαφερομένων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἀστῶν προσφύγων. Βλ. ἀγορευσιν Μ. Τσιγδέμογλου κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 19-6-1931.

3) *Τὰ κείμενα τῆς ἀνωτέρω συμφωνίας ὡς καὶ τοῦ συμπληρωματικοῦ σημειώματος ἔχουν ὡς ἑξῆς :*

I. Διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἐκ Τουρκίας ἀγροτῶν Προσφύγων, ἧτις δὲν θὰ ὑπερβῆ τὰ δέκα ἑκατομμύρια τριακοσίας χιλιάδας Λιρῶν Ἀγγλίας θὰ χρησιμοποιηθῶν :

α) Τὸ τίμημα τῶν Τουρκοβουλγαρικῶν ἀγροτικῶν οἰκιῶν, τὸ ὁποῖον ὑπολογίζεται εἰς	Λ. Α.	1.700.000
β) Τὸ τίμημα τῶν γαιῶν τῶν παραχωρηθεισῶν ἢ παραχωρηθησομένων ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰς τὴν Ε.Α.Π., τὸ ὁποῖον ὑπολογίζεται εἰς	»	4.100.000
γ) Τὰ χρέη τῶν ἀγροτῶν προσφύγων πρὸς τὸ Κράτος, ἀνερχόμενα εἰς	»	» 1.600.000
δ) Μέρος τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων πρὸς τὴν Ε.Α.Π. λόγω τῶν γενομένων πρὸς αὐτοὺς δανείων εἰς εἶδη ἢ εἰς χρήματα, μέχρι ποσοῦ	»	2.900.000
σύνολον	Λ. Α.	<u>10.300.000</u>

Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς συμφωνίας ταύτης εἶναι τὰ ἑξῆς.

α) Ἀντίκρουσμα τοῦ συμψηφισμοῦ τῶν ἀποζημιώσεων τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων ἀνταλλαξιμῶν προσφύγων — ὃν τὸ εἰσπρακτέον ποσοστὸν τῆς ἀποζημιώσεως ὑπελογίζετο τότε εἰς 10 ἑκατομμύρια Λίρας Ἀγγλίας περίπου — θὰ ἦσαν περιουσιακὰ στοιχεῖα ἀφ' ἑνὸς ἀνήκοντα εἰς τὸ Κράτος, ἅτινα τοῦτο παρεχώρησεν εἰς τὴν Ε.Α.Π. (γαῖαι, τουρκοβουλγαρικὰ ἀκίνητα καὶ

2. Ὡς ἀντάλλαγμα τῶν ὡς ἄνω τμημάτων τοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς Ε.Α.Π. τῶν οὕτω διατεθησομένων, ἡ Κυβέρνησις θὰ καταβάλλῃ ἐτησίως διὰ τοῦ Διεθνοῦς Οἰκονομικοῦ Ἐλέγχου Λ. Α. 40.000 πρὸς ἔκτακτον ἀπόσβεισιν τοῦ Προσφυγικοῦ δανείου, 7% 1924.

3. α) Αἱ τουρκικαὶ καὶ βουλγαρικαὶ οἰκίαι ἐκτιμῶνται ὑπὸ τῆς Ε.Α.Π. δι' ἐπιτροπῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀντιπροσωπεύονται καὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι πρόσφυγες

β) Τὴν διατίμησιν τῶν γαιῶν ἡ Ε.Α.Π. θέλει ἐνεργήσῃ, ἔχουσα γενικῶς ὑπ' ὄψει τὰς ἀρχὰς ἐπεικουῦς ἐκτιμήσεως τὰς καθιερωμένας εἰς τὸν ἀγροτικὸν Νόμον. Ὁ μέσος ὄρος τῆς διατιμήσεως τῶν γαιῶν ἐν συνόλῳ, θὰ κεῖται μεταξὺ 125 καὶ 200 δραχμῶν κατὰ στρέμμα.

4. α) Τὸ σύνολον τῶν ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς ποσῶν ἅτινα πρόκειται νὰ συνεισφέρῃ ἡ Ε.Α.Π. (παραγρ. I, α, β, καὶ δ, ὡς ἄνω), ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θέλει ὑπερβῆ τὰς Λ. Α. 8.700.000.

β) Ἐν ἡ περιπτώσει τὸ τίμημα τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν γαιῶν εὐρεθῆ ἐν συνόλῳ κατωτέρον τῶν Λ. Α. 5.800.000 καὶ συνεπῶς ἡ εἰσφερομένη πρὸς συμπλήρωσιν μερῶν τῶν πρὸς τὴν Ε.Α.Π. προσφυγικῶν χρεῶν ὑπερβῆ τὰς ἄνω Λ. Α. 2.900.000, τὸ ἐτήσιον ποσὸν τὸ καταβληθησόμενον ὑπὸ τοῦ Κράτους δι' ἔκτακτον ἀπόσβεισιν τοῦ Δανείου θέλει αὐξηθῆ ἀναλόγως.

5. Ἡ ἀποζημίωσις θὰ διεξαχθῆ ὡς ἑξῆς :

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας θὰ δίδῃ εἰς ἕνα ἕκαστον δικαιούχον ἀγρότην πρόσφυγα τὰ δικαιολογητικὰ τῆς ἀποζημιώσεώς του.

Ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν ἡ Ε.Α.Π. θὰ ἐνεργῆ συμψηφισμὸν ἀντιστοίχου ποσοῦ εἰς τὸν παρ' αὐτῇ ἀτομικὸν λ/σμὸν τοῦ ἐνδιαφερομένου πρόσφυγος.

6. α) Ἐὰν μετὰ τὸν ὡς ἄνω συμψηφισμὸν ὑπάρχῃ πλεόνασμα ὑπὲρ προσφύγων τινῶν, ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ δίδῃ εἰς τούτους ὁμολογίας ἐκ τῶν εὐρισκομένων εἰς χεῖρας τῆς, ἐφ' ὅσον ἔχῃ τοιαύτας. Ἐν ἡ περιπτώσει, αἱ οὕτω διατιθέμεναι ὁμολογίαι δὲν ἐπαρκέσωσιν πρὸς κάλυψιν τῶν ἀνωτέρω πλεονασμάτων, θέλει γίνῃ ἰδιαιτέρα σύσκεψις.

β) Τὰ ἀπομένοντα μετὰ τὸν ἄνω συμψηφισμὸν ὑπόλοιπα τὰ ὀφειλόμενα εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ὑπὸ τῶν προσφύγων θὰ καταβάλλονται εἰς αὐτὴν κατὰ τὸ σύστημα τῆς συνθέτου χρεωλυσίας. Ἡ προθε-

χρέη πρὸς Δημόσιον ἔξ ἐποικισμοῦ) καὶ ἀφ' ἑτέρου περιουσία τῆς ΕΑΠ., ἔξ ἀπαιτήσεών της, ἀξίας 2.900.000 Λ. Α.

σμία πρὸς ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν τούτων ὁρίζεται, ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τοῦ χρέους, μέχρις 25 ἐτῶν.

7. Ἡ ἐπιτροπὴ θὰ ἔχη πρώτην νόμιμον ὑποθήκην ἐπὶ τῶν γαιῶν μέχρι τελείας ἀποσβέσεως τοῦ προσφυγικοῦ Δανείου 1924, συμφώνως πρὸς τὰς μετὰ τῶν δανειστῶν συμβάσεις.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7ῃ Νοεμβρίου 1927.

Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας

Ἄ. Παπαναστασίου

Ὁ Πρόεδρος τῆς ΕΑΠ

Ὁ Ὑφυπουργὸς τῆς Ἀνταλλαγῆς

Κ. Ἐντυ

Ἄ Μπακάλμπασης

Σημείωμα Α'

Ἐπὶ τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 7ης Νοεμβρίου 1927 Συμφωνίας, περὶ ἀποζημιώσεως ἀγροτῶν προσφύγων.

Ἐννοεῖται ὅτι :

1) Ἐφ' ὅσον παρίσταται ἀνάγκη, θέλει ληφθῆ πρόνοια διὰ τὴν διὰ Νόμον ἐκτέλεσιν τῶν ὄρων τῆς συμφωνίας.

2) Ἡ λέξις «πρόσφυγες» εἰς τὴν συμφωνίαν ὑπονοεῖ πρόσφυγας ἐκ Τουρκίας ἐγκατασταθέντας εἰς ἀγροτικούς Συνοικισμούς.

3) Κατὰ τὴν πίστωσιν τῶν ἐπιδικασθεισῶν ἀποζημιώσεων αἱ Λίραι Τουρκίας Χρυσαῖ 10 θὰ ὑπολογίζωνται ὡς ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς Λίρας Ἀγγίας 9.

4) Ἡ λέξις «ἀναλόγως», εἰς τὸ τέλος τοῦ ἀρθρου 4 παρ. β'. δὲν σημαίνει $\frac{40}{2900}$ ἢ $\frac{40}{8700}$ ἀλλὰ ἐρμηνεύεται ὡς 2% τοῦ ποσοῦ, ὅπερ ἤθελε τυχόν προστεθῆ εἰς τὰς Λ. Α. 2.900.000.

5) Τὰ εἰς ὁμολογίας καταβαλλόμενα ποσὰ (ἐδ. 6α) συμπεριλαμβάνονται εἰς τὰς τὰς 2.900.000 Λ. Α. (ἐδ. 1δ) καὶ δὲν προστίθενται εἰς ταύτας.

6) Ἡ συμμετοχὴ τῆς Ε.Α.Π. εἰς τὴν σύσκεψιν τὴν προβλεπομένην ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 6α, οὐδεμίαν συνεπάγεται ὑποχρέωσιν.

7) Τὰ πρὸς τὸ Κράτος χρέη τῶν ἀγροτῶν προσφύγων (ἐδ. 1γ) θέλουσι μεταβιβασθῆ εἰς τὴν Ε.Α.Π., πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ διακανονισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως. Ἡ παραχώρησις αὐτὴ θὰ εἶνε μόνον λογιστικὴ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Νοεμβρίου 1927.

Ἄ. Μπακάλμπασης

Β. Χίλλ

β) Λόγω τῆς ἀνωτέρω μειώσεως τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ΕΑΠ-τὰ 75%, τῶν ὁποίων εἰσπραττόμενα ἔδει νὰ διατίθενται δι' ἀπόσβεσιν τοῦ προσφυγικοῦ δανείου ὡς ἔκτακτος χρεωλύσια — τὸ Δημόσιον ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλῃ αὐτὸ τὸ ἀνάλογον ἔκτακτον χρεωλύσιον, ὅπερ ὠρίσθη τότε εἰς 40.000 Λ. Α.

γ) Ὁ μέσος ὄρος τῆς ἀξίας τῶν γαιῶν διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἐχρεώνοντο οἱ ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένοι πρόσφυγες καθωρίσθη ὅτι θὰ ἐκυμαίνετο μεταξὺ 125-200 δραχμῶν κατὰ στρέμμα. (1)

δ) Ὅτι ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελε προκύψῃ περίπτωσις αὐξήσεως τοῦ ἐκ μέρους τῆς ΕΑΠ προσφερθέντος περιουσιακοῦ της στοιχείου, δηλ. τῶν 2.900.000 Λ. Α, θὰ ἠῦξανε ἀναλόγως καὶ τὸ ποσὸν, ὅπερ ὑπεχρεοῦτο τὸ Δημόσιον νὰ καταβάλῃ ὡς ἔκτακτον χρεωλύσιον.

Λόγω ὅμως παραιτήσεως τότε τῆς οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως παρέμεινεν ἐκκρεμῆς καὶ ἡ ὑπόθεσις τῆς κυρώσεως τῆς ἀνωτέρω συμφωνίας.

Τὴν 3ην Μαΐου ὅμως τοῦ 1928 κατετέθη εἰς τὴν Βουλὴν (2) σχέδιον Νόμου (3) περὶ κυρώσεως τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος συμβάσεως τῆς 7ης Νοεμβρίου 1927.

Ὡς ἀνεφέρετο δὲ ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ, σκοπὸς τοῦ Νομοσχεδίου ἦτο ἡ χορήγησις καὶ εἰς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας δικαιοῦχους ἀνταλλαξιμοὺς τῆς ὑπὸ τοῦ ψηφίσματος τῆς 7ης Ἀπριλίου 1925 προβλεπομένης προκαταβολῆς, **κατὰ κλίμακα ὅμως, ἣτις θὰ καθωρίζετο διὰ Διατάγματος ἐκδιδομένου ἐφ' ἅπαξ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας μετὰ γνώμην τῆς Γνωμοδοτικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀνταλλαγῆς.**

Δηλαδὴ ἀφίνετο νὰ καθορισθῇ ἀργότερον ἐὰν καὶ οἱ ἀγρό-

1) Βλ. ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἀγόρευσιν Ἰ. Αλ. Παπαναστασίου ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 11ης Ἀπριλίου 1930.

2) Ἐπίσης ἀγόρευσιν τοῦ αὐτοῦ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 19-6-1931.

3) Ἐκ μέρους τοῦ τότε Ὑπουργοῦ Γεωργίας Γ. Ἐξηντάρη καὶ τοῦ ὑφυπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Ἰ. Αλ. Μυλωνᾶ.

4) Βλ. τὴν ἐπὶ τοῦ νομοσχεδίου τούτου εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τῶν προσφυγικῶν ζητημάτων Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς (σελ. 345), Ἀθῆναι 1931.

ται θὰ ἐλάμβανον τὸ ἴδιον ποσοστὸν ἀποζημιώσεως, ὅπερ κατεβλήθη εἰς τοὺς ἀστοὺς πρόσφυγας.

Ὡσαύτως διὰ τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ σχεδίου Νόμου καθορίζεται ὅτι πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ἀπαιτηθησομένων δαπανῶν, θὰ ἐπεβάλετο εἰς ἕκαστον δικαιούχον, ἐφ' ἅπαξ, τέλος μέχρι δραχμ. 125, ὅπερ θὰ εἰσεπράττετο παρὰ τῆς ΕΑΠ, διὰ λ/σμὸν τοῦ Δημοσίου.

Τὴν 7ην ὅμως Ἰουνίου 1928 ὁ τότε Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας Χ. Ἀλαμανῆς κατέθεσε τροπολογία τοῦ ἀνωτέρω σχεδίου Νόμου, δι' ἧς οἱ εἰς τὴν παραμεθόριον ζώνην ἐγκατεστημένοι δικαιούχοι ἀγρόται θ' ἀπεζημιούντο ὡς οἱ ἀστοὶ — χωρὶς δηλ. νὰ γίνῃ συμψηφισμὸς μὲ τὰ χρέη των — χρησιμοποιουμένου πρὸς τοῦτο, ποσοῦ δραχ. 280 ἑκατομμυρίων εἰς ὁμολογίας τοῦ δανείου ἀνταλλαξίμων (8 % 1928), ὡς καὶ ἀναλόγου ποσοῦ μετρητῶν. Οἱ δικαιούχοι δὲ οὗτοι θὰ κατεχωροῦντο εἰς ἴδιον φύλλον τοῦ Συμπληρωματικοῦ Μητρώου τῶν ἀστῶν (1).

Τὸ νομοσχέδιον τοῦτο εἶχε τότε παραπεμφθῆ εἰς τὴν ἐπὶ τῶν προσφυγικῶν ζητημάτων κοινοβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν, ἣτις κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 25ης Ἰουνίου 1928, ἀνέθεσε εἰς ἓν τῶν μελῶν αὐτῆς (2), τὴν μελέτην τοῦ νομοθετήματος.

Διαλυθείσης ὅμως τότε ὡς γνωστὸν τῆς Βουλῆς, παρέμεινεν ἐκκρεμὲς τὸ ἀνωτέρω νομοσχέδιον, χωρὶς νὰ ψηφισθῆ ὑπ' αὐτῆς.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρέμενον τὰ πράγματα, ὅτε κατὰ τὴν 1ην Μαΐου 1929 ὁ τότε Ὑφυπουργὸς παρὰ τῷ Πρωθυπουργῷ Ἀχ. Παπαδάτος ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς ΕΑΠ, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐπεθύμει νὰ ἐπιφέρῃ μερικὰς τροποποιήσεις εἰς τὴν ἀρχικὴν σύμβασιν τοῦ Νοεμβρίου 1927, περὶ τοῦ τρόπου ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων.

Τὴν 15ην δὲ ἰδίου μηνὸς ἀπεστάλη ἐκ μέρους τοῦ τότε Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως Ἐ. Βενιζέλου ἐπιστολὴ πρὸς τὸν

1) Μεταγενεστέρως ὅμως δὲν υἰοθετήθη ἡ διάκρισις αὕτη καὶ περιελήφθησαν καὶ οὗτοι εἰς τὰ ἀγροτικά Μητρώα. Ἐλήφθη ὅμως ἄλλη πρόνοια διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν παραμεθωρίων πληθυσμῶν διὰ τοῦ Ν. 4121. Βλ. σχετικῶς ἀνωτέρω εἰς σελ. 19.

2) Τὸν βουλευτὴν Ν. Μανούσην.

Πρόεδρον τῆς ΕΑΠ C. Eddy, δι' ἧς ἀνεκοινοῦτο πρὸς τὸ Συμβούλιον τῆς ΕΑΠ, ὅτι ἡ Κυβέρνησις, καίτοι εἶχε πολλὰς ἀμφιβολίας, ὡς πρὸς τὸ εἶναι ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον καθωρίζετο, διὰ τῆς συμφωνίας Παπαναστασίου-Eddy, τὸ ζήτημα τῆς ἀποζημιώσεως ἦτο ἀποτελεσματικὸς καὶ ὁ μᾶλλον ἐνδεδειγμένος, ἐν τούτοις θὰ ἐφήρμοζε τὴν συμφωνίαν ταύτην.

Ὡσαύτως διὰ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς καθίστατο γνωστὸν εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς ΕΑΠ, ὅτι ἡ Κυβέρνησις θὰ ἐπεθύμει νὰ γίνωνται μερικαὶ τροποποιήσεις εἰς τὴν ἐν λόγῳ συμφωνίαν, εἰδικῶς δὲ ὡς πρὸς τὴν μέσην τιμὴν χρεώσεως τῶν γαιῶν κατὰ στρέμμα, διαγραφομένης τῆς τιμῆς τῶν 125-200 δραχμῶν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι αὕτη εὐρίσκετο εἰς ἀντίφασιν μὲ τὴν προηγουμένην φράσιν, ἣν ἐδέχετο ἡ Κυβέρνησις, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ΕΑΠ θὰ προέβαινε εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῆς χρεωτέας ἀξίας τῶν γαιῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου (1). Ἐπίσης ὅτι ἔπρεπε νὰ διασαφηνισθῇ τελείως, πρὸς ἀποφυγὴν μελλοντικῶν παρεξηγήσεων, τὸ ἄρθρον 4 τῆς ἀρχικῆς Συμφωνίας, κατὰ τὸν ὅσον ὥστε ἡ ΕΑΠ νὰ συνεισέφερε ὅπωςδήποτε τὸ ποσὸν τῶν 2.900.000 δραχ. ἀσχέτως μὲ τὴν ἐπιτευχθησομένην ἀξίαν τῶν γαιῶν καὶ τῶν Τουρκοβουλγαρικῶν ἀκινήτων. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸ ποσὸν ὅπερ ἐν συνόλῳ θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἀποζημιώσιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, θὰ ἠϋξάνετο ἀπὸ Λ. Α. 10.300.000 εἰς 13 ἑκατομμύρια Λ. Α. περίπου.

Ἐπίσης διὰ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς διευτυοῦτο ἡ παρατήρησις, ὅτι πρὸς ταχύτεραν περάτωσιν τοῦ συμψηφισμοῦ, ὅστις προϋπέθετε τὸν πλήρη καθορισμὸν τοῦ χρέους ἐκάστου ἀγρότου, ἔπρεπε ν' ἀναγραφῆ εἰς τὴν μερίδα ἐκάστου ὀφειλέτου ὡς ἀξία γαιῶν, προσωρινὴ τις τιμὴ, καθότι ἡ ὀριστικὴ, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς συμπληρώσεως τοῦ κτηματολογίου, θ' ἀπῆτει μακρὰν σειρὰν ἐτῶν. (2)

Τὸ Συμβούλιον τῆς ΕΑΠ ἔκρινε τότε ὅτι πρὸς ἀποδοχὴν τῆς προτάσεως τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ἔπρεπε προηγουμένως νὰ τεθῆ καὶ πάλιν ἡ ὅλη ὑπόθεσις ὑπ' ὄψιν τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κ.Τ.Ε.

1) Βλ. πρακτικὰ Συμβουλίου Ε.Α.Π. συνεδρίασις 357.

2) Βλ. σχετικῶς καὶ εἰς σελ. 34.

Ἐπειδὴ ὁμως ἤρξαντο ἐν τῷ μεταξὺ αἱ διαπραγματεύσεις μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ ΕΑΠ πρὸς καταρτισμὸν συμφωνίας διὰ τὴν διάλυσιν τῆς Ἐπιτροπῆς, ἣτις θὰ ἐπήρχετο περὶ τὰ τέλη τοῦ 1930, ἀπεφασίσθη τότε ὅπως αἱ σχετικαὶ τροποποιήσεις τῆς συμφωνίας Παπαναστασίου-Eddy περιληφθοῦν εἰς τὴν ἐν λόγῳ σύμβασιν διαλύσεως τῆς ΕΑΠ, ἣτις θὰ ἐτίθετο ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῆς Κ.Τ.Ε.

Πράγματι εἰς τὴν Σύμβασιν, περὶ ἐκκαθαρίσεως τῆς ΕΑΠ, Παπαδάτου-Eddy, τὴν ὑπογραφεῖσαν ἐν Γενεύῃ τὴν 24ην Ἰανουαρίου 1930, περιελήφθησαν εἰδικαὶ διατάξεις (1) σχετικῶς μετὸν συμψηφισμὸν τῶν ἀποζημιώσεων τῶν ἀνταλλαξιμῶν, αἵτινες ἐτροποποίησαν εἰς οὐσιώδη σημεῖα τὴν ἀρχικὴν συμφωνίαν Παπαναστασίου-Eddy.

Αἱ διατάξεις αὗται εἶναι αἱ ἑξῆς:

α) ἀντὶ τῆς ἀρχικῶς συμφωνηθείσης μέσης τιμῆς γαιῶν 125-200 δραχ. κατὰ στρέμμα, συνεφωνεῖτο ὅτι ἡ ἀξία τῶν γαιῶν θὰ καθορίζετο δι' εἰδικῆς συμφωνίας μεταξὺ ΕΑΠ καὶ Κυβερνήσεως (2) καὶ ὅτι αὕτη δὲν θὰ ἦτο κατωτέρα τῆς παρὰ τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου καθοριζομένης. (3)

β) Εἰς τὴν μερίδα ἐκάστου πρόσφυγος θὰ κατεχωρεῖτο πρὸς συμψηφισμὸν ὄχι μόνον ἡ ἀτομικὴ του ἀποζημίωσις ἀλλὰ καὶ ἡ τοιαύτη τῶν δικαιούχων μελῶν τῆς οἰκογενείας του.

γ) Τὸ ὅλον ποσὸν, ὅπερ θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο, ἐν συνόλῳ, πρὸς ἐνέργειαν τοῦ ἀνωτέρω συμψηφισμοῦ δὲν θὰ ὑπερέβαινε τὰς 11.500.000 Λ. Α. συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν πρὸς τὸ Δημόσιον χρεῶν καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ποσοῦ, 3.000 000 Λ. Α. θὰ ἀντεπροσώπευον ἀπαιτήσεις τῆς ΕΑΠ προερχομένας ἐκ γενομένων παρ' αὐτῆς προκαταβολῶν εἰς τοὺς πρόσφυγας εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος.

Εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν 3 ἑκατομμυρίων Λιρῶν, περιλαμβάνετο καὶ τὸ σύνολον τῶν εἰς χεῖρας τῆς ΕΑΠ ὁμολογιῶν ἐξ εἰσπράξεων χρεῶν, τὰς ὁποίας αὕτη θὰ παρέδιδε εἰς τὸ Κράτος

1) Βλ. ἀρθρα 9 καὶ 10 τῆς Συμβάσεως ταύτης κυρωθείσης διὰ τοῦ Ν. 4592. Ἐφ. Κυβ. 137 Α', 1930.

2) Βλ. σύμβασιν τῆς 28ης Νοεμ. 1930 (Ν. 4857) ἣτις καθόρισεν μέσην τιμὴν τὸ ποσὸν τῶν 400 δρ. κατὰ στρέμμα.

3) Βλ. λεπτομερίας εἰς σελ. 51.

πρὸς πληρωμὴν τῶν πιστωτικῶν ὑπολοίπων, ἅτινα ἤθελον προκύψῃ ὑπὲρ τῶν δικαιούχων μετὰ τὸν συμψηφισμόν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι, ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀρχικῆς περὶ συμψηφισμοῦ συμφωνίας καὶ τῆς τελευταίας τοιαύτης, εἶναι ἡ ἑξῆς:

α) Ἡ μέση τιμὴ κατὰ στρέμμα τῶν γαιῶν, καθορίζετο ἀντὶ τῶν δραχ. 125-200, εἰς δραχ. 400.

β) Τὸ σύνολον τοῦ ποσοῦ, ὅπερ θὰ διετίθετο ἐκ περιουσίας τῆς ΕΑΠ (ἀπαιτήσεων τῆς καὶ ἀξίας ἀκινήτων παραχωρηθέντων αὐτῇ παρὰ τοῦ Κράτους) ἠϋξάνετο ἀπὸ 8.700.000 Λ. Α. εἰς 10.500.000 Λ. Α. (1) καὶ κατὰ συνέπειαν ὠρίζετο τὸ σύνολον τοῦ ποσοῦ, ὅπερ θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἀποζημιώσιν τῶν ἀγροτῶν ἀπὸ 10.300.000 Λ. Α. εἰς 11.500.000.

γ) Ἀντὶ τῆς ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου καταβολῆς 40.000 £ ἐτησίως δι' ἑκτακτον χρεωλύσιον εἰς ἀντίκρουσμα τῶν ἀρχικῶς ἐκχωρουμένων ὑπὸ τῆς ΕΑΠ 2.900.000 Λ. Α., θὰ κατεβάλλοντο τοῦ λοιποῦ 60.000 Λ. Α. ἐτησίως, διὰ τὸ σύνολον τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἀπὸ ἀγρότας καὶ ἀστούς, ὡς θὰ παρεχώρει εἰς τὸ Κράτος.

Ἄμα τῇ ὑπογραφῇ τῆς συμφωνίας Παπαναστασίου-Eddy, ἡ ΕΑΠ ἤρchiσε πάραυτα τὴν προπαρασκευαστικὴν ἐργασίαν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συμφωνίας. Οὕτω τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1928 συνεστήθη εἰδικὴ παρ' αὐτῇ Ὑπηρεσία ἀποζημιώσεως ἀγροτῶν, ὑπαχθεῖσα εἰς τὴν τότε Διεύθυνσιν Εἰσπράξεως Χρεῶν Προσφύγων.

Ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία συνέκειτο τότε εἰς τὴν συγκέντρωσιν ἐκ μέρους ἀπάντων τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων **ὑπευθύνων ἀγροτικῶν δηλώσεων**, αἵτινες θὰ περιελάμβανον πλὴν τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς των, τὸν τόπον τῆς ἐγκαταστάσεώς των, τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας των καὶ κυρίως—ἐφόσον ἐπρόκειτο περὶ ἀνταλλαξίμων—ἐὰν οὗτοι ἦσαν δικαιούχοι ἀποζημιώσεως καὶ ἐν καταφατικῇ περιπτώσει

1) Λόγω τοῦ ὅτι τὰ πρὸς τὸν Δῆμόσιον χρέη τῶν ἀγροτῶν τὰ παραδοθέντα εἰς τὴν ΕΑΠ ἀνῆλθον μόνον εἰς ἓν ἑκατομμύριον Λίρας καὶ οὐχὶ εἰς 1.600.000 ὡς ἀνέφεραν ἡ πρώτη συμφωνία.

ἐπὶ τῇ βάσει τίνος πράξεως καὶ ποίας ἐκτιμητικῆς ἐπιτροπῆς (1).

Ἡ σύνταξις ὑπευθύνων δηλώσεων παρὰ τῶν δικαιούχων ἀγροτῶν προσφύγων ἐπεβάλετο διὰ τοὺς ἐξῆς κυρίως λόγους: α) διὰ νὰ καταστῇ εὐχερὲς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Διευθύνσεως Ἀνταλλαγῆς ὅπως συγκεντρώσῃ ἀπάσας τὰς πράξεις, ἐξ ὧν ἐδικαιοῦτο ἀποζημιώσεως ὁ συντάξας τὴν ὑπεύθυνον δήλωσιν, ἵνα ἐπὶ τῇ βάσει τούτων ὑπολογίσῃ τὸ καταβλητέον ποσοστὸν κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ψηφίσματος καθορισθεῖσαν κλίμακα, καὶ β) ἵνα ἐκ τοῦ αὔξοντος ἀριθμοῦ τῆς ὑπευθύνου δηλώσεως καθοδηγηθῇ ἡ ὑπηρεσία διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς σχετικῆς πιστωτικῆς ἐντολῆς εἰς τὸ ἀρμόδιον Γραφεῖον διὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ συμψηφισμοῦ.

Τοιαύτας δηλώσεις ὄφειλον νὰ ὑποβάλωσι κατ' ἀρχὴν μόνον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν οἰκογενειῶν. Ἐφόσον ὅμως θὰ ὑπῆρχον καὶ μέλη οἰκογενειῶν δικαιούχοι ἀποζημιώσεως ὡς ἀνταλλάξιμοι, ὄφειλον νὰ ὑποβάλωσι καὶ ταῦτα συμπληρωματικὴν ὑπεύθυνον δήλωσιν.

Ἡ ὑπηρεσία τῆς ΕΑΠ τὰς συγκεντρωθείσας τότε τοιαύτας ὑπευθύνους δηλώσεις, ἀφοῦ τὰς κατέταξεν εἰς διαφόρους κατηγορίας, παρέδωσεν ὅσας ἐξ αὐτῶν ἀφεώρουν ἀνταλλαξίμους δικαιούχους εἰς τὴν Διεύθυνσιν Ἀνταλλαγῆς, πρὸς σύνταξιν τῶν σχετικῶν μητρώων. (2)

1) Αἱ ἐγκαταλειφθεῖσαι ἐν Τουρκίᾳ περιουσίαι τῶν ἀνταλλαξίμων ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων, εἶχον καὶ αὐταὶ ἐκτιμηθῆ παρὰ τῶν δυνάμει τοῦ ψηφίσματος τῆς 7 Ἀπριλ. 1925 συσταθεισῶν Ἐκτιμητικῶν Ἐπιτροπῶν.

2) Μέχρι τῆς διαλύσεως τῆς ΕΑΠ εἶχον συγκεντρωθῆ 194.100 ὑπεύθυνοι δηλώσεις, τὸ πλεῖστον τῶν ὁποίων εἶχεν ὑποβληθῆ μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1928.

Τοιαῦται ὅμως δηλώσεις ἐξηκολούθησαν νὰ ὑποβάλλωνται καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ΕΑΠ εἰς τὴν παρὰ τῇ ΑΤΕ μεταβιβασθεῖσαν Ὑπηρεσίαν Εἰσπράξεως Χρεῶν. Οὕτω μέχρι σήμερον (Αὐγουστος 1933) τὸ σύνολον τῶν ὡς ἄνω ὑποβληθεισῶν δηλώσεων συμποσοῦται εἰς 202.742. Αὐταὶ κατανέμονται ὡς ἀκολούθως :

α)	Ἀφορῶσαι δικαιούχους ἀποζημιώσεως ἀνταλλαξίμους	162.892
β)	» » ἐκπροθέσμως ὑποβαλόντας τὰς ἀρχικὰς δηλώσεις τῶν	15.150
γ)	» ἀκτήμονας	12.000
δ)	» Μετανάστας ἐκ Βουλγαρίας	8.150
ε)	» μὴ ἀνταλλαξίμους ἐν γένει	4.550.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ μάλιστα τῆς ἐργασίας ταύτης συνετάγη τότε, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ὑπευθύνων δηλώσεων, παρὰ τῆς αὐτῆς ὑπηρεσίας τῆς ΕΑΠ, ὀνομαστικὸν κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν εὐρετήριον ἀπάντων τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων. (1)

Ἡ ὑπηρεσία Ἀνταλλαγῆς τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἤρχισε καταρτίζουσα (2) τὰ σχετικὰ Μητρώα κατ' Ἐκκλησιαστικὰς Ἐπαρχίας καὶ Κοινότητας. Εἰς ταῦτα ἀνεγράφετο τὸ ποσοστὸν εἰς Λίρας Τουρκίας χρυσᾶς, ὅπερ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ψηφίσματος τῆς 7ης Ἀπριλ. 1925 ἐδικαιούτο ἕκαστος δικαιούχος ἀποζημιώσεως. Ἡ ὑπηρεσία τῆς ΕΑΠ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Μητρώων τούτων, ἐξέδωκε κατόπιν εἰδικὴν δι' ἕκαστον δικαιούχον «πιστωτικὴν ἐντολὴν», ἣτις κατεχωρήθη εἰς τὴν ἀτομικὴν του μερίδα καὶ συνεψηφίσθη πρὸς τὰ τυχὸν χρέη του.

Οὐχ' ἦττον ὅμως ἡ τοιαύτη ἐκ μέρους τῆς ΕΑΠ ἐργασία τοῦ συμψηφισμοῦ **δὲν ἠδύνατο ν' ἀρχίσῃ** πρὶν ἢ ἐδημοσιεύετο ὁ ἀπαραίτητος εἰδικὸς Νόμος, περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων.

Ὅντως δι' ἀποφάσεως τοῦ τότε Ὑπουργοῦ Γεωργίας Κ. Σπυρίδη συνεστήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1930 εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ (3) εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ σύνταξις σχεδίου Νόμου, ὅπερ ὑποβλήθην εἰς τὴν Βουλὴν ἐγένετο ὁ ὑπ' ἀριθ. 4745 Νόμος «περὶ καταβολῆς ἀποζημιώσεως εἰς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένους ὁμογενεῖς δικαιούχους ἀνταλλαξιμους (4).

Τὸ περιεχόμενον τοῦ Νόμου τούτου δὲν ἀφίσταται τοῦ

1) Τὸ εὐρετήριον τοῦτο ἐκτυπωθὲν τότε εἰς 9 τόμους, μὲ 7250 σελίδας, εἰς σχῆμα 4ον, περιλαμβάνει τὸ ὀνοματεπώνυμον ἑκάστου ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντος πρόσφυγος, τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς του, ὡς καὶ τὸν τόπον τῆς τότε ἐγκαταστάσεώς του.

2) Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1929.

3) Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπηρτίσθη ἐκ τοῦ τότε Γεν. Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας Σ. Πιστολάκη, τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀνταλλαγῆς Κ. Μιγάλη, τοῦ Διευθυντοῦ Ἀγροτικῆς Ἐγκαταστάσεως τῆς ΕΑΠ, Β. Κριμπᾶ καὶ τοῦ Προϊσταμένου τῆς ὑπηρεσίας Εἰσπράξεως Χρεῶν καὶ συμψηφισμοῦ τῆς ΕΑΠ, Μ. Νοταρᾶ.

4) Βλ. Ἐφ. Κυβ. 172 Α'. 1930.

πλαίσιου, ὅπερ καθώρισεν ἡ σύμβασις Παπαδάτου - Eddy. Αἱ βασικαὶ δηλ. γραμμαὶ τὰς ὁποίας καθώρισε διὰ τὴν ἀποζημιώσιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ἡ σύμβασις αὕτη, ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἐν τῷ Νόμῳ τούτῳ.

Πρὸς τούτοις ὅμως ὁ αὐτὸς Νόμος ἐρρύθμισε καὶ τὰ κάτωθι ζητήματα :

α) ποῖοι δικαιοῦνται ἀποζημιώσεως ὡς ἀγρόται (ἄρθρ. 2),

β) ὅτι τὸ ποσοστὸν τῆς καταβλητέας, εἰς ἕκαστον ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένον δικαιούχον, ἀποζημιώσεως θὰ ἐξευρίσκητο, καθ' ὃν τρόπον καὶ διὰ τοὺς ἀστικῶς ἀποζημιωθέντας (¹) (ἄρθρα 2, 4 καὶ 11),

γ) τὴν σειρὰν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐγίνετο ὁ σχετικὸς συμψηφισμὸς (ἄρθρον 8), ἐφόσον εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογενεῖαν θὰ ὑπῆρχον πλείονες δικαιούχοι.

Ἐπίσης εἰς τὸν αὐτὸν Νόμον περιελήφθησαν καὶ αἱ ἀκόλουθοι οὐσιώδεις διατάξεις :

α) Διὰ τοῦ ἄρθρου 9 λαμβάνεται πρόνοια πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν μελῶν ἐκείνων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἅτινα μὴ ὄντα ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς, θὰ συνεισέφερον τὴν ἀτομικὴν των ἀποζημιώσιν διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τῶν παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας δημιουργηθέντων χρεῶν. Διὰ τὰ μέλη ταῦτα καθωρίσθη ἐν τῷ Νόμῳ ὅτι, δι' ὅσον χρόνον θὰ παρέμενον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, θὰ ἐθεωροῦντο **συγκύριοι ἐξ ἀδαιρέτου** ἐπὶ τοῦ παραχωρηθέντος εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας γεωργικοῦ κλήρου καὶ λοιπῶν ἀκινήτων. Ἐὰν δέ, δι' οἰονδήποτε λόγον, ἤθελον μεταγενεστέρως ἀποχωρήσῃ τῆς οἰκογενείας, θὰ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐγγράψωσιν ὑποθήκην ἐπὶ τοῦ κλήρου καὶ τῶν λοιπῶν ἀκινήτων, ἅτινα ἤθελον παραμείνει εἰς τὴν κυριότητα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας, μέχρις ὅτου θὰ κατεβάλετο εἰς αὐτοὺς παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας τὸ ποσὸν τῆς ἀποζημιώσεως, ἡ ὁποία συνεψηφίσθη πρὸς τὰ χρέη του, ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος 5 ἐτῶν.

¹) Ἐνῶ ἀντιθέτως τὸ σχέδιον Νόμου ὅπερ κατετέθη τὸν Μάϊον τοῦ 1930 δὲν προέβλεπε περὶ τοῦ καταβλητέου ποσοστοῦ, ὅπερ θὰ καθορίζετο διὰ Διατάγματος. Βλ. ἀνωτέρω σελ. 105.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θ' ἀπεφεύγετο ἡ δυσανάλογος καὶ κατὰ λόγον ἀποζημιώσεως κατάτμησις τοῦ γεωργικοῦ κλήρου, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ εἰσχώρησις εἰς τὰ δικαιώματα τῶν κληρούχων ξένων ἀτόμων μὴ συγγενῶν τοῦ ἀρχηγοῦ.

Ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου τούτου, ὁμολογουμένως, δὲν εἶναι τόσον ἀπλῆ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ της. Οὐχ' ἦττον ὅμως τοῦτο διευπλώθη κατόπιν μακρᾶς συζητήσεως ἐν τῇ ἀρμοδίᾳ Κοινοβουλευτικῆ Ἐπιτροπῇ τῆς Βουλῆς καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ἐξητάσθησαν αἱ συνέπειαι τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ.

β) Ὡσαύτως ἡ δευτέρα οὐσιώδης διάταξις, ἣτις τὸ πρῶτον ἀνεγράφη εἰς τὸν Νόμον 4745, εἶναι ὁ καθορισμὸς παρ' αὐτοῦ (ἄρθρ. 7) τῆς σειρᾶς, καθ' ἣν τὰ διάφορα κονδύλια τῆς χρεώσεως ἐκάστου πρόσφυγος θὰ ἐθεωροῦντο συμψηφιστέα. Καθωρίσθη δὲ ὅτι, κατὰ πρῶτον λόγον θὰ συνειψηφίζετο ἡ ἀξία τοῦ γεωργικοῦ κλήρου, κατὰ δεύτερον ἡ ἀξία τοῦ παραχωρηθέντος οἰκήματος μετὰ τοῦ σχετικοῦ οἰκοπέδου καὶ ἐν τέλει τὸ σύνολον τῶν προκαταβολῶν, εἴτε εἰς μετρητὰ, εἴτε εἰς εἶδος, τὰ ὅποια ἐδόθησαν εἰς τὸν δικαιούχον παρὰ τῆς ΕΑΠ ἢ τοῦ Δημοσίου.

Ὁ σκοπὸς δι' ὃν ἐτέθη ἡ διάταξις αὕτη ἐν τῷ Νόμῳ 4745, ἡ ὅποια ἐπανελήφθη ἐν τῷ Ν. 4857, ὡς καὶ ἐν τῷ Ν. 5151, ἦτο ὅπως χρησιμεύσῃ ἡ ἀποζημιώσις διὰ τὴν ἀπόσβεσιν, κατὰ κύριον λόγον, τῆς ἀξίας τῶν ἀκινήτων τὰ ὅποια ἐχορηγήθησαν εἰς τοὺς πρόσφυγας, οὕτως ὥστε οὗτοι νὰ ἀποκτήσουν ἀμέσως τὴν ἐπ' αὐτῶν κυριότητα. (1)

Καίτοι ἀρχικῶς ὅτε ἤρχισεν ὁ καταρτισμὸς τῶν Μητρώων τῶν δικαιούχων, ὑπελογίζετο ὅτι ἡ ὅλη ἐργασία θὰ ἐπερατοῦτο ἐντὸς τοῦ 1930, ἐν τούτοις κατὰ τὴν πρόοδον τῆς ἐργασίας προέκυψαν τεχνικαὶ δυσχέρειαι, αἵτινες κατέστησαν προβληματικὴν τὴν ἔγκαιρον περάτωσιν τοῦ ἔργου τούτου. Ἡ ΕΑΠ ὅμως ἔχουσα λόγους νὰ ἐπιθυμῇ τὴν διὰ παντὸς τρόπον ἐπίσπευσιν τοῦ συμψηφισμοῦ, ἐδέχθη νὰ καταβάλλῃ τὰς δαπάνας διὰ τὸν καταρτισμὸν εἰδικῶν συνεργείων, ἅτινα ἀπαρτισθέντα ἐξ ὑπαλλήλων

1) Καίτοι ὅμως πολλοὶ δικαιούχοι ἐξώφλησαν διὰ τῆς ἀποζημιώσεώς των τὴν ἀξίαν τοῦ γεωργικοῦ κλήρου των ἢ καὶ τοῦ οἰκήματός των, ἐν τούτοις δὲν ἐχορηγήθη εἰς αὐτοὺς ὁ σχετικὸς τίτλος κυριότητος, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἀναγράφεται ῥητῶς ἐν τῇ αὐτῇ συμβάσει (ἄρθρ. 3, παρ. δ') ὅτι οὗτος θὰ χορηγεῖται ἅμα τῇ ἐξοφλήσει ὁλοκλήρου τοῦ χρέους.

τῆς Διευθύνσεως Ἀνταλλαγῆς καὶ ἄλλων ἐκτάκτων τοιούτων, ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν τοῦ προϊσταμένου τῆς ἄρμοδίας ὑπηρεσίας τῆς ΕΑΠ.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐγένετο κατορθωτὸν ὥστε, μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς διαλύσεως τῆς ΕΑΠ, ἴτοι τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου 1930, νὰ ἔχη γίνῃ ὁ συμψηφισμὸς τῶν ἀποζημιώσεων 79.964 δικαιούχων, διὰ ποσὸν καταβλητέου ποσοστοῦ Λ. Α. 4.455.717, ἴτοι δραχμῶν 1.670.893.875.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ΕΑΠ ἡ ἀνωτέρω ἐργασία ἐσυνεχίσθη παρὰ τῆς εἰς τὴν ΑΤΕ μεταβιβασθείσης Ὑπηρεσίας Εἰσπράξεως Χρεῶν, περιληφθείσης μάλιστα εἰδικῆς διατάξεως εἰς τὴν σύμβασιν τῆς 3ῆς Ἀπριλίου 1931 (Ν. 5151). Οὕτω, ἀπὸ τῆς 1ῆς Ἰανουαρίου 1931 μέχρι τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου 1933, ἐγένετο παρὰ τῆς ΑΤΕ συμψηφισμὸς τῶν ἀποζημιώσεων 38.989 εἰσέτι δικαιούχων, διὰ ποσὸν Λ. Α. 1.690.195, ἴτοι δραχ. 633.823.125.

Δηλ. ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε ἤρξατο ἡ ἐργασία τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτῶν ἀνταλλαξίμων προσφύγων, μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου 1933, ἐγένετο συμψηφισμὸς τοῦ καταβλητέου ποσοστοῦ τῶν ἀποζημιώσεων 118.953 δικαιούχων, διὰ ποσὸν Λ. Α. 6.145.912 ἴτοι Δραχ. 2.304.717.000.

Εἰς τὸν κάτωθι πίνακα ἐμφαίνεται τὸ ποσὸν τῆς, εἰς τοὺς ἀνωτέρω δικαιούχους, ἀναλογούσης καταβλητέας ἀποζημιώσεως.

Ἀριθμὸς δικαιούχων	Καταβλητέον ποσοστὸν		Ποσοστὸν %
	ἀπὸ Λ. Α.	μέχρι Λ. Α.	
34.435	1	25	28.95
32.712	26	50	27.50
34.117	51	100	28.70
12.040	101	150	10.12
3.447	151	200	2.90
1.787	201	300	1.50
312	301	400	0.25
65	401	500	0.05
38	501	1000	0.03

Τὸ σύνολον τοῦ ποσοστοῦ, εἰς ὃ θ' ἀνέλθη τελικῶς ἡ ἀναλογοῦσα ἀποζημίωσις τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων, ὅσον καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν δικαιούχων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολογισθῇ ἐπακριβῶς. Καθ' ὑπολογισμοὺς ὅμως τόσον τῆς Δ/σεως Ἀνταλλαγῆς ὅσον καὶ τῆς ἀρμοδίας Ὑπηρεσίας τῆς Α.Τ.Ε., τοῦτο θ' ἀνέλθη εἰς 8.000.000 Λ. Α. περίπου, μὲ σύνολον δικαιούχων 150 χιλιάδας.

Ὑπολείπεται δηλ. ἀκόμη νὰ καταρτισθῶσιν Μητρώα καὶ νὰ γίνῃ ὁ συμψηφισμὸς τῶν ἀποζημιώσεων περίπου 31.047 δικαιούχων διὰ ποσὸν Λ. Α. 1.854.088 περίπου.

Ἡ μὴ ἀποπεράτωσις δὲ τοῦ ὅλου ἔργου, ἐξαρτωμένη κυρίως ἀπὸ τὴν Διεύθυνσιν Ἀνταλλαγῆς τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας,⁽¹⁾ ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ φάκελλοι τῶν ἐναπομεινάντων δικαιούχων εἶναι ἐλλιπεῖς, ἔχοντες ἀνάγκην διαφόρων συμπληρωματικῶν στοιχείων, ἅτινα καὶ ζητοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερομένους.⁽²⁾

Ὡς προεβλέπετο, διὰ πλείστους ἐκ τῶν δικαιούχων ἀγροτῶν προσφύγων, προέκυψε, μετὰ τὸν γενόμενον εἰς τὰς ἀτομικὰς τῶν μερίδας συμψηφισμὸν τῶν ἀποζημιώσεων τῶν, **πιστωτικὸν ὑπόλοιπον**, δηλ. ὄχι μόνον ἐκαλύφθη ἡ ἀξία ὅλης τῆς ὀφειλῆς τῶν, ἀλλ' ἐπερίσσευσε καὶ ποσὸν τι, ὅπερ οὔτοι ἔπρεπε νὰ πληρωθῶσι.

Περὶ τῆς πληρωμῆς τῶν πιστωτικῶν τούτων ὑπολοίπων,

1) Τὰ Μητρώα τῶν δικαιούχων, συνταχθέντα παρὰ τῆς Διευθύνσεως Ἀνταλλαγῆς κατὰ Ἐκκλησιαστικὰς Ἐπαρχίας καὶ Κοινότητας, περιελάμβανον τὸ καταβλητέον ποσοστὸν εἰς Λίρας Τουρκίας χρυσᾶς. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ μεριδολόγια τῶν ὀφειλετῶν τῆς ΕΑΠ ἐτηροῦντο εἰς Λ. Α., ἐγένετο τροπὴ τῶν Λιρῶν Τουρκίας εἰς Λίρας Ἀγγλίας μὲ τιμὴν Λίρας Τουρκίας 330 δραχμᾶς καὶ Λίραν Ἀγγλίας 375. Τὸ αὐτὸ ἐξακολουθεῖ νὰ γίνεται καὶ μετὰ τὴν ἄρσιν τῆς σταθεροποιήσεως.

2) Δυστυχῶς ὅμως δὲν δεικνύεται ἐκ μέρους τῶν ἐνδιαφερομένων ἢ πρέπουσα φροντίς πρὸς παροχὴν τῶν ἀναγκαζούντων στοιχείων ἢ τὴν ἐνέργειαν τῶν νομίμων διατυπώσεων. Ἄς ὁμολογηθῇ ὅμως ὅτι ἡ παρατηρουμένη ἀδιαφορία ὀφείλεται καὶ εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι, αἱ ἀπαιτούμεναι πολλάκις διατυπώσεις εἶναι λίαν δαπανηραί. Νομίζομεν ὅθεν ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ ληφθῇ μέριμνα πρὸς ἀπλούστευσιν τῶν διατυπώσεων τούτων.

εἶχε προβλέψει ἡ σύμβασις περὶ διαλύσεως τῆς ΕΑΠ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνεγράφετο (ἄρθρ. 9) ὅτι ὅταν ὁ λ/σμός ὀφειλέτου τινὸς ἐμφαίνῃ πιστωτικὸν ὑπόλοιπον, τοῦτο θὰ πληρῶνεται ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ὁποίας εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἡ ΕΑΠ ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεταβιβάσῃ ἀδαπάνως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἀπάσας τὰς ὁμολογίας τὰς ὁποίας αὕτη εἶχε λάβει ἀπὸ τοὺς πρόσφυγας, ὡς ἐγγύησιν διὰ τὴν ἀποπληρωμὴν τῶν χρεῶν των. (1) Εἰς τὸν δημοσιευθέντα ὅμως μεταγενεστέρως Νόμον 4745 ἀνεγράφετο (ἄρθρ. 10) ὅτι, τὰ ἐκ τοῦ συμψηφισμοῦ προκύπτοντα πιστωτικὰ ὑπόλοιπα θὰ κατεβάλλοντο παρὰ τοῦ Κράτους εἰς τοὺς δικαιούχους, διὰ ἐκδοθησομένων ὁμολογιῶν εἰδικοῦ τύπου, ὡς θὰ καθόριζεν σχετικὸν Διάταγμα. Ἡ αἰτία τῆς ἀναγραφῆς τῆς διατάξεως ταύτης ὑπῆρξε τὸ ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῶσιν αἱ εἰς χεῖρας τῆς ΕΑΠ ὁμολογίαι, καθότι αὗται ἦσαν ὄχι μόνον διαφόρων δανείων μὲ διάφορον ἐπιτόκιον, ἀλλὰ καὶ οὐχὶ τῆς αὐτῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας.

Πράγματι ἐδημοσιεύθη τὴν 31ην Ἰουλίου 1931 οὐχὶ Διάταγμα, ἀλλὰ εἰδικὸς Νόμος ὁ 5207 (2) «περὶ χρησιμοποίησεως καὶ ἐκδόσεως ὁμολογιῶν διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένων δικαιούχων ἀνταλλαξίμων», διὰ τοῦ ὁποίου ἐδίδετο εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τὸ δικαίωμα ὅπως διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος πιστωτικῶν ὑπολοίπων τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, χρησιμοποίησιν ὁμολογίας τοῦ Δανείου ἀνταλλαξίμων τῶν 1650 ἑκατομμυρίων 6% 1928, ἐκ τοῦ περιθωρίου

1) Τὰς Ὅμολογίας ταύτας κατέθεσεν ἡ ΕΑΠ πρὸ τῆς διαλύσεώς της εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος διὰ λογαριασμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου. Ἡ ὀνομαστικὴ δὲ ἀξία τούτων ἀνήρχετο εἰς δραχμ. 165.830.500. Ἐξ αὐτῶν τὸ Δημόσιον παρέδωκε μεταγενεστέρως, τὴν 12ην Ἰουνίου 1931, εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν ποσὸν δραχμ. 150.272.000 ὡς ἐξῆς :

α)	Ὅμολογ. Ἀνταλλ.	8 %	1926 καὶ 1928	Δρ.	40.978.000
β)	»	»	6 % 1928	»	26.909.000
γ)	»	Δανείου	6 % 1923 E.B.M.	»	80.021.000
δ)	»	»	8 % 1927 E.Y.	»	2.364.000

Ἄπασαι αἱ ὁμολογίαι αὗται ἐπεστράφησαν πάλιν ἐκ μέρους τῆς Α.Τ.Ε. εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον.

2) Βλ. Ἐφ. Κυβ. 249 Α, 1931.

ὅπερ εὐρίσκειτο ἀχρησιμοποίητον εἰς χεῖρας τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν τυχὸν τὸ ὑπάρχον τότε περιθώριον δὲν θὰ ἐπῆρκει, ἐδίδετο εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδώσῃ ὁμολογίας μὲ ἐπιτόκιον 6^ο/_ο, καταστρέφων ἰσαριθμούς τοιαύτας ἔξ ἐκείνων, αἵτινες παρεδόθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπὸ τῆς ΕΑΠ.

Εἴτε δὲ ἐχρησιμοποιοῦντο αἱ ἤδη εἰς χεῖρας τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ὑπάρχουσαι Ὅμολογίαι εἴτε ἐξεδίδοντο ἄλλαι, θὰ ἐσφραγίζοντο πᾶσαι διὰ τῆς λέξεως «**ΑΓΡΟΤΙΚΗ 6^ο/_ο**» ὁ δὲ τόκος θὰ ἤρχιζεν ἀπὸ 1ης Ἰουλίου 1931, καταβαλλόμενος δι' ἕξαμηνιαίων τοκομεριδίων.

Δὲν παρέστη ὅμως ἀνάγκη νὰ ἐκδοθῶσι νέαι Ὅμολογίαι, καθότι διὰ τῆς συμβάσεως τῆς 11ης Αὐγούστου 1931 (1), ὑπογραφείσης μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν, ὁμολογίας ὀνομαστικῆς ἀξίας 250 ἑκατομμυρίων, ἐκ τοῦ Δανείου τῶν 1.650 ἑκατομμ. Δραχμῶν 6^ο/_ο διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἀνταλλαξίμων.

Πρὸ τῆς παραδόσεως τῶν ὁμολογιῶν τούτων, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ὑπεχρεοῦτο νὰ σφραγίσῃ τὰς ὁμολογίας ταύτας διὰ τῶν λέξεων «**Ἀγροτικὴ 6^ο/_ο**» καταστρέφουσα ταυτοχρόνως τὰ μέχρι τῆς 1ης Ἰουνίου 1931 λήξαντα τοκομερίδια(2).

Μόλις ἔλαβε χώραν ἡ ὡς ἄνω εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν παράδοσις τῶν 250 ἑκατομμ. ὁμολογιῶν «**Ἀγροτικὴ 6^ο/_ο**»,

1) Βλ. Ἐφημ. Κυβ. 249 Α'. τοῦ 1931.

2) Εἶναι προφανὲς ὅτι τὰ 250.000.000 τῶν Ὅμολογιῶν «**Ἀγροτικὴ 6^ο/_ο**» ἀποτελοῦσι νέον δάνειον τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, οὐδεμίαν ἔχοντος σχέσιν μὲ τὰ δάνεια 8^ο/_ο 1926 καὶ 1928 καὶ 6^ο/_ο 1928 διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἀνταλλαξίμων. Τοῦ νέου τούτου δανείου οὐδεμία ἐλήφθη εἰσέτι πρόνοια περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποσβέσεώς του, λόγῳ τῆς τότε (1931) προβλεπομένης παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐνοποιήσεως ἁπάντων τῶν ἐσωτερικῶν δανείων. Μόνον ὡς πρὸς τὴν πληρωμὴν τῶν τοκομεριδίων ἐλήφθη πρόνοια διὰ τοῦ Νόμου 5483, ὅστις ἐκύρωσε σύμβασιν μεταξὺ Δημοσίου καὶ Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, δι' ἣς ἀνετέθη εἰς τὴν τελευταίαν ἡ ἐξόφλησις διὰ λογαριασμὸν τοῦ Δημοσίου τῶν τοκομεριδίων τῶν ὁμολογιῶν τούτων.

ὡς καὶ ἡ δημοσίευσις τοῦ σχετικοῦ Διατάγματος «περὶ τοῦ τρόπου πληρωμῆς εἰς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένους πρόσφυγας τῶν πιστωτικῶν ὑπολοίπων κλπ.» (1), ἤρχισεν ἐκ μέρους τῆς Ὑπηρεσίας Εἰσπράξεως Χρεῶν Προσφύγων τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ὁ καταρτισμὸς τῶν πινάκων πληρωμῆς τῶν δικαιούχων πιστωτικῶν ὑπολοίπων. Ἐκτοτε δὲ καὶ μέχρι τῆς 31ης Ὀκτωβρ. 1933 εἶχον ἐκδοθῆ καταστάσεις πληρωμῆς διὰ 17.916 δικαιούχους, διὰ ποσὸν Λ. Α. 677.546.723 ἤτοι δρχ. 254.080.021.

Ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου εἶχον πληρωθῆ μέχρι τῆς 31-12-1933 δρχ. 195.733.683, ἐκ τῶν ὁποίων ποσὸν δρχ. 195.594.000 εἰς ὁμολογίας τύπου «6% Ἀγροτικῆ» καὶ δρχ. 139.683 εἰς μετρητά. (2).

Οἱ ἀνωτέρω μέχρι τοῦδε 17916 δικαιούχοι πιστωτικῶν ὑπολοίπων κατανέμονται ὡς ἑξῆς, ὅσον ἀφορᾷ τὸ εἰσπρακτέον παρ' ἑκάστου ποσόν.

Δικαιούχοι	963	μὲ	λαμβάνειν	δρχ.	1 -- 1000
»	1098	»	»	»	1001 — 2000
»	982	»	»	»	2001 — 3000
»	1076	»	»	»	3001 — 4000
»	975	»	»	»	4001 — 5000
»	1782	»	»	»	5001 — 7000
»	2194	»	»	»	7001 — 10000
»	2743	»	»	»	10001 — 15000
»	1879	»	»	»	15001 — 20000
»	1341	»	»	»	20001 — 25000
»	932	»	»	»	25001 — 30000
»	1951	»	»	»	30001 καὶ ἄνω

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε στατιστικῶν δεδομένων, ὑπολογίζομεν ὅτι μέχρι τέλους τοῦ συμψηφισμοῦ θ' ἀπαιτηθῆ, διὰ τὴν ἐκ μέρους τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς πληρωμὴν τῶν πιστωτικῶν ὑπολοίπων ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν δικαιούχων, ποσὸν δρχ. 360.000.000 περίπου.

1) Βλ. Ἐφημ. Κυβ. Α' 288 τοῦ 1931.

2) Τὰ μετρητά ἀφοροῦν κλάσματα τῶν ὁμολογιῶν. Βλ. σχετικῶς ἀρθρ. 5 τοῦ Δ. τῆς 17/8/1931 καὶ ἀρθρ. 5 συμβάσεως 11 Αὐγ. 1931 (Ἐφ. Κυβ. 288 Α' 1931).

**Ἦτοι δέον νὰ ἐξασφαλισθῆ εἰσέτι ἡ ἔκδοσις καὶ ἐτέ-
ρων ὁμολογιῶν ὀνομαστικῆς ἀξίας 110.000.000 δραχ. (1)**

Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐξευρίσκομεν στηριζόμενοι εἰς τὸ γεγονός
ὅτι τὸ 16 % περίπου τῶν δικαιούχων ἀποζημιώσεως ἀνταλλα-
ξίμων ἀγροτῶν, δικαιοῦται πιστωτικοῦ ὑπολοίπου. Δεδομένου δὲ
ὅτι μέχρι τέλους, ὁ ἀριθμὸς τῶν δικαιούχων ἀποζημιώσεως ἀγρο-
τῶν θ' ἀνέλθη εἰς 150.000 περίπου, συνάγεται ἐκ τούτου, ὅτι
θα προκύψῃ περίπτωσις καταβολῆς πιστωτικοῦ ὑπολοίπου διὰ
24.000 δικαιούχους, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει λαμβάνειν κατὰ
μέσον ὄρον £ : 40, ἧτοι δραχμ. 15.000.

1) Ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία τῆς Α.Τ.Ε., κατέστησεν ἤδη γνωστὸν τὸ
γεγονὸς τοῦτο εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ.
ΕΧ 45982 / 13-11-33 ἐγγράφου τῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΕΩΣ ΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΝ

Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὰ μέχρι τοῦδε ἀποτελέσματα τῆς καθ' ὅλον ἀποζημιώσεως τῶν ἀνταλλαξίμων δικαιούχων προσφύγων (ἀστῶν καὶ ἀγροτῶν), θὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς :

Τὸ σύνολον τῶν δικαιούχων ἀστικῆς ἀποζημιώσεως ὑπολογίζεται ὅτι θ' ἀνέλθῃ εἰς 332.818 δικαιούχους, τῶν δὲ ἀγροτικῆς τοιαύτης εἰς 150.000. Ἦτοι γενικὸν σύνολον δικαιούχων 482.818, (¹) μὲ καταβλητέον εἰς αὐτοὺς ποσοστὸν (μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ 25 %) Λ.Χρ.Τ. 30.431.240 ἢ δρ. 10.397.422.282.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δικαιούχων εἶχον καταχωρηθῆν μέχρι τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου 1933, παρὰ τῆς Δ/σεως Ἀνταλλαγῆς, εἰς τὰ σχετικὰ Μητρώα :

α) δικαιούχοι ἀστικῆς ἀποζημιώσεως 306.818, μὲ καταβλητέον ποσοστὸν (μετ' ἀφαίρεσιν τοῦ 25 %) Λ. Τ. Χρ. 20.453.417 ἢτοι δρχ. 7.104.740.692.

β) δικαιούχοι ἀγροτικῆς ἀποζημιώσεως 118.952, μὲ καταβλητέον ποσοστὸν (μετ' ἀφαίρεσιν 25 %) Λ. Χρ. Τ. 7.262.373 ἢτοι δρχ. 2.396.583.090.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δὲ συνταχθέντων Μητρώων δικαιούχων ἀστικῆς καὶ ἀγροτικῆς ἀποζημιώσεως, προκύπτει ὅτι ὁ μέσος ὅρος καταβλητέου ποσοστοῦ (μετ' ἀφαίρεσιν 25 %), ἀνέρχεται δι' ἕκαστον μὲν δικαιούχον ἀστικῆς ἀποζημιώσεως εἰς δρχ. 23.155

¹) Βλ. *Εἰς Παράρτημα ἀναλυτικὸν Πίνακα Ζ'.*

δι' ἕκαστον δὲ δικαιούχον ἀγροτικῆς ἀποζημιώσεως εἰς 20.135.

Ἡ διαφορὰ αὕτη ὀφείλεται κατ' ἄλλους μὲν εἰς τὸ ὅτι οἱ ἄστοι πρόσφυγες ἀνταλλάξιμοι εἶχον μεγαλυτέρας περιουσίας ἀπὸ τοὺς ἀγρότας τοιούτους, κατ' ἄλλους δὲ εἰς τὸ ὅτι τὰ μέλη τῶν ἐκτιμητικῶν ἐπιτροπῶν, ὄντα καὶ αὐτὰ ἄστοι καὶ εὐρισκόμενα ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιτροπὴν τῶν ἀστῶν προσφύγων, δὲν κατώρθωσαν νὰ κρίνωσιν ἀμερολήπτως⁽¹⁾.

Δὲν εἶναι ὁμως αὕτη ἡ μόνη διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν τῶν ἀνταλλάξιμων. Ὑπάρχουσι καὶ ἕτεραι, αἱ κάτωθι:

α) ἐνῶ οἱ καταχωρηθέντες εἰς τὰ Μητρῶα ἀστῶν προσφύγων ἐπληρώθησαν τὰς ἀποζημιώσεις των χωρὶς ποσῶς νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψει τὰ ἐξ ἐγκαταστάσεως χρέη των, διὰ τοὺς καταχωρηθέντας εἰς τὰ ἀγροτικὰ Μητρῶα ἐφηρμόσθη ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον, τὸ σύστημα δηλ. τοῦ συμψηφισμοῦ.

β) ἐνῶ ἡ πληρωμὴ τῶν καταχωρηθέντων εἰς τὰ ἀστικά Μητρῶα, ἤρξατο τὸν Νοέμβριον τοῦ 1926, ὁ συμψηφισμὸς τῶν καταχωρηθέντων εἰς τὰ ἀγροτικὰ Μητρῶα ἤρξατο τὸν Αὐγούστον τοῦ 1930. Καὶ διὰ μὲν ἐκείνους ἐκ τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, οἱ ὅποιοι παρέμεινον χρεῶσται καὶ μετὰ τὸν συμψηφισμὸν τῶν ἀποζημιώσεών των, τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει σημασίαν τινὰ, ἐφόσον ὡς γνωστὸν, τὰ χρέη των δὲν ἐπεβαρύνθησαν μὲ τόκους μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1930. Οὔτε ἐπίσης καὶ δι' ἐκείνους, τῶν ὁποίων ὁ συμψηφισμὸς τῶν ἀποζημιώσεων θὰ γίνῃ, ὑποτεθεῖσθω, ἐντὸς τοῦ 1934, ἔχει σημασίαν τινὰ τὸ πρᾶγμα, καθότι συμφῶνως πρὸς τὰς παρὰ τῆς ὑπηρεσίας Εἰσπράξεως Χρεῶν Προσφύγων τῆς Α.Τ.Ε. δοθείσας ὁδηγίας, ὁ συμψηφισμὸς θεωρεῖται γενόμενος ἀναδρομικῶς, κατὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1931. ⁽²⁾

¹⁾ Βλ. ἀγόρευσιν Ἡλ. Παπαδοπούλου ἐν τῇ Βουλῇ, κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 12ης Ἀπριλίου 1930 ἐπὶ τοῦ σχεδίου Νόμου περὶ ἀποζημιώσεως ἀγροτῶν. Οὗτος ἀνέφερεν ὅτι αἱ πραγματογνωμοσύναι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη τὸ Κράτος, διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὰς περικοπὰς, προῆλθον ἀπὸ τὰ μέλη τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων, τὰ ὅποια οὐ μόνον δὲν ἐγνώριζον τὴν περιουσίαν τῶν ἀγροτικῶν συνοικισμῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἀλλὰ συνήθως *ἐμερολήπτῃσαν ὑπὲρ τῶν ἀστῶν*.

²⁾ Βλ. Ἐγκύκλιον Α.Τ.Ε., ὑπ' ἀριθμ. ΕΧ. 19580 τῆς 15. 7. 1931.

Σημασίαν ἔχει ἡ περίπτωσις αὕτη, μόνον δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι μετὰ τὸν συμψηφισμὸν ἔχουν λαμβάνειν καὶ πιστωτικὸν ὑπόλοιπον. Οὗτοι λαμβάνουν ὡς γνωστὸν τὸ πιστωτικὸν τοῦτο ὑπόλοιπον εἰς ὁμολογίας τύπου «6% Ἀγροτικῆ», αἵτινες εἶναι τοκοφόροι ἀπὸ 1ης Ἰουλίου 1931, ἐνῶ ἀντιθέτως αἱ ὁμολογίαι, αἵτινες ἐπληρώθησαν εἰς τοὺς ἀστούς ἦσαν τοκοφόροι ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1927.

γ) Οἱ ἀστοὶ ἐπληρώθησαν τὸ ἀναλογοῦν ποσοστὸν τῶν ἀποζημιώσεών των κατὰ τὰ $\frac{4}{5}$ εἰς ὁμολογίας καὶ τὸ $\frac{1}{5}$ εἰς μετρητά. Οἱ ἀγρόται, οἱ δικαιοῦχοι πιστωτικοῦ ὑπολοίπου, λαμβάνουν τοῦτο μόνον εἰς ὁμολογίας.

δ) Αἱ ὁμολογίαι αἱ χορηγούμεναι εἰς τοὺς ἀστούς εἶναι, ὅπως δὴποτε, περισσότερον ἠσφαλισμένα, ἐν ᾧ αἱ τοιαῦται τοῦ τύπου «Ἀγροτικῆ 6%» μειονεκτοῦν, ὡς ἀναφέρομεν καὶ ἀνωτέρω. Αὐτὸς δὲ εἶναι καὶ ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀγορὰν αἱ ὁμολογίαι τοῦ τύπου τούτου τιμῶνται κατὰ 20% περίπου ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰς τοιαύτας τῶν ἀστῶν προσφύγων.

Ὡς ἀναφέρομεν ἀνωτέρω, ἡ ἀποζημίωσις καὶ τῶν ἀγροτῶν ἀνταλλαξίμων προσφύγων ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ διὰ τοῦ Ψηφίσματος τῆς 7ης Ἀπριλίου 1925 καθωρισθέντος συστήματος, δηλ. ἀναλόγως τῆς ἀξίας τῆς παρ' αὐτῶν ἐγκαταλειφθείσης περιουσίας.

Οὕτω διεπράχθη καὶ διὰ τοὺς ἀγρότας τὸ αὐτὸ βασικὸν σφᾶλμα, ὅπερ ἐγένετο καὶ διὰ τοὺς ἀστούς.

Καὶ ἐὰν μὲν ἦτο ἀδύνατον τότε ν' ἀλλάξη πλέον ἡ βᾶσις τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀστῶν προσφύγων, ἔπρεπεν ὅμως ἡ ἀποζημίωσις τῶν ἀγροτῶν νὰ θεωρηθῇ ὡς μέτρον κοινωνικῆς πολιτικῆς καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ἀνακούφισιν ἀπάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων καὶ ὄχι τοῦ ἡμίσεως ἕξ αὐτῶν¹⁾.

Διότι ποῖον εἶναι σήμερον τὸ ἀποτέλεσμα ἐκ τοῦ γενομένου

¹⁾ Βλ. ἀγόρευσιν ἐν τῇ Βουλῇ Ἀλ. Παπαναστασίου κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 11ης Ἀπριλίου 1930, ἐπὶ τοῦ σχεδίου Νόμου περὶ κυρώσεως τῆς συμβάσεως περὶ διαλύσεως τῆς ΕΑΠ.

συμψηφισμοῦ ; Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι, ἄλλοι μὲν ἐκ τῶν ἀγροτῶν προσφύγων συμβαίνει, ὄχι μόνον νὰ ἔχωσιν ἐξοφλήσῃ ἅπαντα τὰ χρέη των, ἀλλὰ καὶ νὰ εἰσπράττωσι σημαντικὰ ποσὰ ἐκ πιστωτικοῦ ὑπολοίπου, ἐνῶ ἀντιθέτως ἄλλοι θὰ ἐξακολουθήσωσι παραμένοντες χρεῶσται οὐχὶ μικρῶν ποσῶν καὶ τοῦτο, διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἔτυχε νὰ μὴ ἔχωσιν ἐγκαταλείψῃ περιουσίαν ἐν Τουρκίᾳ.

Αὐτὸ ἀκριβῶς δὲ εἶναι καὶ ἐκεῖνο ὅπερ θεωροῦμεν ὡς βασικὸν σφᾶλμα τῆς ὅλης αὐτῆς ὑποθέσεως τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀνταλλαξίμων. Ὅτι δηλ. τὸ Κράτος εὐρεθὲν πρὸ μιᾶς μάζης ἀνθρώπων ἐχόντων ἀνάγκην τῶν πάντων καὶ μὴ διαθετόντων οὐδὲν περιουσιακὸν σχεδὸν στοιχεῖον, *ἀντὶ νὰ φροντίσῃ κατὰ ποῖον τρόπον θ' ἀπεκαθίστα ὅλους βιωσίμως κατ' ἴσην μοῖραν καὶ ἄνευ οἰασδῆποτε διακρίσεως*, προὔτιμησε νὰ διαθέσῃ τὴν εἰς δισεκατομμύρια ὑπολογισθεῖσαν ἀξίαν τῆς Μουσουλμανικῆς περιουσίας εἰς ὠρισμένην κατηγορίαν ἐξ αὐτῶν καὶ πάλιν ὅμως ὄχι κατὰ τὰς ἀνάγκας των, *ἀλλ' ἀναλόγως τῆς προτέρας περιουσιακῆς καταστάσεώς των*.

Ἦλθε δηλαδὴ καὶ εἶπε τότε τὸ Κράτος εἰς τοὺς πρόσφυγας. Θὰ δώσω βοήθειαν εἰς ἐκείνους ποῦ εἶχαν καὶ πρὶν περιουσίαν, καὶ μάλιστα θὰ πάρουν τὰ περισσότερα, ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔτυχε νὰ εἶχον εἰς τὰς πατρίδας των μεγάλην περιουσίαν (1).

Εἶναι δὲ περίεργον πῶς ἐνῶ ἀρχικῶς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐφαίνετο ὅτι θὰ ἐλάμβανε τὴν ὀρθὴν ὁδὸν, ἐξαίφνης ἐξετραπή ταύτης λαβὸν τὴν κατεύθυνσιν τὴν ὁποίαν εἶδομεν ἄνωτέρω.

Πράγματι ἐὰν ἀναδιφήσῃ τις τὰ πρακτικὰ τῆς Βουλῆς, θὰ ἴδῃ ὅτι, κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1924, εἶχε προταθῆ ἐκ μέρους τοῦ Γ.

1) Ὁ Ἄ. Μιχαλακόπουλος ἀγορεύων ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 14ης Ἰουλίου 1924 ἔλεγε : «λέγω τοὺς ζημιωθέντας ἐκεῖ διότι θὰ μοὶ ἀναγνωρίσητε ὅτι ἂν ὑπῆρχον ἐκεῖ ἄνθρωποι μὴ ἔχοντες περιουσίαν, ἀγρόται αὐτοχειροβίωτοι, δὲν θὰ ἐζήτουν, εἰς Ἑλλάδα ἐρχόμενοι, ἀπόκτησιν περιουσίας. Περὶ αὐτοῦ ὑποθέτω ὅτι εἴμεθα ὅλοι σύμφωνοι. Θὰ ἐζήτουν τὴν ἠθικὴν μόνον προστασίαν τοῦ Κράτους διὰ νὰ ἀνεύρουν ἐργασίαν, ἀλλὰ δὲν θὰ ἐζήτουν νὰ βελτιώσωσι τὴν τύχην των, ἀφοῦ ὑπάρχουν καὶ εἰς Ἑλλάδα ἄνθρωποι αὐτοχειροβίωτοι».

Καφαντάρη (1), ὅπως διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων χρησιμοποιηθῆ ἔν καιρῷ μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τοῦ προσφυγικοῦ δανείου καὶ ἡ ἐγκαταλειφθεῖσα Μουσουλμανικὴ περιουσία.

Σκέψις ὀρθοτάτη, ἣτις ὅμως δυστυχῶς ἐλησμονήθη ἢ μᾶλλον δὲν ὑπερίσχυσεν, ὅτε συνεζητεῖτο ἐν τῇ Βουλῇ τὸ μετέπειτα Ψήφισμα τῆς 7ης Ἀπριλίου 1925, ὅπερ ἀγνοῆσαν τὴν πραγματικότητα, διήρσεσε τοὺς πρόσφυγας εἰς δικαιούχους καὶ μὴ δικαιούχους, καθιερωσαν μὲ ἄλλους λόγους τὸ δόγμα, ὅτι οἱ πρότερον ἀκτήμονες ἐκ τῶν προσφύγων, ἐκεῖνοι δηλ. οἱ ὅποιοι δι' οἰονδήποτε λόγον δὲν ἔτυχε νὰ εἶχον περιουσίαν, δὲν θὰ εἶχον δικαίωμα νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν πανδαισίαν τῆς διανομῆς τῆς Μουσουλμανικῆς περιουσίας.

Καὶ ὅμως, μετὰ τὴν οἰκονομικὴν ἰσοπέδωσιν ὀγκώδους μάζης Λαοῦ, ποικίλων κοινωνικῶν τάξεων, τὴν ὁποίαν ἐπέφερε μία τραγικὴ καταστροφή καὶ μοιραία ἀναστάτωσης, θ' ἀνέμενέ τις ὅτι τὸ Κράτος ἐπωφελούμενον τῆς εὐθέτου καὶ ἀποφασιστικῆς ἐκείνης στιγμῆς, θ' ἄφηνε τέλος νὰ καμφθῆ καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ ἢ, τόσον ἄλλως τε ρευστὴ καὶ συνεχῶς μεταβαλλομένη, ἀστικὴ περὶ ἰδιοκτησίας ἀντίληψις, πρὸς μίαν περισσότερον σύγχρονον, ἐξελιγμένην καὶ συνετὴν ἔννοιαν δικαιοσύνης, ὑπὸ τὴν ἰσορροπικὴν ἐπίδρασιν τῆς ὁποίας, ἀμβλύνονται αἱ κοινωνικαὶ ἀντιθέσεις καὶ εὐσταθεῖ περισσότερον ἢ πλάστιγξ τοῦ μεταπολεμικοῦ Κράτους.

1) Βλ. πρακτικὰ Βουλῆς τῆς 14ης Ἰουλίου 1924.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΝΤΑΛΛΑΞΙΜΩΝ

Δὲν ἀνάγεται βεβαίως εἰς τὰ ὅρια τῆς παρούσης μελέτης, ἢ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀνταλλαγέντων, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης, προσφύγων, πρὸς ἀποζημίωσίν των διὰ τῆς ἀξίας τῆς παρ' αὐτῶν ἐγκαταλειφθείσης περιουσίας.

Ἐπειδὴ ὅμως, ὡς εἶδομεν καὶ ἀνωτέρω, μέγα μέρος τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων συγκαταλέγεται εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην καὶ ἐπειδὴ ὡσαύτως συχνάκις διατυποῦται ἢ ἀξίωσις ὅπως παύσῃ τὸ Κράτος νὰ θεωρῇ τούς, εἴτε ἀγροτικῶς εἴτε ἀστικῶς ἐγκατασταθέντας, πρόσφυγας ὡς ὀφειλέτας του (1), ἐφόσον δὲν ἱκανοποιεῖ τὰς ἀπαιτήσεις των, νομίζομεν σκόπιμον ὅτι θὰ πρέπη νὰ ἐξετάσωμεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ ζήτημα τοῦτο, ὡς τίθεται σήμερον, χωρὶς ποσῶς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς οἵαν-δήποτε ἀπεραντολόγον ἐξιστόρησιν. Ἄλλως τε, ὡς ἀναφέρομεν καὶ ἀλλαχοῦ, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὑπάρχει ἀρκετὰ πλουσία βιβλιογραφία (2), εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ προσφύγῃ ὁ θέλων νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς αὐτό.

Θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι μετὰ τὴν διεξονυχιστικὴν ἐν τῇ Βουλῇ, κατὰ τὸ ἔτος 1930 συζήτησιν, τὴν διεξαχθεῖσαν διὰ τὴν κύρωσιν τῶν συμφωνιῶν τῆς Ἀγκύρας, θὰ ἔπαυε τοῦ λοιποῦ κάθε συζή-

1) Βλ. σχετικῶς κατωτέρω.

2) Βλ. σχετικῶς εἰς σελ. 99. Εἰς τὴν ἐκεῖ δὲ ἀναφερομένην βιβλιογραφίαν, προσθετέον καὶ τὸ ἐξῆς σύγγραμμα: St. Ladas, The Exchange of minorities, Bulgaria, Greece and Turkey, New-York 1932.

τησις ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο. Δυστυχῶς ὅμως ἐξακολουθεῖ εἰσέτι καὶ σήμερον ἢ σχετικῇ κίνησις.

Ἐκ τῶν ὑστέρων δὲ ἀποδεικνύεται ὅτι, οὐχὶ μικρὰν εὐθύνην διὰ τὴν κατεύθυνσιν, ἣν ἔλαβε τὸ ζήτημα τοῦτο, φέρουσιν καὶ οἱ ἐξ ἀρχῆς ὑπευθύνως διαχειρισθέντες αὐτό, οἵτινες ἔσπευσαν ὄχι μόνον νὰ προβοῦν εἰς ἐκτιμήσεις τῶν περιουσιῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι καταφυγόντων προσφύγων, ἀλλὰ καὶ νὰ χορηγήσουν προκαταβολὴν—ὡς τὴν ἐχαρακτήρισαν τότε—ἐναντι τῆς ἀξίας τῶν περιουσιῶν τούτων, χωρὶς ποσῶς νὰ ἀναλογισθοῦν τὰς τεραστίας συνεπείας τῆς τοιαύτης πολιτικῆς. (1)

Οἱ ὑποστηρικαὶ τῆς ἀπόψεως διὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἀνταλλαξίμων, *ἰσχυρίζονται ὄχι μόνον ὅτι ὑφίσταται καὶ σήμερον ἀκόμη σαφῆς νομικὴ ὑποχρέωσις ἐκ μέρους τοῦ Κράτους, ἀλλ' ὅτι εἶναι καὶ δυνατὴ ἢ τοιαύτη εἰς ὀλόκληρον ἀποζημίωσιν τῶν.*

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς τοιαύτης ἀπόψεως στηρίζουν τὰ ἐπιχειρήματά των εἰς τὸ ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, παραιτηθὲν διὰ τῶν συμφωνιῶν τῆς Ἀγκύρας, τοῦ παρὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης ἀναγνωρισθέντος εἰς αὐτοὺς δικαιώματος ἀποζημιώσεως, ὑπεκατεστάθη τοῦτο εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ὀφειλέτιδος Χώρας.

Χωρὶς ὅμως νὰ προτιθέμεθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς ἀτέρμονας νομικὰς ἐπιχειρηματολογίας, ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι τὸ Κράτος ὄχι μόνον *οὐδεμίαν νομικὴν ὑποχρέωσιν ἔχει* διὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἀνταλλαξίμων (2), ἀλλ' ὅτι ἐπίσης τὴν ὑποχρέωσιν τὴν ὁποίαν ἀνέλαβεν διὰ τῶν συμφωνιῶν τῆς Ἀγκύρας, τὴν ἐξεπλήρωσεν πολλαπλασίως.

1) Ὁ νῦν πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης ὁμιλῶν ἐν τῇ Βουλῇ ἐπὶ τῶν συμφωνιῶν τῆς Ἀγκύρας (24-6-1930) ἀνέφερε τὰ ἑξῆς : «... Τόσον δὲ ἀστόχως ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἐγένετο ἡ διαχείρισις, ὥστε καὶ εἰς αὐτοὺς (τοὺς δικαιούχους) νὰ γεννᾶται ἡ ἰδέα ὅτι ἐλάμβανον ἀπέναντι τῆς εἰς αὐτοὺς ἀνηκούσης παρουσίας,..... ».

2) Ἀγορεύων ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίασιν ὁ Ἄλ. Παπαναστασίου, ἐδήλωσε : «... εἶμαι ἀπολύτως πεπεισμένος ὅτι δὲν ὑπάρχει νομικὴ ὑποχρέωσις. Ἐὰν ὑπῆρχε νομικὴ ὑποχρέωσις, δὲν θὰ ἐδίσταζα νὰ εἶπω ὅτι ὑπάρχει νομικὴ ὑποχρέωσις, ἀλλὰ ὑπάρχει ἐν ταύτῳ ἀδυναμία ἐκπληρώσεως αὐτῆς τῆς ὑποχρέωσεως... ».

Ἐκ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἑνδιαφερόμενοι στηρίζουν τὰ δικαιώματά των, οὐδεμία προκύπτει ἔνδειξις ὅτι τὸ Κράτος κατέστη ὀφειλέτης τῶν εἰς Ἑλλάδα καταφυγόντων προσφύγων. Ὑπῆρξε τοῦτο μόνον εἰδικὸς διαχειριστὴς—ἐκκαθαριστὴς τῆς περιουσίας τῆς ἐγκαταλειφθείσης παρὰ τῶν Τούρκων ἐν Ἑλλάδι. Ἡ μόνη δὲ εὐθύνη τοῦ Κράτους, ὡς διαχειριστοῦ τῆς περιουσίας ταύτης, θὰ συνέκειτο εἰς τὴν ἐκ κακῆς διαχειρίσεως ζημίαν. Τοιοῦτόν τι ὅμως δὲν συνέβη, διότι οὐδεμία ἐπῆλθε ζημία εἰς τὰ συμφέροντα τῶν δικαιούχων ἀνταλλαζίμων ἐκ κακῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῆς ἐγκαταλειφθείσης παρὰ τῶν ἀνταλλαγέντων Μουσουλμάνων, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ Κράτος ὄχι μόνον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τύχη τοιαύτης μομφῆς, ἀλλὰ προέβη ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω καὶ εἰς τὴν χορήγησιν πλείστων ὄσων χρηματικῶν παροχῶν.

Ἡ γνώμη δὲ ὅτι, τὸ Ἑλλην. Δημόσιον διὰ τῆς χορηγίσεως προκαταβολῆς εἰς τοὺς δικαιούχους ἔναντι τῆς ἐν Τουρκίᾳ ἐγκαταλειφθείσης περιουσίας των, ἀνεγνώρισεν ἑαυτὸ ὑπόχρεον διὰ τὴν ἀποζημίωσίν των, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὐσταθήσῃ, διότι ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τοῦ Κράτους, εὐρεθέντος τότε ἀπέναντι ὄχι μόνον ἀξιώσεων ἀλλὰ καὶ ἐνὸς κοινωνικοῦ προβλήματος, εἶχε τὴν ἔννοιαν **τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τῶν προσφύγων, διὰ λόγους κοινωνικῆς πολιτικῆς**, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν των καὶ οὐχὶ τῶν δικαιωμάτων των (1). Ἄλλως τε προκαταβολὴ ἔναντι τῆς ἀξίας τῶν ἐγκαταλειφθεισῶν περιουσιῶν δὲν θὰ ἦννοεῖτο, πρὶν ἢ ἡ Μικτὴ Ἐπιτροπὴ προέβαιεν, καθ' ἣν εἶχεν ὑποχρέωσιν, εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν περιουσιῶν.

Ἡ τοιαύτη ὅμως ἐκτίμησις δὲν ἔλαβε ποτὲ χώραν, διότι ἐμεσολάβησε τὸ πραγματικὸν γεγονὸς τῆς διαπιστώσεως ἐκ μέρους τῶν οὐδετέρων μελῶν τῆς Μ. Ἐπιτροπῆς, τοῦ ἀνεφίκτου τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἐγκαταλειφθεισῶν περιουσιῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Τουρκίᾳ, λόγῳ τοῦ ἀφαντάστως μακροῦ χρόνου τὸν

1) Ὅμιλῶν ἐν τῇ Βουλῇ ἐπὶ τῶν συμφωνιῶν τῆς Ἀγκύρας (19.6.30) ὁ τότε Πρωθυπουργὸς Ἐ. Βενιζέλος ἐδήλωσε τὰ ἑξῆς : « Τὰ δοθέντα ἄλλως τε ὑπὸ τοῦ Κράτους πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐδόθησαν οὐχὶ ὡς ἀποζημιώσεις, ἀλλὰ ὡς κρατικὴ ἐπιχορηγία δικαιολογουμένη καὶ ἐκ τῆς ἐθνικῆς καὶ ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης. . . . ».

ὁποῖον θ' ἀπῆται αὐτῇ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ ἀδυνατοῦ τῆς ἀκριβοῦς ἐκτιμήσεως τῶν περιουσιῶν λόγῳ τῶν μεσολαβησάντων γεγονότων. Καὶ πράγματι ἐφόσον σήμερον οἰοσδήποτε θελήσῃ νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκτίμησιν περιουσιακοῦ τινος στοιχείου προσκόπτει εἰς πλῆθος δυσχερειῶν, ἐρωτᾶται πῶς θὰ ἦτο ποτὲ δυνατὴ ἢ ἐξ ἀποστάσεως καὶ μετὰ τὴν πάροδον τόσου χρόνου, ἐκτίμησις τῶν περιουσιῶν τῶν ἀνταλλαγέντων πληθυσμῶν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τίνων στοιχείων θὰ ἐγένετο αὕτη.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους τὰ δύο Κράτη εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην, ν' ἀποδεχθῶν διὰ τῆς συμφωνίας τῆς Ἀγκύρας τὸν γενικὸν μεταξὺ των συμψηφισμὸν πασῶν τῶν ἐξ ἀνταλλαγῆς ἀπορρεουσῶν ἀμοιβαίων ἀπαιτήσεων, ἄνευ οἰασδήποτε ἀξιώσεως ἢ ὑποχρεώσεως, διὰ τυχὸν πιστωτικὸν ἢ χρεωστικὸν ὑπόλοιπον τῶν περιουσιῶν τούτων.

Ἰσχυρίζονται οἱ ἀντίθετα φρονοῦντες, ὅτι τὸ Κράτος διὰ τῆς ἐνεργείας του ταύτης, ἐστέρησε τοὺς ἐνδιαφερομένους ἀνταλλαξιμοὺς πρόσφυγας τοῦ δικαίωματος, ὅπερ εἶχον οὗτοι κατὰ τῆς Τουρκίας, ἐκ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης, διὰ τὴν εἰς ἀκέραιον ἀποζημίωσίν των. Ἀπ' ἐναντίας ὅμως, τὸ δικαίωμα τῶν προσφύγων παρέμεινεν ἰδανικῶς ἄθικτον, ἀπλῶς μόνον κατέστη ἀδύνατος ἢ ἀπαίτησις ἀπὸ τὴν Τουρκίαν, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ ὀφειλέτις χώρα, τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ δικαίωματος τούτου. Τὸ ὅτι δὲ ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ Κράτους κατέστη ἀνεφάρμοστον τὸ δικαίωμα τῶν προσφύγων, δὲν εἶναι νομίζομεν δυνατὸν νὰ ἐπιρριφθῇ νομικὴ εὐθύνη εἰς αὐτό, καθ' ὅτι πλὴν τοῦ ὅτι τὸ Κράτος ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτήσῃ θυσίας παρὰ τῶν ὑπηκόων του διὰ γενικωτέρους ἐθνικοὺς σκοποὺς¹⁾, δὲν δύναται ἐπίσης νὰ στηριχθῇ—κατὰ τὰ παραδεδεγμένα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ—νομικὴ ἀπαίτησις κατὰ τοῦ Κράτους, διὰ ζημίας τῶν πολιτῶν του ἐκ γενικωτέρας σημασίας πολιτικῶν του ἐνεργειῶν. Ἄλλως τε τὸ Κράτος δὲν παρητήθη οἰασδήποτε σαφοῦς ἐνοχικῆς ἀξιώσεως τῶν ἐνδιαφερομένων κατὰ τῆς Τουρκίας, δηλ. τοῦ τυχὸν

¹⁾ Ἀγορεύων ἐν τῇ Βουλῇ (24 Ἰουν. 1930) ὁ Ἀλ. Παπαναστασίου, ἐδήλωσε : «... διότι ἡ σύμβασις τῆς ἀνταλλαγῆς δὲν ἦτο σύμβασις ἀπλῶς μεταξὺ δύο Κρατῶν ἦτο σύμβασις μεταξὺ τῶν δύο Κρατῶν ἀσκούντων προστασίαν κυριαρχικῶ δικαίωματι τῶν συμφερόντων τῶν ὑπηκόων των...».

πιστωτικοῦ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ὑπολοίπου, καθότι τοιαύτη ἀξίωσις, οὔτε ὑπῆρξεν, οὔτε ἦτο γνωστὸν ἂν θὰ προέκυπτε, λόγω τοῦ ὅτι ἡ Μικτὴ Ἐπιτροπὴ δὲν προέβη ποσῶς εἰς τὴν τελικὴν ἔκκαθάρισιν τῶν περιουσιῶν, ὥστε ν' ἀποδειχθῇ ἔαν θὰ προέκυπτε τοιοῦτον ὑπόλοιπον διὰ τὴν ἐν Τουρκίᾳ ἐγκαταλειφθεῖσαν περιουσίαν ὑπὲρ τῶν ἐν Ἑλλάδι καταφυγόντων προσφύγων.⁽¹⁾ Τὸ νὰ στηριχθῇ δὲ κανεὶς καὶ νὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματα ἀπὸ τὰς ἐν Ἑλλάδι γενομένας ἐκτιμήσεις τὸ θεωροῦμεν λίαν ἀφελές.

Ἡ μόνη ὑποχρέωσις, ἣν ἀνέλαβε τὸ Κράτος ἀπέναντι τῶν δικαιούχων, εἶναι ἡ διὰ τῶν συμφωνιῶν τῆς Ἀγκύρας ἀναληφθεῖσα τοιαύτη, πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀπαιτήσεων τῶν δικαιούχων ἀνταλλαξίμων Ἑλλήνων προσφύγων **διὰ τῆς ἀξίας καὶ μόνον τῆς ἀκινήτου περιουσίας, ἣν ἐγκατέλιπον οἱ ἀναχωρήσαντες ἐξ Ἑλλάδος Μουσουλμᾶνοι** ⁽²⁾.

Αὕτη καὶ μόνη εἶναι ἡ τὸ πρῶτον ἀναλαμβανομένη ὑποχρέωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἀπέναντι τῶν προσφύγων.

Ἐρωτᾶται ὁμως, τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην ἐξεπλήρωσε τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, δηλ. διένειμε τὴν ἀξίαν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγκαταλειφθείσης περιουσίας εἰς τοὺς δικαιούχους ἀνταλλαξίμους; Ἐκ τῆς **ἀνταλλαξίμου** περιουσίας (κινητῆς καὶ ἀκινήτου) τῆς περιελθούσης εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον δυνάμει τῆς Συμβάσεως περὶ Ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν τῆς ὑπογραφείσης ἐν Λωζάνῃ τὴν 30ην Ἰανουαρίου 1923⁽³⁾, καὶ ἐξ ἐκείνης ἤτις περιῆλθεν εἰς

1) Ὁ Ἐ. Βενιζέλος ὁμιλῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀνέφερεν : « ἀλλὰ ἰσχυρίζομαι συγχρόνως ὅτι εἶναι ὄχι ἀπλῶς ἀμφίβολον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἀπίθανον ὅτι ἡ ἐκτίμησις τῶν περιουσιῶν εἴτε ἀτομική, εἴτε συνολική, εἴτε συνοπτική, θὰ ἔδιδεν ἀποτελέσματα ὑπερβολικὰ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ».

2) Οὐδέποτε ἐπιτρέπεται εἰς τὰ Κράτη νὰ χορηγῶσιν ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ των ἀποζημιώσεις διὰ ζημίας ὠρισμένης κατηγορίας πολιτῶν, παρὰ μόνον ὅταν αἱ ἀποζημιώσεις αὗται προώρισται νὰ ἱκανοποιήσωσι **κοινωνικὴν ἀνάγκην** καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀντοχῆς τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ δημοσιονομικὴ αὕτη ἀρχὴ ἀνεγνωρίσθη μεταπολεμικῶς παρ' ὄλων τῶν Κρατῶν μὴδὲ τῶν νικητῶν ἐξαιρουμένων, ὅσον ἀφορᾷ δηλ. τὴν ἀποζημίωσιν πολιτῶν των, οἵτινες ἐζημιώθησαν ἐκ τοῦ πολέμου.

3) Ἐκυρώθη διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 25 Αὐγ. 1923. (Ἐφ. Κυβ. 238 Α' 1923).

τὴν κυριότητα τοῦ Ἑλλ. Δημοσίου δυνάμει τῶν συμφωνιῶν μεταξὺ Ἑλληνικῆς καὶ Τουρκικῆς Κυβερνήσεως αἵτινες ὑπεγράφησαν ἢ μὲν πρώτη τὴν 1 Δεκεμβρίου 1926 ἐν Ἀθήναις (¹), ἢ δὲ ἑτέρα τὴν 10ην Ἰουνίου 1930 ἐν Ἀγκύρᾳ (²).

Ἄπασα ἡ ἀνωτέρω περιουσία παρεδόθη εἴτε εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀντίκρουσμα τῶν ἐκδοθεισῶν ὁμολογιῶν πρὸς ἀποζημιώσεις τῶν δικαιούχων ἀνταλλαξίμων, εἴτε εἰς τὴν ΕΑΠ διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων.

Ἐὰν τώρα ὑπολογίσωμεν τὴν ἀξίαν τῆς εἰς τὴν Ε.Τ.Ε. παραδοθείσης περιουσίας, ὡς καὶ τῆς εἰς τὴν Ε.Α.Π. τοιαύτης, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀθροίσωμεν τὰ μέχρι τοῦδε καταβληθέντα ποσὰ, εἴτε εἰς μετρητὰ εἴτε εἰς ὁμολογίας, δι' ἀποζημιώσεις τῶν ἀστῶν καὶ ἀγροτῶν ἀνταλλαξίμων προσφύγων, θὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι τὸ Ἑλ. Κράτος διέθεσε πολλαπλασίως μεγαλύτερα ποσὰ ἀπὸ τὴν ὑποτιθεμένην ἀξίαν τῆς ἀνωτέρω μουσουλμανικῆς περιουσίας.

Τὸ γεγονός τοῦτο προκύπτει σαφῶς ἐκ τοῦ παρατιθεμένου εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος πίνακος (³).

Ἄς δεχθῶμεν ὅμως πρὸς στιγμὴν, ὅτι τὸ Κράτος εἶναι πράγματι ὑπόχρεον ν' ἀποζημιώσῃ τοὺς ἀνταλλαξίμους πρόσφυγας μὲ τὴν ἀξίαν τῆς περιουσίας τὴν ὁποίαν ἐγκατέλειψαν.

Ἐρωτᾶται ποία εἶναι ἡ ἀξία τῆς περιουσίας ταύτης; Δὲν πιστεύομεν νὰ ὑποστηριχθῇ σοβαρῶς ὅτι ἡ ἀξία τῆς περιουσίας ταύτης, εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποίαν καθώρισαν αἱ διάφοροι ἐν Ἑλλάδι λειτουργήσασαι ἐκτιμητικαὶ ἐπιτροπαί, (⁴) καθότι αἱ ἐκτιμήσεις αὗται εἶναι γνωστὸν ὅτι δὲν ἐγένοντο ἐπὶ τῇ βάσει πραγματικῶν στοιχείων, ἀλλ' ἐστηρίχθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ὑπευθύνους δηλώσεις τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ εἰς μαρτυρικὰ καταθέσεις.

Διὰ τὰς μαρτυρικὰς ταύτας καταθέσεις ἔχομεν νὰ προσθέ-

¹) Ἐκυρώθη διὰ τοῦ Ν. 3372 (Ἐφ. Κυβ. 55 Α', 1927).

²) Ἐκυρώθη διὰ τοῦ Ν. 4793 (Ἐφ. Κυβ. 226 Α', 1930).

³) Βλ. εἰς Παράρτημα Πίνακα Η'.

⁴) Αὗται ἦσαν 1163, ἐπεδίκασαν δὲ ἐν συνόλῳ εἰς 482.818 δικαιούχους Λίρας Τουρκίας χρυσᾶς 257.855.405 ἢ δοχ. 85.092.283.650.

σωμεν ὅτι, εὐρέθησαν μάρτυρες οἱ ὅποιοι συνέβη νὰ ἐνθυμοῦνται λεπτομερῶς τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα ἄλλων δικαιοῦχων, οὐχὶ κατοίκων ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου, ἀλλὰ κατοίκων μιᾶς οἰασ-
δήποτε ἐτέρας περιοχῆς, ἐνῶ εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ παρόντων ἀκόμη ἐν τινι χωρίῳ τῶν κατοίκων εἶναι ἀδύνατον νὰ λάβητε ἀπὸ τὸ Κοινοτικὸν συμβούλιον πληροφορίας ἀκριβεῖς περὶ τῆς περιουσιακῆς καταστάσεως αὐτῶν. (1)

Ἐπίσης πολλοὶ δικαιοῦχοι εἰς τὰς ὑποβληθείσας παρ' αὐτῶν δηλώσεις ἀξίας τῆς ἐγκαταλειφθείσης περιουσίας των, ὑπελόγι-
σαν τὸ ποσὸν εἰς Λίρας Τουρκίας χαρτίνας, χωρὶς νὰ ἀναγρά-
ψωσιν ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ χαρτίνων ἢ χρυσῶν Λιρῶν Τουρκίας. Ὡσαύτως οἱ ἄστοι δικαιοῦχοι κινητῶν περιουσιῶν ἐδήλωσαν ὑπερβολικὰ ποσά, πρᾶγμα τὸ ὅποιον δὲν ὑπῆρξεν εὐχέρεια νὰ ἐξακριβωθῇ δι' ἄλλων στοιχείων, εἰμὴ μόνον διὰ μαρτυρικῶν καταθέσεων. (2)

Διὰ πάντα ταῦτα ὅμως, ἃς ὁμολογηθῆ ὅτι βαρύνεται τὰ μέ-
γιστα καὶ τὸ Κράτος, ὅπερ ἀπέφυγεν ὄχι μόνον νὰ καθορίσῃ ἐκ
τῶν προτέρων εἰδικὴν ἐνιαίαν δικονομίαν διὰ τὰς τοιαύτας ἐκ-
τιμήσεις, ἀλλὰ παρέλειψε ταυτοχρόνως νὰ ὀρίσῃ, ὅτι ἐν τοῦλά-
χιστον ἐκ τῶν μελῶν ἐκάστης ἐκτιμητικῆς Ἐπιτροπῆς θὰ
προήρχετο ἐκ τοῦ δικαστικοῦ κλάδου. (3) Δηλαδή τὸ Κράτος

1) Ὁ Φ. Μανουηλίδης ἀγορευὼν ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνε-
δρίασιν τῆς 24 Ἰουνίου 1924 ἀνέφερεν ὅτι τὸ σύστημα τῆς συλλογῆς
δηλώσεων τῶν ἐνδιαφερομένων πρὸς ἐξακριβῶσιν τῆς ἀξίας τῆς ἐγ-
καταλειφθείσης περιουσίας των, δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι λυσιτελές, κα-
θότι ὁ καθεὶς ὅταν πρόκειται νὰ δηλώσῃ τὴν περιουσίαν του κολα-
κεύεται νὰ πιστεῦῃ ὅτι ὅσα περισσότερα γράφει τόσον περισσότερα θὰ
λάβῃ.

Ἐπίσης κατέκρινε τὴν τότε Κυβέρνησιν διὰ τὴν ἀτέλειαν ὀργα-
νώσεως τοῦ καθιερωθέντος συστήματος.

2) Ἡ ἀναλογία τῆς δηλωθείσης ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων δικαι-
οῦχων *κινητῆς* περιουσίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν *ἀκίνητον*, εἶναι 38 πρὸς
62. (βλ. ἀγόρευσιν Ἐ. Βενιζέλου ἐν τῇ Βουλῇ, τὴν 24ην Ἰουνίου 1930).

3) Βλ. Κ. Μητρομελέτη, ἄλλοτε Δ/ντοῦ τῆς Ἀνταλλαγῆς, ἄρθρον
εἰς περιοδικὸν «Ἐργασία» τῆς 15 Μαρτίου 1930, ἐνθα ἀναφέρονται
τὰ ἑξῆς :

«... Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παρίδωμεν ὅτι ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς
συστάσεως τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ ἰδίᾳ ἢ μὴ τοποθέτησις εἰς τὰς Ἐπι-
τροπὰς, ὡς Προέδρου Δικαστοῦ, ἢ ὑπαλλήλου, ὅστις πάντως θὰ ἀπε-

ἐν τῇ σπουδῇ του—δικαιολογημένη ἴσως τότε—πρὸς ἐξεύρεσιν ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν τῆς ἀξίας τῆς ἐγκαταλειφθείσης ἐν Τουρκίᾳ περιουσίας, παρέλειπε νὰ λάβῃ ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέτρα, ἅτινα καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ Δημοσίου θὰ ἐξησφάλιζον, ἀλλὰ καὶ ταῦτοχρόνως θὰ ἐπροστάτευον τὴν τάξιν ἐκείνην ἐκ τῶν προσφύγων ἥτις, λόγῳ ἀκριβῶς τοῦ τοιούτου ἐπισφαλοῦς τρόπου ἐκτιμήσεως, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιστῆ εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς ἐξογκώσεως τῶν ἀπαιτήσεών της.

Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἠναγκάσθη ἐκ τῶν ὑστέρων τὸ Κράτος νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς προσωρινὰς *περικοπὰς* ἐπὶ τῶν πρωτοβαθμίως ἐπιδικασθέντων ποσῶν, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπαναεξετάσεως τῶν ἀρχικῶν ἐπιδικαστικῶν πράξεων.

Ἐποστηρίζουν πάλιν ἄλλοι τὴν ἐξῆς ἄποψιν. Ἐφόσον ἡ ἐγκαταλειφθεῖσα ἐν τῷ συνόλῳ της περιουσία ἐν Τουρκίᾳ, εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἐπιδικασθείσης παρὰ τῶν ἐκτιμητικῶν Ἐπιτροπῶν τοιαύτης (1), τί σὰς ἐνδιαφέρει ἐὰν ἢ κατὰ μέρος εἰς τοὺς διαφόρους δικαιούχους ἐπιδικασθεῖσα, δὲν εἶναι καὶ ἡ πραγματικὴ τοιαύτη; Ἐὰν παρατηροῦνται ἀνωμαλίας—ἢ διὰ νὰ κυριολεκτήσωμεν αὐθαίρετοι οἰκειοποιήσεις ἀλλοτρῶν ἀπαιτήσεων—μόνοι δικαιούμενοι νὰ διαμαρτυρηθῶσιν εἶναι οἱ ἐνδιαφερόμενοι πρόσφυγες καὶ ὄχι τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος.

Ὡραία ἀληθῶς καὶ ἀπαράμιλλος ἀντίληψις δικαιοσύνης καὶ ἠθικῆς. Οὔτε ὀλιγώτερον οὔτε περισσότερον δὲν ζητοῦσιν οἱ τοι-

τέλει μίαν ἐγγύησιν, ἦτο κατὰ βάσιν σφαλερὸς, διότι εἰς τοὺς ἰδίους ἐνδιαφερομένους δικαιούχους ἔδιδε τὸ δικαίωμα τῆς κρίσεως ἐπὶ τῶν ἰδίων των περιουσιῶν, ὡς καὶ τῶν περιουσιῶν τῶν συγγενῶν καὶ φίλων των καὶ τῶν συγχωρίων αὐτῶν. Ἐπὶ τῆς ψηφίσματι διατάξεις τινές, προβλέπουσαι διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς κρίσεως τῶν προσωπικῶν καὶ συγγενικῶν περιουσιῶν τῶν μελῶν τῶν Ἐπιτροπῶν, ἀλλ' εἶναι παγκοίνως γνωστὸν, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκτιμήσεως ἠσκήθη ἀνήκουστος συναλλαγὴ μεταξὺ τῶν περισσοτέρων μελῶν τῶν διαφόρων Ἐπιτροπῶν, μὴ δικαιολογοῦσα οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον σεβασμὸν ἔναντι τῶν ἐκδοθεισῶν ἀποφάσεων ὑπὸ τῶν πρωτοβαθμίων Ἐκτιμητικῶν Ἐπιτροπῶν».

1) Ὁ Β. Ἀρτεμιάδης ἀγορεύων ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 24ης Ἰουνίου 1924, ὑπελόγησε τὴν ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ Θράκῃ ἐγκαταλειφθεῖσαν περιουσίαν εἰς 350 ἑκατομμύρια Λιρῶν Ἀγγλίας.

αὐτα ἰσχυρίζομενοι, παρὰ τὸ ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ Κράτος ὡς κανόνα δικαίου τὰς μεταξὺ τῶν προσφύγων γενομένας ἀπάτας. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ ν' ἀναγνωρισθοῦν ἐπίσης ὡς νόμιμοι αἱ ἀπαιτήσεις ὄλων ἐκείνων, τῶν εἰς Ἑλλάδα καταφυγόντων προσφύγων, οἱ ὅποιοι οἰκειοποιήθησαν τὰ δικαιώματα ἰδιοκτησίας τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων χιλιάδων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐπέπρωτο νὰ μὴ ἐπιζήσωσι τῆς φοβεραῆς καταστροφῆς·

Δὲν θὰ ἀσχοληθῶμεν ποσῶς μὲ τὰ ἐπιχειρήματα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἰσχυρίζονται, ὅτι εἶναι δυνατὴ ἂν μὴ ἢ εἰς τὸ ἄρτιον ἀποζημίωσις τῶν ἀνταλλαξιμῶν, πάντως ὅμως ἢ χορήγησις καὶ ἐτέρου ποσοστοῦ, διὰ μόνης τῆς ἀξίας τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγκαταλειφθείσης Μουσουλμανικῆς περιουσίας.

Καίτοι δέ, διὰ τοὺς γνωρίζοντας τὰ πράγματα εἶναι προφανῆς οὐτοπία ὁ τοιοῦτος ἰσχυρισμός, ἐν τούτοις ὑπῆρξαν ἀρκετοὶ, οἵτινες δὲν ἠσθάνθησαν καμμίαν δυσκολίαν, ὄχι μόνον εἰς τὸ νὰ ἰσχυρισθῶσιν ἀπλῶς τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ νὰ ζητῶσι τὴν ἀνακήρουξιν ὡς μεγαλοφυῶν τῶν διαφόρων ἀλχημιστικῶν σχεδίων των, λησμονοῦντες ὅτι γεγονὸς ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως εἶναι, ὅτι, ἐφόσον παρέρχεται ὁ χρόνος, ἐπὶ τοσοῦτον μειοῦται ἢ ἀξία τῆς Μουσουλμανικῆς περιουσίας. (1) (2)

1) Ὁ νῦν Πρωθυπουργὸς Π. Τσαλδάρης ἀγορεύων ἐν τῇ Βουλῇ τὴν 24ην Ἰουνίου 1930, ἀνέφερε τὰ ἑξῆς :

«..... Δυστυχῶς οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐνταῦθα ἐγκαταλειφθεῖσα Μουσουλμανικὴ περιουσία, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ μόνον, κατόπιν τῆς συμβάσεως, περιορίζονται αἱ ἀξιώσεις τῶν προσφύγων, δὲν θὰ ἐπαρκέσῃ νὰ καλύψῃ οὐδ' ἐκεῖνα τὰ ποσὰ τὰ ὅποια κατεβλήθησαν ἤδη εἰς τοὺς πρόσφυγας.....», καὶ ἀλλαχοῦ, «.... πρέπει νὰ μάθῃ ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς, ὅτι ἀπὸ σήμερον βαρύνεται ὀριστικῶς μὲ 3 1/2 δισεκατομμύρια δραχμῶν, τὰ ὅποια δὲν θὰ καλύψουν τὰ κτήματα τῆς Μουσουλμανικῆς περιουσίας»

2) Βλ. Κ. Μητρομελέτη, ἄρθρον εἰς περιοδικὸν «Ἔργασια» τῆς 15-3-1930, ὅστις ὅμως σημειωτέον, ὅτι ἀρχικῶς ὅτε συνεζητεῖτο, παρὰ τῆς διὰ τὰ προσφυγικὰ ζητήματα Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, τὸ ζήτημα τῆς πληρωμῆς τῶν δικαιούχων τοῦ συμπληρωματικοῦ Μητρώου, ὑπεστήριξε τὴν ἀποψιν ὅτι ἦτο ἐξησφαλισμένη ὅπωςδήποτε αὔξησις κατὰ 25 % τῆς ἀξίας τῶν μουσουλμανικῶν κτημάτων, ἀπὸ ἐκείνην ἦν ἀνέφερε τὸ κτηματολόγιον τῆς ΕΤΕ.—Βλ. σχετικῶς εἰς Πρακτικὰ τῆς ἀνωτέρω Ἐπιτροπῆς (28 Φεβρ. 1928).

Ἐὰς μὴ καταγγείλουν τώρα καὶ ἡμᾶς οἱ ἀντίθετα φρονοῦντες ὅτι εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐκφραζόμενας ἀντιλήψεις μας διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο, μᾶς ὤθει ἄκρατος ἀντιπροσφυγικὴ διάθεσις, ὡς εἴθισται νὰ λέγεται δι' ὅσους δὲν συμφωνοῦν μὲ τὰς γνώμας ἐκείνων, οἵτινες εἴτε ἐξ ἰδίου συμφέροντος εἴτε δι' ἄλλους λόγους, ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ ὑποστηρίζουν τὴν θεωρίαν τῶν ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων τῶν προσφύγων.

Μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς ἡ κατηγορία αὕτη. Πρόσφυγες καὶ ἡμεῖς, δὲν θὰ ἦτο ποσῶς δυνατὸν ν' ἀποβῶμεν ἐπικριταὶ δικαίων καὶ ἐν ταύτῳ πραγματοποιησίμων δικαιωμάτων των. Ἐχομεν ὅμως τὴν γνώμην, ὅτι τὸ **ζήτημα τοῦτο πρέπει ν' ἀντικρύζεται πλέον σήμερον**, ὅχι μὲ τὰ ἐπιχειρήματα τῆς τυχὸν νομιμότητος, ἀλλὰ μὲ ρεαλιστικὴν καθαρῶς ἀντίληψιν καὶ μὲ τὴν ἀμείλικτον καὶ ψυχρὰν λογικὴν τῆς καταστάσεως τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Κράτους. (1)

Ἐὰς μὴ αὐταπατῶνται δὲ οἱ ἐνδιαφερόμενοι καὶ ἄς μὴ βαυκαλίζωνται μὲ χιμαιρικὰς ἐλπίδας. Ἐὰς ἀποβάλουν τὴν ἀμβλυωπίαν καὶ ἄς ἀντιληφθοῦν, ὅτι ὅπως εἶναι σήμερον τὰ πράγματα, εἶναι παντελῶς ἀδύνατος οἰαδήποτε καταβολὴ καὶ νέου ποσοστοῦ ἀποζημιώσεων, χωρὶς νὰ διασαλευθῇ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ βᾶθρον τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ Ἐθνους.

*
* *

1) Βλ. σχετικῶς :

α) Λόγον προγραμματικὸν τοῦ νῦν Πρωθυπουργοῦ Π. Τσαλδάρη ἐκφωνηθέντα τὸν Σεπτέμβριον 1932 ἐν Πάτραις (Ἐφημερὶς «Πρωΐα» Ἀθηνῶν τῆς 19/9/1932).

β) Λόγους προγραμματικοὺς Ἐ. Βενιζέλου ἐκφωνηθέντας ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ τὴν 2αν Μαρτίου 1933, καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν 27ην Φεβρουαρίου 1933 (Ἐφημ. «Ἐλευθ. Βῆμα» Ἀθηνῶν τῆς 28ης Φεβρ. καὶ 3ης Μαρτίου 1933).

γ) Ἀγορεύσεις Γ. Καφαντάρη καὶ Γ. Κονδύλη ἐν τῇ Βουλῇ, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 25ης Ἰουνίου 1930, ἐπὶ τῶν συμφωνιῶν τῆς Ἀγκύρας.

δ) Ὅμοίως, κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίασιν καὶ διὰ τὸ αὐτὸ θέμα ἀγόρευσιν Φ. Μανουηλίδου.

ε) Π. Δερτιλῆ, ἄρθρον εἰς περιοδικὸν «Πειθαρχία» τῆς 22 Φεβρουαρίου 1931.

Μετὰ τὴν κύρωσιν τῶν συμφωνιῶν τῆς Ἀγκύρας εἶχε κοπάση, ὅπωςδὴποτε, ὁ θόρυβος πέριξ τοῦ ζητήματος τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀνταλλαξίμων προσφύγων.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς ὅμως τοῦ 1933, προέκυψεν ἕτερον συναφές ζήτημα, τὸ τῆς καταβολῆς εἰς τοὺς ἀνωτέρω πρόσφυγας τοῦ παρακρατηθέντος κατὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἀποζημιώσεων των ἐκ μέρους τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ποσοστοῦ, **τοῦ λεγομένου 25 %**. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει ὡς κάτωθι.

Ὅτε παρεδόθησαν ἐκ μέρους τῆς Διευθύνσεως Ἀνταλλαγῆς εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τὰ πρῶτα Μητροῶα δικαιούχων Ἀνταλλαξίμων (Νοέμβριος 1926), ἡ Τράπεζα φοβουμένη μήπως δὲν θὰ ἐπήρκει ἡ ὑπολογισθεῖσα ἀξία τῆς ἀνταλλαξίμου Μουσουλμανικῆς περιουσίας πρὸς πληρωμὴν τοῦ συνόλου τῶν δικαιούχων, ἐδίστασε νὰ πληρώσῃ τότε τὸ ποσὸν ὅπερ ἀνεγράφετο εἰς τὰ Μητροῶα. Προέτεινε δὲ καὶ ἐγένετο ἀποδεκτόν, ὅπως πληρώσῃ μόνον τὸ 60 % τοῦ ἀναγραφομένου καταβλητέου ποσοστοῦ, καὶ ἐὰν μετὰ τὴν πληρωμὴν ἀπάντων τῶν δικαιούχων ἤθελεν ὑπάρξῃ ὑπόλοιπον, καταβάλλῃ καὶ τὸ ὑπόλοιπον 40 %.

Τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ 20 ἡμέρας σχεδόν. Κατόπιν ὅμως ἐντόνων διαμαρτυριῶν τῶν ἐνδιαφερομένων, ἡ Τράπεζα ἀνεβίβασε τὸ ποσοστὸν ἀπὸ 60 % εἰς 75 %. Εἶχε προβῆ δὲ εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην ἡ Ε.Τ.Ε κατόπιν σχετικῆς πράξεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Τοιοτοτρόπως ἔκτοτε δὲν καταβάλλεται εἰς τοὺς δικαιούχους ἀνταλλαξίμους ὀλόκληρον τὸ ποσοστὸν τῆς ἐπιδικασθείσης εἰς ἕκαστον ἀποζημιώσεως, ὅπερ καθώρισε νὰ πληρώνεται τὸ Ψήφισμα τῆς 7ης Ἀπριλίου 1925, ἀλλὰ μόνον τὸ 75 % τούτου (1). Διὰ τὸ ὑπόλοιπον 25 % ἀφέθη νὰ ῥυθμισθῇ τοῦτο ἀργότερον. Οὕτω ἐδημιουργήθη τὸ περίφημον (!) αὐτὸ ζήτημα τοῦ 25 %.

1) Ὁ Ἐ. Τσουδερός ἀναγράφει περὶ τοῦ ζητήματος τούτου (βλ. Ἡ ἀποζημίωσις τῶν Ἀνταλλαξίμων, Ἀθῆναι 1927 σελ. 91) τὰ ἑξῆς :

« . . . Οὕτω ἡ εἰς Λίρας Τουρκίας καταβλητέα προκαταβολὴ εἰς τοὺς ἐν τῷ πρώτῳ Μητροῶφ ἐγγεγραμμένους δικαιούχους μετατρεπομένη εἰς δραχμὰς ἀνήλθεν εἰς 4 δισεκατομμύρια περίπου.—Ἡ ἀναλογία ἐπομένως μεταξὺ τοῦ δανείου (τότε 3 δισεκατομμ. δραχμῶν) καὶ τοῦ καταβλητέου ποσοῦ ἦτο 75 % τοῦ πληρωτέου εἰς ἕκαστον νομίμου ποσοστοῦ. Ἐκ τοῦ ποσοστοῦ δὲ τούτου τὰ μὲν 20 % ἦσαν καταβλητέα τοῖς μετρητοῖς, τὰ δὲ 80 % εἰς ὀμολογίας».

Καὶ ἀρχικῶς μὲν εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἐνέργεια αὕτη δὲν ἐστηρίζετο εἰς Νόμον. Ἐνομιμοποιήθη δὲ τὸ πρῶτον, **κατὰ τρόπον ὅμως ὄχι ἄμεσον ἀλλ' ἔμμεσον**, διὰ τῆς Συμβάσεως τῆς 14ης Ἀπριλίου 1928 (1) μεταξὺ Δημοσίου καὶ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἔνθα (2) ἀναφέρεται ὅτι «... τὸ ποσὸν τοῦ νέου δανείου... θέλει διατεθῆ πρὸς ἐξόφλησιν τῶν 75 % τοῦ ποσοστοῦ τοῦ ἀναλογοῦντος εἰς τοὺς δικαιούχους... ἐκ τῆς πρώτης νομίμου προκαταβολῆς τῆς ἀποζημιώσεως αὐτῶν».

Τὸ 25 % ὑπολογίζομεν ὅτι θ' ἀνέλθῃ εἰς τὰ ἑξῆς ποσά :

Ἄστοι

α) δι' ἀποζημιωθέντας	δρ.	2.368.264.397	
β) δι' ὑπολειπόμενους			
ν' ἀποζημιωθῶσι	»	106.509.000	δρ. 2.474.754.397

Ἀγρόται

α) δι' ἀποζημιωθέντας	δρ.	721.756.860	
β) δι' ὑπολειπόμενους			
ν' ἀποζημιωθῶσι	»	304.138.560	» 1.025.895.420

Γενικὸν σύνολον δρ. 3.500.649.817

Ἄν δὲ εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο προσθέσωμεν καὶ τὴν ἀναλογίαν 25 % τῶν δικαιούχων ἐκείνων διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἐλήφθη εἰσέτι πρόνοια ἀποζημιώσεως καὶ ὅπερ ὑπολογίζομεν εἰς 185 ἑκατομμύρια, τότε **τὸ σύνολον τοῦ ἀπαιτηθῆσομένου ποσοῦ διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ 25 % εἰς τοὺς ἀνταλλαξίμους δικαιούχους πρόσφυγας (ἀνερχομένους εἰς 482.818) ὑπολογίζομεν ὅτι θ' ἀνέλθῃ εἰς δρ. 3.685.649.817.**

Τὴν καταβολὴν ὅμως τοῦ ποσοῦ τούτου θεωροῦμεν **τελείως ἀνέφικτον** ὑπὸ τὰς παρούσας οἰκονομικὰς συνθήκας, διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους :

1) Διὰ τὸν λόγον, ὅτι, ἡ ἔκδοσις ἴσου ποσοῦ ὁμολογιῶν με ἀντίκρουσμα τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ἐν Ἑλλάδι Μουσουλμανικὴν

1) Βλ. Ἐφ. Κυβ. 63Α'. 1928.

2) Βλ. ἄρθρ. 13 παραγρ. 2, ἔδαφ. β'.

περιουσίαν, είναι αδύνατος ἔνεκα τοῦ ὅτι ἡ περιουσία αὕτη ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἀποδεικνύομεν δὲν θὰ καταστῆ δυνατὸν νὰ καλύψῃ, οὔτε τὰς ἤδη ἐκδοθείσας καὶ χρησιμοποιηθείσας ὁμολογίας διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἀνταλλαξίμων προσφύγων.

Οἰαδήποτε δὲ ἐκδοσις νέων ὁμολογιῶν ἄνευ ἀντικρύσματος θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν—καὶ ἐὰν ἀκόμη ὑπῆρχεν ἡ ἐγγύησις τοῦ Δημοσίου—τὴν μείωσιν τῆς ἀγοραίας ἀξίας ὅχι μόνον τῶν ἤδη ἐν κυκλοφορίᾳ παλαιῶν ὁμολογιῶν, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως καὶ τὴν ὑποτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν διαφόρων ἄλλων τίτλων.

2) Διότι θὰ ἦτο ἄδικος οἰαδήποτε πρὸς τοῦτο ἐνέργεια τοῦ Κράτους, πρὶν ἢ τοῦτο ἀποζημιώσῃ καὶ τὴν κατηγορίαν ἐκείνην τῶν ἀνταλλαξίμων προσφύγων τῶν δικαιούχων ἀποζημιώσεως, διὰ τοὺς ὁποίους **οὐδεμία μέχρι τοῦδε ἐλήφθη πρόνοια περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ ἀποζημίωσις των.**

Οἱ πρόσφυγες τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι οἱ ἑξῆς :

α) Οἱ κριθέντες ὑπὸ τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ὡς ἀνταλλάξιμοι, ἀλλ' ἀφικθέντες εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1925. Οὗτοι ὑπολογίζονται εἰς 4 χιλιάδας περίπου.

β) Οἱ ἐξ αἰχμαλωσίας ἢ ὁμηρίας ἐπανελθόντες μετὰ τὴν 31. 12. 1925 καὶ οἱ ὁποῖοι ὑπολογίζονται εἰς χιλίους τοῦλάχιστον.

γ) Τὰ ὄρφανὰ παρ' ὄρφανοτροφείοις τῶν ὁποίων ἡ περιουσία οὐδαμῶς ἐδηλώθη· ταῦτα ὑπολογίζονται ὅτι ἀνέρχονται εἰς 15.000 περίπου.

δ) Οἱ ἐξ ἠτιολογημένης αἰτίας πραγματικῶς ἐκπρόθεσμοι οἱ μὴ συμπεριληφθέντες ποσῶς εἰς ἀποζημιώσεις (ἢ διὰ πρωτοτύπου δηλώσεως ἢ διὰ συμμετοχῆς εἰς κληρονομίαν) καὶ οἱ ὁποῖοι ὑπολογίζονται εἰς 20 χιλιάδας περίπου (1).

Διὰ πάντας τούτους ἀνερχομένους εἰς 40.000 περίπου, **ὑπολογίζεται ὅτι θ' ἀπαιτηθῆ ποσὸν δραχμῶν 556.000.000 ἄνευ τοῦ 25 %.**

1) Ἐς σημειωθῆ ὅτι ἡ πληρωμὴ τούτων θὰ εἶναι ἐφικτὴ μόνον μετὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ὀνομαστικοῦ εὐρετηρίου τῶν μέχρι τοῦδε ἀποζημιωθέντων προσφύγων, ἵνα ἀποδειχθῆ κατὰ πόσον ἔλαβον χώραν διπλοεκδικάσεις καὶ διπλοπληρωμαί.

3) Διότι ἤδη σήμερον εἶναι ὑποχρεωμένον τὸ Κράτος νὰ ἐξεύρη τὰ ἀπαιτούμενα ποσὰ διὰ τὴν *πληρωμὴν ἀνειλημμένων ὑποχρεώσεων ἔναντι προσφύγων*, δικαιουμένων ἀποζημιώσεως, βάσει τῶν κειμένων Νόμων καὶ μὴ πληρωθέντων εἰσέτι.

Τὸ ποσὸν τοῦτο ὑπολογίζομεν ὅτι θ' ἀνέλθη εἰς **1.224.000.000** δραχμᾶς⁽¹⁾ ὡς ἑξῆς :

α) Διὰ τοὺς ἤδη κατεχωρημένους εἰς Μητρῶα παραδοθέντα εἰς τὴν Ε. Τ. Ε. Δρ. 314.000.000.—

β') Διὰ μέλλοντας νὰ καταχωρηθοῦν εἰς ἄστικά μητρῶα » 300.000.000.—

γ) Διὰ καταγομένους ἐκ Κωνσταντινουπόλεως (Ν.5170) » 500.000.000.—

δ) Διὰ πληρωμὴν εἰς τοὺς ἀγρότας τῶν προκυπτόντων μετὰ τὸν συμψηφισμόν τῶν ἀποζημιώσεων τῶν πιστωτικῶν ὑπολοίπων (ἐπὶ πλέον τῶν προβλεφθέντων διὰ τοῦ Νόμου 5207, 250 ἑκατομμυρίων)- 110.000.000.—

Καὶ 4) Διότι ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον σήμερον ἐπείγει διὰ τὸ Κράτος εἶναι ἡ συμπλήρωσις τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων καὶ οὐχὶ ἡ καταβολὴ ἀποζημιώσεων. Διὰ τὴν ἀποκατάστασιν δὲ ταύτην ἀπαιτεῖται κατ' ἐλάχιστον ὄριον, ποσὸν δρ 1.500.000.000 εἰσέτι.

Καὶ ἐρωτᾶται ἤδη. Ἐφόσον τὸ Κράτος ἔχει *ἄμεσον ὑποχρέωσιν νὰ ἐξεύρη ποσὸν Δραχ. 3.280.000.000 περίπου πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν πληρωμὴν ἀνειλημμένων ὑποχρεώσεων ὡς καὶ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν προσφύγων ἐκείνων περὶ ὧν οὐδεμία εἰσέτι ἐλήφθη πρόνοια, πῶς εἶναι ποτὲ δυνατὸν πρὶν ἢ συντελεσθοῦν ὅλα τ' ἀνωτέρω, νὰ γίνετα*

1) Δὲν ἀναφέρομεν καὶ τὰς ἐπιβληθείσας παρὰ τῆς Διευθύνσεως Ἀνταλλαγῆς περικοπᾶς, ἀνερχομένας εἰς τὸ ποσὸν τῶν δρχ. 892.818.000 περίπου, καθότι αὗται πρόκειται, ὡς πληροφορούμεθα, νὰ καταστῶσιν ὀριστικαὶ δι' εἰδικοῦ Νόμου.

καὶ σκέψεις ἀκόμη περὶ καταβολῆς τοῦ 25 % (1) ὑπολογιζομένου εἰς δραχ. 3.685.649.817 χωρὶς νὰ συμπεριλαμβάνεται εἰς αὐτὸ καὶ ἡ ἐν περιπτώσει ἐκδόσεως νέων ὁμολογιῶν ἐπιβάρυνσις τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ ἐτησίας δαπάνης 163 περίπου ἑκατομμυρίων, πρὸς πληρωμὴν τῶν τόκων.

Χωρὶς ὅμως ποσῶς νὰ ληφθῶσι ταῦτα ὑπ' ὄψει **ὑπεστηρίχθη** ἐν τούτοις παρὰ τινων ἢ ἄποψις, ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν, ὄχι ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τοῦδε ἡ καταβολὴ τοῦ ποσοῦ ποῦ ἀντιστοιχεῖ εἰς 25 %, ἀλλὰ νὰ γίνῃ ἔναρξις ἀπλῶς καταβολῆς αὐτοῦ **διὰ συμψηφισμοῦ** κατὰ πρῶτον λόγον πρὸς τὰ ἐξ ἐγκαταστάσεως χρέη, ἅτινα ὀφείλονται τόσον ἀπὸ τοὺς ἀγρότας ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς ἀστούς. Λησμονεῖται ὅμως, ὅτι ὄχι μόνον **τὸ δυνάμενον νὰ συμψηφισθῇ πρὸς τὰ χρέη ταῦτα ποσὸν δὲν πρόκειται νὰ ὑπερβῇ τὰ 855 περίπου ἑκατομμύρια** (2) ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐὰν γίνῃ οἰαδήποτε ἔναρξις, δὲν θὰ εἶναι δυνατόν πλέον νὰ σταματήσῃ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖ, ἀλλὰ διαρκῶς θὰ ὀχλῆται τὸ Κράτος διὰ τὴν πληρωμὴν καὶ τῶν ὑπολοίπων.

Ἐπίσης ὑπεστηρίχθη ὅτι οἰαδήποτε καλυτέρα καὶ πλέον ἐπιμελημένη διαχείρισις τῆς Μουσουλμανικῆς περιουσίας, ὡς καὶ αἱ εἰσπράξεις ἐκ χρεῶν τῶν προσφύγων, θὰ ἐπέτρεπον τὴν καταβολὴν τοῦ 25 % (3). Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τὸ θεωροῦμεν καθαρὰν οὐτοπίαν. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ δεύτερον στοιχεῖον νομίζομεν ὅτι οὐδεὶς ποτὲ ὀφειλέτης θὰ ἐπλήρωνε ποσά, ἅτινα θὰ προωρίζοντο διὰ νὰ λαμβάνουν οἱ ἄλλοι ἀποζημιώσεις.

Ἄς ἐξετάσωμεν ὅμως τώρα καὶ μίαν ἄλλην ἄποψιν. Ἄν πρόκειται δηλαδὴ νὰ ἐνισχυθῶσι πραγματικὰ οἰκονομικῶς ὅλοι οἱ πρόσφυγες μὲ τὸ 25 %, ἢ κυρίως θὰ ὠφεληθῇ ἐξ αὐτοῦ ὠρισμένη μόνον κατηγορία προσφύγων.

1) Βλ. καὶ προγραμματικὸν λόγον Ε. Βενιζέλου ἐκφωνηθέντα ἐν Πειραιεὶ τὴν 2αν Μαρτίου 1933. (Βλ. «Ἐλευθ. Βῆμα» τῆς 3/3/1933).

2) Διότι ἐν ᾧ οἱ ἔχοντες ἀπαίτησιν τοῦ 25 % ἀνέρχονται εἰς 482 χιλιάδας περίπου, οἱ ἐκ τούτων ἀγροτικῶς ἢ ἀστικῶς ἐγκατεστημένοι καὶ τυγχάνοντες ὀφειλέται, ὑπολογίζονται μόνον εἰς 130 χιλιάδας οἰκογενείας.

3) Βλ. δηλώσεις «πολιτικῆς προσωπικότητος», εἰς Ἐφημερίδα «Τὸ Φῶς» τῆς Θεσ/νίκης, τῆς 30 Ἰουνίου 1933.

Ἐξ ὑπολογισμῶν εἰς τοὺς ὁποίους προέβημεν ἐπὶ τῶν μέχρι τοῦδε καταβληθεισῶν ἀποζημιώσεων, προκύπτουν τὰ ἑξῆς :

Α'. Ἀστικῶς ἀποζημιωθέντες.

Οὗτοι ἀνέρχονται εἰς 306.818 δικαιούχους. Ἐξ αὐτῶν :

α) 165.400 δικαιούχοι θὰ λάβουν κατὰ μέσον ὄρον ἕκαστος Λ. Τ. Χρ. 6,20 ἥτοι δραχ. εἰς ὁμολογίας 2.046.

β) 79.342 δικαιούχοι θὰ εἰσπράξουν ἕκαστος κατὰ μέσον ὄρον Λ. Τ. Χρ. 19, ἥτοι δραχμὰς εἰς ὁμολογίας 6.270.

γ) 56.558 δικαιούχοι θὰ εἰσπράξουν ἕκαστος κατὰ μέσον ὄρον Λ. Τ. Χρ. 37,80 ἥτοι δραχμὰς εἰς ὁμολογίας 12.474.

καὶ δ) 5.518 δικαιούχοι θὰ λάβουν ἕκαστος κατὰ μέσον ὄρον Χρ. Λ. Τ. 275 ἥτοι δραχμ. εἰς ὁμολογίας 90.750.

Β'. Ἀποζημιωθέντες ὡς ἀγρόται.

Οὗτοι ἀνέρχονται εἰς 118.253 δικαιούχους. Ἐξ αὐτῶν :

α) 67.147 δικαιούχοι ἀγρόται θὰ πιστωθοῦν ἕκαστος, κατὰ μέσον ὄρον μὲ Λ. Τ. Χρ. 8,41 ἥτοι δραχμ. 2.775.

β) 46.157 ἀγρόται θὰ πιστωθοῦν ἕκαστος, κατὰ μέσον ὄρον μὲ Λ.Τ.Χρ. 33,33 ἥτοι δραχμὰς 10.999. καὶ

γ) 5.649 ἀγρόται θὰ πιστωθοῦν ἕκαστος, κατὰ μέσον ὄρον, μὲ Λ. Τ. Χ. 148,33 ἥτοι δραχμὰς 48.949.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι οἱ ἡμίσεις καὶ πλέον τῶν δικαιούχων ἀποζημιώσεως προσφύγων δὲν πρόκειται νὰ εἰσπράξωσιν εἰς τὴν πραγματικότητα ἄνω τῶν 2 1/2 ὁμολογιῶν. Δηλ. πραγματικὸν ποσόν, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν σημερινὴν χρηματιστηριακὴν ἀξίαν, δραχμὰς χιλίας τριακοσίας περίπου.

Ἄλλὰ καὶ πάλιν εἶναι μήπως βέβαιον, ὅτι ὅταν ῥιφθοῦν εἰς τὴν ἀγορὰν ἕτερα 3 δισεκατομμύρια δραχμῶν εἰς ὁμολογίας, θὰ μείνη αὐτὴ ἡ τιμὴ, ἢ θὰ κατέλθῃ αὐτὴ εἰς σημεῖον ποῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν σήμερον ;

Δι' ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους θεωροῦμεν ὅτι ὡς ἔχουσι σήμερον τὰ πράγματα, οἱαδήποτε ἐνέργεια διὰ τὴν πληρωμὴν καὶ νέων ἀποζημιώσεων θὰ ἦτο ἔγκλημα κατὰ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Κράτους. Ταῦτοχρόνως δὲ μία τοιαύτη ἐνέργεια θὰ ἀπετέλει, ἀπέναντι τῶν προσφύγων ἐκείνων, οἵτινες οὔτε ἀποζημιώσιν

ἔλαβον, ἀλλ' οὔτε καὶ οἵανδήποτε ἐγκατάστασιν, ζῶντες ἀκόμη μετὰ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν μέσα εἰς ἀνηλίους τρώγλας, θ' ἀπετέλει λέγομεν τὸ τοιοῦτον, ἠθικὸν στίγμα διὰ τὸ Κράτος (1).

*
* *

Ἄς μὴν ἀπομείνη ὅμως ἐξ ὅσων ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν ἢ ἐντύπωσις, ὅτι κατέχει τοὺς πρόσφυγας διαρκῆς βουλιμία πρὸς εἴσπραξιν ἀποζημιώσεων. Διότι, διὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον, ἔχει δημιουργηθῆ πράγματι εἰς τινὰς ἐκ τῶν παλαιῶν κατοίκων τοῦ Κράτους ἢ ἀντίληψις, ὅτι οἱ πρόσφυγες ἀποτελοῦν τὴν προνομιούχον ἐκείνην τάξιν, ἣτις διαρκῶς λαμβάνει χωρὶς τίποτε καὶ νὰ δίδῃ. Καὶ τί μὲν συνεισέφεραν οἱ πρόσφυγες, διὰ τῆς ἀφίξεώς των εἰς Ἑλλάδα εἰς τὴν καθόλου ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ἀναφέρομεν ἐν μικρῷ ἀλλαχοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὰς μεγάλας (!) ἀποζημιώσεις, ἃς οὔτοι εἰσέπραξαν, ἃς μὴ φθονοῦν οἱ τοιαῦτα, μετὰ περισσῆς εἰρωνίας, ἰσχυριζόμενοι τὴν τύχην τῶν προσφύγων. Ἄς ἀφήσουν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀλγεινὴν των προσπάθειαν νὰ λησμονήσουν καὶ νὰ ἐπουλώσουν τὰς πληγὰς των. Καὶ ἃς μάθουν ἀκόμη, ὅτι ὁ πατριωτισμὸς, ὅστις ἀνέκαθεν ἐθέρμαινε τὴν ψυχὴν τῶν προσφύγων, οὔτε ἐστείρευσε οὔτε κἄν ἠλαττώθη καὶ ὅτι δι' ἐκείνους οἵτινες ἀπώλεσαν τὰ πάντα, δὲν ἀποτελεῖ μεγάλην χειρονομίαν ἢ παραίτησις, ἐφόσον πρόκειται διὰ τὸ γενικώτερον κρατικὸν συμφέρον, καὶ ἀπὸ δικαίων ἀκομῆ ἀπαιτήσεών των.

1) Θεωροῦμεν λίαν συντελεστικὴν τὴν τῶν ἀποσαφήνισιν τοῦ ζητήματος τούτου, ὅσον καὶ διὰ τὸ γενικώτερον κρατικὸν συμφέρον, τὴν παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ Γεωργίας Ἰ. Θεοτόκη γενομένην ἐν τῇ Γερουσίᾳ σχετικὴν δήλωσιν, ὅτι πρέπει νὰ λεχθῆ εἰς τοὺς πρόσφυγας πῶς δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ πληρωμὴ τοῦ 25%. (Βλ. Πρακτικὰ Γερουσίας τῆς 5ης Δεκεμβρίου 1933).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ

Η ΔΙΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1929 ἡ Δημοσιονομικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Κ.Τ.Ε. εἶχεν ἀντιμετώπιση τὸ ζήτημα τῆς διαλύσεως τῆς Ε.Α.Π. εἰς περιπτώσιν καθ' ἣν μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τοῦ προϊόντος καὶ τοῦ β' προσφυγικοῦ δανείου, δὲν θὰ ἐλαμβάνετο φροντὶς ἐξευρέσεως, καθ' οἷονδήποτε τρόπον, νέων χρηματικῶν κεφαλαίων πρὸς συνέχισιν τοῦ ἔργου τῆς. Ἡ πρωτοβουλία τῆς τοιαύτης φροντίδος, πρὸς οἰκονομικὴν δηλ. ἐνίσχυσιν τῆς ΕΑΠ., εἶναι προφανὲς ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ προήρχετο ἀπὸ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἣτις ἦτο καὶ ἡ μᾶλλον ἀρμοδία νὰ κρίνη ἐὰν συνεπληρώθη ἢ ὄχι τὸ ἔργον διὰ τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδρυθῆ ἡ ΕΑΠ, ἢ καὶ ἂν ἀκόμη εἶχεν αὕτη ἀνάγκη ἢ οὐ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς.

Ἡ Κυβέρνησις ὅμως, εἴτε διότι δὲν ἔκρινε δυνατὴν τὴν ἐξεύρεσιν νέων πόρων διὰ συνάψεως δανείου ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, εἴτε διότι εἰσήκουσεν εἰσηγήσεις διάφορων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν αἰτινες—εἶναι καιρὸς νὰ ὁμολογηθῆ—οὐδέποτε συνεπάθησαν τὴν ὑπαρξιν τῆς ΕΑΠ, εἴτε τέλος διότι εἶχεν ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τὴν δημιουργηθεῖσαν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην θολὴν ἀτμοσφαῖραν περὶ τῶν δῆθεν μεγάλων σπαταλῶν τῆς ΕΑΠ, ἔκρινε σκόπιμον καὶ εἰδοποίησε περὶ τούτου καταλλήλως τὴν Κ.Τ.Ε., ὅτι μετὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν κεφαλαίων τῆς ΕΑΠ, θὰ ἀνελάμβανεν αὕτη διὰ τῶν ἰδίων τῆς ὑπηρεσιῶν τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων. (1)

1) Βλ. Πρακτικὰ τῆς 36ης συνόδου τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κ.Τ.Ε. (2 Σεπτεμβρίου 1929). Κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην

Ἐπῆρξαν βεβαίως καὶ τότε μερικοὶ, οἵτινες προβλέποντες ἴσως τὸ χάος εἰς τὸ ὁποῖον ἐκινδύνευε νὰ περιέλθῃ τὸ ἔργον τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων ἀφ' ἑνὸς, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀντιλαμβανόμενοι τὴν σημασίαν τῆς ἀπωλείας, διὰ τὸ ἔργον τοῦτο, τῆς ἐκ μέρους τῆς Ε.Α.Π. **ἀποκτηθείσης πείρας**, προέκρινον τότε καὶ ἐπρότειναν τὴν, ἀντὶ τῆς ὀλοσχεροῦς διαλύσεώς της, παραμονὴν ἑνὸς πυρῆνος ἐκ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ε. Α. Π., ὅστις διευθυνόμενος καὶ πάλιν ὑπὸ ἑνὸς ξένου καὶ μὲ πόρους τὰ χρηματικὰ ποσὰ ἅτινα θὰ ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τὸ Κράτος ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ του καὶ ἀπὸ τὰς εἰσπράξεις ἐκ τῶν χρεῶν προσφύγων, θὰ ἐσυνέχιζε τὸ ἔργον τῆς Ε.Α.Π. Τὸ σχέδιον ὅμως τοῦτο προσέκρουσε τότε, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ εἰς ἐνδοιασμοὺς τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Κ. Τ. Ε., οἵτινες δὲν ἤθελον ν' ἀναλάβωσι τὴν εὐθύνην τῆς λειτουργίας ἑνὸς τοιούτου ὀργανισμοῦ, ἀμφιβάλλοντες ἔαν καὶ κατὰ πόσον θὰ καθίστατο ἐφικτὴ ἢ ἐξεύρεσις τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν πόρων. Διότι γνωρίζοντες οὗτοι τὰ καθ' ἡμᾶς ἀντελαμβάνοντο, ὅτι ἡ ἐξεύρεσις πόρων κυρίως ἀπὸ τὰς εἰσπράξεις ἐκ χρεῶν τῶν προσφύγων θὰ ἦτο πρᾶγμα δυσχερὲς καὶ ἄχαρι, λόγῳ τῶν ἀναποφεύκτων ἐπεμβάσεων τῆς πολιτικῆς, καὶ τοῦ φόβου, ὅστις ὑπῆρχε μὴ τυχόν τὸ ζήτημα τοῦτο, ὡς ἐκ τοῦ σημαντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσφύγων καταστῆ ἀντικείμενον κομματικῆς ἐκμεταλλεύσεως (1).

Μετὰ τὴν ληφθεῖσαν, κατ' ἀρχὴν, ἐκ μέρους τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κ.Τ.Ε. ἀπόφασιν περὶ διαλύσεως τῆς Ε.Α.Π, ἀνετέθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1929 εἰς τὸν τότε Ἐφυπουργὸν παρὰ τῷ Πρωθυπουργῷ Ἀχ. Παπαδάτῳ καὶ τὸν ἀντιπρόεδρον τῆς Ε.Α.Π. Sir John Hope Simpson, ἡ κατάρτισις (2)

ὁ παρευρισκόμενος τότε ὑφυπουργὸς Ἀχ. Παπαδάτος ἐδήλωσεν, ὅτι κατόπιν τῆς νέας ὀργανώσεως τοῦ Ἐπ. Γεωργίας ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποῖου εἶχε τεθῆ ὁ Ἰ. Καραμᾶνος, θὰ ἠδύνατο τὸ Κράτος νὰ συνεχίσῃ τελεσφόρως τὸ ἔργον τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων.

1) Βλ. C. Eddy, Greece and the Greek Refugees, σελ. 174.

2) Ἡ σύμβασις αὕτη θὰ ἐστηρίζετο εἰς τὰ πορίσματα εἰς τὰ ὁποῖα εἶχε καταλήξῃ ὁ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1929 ἀφιχθεὶς εἰς Ἑλλάδα, κατ'

τῆς συμβάσεως, ἣτις θὰ περιελάμβανε τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς θὰ ἐπῆρχετο ἡ διάλυσις τῆς Ε.Α.Π.

Ἐπειδὴ ὁμως, διὰ τῆς συμβάσεως ταύτης καθορίζετο ὅλως διάφορος τρόπος διαλύσεως τῆς ΕΑΠ, ἀπὸ ἐκεῖνον ὃν προέβλεπε τὸ ἄρθρον 19 τοῦ πρωτοκόλλου περὶ συστάσεως αὐτῆς, μετέβη τότε εἰς Λονδῖνον, ἵνα διεξαγάγῃ σχετικὰς διαπραγματεύσεις ὁ ὑφυπουργὸς Ἀχ. Παπαδάτος συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Sir John Hope Simpson, ὅστις, εἰρησθῶ ἐν παρόδῳ, τόσον κατὰ τὴν διατύπωσιν τῆς συμβάσεως ἐν Ἀθήναις ὅσον καὶ ἐν Λονδίνῳ καὶ ἐν Γενεύῃ κατόπιν, ὑπεστήριξε μετὰ ζήλου τὰς ἀπόψεις τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ προσφυγικοῦ κόσμου.

Τὸ ἄρθρον 19 τοῦ ἰδρυτικοῦ πρωτοκόλλου τῆς ΕΑΠ ἀνεφέρει τὰ ἑξῆς :

«Ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων δύναται νὰ δια-
 » λυθῇ ὁπόταν κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινωνίας τῶν
 » Ἐθνῶν, ἐνεργοῦντος ἐν ἀνάγκῃ κατὰ πλειοψηφίαν, αἱ ὑπηρεσίαι
 » αὐτῆς δὲν χρειάζονται πλέον, ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ καθορισμοῦ τρό-
 » που, ἐγκρινομένου ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν δανειστῶν καὶ ἐξα-
 » σφαλίζοντος τὴν μεταβίβασιν τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ τῶν ἐσόδων τῆς
 » εἰρημένης Ἐπιτροπῆς, ἅμα τῇ διαλύσει ταύτης, εἰς τὸν ἔλεγχον καὶ
 » τὴν διάθεσιν τῆς Διεθνούς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως αὕτη δυ-
 » νηθῆ ν' ἀναλάβῃ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν δανείων (ἢ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς
 » ἀποσβέσεως τῶν ὑπὸ τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως, συμφώνως τῷ πρω-
 » τοκόλλῳ τῷ ὑπογραφέντι ὑπὸ ταύτης ἐν Γενεύῃ τῇ 29ῃ Σεπτεμ-
 » βρίου 1923, συναφθέντων δανείων) μέχρι τελείας ἀποσβέσεως τῶν
 » δανείων τούτων».

Ἡ Διεθνῆς, ὁμως, Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ, εἶχε καταστήσῃ γνωστὸν ἐγκαίρως εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ΕΑΠ καὶ τὸν ἀφιχθέντα ἀντιπρόσωπον τῆς Γεν. Γραμματείας τῆς Κ.Τ.Ε., ὅτι δὲν ἦτο εἰς θέσιν ν' ἀναλάβῃ αὕτη τὸ ἔργον τοῦτο. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἐκρίθη τότε σκόπιμον καὶ περιελήφθη ἐν τῇ σχετικῇ συμβάσει, ὅτι ἅπαν τὸ ἐνεργητικὸν τῆς ΕΑΠ θὰ μετεβιβάζετο εἰς τὸ Ἑλλην. Δημόσιον, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἐγγραφῆς πρώτης ὑποθήκης ἐφ'

ἐντολὴν τῆς Γραμματείας τῆς Κ.Τ.Ε. Μ. Felkin, ὅστις διεξήγαγεν τότε μακρὰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ε.Α.Π. καὶ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως.

ἀπάσης τῆς ἀκινήτου περιουσίας τῆς ΕΑΠ καὶ τῆς καταβολῆς ὠρισμένου κατ' ἔτος ποσοῦ παρὰ τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως, δι' ἕκτακτον χρεωλύσιον.

Αἱ διαπραγματεύσεις μὲ τοὺς Τραπεζίτας ἐν Λονδίῳ δὲν ὑπῆρξαν καὶ τόσον εὐχερεῖς. Ἐπρεπεν ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως νὰ διαλύσῃ, ὄχι μόνον τυχὸν ὑπονοίας περὶ ἐσκεμμένης ἐνεργείας ἐκ μέρους τοῦ Κράτους πρὸς ἀθέτησιν ἀνειλημμένων ὑποχρεώσεων του, ἀλλὰ καὶ νὰ διεξαγάγῃ ταῦτοχρόνως καὶ μακρὰς συζητήσεις τόσον ἐπὶ τοῦ τυπικοῦ ζητήματος—τῆς ἐρμηνείας δηλ. ἐὰν οἱ Τραπεζίται ἐξεπροσώπουν κατὰ τὴν νομικὴν ἔννοιαν τοὺς κατόχους τῶν τίτλων τοῦ ἀ'. προσφυγικοῦ δανείου, διότι ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν κομιστῶν τῶν τίτλων καθίστατο ἀνέφικτος ἢ τροποποιήσις τῶν ὄρων, ὑφ' οὓς εἶχεν ἐκδοθῆ τὸ δάνειον—ὅσον καὶ ἐπὶ οὐσιαστικῶν ζητημάτων.

Τοιαῦτα οὐσιαστικὰ ζητήματα ὑπῆρξαν κυρίως δύο. Ὁ καθορισμὸς ἂφ' ἑνὸς τοῦ ποσοῦ τοῦ ἐτησίου ἕκτακτου χρεωλύσιου, ὅπερ θὰ κατέβαλε τὸ Ἑλλ. Δημόσιον ἐφεξῆς κατ' ἀποκοπὴν, καὶ ἂφ' ἑτέρου ἢ τροποποιήσις τοῦ πρωταρχικοῦ ὄρου περὶ γαιῶν, εἰς τρόπον ὥστε μόλις ἐξοφλῆ ἓνας ὀφειλέτης πρόσφυξ τὰ χρέη του, νὰ εἶναι δυνατὸν ν' ἀποκτᾷ τίτλον κυριότητος, ἀιρομένης κάθε νομικῆς δεσμεύσεως ὑπὲρ τῆς Δ. Ο. Ε.

Συνεπικουροῦντος ὅμως τότε καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ τιμὴ τῶν ὁμολογιῶν ἦτο ὑπὲρ τὸ ἄρτιον καὶ ὁ τόκος (7 %) λίαν ἐπωφελής, συμφωνήθη τὸ ἐτήσιον ἕκτακτον χρεωλύσιον εἰς τὸ ποσὸν τῶν 60 χιλ. Λιρῶν Ἀγγλίας ἐτησίως (1). Ταῦτοχρόνως δὲ ἡ Δημοσιονομικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Κ.Τ.Ε. παρέσχε τὴν ἔγκρισίν της ὅπως δοθῆ ἡ ἐρμηνεία, ὅτι οἱ Τραπεζίται ἠδύναντο εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν νὰ ἐκπροσωπήσουν τοὺς ὁμολογιούχους.

Μετὰ τὸ πέρας τῶν συζητήσεων μὲ τοὺς Τραπεζίτας καὶ τὰς ἐπανειλημμένας συσκέψεις τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπεγράφη τὴν 24ην Ἰανουαρίου 1930 ἐν Γενεύῃ μεταξὺ τοῦ Ἀγ. Παπαδάτου ὡς ἐκπροσωποῦντος τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν καὶ τοῦ C. Eddy ἐκπροσωποῦντος τὴν ΕΑΠ σύμβασις συμφώνως πρὸς

1) Ὁ διαπραγματευθεὶς τὴν συμφωνίαν Ἀγ. Παπαδάτος εἶχεν ἔγκρισιν τῆς Κυβερνήσεως μέχρι ποσοῦ 100 χιλιάδων Λ. Α.

τὴν ὁποίαν ἡ Ε.Α.Π. θὰ ἐπεράτωνε τὸ ἔργον τῆς τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1930 (1).

Αἱ κύριαι διατάξεις τῆς ἀνωτέρω συμβάσεως εἶναι αἱ ἑξῆς :

1) Εἰς τὸ ἄρθρον 19 τοῦ Καταστατικοῦ τῆς ΕΑΠ ἐγένετο, ὡς ἴδωμεν ἀνωτέρω, πρόβλεψις ὅτι εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν διελύετο ἡ ΕΑΠ, ἅπαντα ἡ περιουσία αὐτῆς ὡς καὶ τὰ ἔσοδά της (δηλ. αἱ εἰσπράξεις τῶν χρεῶν) θὰ περιήρχοντο εἰς τὴν Διεθνῆ Οἰκονομικὴν Ἐπιτροπὴν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τακτικῆς ἀποσβέσεως τοῦ ἀ' προσφυγικοῦ δανείου (7 % 1924).

Διὰ τῆς συμβάσεως ὅμως τῆς Γενεύης τῆς 24ης Ἰανουαρίου 1930 καθωρίσθη, ὅτι ἅπαντα ἡ περιουσία τῆς ΕΑΠ καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἔσοδα θὰ περιήρχοντο εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον(2), ὑπὸ τὸν ὄρον :

α') Τῆς καταβολῆς καθ' ἑξαμηνίαν ποσοῦ £ 30 χιλιάδων, δι' ἑκτακτον χρεωλύσιον (3), εἴτε ἐκ μέρους τῶν Τραπεζῶν (4) εἰς ἃς θ' ἀνετίθετο ἡ εἰσπραξις τῶν χρεῶν, εἴτε ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου (5),

καὶ β') τῆς ἐγγραφῆς πρώτης ὑποθήκης (6) ὑπὲρ τῆς Δ.Ο.Ε. ἐπὶ πάντων τῶν ἀκινήτων τῆς Ε. Α. Π. ἅτινα εἶχον παραχωρηθῆ ὑπ' αὐτῆς εἰς τοὺς πρόσφυγας, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅμως ὅτι, ἅμα ὡς πρόσφυξ τις εἴτε ἀστός, εἴτε ἀγρότης ἐξοφλήσῃ τὰ χρεῖα του, θ' ἀποκτᾷ δικαίωμα κυριότητος ἐπὶ τῶν εἰς αὐτὸν παραχωρηθέντων ἀκινήτων (7).

1) Ἡ σύμβασις αὕτη ἐκυρώθη διὰ τοῦ Διατάγματος τῆς 27ης Ἰουνίου 1930 (Ἐφ. Κυβ. 220 Α', 1930) κατ' ἐξουσιοδότησιν τοῦ Ν. 4592 (Ἐφ. Κυβ. 137 Α', 1930). Ἐνεκρίθη δὲ αὕτη, καὶ παρὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Κ.Τ.Ε., κατὰ τὴν σύνοδον τῆς 12 Σεπτεμβρίου 1930 (βλ. S. D. N. Doc. C 511. 1930. I).

2) Ἄρθρον 1 τῆς συμβάσεως.

3) Ἄρθρον 20 τῆς συμβάσεως.

4) Ἄρθρα 16 καὶ 17 τῆς συμβάσεως.

5) Ἄρθρα 18 καὶ 19 τῆς συμβάσεως.

6) Ἄρθρον 8 τῆς συμβάσεως.

7) Βλ. Ν. 4857 καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 48956 τῆς 24 Δεκεμβρίου 1930 συμβολαιογραφικὴν πράξιν ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου Ἀθηνῶν Β. Ἰωάννου.

2) Θὰ παρεδίδοντο ἐκ μέρους τῆς ΕΑΠ εἰς τὸ Δημόσιον τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κτηματολογίου, τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν τότε ὑπὸ κατασκευὴν δύο ὁδῶν Ζυρνόβου—Μπορόβου καὶ Ὀσενίτσης—Δράμας, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ὑπὸ κατασκευὴν ἔργων (1).

3) Θὰ περιήρχοντο ἐλεύθερα πάσης ὑποχρεώσεως εἰς τὸ Κράτος καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς τοὺς Δήμους καὶ Κοινότητας, τὰ διάφορα ἔργα (διάφορα δίκτυα ὑδρεύσεων, σχολικὰ κτίρια, ἐκκλησιαί, ἰατρεῖα, νοσοκομειακὰ κτίρια κλπ.), ἅτινα εἶχον γίνῃ εἰς τοὺς ἀγροτικούς καὶ ἀστικούς συνοικισμούς, ὡς καὶ τὸ ὑλικὸν τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν ἐξυγίανσιν, ὑδρευσιν, ἐκκένωσιν βόθρων καὶ τὴν ἐπισκευὴν ὁδῶν καὶ γεφυρῶν.

᾿Ωσαύτως θὰ παρεδίδοντο εἰς τὸ Κράτος καὶ τὰ φυτόρια, σταθμοὶ ἀναπαραγωγῆς κτηνῶν, πρότυπα ἀγροκτῆματα κλπ. (2).

4) Θὰ παρεδίδοντο εἰς τὸ Κράτος, ἅπασαι αἱ εἰς χεῖρας τῆς ΕΑΠ ὁμολογίαι, αἱ προερχόμεναι ἐκ καταβολῶν τῶν ὀφειλετῶν προσφύγων, ἵνα χρησιμεύσωσι διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν μετὰ τὸν συμψηφισμὸν πιστωτικῶν ὑπολοίπων τῶν ἀγροτῶν (3).

Διὰ τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας δὲ τῶν ὁμολογιῶν τούτων, θὰ ἐπιστώνοντο ὀριστικῶς αἱ μερίδες τῶν καταβαλόντων ταύτας ὀφειλετῶν προσφύγων.

Ἐπίσης διὰ τὸ ποσὸν τοῦτο δὲν θὰ κατεβάλετο ἔκτακτον χρεωλύσιον εἰς τὴν Δ. Ο. Ε.

5) Θὰ καθορίζοντο, κοινῇ συμφωνίᾳ Κράτους καὶ ΕΑΠ, τὰ ζητήματα τοῦ χρόνου ἐξοφλήσεως τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων καὶ τοῦ ἐπιτοκίου τοῦ τόκου ἐξοφλήσεως. (4)

6) Τὸ ποσοστὸν τοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς ΕΑΠ, ὅπερ θὰ διετίθετο, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀντίκρουσμα διὰ τὸν συμψηφισμὸν τῶν ἀποζημιώσεων τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, ἠϋξάνετο ἀπὸ £ 10.300.000 εἰς 11.500.000. (5)

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀνελάμβανε ἀφ' ἑτέρου τὴν ὑποχρέωσιν :

1) Ἄρθρον 3 τῆς συμβάσεως.

2) Ἄρθρον 4 τῆς συμβάσεως.

3) Ἄρθρον 9 (παρ. ε') τῆς συμβάσεως.

4) Περὶ τούτων βλ. ἀνωτέρω σελ. 66.

5) Ἄρθρ. 10 τῆς συμβάσεως.

α) νὰ ἐκπληρώσῃ πᾶσαν ὑποχρέωσιν παντὸς εἶδους δεσμεύουσας τὴν ΕΑΠ, (1)

β) νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀρμοδίαν τεχνικὴν ὑπηρεσίαν πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς κτηματογραφίσεως, (2)

γ) νὰ διαβιβάσῃ ἀνέκκλητον ἐντολὴν εἰς τὴν Δ. Ο. Ε., ὅπως εἰς ἣν περιίπτωσιν δὲν καταβληθῆ ἕκ μέρους τῶν Τραπεζῶν τὸ ἕκτακτον χρεωλύσιον, νὰ δύναται ἡ Δ. Ο. Ε. νὰ καταβάλῃ τοῦτο ἕκ τῶν περισσευμάτων τῶν ὑπεγγύων προσόδων. (3)

δ) νὰ λάβῃ τὴν ἀναγκαίαν νομοθετικὴν μέριμναν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ ὑπὲρ τῆς ΕΑΠ καὶ ἐνδεχομένως ὑπὲρ τῶν προσφύγων τῶν ἀποκατασταθέντων παρ' αὐτῆς, σαφῆ καὶ ἀναμφισβήτητον τίτλον ἀπολύτου κυριότητος τῶν γαιῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀπεκατεστάθησαν οὗτοι, ὡς καὶ τῶν οἰκοπέδων ἐφ' ὧν ἀνηγέρθησαν οἰκήματα (4).

ε) ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς ἐγκύρους καὶ δεσμευτικὰς διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον τὰς παρὰ τῆς ΕΑΠ γενομένας παραχωρήσεις γαιῶν καὶ οἰκημάτων, εἴτε εἰς πρόσφυγας εἴτε εἰς ἰδιώτας (5).

Ὅφειλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τὴν ὅλην σύμβασιν διέπει τὸ πνεῦμα τῆς ἐξυπηρευτήσεως καὶ ἐξασφαλίσεως τῶν συμφερόντων πρὸ παντὸς τῶν παρὰ τῆς Ε.Α.Π ἐγκατασταθέντων προσφύγων καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου. Ἡ σύμβασις αὕτη ἐτροποποίησεν ἐπίσης ἀναμφισβητήτως ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, τοὺς παλαιοὺς ὅρους τῶν δανείων διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν δανειστῶν. Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν, ὅτι ἡ ὅλη περιουσία τῆς ΕΑΠ (ἀκίνητα καὶ μὴ) ὑπολογιζομένη εἰς 20 ἑκατομμύρια Λ. Α. περίπου, περιῆλθε κατ' οὐσίαν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Κράτους, ἀντὶ τῆς ὑπὸ τῶν παλαιῶν συμβάσεων προβλεπομένης μεταβιβάσεως εἰς τὴν Δ. Ο. Ε., μὲ μόνην ὡς εἶδομεν ὑποχρέωσιν τὴν

1) Ἄρθρον 2 τῆς συμβάσεως.

2) Ἄρθρον 6 (παρ. 2α) τῆς συμβάσεως.

3) Ἄρθρον 18 (παρ. 2α) τῆς συμβάσεως. Ἐπίσης βλ. καὶ ἔγγραφον τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Γ. Μαργῆ πρὸς τὴν Δ.Ο.Ε. ὑπὸ ἡμερομηνίαν 6 Αὐγούστου 1930.

4) Τὸ μέτρον τοῦτο ἐπραγματοποιήθη διὰ τοῦ Ν. 4857.

5) Βλ. Ν. 4857 ἄρθρ. 6 καὶ 7.

καταβολήν ὡς ἐκτάκτου χρεωλυσίου 30 χιλ. Λ. Α. καθ' ἑξαμηνίαν, ὅπερ ἄλλως τε εἴχομεν πάντοτε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλωμεν καὶ μάλιστα εἰς πολὺ μεγαλύτερον ποσόν. Ἐπίσης πρέπει ν' ἀναφέρωμεν τὴν παράδοσιν ἱκανοῦ ποσοῦ διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κτηματολογίου καὶ ἄλλων ἔργων, ὡς καὶ τὴν διευκόλυνσιν τοῦ Κράτους εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων ἀνταλλαξιμῶν ἀγροτῶν προσφύγων.

Συμφώνως μὲ ῥητὴν ὡς εἶδομεν διάταξιν τῆς Συμβάσεως τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1930 διελύθη ἡ ΕΑΠ. (1)

Οὕτω ἱκανοποιεῖτο ἐπὶ τέλους ὁ πόθος τόσων καὶ τόσων, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρωσι τὸν ἐφιάλτην τοῦ ξένου τούτου, ὡς τὸν ὠνόμαζαν, ὀργανισμοῦ, ὅστις εἶχεν ἐπικαθήσῃ ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Πράγματι δέ, καθ' ὅλον τὸ ἑπταετὲς διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον ἐλειτούργησεν ἡ ΕΑΠ, δὲν ἔπαυσαν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν αἱ ἐπικρίσεις τοῦ ἔργου τῆς καὶ αἱ ἐπιθέσεις κατ' αὐτῆς, ὡς ὄργανου δῆθεν τῶν ξένων δανειστῶν, ὅπερ δὲν εἶχεν ἄλλον προορισμὸν εἰμὴ τὸ πῶς νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ συμφέροντα τῶν ὁμολογιούχων καὶ ὄχι τὴν προσφυγικὴν ὑπόθεσιν.

Οἱ τοιαῦτα δὲ λέγοντες καὶ γράφοντες τότε, δὲν ἐφείσθησαν ὄχι μόνον τῶν ξένων μελῶν, ἀτινα εὐρίσκοντο ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἔργου τῆς ΕΑΠ καὶ τὰ ὁποῖα ἐχαρακτήριζον ὡς μὴ ἐνστερνισθέντα τὸν πόνον τῶν προσφύγων, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως ἐζήτησαν καὶ ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν τοῦ ὑπογράφαντος ἐκ μέρους τῆς

1) Πρὸ τῆς ἡμερομηνίας ταύτης, εἶχεν ἤδη ἀρχίσῃ ἡ παράδοσις τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς εἰς τὸ Κράτος καὶ εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν, εἰς ἣν μετεβιβάσθη ἡ ὑπηρεσία εἰσπράξεως χρεῶν.

Εἰδικῶς δὲ διὰ τὴν παραλαβὴν, διὰ λ/σμοὺν τοῦ Κράτους, τῶν ὑπηρεσιῶν, ἀρχείων, ἐπίπλων κλπ. εἶχεν ἐξουσιοδοτηθῆ ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ὁ Ἄν. Δομέστιχος. (βλ. ἐπιστολὴν Ὑπουργοῦ Γεωργίας Ἄπ. Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς ΕΑΠ, ὑπ' ἀριθμ. 186515 τῆς 23-12-1930). Ἐπειδὴ ὅμως μέχρι τῆς 31 Δεκ. 1930 δὲν εἶχον ἐκκαθαρισθῆ οἱ λ/σμοὶ τῆς ΕΑΠ, οὔτε καὶ τακτοποιηθῆ διάφοροι ἄλλαι ἐκκρεμεῖς ὑποθέσεις τῆς, συνεστήθη παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Γεωργίας, εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀρθροῦ 11 τοῦ Ν. 4857, εἰδικὴ ἐκτακτὸς ὑπηρεσία, ὑπὸ τὸν τίτλον Γενικὴ Διεύθυνσις Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἄν. Δομέστιχον. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη παρέμεινε λειτουργοῦσα μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1931.

Ἑλλάδος τὸ πρωτόκολλον τῆς Γενεύης, διὰ τὰς βαρείας ὑποχρεώσεις καὶ δεσμεύσεις τὰς ὁποίας ἐπέβαλεν εἰς τὸ Κράτος, χωρὶς πάντες οὗτοι ν' ἀναλογίζωνται τὰς τραγικὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς εὐρίσκετο ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (1).

Καὶ διὰ μὲν τὰ βάρη ἅτινα ἐπέβαλον δῆθεν εἰς τὴν ἰσχύιν τοῦ Ἑλλην. Κράτους ἢ Κ.Τ.Ε., συνεργουῦντος καὶ τοῦ Ἑλληνος ἀντιπροσώπου, πρὸς ὄφελος τῶν δανειστῶν καὶ κερδοσκοπικὴν τοποθέτησιν τῶν ξένων κεφαλαίων, ἀρκεῖ νομίζομεν ἐν βλέμμα εἰς τὴν σύμβασιν περὶ διαλύσεως τῆς ΕΑΠ, διὰ ν' ἀνατραποῦν ἄρδην αἱ ὕβρεις αὗται.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ ἔργον, ὅπερ ἐπετέλεσεν ἡ ΕΑΠ, ἤρκεσεν μία μόνον τριετία ἀπὸ τῆς διαλύσεώς της, ὅχι διὰ νὰ λησμονηθοῦν μόνον αἱ τόσαι κατ' αὐτῆς ὕβρεις, ἀλλὰ καὶ νὰ στρέφονται σήμερον νοσταλγικὰ αἱ σκέψεις τῶν προσφύγων πρὸς τὸν ὄργανισμὸν ἐκεῖνον, ὅστις ἐπετέλεσε τὸ «θαῦμα τὸ Ἑλληνικὸν» καὶ ὅστις ὡσὰν ἄοκνος κηδεμὼν τὰ πάντα προέβλεπε, διὰ τὰ πάντα ἐφρόντιζε καὶ τὰ πάντα ἐθεράπευε.

Καὶ ὄντως, πῶς νὰ μὴ νοσταλγήσωσι σήμερον, οἱ ἀτελῶς ἐγκατασταθέντες πρόσφυγες καὶ οἱ μὴ ἀποκατασταθέντες εἰσέτι τοιοῦτοι, τὴν ἐποχὴν τῆς λειτουργίας τῆς ΕΑΠ, ὅταν σήμερον διὰ νὰ ζητήσωσι κάτι καὶ ἐπιτύχωσιν αὐτό, πρέπει ἐπὶ ἡμέρας νὰ ταλαιπωρῶνται ἀνὰ τὰ διάφορα Ὑπουργεῖα πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἀρμοδίων, καὶ τέλος νὰ βλέπωσι νὰ ἐξατιμίζεται ἡ προσπάθειά των μέσα εἰς τὸν λαθύρινον τῶν διαφόρων διατυπώσεων τῶν Νόμων.

Δὲν θὰ ἰσχυρισθῶμεν ἡμεῖς, ὅτι ἡ Ε.Α.Π. ὑπῆρξεν ἄμοιρος σφαλμάτων. Οὔτε ἄλλωστε ἦτο ποτὲ δυνατόν νὰ διανοηθῆ κανεὶς, ὅτι ἓνα τοιοῦτον ἔργον, τῆς ἀποκαταστάσεως δηλ. 150 χιλιάδων οἰκογενειῶν ἀγροτῶν καὶ τῆς στεγάσεως 30 χιλιάδων ἀστῶν, γενόμενον εἰς διάστημα ὀκτὼ ἐτῶν περιῖπου, θὰ ἦτο ἄμεμπτον καὶ ἄμοιρον σφαλμάτων. Διεπράχθησαν ὅθεν καὶ σφάλματα καὶ διεπράχθησαν μάλιστα ἀρκετὰ σοβαρά. Ταῦτα ὅμως ὠφείλοντο, εἰς τὴν ἔλλειψιν τότε τῆς ἀναγκαίας πείρας διὰ τὴν ἀντι-

1) Βλ. Περὶ πάντων τούτων καὶ εἰδικῶς περὶ τῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς συνεστήθη ἡ ΕΑΠ, μακρὰν ἀγόρευσιν Ἀνδρ. Μιχαλακοπούλου ἐν τῇ Βουλῇ, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 14ης Ἰουλίου 1924.

μετώπισιν τοῦ πρωτοφανοῦς τούτου γεγονότος, εἰς τὴν σπουδὴν μεθ' ἧς ἦτο ὑποχρεωμένη ἡ ΕΑΠ νὰ ἐνεργήσῃ καὶ εἰς τὸ ὅτι ἅπαντες οἱ ὑπάλληλοι τῆς ΕΑΠ, οἱ ἀναλαβόντες τὸ ἔργον τοῦτο, δὲν ἦσαν καὶν ὑπεράνθρωποι, ἀλλὰ κοινοὶ θνητοί, ἔχοντες ὡς Ἑλληγες τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα ὅλων ἡμῶν τῶν κατοικούντων τὴν χώραν ταύτην.

Δὲν θὰ κρίνῃ τις ὅμως τὸ ἔργον τῆς ΕΑΠ ἀπὸ τὰ διαπραχθέντα σφάλματα καὶ ἀπὸ τὰς ἀτασθαλίας μερικῶν ὑπαλλήλων τῆς. Θὰ τὸ κρίνῃ ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα. Καὶ τότε θὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἄνευ τῆς ὑπάρξεως τῆς ΕΑΠ, ὅχι μόνον δὲν θὰ εἶχε συντελεσθῆ τὸ τεράστιον ἔργον ὅπερ συνετελέσθη, ἀλλὰ θὰ εὕρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων, ἐνῶ ἐν τῷ μεταξὺ θὰ εἶχον ἐξατμισθῆ τὰ ἐκ τῶν δανείων κεφάλαια. Ἀρκεῖ ν' ἀναλογισθῆ κανεὶς μόνον, πόσα ἐδαπάνησε τὸ Κράτος καὶ πόσα ἔτη διέρρευσαν, διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν κατὰ τὸ 1906 προσφυγόντων εἰς Ἑλλάδα ἐκ Βουλγαρίας ὁμογενῶν.

Τ' ἀνωτέρω δὲν εἶνε μόνον γινῶμαι καὶ ἀντιλήψεις τοῦ γράφοντος. Ταῦτα ἀνεγνώρισαν καὶ ὁμολόγησαν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν προσφύγων, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ διαλυθῆ ἡ Ε.Α.Π., καὶ μάλιστα ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐπανειλημμένως ἤσκησαν δριμὺν ἔλεγχον τοῦ ἔργου τῆς (1).

1) Βλ. ἀγόρευσιν Λ. Ἰασωνίδου ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 11ης Ἀπριλίου 1930, καθ' ἣν οὗτος μεταξὺ ἄλλων ἀνέφερεν :

« Ἡ Ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων διέπραξε πραγματικῶς πολλὰ λάθη, ἀλλ' ὅπως εἶπα, σήμερον ἡρεμώτερον κρίνοντες τὰ πράγματα, εὕρισκομεν ταῦτα μοιραῖα καὶ συγγνωστά, καὶ διότι αἱ ἀνάγκαι ἔχουν χαλαρωθῆ, ἀλλὰ καὶ διότι τοιαῦτα λάθη συνέβησαν καὶ ἐν Παρισίοις.

« Πρὸ ἡμερῶν ἀνεγίνωσκα μίαν γελοιογραφίαν εἰς τὴν Ἐφημερίδα Ζουρνάλ ἐπὶ τῇ ἀφορμῇ τῶν μεγάλων πλημμυρῶν εἰς τὴν νότιον Γαλλίαν

« Αὐτὸ θὰ πῆ, ὅτι καὶ ἐκεῖ ἔγιναν καταχρήσεις καὶ μάλιστα τοιαῦται, ὥστε ὁ τύπος ὁ Γαλλικὸς προκειμένου περὶ τῶν πλημμυροπαθῶν, δὲν ἤθελε καὶν ν' ἀκούσῃ περὶ τῆς πολιτικῆς ἢ ὁποῖα ἐτη-

᾽Οσαύτως δὲν παρέλειψαν εὐκαιρίαν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐξάρουν τὸ ἔργον τῆς ΕΑΠ καὶ εἰδικῶς τὴν ἀγροτικὴν ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων, ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἔτυχον νὰ ἐπισκεφθῶσι πρὸ παντὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην καὶ ἀντιληφθῶσι ἰδίοις ὄμμασι τὸ γενόμενον ἔργον.

᾽Ο πρῶην Πρωθυπουργὸς ᾽Ανδρ. Μιχαλακόπουλος περιοδεύσας κατὰ τὸ 1929 τὰς ἀνωτέρω περιφερείας, πρὸς μελέτην τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτῶν, περιγράφει ὡς ἑξῆς τὸ γενόμενον ἔργον τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων (1):

«Αἱ κρίσεις περὶ τοῦ ἔργου αὐτῆς, ποικίλλουν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Βεβαίως, εἰς ἔργον τόσῳ μέγα, διὰ πρώτην φορὰν ἐπιχειρούμενον ὄχι ἀπλῶς ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἐν τῷ κόσμῳ, ὑφ' ἧς συνθήκας μάλιστα ἤρχισεν, ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ διαπραχθοῦν οὐσιώδη σφάλματα. Ἐὰν ἀναλογισθῆ τις ὑπὸ τίνας ὄρους εἰσέρρευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εὐθὺς μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν, ἑκατοντάδες χιλιάδες προσφύγων ἐστερημένοι τῶν πάντων, θὰ εἶναι ὑπερμέτρως αὐστηρὸς ζητῶν εὐθύνας, διὰ τὴν ἔλλειψιν συστήματος καὶ προγράμματος τῶν προχείρως ὀργανωθεισῶν σχετικῶν ὑπηρεσιῶν. Δὲν ἔξελέγησαν ἴσως ἕξ ἀρχῆς πανταχοῦ πρόσωπα ἔχοντα ποιὰν τινα πείραν, ἐκ γεωργικῶν ἐγκαταστάσεων, τοῦ παρελθόντος. Οἱ γεωπῶνοι δὲν εἶναι πάντες κατάλληλοι διὰ τὸ ὅλον ἔργον τῆς ἐγκαταστάσεως, ὅπερ πλὴν τῶν τεχνικῶν γεωπονικῶν γνώσεων, ἀπαιτεῖ προδήλως, καὶ διοικητικὴν πείραν καὶ ὀργανωτικὴν ἰκανότητα καὶ πρακτικὸν νοῦν. Εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι τινὲς ἐκ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ ἐποικισμοῦ ἀπέδειξαν χαρίσματα καὶ ἰκανότητος ἀξιολόγους.

ρήθη ἀπὸ τὴν τότε Κυβέρνησιν, ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πολεμοπαθῶν περιφερειῶν τῆς Γαλλίας.

«**Π. Λεβαντῆς.** ᾽Ανεγράφησαν ὡς κατασκευασθέντα χωριὰ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐνῶ δὲν εἶχε μπῆ οὔτε λιθάρι.

«**Α. Ἰασιωνίδης.** Ἐπομένως αὐτὰ τὰ ὅποια συνέβησαν ἐδῶ, συνέβησαν καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ αὐτὸ, ὡς εἶπα, ἦτο μοιραῖον. Ἐχομεν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξάρωμεν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὴν πολύτιμον συνδρομὴν τῶν ξένων μελῶν, διότι ἐλθόντα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐνεστερνίσθησαν τὸν πόνον τῶν προσφύγων, τὸν πόνον τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπέβλεψαν ὄχι εἰς τοὺς μισθοὺς, οἱ ὅποιοι τοῖς ἐδίδοντο, ἀλλ' ἐπεδίωξαν, ἐν ὑπερόχῳ συναισθήσει ὑψηλοῦ ἀλτρουϊσμοῦ, νὰ δημιουργήσουν τίτλους ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκτιμήσεως, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς εὐγνώμονος ἀναμνήσεως. . . . ».

1) Βλ. (εἰς βιβλιογραφίαν) ὑποβληθεῖσαν παρ' αὐτοῦ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἔκθεσιν διὰ τὰ ζητήματα Μακεδονίας—Θράκης (σελ. 48).

Ἄλλ' ἦτο φυσικῶς ἀδύνατον ν' ἀνεύρη τις τὰς ιδιότητας ταύτας, εἰς ὅλην τὴν κλίμακα τῆς ἱεραρχίας. Ἐντεῦθεν τὰ σφάλματα ὅσα παρατηρήθησαν. Ἐν τούτοις ἡ πεποίθησίς μου εἶναι, ὅτι ἐάν τὸ Κράτος ἤθελε διεξαγάγει τὸ πολυδαίδαλον τοῦτο ἔργον διὰ τινος ἀρμοδίας ὑπηρεσίας, μὲ τὸ συνηθέστατον φαινόμενον Ὑπουργῶν ἐναλλασσομένων ἀνά βραχύτατα διαστήματα καὶ ἐφαρμοζόντων ἰδίας ἕκαστος ἀντιλήψεις, μὲ ἀπειραρίθμους ἐπιρροὰς κομματικὰς, μὲ τὴν συνήθη, τὴν ἀπαρεγκλίτως συνήθη παρ' ἡμῖν, καὶ συχνὴν ἀλλαγὴν τοῦ τε διευθύνοντος καὶ τοῦ κατωτέρου προσωπικοῦ, ἐάν τὸ Κράτος, λέγω, ἤθελεν ἐπιχειρήσει τὸ ἔργον τῆς Ε.Α.Π. **καὶ τὰ σφάλματα θὰ ἦσαν δεκαπλασίως περισσότερα καὶ τὸ ἔργον ἀτελέστερον καὶ αἱ καταχρήσεις πολλαπλαῖ, καὶ αἱ δαπάναι μεγαλύτεραι.** Ἀρκεῖ ν' ἀναμνησθῶμεν πόσον κακῶς διεξήχθη πρὸ 20ετίας περίπου καὶ ἐπὶ πόσα ἔτη διήρκεσεν ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἀφιχθέντων ἐκ Βουλγαρίας προσφύγων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΝΑΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑΝ

Εἰς τὴν ὑπογραφεῖσαν ἐν Γενεύῃ Σύμβασιν Παπαδάτου-
Eddy «περὶ ἐκκαθαρίσεως τῆς Ε.Α.Π.» ἀνεγράφετο, ὅτι τὰ μὲν
πρὸς τὴν Ε.Α.Π. ὀφειλόμενα χρεὴ ὑπὸ τῶν ἀγροτῶν προσφύ-
γων θὰ εἰσεπράττοντο, μετὰ τὴν διάλυσίν της, ὑπὸ τῆς Ἀγροτι-
κῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, τὰ δὲ ὀφειλόμενα ὑπὸ τῶν ἀστῶν
προσφύγων θὰ εἰσεπράττοντο ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς
Ἑλλάδος (¹).

Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον συνεφωνήθη διὰ τῆς συμβάσεως
ταύτης ἡ ἀνάθεσις τῶν εἰσπράξεων εἰς τὰς Τραπεζὰς, ὑπῆρξεν
ἄφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀνάγκη ὅπως καταστῆ εὐχερεστέρα ἡ εἴσπρα-
ξις τῶν χρεῶν τούτων, μακρὰν οἰσodήποτε πολιτικῆς ἢ κομμα-
τικῆς ἐπεμβάσεως, καὶ ἄφ' ἑτέρου διότι ἡ μὲν Ἀγροτικὴ Τράπεζα
εἶχεν ἤδη προικοδοτηθῆ, διὰ τοῦ Καταστατικοῦ τῆς ἰδρύσεώς της,
μὲ τὸ προῖδόν τῶν εἰσπράξεων ἀπὸ τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας (²),
ἡ δὲ Ἐθνικὴ Τράπεζα, διότι εἶχεν ἤδη παραχωρηθῆ εἰς αὐτὴν
ὡς συμπληρωματικὴ ἐγγύησις τῶν ὁμολογιῶν τῶν ἀνταλλαξιμῶν,
τὸ προῖδόν τοῦ δευτέρου προσφυγικοῦ δανείου (³).

Πρὸ τῆς κυρώσεως ὅμως τῆς ἀνωτέρω συμβάσεως, ἐγεν-

¹) Βλ. ἄρθρα 14 καὶ 15 τῆς συμβάσεως.

²) Βλ. ἄρθρ. 4 παραγρ. Β' τοῦ ἰδρυτικοῦ Καταστατικοῦ τῆς
Α.Τ.Ε. (Ν. 4332, Ἐφ. Κυβ. 283 Α', 1929).

³) Διὰ τῆς συμβάσεως τῆς 14 Ἀπριλ. 1928 τῆς κυρωθείσης διὰ
τοῦ Ν. Δ. τῆς 21 Ἀπριλ. 1928 (Ἐφ. Κυβ. 63 Α', 1928).

νήθη ζήτημα ἐὰν ἔπρεπεν ἢ εἰσπραξις τῶν χρεῶν τούτων ν' ἀνατεθῆ εἰς τὰς ἐν λόγῳ Τραπεζας.

Συγκεκριμένως μάλιστα ὑπεστηρίχθη τότε ἡ ἄποψις (1), ὅτι ἔπρεπε νὰ δοθῆ εἰς τὴν ἐν λόγῳ σύμβασιν ἢ ἐρμηνεία, καθ' ἣν τὰς εἰσπράξεις θὰ ἐνήρουν μὲν αἱ Τράπεζαι, ἀλλ' ὅτι τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν θὰ ἔπρεπε νὰ δίδῃ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ μετεβιβάζετο ἡ Κεντρικὴ Ὑπηρεσία Εἰσπράξεως Χρεῶν Προσφύγων τῆς Ε.Α.Π.

Κατὰ τὴν συζήτησιν ὅμως ἐν τῇ Βουλῇ τοῦ σχεδίου Νόμου περὶ κυρώσεως τῆς ἀνωτέρω συμβάσεως (2), ὑπεστηρίχθη ὁμοφώνως παρ' ὅλων τῶν κομμάτων, ἢ σκοπιμότης τῆς ἀναθέσεως τῆς εἰσπράξεως τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν. Μετὰ τὴν κύρωσιν δὲ τῆς συμβάσεως ταύτης, ἐγένετο κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1930, σύσκεψις μεταξὺ ἀντιπροσώπων τοῦ Δημοσίου, τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς καὶ τῆς ΕΑΠ (3), ἡ ὁποία κατέληξε τότε εἰς τὴν διατύπωσιν σχεδίου συμβάσεως, διὰ τῆς ὁποίας ἀνετίθετο εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν ἢ εἰσπραξις τῶν χρεῶν οὐ μόνον τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, **ἀλλὰ καὶ τῶν ἀστῶν τοιούτων** (4). Ἡ ἀνάθεσις εἰς τὴν Α.Τ.Ε. καὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν χρεῶν ἀπὸ τοὺς ἀστοὺς πρόσφυγας, ἐκρίθη σκόπιμος ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἐνιαία πολιτικὴ, ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς εἰσπράξεως ὅλων τῶν προσφυγικῶν χρεῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ νὰ ἀποφευχθοῦν τὰ ἔξοδα συντηρήσεως δύο διαφορῶν ὑπηρεσιῶν, πρᾶγμα ὅπερ θὰ συνεπήγετο διπλᾶς δαπάνας. Πλὴν τούτου ὅμως καὶ τεχνικοὶ ὡσαύτως λόγοι ἐπέβαλον τὴν μὴ διχοτόμησιν τῆς ὑπηρεσίας.

Τὸ ἀνωτέρω σχέδιον συμβάσεως εἶχε μονογραφηθῆ τότε

1) Παρὰ τοῦ μέλους τοῦ Συμβουλίου τῆς ΕΑΠ Ἄ. Ἀ. Πάλλη.

2) Βλ. πρακτικὰ Βουλῆς τῆς 11ης Ἀπριλ. 1930.

3) Ἀντιπρόσωπος τοῦ Δημοσίου ἦτο ὁ Κ. Μιχάλης τότε Διευθυντὴς Ἀνταλλαγῆς, τῆς Α.Τ.Ε. ὁ ἐκ τῶν διευθυντῶν τῆς Στ. Μακράκης καὶ τῆς ΕΑΠ ὁ Ἄ. Πάλλης, μέλος τοῦ Συμβουλίου αὐτῆς.

4) Διὰ τῆς συμβάσεως τῆς 20. 11. 1930 μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ ΕΑΠ ἐτροποποιήθη τὸ ἄρθρον 15 τῆς συμβάσεως Παπαδάτου-Eddy προστεθέντος, ὅτι ἡ εἰσπραξις τῶν χρεῶν τῶν ἀστικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων, ἠδύνατο ν' ἀνατεθῆ καὶ εἰς τὴν Α.Τ.Ε. Ἡ σύμβασις αὕτη ἐκυρώθη διὰ τοῦ Ν. 4857.

παρὰ τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν καὶ ἐπέκειτο ἡ ὑπογραφή του, ὅτε ἀπεφασίσθη ν' ἀναβληθῇ αὕτη μέχρι τῆς ἐπανόδου ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ τότε Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τὸν λόγον, ὅτι ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον, νὰ συνδυασθῇ ἡ ἀνάθεσις εἰς τὴν ΑΤΕ τῆς εἰσπράξεως τῶν προσφυγικῶν χρεῶν, μὲ τὴν σύστασιν παρ' αὐτῇ εἰδικῆς ὑπηρεσίας διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων, ὡς καὶ τῶν ἐντοπίων ἀκτημόνων.

Συνεστήθη δὲ τότε εἰδικὴ πρὸς τοῦτο Ἐπιτροπὴ (¹), ἣτις καθ' ἣν εἶχε λάβῃ ἐντολὴν κατήρτισε σχέδιον συμβάσεως, διὰ τῆς ὁποίας ὄχι μόνον ἐρρυθμίζετο τὸ ζήτημα τῆς μεταβιβάσεως εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν τῆς ὑπηρεσίας Εἰσπράξεως Χρεῶν Προσφύγων, ἀλλὰ ταυτοχρόνως προεβλέπετο καὶ ἡ σύστασις παρ' αὐτῇ Διευθύνσεως Ἀποκαταστάσεως.

Δυστυχῶς ὅμως τὸ σχέδιον τοῦτο τελικῶς δὲν ἐπραγματοποιήθη, λόγῳ τῶν διαφόρων ἀντιδράσεων τὰς ὁποίας συνήντησε (²). Ἡ ἀντίδρασις δὲ αὕτη δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὴν σύστασιν παρὰ τῇ Α.Τ.Ε. τῆς ὑπηρεσίας Ἀποκαταστάσεως, ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς μεταβιβάσεως τῆς ὑπηρεσίας Εἰσπράξεως Χρεῶν προσφύγων.

Αἱ διατυπωθεῖσαι τότε ἀντιρρήσεις ὡς πρὸς τὴν ἀνάθεσιν τῆς εἰσπράξεως τῶν χρεῶν εἰς τὴν Α. Τ. Ε. συνοψίζονται εἰς τὰ ἑξῆς:

α) ὅτι ἡ Τράπεζα, περιοριζομένη εἰς τὴν στυγνὴν εἴσπραξιν δημοσίων ἐσόδων, θὰ ἐδυσφημεῖτο καὶ θὰ ἔχανε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου (³), ἐνῶ ὁ κυρίως προορισμὸς της εἶναι ἄλλος,

β) ὅτι αἱ μέχρι τότε εἰσπράξεις τῆς Ε.Α.Π. δὲν ἐδικαιολόγουν τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἐπλήρωνον οἱ πρόσφυγες,

¹) Αὕτη ἀπετελέσθη ἐκ τοῦ Γεν. Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας Σ. Πιστολάκη ὡς Προέδρου καὶ τῶν Κ. Μιχάλη Διευθυντοῦ Ἀνταλλαγῆς, Ἀ. Δομεσίττου Γεν. Διευθυντοῦ Ἐποικισμοῦ Μακεδονίας καὶ Μ. Νοταρᾶ Προϊσταμένου τῆς ὑπηρεσίας Εἰσπράξεως Χρεῶν Προσφύγων τῆς Ε.Α.Π.

²) Βλ. λεπτομερείας ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἐν τοῖς ἐπομένοις.

³) Βλ. Μ. Κύρκου. Ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα καὶ τὸ ἐποικιστικὸν ἔργον (ἄρθρον εἰς περιοδικὸν «Πειθαρχία» τῆς 23ης Νοεμβρίου 1930).

γ) ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη ἐπραγματοποιούντο εἰσπράξεις, αὗται θὰ ἐδαπανῶντο κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ τὴν μισθοδοσίαν ὑπαλλήλων καὶ ἔξοδα ὑπηρεσίας, καὶ

δ) ὅτι προτιμώτερον ἦτο νὰ τὰ εἰσπράξη τὸ Δημόσιον διὰ τῶν ἰδίων του μέσων, δηλαδή τῶν Δημοσίων Ταμείων, παρὰ ἢ Τράπεζα.

Εἰς σύσκεψιν ὅμως γενομένην ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ, εἰς ἣν συμμετέσχον καὶ οἱ Διοικηταὶ τῶν Τραπεζῶν Ἐθνικῆς καὶ Ἀγροτικῆς, καίτοι διετυπώθησαν καὶ πάλιν αἱ ἀνωτέρω ἀντιρροήσεις, ἐν τούτοις ἀπεφασίσθη τελικῶς νὰ μεταβιθασθῇ εἰς τὴν Α. Τ. Ε. ἢ ἐν λόγῳ ὑπηρεσία. Ἐπειδὴ δὲ ἐπλησίαζε τότε νὰ λήξη τὸ ἔργον τῆς Ε.Α.Π. καὶ ἔπρεπε πρὸ τῆς διαλύσεώς της νὰ ῥυθμισθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο, ὑπεγράφη, τὴν 4ην Δεκεμβρίου 1930, σύμβασις (1), διὰ τῆς ὁποίας καθωρίζετο, ὅτι ἡ Α.Τ.Ε. θ' ἀνελάμβανε τὴν εἴσπραξιν τῶν χρεῶν τούτων, ὑφ' ἧς λεπτομερείας θὰ καθώριζεν εἰδικὴ μεταγενεστέρα σύμβασις.

Τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1930 ἡ ΕΑΠ ἀνέστειλε τὰς ἐργασίας της διαλυθεῖσα, ἀπὸ δὲ τῆς ἐπομένης ἀνέλαβεν ἡ Α.Τ.Ε. τὸ ἔργον τῆς εἰσπράξεως τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων, παραλαβοῦσα τὴν σχετικὴν ὑπηρεσίαν. Τὴν 3ην δὲ Ἀπριλίου 1931 ὑπεγράφη μεταξὺ τοῦ Δημοσίου, τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, ἡ ἀρχικῶς προβλεφθεῖσα λεπτομερὴς σύμβασις, ἣτις ἐκυρώθη διὰ τοῦ Ν. 5151 (2).

Πράγματι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλως, δηλ. νὰ παραμείνῃ ἡ ὑπηρεσία αὕτη εἰς τὸ Δημόσιον, διὰ τὸν λόγον ὅτι μία τοιαύτη ἐργασία τραπεζικῆς κυρίως μορφῆς, δὲν θὰ ἐξυπηρετεῖτο τελεσφόρως διὰ τῆς μεθόδου καὶ τοῦ τρόπου ἐργασίας τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν. Διότι εἶναι γνωστὸν, ὅτι τὰ χρέη, τῶν ἀγροτῶν ἰδίως, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἰσπράττωνται ἀπλῶς διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐπὶ τῶν Δημοσίων Ταμείων ἐντολῶν εἰσπράξεως, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ἰδία πολιτικὴ καὶ σύστημα, ἢ εἰς εὐθετον δηλ. χρόνον, κατὰ τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων, εἰσπραξίς τῶν ὀφειλομένων.

1) Ἐκυρώθη διὰ τοῦ Ν. 4857. Ἐφ. Κυβ. 396 Α', 1930.

2) Βλ. Ἐφ. Κυβ. 207 Α', 1931.

Πλήν τούτου δέ, ἢ ἐκ μέρους κρατικῆς ὑπηρεσίας εἴσπραξις τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων, θὰ ἐσήμαινεν ἂν ὄχι ματαίωσιν τοῦ ὅλου ἔργου, πάντως δυσχέρανσιν αὐτοῦ λόγῳ τῶν ἀναποφεύκτων πολιτικῶν καὶ κομματικῶν ἐπεμβάσεων.

Ἐπισημασθέντος ὅτι προορισμὸς τῆς Α.Τ.Ε. εἶναι μόνον ἡ ἄσκησις τῆς ἀγροτικῆς πίστεως καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνατεθῆ εἰς αὐτὴν καὶ ἡ εἴσπραξις τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων, εἶναι, ἂν μὴ τι ἄλλο, ἀκατανόητος. Διότι ἐφόσον ἡ Α.Τ.Ε. εἶχε, διὰ τοῦ ἰδρυτικοῦ Καταστατικοῦ της, προικοδοτηθῆ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ διὰ τοῦ προϊόντος τῶν εἰσπράξεων τοῦ πρώτου προσφυγικοῦ Δανείου, γεννᾶται ἡ ἀπορία πῶς ὅταν ὑπεγράφετο ἡ σύμβασις τῆς ἰδρύσεώς της οὐδεμία διετυπώθη κατὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἐπίκρισις καὶ μόνον ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ τοιαύτη ῥητὴ διάταξις τοῦ Καταστατικοῦ της, ἐγένετο ἀντιληπτὸν, ὅτι τὸ τοιοῦτον δὲν συνέφερεν εἰς τὴν Α.Τ.Ε.

Ἐπισημασθέντος ἔτι ἄλλου, ὅτι ἡ Α.Τ.Ε. ἀναλαμβάνουσα καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας, θὰ ἐρριποκινδύνευε νὰ ὑπερφορτωθῆ μὲ ἐργασίας πέραν τοῦ κύκλου τοῦ προορισμοῦ της, δὲν ἦτο δικαιολογημένον, διότι μία Ἀγροτικὴ Τράπεζα κοινωφελοῦς μάλιστα μορφῆς, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὡς μόνον σκοπὸν τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ τὴν παρακολούθησιν πάντων ἐν γένει τῶν ζητημάτων, ἅτινα ἀφορῶσι τοὺς ἀγρότας (1).

Ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, ὅτι τὸ Δημόσιον ἀνέλαβεν, σὺν τοῖς ἄλλοις, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προικοδοτηθῆ τὰ κεφάλαια τῆς Α.Τ.Ε. καὶ διὰ τοῦ προϊόντος τῶν ἐσόδων, ἅτινα συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 18 τῶν συμβάσεων μὲ τοὺς τραπεζίτας Hanibros' Bank Ltd (Λονδίνου) καὶ Spreyer and Cy (Νέας Ὑόρκης) διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρώτου προσφυγικοῦ δανείου (7 % 1924), ὡς καὶ τοῦ ἄρθρου 16 τοῦ Καταστατικοῦ τῆς Ε.Α.Π., ἠθέλον περιέλθῃ εἰς τὸ Κράτος καὶ ἐφ' ὅσον ταῦτα δὲν ἠθέλον διατεθῆ, εἴτε ἐν ὅλῳ εἴτε ἐν μέρει, διὰ τὴν ῥύθμισιν τοῦ ζητήματος τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων ἀνταλλαξίμων προσφύγων.

1) Βλ. εἰς «Οἰκονομικὸν Ταχυδρόμον» τῆς 9ης Νοεμβρίου 1930, ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Δηλώσεις Κυβερνητικῆς Πηγῆς».

Τοῦ βασικοῦ τούτου ὅρου δὲν ἀφίσταται ἡ σύμβασις ἢ κυρωθεῖσα διὰ τοῦ Νόμου 5151. Τούναντίον αὕτη ἀναγράφει ῥητῶς, ὅτι τὸ ὑπόλοιπον τῶν εἰσπράξεων μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν πάντων τῶν ἐξόδων καὶ νομίμων βαρῶν, θὰ περιέρχεται κατὰ πλήρη κυριότητα εἰς τὴν Α.Τ.Ε., εἰς ἐνίσχυσιν τῶν *ἐκ προικοδοτήσεως τοῦ Κράτους κεφαλαίων* της. Ἐπειδὴ ὅμως ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλισθοῦν τὰ οἰκονομικὰ μέσα διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων, περιελήφθη ἐν τῇ αὐτῇ συμβάσει διάταξις (1), καθ' ἣν ἡ Α.Τ.Ε. ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ θέτῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν καθ' ἑξαμηνίαν, τὸ καθαρὸν ὑπόλοιπον τῶν εἰσπράξεων ἀπὸ ἀγρότας καὶ ἀστοὺς πρόσφυγας, μέχρι συμπληρώσεως ποσοῦ 3 ἑκατομμυρίων Λιρῶν (2), καὶ ὅτι ἐπανεισπραττόμενον τὸ ποσὸν τοῦτο θὰ παρέμενε τοῦ λοιποῦ εἰς τὴν πλήρη κυριότητα τῆς Τραπεζῆς (3).

Ἐρωτᾶται ὅμως μήπως, διὰ τῆς τελευταίας ταύτης συμβάσεως, τὸ Δημόσιον ἐπροικοδότησε τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν διὰ ποσοῦ μικροτέρου τοῦ ἀρχικῶς καθορισθέντος ἐν τῷ ἰδρυτικῷ Καταστατικῷ της.

Ἐν τῷ ἰδρυτικῷ Καταστατικῷ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, ἀνεγράφετο, ὅτι αὕτη θὰ ἐπροικοδοτεῖτο προσέτι μὲ τὰ ἔσοδα ἐκεῖνα τοῦ πρώτου προσφυγικοῦ δανείου, ἅτινα συμφώνως μὲ τὰ τότε ἰσχύοντα, θὰ περιήρχοντο εἰς τὸ Κράτος, ἐφόσον δὲν ἤθελον διατεθῆ διὰ τὴν ῥύθμισιν τοῦ ζητήματος τῶν ἀποζημιώσεων τῶν ἀγροτῶν προσφύγων.

Τὸ σύνολον τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ΕΑΠ ἀπὸ πάντας τοὺς

1) Βλ. ἄρθρον 6 τῆς συμβάσεως.

2) Μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1933, εἶχον τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Δημοσίου, τὰ ἑξῆς ποσὰ εἰς ὁμολογίας :

Τὴν	28	Ἰουλίου	1932	δρχ.	45.000.000.
»	26	Αὐγούστου	»	«	15.000.000.
»	15	Φεβρουαρίου	1933		35.000.000.
»	23	Ἰουνίου			10.000.000.
»	11	Ἰουλίου			25.000.000.

Ἐπίσης τὴν 31ην Ἰανουαρίου 1934 ἐδόθησαν καὶ ἕτερα 50 ἑκατομμύρια. *Ἦτοι ἐν συνόλῳ 180 ἑκατομμύρια.*

3) Βλ. ἄρθρον 6 τῆς συμβάσεως, παράγρ. δ'.

ὀφειλέτας της, ἀνήρχετο (πρὸ τοῦ συμψηφισμοῦ) εἰς Λ. Α. 20.158.620 περίπου. Ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου ἡ ἀναλογία διὰ τὸ ἀ' προσφυγικὸν δάνειον ἦτο τὸ 77, 80 % (1), ἦτοι Λ. Α. 15.683.406.

Ἀφαιροῦντες δὲ ἐξ αὐτοῦ τὸ ποσόν, ὅπερ ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων δικαιούχων ἀνταλλαξίμων καὶ τὸ ὅποῖον ὑπολογίζομεν ἐν συνόλῳ εἰς Λ. Α. 8 ἑκατομμύρια περίπου, ἀπομένει καθαρὸν ὑπόλοιπον 7.683.406. Ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου, ἐὰν παρέμενον αἱ τότε ἰσχύουσαι συνθήκαι (δηλ. ἐπιτόκιον 8 %, 15ετῆς ἐξόφλησις καὶ διάθεσις τῶν 75 % τῶν εἰσπράξεων δι' ἑκτακτον χρεωλύσιον), θὰ περιήρχετο ἐτησίως εἰς τὸ Δημόσιον (2) καὶ κατὰ συνέπειαν εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ προικοδοτηθεῖσαν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν, ποσὸν Λ. Α. 487.352 περίπου.

Ἄς ἴδωμεν ὅμως τώρα, μὲ τί ἐπροικοδοτήθη ἡ Α.Τ.Ε διὰ τῆς συμβάσεως τῆς 3ης Ἀπριλίου 1931. Αἱ μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Α.Τ.Ε. παραδοθεῖσαι ὑποχρεώσεις διὰ χρέη ἀγροτῶν, ἀστῶν καὶ διαφόρων τρίτων ἀνέρχονται εἰς τὸ ποσὸν τῶν Λ. Α. 16.233.836.

Ἐὰν ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου ἀφαιρέσωμεν τὸ συμψηφισθέν, ὡς καὶ τὸ μέλλον νὰ συμψηφισθῇ εἰσέτι ποσὸν δι' ἀποζημιώσεις τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, ὡς καὶ τὰς ἐν τῷ μεταξὺ γενομένας νομίμους διαγραφὰς καὶ μειώσεις, ἀπομένει ὑπόλοιπον £ 12.415.593, ὅπερ ἐξοφλούμενον εἰς 18 κατὰ μέσον ὄρον ἔτη πρὸς 3 % μᾶς δίδει ἐτήσιον τοκοχρεωλύσιον Λ. Α. 902.721. Ἀφαιρουμένου δὲ ἐξ αὐτοῦ, τοῦ ποσοῦ τῶν 60.000 Λ. Α. ὅσας ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλλῃ ἡ Α.Τ.Ε. δι' ἑκτακτον χρεωλύσιον τοῦ ἀ'. προσφυγικοῦ δανείου, παραμένει καθαρὸν ὑπόλοιπον Λ. Α. 842.721.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι ἐνῶ ἡ Α. Τ. Ε. εἶχε προικοδοτηθῆ ἀρχικῶς διὰ τοῦ Καταστατικοῦ της μὲ ποσὸν ἐτησίως Λ. Α. 487.352 περίπου, μεταγενεστέρως ἐπροικοδοτήθη σχεδὸν μὲ ποσὸν Λ. Α. 842.721.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος σύμβασιν τῆς 3ης Ἀπριλίου, γίνεται κάποια ἐπιφύλαξις (3) ὡς πρὸς τὸ

1) Βλ. σχετικῶς ἀνωτέρω σελ. 97.

2) Βλ. σχετικῶς εἰς σελ. 96.

3) Βλ. ἄρθρ. 14 τῆς συμβάσεως.

ἀναλογοῦν ποσὸν διὰ τὸ 2ον προσφυγικὸν δάνειον, οὗτινος τὸ προῖον εἶχε διατεθῆ παρὰ τοῦ Κράτους ὡς πρόσθετος ἐγγύησις διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τῶν ὁμολογιῶν ἀνταλλαξίμων. Ἐν τούτοις εἴμεθα τῆς γνώμης, ὅτι ἡ διάταξις αὕτη, δὲν ἐνέχει **οὐσιώδη τινὰ σημασίαν**, διότι διὰ τὰς ὁμολογίας ταύτας ὑπάρχει ἡ συνολικὴ ἐγγύησις τοῦ Δημοσίου. Ἐνεγράφη δὲ ἡ διάταξις αὕτη ἐν τῇ συμβάσει μᾶλλον διὰ λόγους τυπικούς, ἐφόσον μάλιστα ἔπρεπε νὰ συνυπογραφῆ ταύτην καὶ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα.

Ὡς ἀνεφέραμεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω, ὁ καταστατικός, οὕτως εἰπεῖν, χάρτης ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐνεργεῖ ἡ Α.Τ.Ε. τὴν εἴσπραξιν τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων πρὸς τὴν τέως ΕΑΠ., εἶναι ἡ σύμβασις τῆς 3ης Ἀπριλίου 1931.

Αἱ κυριώτεραι διατάξεις τῆς συμβάσεως ταύτης εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) Ἡ Α.Τ.Ε. ἀνέλαβε τὴν εἴσπραξιν ὄχι μόνον τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀστικῶς ἀποκατασταθέντων τοιούτων, καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν διαφορῶν τρίτων, προσφύγων καὶ μὴ, διὰ δάνεια ἅτινα ἔλαβον οὗτοι παρὰ τῆς ΕΑΠ ἢ δι' ἀκίνητα, ἅτινα ἠγόρασαν παρ' αὐτῆς, ἐφόσον ἀμφοτέρω ταῦτα δὲν ἀφεώρων οὔτε ἀστικὴν οὔτε ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν ⁽¹⁾.

Πλὴν τῆς εἰσπράξεως τῶν χρεῶν πρὸς τὴν ΕΑΠ. ἀνετέθησαν προσέτι εἰς αὐτὴν καὶ αἱ ἑξῆς ἐργασίαι:

α) ἡ συνέχισις τοῦ συμψηφισμοῦ τῶν ἀποζημιώσεων τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, ⁽²⁾

β) ἡ διανομὴ τῶν ὁμολογιῶν « Ἀγροτικὴ 6% » εἰς τοὺς ἔχοντας πιστωτικὸν ὑπόλοιπον, ⁽³⁾

γ) ἡ διανομὴ τῶν ἀποζημιώσεων εἰς τοὺς ἐκ Βουλγαρίας Ἑλληνας μετανάστας,

δ) ἡ χορήγησις τῶν τίτλων κυριότητος εἰς τοὺς ἔξοφλοῦντας ὀλοσχερῶς τὰ χρεῖα τῶν ἀγρότας καὶ ἀστοὺς πρόσφυγας ⁽⁴⁾

¹⁾ Περὶ τῶν χρεῶν τῶν παραδοθέντων εἰς τὴν Α.Τ.Ε. πρὸς εἴσπραξιν βλ. εἰς **Παράρτημα Πίνακα Θ'**.

²⁾ Βλ. σχετικῶς εἰς σελ. 114.

³⁾ Βλ. σχετικῶς εἰς σελ. 117.

⁴⁾ Μέχρι τῆς 31/12/1933 εἶχον χορηγηθῆ εἰς μὲν τοὺς ἀστικῶς

καὶ ε) ἡ εἴσπραξις διὰ λ/σμόν τοῦ Δημοσίου τῶν πρὸς αὐτὸ χρεῶν ἐξ ἀστικῆς ἀποκαταστάσεως (1)

2) Ἡ ἐξόφλησις τῶν χρεῶν θὰ ἐγίνετο :

A) διὰ τοὺς ἀγρότας ἐπὶ ἐπιτοκίῳ 3%, διὰ τῆς συνθέτου χρεωλυσίας, ἐντὸς τῶν κάτωθι χρονικῶν ὀρίων :

α) Ἐντὸς πέντε ἐτῶν διὰ τοὺς ἔχοντας χρεωστικὸν ὑπόλοιπον μέχρι £ 15.

β) Ἐντὸς δέκα ἐτῶν διὰ τοὺς ἔχοντας χρεωστικὸν ὑπόλοιπον ἀπὸ £ 15 μέχρι 30.

γ) Ἐντὸς δέκα πέντε ἐτῶν διὰ τοὺς ἔχοντας χρεωστικὸν ὑπόλοιπον ἀπὸ £ 30 μέχρι 60.

δ) Ἐντὸς εἴκοσι ἐτῶν, διὰ τοὺς ἔχοντας χρεωστικὸν ὑπόλοιπον ἀπὸ £ 60 μέχρι 100, καὶ

ε) ἐντὸς εἰκοσιπέντε ἐτῶν διὰ τοὺς ἔχοντας χρεωστικὸν ὑπόλοιπον ἄνω τῶν £ ἑκατόν.

B) διὰ τοὺς ἀστούς, ἐντὸς 15ετίας, ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1931, πρὸς 3% ἐπίσης, καὶ

Γ) διὰ τοὺς ὀφειλέτας τῆς κατηγορίας διαφόρων Τρίτων, ὡς καθώριζον τὰ σχετικὰ συμβόλαια αὐτῶν.

3) Διὰ τὴν ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν καθωρίζετο, ὅτι θὰ ἐγί-

ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας 2.460 τίτλοι κυριότητος, εἰς δὲ τοὺς ἀγροτικῶς τοιούτους 96.

1) Ἀστικὴν ἀποκατάστασιν ἐνήργησε, πλὴν τῆς ΕΑΠ καὶ τὸ Κράτος διὰ τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν παρ' αὐτοῦ ἀνεργηθειῶν κατοικιῶν ἀνέρχεται εἰς 25 χιλιάδας περίπου. Πλὴν τούτων ὅμως τὸ Κράτος διέθεσε καὶ ἰκανὸν ἀριθμὸν οἰκοπέδων, περίπου 12 χιλιάδας ὡς καὶ δάνεια μέσῳ διαφόρων οἰκοδομικῶν συνεταιρισμῶν. (Βλ. Μ. Πασχοπούλου, ἄρθρον εἰς περιοδικὸν «Ἔργασία» τῆς 13/11/1932.

Εἰς τὴν σύμβασιν τοῦ Ν. 5151, εἶχεν ἀναγραφῆ διατάξις ὅτι δι' εἰδικῆς μεταγενεστέρως συμβάσεως θ' ἀνετίθετο ἡ εἴσπραξις καὶ τῶν χρεῶν τούτων εἰς τὴν παρὰ τῇ Α.Τ.Ε. λειτουργοῦσαν ὑπηρεσίαν εἰσπράξεως χρεῶν τῆς ΕΑΠ. Ἡ σύμβασις αὕτη ὑπεγράφη μόλις τὴν 26ην Ἰουλίου 1933 κυρωθεῖσα διὰ τοῦ Ν. 5866 (Ἐφημ. Κυβ. 313 Α'. 1933). Ῥητῶς καθορίζεται ἐν τῇ συμβάσει ταύτῃ, ὅτι τὰ εἰσπραττόμενα ποσὰ ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης θὰ περιέρχονται εἰς τὸ Κράτος, τῆς

νοντο δεκταὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν των ἀξίαν αἱ ὁμολογίαι τῶν κάτωθι δανείων :

- α) δανείου ἀποζημιώσεως ἀνταλλαξίμων 8 % 1926 καὶ 1928
 β) » » » 6 % » » »
 γ) » » Ἑλλήνων ὑπηκόων 8 % 1927
 δ) » » » μετανασ. ἐκ Βουλγαρ. 6 % 1923

Δὲν περιελήφθησαν τότε καὶ αἱ ὁμολογίαι τύπου «**Ἀγρο-
 τικὴ 6 %**», διότι δὲν εἶχον εἰσέτι ἐκδοθῆ αὐταί. Μετὰ τὴν κυ-
 κλοφορίαν των ὅμως, τὸ Νομικὸν Συμβούλιον τοῦ Κράτους ἀπε-
 φάνθη (1) ὅτι θὰ ἠδύναντο ἐπιεικῶς νὰ γίνωνται καὶ αὐταὶ δε-
 κταὶ εἰς ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων (2).

Πᾶσαι αἱ ὁμολογίαι αὐταὶ θὰ ἐγίνοντο δεκταὶ μόνον ὅσον ἀφορᾷ, τὰ χρέη τῶν προσφύγων. Διὰ τὰ χρέη τῶν μὴ προσφύ-
 γων δὲν παρείχετο ἀρχικῶς τοιαύτη εὐχέρεια.

Διὰ τοῦ Ν. ὅμως 5952 «περὶ μειώσεως τῶν προσφυγικῶν χρεῶν» καθωρίσθη ῥητῶς ὅτι δύνανται νὰ ἐξοφλῶσι δι' ὁμολο-
 γιῶν τὰ πρὸς τὴν Ε.Α.Π. χρέη των καὶ οἱ μὴ πρόσφυγες, ἐφ' ὅσον τὸ χρέος των εἶχε δημιουργηθῆ ἐκ δανείου στεγάσεως ἢ ἀγορᾶς οἰκήματος.

Ὡσαύτως διὰ τοῦ αὐτοῦ Νόμου ἐπετράπη ἢ δι' ὁμολογιῶν ἐξόφλησις καὶ διὰ τὰς ὀφειλὰς τῶν Φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων ἐκ χορηγηθέντων εἰς αὐτὰ δανείων παρὰ τῆς Ε.Α.Π.

4) Αἱ ἐκ τῆς ἀνωτέρω συμβάσεως ὑποχρεώσεις τῆς Α.Τ.Ε., ἦσαν :

α) ἡ καταβολὴ καθ' ἑξαμηνίαν 60 χιλιάδων Λ. Α. δι' ἕκτα-
 κτον χρεωλύσιον τοῦ α'. προσφυγικοῦ δανείου (3).

Α.Τ.Ε. λαμβανούσης μόνον προμήθειαν 1 1/2 % ἐπὶ τῶν εἰσπραττο-
 μένων ποσῶν, ὡς καὶ τὰς δαπάνας της.

1) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 868 ἀποφάσεώς του, τῆς 6 Νοεμβρίου 1931.

2) Ὁ Ν. 5952 (Ἐφημ. Κυβ. 393 Α'. 1933) ἐνομιμοποίησε τὴν τοιαύτην ἀποδοχὴν των.

3) Τὰ λόγῳ τῆς αἰτίας ταύτης διατεθέντα ποσὰ εἶναι :

α) συνάλλαγμα ἐπὶ Λονδίνου, £ : 15.661.16. 11

β) δραχμαὶ (εἰς ὁμολογίας), δραχ. 16.705.364.50

καὶ ἀντιπροσωπεύουν τὰς δύο ἑξαμηνιαίας δόσεις τῆς 20ῆς Ἀπριλίου καὶ τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου 1931.

Τὰ ποσὰ ταῦτα κατέβαλεν ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα εἰς τὸ Ὑπουργ-

καὶ β) ἡ παράδοσις τοῦ καθαροῦ ὑπολοίπου τῶν εἰσπράξεων, καθ' ἑξαμηνίαν, εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν, μέχρι συμπλήρωσεως ποσοῦ 3 ἑκατομμυρίων Λ. Α. (1), διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων.

Τὸ ποσὸν τοῦτο δέ, ἐπανεισπραττόμενον ἐκ νέου ἀπ' εὐθείας παρὰ τῆς Α.Τ.Ε. θὰ παρέμενεν ὀριστικῶς εἰς τὴν κυριότητά της.

5) Αἱ ἐκ τῆς συμβάσεως ταύτης **ἀμεσοὶ ὠφέλειαι** τῆς Α.Τ.Ε., πλὴν τῆς γενικωτέρας τοιαύτης τῆς προικοδοτήσεώς της, εἶναι :

α) **Προμήθεια** 2 % ἐπὶ πασῶν τῶν εἰσπράξεων.

Ἡ προμήθεια αὕτη ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἀδικαιολόγητος, διότι ἐφόσον εἰς τὴν Α.Τ.Ε. περιέρχεται ὀλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν εἰσπράξεων, δὲν δύναται νὰ νοηθῆ καὶ χορήγησις προμηθείας, ἥτις ὡς γνωστὸν δίδεται μόνον εἰς περιπτώσεις καθ' ἃς τὰ εἰσπραττόμενα ἀποδίδονται εἰς τὸν ἔντολέα. Ἐν προκειμένῳ ὅμως ὁ ὅρος προμήθεια ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς παρακρατήσεως πρὸς ὄφελος τῆς Α.Τ.Ε. μέρους τῶν εἰσπραττομένων χρεῶν, ἔναντι τῆς προικοδοτήσεώς της δεδομένου ὅτι διὰ τὸ ὑπόλοιπον ὑφίσταται ἡ συμβατικὴ ὑποχρέωσις τῆς παραδόσεώς των εἰς τὸ Δημόσιον.

β) Τὰ εἰσπραττόμενα ποσὰ ἀπὸ **χρέη τῆς κατηγορίας «διαφόρων τρίτων»**, ἅτινα δὲν συμπεριλαμβάνονται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τῆς χρησιμοποίησεώς των διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων.

γ) Ἡ ἀξία τῶν ληγόντων **τοκομεριδίων** ἐπὶ τῶν εἰσπραττομένων ὁμολογιῶν, μέχρι τῆς παραδόσεώς των εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον (2).

γεῖον Οἰκονομικῶν, καθόσον ἡ Δ. Ο. Ε. εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ παρακρατήσῃ ταῦτα ἐκ τῶν περισσευμάτων τῶν ὑπεγγύων προσόδων. Ἐκτοτε οὐδεμία νέα καταβολὴ ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης ἐγένετο, λόγῳ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἐπελθούσης ἀναστολῆς τῆς πληρωμῆς τῶν χρεωλυσιῶν τῶν ἑξωτερικῶν δανείων.

1) Βλ. εἰς σελ. 159 τὰ ποσὰ ἅτινα παρεδόθησαν μέχρι τοῦδε παρὰ τῆς Α.Τ.Ε. πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

2) Τὰ ἐκ τῶν αἰτιῶν τούτων περιελθόντα μέχρι τῆς 1ης Ἰανουα-

Ἐκτὸς τῶν ἀμέσων τούτων ὠφελειῶν δὲν πρέπει νὰ παρίδωμεν καὶ μίαν ἄλλην ἐξ ἴσου σημαντικὴν. Ὅτι διὰ τῆς ἀναθέσεως εἰς τὴν Α.Τ.Ε. τῆς εἰσπράξεως τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων ἐδόθη εἰς αὐτὴν ἢ εὐκαιρία νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς μίαν ἄλλην πλευρὰν σπουδαιοτάτην τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν ἀγροτῶν τῶν βορειῶν ἰδίως ἐπαρχιῶν, ὅπου πλεονάζουν οἱ πρόσφυγες, ὅστε νὰ ἔχῃ μίαν γενικωτέραν ἀποψιν τῶν ἀναγκῶν, τῶν ὑποχρεώσεων καὶ ἐν γένει τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς διατελεῖ ἓνα σημαντικὸν μέρος τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας.

Τονίζομεν ὅτι ἡ Α.Τ.Ε. καρπούμενη τὰς ἀνωτέρω ὠφελείας, εἰς **οὐδὲν ἀπολύτως ὑποβάλλεται ἐξοδον**, καθότι πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ δαπάναι τῆς ὑπηρεσίας Εἰσπράξεως Χρεῶν ἐπιβαρύνουσι τὰ εἰσπραττόμενα ποσά.

Αἱ ἀνατεθεῖσαι εἰς τὴν Α.Τ.Ε. διὰ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος συμβάσεως ἐργασίαι, ἐκτελοῦνται παρ' εἰδικῆς ὑπηρεσίας συσταθείσης παρ' αὐτῇ διὰ τῆς ἰδίας συμβάσεως.

Ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἀπαρτίζεται ἐξ ἐνὸς Τμήματος ἐν τῷ Κέντρῳ καὶ ἐξ εἰκοσιεννέα ἐπαρχιακῶν Γραφείων, ὑπαγομένων εἰς τὰ κατὰ τόπους Ὑποκαταστήματα ἢ Ἀντιπροσωπείας τῆς Α.Τ.Ε. καὶ ἐξαρτωμένων ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ Κεντρικοῦ Τμήματος.

Οἱ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ὑπηρετοῦντες σήμερον ὑπάλληλοι⁽¹⁾ προέρχονται κατὰ τὰ $\frac{3}{4}$ σχεδὸν ἐκ τῆς τέως Ε.Α.Π.

ρίου 1934 ποσὰ εἰς τὴν Α.Τ.Ε. εἶναι τὰ ἐξῆς :

Διὰ τὸ	1931	δρχ.	2.675.493,25
»	»	»	6.132.755,40
»	»	»	6.403.697,30

Ἦτοι ἐν συνόλῳ ποσὸν » 15.211.945,95 ἐκ τοῦ ὁποίου δρχ. 7.316.945,95 εἰς μετρητὰ καὶ δρχ. 7.895.000 εἰς ὁμολογίας.

¹⁾ Οὗτοι ἀνέρχονται εἰς 154. Προσέτι ὑπηρετοῦν καὶ 35 εἰσπρακτορες. Οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι εἶναι δυστυχῶς ἕκτακτοι, πλὴν 8 μόνον θέσεων, δι' ἃς προέβλεψεν ἡ σύμβασις ὅτι οἱ κατέχοντες ταύτας θεωροῦνται μόνιμοι, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ὑπάλληλοι τῆς Α.Τ.Ε. Λέγομεν δέ, ὅτι δυστυχῶς οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι εἶναι ἕκτακτοι, διότι ἠδύναντο οἱ πλεῖστοι τούτων νὰ εἶναι μόνιμοι, καθότι οὔτε εἰς προσόντα ἄλλ' οὔτε καὶ εἰς ὑπηρεσιακὴν ἰκανότητα ὑστεροῦσι τῶν λοιπῶν ὑπαλλή-

Αἱ ἀπὸ 1ης Ἰανουρίου 1931 μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1933 πραγματοποιηθεῖσαι μέσω τῆς Α.Τ.Ε. εἰσπραξίαι ἐκ χορῶν τῶν προσφύγων πρὸς τὴν τέως ΕΑΠ ἀνήλθον εἰς τὰ κάτωθι ποσά, εἰς δραχμάς:

Ὅφειλέται	1931		1932		1933		Σύνολον	
Ἀγρόται	18.605.075	03	47.785.553	50	80.515.236	20	146.905.864	73
Ἀστοὶ	12.423.707	20	42.037.700	15	19.826.901	50	74.288.308	85
Δ. Τρίτοι	1.470.524	65	2.416.358	60	2.033.936	55	5.920.819	80
Σύνολον	32.499.306	88	92.239.612	25	102.376.074	25	227.114.993	38

Τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν 227.114.993,38 (¹) δραχμῶν, κατανέμεται:

Μετρητὰ δραχ. 16.968.493,38
Ὅμολογίαι » 210.146.500,—

Αἱ ὁμολογίαι πάλιν διαιροῦνται:

α) Δαν. Ἀνταλλαξίμων 8 % 1926 καὶ 1928	δραχ.	690.000
β) » » 6 % 1928	»	17.223.000
γ) Ἑλλήνων Ὑπηκόων 8 % 1927	»	493.000
δ) Δαν. Ἑλληνοβουλγ. μεταναστ. 6 % 1923	»	98.366.500.
ε) » τύπου « Ἀγροτικὴ 6 % »	»	93.374.000.

λων τῆς Α. Τ. Ε.

Οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι ὑπηρετοῦντες ἐπὶ μίαν σχεδὸν δεκαετίαν εἰς τὰ Γεωργικὰ κέντρα τοῦ Κράτους καὶ γνωρίζοντες οὐ μόνον τὰς κατὰ τόπους συνθήκας, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα καὶ πράγματα, εἶναι οἱ μᾶλλον ἐνδεδειγμένοι διὰ ν' ἀποτελέσωσι τοὺς πυρῆνας τῶν ἰδρυθησομένων ὑποκαταστημάτων τῆς Α. Τ. Ε.

Τοῦτο ἀνεγνωρίσθη ἄλλωστε τόσον παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Διευθυντοῦ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, εἰς ἐκθέσεις του ὑποβληθείσας πρὸς τὴν Διοίκησιν, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιθεωρητὰς τῶν ὑποκαταστημάτων, οἵτινες οὐδεμίαν παρέλειψαν εὐκαιρίαν, διὰ νὰ ἐξάρωσι τὰ προσόντα, τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἰκανότητα, ἣτις διακρίνει τοὺς ὑπαλλήλους τούτους.

¹) Τὸ ποσὸν τοῦτο εἶναι τὸ εἰσπραχθὲν τοιοῦτον καὶ ὄχι τὸ λογιστικῶς ἐμφανιζόμενον. Μεταξὺ τῶν δύο ποσῶν ὑφίσταται διαφορά, διὰ μὲν τὸ ἔτος 1931 ἐπὶ ἔλαττον, καθόσον εἰς τὰ ὡς ἄνω ποσά δὲν

Τὰ ἔσοδα ὅμως τῆς ὑπηρεσίας, δὲν ὑπῆρξαν μόνον τὰ ὡς ἄνωτέρω εἰσπραχθέντα ποσά.

Εἰς ταῦτα δέον νὰ προστεθῶσι :

α) εἰσπραχθέντα τοκομερίδια ὁμολογιῶν δι' ὅσον χρόνον εὐρίσκονται αὐταὶ εἰς χεῖρας τῆς Α. Τ. Ε.	δρχ. 4.395.268,30
β) αἱ παραδοθεῖσαι ἐκ μέρους τῆς ΕΑΠ εἰσπράξεις τοῦ τελευταίου τριμήνου 1930,	
'Ομολογίαι	δρχ. 7.403.500
Μειρητὰ	» 6.122.826
	» 13.526.326.—
γ) ἄλλα διάφορα ἔσοδα	» 93.247,35
	<hr/>
Σύνολον	18.014.841,65
	<hr/> <hr/>

Διὰ τὰς *παρ' ἀγροτῶν προσφύγων* πραγματοποιηθείσας εἰσπράξεις τῆς ΑΤΕ, *παρατίθεται εἰς τὴν ἐπομένην σελίδα πίναξ*, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ἡ κατὰ περιφερείας καὶ κατ' ἔτος ἀπόδοσις τούτων, ἐν συγκρίσει μὲ τὸ θεωρητικῶς εἰσπρακτέον ἔτησιον τοκοχρεωλύσιον. Ἐπίσης εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος παρατίθεται πίναξ ἐμφαινῶν τὰς κατὰ μῆνα πραγματοποιηθείσας εἰσπράξεις (¹).

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου προκύπτει ὅτι κατὰ μὲν τὸ 1931 εἰσπραχθήσαν τὰ 8,30% τοῦ θεωρητικῶς εἰσπρακτέου τοκοχρεωλυσίου (²) κατὰ τὸ 1932 τὰ 21,35% καὶ κατὰ τὸ 1933 τὰ 35%.

Αἱ εἰσπράξεις τοῦ 1933 ἀπὸ τοὺς ἀγρότας ἀνῆλθον, ὡς εἶδομεν ἄνωτέρω, εἰς τὸ τετραπλάσιον ἐκείνων, αἵτινες ἐπραγματοποιήθησαν κατὰ τὸ 1931 καὶ εἰς τὸ διπλάσιον τῶν τοῦ 1932. Θὰ ᾔσαν δὲ αὐταὶ ἀκόμη μεγαλύτεραι — κατὰ 30 τοῦλάχιστον ἑκα-

περιλαμβάνονται αἱ παρὰ τῆς ΕΑΠ ἐνεργηθεῖσαι εἰσπράξεις ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1930 μέχρι Δεκεμβρίου 1931 αἵτινες παρεδόθησαν εἰς τὴν ΑΤΕ, διὰ δὲ τὰ ἐπόμενα ἔτη ἐπὶ πλέον, καθόσον δὲν περιλαμβάνονται διάφορα μικρὰ ποσὰ ἐπιστραφέντα εἰς τοὺς καταθέτας διὰ διαφόρους αἰτίας.

¹) Βλ. εἰς *Παράρτημα Πίνακα. Γ'.*

²) Πρὶν ἐπέλθῃ ἡ μείωσις τοῦ 40%.

Πίναξ τῶν πραγματοποιηθεισῶν, παρὰ τῆς Α.Τ.Ε. εισπράξεων κατὰ τὰ ἔτη 1931 — 33, ἀπὸ τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας.

Γραφεῖα Εισπράξεως Χρεῶν	Εισπρακτέα ἐτησία τοχοχρεω- λυτικὴ δόσις *	Εἰσπραχθέντα Ποσὰ			
		1931	1932	1933	Σύνολον
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ					
Ἀμύνταιον	8.225.332	—	23.000	2.442.357	2.465.357
Βέροια	9.352.993	205.819	1.244.067	2.510.167	3.960.053
Γρεβενὰ	4.447.264	13.362	22.171	228.415	263.948
Ἔδεσσα	24.168.041	494.541	2.359.471	3.724.363	6.578.375
Θεσσαλονίκη	32.348.962	2.564.551	2.974.058	2.912.955	8.451.564
Κατερίνη	5.381.697	1.268.256	1.565.348	2.289.544	5.123.148
Καστορία	3.910.539	181.614	195.888	625.743	1.003.245
Κιλκίς	21.438.401	1.014.476	871.501	1.056.752	2.942.729
Κοζάνη	7.647.269	139.137	725.159	1.019.375	1.883.671
Λαγκαδᾶς	12.643.890	625.052	1.074.998	1.112.514	2.812.564
Νιγρίτα	2.492.198	267.184	489.057	404.248	1.160.489
Σέρραι	15.201.332	1.486.284	3.711.295	4.057.359	9.254.938
Φλώρινα	3.065.224	226.410	1.004.831	959.592	2.190.833
ΘΡΑΚΗ					
Ἀλεξ/πολις	6.214.348	233.057	977.058	1.752.216	2.962.331
Διδυμότειχον	4.497.151	1.158.747	5.667.632	7.704.257	14.530.636
Δράμα	16.360.583	3.981.991	8.485.116	13.918.736	26.385.843
Ἐλευθ/πολις	3.056.180	244.674	1.653.170	2.366.105	4.263.949
Καβάλλα	6.116.264	1.187.608	3.083.581	6.888.673	11.159.862
Κομοτινή	5.661.578	781.612	2.263.061	7.052.404	10.097.077
Ξάνθη	4.904.832	861.626	2.187.049	6.547.743	9.596.408
Σουφλίον	1.713.594	258.907	780.247	1.133.657	2.172.811
Π. Ε. Η. Ν.					
Βόλος	2.844.104	—	361.639	1.595.885	1.957.524
Ἡράκλειον	12.982.434	144.412	1.137.392	1.574.842	2.856.646
Ἰωάννινα	2.692.471	118.050	360.116	1.029.257	1.507.433
Λάρισα	6.084.863	198.603	421.660	2.250.224	2.870.487
Μυτιλήνη	2.147.068	68.323	64.121	309.355	441.799
Πάτραι	2.603.194	174.883	407.116	906.019	1.488.018
Χαλκίς	6.749.533	450.487	948.084	610.814	2.009.385
Χανιά	4.107.578	12.392	416.180	471.932	900.504
Ἀθῆναι **	5.885.602	243.017	2.311.488	1.059.733	3.614.238
	244.944.519	18.605.075	47.785.554	80.515.236	146.905.865

* Ἡ ἐτησία τοχοχρεωλυτικὴ αὕτη δόσις ὑπελογίσθη κατὰ προσέγγι-
σιν, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χρεωστικοῦ ὑπολοίπου ὅπερ θ' ἀπομείνῃ μετὰ τὴν
ὀλοκλήρωσιν τοῦ συμπηφισμοῦ τῶν ἀποζημιώσεων.

Ἐς σημειωθῆ ὡσαύτως ὅτι κατὰ τὸν ὑπολογισμόν της δὲν ἐλήφθη ὑπ'
ὄψιν ἡ τελευταίως γενομένη μείωσις τῶν χρεῶν κατὰ 40%, διὰ τοῦ Ν. 5952.

** Εἰς τὸ Γραφεῖον Ἀθηνῶν ὑπάγονται οἱ ἀγροτικοὶ πρόσφυγικοὶ συ-

τομμύρια—ἐὰν δὲν ἐδίδετο ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἐτησίᾳ ἀναστολή εἰσπράξεως τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων τῶν ἐγκατεστημένων εἰς τὰς περιφερείας τῶν Νομῶν Θεσσαλονίκης καὶ Σερρῶν. Ἡ ἀναστολή αὕτη προωρισμένη νὰ προστατεύσῃ τοὺς πρόσφυγας τῶν περιφερειῶν ἐκείνων εἰς τὰς ὁποίας κατεστράφη ἢ παραγωγῇ, περιέλαβεν ἐν τούτοις καὶ τοὺς κατοικοῦντας εἰς περιφερείας ὅπου ἢ παραγωγῇ ὑπῆρξεν ἀρίστη, ὡς π. χ. τὰς περιφερείας Κατερίνης καὶ Βερροίας.

Οὐδεὶς νομίζομεν θὰ ὑπεστήριξε ποτὲ τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ ΑΤΕ θὰ ἔπρεπε, ἢ καὶ θὰ ἠδύνατο, νὰ ἐπιδιώξῃ ἐξ ἀρχῆς, τὴν εἰσπραξὶν ὀλοκλήρου τοῦ ποσοῦ τοῦ παρὰ τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ὀφειλομένου ἐτησίου τοκοχρεωλυσίου. Μόνον οἱ ἀδαεῖς καὶ οἱ μακρὰν τῆς πραγματικότητος εὐρισκόμενοι, θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίξουν τοιοῦτόν τι.

Ἡ Διοίκησις τῆς Α.Τ.Ε. ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τῆς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ΕΑΠ δὲν ἠδυνήθη νὰ προσέλθῃ ἀρωγὸς εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας τῶν ἐγκατασταθέντων προσφύγων καὶ ὅτι παρέμεινον ἀρκεταὶ ἐλλείψεις, διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ὁποίων ἔπρεπε ν' ἀφεθῆ εἰς τοὺς πρόσφυγας χρονικόν τι διάστημα διὰ νὰ δυνηθοῦν μόνοι τῶν νὰ συμπληρώσουν τὰ ὑπάρχοντα κενά, δὲν ἀπέβλεψεν εἰς τὸ νὰ παρουσιάσῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀμέσως ἱκανοποιητικὰς εἰσπράξεις, ἀλλ' ἔλαβεν ὑπ' ὄψει τῆς πρὸ παντὸς τὸ συμφέρον τῶν ὀφειλετῶν.

Ἐκεῖνο δὲ διὰ τὸ ὁποῖον ἐνδιεφέρθη κυρίως ἡ Τράπεζα ἦτο ὁ ψυχολογικὸς παράγων, ἢ δημιουργία δηλ. εἰς τοὺς ὀφειλέτας τῆς ἐντυπώσεως, ὅτι ἢ ἐξόφλησις τῶν χρεῶν τῶν ἐπεβάλετο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξ αὐτοῦ τοῦ συμφέροντός των, διὰ νὰ δυνηθοῦν οὗτοι ν' ἀποκτήσουν τὸ ταχύτερον τὴν κυριότητα τῶν ἀκινήτων των καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ λόγων ἀλληλεγγύης πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀναποκαταστάτους πρόσφυγας.

νοικισμοὶ Ἀττικοβοιωτίας καὶ Ναυπλίου. Ἐπίσης εἰς τὰ ἐμφανιζόμενα ποσὰ περιλαμβάνονται καὶ αἱ εἰσπράξεις ἀπὸ αὐθαιρέτως μετακινήθοντας ἀγρότας πρόσφυγας, διαμένοντας εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀθηνῶν—Πειραιῶς.

Θεωροῦμεν δὲ ἀναγκαῖον νὰ τονίσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι πᾶσαι αἱ πραγματοποιηθεῖσαι εἰσπράξεις ἐπετεύχθησαν **ἀνευ οὐδενὸς πιεστικοῦ μέτρου.**

Πλήν ὅμως τῶν ἀνωτέρω ὑποκειμενικῶν λόγων, ὑπῆρξαν καὶ ἕτεροι ἀντικειμενικοὶ τοιοῦτοι, οἵτινες παρεκώλυσαν τὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχη μεγαλυτέρας εἰσπράξεις.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἦσαν οἱ ἑξῆς :

α) Ὅτι ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ ἔτος 1931 διέρρευσε ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐν ἀναμονῇ τῆς κυρώσεως τῆς εἰδικῆς συμβάσεως τῆς 3ης Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀνευ τῆς ὁποίας ἡ Α.Τ.Ε. δὲν ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς οἵανδήποτε ἐνέργειαν πρὸς εἴσπραξιν τῶν ὀφειλομένων καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ἔπρεπε πρὸ παντὸς νὰ τακτοποιηθοῦν οἱ ἀτομικοὶ λ/σμοὶ τῶν ὀφειλετῶν, οἵτινες λόγω τῆς ἐσπευσμένης διαλύσεως τῆς Ε.Α.Π. παρουσίαζον πλεῖστα κενά, ὡς ἐπίσης καὶ νὰ ὀργανωθῇ καταλλήλως ἡ νέα ὑπηρεσία, ἣτις θὰ ἀνελάμβανε τὴν ἐργασίαν ταύτην.

β) Ἐτερος λόγος ὑπῆρξεν ἡ **προτεραιότης** (1) ἐξοφλήσεως τῶν πρὸς τὴν Α.Τ.Ε. ὡς καὶ τὴν Ε.Τ.Ε. ὀφειλῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, ἐκ χορηγήσεων καλλιεργητικῶν δανείων. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι λόγω τῶν συνεχῶν ἀφοριῶν τῶν τελευταίων ἐτῶν εἶχον συσσωρευθῆ, ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης, τοιαῦτα ποσὰ εἰς βάρος τῶν ὀφειλετῶν προσφύγων, ὥστε νὰ μὴ ἀπομένῃ περιθώριον ἱκανὸν νὰ καλύψῃ καὶ τὰ χρέη των ἐξ ἐποικισμού.

γ) Ἡ μὴ ἀποπεράτωσις τοῦ συμψηφισμού τῶν ἀποζημιώσεων τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ὑπῆρξεν ὡσαύτως αἰτία πλείστων ὄσων δυσχερειῶν διὰ τὴν πραγματοποίησιν εἰσπράξεων, λόγω τοῦ ὅτι συνεχῶς οἱ ἐνδιαφερόμενοι ὑπεστήριζον καὶ ὑποστηρίζουν εἰσέτι, ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐνεργῆται εἴσπραξις πρὶν ἢ ὀριστικοποιηθῇ τὸ χρέος των, διὰ τῆς μειώσεως ἣν θὰ ἐπέφευρεν ὁ συμψηφισμὸς τῶν ἀποζημιώσεων των. Εἶναι δὲ εὐνόητον ὅτι χρεῖσις τοῦ τοιούτου ἰσχυρισμοῦ γίνεται ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς πράγματι δικαιουμένους ἀποζημιώσεως, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἄλλων

1) Ἡ προτεραιότης αὕτη δὲν εἶχε καθορισθῆ διὰ Νόμου, ἀλλὰ δι' ἀποφάσεως τῆς Τραπεζῆς. Τοῦναντίον δὲ ἐκ τοῦ Νόμου 5151 συνάγεται ἀντίθετον συμπέρασμα.

ἀνταλλαξίμων προσφύγων, οἵτινες διὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον, δὲν δικαιοῦνται τοιαύτης. (1).

δ) Ἐτερος ἐπίσης λόγος ὑπῆρξεν ἢ λόγῳ τῶν δύο βουλευτικῶν ἐκλογῶν—τῆς 25 Σεπτεμβρίου 1932 καὶ τῆς 5ης Μαρτίου 1933—μεσολαβήσασα ἀναγκαστικὴ διακοπὴ τοῦ ἔργου τῆς εἰσπράξεως τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων.

ε) Τελευταῖον δὲ καὶ σπουδαιότατον λόγον, ὅστις ὄχι μόνον ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν μέχρι τοῦδε εἰσπράξεων, ἀλλὰ θὰ ἔχῃ καὶ ἀναλόγους συνεπειάς εἰς τὸ μέλλον, θεωροῦμεν *τὴν μὴ ἐνιαίαν καὶ ὁμοιόμορφον ἀντιμετώπισιν* τοῦ ζητήματος τούτου, τῶν ἐξ ἐγκαταστάσεως δηλ. χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, *ἀπὸ μέρους τῶν πολιτικῶν κομμάτων τῆς χώρας*. Τὸ γεγονός τοῦτο ὄχι μόνον δίδει ἀφορμὴν, εἰς τοὺς ἐκ συστήματος ἀρνούμενους τὴν πληρωμὴν τῶν ὀφειλῶν των, ἀλλὰ καὶ ταῦτοχρόνως ἐπιδραῖ ψυχολογικῶς καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὀφειλετῶν, κατὰ τρόπον μάλιστα, ὅστις ὄχι μόνον διασαλεύει τὴν πεποίθησιν τῶν ὀφειλετῶν ἐπὶ τοῦ δικαίου ἢ μὴ τοῦ χρέους των, ἀλλὰ καὶ ὁ ὅποῖος κινδυνεύει ν' ἀποβῇ κάποτε μοιραῖος εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους (2).

Πιθανὸν τώρα νὰ γεννηθῇ εἰς τινὰς ἢ ἀπορία, ἐὰν ἀρκεῖ μόνον ἢ ἐξάλειψις πασῶν τῶν ἀνωτέρω ἐπιφυλάξεων διὰ νὰ καταστῇ πραγματοποιήσιμος ἢ ἐξόφλησις τῶν ἐξ ἀποκαταστάσεως χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, ἢ δέον νὰ ἐξετασθῇ ἀκόμη καὶ ἕτερος παράγων, μήπως δηλαδή ἢ ἐξόφλησις τῶν ἀνωτέρω χρεῶν ὑπερβαίνουσα τὴν ἀντοχὴν τῶν προσφύγων, ἐπιφέρει τυχὸν τὴν οἰκονομικὴν καταστροφὴν των. Τὸ ζήτημα τοῦτο σπουδαιότατον ἐξετάζομεν λεπτομερῶς εἰς τὰ ἐπόμενα.

1) Δυστυχῶς τὴν ἀποψιν ταύτην ἦλθε νὰ ἐνισχύσῃ καὶ ὁ τελευταῖος Νόμος 5952, περὶ μειώσεως τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων, ὅστις καθώρισε ῥητῶς, ὅτι αἱ ὀφειλαὶ τῶν προσφύγων, ἐφ' ὧν δὲν ἔλαβεν εἰσέτι χώραν ὁ δυνάμει τοῦ Ν. 4745 συμψηφισμός, θέλουσι τύχη τῆς μειώσεως τοῦ 40 % μετὰ τὸν γενησόμενον συμψηφισμόν, μεθ' ὃν καὶ μόνον θὰ δικαιουται ἢ Τράπεζα νὰ ζητήσῃ τὴν εἴσπραξιν τοῦ χρεωστικοῦ ὑπολοίπου.

2) Εἰς τὰ ἐπόμενα ἀναφέρομεν λεπτομερῶς ποῖαι εἶναι αἱ ἀντιλήψεις, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, τῶν πολιτικῶν κομμάτων τῆς χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΙΝΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΓΡΑΦΗΝ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Κατὰ τὸ ἔτος 1930, ὅτε πλέον ἐπλησίαζε νὰ λήξῃ τὸ ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων καὶ ἐρρίπτοντο διάφοροι γνῶμαι περὶ τοῦ προσφορωτέρου τρόπου, καθ' ὃν θὰ ἔπρεπε νὰ συνεχισθῇ τὸ ἔργον τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων, ἤρχισε ταυτοχρόνως εἰς ἀντίρροπον καὶ τὸ σάλπισμα διὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴν διαγραφὴν τῶν ἐξ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων.

Μέχρι τότε, καὶ ὅταν ἀκόμη συνεζητοῦντο ἐν τῇ Βουλῇ τὰ νομοσχέδια περὶ κυρώσεως τῆς Συμβάσεως «περὶ ἐκκαθαρίσεως τῆς ΕΑΠ», ὡς καὶ «περὶ τοῦ τρόπου ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων»—ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐγένοντο δριμύταται ἐν τῇ Βουλῇ κριτικαὶ ἐκ μέρους τῆς τότε ἀντιπολιτεύσεως — οὐδεμία παρ' οὐδενὸς ἐγένετο πρότασις ἢ κἂν ὑπαινιγμός, πρὸς **ὀλοκληρωτικὴν διαγραφὴν** τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων.

Τὸ μόνον ὅπερ ὑπεστηρίχθη τότε, ἦτο ἡ μείωσις ἢ ἡ διαγραφὴ κονδυλίων τινῶν, ἐκ τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων καὶ τοῦτο δι' οὓς λόγους ἐκθέτομεν ἄλλαχοῦ.

Ἡ ἰδέα τῆς ὀλοκληρωτικῆς διαγραφῆς τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ὑπῆρξε μεμονωμένη, εὐτυχῶς, ἐκδήλωσις ὀλίγων τινῶν, πρᾶγμα ὅπερ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων διὰ τοῦ τύπου συζητήσεων, ἔδωσεν ἀφορμὴν καὶ εἰς τὸν τότε Πρωθυπουργόν, κατὰ τὴν ἐν Θράκῃ καὶ Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν περιοδείαν του⁽¹⁾, ὅχι μόνον νὰ καυτηριάσῃ δημοσίᾳ καὶ ἐπανειλημμένως

¹⁾ Βλ. λόγους Ἐ. Βενιζέλου ἐν Δράμα, Σέρραϊς καὶ Κιλκίς κατὰ τὴν 9-11ην Μαΐου 1930.

τάς τάσεις ταύτας, ἀλλὰ καὶ νὰ τονίσῃ ταῦτοχρόνως, ὅτι ἡ Κυβέρνησις θὰ ἐπέμενεν εἰς τὴν εἴσπραξιν τῶν διαρρυθμισθέντων χρεῶν τῆς κατηγορίας ταύτης, ὄχι μόνον διὰ λόγους ἠθικῆς τάξεως, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐξευρέσεως τῶν ἀπαραιτήτων ποσῶν διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν λοιπῶν προσφύγων.

Ἐκτοτε τὸ ζήτημα τοῦτο παρέμεινεν ἐν νάρκῃ, ὁπότε αἴφνης κατὰ τὸ 1932, ὅτε ἐπλησίαζον αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαί, ἤρξατο καὶ πάλιν ἐντατικῶς ἡ προπαγάνδα διὰ τὴν διαγραφὴν τῶν χρεῶν τῆς κατηγορίας ταύτης. Ἐν ληφθῆ δὲ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ προσφυγικὸν στοιχεῖον ἀποτελεῖ μέγα ποσοστὸν τῶν κατοίκων τῶν βορείων τμημάτων τῆς χώρας, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγήσῃ κανεὶς τὸν λόγον ἔνεκα τοῦ ὁποίου ἐγένοντο ὅλαι αὐταὶ αἱ κινήσεις καὶ μάλιστα εἰς παραμονὰς ἐκλογῶν.

Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ προκαλεῖ τὴν περιέργειαν, εἶναι τὸ ὅτι οἱ ἀναπετάσαντες τότε τὴν σημαίαν τῆς ὀλοκληρωτικῆς διαγραφῆς τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων, ἀπέφυγον νὰ ὀμιλήσουν σαφῶς καὶ νὰ ἐκθέσουν τὰ σχέδιά των, ὅσον ἀφορᾷ ἕτερον ζήτημα τὸ καὶ σπουδαιότερον, τὸ πῶς δηλ. θὰ συνεπληροῦτο ἡ ἀποκατάστασις τῶν προσφύγων, διότι, ὡς πραγματευόμεθα ἔκτενῶς κατωτέρω, ὑφίσταται τοιοῦτον ζήτημα παρὰ τὰς περὶ τοῦ ἐναντίου ἀπόψεις μερικῶν.

Ἄς ἴδωμεν δὲ διὰ ποίους λόγους, ἢ μᾶλλον ὑπὸ τίνα προσήματα, ἐζητεῖτο ἢ ζητεῖται καὶ σήμερον ἀκόμη, ἡ διαγραφὴ τῶν χρεῶν τούτων.

Ἡ ὀλοκληρωτικὴ διαγραφὴ τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων ἐζητεῖτο διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους:

α) Διότι οἱ πρόσφυγες — ὄντα τὰ θύματα τῆς συμφορᾶς — δὲν ἔπρεπε νὰ βαστάσουν αὐτοὶ μόνοι ἀκέραιον τὸ βᾶρος τῆς ἀποκαταστάσεώς των, ἀλλ' ὀλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς Λαός (1).

β) Διότι, ἐφ' ὅσον οἱ πρόσφυγες διὰ τῶν φόρων οὓς καταβάλλονν συμμετέχουν εἰς τὴν ἐξόφλησιν τοῦ δημοσίου χρέους, εἰς τὸ ὁποῖον περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἐξόφλησις τῶν προσφυγικῶν

1) Βλ. ἄρθρον Μ. Κύρκου εἰς ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Λαός» (Θεσ/νίκης), τῆς 23ης Ἀπριλίου 1930.

δανείων (1), ἔπεται ὅτι δὲν πρέπει νὰ πληρώνουν ἰδιαίτερος τὰ ἐξ ἐγκαταστάσεως χρέη των.

γ) Διότι διὰ τῆς ἀφίξεως τῶν προσφύγων ηὔξθη τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα (2).

δ) Διὰ τὸν λόγον ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε εἰσπραττόμενα ἐτησίως ἀπὸ τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας ποσὰ εἶναι ἐλάχιστα (3).

ε) Διὰ τὸν λόγον ὅτι τὰ προσφυγικὰ δάνεια, συνομολογηθέντα διὰ τὴν θεραπείαν ἀναγκῶν τὰς ὁποίας ἐδημιούργησεν ὁ παγκόσμιος πόλεμος, θεωροῦνται πολεμικὰ χρέη (4).

στ) Διότι ἔχουν λαμβάνειν οἱ πρόσφυγες ἀποζημιώσεις διὰ τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ἐν Τουρκίᾳ περιουσίαν των (5), καὶ ζ) λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα μιᾶς προσφυγικῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας, ἀποκλείει τὴν δυνατότητα καταβολῆς ἐτησίως 1900 κατὰ μέσον ὄρον δραχμῶν (6), ὡς τοκοχρεωλυσίον.

1) Βλ. ἄρθρον Μ. Κύρκου εἰς ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Λαὸς» (Θεσ/νίκης), τῆς 20ῆς Ἀπριλ. 1930.

Ἐπίσης ἄρθρον Ἀ. Ἀ. Πάλλη εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα τῆς 1ης Αὐγ. 1932.

2) Βλ. Μ. Κύρκου ἄρθρον εἰς ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Λαὸς» (Θεσ/νίκης), τῆς 27ης Ἀπριλ. 1930.

3) Βλ. Ἀ. Ἀ. Πάλλη, ἄρθρον εἰς «Ἐλεύθερον Βῆμα» τῆς 17ης Νοεμβρίου 1932. Ἐπίσης ἀγόρευσιν Κ. Τανούλα ἐν τῇ Βουλῇ τὴν 23ην Ὀκτωβρίου 1933.

4) Βλ. ἐφημερίδας, «Πρωτὰ» Ἀθηνῶν τῆς 18ης Ἰουλίου 1932 καὶ «Δημοκρατία» τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1932.

5) Βλ. Μ. Κύρκου ἄρθρον εἰς ἐφημ. «Ἐλεύθερος Λαὸς» τῆς 20ης Ἀπριλ. 1930.

Ἐπίσης εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν τοῦ παρὰ τοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος (ὁμάδος Μυλωνᾶ) καταθέντος εἰς τὴν Βουλὴν τὴν 8/4/1933 σχεδίου Νόμου, περὶ ῥυθμίσεως τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν κλπ.

6) Βλ. τὰ ἐξῆς :

α) ἄρθρον Μ. Κύρκου εἰς περιοδικὸν «Πειθαρχία» τῆς 8ης Ἰουνίου 1932. Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο καταλήγει ὁ ἀρθρογράφος βασιζόμενος εἰς δύο δεδομένα, ὅτι τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα μιᾶς ἀγροτικῆς οἰκογενείας ἀνέρχεται εἰς 17.000 δραχ. καὶ ὅτι τὸ τοκοχρεωλύσιον διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ ἐξ ἀποκαταστάσεως χρέους ἀνέρχεται ἐτησίως εἰς 1900 δραχμὰς περίπου δι' ἐκάστην οἰκογένειαν.

β) Φιλ. Βορεινοῦ, ἄρθρον εἰς περιοδικὸν «Πειθαρχία» τῆς 4ης Μαΐου 1930.

γ) ἄρθρον Ἀ. Ἀ. Πάλλη εἰς ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Λαὸς» (Θεσσαλονίκης) τῆς 1ης Αὐγ. 1932.

Ἐξαιτίας τῆς ἀνωτέρας ἀνάγκης, διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, ἡ διαγραφή **μόνον τῶν παρὰ τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων ὀφειλομένων χρεῶν καὶ οὐχὶ καὶ τῶν χρεῶν τῶν ἀστικῶς ἐγκατασταθέντων.**

Ἐξαιτίας τῆς ἀνωτέρας ἀνάγκης, διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, ἡ διαγραφή **μόνον τῶν παρὰ τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων ὀφειλομένων χρεῶν καὶ οὐχὶ καὶ τῶν χρεῶν τῶν ἀστικῶς ἐγκατασταθέντων.**

Α') **Τὸ πρῶτον ἐπιχείρημα,** ὅτι δὲν εἶναι δηλ. πρέπον νὰ βασιλεύσῃ οἱ πρόσφυγες ὀλοκλήρον τὸ βᾶρος τῶν παρὰ τοῦ Κράτους δαπανηθέντων ποσῶν διὰ τὴν περίθαλψιν καὶ ἀποκατάστασίν των, καταπίπτει ἀφ' ἑαυτοῦ ἐὰν γίνῃ οἰαδήποτε συγκρίσις τῶν δαπανηθέντων συνολικῶς ποσῶν παρὰ τοῦ Κράτους, διὰ τὴν παντοίας μορφῆς περίθαλψιν τῶν προσφύγων, μὲ τὰ ποσὰ τὰ ὁποῖα ὀφείλουν οὗτοι σήμερον.

Τὸ ἐτήσιον τοκοχρεωλύσιον (18 κατὰ μέσον ὄρον ἔτη πρὸς 3%) τῶν ὀφειλομένων πρὸς τὴν ΕΑΠ χρεῶν ἀπὸ ἀγρότας, ἀστούς καὶ διαφόρους τρίτους, ὑπολογίζομεν εἰς £ 842.721 (1). Δηλαδή εἰς τὸ τέλος θὰ πρέπη νὰ ἔχη πληρωθῆ, διὰ κεφάλαιον καὶ τόκους, ποσὸν £ 15.168.978, ἥτοι δραχμῶν (πρὸς 350) 5.309.142.300.

Ἐὰν εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο προσθέσωμεν τὰ πρὸς τὸ Δημόσιον ἀπ' εὐθείας ὀφειλόμενα παρ' ἀστῶν προσφύγων, ἅτινα ὑπολογίζονται εἰς ἓν δισεκατομμύριον δραχμῶν, ἔχομεν σύνολον καταβλητέου ποσοῦ παρὰ τῶν προσφύγων δραχ. 6.309.142.300. Τοῦτο μειούμενον κατὰ 40% (2) μᾶς δίδει ὑπόλοιπον δραχμᾶς 3.785.485.380.

Ἐξαιτίας τῆς ἀνωτέρας ἀνάγκης, διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, ἡ διαγραφή **μόνον τῶν παρὰ τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων ὀφειλομένων χρεῶν καὶ οὐχὶ καὶ τῶν χρεῶν τῶν ἀστικῶς ἐγκατασταθέντων.**

δ) εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν ἐπὶ τοῦ παρὰ τοῦ ἀγροτικοῦ κόμματος (ὁμάδος Μυλωνᾶ) κατατεθέντος εἰς τὴν Βουλὴν σχεδίου Νόμου, περὶ ὑπομίσσεως τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν κλπ.

ε) ἀγόρευσις Σ. Ἀνθρακοπούλου ἐν τῇ Βουλῇ τὴν 19ην Ἰουνίου 1931.

στ) ἀγόρευσις Μ. Κύρκου ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 30ης Ὀκτ. 1933.

1) Βλ. σχετικῶς εἰς σελ. 160.

2) Λόγος τῆς διὰ τοῦ Ν. 5952 ἐπελθούσης μειώσεως.

Κατὰ τὰς ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεις διὰ τὴν κύρωσιν τῶν συμφωνιῶν τῆς Ἀγκύρας (¹), ὁ τότε Πρωθυπουργὸς ἀνέφερεν ὅτι τὸ σύνολον τοῦ ποσοῦ τὸ ὁποῖον ἔδαπάνησε τὸ Κράτος μέχρι τότε ὡς καὶ τὰ βάρη τὰ ὁποῖα ἀνέλαβεν διὰ τὸ μέλλον, διὰ τὴν περίθαλψιν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων, ἀνήρχοντο εἰς τὸ ποσὸν τῶν δραχ. 30.290.021.587 (²), χωρὶς νὰ ὑπολογισθῇ ἡ ἀξία τῶν γαιῶν καὶ τῶν τουρκοβουλγαρικῶν οἰκημάτων, ἅτινα παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅθεν, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη οἱ

¹) Βλ. πρακτικὰ Βουλῆς τῆς 25ης Ἰουνίου 1930.

²) «... Οἱ ἀριθμοὶ τοὺς ὁποίους θὰ σὰς δώσω, κύριοι, εἶναι ἐξηγούμενοι ἀπὸ ἐπίσημον σημεῖωμα τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ τεθοῦν οὐδὲ ὑπὸ τὴν ἐλαχίστην ἀμφισβήτησιν. Οὕτω λοιπὸν ἔχουν δαπανηθῇ μέχρι σήμερον πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος τῆς ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης ἢ ἔχουν ἀναληφθῇ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὑποχρεώσεις διὰ τὰ ἐξῆς ποσά :

1) Εἰς περίθαλψιν, ἐπιδόματα, συσσίτια, ὑγείαν, ἀντίληψιν, μετακινήσεις προσφύγων	δρ.	787.266.316
2) Ἀστικὴν καὶ ἀγροτικὴν ἀποκατάστασιν ἐκ τοῦ δημ. προϋπολογισμοῦ,	»	1.704.897.829
3) Ὅφειλόμενα δι' ἀπολλοτριώσεις ἀστικῆς ἐγκαταστάσεως	»	375.000.000
4) Ὑπηρεσία ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν	»	251.213.442
5) Δάνεια δι' ἐπιτροπὴν ἀποκαταστάσεως	»	5.755.109.000
6) Καταβληθέντες δι' αὐτὰ τόκοι μέχρι 1930-31	»	1.913.285.000
7) Καταβληθησόμενοι τόκοι μέχρις ἐξοφλήσεως	»	8.012.550.000
8) Καταβληθέντες τόκοι δι' ἀνταλλάξιμα	»	1.562.000.000
9) Καταβληθησόμενα διὰ δετίαν, μέσος ὄρος	»	1.669.500.000
10) Βάρος ἀπὸ ἔλλειμμα ἀνταλλαξίμων κτημάτων	»	2.500.000.000
11) Ὑπηρεσία τοῦ διὰ τὸ ἔλλειμμα τοῦτο ἀναγκαίου δανείου	»	4.500.000.000
12) Καταβληθέντες τόκοι καὶ χρεωλύσιον δανείου Ἑλλήνων ὑπηκόων	»	215.000.000
13) Καταβληθησομένη ὑπηρεσία ἰδίου δανείου	»	1.044.200.000
Σύνολον	δρ.	<u>30.290.021.587</u>

πρόσφυγες (ἀγρόται καὶ ἀστοὶ) καταβάλωσιν τὰ χρέη των εἰς τὸ ἄρτιον, πάλιν θὰ παραμείνη ποσὸν δραχ. 24.277.524.100 τελείως ἀκάλυπτον.

Β') Τὸ **δεύτερον ἐπιχείρημα** ἐστηρίζετο εἰς τὰ ἑξῆς :

Ἐπιπροσφυγικὸς κόσμος ὅστις ἀποτελεῖ τὸ τέταρτον περὶ-που τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐφόσον οὐδεμιᾶς ἀπαλάσσειται φορολογίας, σημαίνει ὅτι εἰσφέρει ἀναλόγως δι' ὅλα τὰ βάρη τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἄρα καὶ διὰ τὸ δημόσιον χρέος, οὕτινος ἢ ἐξυπηρέτησις, ὁμοῦ μετὰ τῶν συντάξεων, ἀνέρχεται ἐτησίως εἰς 4.304.884.870 δραχμάς, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου συνάγεται ὅτι οἱ πρόσφυγες, καθ' ὃ ἀποτελοῦντες τὸ τέταρτον τοῦ πληθυσμοῦ, καταβάλλουν τὸ τέταρτον τοῦ ποσοῦ τούτου ἤτοι δραχ. 1.076.221.217,50.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐπιβάρυνσις τοῦ Δημοσίου, ἐκ τῶν δανείων ἄτινα συνήφθησαν ὑπὲρ τῶν προσφυγικῶν ἀναγκῶν, ἀνέρχεται ἐτησίως εἰς δραχ. 972.670. 210 συμπεραίνεται ὅτι :

« Οἱ πρόσφυγες μὲ τοὺς φόρους τοὺς ὁποίους πληρώνουν κάθε χρόνον ὄχι μόνον ἐξοφλοῦν εἰς τὸ ἀκέραιον τὰ ἐκ τῶν προσφυγικῶν δανείων βάρη, τὰ ὁποῖα ἐπεβλήθησαν εἰς τὸν δημόσιον προϋπολογισμόν, ἀλλὰ καταβάλλουν ἐπὶ πλέον καὶ 120 ἑκατομμύρια διὰ τὴν ἐξόφλησιν τῶν παλαιῶν δανείων τοῦ Κράτους, τὰ ὁποῖα δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς ἐπιβαρύνουν(1) »

Ἐπίσης ἀλλαχοῦ : « . . . Πρέπει ν' ἀναγνωρίσουμε πῶς ὁ ὅρος αὐτὸς (ἐκ διαθέσεως τῶν ποσῶν ποῦ πληρώνουν οἱ πρόσφυγες διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τῶν δανείων) ἦτο καὶ ἄδικος καὶ ἀντιοικονομικός. Διότι ἐνῶ οἱ ἀγρόται πρόσφυγες πληρώνουν τοὺς ἰδίους φόρους μὲ τοὺς γηγενεῖς, διὰ τοῦ ὅρου αὐτοῦ ἐπεβάλλετο στοὺς πρόσφυγας — δηλ. στὴν οἰκονομικῶς ἀσθενεστέραν μερίδα τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ—νὰ πληρῶνῃ ἐπὶ πλέον ἓνα πρόσθετο φόρο διὰ τὸ χρεωλύσιο τοῦ δανείου, . . . » (2)

Τὸ ἐπιχείρημα ὅμως τοῦτο, λίαν ἀτυχές, δὲν χρήζει οἰαοδῆ-ποτε ἀνασκευῆς. Ἄρκει νομίζομεν ἢ δοθεῖσα εἰς αὐτὸ ἀπάντησις

Βλ. ὡσαύτως : Ἐ. Τσουδεροῦ (ὡς βιβλ.) σελ. 6—11. καὶ Ἀ. Πετσαλή (ὡς βιβλ.) σελ. 63—72.

1) Βλ. ἄρθρον Μ. Κύρκου εἰς ἐφημ. «Ἐλεύθερος Λαὸς» (Θεσσαλονίκης) τῆς 20ῆς Ἀπριλ. 1930.

2) Βλ. ἄρθρον Ἀ. Ἀ. Πάλλη εἰς ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Λαὸς» (Θεσσαλονίκης) τῆς 1ῆς Αὐγούστου 1932.

παρὰ τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ Ἐ. Βενιζέλου, ἔχουσα ὡς ἐξῆς:⁽¹⁾

« Σὰς εἶπον διάφοροι ὅτι οἱ πρόσφυγες δὲν πρέπει νὰ πληρώνουν χρέη ἀφοῦ πληρώνουν φόρους. Ἐξανακούσατε ἄλλοτε συλλογισμὸν ἀνοητότερον ἀπ' αὐτόν; Ἄλλο πληρωμὴ φόρων καὶ ἄλλο πληρωμὴ χρεῶν. Θὰ καταντήσουν τότε νὰ μὴ πληρώνουν φόρους παρὰ ἐκείνοι οἱ ὅποιοι δὲν χρεωστοῦν. Αὐτά, Κύριοι, εἶναι πράγματα τὰ ὅποια εἶναι ἐντροπὴ νὰ λέγωνται ἀπὸ ἀνθρώπους λογικούς. Τώρα σὰς λέγουν καὶ ἓνα ἄλλο, ὅτι δὲν εἶναι σωστὸν νὰ πληρώνουν οἱ πρόσφυγες καὶ χρέη τοῦ Δημοσίου παλαιὰ καὶ πρέπει νὰ θεωρηθῆ, ὅτι τὸ χρέος τὸ Δημόσιον ποῦ ἔχει ἡ Ἑλλάς, πρέπει νὰ βαρύνῃ τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ ὅτι οἱ Νέοι Ἕλληγες δὲν ἔχουν καμμίαν ὑποχρέωσιν. Αὐτό, κύριοι, θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃτε νὰ εἶπω, ὅτι εἶναι ἀτιμία, διότι μὲ αὐτὸ θέλουν νὰ χωρίσουν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ νὰ μᾶς ῥίψουν πάλιν εἰς ἀλληλομαχίας. Τὸ Δημόσιον χρέος τῆς Ἑλλάδος ἔγινε διὰ ἐθνικὴν πολιτικὴν. Ἐὰν ἡ ἐθνικὴ αὐτὴ πολιτικὴ ἦτο συχνὰ ἀνόητος αὐτὸ δὲν εἶναι λόγος διὰ νὰ θεωρήσωμεν, ὅτι ἡμεῖς οἱ ὅποιοι ἠλευθερώθημεν ὑστερώτερον δὲν πρέπει νὰ ἐπιβαρυνώμεθα μὲ τὸ Δημόσιον χρέος τῆς Ἑλλάδος. Θὰ ἦτο ὠραῖον ὅταν ἡ ἰδιαιτέρα Πατρίς μου Κρήτη ἠλευθερώθη πρὸ 25ετίας νὰ εἶπη, ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω νὰ μετέχω στὰ ἰδικὰ σας χρέη. Αὐτὸ θὰ ἦτο ἄτιμον διὰ τὴν Κρήτην καὶ ἡ Κρήτη οὐδέποτε ἔθεσεν, ὅρους διὰ τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τώρα ἔρχεται πρῶν ὑπουργὸς νὰ σὰς εἶπη ὅτι ὁ Προσφυγικὸς κόσμος δὲν πρέπει νὰ μετέχῃ εἰς αὐτὰ τὰ χρέη, τὰ ὅποια ἔγιναν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος »

Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τινῶν δημαγωγικόν⁽²⁾.

Εὐτυχῶς ὅμως, ὅτι οὔτε καὶ οἱ προβαλόντες τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον ἐπέμειναν ἔκτοτε εἰς αὐτόν, ἀντιληφθέντες προφανῶς τὸ ἄτοπον εἰς τὸ ὅποιον εἶχον περιπέση⁽³⁾.

¹⁾ Βλ. ἐκφωνηθέντα παρ' αὐτοῦ λόγον ἐν Δράμα τὴν 9ην Μαΐου 1930.

²⁾ Βλ. Φ. Βορεινοῦ, ἄρθρον εἰς περιοδικὸν «Πειθαρχία» τῆς 4ης Μαΐου 1930.

³⁾ Βλ. Μ. Κύρκου, ἄρθρα εἰς ἐφημερίδα «Τὸ Φῶς» (Θεσσαλονίκης) τῆς 11ης καὶ 12ης Μαΐου 1930.

Ἐπίσης δηλώσεις Γ. Καφαντάρη δημοσιευθείσας εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς 12ης Μαΐου 1930.

Ἐπίσης βλ. ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου σχόλια εἰς ἐφημερίδα «Ἐλεύθερον Βῆμα» (Ἀθηνῶν) τῆς 11ης Μαΐου 1930.

Ὡσαύτως Γ. Μόδη, ἄρθρον εἰς περιοδικὸν «Ἐργασία» τῆς 24ης Μαΐου 1930.

Γ'.) Ὁ *τρίτος Ισχυρισμός*, ὅτι ἐπειδὴ διὰ τῆς ἀφίξεως τῶν προσφύγων εἰς Ἑλλάδα ηὐξήθη προφανῶς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα τῆς χώρας καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου εἰς ἀντιστάθμισμα δὲν πρέπει τὸ Κράτος νὰ ἐπιμείνη εἰς τὴν εἴσπραξιν τῶν ἀπαιτήσεων του, εἶναι ἂν μὴ τι ἄλλο τοῦλάχιστον ἀκατανόητος.

Διότι δὲν βλέπομεν διὰ τίνα λόγον, ἀκολουθουμένου τοῦ αὐτοῦ εἰρμοῦ σκέψεων, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ζητηθῶσι καὶ ἄλλα ἀντισταθμίματα ὑπὲρ τῶν προσφύγων, λόγῳ διαφόρων ἄλλων ὠφελιμάτων, ἅτινα προσεκόρισεν εἰς τὸ Κράτος ἢ εἰς Ἑλλάδα ἐγκατάστασις των, ὡς π. χ. ἡ ὁμοιογενὴς σχεδὸν ἐθνικὴ σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ, ἢ λόγῳ τῆς καλλιιεργείας διαφόρων ἐλωδῶν ἐκτάσεων ἐξυγίανσις τοῦ τόπου, ἢ τέλος ὅτι λόγῳ τῆς ἐπὶ τῷ αὐτῷ συγκεντρώσεως τοῦ συνόλου σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸ Κράτος ἀπηλλάγη πλείστων ὄσων δαπανῶν καὶ ἐνοχλήσεων, ἅς ὑφίστατο πρότερον διὰ τὸν ἀλύτρωτον Ἑλληνισμόν.

Τὸ ἐπιχείρημα ἐπίσης τοῦτο θὰ εἶχεν ἴσως κάποιον ὠφέλιμον ἀποτέλεσμα, ἐὰν οἱ ἐπικαλούμενοι αὐτὸ προέβαινον ταῦτο χρόνως, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπόψεών των, καὶ εἰς λεπτομερῆ ὑπολογισμόν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ σύγκρισιν αὐτοῦ μετὰ τὸ πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν προσφύγων τοιοῦτον.

Θὰ ὑπῆρχεν οὕτω μία ἀκόμη συμβολὴ εἰς τὴν ἐπίλυσιν—ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα—ἐνὸς σπουδαιοτάτου καὶ ἐν ταύτῳ δυσκόλου προβλήματος τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης (1).

Δ'.) Τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἐνδείκνυται ἡ διαγραφὴ τῶν χρεῶν

1) Εἴμεθα τῆς γνώμης ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχεν ἤδη ἐρευνηθῆ ἔν ὅλῃ τῇ ἐκτάσει του τὸ θέμα τοῦτο, διὰ νὰ ἀποδειχθῆ κατὰ ποῖον βαθμὸν οἱ πρόσφυγες, ἐλθόντες εἰς Ἑλλάδα, συνετέλεσαν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τῆς χώρας.

Βλ. σχετικῶς :

Ἐκθεσιν βουλευτοῦ Στ. Νικολαΐδου πρὸς τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ συνέδριον τῶν προσφύγων βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν 1929 (ἀνωτέρω σελ. 4).

Ἀγόρευσιν Ἀ. Παπαναστασίου ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 19ης Ἰουνίου 1931.

C. Eddy, Greece and the Greek Refugees (σελ. 168 καὶ 234).

A. Andréadès, Les effets économiques et sociaux de la guerre en Grèce (σελ. 166 καὶ 187).

τῶν ἀγροτῶν προσφύγων **λόγω τοῦ ὅτι τὰ ἐτησίως εἰσπρα-
τόμενα ποσὰ εἶναι ἐλάχιστα**, νομίζομεν ὅτι θὰ εἶναι δυνατόν
νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς βᾶρος τῶν ἐπικαλουμένων αὐτό.

Πράγματι ἂν εἰσεπράχθησαν μέχρι τοῦδε παρὰ τῆς Α.Τ.Ε.
ἐλάχιστα ποσὰ, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἡ ὑπηρεσία εὐρέθη πρὸ
ἀδυναμίας νὰ πραγματοποιήσῃ μεγαλύτερας εἰσπράξεις, λόγω ἀνε-
χείας τῶν ὀφειλετῶν τῆς ἀνωτέρω κατηγορίας, ἀλλὰ τοῦναντίον
ὅτι ἡ ὑπηρεσία εἰσπράξεως χρεῶν προσφύγων τῆς Α.Τ.Ε. — ὡς
ἀναφέρομεν καὶ ἄλλαχοῦ—οὐδεμίαν ἐξήσκησε πίεσιν, ὅχι μόνον
μὴ λαβοῦσα ἀναγκαστικά μέτρα, ἀλλ' οὐδὲ κἄν χρησιμοποιήσασα
τὰ μέσα, ἅτινα ἐκέκτητο πρὸς παρακράτησιν τῶν ὀφειλομένων
κατὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν σιτηρῶν ἢ τὴν πώλησιν τῶν κα-
πνῶν (1). Πρόχειρος ἀπόδειξις τούτου εἶναι ἡ παντελής σχεδὸν
ἔλλειψις διαμαρτυριῶν, ἀπὸ μέρους τῶν ἐνδιαφερομένων, ἐνῶ
τυγχάνει γνωστὸν ὅτι οἱ κατοικοῦντες τὴν χώραν ταύτην οὐδὲν
φειδωλεύονται εἰς παντὸς εἶδους διαμαρτυρίας καὶ δι' ἀσήμαντα
ἀκόμη συμφέροντά των.

Ὡς δὲ ἀναγράφομεν εἰς ἄλλο κεφάλαιον, ἡ ΑΤΕ δὲν ἀπέ-
βλεψεν εἰς τὴν εὐθύς ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς πραγματοποιήσιν μεγά-
λων εἰσπράξεων, ἀλλ' ἔθεσεν ὡς γνώμονα τῆς πολιτικῆς της, τὴν
βαθμιαίαν αὔξησιν τῶν εἰσπράξεων διὰ τῆς δημιουργίας καταλ-
λήλου ψυχολογικῆς καταστάσεως, προσπαθήσασα νὰ πείσῃ τοὺς
ἐνδιαφερομένους ὅτι τὸ συμφέρον των ἐπέβαλλεν εἰς αὐτοὺς οὐ
μόνον τὴν τακτικὴν πληρωμὴν τῶν τοκοχρεωλυτικῶν δόσεων,
ἀλλὰ καὶ εἰ δυνατόν τὴν ταχεῖαν ἐξόφλησιν τοῦ συνόλου τῶν
χρεῶν των.

Ε') Ἐτερον ἐπιχείρημα εἶναι τὸ τῆς διαγραφῆς τῶν προσ-
φυγικῶν χρεῶν λόγω **ἐξομοιώσεως τῶν προσφυγικῶν δα-
νειῶν πρὸς τὰ πολεμικὰ τοιαῦτα** (2).

Τὰ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν ὅμως τῶν προσφύγων συνα-

1) Βλ. ἀγόρευσιν τοῦ Ὑπουργοῦ Γεωργίας Ἰ. Θεοτόκη ἐν τῇ
Βουλῇ, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 23ης Ὀκτωβρίου 1933.

2) Βλ. Προγραμματικὰς κατευθύνσεις τοῦ Ἀγροτοεργατικῶ
Κόμματος εἰς Ἐφημ. «Δημοκρατία» (Ἀθῆναι) τῆς 4ης Σεπτεμ. 1932.

φθέντα παρὰ τοῦ Δημοσίου δάνεια, ἔξαιρέσει πιθανῶς τοῦ πρὸς τὰς Η. Π. Α τοιούτου 4 % 1928 ἐκ δολλαρίων 12.000.000, δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς πολεμικὰ χρέη, ὄχι μόνον διότι ταῦτα δὲν ἀποτελοῦν ὀφειλὰς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἑτέρας Κυβερνήσεις, ἀλλὰ καὶ διότι πολεμικὰ χρέη θεωροῦνται ἐκεῖνα, ὅσα συνήφθησαν διαρκοῦντος τοῦ πολέμου μεταξὺ τῶν διαφόρων Κυβερνήσεων.

Τὰ ὑπὸ τὴν αἰγίδα ὅμως τῆς Κ.Τ.Ε. συναφθέντα δύο προσφυγικὰ δάνεια πλὴν τοῦ ὅτι συνήφθησαν μακρὸν μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου, δὲν ἀποτελοῦν ὡσαύτως χρέη τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἑτέραν τοιαύτην, ἀλλὰ χρέη πρὸς διάφορα ἄτομα, δηλ. τοὺς κατόχους τῶν ὁμολογιῶν (1).

ΣΤ') Ἐτερος ἰσχυρισμὸς καὶ μάλιστα ἐκεῖνος ὅστις ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς ἀγρίαν δημαγωγικὴν ἐκμετάλλευσιν, ὑπῆρξε τὸ ὅτι δὲν πρέπει νὰ πληρώσουν οἱ πρόσφυγες τὰ χρέη των, **διότι ἔχουν λαμβάνειν ἀποζημιώσεις** διὰ τὴν ἐν Τουρκίᾳ ἐγκαταλειφθεῖσαν περιουσίαν των (2). Ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος ἐπαναλαμβάνεται στερεοτύπως σχεδὸν εἰς κάθε διαμαρτυρίαν τῶν ὀφειλετῶν προσφύγων, ὅσάκις οὗτοι ἤθελον ὀχληθῆ διὰ τὴν καταβολὴν τῶν παρ' αὐτῶν ὀφειλομένων, ἀσχέτως ἐὰν εἶναι δικαιούχοι ἀποζημιώσεως ἢ μή.

Ἐρωτᾶται ὅμως εἶναι τοῦτο δικολαβισμὸς, ἢ κᾄτι τί τὸ ὁποῖον πιστεύεται ὡς ἀληθές καὶ παρὰ τῶν ἰδίων τῶν ἐνδιαφερομένων ;

Δυστυχῶς ἔχομεν λόγους νὰ πιστεύωμεν ὅτι, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, εἰς τὴν συνείδησιν πλείστων δικαιοῦχων, πα-

1) Βλ. ἄρθρον τοῦ νῦν ὑπουργοῦ Γ. Περσματζόγλου εἰς τὴν ἐφημερίδα «Πρωτῆ» τῆς 18ης Ἰουλίου 1932.

2) Βλ. εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν Ἀγροτικοῦ Κόμματος (ὁμάς Μυλωνᾶ) ἐπὶ τοῦ παρ' αὐτοῦ κατατεθέντος εἰς τὴν Βουλὴν τὴν 8. 4. 1933 σχεδίου Νόμου «περὶ ῥυθμίσεως τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν κλπ.», ἐνθα ἀναφέρεται ὅτι ἡ εἴσπραξις τῶν προσφυγικῶν χρεῶν εἶναι ἀδικος, διότι οἱ πρόσφυγες κατὰ κανόνα ἔλαβον μικρὸν μόνον μέρος τῆς περιουσίας ποῦ ἐγκατέλειψαν.

Ἐπίσης Μ. Κύρκου, ἄρθρον εἰς ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Λαὸς» (Θεσσαλονίκης) τῆς 20ῆς Ἀπριλ. 1930.

ραμένει ἀκεραία ἢ πεποιθήσις, ὅτι τὸ Κράτος εἶναι ὑπόχρεων γὰρ τοὺς ἀποζημιώσει εἰς τὸ ἄρτιον, διὰ τὴν παρ' αὐτῶν ἐγκαταλειφθεῖσαν ἐν Τουρκίᾳ περιουσίαν. Εἰς τὴν δημιουργίαν δὲ τῆς τοιαύτης πεποιθήσεως, συνέτεινον σοβαρῶς καὶ αἱ ἐπανειλημμένως ἐκφρασθεῖσαι ἀντιλήψεις διὰ τοῦ τύπου ἢ εἰς συνέδρια διαφόρων καλῆς ἢ κακῆς πίστεως συζητητῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ μὴ ὁμοίομορφος ἀντιμετώπισις τοῦ ζητήματος τούτου, παρὰ τῶν πολιτικῶν κομμάτων τῆς χώρας, ὡς περὶ πάντων τούτων πραγματευόμεθα ἐν ἐκτάσει εἰς τὰ προηγούμενα (¹).

Ζ') Τελευταῖον δὲ καὶ σοβαρὸν ἐκ πρώτης ὄψεως, ἐπιχείρημα διὰ τὴν διαγραφὴν τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν, ὑπῆρξεν ὁ ἰσχυρισμὸς τῆς μὴ οἰκονομικῆς ἀντοχῆς αὐτῶν διὰ τὴν καταβολὴν τοῦ ἀπαιτουμένου ἐτησίου τοκοχρεωλυσίου, πρὸς ἐξόφλησιν τῶν ἐξ ἐγκαταστάσεως χρεῶν τῶν πρὸς τὴν τέως Ε.Α.Π. Ὅτι δηλαδὴ τὸ εἰσόδημα μιᾶς ἀγροτικῆς προσφυγικῆς οἰκογενείας δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἀνωτέρω χρεῶν. (²)

Τὸ βάσιμον ἢ μὴ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου πραγματευόμεθα λεπτομερῶς εἰς τὸ μεθεπόμενον κεφάλαιον.

*
* *

Ἀνεξαρτήτως τῶν ὄσων ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω, ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι οἰαδήποτε αὐθαίρετος διαγραφὴ ἢ καὶ μείωσις ἀκόμη τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, πλὴν τῶν νομικῶν δυσχερειῶν (³) εἰς ἃς τυχὸν θὰ προσέκρουε, θὰ εἶχε τὰς ἐξῆς οὐσιώδεις συνεπειάς.

¹) Βλ. σελ. 125.

²) Περὶ τῶν ὑποστηριζάντων τὴν ἀποψιν ταύτην βλ. εἰς σελ. 174 ὑποσημ. 6.

³) Ὡς νομικὰς δυσχερείας ἢ μᾶλλον κωλύματα, θεωροῦμεν τὰ ἐξῆς : Τὸ ὅτι ἀπαιτεῖται α) συγκατάθεσις τῆς Κ.Τ.Ε. πρὸς τροποποίησιν τῆς συμβάσεως Παπαδάτου-Ἐντυ «περὶ διαλύσεως τῆς ΕΑΠ» τῆς ὑπογραφείσης ἐν Γενεύῃ τὴν 24/1/30 (N. 4592), β) ἀπάλειψις τῆς ἐπ' ὄνοματι τῆς Δ.Ο.Ε. ἐγγεγραμμένης, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνωτέρω συμβάσεως καὶ τῆς ἀπὸ 24. 12. 1930 συμβολαιογραφικῆς πράξεως, πρώτης ὑποθήκης ἐφ' ἀπάντων τῶν ἀκινήτων τῆς τέως ΕΑΠ, γ) συγκατάθεσις τοῦ οἴκου Hambros' Bank Ltd καὶ τῆς Ε.Τ.Ε. διὰ τὴν τροποποίησιν τῆς συμβάσεως περὶ εἰσαγωγῆς τῶν ὁμολογιῶν πρὸς

Μετὰ δυσκολίας θὰ ἡδύνατο πλέον οἰαδήποτε Κυβέρνησις νὰ ἀντισητῆ εἰς τὴν διαγραφὴν ἢ μείωσιν καὶ τῶν χρεῶν τῶν κάτωθι κατηγοριῶν :

α) τῶν πρὸς τὴν τέως ΕΑΠ χρεῶν τῶν ἀστικῶς ἐγκατεστημένων προσφύγων,

β) τῶν πρὸς τὸ Δημόσιον χρεῶν τῶν ἀστῶν προσφύγων ἐξ ἀγορᾶς ἀκινήτων καὶ δανείων στεγᾶσεως, ὑπολογιζομένων εἰς δραχμὰς 1.600.000.000,

γ) τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων (τῶν μὴ τυχόντων οἰασδήποτε ἐγκαταστάσεως) ἐξ ἀγορᾶς ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἀκινήτων ἀνηκόντων εἰς τὴν Μουσουλμανικὴν ἀνταλλάξιμον περιουσίαν, ἣτις ἐδόθη ὡς ἀντίκρουσμα τῶν ἐκδοθεισῶν ὁμολογιῶν δι' ἀποζημιώσεις δικαιοῦχων ἀνταλλαξίμων,

δ) τῶν χρεῶν τῶν **γηγενῶν ἀκτημόνων**, οἵτινες ἐγκατεστάθησαν εἰς ἀπολλοτριωθείσας ἐκτάσεις,

ε) τῶν χρεῶν τῶν γηγενῶν καὶ προσφύγων ὀφειλετῶν ἐξ ἀγορᾶς κτημάτων ἀνηκόντων εἰς τὸ Δημόσιον,

Πλὴν ὅμως τῶν ἀνωτέρω λόγων θὰ προέκυπτεν ὡσαύτως διὰ τὸ Κράτος, ἐὰν διεγράφοντο ὀλοσχερῶς τὰ χρεῖα τῶν ἀγροτῶν, ἢ ἀνάγκη νὰ καταβάλῃ εἰς ὁμολογίας ἅπασαν τὴν ἀποζημιώσιν 35 εἰσέτι χιλιάδων προσφύγων—τῶν ὁποίων δὲν συνεψηφίσθη εἰσέτι ἢ ἀποζημιώσεις—καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ περίπτωσις τῆς ἐξευρέσεως ἄλλοθι τῶν ἀναγκαίων πόρων, διὰ τὴν συνέχισιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων. Δὲν θὰ ἦτο δὲ ποσῶς ἠθικόν, νὰ χαρίζονται τὰ χρεῖα καὶ εἰς τοὺς εὐπόρους ἀκόμη ἐκ τῶν προσφύγων τοὺς δυναμένους καὶ ὀφείλοντας νὰ συνεισφέρουν ὅτι δύνανται ὑπὲρ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἀστέγων καὶ ἀναποκαταστάτων ἀδελφῶν των, καθ' ἣν ἐποχὴν τὸ Κράτος ἀδυνατεῖ ἀπολύτως νὰ συνεισφέρῃ σήμερον οὐ μόνον ὅσα ἀπαιτοῦνται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀλλὰ καὶ ὅσα πρέπει νὰ καταβληθῶσιν ἐπίσης διὰ τὴν πληρωμὴν τῆς ἀπαιτουμένης ἀποζημιώσεως εἰς τοὺς τέως ἰδιοκτῆτας τῶν ἀπαλλοτριωθεισῶν

ἀποζημιώσεις ἀνταλλαξίμων εἰς τὸ χρηματιστήριον τοῦ Λονδίνου (N. 4252), δ) τροποποιήσις τοῦ καταστατικοῦ τῆς A.T.E. καὶ τῆς συμβάσεως τῆς κυρωθείσης διὰ τοῦ N. 5151.

ἐκτάσεων δι' ἀγροτικήν ἢ ἀστικήν ἐγκατάστασιν. Ἡ ἀποζημίωσις δὲ αὕτη ὑπολογίζεται εἰς $4\frac{1}{2}$ δισεκατομμύρια δραχμῶν περίπου.

Ὡσαύτως οἰαδήποτε διαγραφῆ τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων θὰ εἶχεν ἀντίκτυπον καὶ ἐπὶ τῆς σταθερότητος τοῦ γενομένου μέχρι τοῦδε ἔργου τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῶν, λόγῳ τῆς ψυχολογικῆς ἐπιδράσεως, τὴν ὁποίαν θὰ ἐπροκάλει εἰς αὐτοὺς ἡ δωρεὰν καὶ ἄνευ οἰασδήποτε ἀντιπαροχῆς, ἄκοπος ἀπόκτησις ἀκινήτου περιουσίας. Ἡ ἔλλειψις, δηλαδή, τοῦ συναισθήματος τῆς διὰ τοῦ προσωπικοῦ των μόχθου ἀποκτήσεως τοῦ παραχωρηθέντος κλήρου, θὰ συνεπέφερε χαλάρωσιν τοῦ δεσμοῦ, ὅστις ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ συνδέῃ τὸν γεωργὸν πρὸς τὴν γῆν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΑΝΤΙΔΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΗΓΕΤΩΝ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΧΡΕΩΝ

Ἀπέναντι τῆς ἀνωτέρω κινήσεως, περὶ διαγραφῆς τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, τὰ πολιτικά κόμματα τῆς χώρας ἔλαβον τὴν κάτωθι ἕκαστον θέσιν κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς τῆς 25ης Σεπτεμβρίου 1932 καὶ 5ης Μαρτίου 1933, ὡς καὶ τῆς ἐπαναληπτικῆς τοιαύτης ἐν τῷ Νομῷ Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν 2αν Ἰουλίου 1933.

Τὸ Ἀγροτοεργατικὸν κόμμα.

Εἰς δημοσιευθὲν (1) πρόγραμμα περὶ τῶν κατευθύνσεων, ὡς θὰ ἠκολούθει τὸ κόμμα τοῦτο διὰ τὴν ῥύθμισιν τοῦ προσφυγικοῦ ζητήματος, ἀναγράφονται ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς :

«Ὑποσχόμεθα ἐπίσης τὸν περιορισμὸν τῶν προσφυγικῶν χρεῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς ποὺ ἐθέσαμεν ὅτι αἱ προσφυγικαὶ οἰκογένειαὶ πρέπει νὰ γίνουν βιώσιμοι οἰκονομικοὶ ὄργανισμοί, διότι ἄλλως μᾶς περιμένει οἰκονομικὴ καὶ γενικὴ καταστροφὴ καὶ κοινωνικὴ ἀναρχία».

Ἐπίσης κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἐκλογῶν τῆς 5ης Μαρτίου 1933, ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ Ἀ. Παπαναστασίου εἰς λόγον του ἐκφωνηθέντα ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν 2αν Μαρτίου, ἀνέφερε τὰ ἑξῆς :

«Ἐχομεν ὑποχρέωσιν ν' ἀναθεωρήσωμεν τὰς πρὸς τὸ Κράτος ὑποχρεώσεις τῶν προσφύγων, διότι πολλοὶ ἐχρεώθησαν ὑπερβολι-

1) Βλ. Ἐφημερίδα «Δημοκρατία» (Ἀθηνῶν) τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1932.

κῶς, ἢ μὲ δαπάνας ἀναγομένας εἰς κρατικὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βαρύνωνται πέραν τῆς ἀντοχῆς των. Ὅπως λέγωμεν εἰς τοὺς ξένους ὅτι δὲν ἤμποροῦμεν νὰ πληρώσωμεν πέραν τῆς ἀντοχῆς μας, οὕτω καὶ οἱ πρόσφυγες δικαιουῦνται νὰ εἴπουν πρὸς τὸ Κράτος τὸ ἴδιον» (1).

Τὰ δύο Ἀγροτικὰ κόμματα.

α) Ὁμάς Ἀ. Μυλωνᾶ.

Αἱ ἀπόψεις τῆς ομάδος ταύτης περιλαμβάνονται εἰς τὸ παρ' αὐτῆς κατατεθὲν τὴν 8ην Ἀπριλίου 1933 εἰς τὴν Βουλὴν σχέδιον Νόμου (2) περὶ ῥυθμίσεως τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν καὶ ἐνισχύσεως τῆς Α.Τ.Ε. καὶ διὰ τοῦ ὁποίου προτείνεται ἐν ἄρθρῳ 3 ἡ διαγραφή ἀπάντων τῶν πρὸς τὴν Α.Τ.Ε. ὀφειλομένων χρεῶν τῶν προσφύγων, διὰ ἔξοδα ἐγκαταστάσεως αὐτῶν ἐκ μέρους τοῦ Κράτους ἢ τῆς ΕΑΠ.

Ὁσαύτως ὁ ἀρχηγὸς τῆς ομάδος ταύτης ἀγορεύων ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 12ης Νοεμβρίου 1932, ἀνέφερε τὰ ἑξῆς εἰς ἀπάντησιν τῶν προγραμματικῶν δηλώσεων τῆς κυβερνήσεως :

«Ὑπὲρ τῆς μεγάλης αὐτῆς ἐκμεταλλεομένης τάξεως, τὸ πλεῖστον

1) Βλ. ἐπίσης ἀγόρευσιν Ἀ. Παπαναστασίου ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 12ης Νοεμβρίου 1932, εἰς ἀπάντησιν τῶν προγραμματικῶν δηλώσεων τοῦ πρωθυπουργοῦ Π. Τσαλδάρη.

Ὁσαύτως ἀγόρευσιν τοῦ αὐτοῦ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 11ης Ἀπριλίου 1930, ἐπὶ τοῦ νομοσχεδίου περὶ διαλύσεως τῆς ΕΑΠ, καὶ τῆς 19ης Ἰουνίου 1931 ἐπὶ τοῦ νομοσχεδίου περὶ ἀναθέσεως εἰς τὴν ΑΤΕ τῆς εἰσπράξεως τῶν χρεῶν, ὅτε οὗτος ἀνέφερε τὰ ἑξῆς : « . . . Συνεπῶς ἡ Κυβέρνησις ὀφείλε νὰ σκεφθῇ πῶς θὰ γίνῃ μία ῥιζικὴ ἐκκαθάρισις καὶ διὰ τοῦτο ὅταν ἔγιναν αἱ Ἑλληνοτουρκικαὶ συμφωνίαι ἡμεῖς ἐπροτείναμεν νὰ γίνῃ ἔκπτωσις 50 % ἐφ' ὅλων τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων ἀστῶν καὶ ἀγροτῶν ».

Ἐπίσης βλ. ἄρθρον τοῦ αὐτοῦ εἰς ἐφημερίδα «Πρωτὰ» τῆς 10ης Νοεμβρίου 1930, ὑπὸ τὸν τίτλον, «ἡ Α.Τ.Ε. καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν γαιῶν», διὰ τοῦ ὁποίου σὺν τοῖς ἄλλοις ὑποδεικνύεται ἡ ἀνάγκη τοῦ περιορισμοῦ τῶν ἐκ τῆς ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως χρεῶν τῶν προσφύγων.

2) Βλ. λεπτομερείας κατωτέρω εἰς ἐπόμενον κεφάλαιον.

ἀγροτικῆς, ἐφ' ἧς στηρίζεται τὸ ἀγροτικὸν κόμμα, πρέπει νὰ γίνῃ ἀνακούφισις εἰς τὰ χρέη τῶν ἀγροτῶν, ὅπως γίνεται εἰς ἄλλα Βαλκανικὰ Κράτη. Ἐπίσης πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι λόγῳ τῆς κατατμήσεως τῆς ἰδιοκτησίας ὁ ἀγροτικὸς κληρὸς εἶναι μὴ βιώσιμος καὶ δὲν ἀντέχει εἰς ὅλα τὰ βάρη».

β) *Ὁμάς Ἰ. Σοφριανοπούλου.*

Αἱ ἀπόψεις τῆς ομάδος ταύτης ἐξετέθησαν ἐν τῇ Βουλῇ ⁽¹⁾ παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς, ὅστις ἐδήλωσεν ὅτι:

«Ἡ πενία εἰς τὴν ὁποίαν κατεδικάσθησαν αἱ μάζαι τῶν χωρικῶν καὶ τῶν ἐργαζομένων εἶναι τοιαύτη, ὥστε μόνον ριζικὴ μεταλλαγή τοῦ σημερινοῦ πλουτοκρατικοῦ συστήματος εἶναι δυνατόν νὰ περισώσῃ ὅ,τι ἤμπορεῖ ἀκόμη νὰ περισωθῆ. Συγκεκριμένως πρέπει νὰ θεσπισθῇ σεισάχθεια ἀπὸ τῶν πρὸς τοὺς ιδιώτας τοκογλυφικῶν χρεῶν, νὰ διαγραφοῦν τὰ χρέη τῶν πρὸς τὸ Κράτος καὶ νὰ παρασχεθοῦν εὐκολίαι ἀποπληρωμῆς τῶν πρὸς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν χρεῶν τῶν».

Τὸ Ἐθνικὸν Ριζοσπαστικὸν κόμμα.

Ὡς γνωρίζομεν εἰς ἐπανειλημμένας δηλώσεις καὶ ἀγορεύσεις του, γενομένας κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1932 καὶ ἀρχὰς 1933, ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ Γ. Κονδύλης ὑπεστήριξεν τὴν ἄποψιν τῆς ὀλοσχεροῦς διαγραφῆς τῶν ἐξ ἀποκαταστάσεως χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων.

Τὸ Λαϊκὸν κόμμα.

Ἡ πρώτη φορὰ καθ' ἣν τὸ Λαϊκὸν κόμμα ἐξεφράσθη σαφῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν προσφυγικῶν χρεῶν, ὑπῆρξεν ὁ παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ Π. Τσαλδάρη ἐκφωνηθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν 25ην Ἰουνίου 1933 προγραμματικὸς λόγος, ὅτε οὗτος μεταξὺ ἄλλων ἀνέφερε καὶ τὰ ἑξῆς:

«... Γνωρίζουν ἀκόμη ὅτι ἡ χειρονομία αὐτὴ τῆς Κυβερνήσεως ἀποτελεῖ τὸ προοίμιον ριζικωτέρας ἀπὸ μέρους τῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ ζητήματος τῶν προσφυγικῶν χρεῶν καὶ ὅτι σύντομος

1) Βλ. Πρακτικὰ συνεδριάσεως τῆς 12ης Νοεμβρίου 1932.

έτοιμάζεται εργασία έξακριβώσεως τῶν πραγματικῶν ὀφειλῶν τῶν προσφύγων καὶ τῆς ἰκανότητος αὐτῶν πρὸς πληρωμὴν, ὥστε νὰ δοθῇ ῥύθμισις έξασφαλίζουσα τὴν ἀνακούφισιν τοῦ προσφυγικοῦ κόσμου καὶ ἐπιτρέπουσα εἰς αὐτὸν νὰ ἐργασθῇ παραγωγικώτερον χάριν τοῦ γενικοῦ συνόλου.

«Δὲν τελοῦν ὁμοίως ἐν ἀγνοίᾳ, ὅτι διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως τὴν ὁποίαν ἐκλογικῶς εἴχομεν παράσχει εἰς τὸν προσφυγικὸν κόσμον, διὰ τὴν δικαίαν τῶν ζητημάτων του ἐπίλυσιν, ἐργάζονται συστηματικῶς δύο ἐπιτροπαί, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία ἐξ ὑπουργῶν».

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνωτέρω ὑποσχέσεως κατετέθη τὴν 31 Αὐγούστου 1933 ἐκ μέρους τοῦ ὑπουργοῦ Γεωργίας Ἰ. Θεοτόκη εἰς τὴν Βουλὴν σχέδιον Νόμου «περὶ μειώσεως τῶν προσφυγικῶν χρεῶν» (1), ὃπερ ἐγένετο ὁ Νόμος 5952.

Τὸ Προοδευτικὸν κόμμα.

Ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ Γ. Καφαντάρης ἀνέφερε τὰ ἐξῆς εἰς τὸν προγραμματικὸν του λόγον τὸν ἐκφωνηθέντα εἰς Πάτρας κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1932.

«Ἐν τῷ μέτρῳ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους δυνάμεων, θὰ ἐπιδιώξωμεν πάση θυσίᾳ νὰ ἐξοικονομήσωμεν τοὺς ἀναγκαίους πόρους διὰ τὴν συνέχισιν καὶ ἀποπεράτωσιν τοῦ προγράμματος τῆς στεγασεως ἀστῶν καὶ ἀγροτῶν προσφύγων καὶ θέλομεν προβῆ εἰς τὴν δικαιότεραν ῥύθμισιν τῶν χρεῶν των, ἥτις προκειμένου περὶ τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων θέλει ἐνδεχομένως φθάσει μέχρι πλήρους συμψηφισμοῦ».

Τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων.

Ἀνέκαθεν ὑπεστηρίχθη ἐκ μέρους τοῦ ἀρχηγοῦ του Ἐλ. Βενιζέλου (2), ὡς ἱερὰ ἡ ὑποχρέωσις τῶν προσφύγων διὰ τὴν έξόφλησιν τῶν χρεῶν των, πρὸς έξεύρεσιν τῶν ἀναγκαίων πόρων διὰ τὴν συνέχισιν τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ τῶν λοιπῶν προσφύγων.

1) Βλ. λεπτομερῶς περὶ τούτου εἰς τὸ ἐπόμενο κεφάλαιον.

2) Βλ. πρακτικὰ συζητήσεων τῆς Βουλῆς τῆς 29ης Μαρτίου 1930 καὶ 2ῆς Ἰουνίου 1930. Ἐπίσης λόγους ἐκφωνηθέντας παρ' αὐτοῦ εἰς Δράμαν, Σέρρας, Κιλκίς καὶ Θεσσαλονίκην κατὰ τὴν περιοδείαν τοῦ Μαΐου 1930.

Πράγματι δὲν παρέλειψεν οὗτος εὐκαιρίαν ἀπὸ τοῦ νὰ τονίσῃ τὸ καθήκον τοῦτο τῶν προσφύγων καὶ συνάμα νὰ ψέξῃ ἐκείνους οἵτινες ἐξ ἀτομικοῦ συμφέροντος ὠθούμενοι, ὑπεστήριξαν τὰ ἀντίθετα.

Πρὸ τῶν ἐκλογῶν δὲ τῆς 5ης Μαρτίου 1933, ἀναπτύσσων οὗτος τὸ πρόγραμμα τῶν κομμάτων τοῦ ἐθνικοῦ συνασπισμοῦ, ἀνέφερε τὰ ἐξῆς εἰς τὸν ἐκφωνηθέντα ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν 27ην Φεβρουαρίου λόγον του, ὑποσχεθεὶς τὴν μερικὴν ἀναθεώρησιν τῶν χρεῶν τούτων.

«Πρὶν νὰ τελειώσω τὸν λόγον μου δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ ἐπαναλάβω ἐδῶ ἐκεῖνο ποὺ εἶπα εἰς τὸν προγραμματικὸν λόγον μου εἰς *Πύργον*, ὅτι δηλαδὴ θὰ συνεχίσωμεν καὶ θὰ ὀλοκληρώσωμεν τὴν προσφυγικὴν ἀποκατάστασιν. Διότι ἐνῶ εἴμεθα διατεθειμένοι *ν' ἀναθεωρήσωμεν τὰ τῆς χρεώσεως* τῶν ἐγκατασταθέντων, ὅπως καταστήσωμεν αὐτὴν δικαιότεραν, θὰ ἐπιμείνωμεν ὅμως ὅπως οἱ δυνάμενοι ἐξ αὐτῶν συνεισφέρουν, ὥστε τὸ εὐεργέτημα τῆς ἀποκαταστάσεως νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τοὺς μὴ τυχόντας εἰσέτι τοιαύτης, ἀφοῦ ὁ ἐξωτερικὸς δανεισμὸς ἀποκλείεται ἐπὶ μακρὸν χρόνον».

Ὡσαύτως εἰς τὸν ἐκφωνηθέντα ἐν Πειραιεῖ τὴν 2αν Μαρτίου λόγον, ἀνέφερε τὰ ἐξῆς :

«Τώρα πρέπει νὰ σᾶς κάμω καὶ μίαν ἄλλην δήλωσιν. Διὰ τοὺς ἤδη ἐγκατασταθέντας, ἐδήλωσα καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅτι μολονότι κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Κυβερνήσεως, θὰ προβῶμεν ὄχι εἰς χάρισμα — νὰ ἐξηγηθῶμεν — ἀλλὰ εἰς ἀναθεώρησιν τῶν τιμῶν τοῦ κλήρου, ἵνα οὕτω ἀναπροσαρμοσθῶν τὰ χρέη τῶν ἀγροτῶν πρὸς τὴν δυνατότητα τῆς πληρωμῆς των, ὅπως καὶ τὸ Κράτος ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς δανειστάς του ἐζήτησε νὰ τοῦ ἀναθεωρήσουν τὰ χρέη του. Ἀλλὰ νὰ εἴμεθα ἐξηγημένοι. Ἀναθεώρησις δὲν σημαίνει χάρισμα. Τοῦναντίον ἡ ἀναθεώρησις, κατ' ἐμέ, δημιουργεῖ εἰς βᾶρος τῶν ἀποκατασταθέντων τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δίδουν τὸ τοκοχρεωλύσιον, τὴν δόσιν δηλ. ἡ ὁποία τελευταίως θὰ τοὺς ξεκαθαρισθῇ, διὰ νὰ μπορέσωμεν νὰ συμπληρώσωμεν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν μὴ ἀκόμη ἐγκατασταθέντων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΛΗΡΩΜΗΝ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΤΩΝ

Ὁ ἰσχυρισμὸς τῆς μὴ οἰκονομικῆς ἀντοχῆς τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως ταύτης προερχομένων χρεῶν, στηρίζεται εἰς τὰ ἑξῆς δύο στοιχεῖα :

α) εἰς τὸ ὅτι ὁ μέσος ὄρος τοῦ ἐτησίου τοκοχρεωλυσίου, ὅπερ ἐπιβαρύνει ἐκάστην οἰκογένειαν, εἶναι ὑπερβολικὸς καὶ ἀνώτερος τῆς οἰκονομικῆς ἀντοχῆς τῆς, καὶ

β) εἰς τὸ ὅτι τὸ καθαρὸν εἰσόδημα ἐκάστης οἰκογενείας εἶναι τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπη, ἄνευ βλάβης τῆς ἐγκαταστάσεώς τῆς, τὴν καταβολὴν τοῦ ἀνωτέρω τοκοχρεωλυσίου.

Α'.) Ποῖος εἶναι ὁ μέσος ὄρος τῆς τοκοχρεωλυτικῆς δόσεως τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ καταβάλῃ ἐτησίως ἐκάστη ἀγροτικὴ οἰκογένεια.

Ἀπαραίτητον στοιχεῖον διὰ νὰ ὑπολογίσωμεν ταύτην, εἶναι νὰ γνωρίζωμεν ποῖα εἶναι σήμερον τὰ χρεωστικὰ ὑπόλοιπα τῶν ἀγροτῶν προσφύγων. Πρὶν ἢ ὅμως περατωθῇ ὁ συμψηφισμὸς τῶν ἀποζημιώσεων τῶν ἀνταλλαξιμῶν δικαιούχων ἀγροτῶν, εἶναι προφανές ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς τοῦτο.

Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἄγνωστον πότε θὰ περατωθῇ ὁ συμψηφισμὸς οὗτος, διὰ τοῦτο θὰ προσπαθήσωμεν νὰ καταλήξωμεν εἰς συμπεράσματα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων.

Συμφώνως πρὸς στατιστικὰ στοιχεῖα, ἅτινα συνεκεντρώσαμεν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1933, τὸ σύνολον τῶν χρεωστικῶν μερί-

δων τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων ἀνήρχετο εἰς 165.550 (1).

Ἡ ἀναλογία τοῦ ὀφειλομένου κεφαλαίου παρὰ τῶν 165.550 τούτων ὀφειλετῶν, εἶναι ἡ κάτωθι : (2)

Ἀριθμὸς Ὀφειλετῶν (*)	Ποσοστὸν ἀναλογίας ἐπὶ τοῦ συνόλου %	Ὀφειλόμενον Κεφάλαιον κατὰ τὴν 30ην Μαΐου 1933			
		Εἰς Λίρας		Ἴσοτιμον εἰς Δραχμὰς ₤ 350	
		Ἀπὸ	Μέχρι	Ἀπὸ	Μέχρι
23.330	14.09	—	10	—	3.500
10.810	6.53	10	20	3.500	7.000
10.508	6.35	20	30	7.000	10.500
11.444	6.91	30	40	10.500	14.000
11.195	6.76	40	50	14.000	17.500
11.250	6.80	50	60	17.500	21.000
10.244	6.19	60	70	21.000	24.500
10.338	6.24	70	80	24.500	28.000
9.586	5.79	80	90	28.000	31.500
9.209	5.56	90	100	31.500	35.000
17.824	10.77	100	125	35.000	43.750
12.009	7.25	125	150	43.750	54.600
7.333	4.42	150	175	54.600	61.250
4.476	2.70	175	200	61.250	70.000
2.392	1.45	200	225	70.000	78.750
1.331	0.81	225	250	78.750	87.500
2.271	1.38	250	καὶ ἄνω	87.500	καὶ ἄνω

Τὸ ὡς ἄνωτέρω παρ' ἐκάστης κατηγορίας ὀφειλόμενον κε-

1) Ἀναφέρεται ἄνωτέρω ἐν σελ. 12 ἀναλυτικῶς, διὰ τίνα λόγον ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθεισῶν οἰκογενειῶν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπαρχουσῶν χρεωστικῶν ἀτομικῶν μερίδων. Ἐὰν δὲ ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου τῶν ἀτομικῶν μερίδων ἀφαιρέσωμεν 14.076 τοιαύτας, αἵτινες ἀφοροῦν ἀνθαιρέτως μετακινηθέντας πρόσφυγας, ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς ἀναχωρήσαντας ἐξ Ἑλλάδος Τενεδίους, Ἀρμενίους καὶ Κιρζασίους, ἀπομένουν πραγματικαὶ χρεωστικαὶ μερίδες, ἀντιστοιχοῦσαι εἰς τοὺς παραμείναντας ἐγκατεστημένους, 151.492.

2) Ἐσ σημειωθῆ ὅτι δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἡ γενομένη διὰ τοῦ Ν. 5952 μείωσις κατὰ 40 %.

*) Βλ. εἰς Παράρτημα ἀνάλυσιν κατὰ Γραφεῖα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀφειλετῶν ἐν σχέσει μὲ τὸ παρ' αὐτῶν ὀφειλόμενον κεφάλαιον.

φάλαιον μειοῦται κατὰ τὸ ἥμισυ, ἐὰν ληρθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι παρέχεται ἡ εὐχέρεια εἰς τοὺς ὀφειλέτας νὰ ἐξοφλῶσι τὰ χρέη των εἰς ὁμολογίας.

Ἐξετάσωμεν ἤδη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω δεδομένων ποῖον εἶναι τὸ παρ' ἐκάστης οἰκογενείας ὀφειλόμενον ἐτήσιον τοκοχρεωλύσιον.

Συμφώνως πρὸς σχετικὰς διατάξεις τῆς συμβάσεως τῆς 3ης Ἀπριλίου 1931 (N. 5151) δι' ἧς ἀνετέθη εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν ἡ εἴσπραξις τῶν ἀνωτέρω χρεῶν, ταῦτα ἐξοφλοῦνται μὲ ἐπιτόκιον 3 % καὶ ἐντὸς 5 μέχρις 25 ἐτῶν ἀναλόγως τοῦ χρεωστικοῦ ὑπολοίπου, ὅπερ ὑφίστατο τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1931.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὅρου τούτου τῆς συμβάσεως καὶ τῶν ἀνωτέρω στατιστικῶν δεδομένων συνάγεται ὅτι τὸ ἐτησίως καταβλητέον, παρ' ἐκάστης ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένης οἰκογενείας, τοκοχρεωλύσιον εἶναι τὸ ἐξῆς⁽¹⁾ :

Ἀριθμὸς ὀφειλετῶν	Ποσοστὸν ἀναλογίας ἐπὶ τοῦ συνόλου %	Ὄφειλόμενα ἐτησίως κατὰ μέσον ὄρον τοκοχρεω- λύσια εἰς δραχμὰς	
		Εἰς ὁμολογίας	ἰσότιμον εἰς μετρητὰ
23.330	14.09	382	191.—
10.810	6.53	926	463.—
10.508	6.35	996	498.—
11.444	6.91	1047	523.50
11.195	6.76	1340	670.—
11.250	6.80	1633	816.50
10.244	6.19	1546	773.—
10.338	6.24	1781	890.50
9.586	5.79	2016	1008.—
9.209	5.56	2252	1126.—
17.824	10.77	2268	1134.—
12.009	7.25	2814	1407.—
7.333	4.42	3245	1622.50
4.476	2.70	3733	1866.50
2.392	1.45	4278	2139.—
1.331	0.81	4795	2397.50
2.271	1.38	5168	2584.—

¹⁾ Ἐνευ ὑπολογισμοῦ τῆς γενομένης διὰ τοῦ N. 5952 μειώσεως κατὰ 40 %.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πινάκων προκύπτει ὅτι τὰ 66 % περίπου τῶν προσφύγων ὄφειλον—**διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἐμειώθησαν κατὰ 40 %**—νὰ καταβάλωσι διὰ τὴν ἐξόφλησιν τῶν χρεῶν τῶν ἐτήσιον τοκοχρεωλύσιον εἰς πραγματικὰς δραχμὰς, ποικίλλον ἀπὸ 191 μέχρι 1000 σχεδὸν δραχμῶν.

Εἶναι δὲ προφανές, ὅτι ὅταν θὰ συμπληρωθῇ ὁ συμψηφισμὸς τῶν ἀποζημιώσεων καὶ τῶν ὑπολοίπων δικαιούχων, τότε θὰ μειωθῶσιν ἀκόμη περισσότερον τὰ τοκοχρεωλύσια ταῦτα.

Β'. Ἐξακρίβωσις τοῦ ἐτησίου εἰσοδήματος διαφόρων οἰκογενειῶν ἐγκατασταθεισῶν ἀγροτικῶς.

Τὸ δεύτερον στοιχεῖον εἶναι ἡ εξακρίβωσις τοῦ ἐτησίου ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος μιᾶς προσφυγικῆς οἰκογενείας ἀγροτικῶς ἐγκατασταθείσης καὶ ὃ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ ὑπολογισμὸς, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν διαφορῶν δαπανῶν πάσης φύσεως, **τοῦ καθαρῶν εἰσοδήματος**, οὕτως ὥστε ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ νὰ κριθῇ ἐὰν πράγματι εἶναι δυσβάστακτον ἢ ὄχι τὸ βᾶρος τῆς πληρωμῆς τῶν ἐκ τῆς ἀποκαταστάσεως χρεῶν τῶν προσφύγων.

Συστηματικαὶ μελέται πρὸς εξακρίβωσιν τοῦ ἐτησίου ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος δὲν ἔχουν γίνῃ μέχρι σήμερον. Ἐννοοῦμεν δὲ ὡς τοιαύτας ἐκεῖνας, αἵτινες θὰ εἶχον ἐκπονηθῇ ἐπὶ τῇ βάσει ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένου ἐνιαίου συστήματος καὶ συντελεστῶν, οὕτως ὥστε ὄχι μόνον αὐταὶ καθ' ἑαυτὰ νὰ εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς ἀρχάς, ἀλλὰ καὶ νὰ δύνανται ν' ἀποτελέσουν τὴν βάσιν πρὸς ἐξαγωγήν ὀρθῶν συμπερασμάτων.

Αἱ ὑπάρχουσαι σήμερον μελέται ὑπολογισμοῦ τοῦ ἐτησίου εἰσοδήματος μιᾶς ἀγροτικῆς οἰκογενείας εἰς διαφορῶν ἐπαρχίας, εἶναι κυρίως αἱ ὑποβληθεῖσαι εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος παρ' ὀργάνων τῆς Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας της. Καὶ αὐταὶ ὅμως εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμπτωματικαί, γενόμεναι προχείρως πρὸς εξακρίβωσιν τῆς οἰκονομικῆς ἀντοχῆς διαφόρων οἰκογενειῶν, καὶ ἵνα χρησιμεύσουν ὡς ἔρεισμα πρὸς ἐξέτασιν τοῦ δυνατοῦ ἢ μὴ τῆς χορηγήσεως εἰς αὐτάς, ἐκ μέρους τῆς Τραπεζῆς, μεσοπροθέσμων ἢ μακροπροθέσμων δανείων.

Ἐκτὸς τῶν μελετῶν τούτων ὑπάρχουσιν ὡσαύτως διὰ τὸ αὐτὸ ζήτημα καὶ ἕτεροι τοιαῦται, συνταχθεῖσαι σποραδικῶς

παρὰ διαφόρων ἀσχοληθέντων μὲ τὰ γεωργικὰ ζητήματα (1).

Γενικῶς ὅμως οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὰ ζητήματα ταῦτα γεωπόνων εἴτε ἐξήτασαν αὐτὰ ἀκροθιγῶς, εἴτε τὰ βλέπουν ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν προσωπικῶν των ἀντιλήψεων ἢ πεποιθήσεων, παρασυρόμενοι πολλάκις εἰς τὴν ἀνάπτυξιν διαφόρων κοινωνικοοικονομικῶν θεωριῶν ἀμφιβόλου ἐφαρμογῆς, ἀντὶ ὧς ὄφειλον, νὰ ἐξετάσουν τὸ ζήτημα ἀντικειμενικῶς. Τινὲς μάλιστα κατέχονται ἀπὸ κάποιαν ἐπίμονον ἀπαισιοδοξίαν, ἐξικνουμένην εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε θὰ ἐνόμιζέ τις, ὅτι ἅπας ὁ προσφυγικὸς γεωργικὸς πληθυσμὸς τῆς χώρας εὐρίσκεται εἰς τὰ πρόθυρα τῆς οἰκονομικῆς καταστροφῆς του (2). Σημειωτέον δὲ ὅτι πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἀπαισιόδοξον ταύτην σχολήν, παρουσιάζονται σήμερον ἐπικριταὶ μιᾶς καταστάσεως τῆς ὁποίας αὐτοὶ εἶνε οἱ δημιουργοί, διότι αὐτοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι, οἵτινες ὑπευθύνως ὠργάνωσαν καὶ κατηύθυναν τὴν ἀσκηθεῖσαν πολιτικὴν, διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως **εὐτυχῶς** ἡ πάροδος τοῦ χρόνου δὲν ἐδικαιολόγησε τὰς ἀπαισιόδοξους ταύτας προβλέψεις των καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι κατὰ τὰ $\frac{4}{5}$ ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἀγροτῶν προσφύγων εἶναι βιώσιμος, παρ' ὅλον ὅτι ἐμεσολάβησεν ἡ πρωτοφανὴς κρίσις τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ εἰδικῶς ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἢ ἐπὶ συνεχῆ ἔτη καταστροφὴ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς της. Τὸ γεγονός δὲ καὶ μόνον, ὅτι μία καλὴ ἐσοδεία, τοῦ ἔτους 1932, ἤρκεσεν ὅπου ὑπῆρξεν τοιαύτη, ν' ἀναρρώσῃ σχεδὸν τελείως οἰκονομικῶς οἱ ἀγρόται καὶ νὰ ἐξοφλήσωσιν οἱ πλεῖστοι τούτων τὰ δάνεια ἅτινα

1) Βλ. σχετικῶς : Σ. Χασιώτη, Ἡ παραγωγή καὶ τὰ μέσα τῆς ζωῆς τῶν ἀγροτῶν μας (ἄρθρον εἰς περιοδικὸν «Ν. Ἀγροτικὴ Ζωή» τῆς 16-7-1933).

A. Boyazoglu, L'économie rurale de la Grèce (ὡς ἀνωτέρω σελ. 89).

C. Evelyidi, L'agriculture en Grèce. Μελέτη δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ περιοδικὸν Les Balkans, τεῦχος Ἰανουαρίου—Φεβρουαρίου 1934.

2) Βλ. Χρ. Βασιματζίδη, Ἡ βιωσιμότης τῶν γεωργικῶν ἐποικιστικῶν μικροεκμεταλλεύσεων τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Ἄρθρον δημοσιευθὲν εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἔργασία» τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1933.

ἐλάμβανον συνεχῶς ἐπὶ μίαν τριετίαν ἢ τετραετίαν, καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποκτήσωσιν ὡσαύτως διάφορα γεωργικὰ ἐφόδια καὶ ζῶα, ἀποδεικνύει νομίζομεν, ὅτι οἱ θρηνωδοὶ τῆς τύχης τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, εὐρίσκονται ἐκτὸς τῆς πραγματικότητος.

Ἄλλοι πάλιν ἐκκινουῦν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος μὲ τελείως ἐσφαλμένας προϋποθέσεις. Διότι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ καταλήξῃ τις εἰς ἀβάσιμα συμπεράσματα, ὅταν λαμβάνῃ ὡς βάσιν, ὅτι μία πενταμελὴς γεωργικὴ οἰκογένεια ἔχει ὀπωσδήποτε ἀνάγκην διὰ νὰ ζήσῃ μὲ μεγάλην ἐγκράτειαν, ποσοῦ ἐτησίως 32.000 δραχμῶν (1), ἢ ὅταν πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς καθαρᾶς προσόδου ἀφαιροῦν ὄχι μόνον τὰς ἐν γένει δαπάνας συντηρήσεως τῆς οἰκογενείας, ἀλλ' ὑπολογίζουσιν προσέτι καὶ ἡμερομίσθια τῶν ἐνηλίκων μελῶν αὐτῆς, χωρὶς ταῦτοχρόνως νὰ ἐξετάσουν καὶ ὑπολογίσουν καὶ τοὺς ὑπάρχοντας ἀδήλους πόρους;

Ἐπίσης εἶναι ἀμφισβητήσιμος καὶ ἡ ἀκρίβεια τῶν ἐξαγομένων συμπερασμάτων, διότι δὲν στηρίζονται ταῦτα εἰς στατιστικὰ δεδομένα μιᾶς δεκαετίας ἢ πενταετίας, ἀλλ' εἰς τοιαῦτα ἐνὸς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔτους. Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι καὶ ὁ πλέον ἐπιμελὴς ὑπολογισμὸς τοῦ ἐτησίου εἰσοδήματος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν τιμῶν πωλήσεως ἐνὸς μόνον ἔτους, εἶναι τελείως **συμπτωματικὸς** καὶ ἐπισφαλῆς, διότι στηρίζεται μόνον εἰς τ' ἀποτελέσματα τοῦ ἔτους ἐκείνου, χωρὶς ποσῶς νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν αἱ διάφοροι μεταβολαί, αἵτινες εἶναι λίαν πιθανὸν νὰ λάβωσιν χώραν κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη, τόσον

1) Βλ. Σ. Χασιώτη (ὡς ἀνωτέρω). Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ εἶχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὡσαύτως, ὅτι πλὴν τοῦ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸς ὁ καθορισμὸς ἐνὸς ἐνιαίου μέτρου κρίσεως τῶν ἀναγκῶν συντηρήσεως μιᾶς ἀγροτικῆς οἰκογενείας, ἐπίσης ἐὰν ἠλήθευεν ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος τότε δὲν γνωρίζομεν τί θὰ ἔπρεπε νὰ εἴπουν οἱ ἐργάται καὶ οἱ ὑπάλληλοι τῶν πόλεων, πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἔχουσιν ἐτήσιον εἰσόδημα κάτω τῶν 30 χιλιάδων δραχμῶν, χωρὶς νὰ κέκτηνται καὶ οἰανδήποτε ἄλλην ἀκίνητον περιουσίαν.

Ὁ Χρ. Εὐελπίδης (βλ. προηγουμένην σελίδα) ὑπολογίζει τὸ μὲν ἐτήσιον κατὰ μέσον ὄρον κόστος συντηρήσεως μιᾶς ἀγροτικῆς οἰκογενείας (ἐκ 4,25 ψυχῶν) εἰς 23.913 δραχμάς, τὸ δὲ ἐτήσιον ἀκαθάριστον εἰσόδημα εἰς δραχμάς 18.200.

ὡς πρὸς τὴν πλουσίαν ἢ πτωχὴν ἔσοδειαν, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὰς ὑψηλὰς ἢ χαμηλὰς τιμὰς πωλήσεως τῶν προϊόντων. Κατὰ κανόνα δὲ διὰ τὸν ἀκριβῆ ὑπολογισμόν τοῦ σταθεροῦ εἰσοδήματος μιᾶς ἀγροτικῆς οἰκογενείας, πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν τὰ στατιστικὰ δεδομένα σειρᾶς ἐτῶν, ὥστε νὰ ὑπάρχωσιν ὅλαι αἱ πιθανότητες, ὅτι τὰ ἐξαγόμενα συμπεράσματα εἶναι ἢ ἀπήχησις καὶ καλῶν καὶ ἀτυχῶν ἔσοδειῶν. Μάλιστα, ὅταν ἐπιδιώκεται ἡ ἐξεύρεσις ἀκριβῶν συμπερασμάτων, πρέπει ν' ἀποκλείωνται τοῦ ὑπολογισμοῦ τὰ ἔτη ἐκεῖνα κατὰ τὰ ὁποῖα παρατηρήθησαν οὐ μόνον ἐξαιρετικαὶ ἔσοδεῖαι, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως καὶ ὑψηλαὶ τιμαὶ πωλήσεως τῶν προϊόντων.

Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογηθῆ, ὅτι παρ' ἡμῖν ὁ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὑπολογισμὸς τοῦ ἀνωτέρω εἰσοδήματος, δηλ. ἐπὶ τῇ βάσει δεδομένων πλειόνων τοῦ ἐνὸς ἐτῶν, εἶναι κάπως δυσχερὴς καὶ διότι ἐλλείπουν τ' ἀπαραίτητα στατιστικὰ δεδομένα, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ γεωργία διέρχεται εἰς τὰ βόρεια ἰδίως τμήματα τοῦ Κράτους περίοδον συνεχῶν μεταμορφώσεων, αἵτινες δὲν ἐπιτρέπουν τὸν σχηματισμὸν σταθερῶν μορφῶν ἐκμεταλλεύσεως.

Κατόπιν τῶν ὄσων ἐξεθέσαμεν, θεωροῦμεν, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν μελετῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, δὲν δύνανται ν' ἀποτελέσουν **ἀσφαλὲς κριτήριον** τῆς ἐν γένει οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, ἀλλὰ δύνανται νὰ χρησιμεύσουν μόνον ὡς ἀπλοῦν **ἐνδεικτικὸν στοιχεῖον** τῆς καταστάσεως αὐτῶν. Καὶ πάλιν ὅμως ὄχι εἰς τὸ διηνεκές, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν συνετάγησαν.

Ἐὰς μὴ νομισθῆ δὲ ἐξ ὄσων ἀναφέρομεν, ὅτι πᾶσαι αἱ γινόμεναι μέχρι τοῦδε μελέται ὑπολογισμοῦ τῆς καθαρᾶς προσόδου διαφόρων ἀγροτικῶς ἐγκαταθεισῶν προσφυγικῶν οἰκογενειῶν, εἶνε **ἀρνητικάι**. Τοῦναντίον ἀπὸ ἀρκετὰς ἐξ αὐτῶν—ἐξ ὄσων ἔχομεν ὑπ' ὄψιν μας—διαφαίνεται, ὅτι ἡ θέσις τῶν ἀνωτέρω προσφύγων πᾶν ἄλλο εἶναι ἢ τραγική.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος (1) **παραθέτομεν** πέντε ἀναλυτικὰς τοιαύτας μελέτας, γενομένας ἐπὶ οἰκογενειῶν αἵτινες εὑρίσκονται

1) Βλ. σχετικῶς εἰς **Παράρτημα**.

ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Θεσσαλονίκης. (1)

Καὶ αἱ μελέται αὗται ἔχουν τὸ μειονέκτημα, ὅτι στηρίζονται ἐπὶ τῶν δεδομένων ἐνὸς μόνου ἔτους, τοῦ καλλιεργητικοῦ ἔτους 1931—32. Οὐχ' ἦττον ὅμως ἔχουν αὗται τὸ ἐξῆς πλεονέκτημα, ὅτι τὰ συμπεράσματα εἰς τὰ ὁποῖα καταλήγουν εἶνε ὁπωσδήποτε βάσιμα, καθότι συνετάγησαν αὗται ὄχι προχείρως καὶ ἐντὸς τῶν γραφείων, ἀλλὰ ἐπισταμένως καὶ ἐπὶ τόπον, ὅπου ὁ ἐκπονήσας αὐτὰς παρέμεινεν ὄχι ὥρας τινας, ὡς συνήθως συμβαίνει, ἀλλ' ἐβδομάδας ὁλοκλήρους.

Προκύπτει δὲ ἐκ τῶν μελετῶν τούτων, ὅτι ἐπὶ πέντε οἰκογενειῶν, αἱ τέσσαρες ἐξ αὐτῶν ἐπραγματοποίησαν, κατὰ τὸ 1931—32, εἰσόδημα ὅπερ, ἀφαιρουμένων ἀπασῶν τῶν δαπανῶν, ἐκάλυπτε πλήρως τὴν ὀφειλομένην ἐτησίαν τοκοχρεωλυτικὴν δόσιν ἐκ χρεῶν πρὸς τὴν τέως ΕΑΠ.

* *

Ἐξ ὅσων ἐξεθέσαμεν εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὑπὸ **ὠρισμένας προϋποθέσεις** τὰ χρέη τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων πρὸς τὴν τέως ΕΑΠ καὶ νῦν πρὸς τὴν ΑΤΕ **εἶναι εἰσπράξιμα**, ὄχι μόνον διότι τὰ ἐτησίως καταβλητέα τοκοχρεωλύσια δὲν εἶναι, ὡς φαντάζονται οἱ πλεῖστοι, ὑπέρογκα, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ οἰκονομικὴ δυναμικότης τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν ἀγροτῶν προσφύγων δύναται νὰ καλύψῃ ταῦτα.

Αἱ προϋποθέσεις δὲ αὗται, ὑφ' ἃς θεωροῦμεν τὰ χρέη ταῦτα εἰσπράξιμα, εἶνε αἱ ἐξῆς :

α) ὅτι θὰ τηρηθῇ ἐνιαία πολιτικὴ ἐκ μέρους πάντων τῶν πολιτικῶν κομμάτων τῆς χώρας, οὕτως ὥστε νὰ παύσῃ ἡ περαιτέρω κομματικὴ ἐκμετάλλευσις τοῦ ζητήματος τούτου,

β) ὅτι θὰ πρέπει νὰ λάβῃ χώραν ποιά τις ἀναπροσαρμογὴ τῶν χρεῶν τῆς κατηγορίας ταύτης,

1) Αἱ μελέται αὗται κατηρτίσθησαν, κατόπιν ἐντολῆς τῆς ὑπηρεσίας εἰσπράξεως Χρεῶν προσφύγων τῆς ΑΤΕ, παρὰ τοῦ ὑπαλλήλου αὐτῆς γεωπόνου Σπ. Σταυροπούλου, πρῶην διευθυντοῦ Γραφείου Ἐποικισμοῦ τῆς ΕΑΠ.

γ) ὅτι θὰ ληφθοῦν καὶ ἕτερα ἄτινα θὰ συντελέσουν εἰς τὴν παγιοποίησιν τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν καὶ βελτίωσιν τῆς θέσεώς των, καὶ

δ) ὅτι θὰ ἐπισπευθῇ πάσῃ δυνάμει ἡ ἀποπεράτωσις τῆς ὀριστικῆς διανομῆς τῶν γαιῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Ἐὰν θεωροῦμεν τὴν διαγραφὴν τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ὡς πρᾶγμα ὄχι μόνον ἀσύμφορον ἀπὸ γενικωτέρας κρατικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως καὶ κᾶτι τι ἀστήρικτον ἀπὸ τῆς οἰκονομικῆς του πλευρᾶς, δὲν σημαίνει ἐν τούτοις ὅτι εἴμεθα καὶ τῆς γνώμης, ὅτι ὡς ἔχουν σήμερον τὰ χρέη ταῦτα δὲν χρήζουν οὐδεμιᾶς διαρρυθμίσεως καὶ ὅτι ἡ εἴσπραξις αὐτῶν ἐν τῷ συνόλω των τυγχάνει πλέον ἢ ἀσφαλῆς. Ἀπ' ἐναντίας φρονοῦμεν, ὅτι **ἵνα καταστῶσι ταῦτα πραγματικῶς εἰσπράξιμα, ἔχουν ἀνάγκην κάποιας γενικωτέρας ἀναπροσαρμογῆς.**

Ὡς ἀναπροσαρμογὴν δὲ ἐννοοῦμεν ὄχι οἰανδῆποτε αὐθαίρετον μείωσίν των, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς οἰκονομικῆς ἀντοχῆς τῶν προσφύγων διαρρυθμίσιν των, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται δυνατὴ ἢ ἐκ μέρους ὅλων τῶν ὀφειλετῶν ἀποπληρωμὴ τῶν χρεῶν των. Θὰ πρέπει δηλαδὴ νὰ ἐξετασθῇ ἐὰν ὑπάρχουν ὀφειλέται, οἵτινες εἴτε λόγῳ τῆς ἀτελοῦς ἐγκαταστάσεώς των, εἴτε λόγῳ τοῦ ἀγόνου τῶν περιφερειῶν εἰς ἃς ἐγκατεστάθησαν, θὰ ἦτο ἀδύνατον ἄνευ βλάβης τοῦ βιωσίμου τῆς ἐγκαταστάσεώς των, νὰ καταβάλωσι τὸ παρ' αὐτῶν ὀφειλόμενον τοκοχρεωλύσιον. Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ ἐξετασθῇ ποία μείωσις θὰ πρέπει νὰ γίνῃ εἰς τὰ χρέη των, ὥστε νὰ προσαρμοσθοῦν ταῦτα πρὸς τὴν οἰκονομικὴν δυναμικότητά των.

Προφανὲς τυγχάνει ὅτι ἡ ἀποδοχὴ τῆς τοιαύτης ἀπόψεως, **δὲν θὰ περιελάμβανε ἀπαντας τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας, ἀλλὰ μέρος μόνον ἐξ αὐτῶν.** Θὰ ἀπεδει-

κνύετο δὲ ἀδαῆς τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῶν ἀνωτέρω προσφύγων, ἐκεῖνος ὅστις ἤθελε τυχόν ὑποστηρίξει, ὅτι τὸ μέτρον τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῶν χρεῶν, ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις, θὰ περιελάμβανε τὸ σύνολον τῶν ὀφειλετῶν τῆς κατηγορίας ταύτης ἢ τοῦλάχιστον τὸ μεγαλύτερον τμήμα αὐτῆς. Διότι τυγχάνει παγκοίνως γνωστόν, ὅτι ὑπάρχουν περιφέρειαι, τῶν ὁποίων οἱ ἐκεῖ ἐγκατεστημένοι πρόσφυγες θὰ ἐμειδίωσαν καὶ εἰς τὸ ἄκουσμα ἀκόμη τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου, ὅτι δηλ. εἶναι ἀνεπαρκῆς ἢ ἐγκατάστασις των.

Πρὸ πάσης ὁμως ἀποφάσεως διὰ τὴν ἀναπροσαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω χρεῶν ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι θὰ ἔπρεπε προηγουμένως νὰ ἐξετασθοῦν τὰ κάτωθι ζητήματα :

α) ποίων περιφερειῶν οἱ ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένοι πρόσφυγες ἔχουν ἀνάγκην, λόγῳ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης αἰτίας, ἀνακουφίσεως ἐκ τῶν χρεῶν των, καὶ

β) ποῖα εἶναι τὰ χρέη των, ὄχι μόνον πρὸς τὸ Δημόσιον λόγῳ ἐποικισμοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ διάφορα τραπεζιτικὰ ἰδρύματα, καθὼς ἐπίσης καὶ πρὸς ἰδιώτας. Διότι φρονοῦμεν, ὅτι οἰαδήποτε μείωσις θὰ ἔπρεπε νὰ γίνη ὄχι μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὰ πρὸς τὸ Δημόσιον χρέη των, ἀλλὰ θὰ ἔδει νὰ περιλάβη καὶ τὰς λοιπὰς κατηγορίας χρεῶν.

Κατὰ συνέπειαν οἰαδήποτε ῥύθμισις τοῦ ζητήματος τούτου, θὰ ἔπρεπε ν' ἀναβληθῆ μέχρι συγκεντρώσεως ὅλων τῶν στοιχείων περὶ ὧν προβλέπει ὁ Νόμος 5876 (1) «περὶ ἐπαληθεύσεως τῶν πρὸς ἰδιώτας ἀγροτικῶν χρεῶν». (2)

1) Βλ. Ἐφ. Κυβ. 323 Α' 1933.

2) Ὁ Νόμος οὗτος σκοπὸν ἔχει νὰ ἐξακριβώσῃ ποῖον εἶναι, κατὰ περιφέρειας, τὸ σύνολον τῶν ὀφειλῶν τῶν ἀγροτῶν πρὸς διαφόρους ἰδιώτας. Ἐχομεν ὁμως ἐνδοιασμούς τινες, ὄχι ἐὰν θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ συγκέντρωσις τῶν σχετικῶν στοιχείων, ἀλλὰ ἐὰν τὰ στοιχεῖα ταῦτα θὰ εἶνε ἀκριβῆ. Διότι πολὺ φοβούμεθα μήπως, ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ἦτο ἐκ τῶν προτέρων προφανῆς ἡ αἰτία τῆς ἐξακριβώσεως τῶν χρεῶν τούτων, λάβωσι χώραν ἀναπόφευκτοι καταστρατηγήσεις — ὡς συνέβη ἤδη εἰς πλείστας περιφέρειας τῆς Μακεδονίας, ὅπου οἱ δανεισταὶ ἐκβιάζουσι τοὺς ὀφειλέτας νὰ ὑπογράψουν γραμμᾶτια μὲν ἠϋξημένα τὰ ποσὰ τῶν ὀφειλετῶν — αἵτινες θὰ μᾶς ὀδηγήσουν εἰς ἐσφαλμένα συμπε-

Τὴν γνώμην μας δέ, ὅτι θὰ πρέπει ν' ἀποκλεισθῇ οἰαδήποτε γενικὴ καὶ ἀνεξέλεγκτος μείωσις τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, στηρίζομεν πρὸς τούτους καὶ εἰς τὸ γεγονὸς, ὅτι τὰ σημερινὰ χρεωστικὰ ὑπόλοιπα τῶν ὀφειλετῶν τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι τοιαῦτα, ὅστε νὰ μὴ δικαιολογοῦν ἀπολύτως τοιαύτην τινὰ γενικὴν ἐνέργειαν.

Πράγματι ὡς ἐξεθέσαμεν καὶ εἰς τὰ προηγούμενα ⁽¹⁾ τὰ 14% τῶν ὀφειλετῶν, ὑποχρεοῦνται νὰ καταβάλλωσιν ἐτησίως ὡς τοκοχρεωλύσιον 191 δραχμάς ⁽²⁾ κατὰ μέσον ὄρον. Καὶ ἐρωτῶμεν τώρα οἰονδήποτε ἀμερόληπτον κριτὴν νὰ μᾶς εἴπη ἐὰν ἔχουν ἀνάγκην ἀνακουφίσεως οἱ 23.330 οὔτοι ὀφειλέται, ἢ οἱ 55.217 τοιοῦτοι (τὰ 33,35% τοῦ συνόλου) οἵτινες ὀφείλουν νὰ καταβάλλωσιν ἐτήσιον τοκοχρεωλύσιον ποικίλλον ἀπὸ δραχ. 463 μέχρι 816. ⁽³⁾

Δὲν ἀποκλείεται νὰ μᾶς ἀντιταχθῇ, ὅτι ναὶ μὲν τὸ ἐκ τῆς ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως χρέος των δὲν εἶναι μέγα, ἀλλὰ ἐὰν προσθέσωμεν καὶ τὰ χρέη ἄτινα ὀφείλουν οὔτοι πρὸς διαφόρους τρίτους, τότε καταντᾷ λίαν σοβαρὰ ἡ ἐπιβάρυνσις των. Ἐν τοιαύτῃ ὁμως περιπτώσει, μᾶς γεννᾶται ἡ εὐλόγος ἀπορία, διὰ τίνα λόγον καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τίνος ἠθικῆς θὰ πρέπει ἡ ἀνακούφισις αὕτη νὰ γίνῃ εἰς βάρος τοῦ Δημοσίου μόνον καὶ ὄχι καὶ τῶν τοκογλυφικῶν ἀπαιτήσεων τῶν δανειστῶν ἰδιωτῶν, ἢ καὶ Τραπεζῶν ἀκόμη; Θὰ πρέπει δηλαδὴ «τὰ σπασμένα», κατὰ τὴν λαϊκὴν ἔκφρασιν, νὰ τὰ πληρῶνῃ διαρκῶς τὸ Δημόσιον, δηλαδὴ ἡ ὀλότης τῶν κατοίκων τῆς χώρας καὶ νὰ ἐξαιρεθοῦν οἱ **τρίτοι**, ἐκεῖνοι δηλαδὴ οἵτινες, εἰς τὸ τέλος, ἐδάνεισαν μὲ τοκογλυφικὰ ἐπιτόκια, λόγῳ ἀκριβῶς τοῦ φόβου των, μὴ τυχὸν δὲν εἰσπράξωσι τὰ κεφάλαιά των ἐκ νέου;

ράσματα. Νομίζομεν δέ, ὅτι θὰ ἦτο προτιμότερον ἢ ἐξακριβῶσις τῶν χρεῶν τῆς κατηγορίας ταύτης, νὰ ἐγίνετο ὄχι ὡς ἔγινε δι' εἰδικοῦ Νόμου, οὔτινος διευμπανίσθη ὁ σκοπός, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀναγραφῆς σχετικῆς διατάξεως εἰς τι οἰονδήποτε φορολογικὸν νομοθέτημα, ὅστε νὰ μὴ ὑπῆρχεν ἐκ τῶν προτέρων ἡ βεβαιότης, εἰς τίνα σκοπὸν θὰ ἐχρησίμευον τὰ συγκεντρωθησόμενα στοιχεῖα.

1) Βλ. εἰς σελ. 191, 192.

2) Δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ μείωσις κατὰ 40%.

3) Ἐνευ τῆς γενομένης μειώσεως.

Ἐξετάσωμεν τώρα κατὰ τίνα τρόπον ἐρρυθμίσθη τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῶν χρεῶν περὶ τῆς ὁποίας ἄλλως τε, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω (1), συμφωνοῦσιν ἅπαντα τὰ πολιτικὰ κόμματα τῆς χώρας.

Διὰ τὴν μείωσιν τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, εἶχον κατατεθῆ κατὰ τὸ 1933 εἰς τὴν Βουλὴν δύο σχέδια Νόμου.

Τὸ ἐν τὴν 8ην Ἀπριλίου 1933 ἐκ μέρους τῆς ομάδος Μυλωνᾶ «περὶ ῥυθμίσεως τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν» (2) καὶ τὸ ἕτερον τὴν 31ην Αὐγούστου 1933 ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως (3). Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου οὐδεμίαν ἐγένετο μέχρι τοῦδε συζήτησις. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ δεύτερον, τοῦτο ψηφισθὲν ἐγένετο ὁ Νόμος 5952 «περὶ μειώσεως τῶν προσφυγικῶν χρεῶν» (4).

Πρὶν ἢ ὅμως ἐξετάσωμεν τὰς γενικὰς διατάξεις τοῦ Νόμου τούτου, θεωροῦμεν ἐπ' ἀνάγκης ν' ἀσχοληθῶμεν ἐν ὀλίγοις μὲ τὸ σχέδιον Νόμου τῆς ομάδος Μυλωνᾶ.

Διὰ τούτου ἐπροτείνεται ἡ διαγραφή, ἀπάντων σχεδὸν τῶν λόγῳ ἐγκαταστάσεως χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων πρὸς τὸ Δημόσιον, μὲ τὴν δικαιολογίαν, ὅτι ἡ εἴσπραξις αὐτῶν ἦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἄδικος καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀδύνατος. Ἄδικος—κατὰ τὴν φρασεολογίαν τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως—διότι ὁ πρόσφυξ κατὰ κανόνα ἔλαβε μικρὸν μόνον μέρος τῆς ἀξίας τῆς περιουσίας του ἣν ἐγκατέλειπε, καὶ ἀδύνατος διότι ὁ προσφυγικὸς κλῆρος εἶναι σχεδὸν παντοῦ ἀνεπαρκῆς, ὥστε μετὰ βίας νὰ δίδῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.

Ἀμφότερα τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα ὅμως δὲν εὐσταθῶσιν. Διότι ὡς ἀναφέρομεν καὶ εἰς τὰ προηγούμενα, οὔτε τὸ Δημόσιον εἶχεν ὑποχρέωσιν τίνα ν' ἀποζημιώσῃ εἰς ὀλόκληρον τοὺς ἀνταλλαξίμους πρόσφυγας μὲ τὴν ἀξίαν τῆς παρ' αὐτῶν ἐγκαταλειφθείσης περιουσίας, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἀγροτῶν προσφύγων εἶναι γενικῶς ἀνεπαρκῆς. Ἐὰν δὲ συμβαίνει τὸ

1) Βλ. σχετικῶς εἰς σελ. 185—189.

2) Οἱ καταθέσαντες τοῦτο ἦσαν οἱ Ἄλ. Μυλωνᾶς, Π. Γαρουφαλιάς, Χρ. Εὐελπίδης, Ἄ. Ριζιώτης καὶ Χρ. Παπασταύρου.

3) Ἐκ μέρους τῶν Ὑπουργῶν Γεωργίας Ἰ. Θεοτόκη, Οἰκονομικῶν Σ. Λοβέρδου καὶ Κοινωνικῆς Προνοίας Ἰ. Μαζροπούλου.

4) Βλ. Ἐφημ. Κυβ. 393 Α' 1933.

τοιούτων εἰς τινὰ μέρη, τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἐξαίρεσιν καὶ ὄχι τὸν κανόνα.

Δυστυχῶς, ἐν τῇ εἰσηγητικῇ ἐκθέσει τοῦ νομοσχεδίου, **δὲν ἀναφέρονται καὶ συγκεκριμένα παραδείγματα ἢ στοιχεῖα περὶ τοῦ ἀνεπαρκοῦς τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων**, διὰ τὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐξακριβώσωμεν τὸ βάσιμον ἢ μὴ αὐτῶν. Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ προκαλεῖ τὴν ἐκπληξιν εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῶ προτείνεται ἡ διαγραφὴ ἀπάντων ἀνεξαιρέτως τῶν πρὸς τὸ Δημόσιον χρεῶν, διὰ τὰ πρὸς ἰδιώτας τοιαῦτα προτείνεται μόνον ἢ κατὰ 30 % μείωσις των, καὶ ὁ ὑποβιβασμὸς τοῦ τόκου. Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ διάταξις αὕτη εὐλόγως θὰ ἐπροκάλει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι προτείνεται ἡ διαγραφὴ τῶν πρὸς τὸ Δημόσιον χρεῶν, ἀπλῶς καὶ μόνον διότι αὕτη δὲν θὰ ἐπροκάλει τόσας ἀντιδράσεις ὅσας ἡ διαγραφὴ τῶν ἰδιωτικῶν χρεῶν.

᾽Ωσαύτως διὰ τὰ ἐξ ἀποκαταστάσεως χρέη τῶν γηγενῶν ἀκτημόνων πρὸς τὸ Δημόσιον, προτείνεται ἡ διαγραφὴ αὐτῶν κατὰ τὸ ἡμισιν, ἴσως διότι δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ συντάκτης τοῦ νομοσχεδίου τὸ γεγονὸς, ὅτι οἱ γηγενεῖς τυγχάνουν κατὰ πολὺ περισσότερον βεβαρυμένοι ἀπὸ τοὺς πρόσφυγας.

᾽Ο Νόμος 5952 (1) καθιεροῖ δύο βασικὰς ἀρχάς :

α) ὅτι μειοῦνται **κατὰ 40 %** αἱ ὀφειλαὶ πρὸς τε τὴν τέως ΕΑΠ καὶ τὸ Δημόσιον τῶν ἀγροτικῶς καὶ ἀστικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων, ὡς αὐταὶ εἶχον τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1933 (2). καὶ β) ὅτι ἡ μείωσις αὕτη θὰ θεωρηθῇ **ὡς μὴ λαβοῦσα χώραν**, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ ὀφειλέτης ἤθελε τυχὸν καθυστερήσῃ τρεῖς (3) ἐτησίαις ἀπαιτητὰς δόσεις ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Νόμου, ἥτοι ἀπὸ τῆς 28ης Δεκεμβρίου 1933.

1) Βλ. περὶ αὐτοῦ καὶ τὰς ἐν τῇ Βουλῇ γενομένας συζητήσεις κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς 23ης, 30ης καὶ 31ης Ὀκτωβρίου 1933. Ἐπίσης πρακτικὰ Γερουσίας τῆς 5ης Δεκεμβρίου 1933.

2) Ἐπίσης προβλέπεται ὅτι διὰ τοὺς ἐξοφλοῦντας ὀλοσχερῶς τὰ χρέη των ἐντὸς ἑξαμήνου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Νόμου, ἥτοι μέχρι τῆς 20ης Ἰουνίου 1934, **παρέχεται ἐπὶ πλέον ἔκπτωσις 10 %**.

3) Ἀρχικῶς τὸ σχέδιον Νόμου προέβλεπε μόνον δύο ἔτη. Κατὰ τὴν ἐν τῇ Βουλῇ ὅμως συζήτησιν ἀνεβιβάσθη εἰς τρία.

Ὁφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ διὰ τοῦ Νόμου τούτου ἐπερχομένη μείωσις ἀποτελεῖ ὄχι μόνον **ἀναμφισβήτητον** εὐεργέτημα τῶν προσφύγων, ἀλλὰ καὶ **χαριστικὴν** ὑπὲρ αὐτῶν πράξιν, διότι συμπεριέλαβεν ἅπαντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ὀφειλέτας καὶ οὐχὶ μόνον ἐκείνους, διὰ τοὺς ὁποίους θὰ ὑφίσταντο λόγοι δικαιολογοῦντες τὴν μείωσιν τῶν ὀφειλῶν των. Οὐδεὶς δὲ θὰ ἠδύνατο ποτὲ ν' ἀρνηθῆ τὸ γεγονός, ὅτι πράγματι διὰ τοῦ Νόμου τούτου ἀνακουφίζονται σημαντικώτατα οἱ ὀφειλέται πρόσφυγες.

Ἐν τούτοις ὅμως, ἡ κατὰ τοιοῦτον **ἐμπειρικὸν τρόπον** γενομένη μείωσις τῶν ἐξ ἀποκαταστάσεως χρεῶν τῶν προσφύγων, πλὴν τοῦ ὅτι ὑπῆρξε **μόνομερής**, διότι δὲν συμπεριέλαβε καὶ τὰ πρὸς ἰδιώτας χρεῖ, δὲν εἶναι νομίζομεν καὶ **ἄμοιρος σοβαρῶν μειονεκτημάτων**.

Ὡς τοιαῦτα θεωροῦμεν :

α) Τὴν **γενικότητα τοῦ μέτρου**, τὸ ὅτι δηλαδὴ συμπεριλαμβάνει ἅπαντας ἀφ' ἑνὸς τοὺς ὀφειλέτας ἀδιακρίτως τῆς οἰκονομικῆς των δυναμικότητος καὶ ἀφ' ἑτέρου μειώνει τὸ χρέος κατὰ τὸ αὐτὸ ποσοστὸν, ἀδιακρίτως τοῦ μεγέθους τοῦ ὑπολοίπου τῆς ὀφειλῆς, ἐν ᾧ ἀντιθέτως θὰ ἔπρεπε τὸ ποσοστὸν μειώσεως ν' αὐξάνη ἀναλόγως τοῦ ὑπάρχοντος χρέους.

β) Τὴν **ἔλλειψιν ἰσοτιμίας τῶν ὀφειλετῶν**, διότι ἐν ᾧ διὰ τοὺς **ἀγρότας** περιορίζει — πολὺν δικαίως — τὴν μείωσιν εἰς τὸ μετὰ τὸν συμψηφισμόν μέλλον νὰ ὑπάρξῃ χρεωστικὸν ὑπόλοιπον, ἀντιθέτως διὰ τοὺς **ἀστούς** οὐδένα παρεμβάλλει ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου περιορισμόν. Δηλαδὴ οἱ ἀστικῶς ἐγκατασταθέντες ἀνταλλάξιμοι πρόσφυγες καὶ τὴν ἀποζημιώσιν των εἰσέπραξαν ἢ θὰ εἰσπράξωσι καὶ τὴν μείωσιν ταύτην θὰ καρπωθῶσιν ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ χρέους των ⁽¹⁾. Ἐπίσης, τὸ ὅτι οἱ αὐτοὶ ἀστοὶ πρόσφυγες θὰ τύχουν τοῦ ἰδίου ἅπαντες ποσοστοῦ μειώσεως, χωρὶς κἂν νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν τὸ μέγεθος τῆς εἰσπραχθείσης παρ' αὐτῶν ἀποζημιώσεως.

γ) Τὴν **ἀσύμφορον ψυχολογικὴν ἐπίδρασιν**, ἣν δὲν ἀποκλείεται ν' ἀσκήσῃ τὸ μέτρον τοῦτο ἐπὶ τῶν ὀφειλετῶν, λόγῳ τῆς μειονεκτικῆς θέσεως ὅλων ἐκείνων, οἵτινες διὰ τὸν ἕνα ἢ

¹⁾ Βλ. εἰς πρακτικὰ Γερουσίας τῆς 5ης Δεκεμβρίου 1933, ἀγορεύσεις τῶν γερουσιαστῶν Π. Δεκάζου, Ἀ. Μπακάλμπαση καὶ Φ. Μανουηλίδου.

τὸν ἄλλον λόγον, εἴτε ἐφάνησαν συνεπεῖς πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις των, εἴτε ἐξώφλησαν ἐξ ὀλοκλήρου τὰ χρέη των. Ἡ καθιέρωσις δηλ. μὲ ἄλλους λόγους τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ κακοπιστία καὶ ἡ δυστροπία τῶν ὀφειλετῶν, οὐ μόνον οὐδεμίαν συνεπάγεται δι' αὐτοὺς ἐπιζήμιον συνέπειαν, ἀλλὰ τοῦναντίον τοῖς προσκομίζει εἰς τὸ τέλος καὶ ὀφέλη. Ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ ὀρισθῇ τοῦλάχιστον ὅτι δικαιοῦνται μειώσεως μόνον ὅσοι κατέβαλλον τακτικῶς τὰς ἐτησίας δόσεις των, ἐφάνησαν δηλ. συνεπεῖς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις των. Διὰ τοὺς λόγους δὲ ἀκριβῶς τούτους πολὺ φοβούμεθα μήπως ἡ **γενικότης** τοῦ μέτρου τούτου, ἀντὶ νὰ συντελέσῃ εἰς αὐξήσιν τῶν εἰσπράξεων, ἐπιφέρῃ τυχὸν ἀντίθετον ἀποτέλεσμα, ἐκτὸς ἐὰν μόνον ἀφεθῇ ἀνεπηρέαστος ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ ἀντιληπτὸν εἰς τοὺς ὀφειλέτας πρόσφυγας, ὅτι ἡ ἀδικαιολόγητος ἄρνησις τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ὑποχρεώσεων των δὲν θὰ μείνῃ ἄνευ συνεπειῶν.

δ) Ὅτι ἡ γενομένη μείωσις περιλαβοῦσα ἅπαντας τοὺς ὀφειλέτας καὶ μὴ περιορισθεῖσα ὡς ἔδει, εἰς τοὺς ἔχοντας πράγματι ἀνάγκην ταύτης καὶ διὰ τοὺς ὁποίους τὸ σχετικὸν ποσοστὸν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι κατὰ τι ἀνώτερον, **δὲν ἔλυσε τελειωτικῶς τὸ ζήτημα** τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῶν χρεῶν. Ἄλλως τε αὐτὸς οὗτος ὁ καθορισμὸς τοῦ ποσοστοῦ εἰς 40 % εἶναι, θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἰσχυρισθῇ, αὐθαίρετος. Καὶ

ε) ὅτι λόγῳ ἀκριβῶς τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐγένετο ἡ μείωσις αὕτη, δὲν ἀποκλείεται ἡ ἐκ μέρους καὶ ἄλλων συναφῶν κατηγοριῶν ὀφειλετῶν, περὶ ὧν ἀναφέρομεν ἀλλαχοῦ (σελ. 183), ὑποβολὴ παραπόνων καὶ διαμαρτυριῶν, αἵτινες πολὺ φοβούμεθα ὅτι εἰς τὸ τέλος θὰ ἔχουν ὡς συνέπειαν τὴν ἐπέκτασιν τοῦ μέτρου τῆς μειώσεως τῶν ὀφειλῶν καὶ εἰς αὐτάς.

Ὡσαύτως, ὅσον ἀφορᾷ τὰς διὰ τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν συνεπείας, ἔχομεν ν' ἀναφέρωμεν ὅτι διὰ τοῦ Νόμου τούτου ἐπῆλθεν μείωσις τῶν κεφαλαίων της — ἔστω καὶ θεωρητικῶς — καθότι, ὡς ἀναγράφεται ἀλλαχοῦ, ἡ Α.Τ.Ε. εἶχε προικοδοτηθῆ διὰ τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων, χωρὶς ὅμως ταῦτοχρόνως νὰ προβλεφθῇ, καὶ ἀνάλογος μείωσις τῶν ἐκ τῆς σχετικῆς συμβάσεως ὑποχρεώσεών της, ὡς πρὸς τὴν καταβολὴν κυρίως τοῦ ἐκτάκτου χρεωλυσίου δι' ἀπόσβεσιν τοῦ προσφυγικοῦ δανείου.

Τὴν διὰ τοῦ ἄνωτέρου Νόμου ἐπερχομένην **μείωσιν τῶν χρεῶν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων ὑπολογίζομεν**, κατὰ προσέγγισιν (¹), εἰς δραχ. **1.477.813.680 περίπου**.

Τὸ μέλλον δὲ νὰ ἐναπομείνη, μετὰ τὴν μείωσιν ταύτην, χρεωστικὸν ὑπόλοιπον ὑπολογίζομεν εἰς δραχ. **2.216.720.520 περίπου** (²).

Ἐπίσης κατόπιν τῆς μειώσεως ταύτης, ἡ θέσις τῶν ὀφειλετῶν ἀγροτῶν προσφύγων, ὡς πρὸς τὸ παρ' αὐτῶν ὀφειλόμενον ἐφεξῆς **κεφάλαιον καὶ ἐτησίαν τοκοχρεωλυτικὴν δόσιν** θὰ εἶναι ἡ ἐξῆς περίπου (βλ. κάτωθι πίνακα). Λέγομεν δὲ περί-

Ἀριθμὸς ὀφειλετῶν	ὀφειλόμενον μετὰ τὴν μείωσιν κεφάλαιον εἰς δραχμάς.		Ὅφειλόμενα ἐτησίως κατὰ μέσον ὄρον τοκοχρεωλύσια εἰς δραχμάς	
	Ἀ π ὀ	Μ ἔ χ ρ ι	Εἰς ὁμολογίας	ἰσότιμον εἰς μετρητὰ
23.330	—	2.100	229.20	114.60
10.810	2.100	4.200	555.40	277.70
10.508	4.200	6.300	597.60	298.80
11.444	6.300	8.400	628.20	314.10
11.195	8.400	10.500	804.—	402.—
11.250	10.500	12.600	979.80	489.90
10.244	12.600	14.700	927.60	463.80
10.338	14.700	16.800	1068.60	534.30
9.586	16.800	18.900	1209.60	604.80
9.209	18.900	21.000	1351.20	675.60
17.824	21.000	26.250	1360.80	680.40
12.009	26.250	32.760	1688.40	844.20
7.333	32.760	36.750	1947.—	973.50
4.476	36.750	42.000	2.239.80	1119.90
2.392	42.000	47.250	2.566.80	1283.40
1.331	47.250	52.500	2.877.—	1438.50
2.271	52.500	καὶ ἄνω	3.100.—	1550.

¹) Διότι πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ συμπληρισμοῦ τῶν ἀποζημιώσεων, εἶναι ἀδύνατος οἰσοδήποτε ἀκριβὴς ὑπολογισμὸς.

²) Ὡς πρὸς τοὺς ἀστικῶς ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας ἡ μείωσις αὕτη θ' ἀνέλθῃ εἰς τὰ ἐξῆς ποσὰ περίπου :

α) διὰ τοὺς ὀφειλέτας πρὸς τὴν τέως ΕΛΠ εἰς δραχ. 292.741.373.

β) » » » πρὸς τὸ Δημόσιον » » 400.000.000.

που, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολογίσωμεν ἀκριβῶς τοὺς καθυστερουμένους τόκους 3 % ὡς καὶ τοὺς τόκους ὑπερημερίας 8 %, οἵτινες ἀμφότεροι προστίθενται πρὸ τῆς μειώσεως ἐπὶ τοῦ χρεωστικοῦ ὑπολοίπου τῆς 1ης Αὐγούστου 1933.

Ὡς πρὸς τὸ ἱστορικὸν τέλος τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῶν χρεῶν, ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰ ἑξῆς :

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1932 λόγῳ τῆς ὑποτιμίσεως τότε τῆς Λίρας Ἀγγλίας κάτω τῆς τιμῆς τῆς σταθεροποιήσεως καὶ τῆς ὑπὸ τὸ ἄριον ἀγοραίας τιμῆς τῶν ὁμολογιῶν, ἐπῆρχετο σημαντικὴ μείωσις τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων ἀνερχομένη εἰς 48 % περίπου. Τὸ κέρδος ὅμως τοῦτο ἐκαρποῦντο τότε μόνον οἱ οἰκονομικῶς ἀκμαῖοι ἐκ τῶν προσφύγων, οἵτινες ἠδύνατο νὰ ἐξοφλήσουν τὰ χρέη των. Ἡ πλειονότης ὅμως τούτων, δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐπωφεληθῆ τοῦ εὐεργετήματος τούτου καὶ οὕτω τὴν τότε συμπτωματικὴν μείωσιν τῶν χρεῶν ὠφελοῦντο μόνον οἱ οἰκονομικῶς εὖρωστοι πρόσφυγες. Ἡ ἀδικία αὕτη ὤθησε τὸν τότε Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως νὰ ῥίψη τὴν ιδέαν τῆς σταθεροποιήσεως τῶν τότε συμπτωματικῶν πλεονεκτημάτων καὶ ὑπὲρ ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξοφλήσωσι τὰ χρέη των.

Ὑπεβλήθη τότε—Μάρτιος 1932—ἐκ μέρους τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ὑπηρεσίας Μελετῶν καὶ Γραμματείας τῆς Α.Τ.Ε. Σ. Μακράκη ὑπόμνημα, δι' οὗ οὗτος ὑπεστήριξε τὴν δυνατότητα τῆς τοιαύτης ἀναπροσαρμογῆς τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων, μὲ τὴν ἐξῆς βάσιν. Ἡ Α.Τ.Ε. θὰ ἐδάνειζε μὲ μακρὰν προθεσίαν, εἰς τοὺς βουλομένους ἐκ τῶν προσφύγων, τὸ ἀναγκαῖον ρευστὸν χρεῖμα διὰ νὰ ἐξοφλήσουν οὗτοι τὰ χρέη των δι' ὁμολογιῶν, ἅς θὰ ἠγόραζον ἐκ τῆς ἐλευθέρως ἀγορᾶς καὶ οὕτω τοῦ λοιποῦ θὰ ἦσαν οὗτοι ὀφειλέται τῆς Α.Τ.Ε. καὶ οὐχὶ τοῦ Δημοσίου. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἦτο τοῦτο ἐφικτόν, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων ρευστῶν κεφαλαίων, ἐπροτάθη ὅπως θεωρηθῆ, ἔστω καὶ *εἰκονικῶς*, ὅτι ἔλαβε χώραν ἡ ἐνέργεια αὕτη καὶ οὕτω ἀπὸ ὠρισμένης ἡμερομηνίας θὰ ἐμειώνοντο τὰ χρέη τῶν προσφύγων κατὰ ποσοστὸν ἴσον πρὸς τὸ ἐκ τῆς ὑποτιμίσεως τῆς Λίρας Ἀγγλίας καὶ τῶν ὁμολογιῶν κέρδος. Τὸ σύνολον δὲ τοῦ ὑπολοίπου χρέους θὰ ἐθεωρεῖτο ὀφειλόμενον εἰς τὴν Α.Τ.Ε. καὶ θὰ ἐξοφλῆτο ὡς μακροπρόθεσμον δάνειον 7 % ἐτησίως, ἀλλὰ μόνον διὰ μετρητῶν χωρὶς νὰ ἐγίνοντο τοῦ λοιποῦ δεκταὶ ὁμολογίαι.

Ἡ τοιαύτη ὅμως λύσις καὶ ἐὰν ἐγίνετο τότε δεκτὴ, θὰ παρουσίαζε τρωτὰ σημεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα θὰ ἦσαν, ὅτι λόγῳ ἀυξήσεως τοῦ ἐπιτοκίου ἀπὸ 3 % εἰς 7 % ἡ μείωσις ἦν θὰ ἐκαρποῦντο οἱ πρόσφυγες δὲν θὰ ἦτο πλέον 48 %, καὶ ἐπίσης ὅτι διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ λοιποῦ τῆς ἀποδοχῆς ὁμολογιῶν θὰ ἐπῆρχετο καίριον πλήγμα εἰς τὴν τιμὴν αὐτῶν.

Σήμερον πάντως *ἀποκλείεται* οιαδήποτε σκέψις ἐπὶ τῆς λύσεως ταύτης, διότι ἐπῆλθεν ἐν τῷ μεταξύ ἢ διὰ τοῦ Νόμου 5952 σταθερὰ μείωσις κατὰ 40 % . Ἐὰν δὲ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀναγκαστικῆς δραχμοποιήσεως (ἀπὸ 375 εἰς 350) νέα μείωσις τῶν χρεῶν, τότε τὸ ποσοστὸν τῆς συνολικῆς μειώσεως ἀναβιβάζεται εἰς 46,66 % .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΟΓΔΩΟΝ

ΛΗΠΤΕΑ ΜΕΤΡΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΑΓΙΩΣΙΝ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ι. ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΛΗΡΟΥΧΟΥΣ

Ἐφόσον ἐλειτούργει ἡ ΕΑΠ οἱ ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντες παρ' αὐτῆς πρόσφυγες δὲν ἦτο δυνατόν, πρὶν ἢ ἐξοφλήσουν τὰ χρέη των, ν' ἀποκτήσουν τὴν κυριότητα τῶν εἰς αὐτοὺς παραχωρηθειῶν γαιῶν καὶ λοιπῶν ἀκινήτων. Καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν ὅμως τῆς ΕΑΠ, ἐξηκολούθησε νὰ ἰσχύη τὸ αὐτὸ σύστημα, λόγω ῥητῆς διατάξεως τῆς Συμβάσεως Παπαδάτου - Ἐντὺ «περὶ ἐκκαθαρίσεως τῆς ΕΑΠ (¹) καὶ τῶν μεταγενεστέρως ἐκδοθέντων Νόμων 4857 (²) καὶ 5151 (³).

Ἡ νομικὴ δηλ. σχέσις τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων ἀγροτικῶς πρὸς τὰ εἰς αὐτοὺς παραχωρηθέντα ἀκίνητα, εἶναι σχέσις ἀγοραπωλησίας, ὑπὸ τὴν ἀναβλητικὴν αἴρεσιν τῆς μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος μέχρις ἀποπληρωμῆς τοῦ χρέους. Μόνον δὲ ἅμα τῇ ἐξοφλήσει τοῦ χρέους, ἀποκτᾷ ὁ πρόσφυξ τὸ δικαίωμα πλήρους κυριότητος, ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις καὶ περιορισμοὺς φυσικὰ τὰς ὁποίας καθορίζει ὁ ἀγροτικὸς Κῶδιξ. Ἐφόσον δηλ. δὲν ἔρχεται ὁ κληροῦχος πρόσφυξ εἰς ἀντίθεσιν τινὰ πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου, ἔχει τὸ δικαίωμα ἅμα ὡς ἐξοφλήσει τὰ χρέη του, ν' ἀπαιτήσῃ, τὴν εἰς αὐτὸν μεταβίβασιν τῆς

¹) Βλ. ἄρθρ. 8 τῆς συμβάσεως (εἰς Ἐφ. Κυβ. 137 Α', 1930).

²) Ἄρθρον 3 (βλ. Ἐφ. Κυβ. 396 Α', 1930).

³) Ἄρθρ. 3 παραγρ. δ' τῆς συμβάσεως, ἣτις ἐκυρώθη διὰ τοῦ Ν. 5151 (Ἐφ. Κυβ. 207 Α', 1931).

κυριότητος τῶν ἀκινήτων τούτων. Καὶ πάλιν ὅμως χορηγεῖται εἰς αὐτὸν οὐχὶ ἡ ἀπόλυτος κυριότης, ἀλλὰ περιορισμένη τοιαύτη ἐντὸς τῶν ὁρίων, ἅτινα καθορίζει ὁ ἀγροτικὸς Νόμος.

Εἶναι γνωστὸν δέ, ὅτι ὁ Νόμος δίδει τὸ δικαίωμα εἰς τὸν πρόσφυγα νὰ ἐξοφλῇ τὰ χρέη του καὶ μέχρις 25 ἐτῶν. Καθ' ὅλον ὅμως αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα, ὑφίσταται κάποια ἀοριστία, ἡ ὁποία ἔχει ἀναμιγρυσθήτητον ψυχολογικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ κληροῦχου, λόγῳ τῆς ἀμφιβολίας τὴν ὁποίαν προκαλεῖ εἰς αὐτόν, μὴ τυχὸν εἰς τὸ τέλος, δι' ἓνα οἰονδήποτε λόγον, δὲν λάβῃ τὸν κληρὸν εἰς τὴν κυριότητά του. Τὸ γεγονός δὲ τοῦτο, παραλύει ἔν τινι μέτρῳ τὴν προσπάθειαν τοῦ γεωργοῦ εἰς τὸ νὰ λάβῃ ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐβελτίωνον τὴν ἐγκατάστασίν του καὶ θὰ ἠῤῥξανον τὸ εἰσόδημά του.

Εἴμεθα ὅθεν τῆς γνώμης, ὅτι θὰ ἦτο δυνατὸν πρὸς ἀποτροπὴν ὅλων αὐτῶν τῶν μειονεκτημάτων, νὰ **μεταβιβασθῇ ἀπὸ τοῦδε ἡ κυριότης** τοῦ τε γεωργικοῦ κλήρου καὶ τῶν λοιπῶν ἀκινήτων **εἰς ἕκαστον ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντα πρόσφυγα**, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς **ἀναγκαστικῆς ἐγγραφῆς ὑποθήκης ὑπὲρ τῆς Α. Τ. Ε.**, μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ὀλοσχεροῦς ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους. Ἡ ὑπόθηκη αὕτη θὰ ἦτο νομιζομεν ἐπαρκῆς ἐξασφάλις τοῦ Δημοσίου διὰ τὴν εἰσπραξίν τῶν ὀφειλομένων. (1)

Ἡ υἱοθέτησις τοῦ ἀνωτέρω μέτρου θὰ εἶχε πρὸς τούτοις καὶ τὴν εὐεργετικὴν συνέπειαν, ὅτι θὰ συνέβαλεν εἰς τὸ νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἀναγκαία ἐποικιστικὴ σταθερότης, δηλ. νὰ παύσουν αἱ συνεχεῖς ἐπεμβάσεις τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ αἱ μεταβολαὶ εἰς τὰ τῆς ἐκτάσεως τῶν κλήρων καὶ **θὰ διηυκόλυνε** τὴν συστηματικὴν παρακολούθησιν τῶν κατ' ἀνάγκην ἐπερχομένων μεταβολῶν, οὕτως ὥστε μέχρις ὅτου ληφθῇ ἀπόφασις περὶ καταρτισμοῦ τοῦ ἀγροτικοῦ Κτηματολογίου, νὰ μὴ ἀχρηστευθῇ ἐν τῷ μεταξὺ ἡ γενομένη τεχνικὴ ἐργασία.

Τονίζομεν ἐν τούτοις, ὅτι ἡ τοιαύτη μεταβίβασις τῆς κυριότητος **θὰ ἦτο ἐφικτὴ μόνον ἐκεῖ ὅπου ἔχει λάβει χώραν**

1) Τὸ μέτρον τοῦτο εἶχεν ὑπ' ὄψιν τῆς ἀρχικῶς νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ ἡ ΕΑΠ, ὡς τοῦτο προκύπτει ἀπὸ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 5966/2809 τῆς 30 Ἰαν. 1929 ἐγκύκλιόν της.

ἡ ὀριστικὴ διανομὴ τῶν γαιῶν, διότι τότε καὶ μόνον καθορίζεται ἐπακριβῶς, ἢ εἰς τὸν κληροῦχον παραχωρουμένη ἔκτασις.

Θὰ μᾶς ἀντιπαθῆ ἴσως, ὅτι τὸ τοιοῦτον ἀντίκειται εἰς τὴν κειμένην νομοθεσίαν καὶ μάλιστα εἰς ῥητὴν διάταξιν τῆς συμβάσεως περὶ ἐκκαθαρίσεως τῆς Ε.Α.Π. τῆς κυρωθείσης ὑπὸ τοῦ νόμου 4592, καθ' ἣν μέχρι τῆς ἀποπληρωμῆς τοῦ χρέους οἰουδήποτε ἀγροτικῶς ἢ ἀστικῶς ἐγκατασταθέντος πρόσφυγος, ὑφίσταται ὡς κυμαινόμενον βᾶρος, πρώτη ὑποθήκη ὑπὲρ τῆς Δ.Ο.Ε. ἐπὶ πάντων τῶν ἀκινήτων αὐτοῦ, αἰρομένη μόνον ἅμα τῇ ἐξοφλήσει τῶν χρεῶν.

Δὲν θὰ εἶναι ὅμως ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν παρεβιάσθησαν διατάξεις τῆς μεταξὺ τῆς Κ.Τ.Ε. καὶ τοῦ Ἑλλην. Δημοσίου, συμβάσεως ταύτης. Διότι διὰ πλείστων μέχρι τοῦδε Νόμων ἐρρυθμίσθησαν ζητήματα ἀφορῶντα τὴν ἀγροτικὴν καὶ ἀστικὴν ἀποκατάστασιν, κατὰ τρόπον ἀντικρως ἀντιτιθέμενον εἰς τὴν ἐν λόγῳ σύμβασιν (1).

II. ΑΡΣΙΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ

Ἐκούει τις συχνὰ νὰ διατυποῦνται ἐκ μέρους τῶν ἐνδιαφερομένων παράπονα διὰ τὰς αὐστηρὰς διατάξεις τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου. Δὲν ἀμφισβητοῦμεν τὸ γεγονός, ὅτι πλεῖστοι ὅσαι διατάξεις τοῦ Νόμου τούτου (2) καὶ εἰδικῶς ἐκεῖναι αἵτινες καθιερώνουν μίαν διαρκῆ κηδεμονίαν τοῦ κληροῦχου ἀπὸ μέρους τῶν γεωργικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους, θὰ ἠδύναντο νὰ λείψουν διότι ἢ μὴ ἐφαρμογὴ των δὲν πρόκειται νὰ ἐπιφέρῃ ζημίαν τινά. Τοῦναντίον θ' ἀνακουφισθοῦν οἱ κληροῦχοι ἀπὸ τὰς διαρκεῖς ἐπεμβάσεις τῶν κρατικῶν ὀργάνων.

1) Διὰ τοῦ Ἀγροτικοῦ Νόμου (5496), τοῦ Νόμου 5952 περὶ μειώσεως τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων καὶ τοῦ Ν. 6076 περὶ ἀστικῆς ἀποκαταστάσεως προσφύγων.

2) Ν. 5496 περὶ κωδικοποιήσεως εἰς ἐνιαῖον κείμενον τῶν διατάξεων τοῦ Ἀγροτικοῦ Νόμου (Ἐφ. Κυβ. 235Α' 1932) ὡς ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη διὰ τῶν Ν. 5873 (Ἐφ. Κυβ. 233 Α', 1933) καὶ 5913 (Ἐφ. Κυβ. 359 Α' 1933).

Πλήν ὅμως, τὰ παράπονα τῶν κληρούχων δὲν ἀφοροῦν μόνον αὐτὸ τὸ ζήτημα, ἀλλὰ κυρίως **τοὺς περιορισμούς**, οἵτινες ὑφίστανται ἀναφορικῶς μὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ γεωργικοῦ κλήρου, δηλαδή, **τὸ μὴ τεμαχιστὸν** αὐτοῦ. Τοιοῦτος δὲ τεμαχισμὸς τῆς γῆς δύναται νὰ προέλθῃ εἴτε λόγῳ **ἐκποιοῦσεως**, εἴτε λόγῳ **ἐκμισθώσεως**, εἴτε τέλος λόγῳ **κληρονομίας**.

Ἐν σχέσει μὲ τὸν περιορισμὸν τοῦτον, δηλ. τὸ **μὴ τεμαχιστὸν** τοῦ γεωργικοῦ κλήρου, ὁ ἰσχύων ἀγροτικὸς Νόμος, ὀρίζει τὰ ἑξῆς :

α) Ἀπαγορεύει ἐπὶ ποινῇ ἀπολύτου ἀκυρότητος τὴν ἐπὶ μίαν δεκαετίαν ἀπὸ τῆς ὀριστικῆς ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους ἐκποίησιν ἢ ὁποσοδήποτε διάθεσιν τῶν κλήρων τῶν γεωργικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων. (1)

β) Μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς δεκαετίας, ἐπιτρέπεται ἡ ἐκποίηση τοῦ κλήρου, ἀλλ' εἰς πρόσωπα αὐτοπροσώπως καλλιεργοῦντα τὴν γῆν καὶ μὴ λαβύοντα κἄν κλῆρον ἢ ἔχοντα ἀνεπαρκῆ τοιοῦτον (2). Δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως καὶ πάλιν ἡ ἐκποίησης ὀλοκλήρου τοῦ γεωργικοῦ κλήρου, ἀλλὰ μόνον τοῦ πλεονάζοντος τμήματος μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἐκτάσεως ἐκείνης, δι' ἣν ὁ Νόμος **οὐδεμίαν ἀπολύτως ἐπιτρέπει ἐκποίησιν**, ἀλλ' οὔτε καὶ κατάσχεσιν (3).

Ὡσαύτως ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ κλήρου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κληροῦχου, ὁ αὐτὸς Νόμος ἀναγράφει, ὅτι ἐν περιπτώσει θανάτου πρόσφυγος κληροῦχου, καλοῦνται εἰς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ ἐν ἴσῃ μοίρα οἱ κατὰ τὸ ἰσχύον ἀστικὸν δίκαιον νόμιμοι κληρονόμοι του, μόνον ἐὰν οὗτοι δικαιῶνται γεωργικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ δὲν ἔτυχον εἰσέτι τοιαύτης, ἢ δὲν κέκτηνται ἄλλην ἀκίνητον περιουσίαν (4) ὑπερβαίνουσαν εἰς ἕκτασιν ἓνα γεωργικὸν κλῆρον. Ἐξαιρέσεις γίνεται μόνον διὰ τὰς φυτευθείσας συστηματικῶς διὰ δένδρων ἢ ἀμπέλων γαίας, τῶν ὁποίων ἡ τύχη διέπεται ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος κληρονομικοῦ δικαίου,

1) Βλ. ἀρθρα 95 (παραγρ. 7) καὶ 182 (παραγρ. 1).

2) Βλ. ἀρθρον 95, παραγρ. 4.

3) Ἄρθρον 163α.

4) Βλ. ἀρθρον 181 (παραγρ. 1 καὶ 2).

ἄνευ περιορισμῶν (¹). Οὕτω ἐὰν κληροῦχος τις, ἐξοφλήσας τὴν ἀξίαν τοῦ συνόλου τῶν χρεῶν του καὶ ἀποκτήσας ὡς ἐκ τούτου δικαίωμα λήψεως ὀριστικοῦ τίτλου κυριότητος ἐπὶ τῶν ἀκινήτων του, ἀποθάνῃ χωρὶς οἱ νόμιμοι κληρονόμοι του νὰ εἶναι γεωργοὶ αὐτοκαλλιεργηταὶ δικαιούμενοι ἀποκαταστάσεως, οὗτοι θ' ἀποξενωθῶσιν οἰουδήποτε δικαιώματος, ἢ δὲ περιουσία τοῦ ἀποβιωσαντος θὰ περιέλθῃ εἰς τὸ Δημόσιον, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἐλλείψεως τοιούτων κληρονόμων.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ τονίσωμεν τὴν διαφορὰν, ἣτις ὑπάρχει ὡς πρὸς τὸν τρόπον κληρονομίας, μεταξὺ προσφύγων καὶ γηγενῶν, διότι διὰ τοὺς γηγενεῖς ὁ τρόπος κληρονομίας εἶναι διάφορος καὶ μᾶλλον προσηροσμένος πρὸς τὸ ἰσχυρὸν ἀστικὸν δίκαιον (²).

Σημαντικὴ τροποποίησις εἰς τ' ἀνωτέρω ἐπῆλθε διὰ τοῦ Νόμου 5913 (³), ὅστις ἐν ἄρθρῳ 4 ἀναγράφει τὰ ἑξῆς :

«Ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους αἴρονται αὐτοδικαίως ἅπαντες οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀγροτικοῦ κώδικος τιθέμενοι περιορισμοί, ὁ δὲ κληροῦχος διαχειρίζεται ἐλευθέρως τὴν περιουσίαν αὐτοῦ (κλῆρον), δυνάμενος, ὑπὸ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ ἄρθρου 163α τοῦ Ἀγροτικοῦ κώδικος καὶ ἄνευ κατατιμήσεως τῶν τεμαχίων τοῦ κλήρου του, νὰ προβῇ καὶ εἰς ἐκποίησην ταύτης, ἐφόσον ὁ ἀγοραστής στερεῖται γαιῶν ἴσων πρὸς ἓνα γεωργικὸν κλῆρον τῆς περιφερείας. Αἱ διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου ἰσχύουν καὶ διὰ τοὺς ὑπὸ τοῦ Κράτους ἢ τῆς Ε.Α.Π. ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας».

Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης, αἴρεται μόνον ὁ περιορισμὸς τῆς δεκαετίας, ὅστις ὑφίστατο ἀρχικῶς διὰ τὴν ἐκποίησην, ὅχι **δλοκλήρου** τοῦ γεωργικοῦ κλήρου, ἀλλὰ μόνον τοῦ **τμήματος** ἐκείνου οὗτινος τὴν ἐκποίησην ἐπιτρέπει τὸ ἄρθρον 163α τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου. Καὶ πάλιν ὅμως, ἐπιτρέπεται ἡ ἐκποίησης αὕτη, μόνον ἐφόσον ὁ κληροῦχος ἐξώφλησε τὰ χρέη του καὶ ἐὰν ὁ πρὸς ὃν ἢ πώλησις εἶναι γεωργὸς αὐτοκαλλιεργητής.

Κατ' οὐσίαν, δηλαδή, παραμένει καὶ πάλιν ἐν ἰσχύϊ ὁ θεσμὸς τοῦ ἀναπαλλοτριώτου τοῦ γεωργικοῦ κλήρου, ὡς καὶ οἱ

¹) Βλ. ἄρθρον 181 (παραγρ. 3).

²) Βλ. ἄρθρον 99.

³) Βλ. Ἐφημ. Κυβ. 359 Α'. 1933.

περιορισμοὶ κληρονομίας ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ κληροῦ-
χου (1).

Διότι καίτοι ἐκ πρώτης ὄψεως γεννᾶται ἡ ἐντύπωσις, ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ Νόμου 5913, ὅτι αἴρονται ἅπαντες οἱ περιορισμοὶ τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου, ἄρα καὶ τῆς κληρονομίας, ἐν τούτοις ἐκ τῆς ὅλης ἐρμηνείας τοῦ ἄρθρου τούτου προκύπτει τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Νομοθέτης κατήργησε μόνον τὸν περιορισμὸν τοῦ ἄρθρου 95, δηλ. τῆς δεκαετίας.

Ἐρωτᾶται ὅμως, τώρα, εἶναι σκόπιμος ἡ κατάργησις τῶν βασικῶν τούτων θεσμῶν, δηλ. τοῦ ἀναπαλλοτριώτου καὶ ἀδιανεμήτου τοῦ γεωργικοῦ κλήρου τῶν προσφύγων, ἢ ἐνδείκνυται ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἰσχύος των ;

Ἀμφότεροι οἱ θεσμοὶ οὔτοι, ὡς καὶ τρίτος τοιοῦτος ὁ τοῦ **ἀκατασχέτου**, εἶναι γνωστόν, ὅτι μετεφέρθησαν εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς ἐκ τῶν νομοθεσιῶν ξένων Κρατῶν καὶ εἶχον σκοπὸν νὰ προστατεύσουν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν μὴ τεμαχισμόν, διὰ πράξεων ἐν ζωῇ εἴτε αἰτία θανάτου, τῶν γεωργικῶν μικροῖδιοκτησιῶν εἰς μικρότερα τμήματα, ἀνεπαρκῆ πλέον διὰ τὴν συντήρησιν μιᾶς οἰκογενείας καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐμποδίσουν τὴν συγκέντρωσιν γεωργικῶν ἐκτάσεων εἰς χεῖρας προσώπων μὴ καλλιεργούντων αὐτοπροσώπως τὴν γῆν, ἀλλ' ἐκμεταλλευσόμενων ταύτην διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς ἐργασίας ἄλλων ἀτόμων. Ὡσαύτως διὰ τῶν περιορισμῶν τούτων ἀποσκοπεῖται καὶ ἡ προστασία τοῦ γεωργοῦ, ἀπέναντι τρίτων ἐκμεταλλευτῶν.

Δικαιολογητικὸς λόγος πάντων τούτων τῶν περιορισμῶν εἶναι ὅχι ὅτι ὁ γεωργὸς δὲν γνωρίζει τὸ συμφέρον του, ἀλλ' ὅτι καίτοι γνωρίζει αὐτὸ δὲν εἶναι πολλάκις εἰς θέσιν νὰ τὸ προστατεύσῃ καὶ διαφυλάξῃ.

Οἱ λόγοι ὅθεν τῆς ὑπάρξεως τῶν περιορισμῶν τούτων ἴσως μὲν θεωρητικῶς νὰ εἶναι ὀρθοὶ καὶ νὰ ἐδικαιολογεῖτο, ἐν τινι μέτρῳ, ἡ εἰσαγωγή των καὶ παρ' ἡμῖν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐφαρμογῆς τῆς πολιτικῆς τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀκτημόνων. Ἡ ἐξακολούθησις ὅμως τῆς ὑπάρξεως καὶ σήμερον ἔτι τῶν ἀναγκα-

1) Ἐς σημειωθῆ, ὅτι ἔλλειψις σημαντικῆ τοῦ Νόμου εἶναι ἡ μὴ ἀναγραφὴ κυρωτικῶν διατάξεων.

στικῶν τούτων περιορισμῶν, δὲν εἶναι ἄμοιρος μειονεκτημάτων, πρὸ παντὸς διότι κωλύει τὴν ἐλευθέραν μεταβίβασιν τῆς γῆς ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀνικάνων εἰς χεῖρας τῶν ἱκανῶν γεωργῶν καὶ ἐμποδίζει ὡς ἐκ τούτου τὴν καλυτέραν ἐκμετάλλευσίν της⁽¹⁾.

Ἄλλως τε παρ' ἡμῶν ὁ θεσμὸς τοῦ *μὴ τεμαχιστοῦ* τοῦ κλήρου δὲν εἶναι *ἀπόλυτος*, καθ' ὅτι καὶ ἡ ἀπαλλοτριώσις τμήματος τοῦ κλήρου ἐπιτρέπεται διὰ πράξεων ἐν ζωῇ, *καὶ ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ κληροῦχου δὲν ἰσχύει τὸ δόγμα τοῦ ἀδιανεμήτου*.

Εἰς δὲ μόνον εἶναι ὁ ἀπαράβατος ὅρος, ὅστις καθιεροῦται διὰ τοῦ ἀγροτικοῦ Κώδικος. Ὅτι εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις καθ' ὅς χωρεῖ ἐκποίησης ἢ διανομῆ τοῦ κλήρου, δέον οἱ πρὸς οὓς ἡ μεταβίβασις, νὰ εἶναι ἀπαραιτήτως ἐκ τῶν δικαιουμένων ἀποκαταστάσεως, ἤτοι ἀκτήμονες, καὶ νὰ καλλιεργοῦν αὐτοπροσώπως τὴν γῆν⁽²⁾.

* *

Δὲν πρόκειται νὰ εἰσέλθωμεν εἰς εὐρεῖαν ἐξέτασιν τῶν θεωρητικῶν μειονεκτημάτων ἢ πλεονεκτημάτων τοῦ ἐλευθέρου τεμαχισμοῦ τοῦ κλήρου⁽³⁾. Οἱ ἀντίπαλοι τῆς θεωρίας ταύτης φοβοῦνται, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀναφέρομεν, τὸν τριπλοῦν κίνδυνον, τοῦ κατατεμαχισμοῦ τοῦ κλήρου—εἴτε λόγῳ πωλήσεως εἴτε λόγῳ θανάτου—εἰς τεμάχια ἀποκλείονια τὴν ἐπιτυχῆ ἐκμετάλλευσιν, τὴν ὑπερβάρυνσιν τοῦ κληροῦχου μὲ χρέη καὶ τέλος τὸν κίνδυνον

¹⁾ Βλ. Χρ. Εὐελπίδη, Τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα (εἰς τὴν Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαίδειαν, Τόμος Α') καὶ La Réforme agraire en Grèce. Ἀθῆναι 1926.

²⁾ Βλ. ἐξαίρεσιν τοῦ ἄρθρου 99 (παραγρ. 4).

³⁾ Βλ. περὶ αὐτῶν :

α) Εἰς τὸ Handwörterbuch der Staatswissenschaften, Τόμος I ἄρθρον περὶ Anerbenrecht ὑπὸ W. Wygodzinsski καὶ εἰς τόμον II ἄρθρον περὶ Bodenzersplitterung ὑπὸ H. Schack.

β) E. Philippovich, Grundriss der Politischen Oekonomie, Τόμος 2ος, Tübingen 1922.

γ) Εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν τῆς ἐπὶ τῆς Γεωργίας Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς (Μάρτιος 1932) ἐπὶ τοῦ σχεδίου Νόμου «περὶ τροποποιήσεως διατάξεων τινῶν τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου καὶ προσθήκης νέων τινῶν».

δ) Χρ. Εὐελπίδη (ὡς ἀνωτέρω).

τῆς δι' ἀπορροφήσεως τῶν μικροϊδιοκτησιῶν ἀνασυστάσεως τῶν μεγαλοϊδιοκτησιῶν.

Ἀντιθέτως οἱ ἀποδεχόμενοι τὸν ἐλεύθερον τεμαχισμόν τοῦ κλήρου ὑποστηρίζουν :

α) ὅτι δὲν ἐπραγματοποιήθησαν οἱ ἀνωτέρω κίνδυνοι εἰς ὕσας Χώρας δὲν ὑφίστανται οἱ περιορισμοὶ αὐτοί, β) ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ ἀπολύτως, ὅσον ἀφορᾷ τὸ μέγεθος τοῦ κλήρου, ἐν διαρκὲς μέτρον τῆς βιωσιμότητος μιᾶς γεωργικῆς ἐγκαταστάσεως, γ) ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίζηται ὁ ἐπιμελής καὶ εὐσυνείδητος μικροϊδιοκτήτης ἀπὸ τοῦ νὰ αὐξάνῃ τὴν γεωργικὴν του ἐγκατάστασιν, δι' ἀγορᾶς τῶν ἀναγκαιουσῶν εἰς αὐτὸν ἐκτάσεων γῆς ἀπὸ τοὺς γείτονάς του, καὶ δ) ὅτι ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ ἀρχικοῦ κληροῦχου δὲν πρέπει νὰ ὑπάρξῃ μία προνομιοῦχος τάξις κληρονόμων ἀποκλείουσα πάντας τοὺς λοιποὺς καὶ μάλιστα ἄνευ καὶ οἰασδήποτε ἄλλης ἀποζημιώσεώς των, ὡς καθορίζει ὁ παρ' ἡμῖν ἀγροτικὸς Νόμος, διότι τὸ τοιοῦτον ἀντίκειται εἰς τὴν περὶ δικαίου συνείδησιν τοῦ γεωργοῦ.

Εἴμεθα ὅθεν τῆς γνώμης ὅτι, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν παρ' ἡμῖν εἰδικῶν συνθηκῶν, θὰ πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ :

α) ὁ διὰ πράξεων ἐν ζωῇ, μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς κυριότητος δι' ἐξοφλήσεως, ἐλεύθερος καὶ ἄνευ περιορισμῶν τεμαχισμὸς τοῦ κλήρου, **ἐφόσον οἱ ἐκδοχεῖς εἶναι καὶ αὐτοὶ ἀκτήμονες αὐτοκαλλιεργηταί.** Θὰ πρέπει δηλ. νὰ καταργηθῇ ὁ περιορισμὸς τοῦ ἄρθου 163α, ὅπερ καθορίζει τὸ ἐλάχιστον ὄριον τῆς ἀναπαλλοτριώτου ἐκτάσεως καὶ νὰ παραμείνῃ μόνον ὁ περιορισμὸς τῆς **μὴ κατατμήσεως τῶν καθ' ἕκαστον τεμαχίων** ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται ὁ κλῆρος.

β) ἢ κατὰ τὸ ἰσχύον ἀστικὸν δίκαιον ἐλευθέρα καὶ ἄνευ περιορισμῶν διαδοχῇ, ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ κληροῦχου, τῶν νομίμων κληρονόμων του ἐχόντων ἀπάντων ἴσα δικαιώματα.

Ἄν δὲ ὑπερισχύσῃ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ἀρχή, ὅτι μόνον οἱ ἐκ τῶν κληρονόμων δικαιοῦχοι γεωργικῆς ἀποκαταστάσεως ὑπείσρχονται εἰς τὴν κληρονομίαν, ὡς καὶ σήμερον συμβαίνει, θὰ πρέπει νὰ ληφθῇ φροντὶς ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἢ κατ' ἄλλον τρόπον ἀποζημιώσεις τῶν λοιπῶν κληρονόμων, οἱ ὁποῖοι ἀποκλείονται τῆς κληρονομίας.

Θὰ μᾶς ἀντιταχθῆ ἴσως, ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ἦτοι τῆς ἐλευθέρας ἐκποιήσεως τοῦ γεωργικοῦ κλήρου, θὰ δημιουργηθῆ κάθοδος πρὸς ἀστικά κέντρα ὄλων ἐκείνων τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων, οἵτινες θεωροῦντες τὸν κληρὸν των ὄχι ὡς μέσον συντηρήσεώς των, ἀλλ' ὡς μέσον συναίλαγῆς καὶ πλουτισμοῦ, δὲν θὰ δυνηθοῦν ν' ἀντιστοῦν εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς πωλήσεως, ἐὰν μάλιστα ἀντιληφθῶσι καὶ σοβαρὸν χρηματικὸν κέρδος. Ἀλλὰ αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν πρέπει νὰ ἐμποδισθῆ, ἀλλὰ τοῦναντίον νὰ διευκολυνθῆ. **Νὰ περιέλθῃ δηλ. ἡ γῆ εἰς ἐκείνους, οἵτινες εἶναι πραγματικοὶ γεωργοί, καθότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θ' αὐξηθῆ ἡ γεωργικὴ παραγωγή.** (1)

* *

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τῆς ἀνάγκης δηλ. τροποποιήσεως διατάξεων τινῶν τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ τονίσωμεν, ὅτι θὰ πρέπη νὰ προστεθῆ ὡσαύτως εἰδικὴ διάταξις εἰς τὸν Νόμον τοῦτον διὰ τὴν ῥύθμισιν καὶ ἑτέρου σοβαροῦ ζητήματος ἀφορῶντος τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων.

Τὸ ἂν δηλ. ζῶντος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας καὶ μὴ ἐξοφλήσαντος τὰ χρέη του, εἶναι οὗτος ὁ ἀποκλειστικὸς δικαιούχος τοῦ κλήρου, ἢ θεωροῦνται συνδικαιοῦχα καὶ τὰ ἀπαρτίσαντα τὴν οἰκογένειάν του πρόσωπα, ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ συγγενείας πρὸς τὸν ἀρχηγὸν ἢ πρὸς ἄλληλα.

1) Ἡ εἰσηγητικὴ ἐκθεσις τῆς ἐπὶ τῆς Γεωργίας Κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς (βλ. σελ. 215 ὑποσημ. 3 γ') ἀναγράφει τὰ ἑξῆς :

« Οὐδὲ θὰ ἠδύνατό τις ν' ἀρνηθῆ ἐν τῇ γενικωτέρᾳ ἐπισκοπῇ τοῦ θεσμοῦ, ὅτι οὕτω πολλάκις ἀκίνητοποιεῖται ἡ γῆ εἰς χεῖρας ἀνικάνων νὰ παραγάγωσιν ἀρκετὴν πρόσοδον, ἐξ οὗ ἐπέρχεται ἐλάττωσις τῆς παραγωγῆς, καὶ τὸ λυπηρότερον ἀκόμη, ὅτι αὐξάνεται ἀντὶ νὰ μειοῦται ἡ μεγάλη μᾶζα τῶν ἡμερομισθίων ἐργατῶν.

Ἄρα, τὸ ἐκ τῆς πείρας ἐντεῦθεν ἐξαγόμενον συμπέρασμα εἶναι, ὅτι δὲν εἶναι πλέον ὁ θεσμὸς οὗτος εὐπρόσδεκτος, ὅπως εἰς προηγουμένην ἐποχὴν, καὶ ὅτι οὗτος περιορίζεται νῦν εἰς πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς τὸν ἐποικισμὸν ἐπὶ δημοσίων καθαρῶς γαιῶν.

Ἐπὶ ἰδιωτικῶν γαιῶν, ὅπου ἐφηρημόσθη ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀκατασχέτου καὶ ἀναπαλλοτριώτου ἢ ἀδιανεμήτου τοῦ ἐλαχίστου οἰκογενειακοῦ κτήματος σχεδὸν ἀπέτυχεν. . . . ».

Θέτομεν δὲ τὸν ὄρον νὰ μὴ ἔχη ἔξοφλήση τὰ χρέη του, καθότι ἐὰν ἔξωφλησε ταῦτα δικαιούται οὗτος νὰ ζητήσῃ τὴν χορηγήσιν τοῦ καθωρισμένου ὀριστικοῦ τίτλου κυριότητος, ἐν τῷ ὁποίῳ *οὐδεμία* διαλαμβάνεται διάταξις περὶ τυχόν δικαιωμάτων καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του.

Ἡ ἀρμοδία Κρατικὴ ὑπηρεσία, ἐρμηνεύουσα διαφόρους διατάξεις τοῦ ἀγροτικοῦ κώδικος, ἔχει τὴν γνώμην ὅτι ἐφόσον ζῆ ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας καὶ δὲν ἔχει λάβει τὸν ὀριστικὸν τίτλον κυριότητος, δὲν θεωρεῖται οὗτος ἀποκλειστικὸς δικαιούχος τοῦ κλήρου καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν δύναται ν' ἀποξενώσῃ ἀπὸ τῆς καρπώσεως αὐτοῦ ἢ τῆς συνοικήσεως ἐν τῷ οἰκῆματι, τὰ μέλη ἐκείνα τῆς οἰκογενείας του, ἅτινα συντρέχουν αὐτὸν εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ κλήρου. Λέγομεν δὲ ἐφόσον ζῆ ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, καθότι ἐν περιπτώσει θανάτου του, περιέρχεται ὁ κληρὸς εἰς τοὺς παρὰ τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου καθοριζομένους κληρονόμους, χωρὶς ποσῶς νὰ λαμβάνεται πρόνοια διὰ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογενείας.

Γεννᾶται ὅμως ἡ εὐλόγος ἀπορία, πῶς συμβαίνει ὥστε ζῶντος μὲν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας καὶ μὴ ἔξοφλήσαντος τὰ χρέη του, τὰ μέλη αὐτῆς νὰ ἔχουν δικαιώματα, νὰ ἀποστεροῦνται δὲ τούτων ἅμα ὡς οὗτος ἀποκτήσῃ τὴν κυριότητα τῶν ἀκινήτων, ἐνῶ καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν συντρέχουν ταῦτα διὰ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας των εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ κλήρου (1). Ἐὰν δὲ ἡ προσωπικὴ ἐργασία τῶν μελῶν τούτων δημιουργεῖ δικαιώματα, θὰ ἔπρεπε ταῦτα νὰ προστατεύωνται καθ' ὃν τρόπον καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἀποσβέννυται τὸ χρέος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας διὰ συμψηφισμοῦ ἀποζημιώσεως ἀνηκούσης εἰς τὰ μέλη αὐτῆς, ἅτινα δὲν τυγχάνουσι κληρονόμοι ἐξ ἀδιαθέτου τοῦ ἀρχηγοῦ. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην καθορίζονται, διὰ τοῦ Νόμου 4745 (2) τὰ ἑξῆς :

«Τὰ κατὰ τ' ἀνωτέρω συμψηφίζοντα τὰς ἀποζημιώσεις των πρὸς τὸ χρέος τοῦ ἀρχηγοῦ μέλη τῆς αὐτῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας, μὴ

1) Ὅχι δὲ μόνον διότι συντρέχουν διὰ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας των, ἀλλὰ καὶ διότι τὸ μέγεθος τοῦ χορηγηθέντος κλήρου καθωρίσθη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας.

2) Περὶ καταβολῆς ἀποζημιώσεως εἰς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένους ὁμογενεῖς δικαιούχους ἀνταλλαξίμους (Ἐφ. Κυβ. 172 Α', 1930).

όντα ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι αὐτοῦ, καθίστανται δι' ὅσον χρόνον παραμένουν ἐν τῇ αὐτῇ οἰκογενεῖα συγκύριοι ἐξ ἀδιαιρέτου ἐπὶ τοῦ εἰς τὴν οἰκογενεῖαν παραχωρηθέντος γεωργικοῦ κλήρου καὶ λοιπῶν ἀκινήτων, ἐξερχόμενα δὲ ταύτης δι' οἰονδήποτε λόγον θεωροῦνται δανεισταὶ τοῦ ἀρχηγοῦ ὡς πρὸς τὸ συμψηφισθὲν ποσόν, δικαιούμενοι ν' ἀξιώσωσι τὴν ἐξόφλησιν τούτου ἐντὸς πενταετίας εἰς ἴσας ἐνιαυσίας δόσεις ἀτόκως, ἔχοντες μέχρι τῆς ἐξοφλήσεως δικαίωμα ὑποθήκης ἐπὶ τοῦ κλήρου καὶ τῶν λοιπῶν ἀκινήτων, τῶν παραμενόντων εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας».⁽¹⁾

Παρομοία τις προστασία θὰ ἔπρεπε, νομίζομεν, νὰ λάβῃ χώραν καὶ διὰ τὰ δικαιώματα ἅτινα δημιουργεῖ ἡ προσωπικὴ ἐργασία τῶν μελῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, τῶν μελῶν δηλ. ἐκείνων ἅτινα δὲν τυγχάνουν οἱ νόμιμοι κληρονόμοι τοῦ ἀρχηγοῦ. Δηλαδή ὅταν ἐξοφλῇ οὗτος τὰ χρέη του καὶ ἀποκτᾷ τίτλον κυριότητος, θὰ πρέπει νὰ προστατεύωνται δι' ἐγγραφῆς ὑποθήκης τὰ δικαιώματα τῶν μελῶν ἅτινα δὲν εἶνε νόμιμοι κληρονόμοι του. Ἄλλ' ἐνῶ ὅμως ἐν περιπτώσει συμψηφισμοῦ ἀποζημιώσεων εἶναι καθωρισμένον ἐκ τῶν προτέρων, τὸ μέγεθος τῆς ἀπαιτήσεως, εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν πῶς θὰ καθορισθῇ τοῦτο; Δηλ. πῶς θὰ ὑπολογισθῇ εἰς χρῆμα ἡ ἀπαιτήσις τοῦ μέλους τὴν ὁποίαν τῷ προσεπόρισεν ἡ προσωπικὴ του ἐργασία; Ἐπιλαμβάνεται πᾶς τις τώρα ποῖα ζητήματα θὰ προκύψουν καὶ ὁποῖαι δυσκολίαι θὰ γεννηθοῦν ὡς πρὸς τὴν ῥύθμισίν των.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι

¹⁾ Σχετικῶς μὲ τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου τούτου ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ **δικαίωμα τῆς συγκυριότητος**, ὅπερ ἀποκτᾷ τὸ μὴ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμος μέλος τῆς οἰκογενείας εἶναι τόσον ἀόριστον εἰς περιεχόμενον καὶ τόσον πρόσκαιρον εἰς διάρκειαν, ὥστε οὐσιαστικῶς εἶναι ἀνύπαρκτον, διότι οὐδὲν ἄνταποκρίνεται εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν ἐμπραγμάτων δικαιωμάτων. Ἐναντὶ τοῦ δικαιώματος τούτου, τοῦ ὁποίου ἡ τυχὸν ἄσκησις θὰ ἐπέφερεν ἀναστάτῳσιν εἰς τὰς ἀγροτικὰς προσφυγικὰς οἰκογενείας, νομίζομεν ὅτι ὀρθότερον θὰ ἦτο ν' ἀποκτᾷ ὁ δικαιούχος δικαίωμα ὑποθήκης ἐπὶ τῶν ἀκινήτων τοῦ ἀρχηγοῦ, διὰ ποσὸν ἴσον πρὸς τὴν συμψηφισθεῖσαν εἰς τὰ χρέη τούτου ἀποζημιώσιν του. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου καθορίζονται σαφῶς τὰ δικαιώματα τόσον τοῦ ἀρχηγοῦ ὅσον καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ προλαμβάνονται αἱ περιπλοκαί, αἵτινες ἀσφαλῶς θὰ δημιουργηθοῦν ἐκ τῆς συγκυριότητος.

ὅτι πρέπει νὰ ληφθῆ φροντίς, ὥστε ἢ νὰ παύσῃ ὑπάρχουσα οἰαδήποτε ἀπαίτησις τῶν συνοικούντων ἐν τῇ οἰκογενεῖα μελῶν κατὰ τοῦ κληροῦχου ἀρχηγοῦ αὐτῆς, ἢ ἐὰν ἀναγνωρισθῆ τοιοῦτον δικαίωμα, ὅτι πρέπει τοῦτο νὰ ἐξασφαλισθῆ πλήρως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ

ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΚΛΗΡΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Ἐν ἓκ τῶν σπουδαίων ζητημάτων—ἂν μὴ τὸ σπουδαιότερον—καὶ τὸ μᾶλλον συντελεστικὸν διὰ τὴν παγιοποίησιν τῆς γενομένης ἐγκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, θεωροῦμεν τὴν ταχεῖαν περάτωσιν τοῦ ἔργου τῆς ὀριστικῆς διανομῆς τῶν γαιῶν, αἵτινες παρεχωρήθησαν εἰς αὐτοὺς ἓκ μέρους τῆς ΕΑΠ ἢ τοῦ Κράτους.

Λέγοντες ὀριστικὴν διανομὴν ἐννοοῦμεν **τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς εἰς ἕκαστον κληροῦχον παραχωρηθείσης ἐκτάσεως καλλιεργησίμου γῆς**, καὶ τὸν κατὰ συνέπειαν, καθορισμὸν τῆς ἀκριβοῦς ἀξίας χρεώσεως αὐτῆς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν προσωρινὴν τοιαύτην, ἣτις γίνεται καθ' ὑπολογισμόν. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ ὀριστικῆς καὶ προσωρινῆς χρεώσεως εἶναι προφανής. Διότι ἐνῶ ἐκεῖ ἔνθα ἐγένετο ὀριστικὴ διανομὴ τῶν γαιῶν ἢ χρέωσις τοῦ πρόσφυγος δεικνύει σαφῶς τὴν ὀφειλομένην παρ' αὐτοῦ ἀξίαν, ἢ ὁποία προκύπτει ἓκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρεμμάτων ἓκ τῶν ὁποίων ἀπαρτίζεται ὁ κλῆρος του, ἀντιθέτως ἐκεῖ ἔνθα δὲν ἐγένετο ὀριστικὴ διανομὴ, ἢ προσωρινῶς γενομένη χρέωσις εἶναι πλασματικὴ, καθ' ὅσον εἶναι ἄγνωστος ἢ τελικῶς χορηγηθησομένη εἰς τὸν πρόσφυγα ἕκτασις ⁽¹⁾.

Ἄκριβής οὗτος καθορισμὸς τῆς εἰς ἕκαστον κληροῦχον

¹⁾ Βλ. σχετικῶς περὶ τῆς παρὰ τῆς ΕΑΠ γενομένης προσωρινῆς διανομῆς καὶ χρεώσεως τῶν γεωργικῶν κλήρων, εἰς σελ. 34 ὑπόσημ. 2 καὶ εἰς σελ. 50 ὑπόσημ. 1.

παραχωρητέας ἐκτάσεως προϋποθέτει⁽¹⁾ τὴν πρὸ πάσης διανομῆς καταμέτρησιν τῆς ὅλης περιοχῆς τοῦ συνοικισμοῦ, ἤτοι α) τὴν πλήρη τριγωνομετρικὴν ἀποτύπωσιν (ἐπίπεδον καὶ ὑψομετρικὴν) τῶν καλλιεργουμένων ἢ καλλιεργησίμων ἐκτάσεων, β) τὴν κτηματογράφησιν, δηλαδή τὴν ἀποτύπωσιν ἐπὶ σχεδιαγράμματος τῶν διαφόρων ἰδιοκτησιῶν, καὶ γ) τὴν διάκρισιν τῶν ἐκτάσεων ἀπὸ ἀπόψεως καλλιεργείας ἢ γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως, διαιρουμένης τῆς περιοχῆς εἰς τεμάχια.⁽²⁾

Μὲ τὰς καθαρῶς τεχνικὰς ταύτας ἐργασίας ἀσχολεῖται ἡ Τοπογραφικὴ ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας⁽³⁾.

Ἦδη ἀπὸ τῆς πρώτης ἐποχῆς τῆς συστάσεώς της ἡ ΕΑΠ ἀντεμετώπισε τὸ ζήτημα τῆς διανομῆς τῶν γαιῶν εἰς τοὺς πρόσφυγας κατὰ τρόπον ὀριστικόν⁽⁴⁾. Μέχρι τότε ὡς ἀναφέρομεν καὶ ἀλλαχοῦ, ἡ διανομὴ τῶν γαιῶν μεταξὺ τῶν προσφύγων ἐγένετο κατὰ τρόπον πρόχειρον καὶ προσωρινόν, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἀπεῖχε πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἀκριβές.

Περὶ τὰ μέσα ὅμως τοῦ 1927⁽⁵⁾, συνεστήθη, παρὰ τῇ τότε Γεν. Διευθύνσει Ἐποικισμοῦ Μακεδονίας, εἰδικὴ Κτηματογρα-

¹⁾ Βλ. Χρ. Παπαστράτου, Περὶ τῶν διανομῶν Μακεδονίας-Θράκης καὶ τῆς ἀνάγκης καταρτισμοῦ ὑπηρεσίας κτηματολογίου. (Ἔκδοσις εἰς περιοδικὸν «Τεχνικὰ Χρονικά» τῆς 1ης Νοεμβρίου 1932).

²⁾ Ὡσαύτως βλ. «Κανονισμοὶ καὶ διατάξεις τῶν Καταμετρήσεων καὶ διανομῶν», Θεσ/νίκη 1932 (ἔκδοσις Γεν. Δ/σεως Γεωργίας καὶ Ἐποικισμοῦ).

³⁾ Ἡ κατάτμησις εἰς τεμάχια ἐπιβάλλεται λόγῳ τῆς ποικιλίας τῶν καλλιεργειῶν, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ γεωργοῦ, ὅστις ἀπαιτεῖ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν ἰσότητα. Ὁ τοιοῦτος ὅμως τεμαχισμὸς δὲν στερεῖται καὶ οὐσιωδῶν μειονεκτημάτων.

⁴⁾ Αὕτη συνεστήθη τὸ 1918 διὰ τὴν διανομὴν τότε τῶν ἀπαλλοτριωθειῶν ἐκτάσεων εἰς Θεσσαλίαν, Ἠπειρον καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα, εἰς τοὺς διὰ τοῦ ἀγροτικοῦ Νόμου ἀποκατασταθέντας ἀκτῆμονας καλλιεργητάς.

⁵⁾ Βλ. σχετικῶς :

S. D. N. L'établissement des Réfugiés en Grèce. Genève 1926 (σελ. 108).

C. Eddy (ὡς βιβλιογραφία) σελ. 99.

⁶⁾ Καὶ προηγουμένως ὅμως ἐγένοντο μεμονωμένα τοιαῦτα ἐργασίαι. Οὕτω τὸ 1924 διὰ δώδεκα ἐκτάκτων συνεργείων τῆς Τοπογρα-

φική Ὑπηρεσία, ἣτις ἐπεφορτίσθη μὲ τὸ ἔργον τῆς καταμετρήσεως καὶ διανομῆς εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας, πασῶν τῶν διὰ τὴν ἐγκατάστασιν των, καταληφθεισῶν ἐκτάσεων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ (1).

Καθ' ὅμοιον τρόπον συνεστήθη ἀργότερον κατὰ τὸ 1929 παρομοία ὑπηρεσία καὶ διὰ τοὺς πρόσφυγικοὺς συνοικισμοὺς Παλ. Ἑλλάδος, Ἡπείρου καὶ Νήσων. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη ὑπήγετο εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Διεύθυνσιν Ἐποικισμοῦ Π. Ε. Η. Ν. τῆς ΕΑΠ.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ΕΑΠ, ἡ μὲν Κτηματογραφικὴ Ὑπηρεσία Μακεδονίας-Θράκης, ὑπήχθη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ Γεν. Διευθύνσεως Γεωργίας καὶ Ἐποικισμοῦ, ἡ δὲ τοιαύτη Παλαιᾶς Ἑλλάδος εἰς τὴν Τοπογραφικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας. Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ 1933 κατηργήθη καὶ ἡ αὐτοτέλεια τῆς Κτηματογραφικῆς Ὑπηρεσίας Μακεδονίας Θράκης, ὑπαχθείσης καὶ ταύτης εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Τοπογραφικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας.

Μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς διαλύσεως τῆς ΕΑΠ (Αὐγούστος 1930) εἶχε συντελεσθῆ, παρὰ τῶν ἀνωτέρω δύο κτηματογραφικῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῆς, ἡ κάτωθι ἐργασία (2).

	Καταμετρηθεῖσαι ἐκτάσεις	Διανεμηθεῖσαι ἐκτάσεις
	στρέμματα	στρέμματα
Ἐν Μακεδονίᾳ (μέχρι Νέστου)	10.671.000	3.781.000
Ἐν Θράκῃ	1.470.000	135.000
Ἐν Παλ. Ἑλλάδι, Ἡπείρῳ καὶ Νήσοις	470.260	197.470
Σύνολον	12.611.260	4.113.470

φικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἐγένετο ἡ καταμέτρησις 560.000 περίπου στρεμμάτων, εἰς τὰς περιφερείας Θεσσαλονίκης, Κατερίνης, Χαλκιδικῆς, Γρεβενῶν, Λαγκαδᾶ, Καστορίας, Ἐδέσσης, Γιαννιτσῶν καὶ Σερρῶν. Ἡ ἐπιτευχθεῖσα ὅμως τότε ἐργασία δὲν ὑπῆρξεν ἀκριβῆς.

1) Ἡ ὑπηρεσία αὕτη κατήρτισε καὶ εἰργάσθη κατ' ἀρχὰς μὲν μὲ 45 τοπογραφικὰ συνεργεῖα, μεταγενεστέρως δὲ μὲ 70 τοιαῦτα.

2) Βλ. 27ην τριμηνιαίαν ἐκθεσιν πεπραγμένων ΕΑΠ.

Ἡ παρατηρουμένη διαφορὰ μεταξύ τῶν καταμετρηθεισῶν καὶ διανεμηθεισῶν ἐκτάσεων ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἐνῶ αἱ διανεμηθεῖσαι ἐκτάσεις ἀφορῶσι τὰς παραχωρηθείσας εἰς τοὺς πρόσφυγας καλλιεργουμένας καὶ καλλιεργησίμους γαίας, εἰς τὰς καταμετρηθείσας περιελήφθησαν καὶ αἱ ἐκτάσεις, αἵτινες ἀνῆκον εἰς γηγενεῖς, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ βοσκήσιμοι καὶ λοιπαὶ μὴ καλλιεργήσιμοι τοιαῦται (1). Ὅπου δὲ ὑπῆρχον μικτοὶ συνοικισμοὶ κατοικούμενοι ἀπὸ πρόσφυγας καὶ γηγενεῖς, αἱ διανομαὶ περιέλαβον ἀμφοτέρους.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ΕΑΠ εἰς μὲν τὴν Παλ. Ἑλλάδα καὶ τὰς Νήσους ἐγένοντο ἀσήμαντοι ἐργασίαι, ἀναφορικῶς μὲ τὸς ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας. Παρὰ τῆς Κτηματογραφικῆς ὁμῶς ὑπηρεσίας Μακεδονίας καὶ Θράκης, ἣτις διετήρησεν ὅπως δῆποτε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, συνετελέσθη μέχρι τοῦ Μαρτίου 1933, ὅτε αὕτη διελύθη ὑπαχθεῖσα εἰς τὴν Τοπογραφικὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, ἡ ἐξῆς ἐν συνόλῳ ἐργασία.

	Συνοικισμοὶ	Στρέμματα
Καταμετρήσεις	1160	12.560.000
Διανομαὶ	920	8.400.000

Ἀμφότεραι αἱ κτηματογραφικαὶ ὑπηρεσίαι τῆς ΕΑΠ, αἵτινες τὸ τονίζομεν δὲν ἦσαν ἀνεξάρητοι ἀλλ' ὑπήγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἀρμοδίων Διευθυντῶν Ἀποκαταστάσεως, εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀσχοληθῶσιν ὄχι μόνον μὲ τὴν καταμέτρησιν καὶ διανομὴν τῶν γαιῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς μελέτας διανομῶν τὸν καταρτισμὸν πινάκων διανομῆς καὶ τῶν κτηματολογικῶν τοιούτων, τὴν χορήγησιν εἰς τοὺς κληρούχους πρόσφυγας τῶν προσωρινῶν παραχωρητηρίων καὶ τὸν καταρτισμὸν τῶν πινάκων τῆς χρεωτέας ἀξίας (2) τῶν εἰς αὐτοὺς, δοθεισῶν γαιῶν,

1) Ὅτιοι δάση, ἔλη, χέρσοι γαῖαι, συνοικισμοὶ, ἀλώνια, δρόμοι, ρεύματα κλπ.

2) Ἡ ἀξία αὕτη ἐξευρίσκειται διὰ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρεμμάτων, ἅτινα ἐχορηγήθησαν ὀριστικῶς εἰς ἕκαστον κληρούχον πρόσφυγα, ἐπὶ τὴν τιμὴν μονάδος τὴν ὅποιαν εἶχεν ἐξεύρη ἡ ΕΑΠ καὶ ἡ ὅποια ἀναγράφεται εἰς τοὺς σχετικὸς πίνακας, οὓς ἀναφέρει ἡ σύμβασις τῆς 28ης Νοεμβρίου 1930 ἡ κυρωθεῖσα διὰ τοῦ Ν. 4857. Βλ. σχετικῶς καὶ ἀνωτέρω εἰς σελ. 51.

καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὴν παρακολούθησιν ὄλων τῶν μετὰ τὴν ὀριστικὴν διανομὴν ἐπελθουσῶν μεταβολῶν.

Μετὰ δηλ. τὴν ἀποπεράτωσιν πασῶν τῶν καθαρῶς τεχνικῶν ἐργασιῶν καταμετρήσεως καὶ διανομῆς, ὄφειλεν ἐκάστη τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων νὰ συντάξῃ ὡσαύτως καὶ διαφόρους πίνακας ἐκ τῶν ὁποίων νὰ προκύπτῃ τίνες εἶναι οἱ τυχόντες κλήρου εἰς ἕκαστον συνοικισμόν, ὡς καὶ εἰς τίνα παρεχωρήθη ἕκαστον τεμάχιον γῆς, ὡς ταῦτα ἀνεγράφοντο εἰς τὰ σχεδιαγράμματα διανομῆς.

Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν πινάκων τούτων συνετάσσοντο κατόπιν, εἰς εἰδικὰ τριπλότυπα ἔντυπα, τὰ προσωρινὰ παραχωρητήρια, δι' ἕκαστον κληροῦχον χωριστὰ καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀνεγράφοντο τὰ παραχωρηθέντα εἰς αὐτὸν τεμάχια γῆς μετὰ τῆς ἐκτάσεώς των. Τῶν παραχωρητηρίων τούτων τὸ μὲν ἓν ἐδίδετο εἰς τὸν δικαιοῦχον πρόσφυγα, τὰ δὲ ἕτερα δύο παρέμενον εἰς χεῖρας τῆς ὑπηρεσίας (1).

Ἐπίσης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν στοιχείων ἔπρεπε νὰ συνταχθῶσι καὶ οἱ πίνακες ὀριστικῆς χρεώσεως λόγῳ ἀξίας κλήρου.

Λέγομεν ὅτι ὄφειλον νὰ ἐκτελέσωσιν αἱ Κτηματογραφικαὶ Ὑπηρεσίαι τῆς ΕΑΠ τὰς ἐργασίας ταύτας, ἀπλούστατα, διότι δὲν τὰς ἐξετέλεσαν. Καὶ ἡ μὲν Κτηματογραφικὴ Ὑπηρεσία Μακεδονίας-Θράκης εἶχεν ὅπωςδὴποτε προχωρήσῃ τόσον εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν πινάκων ὅσον καὶ εἰς τὴν διανομὴν τῶν προσωρινῶν παραχωρητηρίων, ὅχι ὅμως μὲ τὴν ταχύτητα μεθ' ἧς ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἐργασία αὕτη. Οὕτω ἐνῶ κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1933 εἶχε γίνῃ διανομὴ εἰς 920 συνοικισμούς, ἐχορηγήθησαν παραχωρητήρια μόνον εἰς 224 τοιούτους, καὶ κατηρτίσθησαν πίνακες ὀριστικῆς χρεώσεως ἀξίας κλήρου μόνον διὰ 190 συνοικισμούς. Εἰς τὴν περιφέρειαν Παλ. Ἑλλάδος **οὐδὲν προσωρινὸν παραχωρητήριον διενεμήθη εἰσέτι καὶ δι' οὐδένα**

1) Μεταγενεστέρως δηλ. κατὰ τὸ 1932, ἀπεφασίσθη ὅπως τὸ τρίτον τεμάχιον τῶν προσωρινῶν τούτων παραχωρητηρίων ἀποστέλλεται ὁμοῦ μετ' ἀντιγράφων τοῦ πίνακος διανομῆς καὶ τοῦ κτηματολογικοῦ τοιούτου ὡς καὶ ἀντιγράφου τοῦ σχεδιαγράμματος, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Εἰσπράξεως Χρεῶν Προσφύγων τῆς ΑΤΕ, ἵνα αὕτη ἐπὶ τῇ βάσει τούτων ἐκδίδει, ἅμα τῇ παρ' ἐκάστου κληροῦχου ἐξοφλήσει τοῦ χρέους του, τὸν ὀριστικὸν τίτλον κυριότητος.

συννοικισμὸν ἀπεστάλησαν πίνακες ὀριστικῆς χρεώσεως εἰς τὴν ἀρμοδίαν ὑπηρεσίαν τῆς ΑΤΕ.

Ὡς ἀναφέρομεν καὶ ἀλλαχοῦ ⁽¹⁾, διὰ τῆς συμβάσεως τῆς 3ης Ἀπριλίου 1931 (Ν. 5151) ἡ ΑΤΕ ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν ἵνα, ἅμα ὡς πρόσφυξ τις — εἴτε ἀστὸς εἴτε ἀγρότης — ἐξοφλήσῃ τὰ χρέη του, χορηγήσῃ εἰς αὐτὸν τὸν ὀριστικὸν τίτλον κυριότητος. Τὸ περιεχόμενον τῶν τίτλων τούτων θὰ καθορίζετο δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ. Τοιαύτη ἀπόφασις ὡς πρὸς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας ἐξεδόθη μόλις τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1932 ⁽²⁾. Δὲν ἴηκει ὅμως μόνον ἡ δημοσίευσις τῆς ὑπουργικῆς ταύτης ἀποφάσεως διὰ νὰ χορηγηθοῦν οἱ τίτλοι κυριότητος εἰς ὅλους τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένους πρόσφυγας, οἵτινες ἐξώφλησαν ὀλοσχερῶς τὰ χρέη των εἴτε διὰ καταβολῶν των, εἴτε διὰ συμψηφισμοῦ τῶν ἀποζημιώσεών των καὶ **οἵτινες ὑπελογίζοντο τότε εἰς 30 χιλιάδας.** Ἐπρεπε ταυτοχρόνως ν' ἀποσταλοῦν εἰς τὴν ΑΤΕ ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων Τοπογραφικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τὰ σχετικὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα στοιχεῖα, ἄνευ τῶν ὁποίων καθίσταται ἀδύνατος ἡ χορήγησις τῶν τίτλων.

Μέχρι τοῦδε ⁽³⁾ ὅμως ἀπεστάλησαν εἰς τὴν ΑΤΕ τοιαῦτα στοιχεῖα διὰ 98 μόνον ἀγροτικῶς συννοικισμοῦς, κειμένους ἐν Μακεδονίᾳ, ἐνῶ ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ἐπερατώθη ἡ ὀριστικὴ διανομὴ 920 τοιούτων. Ἡ καθυστέρησις ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἡ ὑπηρεσία αὕτη δὲν διαθέτει, ὡς ἰσχυρίζεται, τὸ ἀπαιτούμενον προσωπικὸν καὶ λοιπὰ ὑλικά μέσα διὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν λοιπῶν στοιχείων.

Ὡς πρὸς τὴν Παλ. Ἑλλάδα, Ἡπειρον καὶ Νήσους **δι' οὐδένα ἀπολύτως συννοικισμὸν ἀπεστάλησαν** στοιχεῖα εἰς τὴν ΑΤΕ, καθότι ἡ ἐν Ἀθήναις Τοπογραφικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἰσχυρίζεται, ὅτι διαρκῶς παρουσιάζονται μικροελλείψεις. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅμως, ὅτι ἐντὸς τριετίας ἀφ' ἧς διελύθη ἡ ΕΑΠ, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχον συμπληρωθῇ αἱ μικροελλείψεις αὗται, αἵτινες—διόλου ἀπίθανον—εἰς τὸ τέλος νὰ ὀδηγήσουν εἰς πλήρη ἀχρήστευσιν τῆς παρὰ τῆς ΕΑΠ γενομένης τεχνικῆς ἐργασίας.

1) Βλ. ἀνωτέρω εἰς σελ. 161.

2) Βλ. Ἐφ. Κυβ. 118 Β' τοῦ 1932.

3) Μάρτιος 1934.

Γεγονὸς ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι σήμερον, **ὅτι ἡ ΑΤΕ ἀδυνατεῖ νὰ δώσῃ τίτλον κυριότητος εἰς ὄσους ἐξώφλησαν τὰ χρέη των**. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καθυστερεῖται ὡσαύτως καὶ ἡ παγιοποίησις τῶν λογαριασμῶν τῶν ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντων προσφύγων, διότι ὡς ἐτονίσαμεν καὶ ἀνωτέρω, πρὶν ἢ περατωθῇ ἡ ὀριστικὴ διανομὴ τῶν γαιῶν καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς εἰς ἕκαστον κληροῦχος παραχωρουμένης ἐκτάσεως, εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ καὶ ἡ ὀριστικὴ χρεώσις του, λόγῳ ἀξίας κλήρου. Ταῦτα δὲ πάντα ἔχουν τὸν ἀντίκτυπόν των ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν εἰσπράξεων.

Ἐρωτᾶται τώρα ποία ἐργασία ὑπολείπεται εἰσέτι νὰ γίνῃ διὰ νὰ περατωθῇ ἡ ὀριστικὴ αὕτη διανομὴ τῶν γαιῶν, αἵτινες παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας, ἐντὸς ποίου χρονικοῦ διαστήματος εἶναι δυνατὸν νὰ συντελεσθῇ αὕτη καὶ ποῖον ποσὸν δαπάνης θ' ἀπαιτηθῇ.

Δυστυχῶς δὲν διαθέτομεν τ' ἀπαιτούμενα στοιχεῖα διὰ νὰ δώσωμεν ἀκριβῆ καθ' ὅλα ἀπάντησιν (1). Ὑπολογίζομεν ἐν τούτοις ὡς κάτωθι τὴν ὑπολειπομένην καθ' ἅπαν τὸ Κράτος ἐργασίαν, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας. Οὕτω θὰ πρέπει νὰ γίνουν :

α) καταμετρήσεις εἰς	850	περίπου	συνοικισμοὺς (2)
β) διανομαὶ εἰς	1.050	»	»
γ) χορήγησις προσωρινῶν παραχωρητηρίων εἰς	1.851	»	»
δ) καταρτισμὸς πινάκων ὀριστικῆς χρεώσεως ἀξίας κλήρου, διὰ	1.895	»	»

Πᾶσαι αἱ ἐργασίαι αὗται, ἐὰν ἐξευρεθοῦν τ' ἀπαιτούμενα πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν κεφάλαια καὶ ἐργασθῇ καταλλήλως ἡ ὑπηρεσία, θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ περατωθοῦν ἐντὸς τριῶν ἢ τεσσάρων ἀκόμη ἐτῶν.

1) Καίτοι ἐζητήσαμεν ἐπανειλημμένως σχετικὰς πληροφορίας, ἡ ἐν Μακεδονίᾳ Τοπογραφικὴ ὑπηρεσία μᾶς παρέπεμψεν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Κεντρικὴν Διεύθυνσιν, ἣτις πάλιν δὲν ἤτο εἰς θέσιν νὰ μᾶς διαφωτίσῃ καὶ μᾶς παράσῃ σχετικὰς πληροφορίας.

2) Ἐπὶ συνολικοῦ ἀριθμοῦ συνοικισμῶν 2.085 (βλ. σελ. 12)

Ἄς μὴ νομισθῆ ὅμως ὅτι ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐξευρεθοῦν τ' ἀπαραίτητα χρηματικὰ κεφάλαια, διὰ νὰ μὴ καθυστερήσῃ ὁ τερματισμὸς τῆς ἐργασίας ταύτης.

Ἄπαιτεῖται ὡσαύτως καὶ κᾶτι ἄλλο, πολὺ καθ' ἡμᾶς σημαντικώτερον. Πρέπει ν' ἀλλάξῃ ὁ ῥυθμὸς καὶ ἡ νοοτροπία τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας, τῆς Τοπογραφικῆς δηλ. ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, ἣτις ὀφείλομεν νὰ τονίσωμεν—ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦλάχιστον τοῦτο, τῆς ὀριστικῆς δηλ. διανομῆς τῶν κλήρων τῶν προσφύγων—ἐξέφυγε τοῦ προορισμοῦ της. Διότι ἐνῶ αὕτη εἶχε προορισμὸν νὰ ἐπέλθῃ ἀρωγὸς τῆς ὑπηρεσίας Ἐποικισμοῦ εἰς τὴν παρ' αὐτῆς ἐκτέλεσιν καὶ παρακολούθησιν τοῦ ἐποικιστικοῦ προγράμματος τοῦ Κράτους, εἰς τὴν ταχύτεραν δηλ. ἀποπεράτωσιν τῶν διανομῶν τῶν ἀπαλλοτριωθεισῶν ἐκτάσεων, διὰ τὴν ἐγκατάστασιν γηγενῶν καὶ προσφύγων, σὺν τῷ χρόνῳ **ἐξέφυγε τοῦ προορισμοῦ της τούτου, καθότι ἐξέλαβε τὸ μέσον ὡς σκοπὸν.** Οὕτω ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ θεωρεῖται ὡς σκοπὸς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ἡ χάραξις μόνον τοπογραφικῶν σχεδιαγραμμάτων.

Διότι τί ἄλλο γίνεται ἐπὶ τόσα ἔτη ὡς πρὸς τοὺς ἀγροτικούς συνοικισμοὺς τῶν προσφύγων; Καταρτίζονται συνεργεῖα, μεταβαίνουν ἐπὶ τόπου, ἐπιστρέφουν καὶ χαράσσουν σχέδια, τὰ ὅποια ἐὰν δι' ἓνα οἶονδήποτε λόγον δὲν ἀκυρωθοῦν μετ' ὀλίγον χρόνον διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἐξ ἀρχῆς πάλιν ἡ ὅλη διαδικασία, —ὅποτε φυσικὰ καταβάλλονται καὶ νέαι στρεμματικαὶ ἀποζημιώσεις—κλειδώνονται εἰς ἐρμάρια καὶ δὲν ἐξέρχονται τούτων παρὰ μόνον ὅταν κατορθώσῃ τις νὰ ἐπιτύχῃ τὴν προοκόμισίν των εἰς φῶς.

Καὶ οὕτω παρέρχεται ὁ χρόνος. Καὶ σὺν τῇ παρόδῳ αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἡ ζωὴ τῶν ἀγροτῶν δὲν σταματᾷ, ἀλλὰ ῥέει καὶ ἀνατρέπει τὴν εἰκόνα τῶν διανομῶν ποῦ ἀπετύπωσεν εἰς τὰ σχεδιαγράμματά της ἡ τεχνικὴ ὑπηρεσία, θὰ φθάσωμεν μετ' οὐ πολὺ εἰς σημεῖον, ὥστε ἄλλην εἰκόνα νὰ παρουσιάζουν οἱ πίνακες τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἄλλη νὰ εἶναι ἡ πραγματικότης.

Ἦτο ὅμως καὶ εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπὸς τῆς ὑπηρεσίας; Σκοπὸς καὶ προορισμὸς τῆς ὑπηρεσίας ἦτο καὶ πρέπει νὰ εἶναι, νομίζομεν, **μόνον ὁ ταχὺς τερματισμὸς τοῦ τεχνικοῦ μέρους τῶν διανομῶν.** Καὶ μόνον τοῦτο. Ὅχι δηλ. καὶ αἱ διάφοροι δι-

οικητικῆς φύσεως ἐργασίαι, δι' ὧν ἐπεφορτίσθη ἡ τοπογραφικὴ ὑπηρεσία καὶ αἵτινες ἀνάγονται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ἐποικισμοῦ, τῆς τεχνικῆς ὑπηρεσίας μὴ δικαιουμένης καὶ μὴ δυναμένης νὰ ἔχη οἰανδὴποτε ἀνάμιξιν.

Διὰ τὴν τοιαύτην ὁμῶς κατάστασιν, ὅχι ὀλίγον εὐθύνεται καὶ τὸ Κράτος, ὅπερ συνέτεινεν ἐμμέσως εἰς τὴν διαιώνισιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ὅχι μόνον διότι κατέστησεν ἀνεξάρτητον τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν προέβλεψε περὶ τῆς στενῆς καὶ ἀρμονικῆς συνεργασίας ταύτης μετὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἐποικισμοῦ, διὰ ν' ἀπεφεύγετο ἡ σήμερον παρουσιαζομένη κατάστασις μιᾶς ἀτέρμονος γραφειοκρατικῆς ἀλληλογραφίας μεταξὺ τῶν δύο ὑπηρεσιῶν, εἰς βλάβην βεβαίως τοῦ γενικωτέρου συμφέροντος καὶ τοῦ Δημοσίου καὶ τῶν ἐνδιαφερομένων προσφύγων κληρούχων. Οὕτω σήμερον παρουσιάζονται ἐν τῇ ὅλῃ ἐργασίᾳ, πλεῖστα ὅσα κενά, ἅτινα παραμένουν ἐκκρεμῆ, λόγῳ τοῦ ὅτι διεκδικεῖ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἀρμοδιότητα καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη ὑπηρεσία.

Ἐσαύτως τὸ ἐπικρατήσαν συγκεντρωτικὸν πνεῦμα εἰς τὴν τελευταίως γενομένην ὀργάνωσιν τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, δὲν θὰ εἶναι νομιζομένον συντελεστικὸν τῆς ταχείας περατώσεως τοῦ ἔργου τῶν ὀριστικῶν διανομῶν. Ἡ κατάργησις δηλ. τῆς αὐτοτελείας τῆς Τοπογραφικῆς Ὑπηρεσίας Μακεδονίας-Θράκης—ἣτις ὁμολογουμένως καὶ σύστημα εἶχε καὶ ὀπωσοῦν ἀντελαμβάνετο τὸ κέρδος τῆς ταχύτητος — καὶ ἡ ὑπαγωγή ταύτης, ἀντὶ εἰς τὸν φυσικὸν προϊστάμενόν της, τὸν Γενικὸν δηλαδὴ Διευθυντὴν Γεωργίας καὶ Ἐποικισμοῦ Μακεδονίας καὶ Θράκης, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν καὶ ἐξάρτησιν τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, πρὸς ἣν κυρίως συνεχωνεύθη, θ' ἀποδειχθῆ ἐν τέλει ὅτι ἐπέτυχε ἀντίθετον τοῦ ἐπιδιωχθέντος ἀποτελέσματος.

Διότι ἡ διάλυσις τῆς Διευθύνσεως Τοπογραφικῆς Ὑπηρεσίας Θεσσαλονίκης, ἡ κατάτμησις τῶν ἀρμοδιοτήτων της εἰς διαφόρους Κρατικὰς ὑπηρεσίας καὶ ἡ ἐπίλυσις ὅλων τῶν ζητημάτων, ἅτινα ἀφοροῦν τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, δὲν νομιζομένον ὅτι θὰ συντελέσῃ εἰς τὸν ταχὺν τερματισμὸν τοῦ ὅλου ἔργου. Ἐχομεν πρόχειρον ἀπόδειξιν τὸ πλήρες σταμάτημα τῆς χορηγήσεως τῶν προσωρινῶν παραχωρητηρίων — ἐννοοῦμεν τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης—καὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῶν πινάκων χρεώσεως ἀξίας κλήρου.

Θὰ μᾶς ἀντιταχθῆ ἴσως, ὅτι πάντα ταῦτα ἐγένοντο διὰ λόγους οἰκονομιῶν. Πλὴν τοῦ ὅτι ὁμως εἰς ζητήματα τοιαύτης φύσεως καὶ αἱ σπατάλαι ἀκόμη εἶναι παραγωγικαί, ἀμυριβάλλομεν ἔαν εἰς τὸ τέλος θὰ ἐπέλθουν πράγματι τοιαῦται οἰκονομίαι.

Ἡ τέως ΕΑΠ ἀντιλαμβανομένη πλήρως τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου τῆς ὀριστικῆς διανομῆς καὶ τὰ σπουδαῖα ὠφελήματα ἐκ τῆς ταχείας περατώσεώς του, καὶ φοβουμένη μήπως τὸ γραφειοκρατικὸν μεγαθήριον τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καταστρέψῃ ἢ ἀνακόψῃ μίαν ἡμέραν τὸ ἔργον τοῦτο, ἐμερίμνησεν ὥστε ὄχι μόνον ν' ἀφίση τ' ἀπαραίτητα χρηματικὰ κεφάλαια διὰ τὸν τεματισμὸν του, ἀλλὰ καὶ νὰ προστατεύσῃ ταῦτοχρόνως **τὸ σύστημα καὶ τὸν τρόπον λειτουργίας** τῆς παρ' αὐτῆς ὀργανωθείσης ὑπηρεσίας ⁽¹⁾. Ὡσαύτως ἐμερίμνησεν, ἵνα γίνουσι σεβασταὶ καὶ αἱ παρ' αὐτῆς γινόμεναι διανομαί, δηλ. νὰ προστατευθῶσιν οἱ ἐγκατασταθέντες πρόσφυγες ὅσον ἀφορᾷ τὰς γαίας ἃς παρεχώρησεν αὕτη εἰς αὐτούς.

Δυστυχῶς ὁμως ἐπέπρωτο αἱ διατάξεις αὗται νὰ παραμένουν νεκρὸν γράμμα, μὴ δυνηθεῖσαι νὰ ὑπερισχύσωσι τοῦ

¹⁾ Βλ. ἄρθρον 3 τῆς συμβάσεως Παπαδάτου-Ἐντυ, περὶ ἐκκαθαρίσεως τῆς ΕΑΠ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγράφονται τὰ ἑξῆς :

« ... Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὡς ἄνω ὑποχρέωσιν α' (διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς κτηματογραφίσεως) ἢ Ἐπιτροπῇ καίτοι δι' εὐνοήτους λόγους ἀδυνατεῖ ν' ἀναλάβῃ ὀρισμένην νομικὴν ὑποχρέωσιν, φρονεῖ ὅτι θέλει δυνηθῆ ν' ἀφήσῃ συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 1, χρήματα ἰκανὰ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς προϋπολογισθείσης δαπάνης διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς κτηματογραφίσεως τῶν εἰς τὴν κυριότητα τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως ἀνηκουσῶν γαιῶν, κατὰ τὴν ἐν ἄρθρῳ 1 καθοριζομένην ἡμερομηνίαν, ὡς καὶ τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ κτηματολόγιον βοηθητικῶν ἐργασιῶν. Ἐξ ἄλλου ἢ Ἑλληνικῇ Κυβέρνῳσι ἀναλαμβάνει νὰ συμπληρώσῃ τὸ κτηματολόγιον τοῦτο, νὰ διατηρήσῃ τὸ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προσληφθὲν προσωπικόν, (ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἰκανοποιητικῆς ὑπηρεσίας τούτου), νὰ ἀμείβῃ τὸ προσωπικόν τοῦτο εἰς κλίμακα οὐχὶ κατωτέραν τῆς ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἐφαρμοσθείσης, νὰ συνεχίσῃ τὸ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκπονηθὲν πρὸς καταρτισμὸν τοῦ κτηματολογίου τούτου σύστημα καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς σχετικὰς βοηθητικὰς ἐργασίας, τὰς ἀναγκαίας ὅπως δοθῆ, εἰς ἕκαστον ὑπὸ τῆς ΕΑΠ ἐγκατεστημένον πρόσφυγα, προσωρινῶς τίτλος τῆς εἰς αὐτὸν παραχωρηθείσης ἐκτάσεως. . . . ».

συγκεντρωτισμοῦ ὑφ' οὗ κατέχονται αἱ Κεντρικαὶ δημοσίαι ὑπηρεσίαι ὡς πρὸς τὴν ἀπόκτησιν διαρκῶς καὶ νέων ἀρμοδιοτήτων, εἰς βάρος φυσικὰ πάντοτε τῆς ταχύτητος τῆς ἐργασίας.

Κατόπιν τῶν ὅσων ἐξεθέσαμεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου καταλήγωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐπιβάλλεται ἢ διὰ παντὸς τρόπου ἐπίσπευσις τοῦ ἔργου τῆς ὀριστικῆς διανομῆς τῶν γαιῶν, αἱ ὁποῖαι παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας. Ὡς πρὸς τὰ ὀφέλη δὲ τὰ ὁποῖα θὰ προκύψουν ἐκ τῆς ἀποπερατώσεως τῆς ἐργασίας ταύτης, καίτοι ταῦτα εἶναι γνωστά, ἐν τούτοις δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον νὰ τὰ ἐπαναλάβωμεν. Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἑξῆς :

α) Θὰ ἀποκτήσουν οἱ πρόσφυγες τὴν πεποίθησιν, ὅτι εἶνε κύριοι τῶν κτημάτων ἅτινα τοῖς παρεχωρήθησαν, διότι ἄνευ τῆς πεποιθήσεως ταύτης, δημιουργεῖται εἰς τοὺς κληρούχους ποιά τις ἀβεβαιότης, ἣτις συντελεῖ εἰς τὴν παραμέλησιν ἐκ μέρους των τῆς λήψεως ὅλων ἐκείνων τῶν μέτρων, ἅτινα θὰ ἐπέφερον τὴν καλλιτέρευσιν τοῦ κλήρου των καὶ αὔξησιν τῆς παραγωγῆς των. (1)

β) Θὰ καταπαύσουν αἱ ὀξύταται ἀντιθέσεις, αἵτινες πολλάκις δημιουργοῦνται μεταξὺ διαφόρων συνοικισμῶν καθὼς καὶ μεταξὺ τῶν κατοίκων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ συνοικισμοῦ, ὡς πρὸς τὴν κατοχὴν ἀμφισβητουμένων ἐκτάσεων.

γ) Θὰ παύσουν αἱ αὐθαίρετοι καταλήψεις καὶ καλλιέργειαι διαφόρων ἐκτάσεων.

δ) Θὰ ὀριστικοποιηθοῦν οἱ ἀτομικοὶ λ/σμοὶ τῶν ἀγροτῶν

1) Ὁ ἄλλοτε ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ε.Α.Π. Sir John Campbell ἐπανελθὼν προσκαίρως εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1929 καὶ ἐπισκεφθεὶς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ἀνέφερεν εἰς ἔκθεσίν του τὰ ἑξῆς :

« . . . Ἐκεῖ ὅπου ἐγένετο ἡ ὀριστικὴ διανομὴ καθίσταται ἀμέσως ἀντιληπτὴ ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν χωρικῶν. Φυτεύουν δένδρα, καλλιεργοῦν καλύτερον τὴν γῆν, φυτεύουν ἀμπελῶνας, προβαίνουν εἰς συστηματικὴν λίπανσιν τῶν γαιῶν καὶ ἐκεῖ ὅπου εἶναι τοῦτο δυνατὸν κατασκευάζουν καὶ ἔργα ἀρδευτικά. Κάθε προσπάθειά των τείνει εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν παραγωγικωτέραν τὴν γῆν ἢ ὁποῖα τοὺς παρεχωρήθη. Εἶναι πλέον ἢ προφανὲς ὅτι ἡ ἀποπεράτωσις τῆς ὀριστικῆς διανομῆς θὰ αὐξήσῃ σημαντικῶς τὴν παραγωγὴν . . . »

προσφύγων, δι' ἀναγραφῆς ἐν αὐτοῖς τῆς ὀριστικῆς καὶ ἀκριβοῦς χρεώσεως λόγῳ ἀξίας κλήρου.

ε) Θὰ διευκολυνθῆ ἡ μεθοδικὴ κατανομὴ καὶ εἴσπραξις τῆς στρεμματικῆς φορολογίας, καὶ

στ) θὰ ἐπιτευχθῆ αὐξήσις τῶν εἰσπράξεων ἐκ χρεῶν τῶν προσφύγων, λόγῳ τοῦ ὅτι μέγα μέρος αὐτῶν εἶναι—κατόπιν τῶν τόσων εὐκολιῶν αἵτινες τοῖς παρεσχέθησαν—πρόθυμον εἰς τὸ νὰ ἐξοφλήσῃ τὰ χρέη του, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ὀριστικὴν κυριότητα τῶν κτημάτων, ἅτινα τῷ παρεχωρήθησαν.

* *

*

Θὰ γεννηθῆ ἴσως ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω ἡ ἀπορία εἰς τὸν ἀναγνώστην ἐπὶ δύο ζητημάτων, τῶν ἑξῆς :

α) Ἐὰν ὅλη ἡ σημαντικὴ αὕτη τεχνικὴ ἐργασία, τοῦ τεμαχισμού δηλ. τῆς γῆς εἰς τμήματα (τεμάχια) ὠρισμένα κατὰ θέσιν, σχῆμα καὶ ἔκτασιν, ἔχει ἀποκλειστικὸν σκοπὸν νὰ διευκολύνῃ τὰς διανομὰς ἀπλῶς τῶν γεωργικῶν κλήρων καὶ τὴν "χρέωσιν τῆς ἀξίας αὐτῶν, καὶ β) κατὰ ποῖον τρόπον θὰ γίνεται εἰς τὸ μέλλον—μετὰ τὴν ὀριστικὴν δηλ. διανομὴν καὶ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ τίτλου κυριότητος—ἡ παρακολούθησις, ὡς πρὸς τὰ καθ' ἕκαστον τεμάχια ταῦτα, τῶν μεταβολῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπέρχονται εἰς τὰς σχέσεις τῶν προσώπων πρὸς αὐτά.

Τὰ ἐρωτήματα ταῦτα θέτουν αὐτομάτως ἐπὶ τάπητος τὸ **ζήτημα τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ ἀγροτικοῦ κτηματολογίου**. Τῆς ἀπογραφῆς δηλονότι ἀπάντων τῶν ἀγροτικῶν ἀκινήτων (ὡς πρὸς τὴν θέσιν αὐτῶν, ἔκτασιν, ἀξίαν κλπ.) καὶ τοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης, καταρτισμοῦ τοῦ εἰδικοῦ ἐκείνου βιβλίου διὰ τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ συνεχῆς παρακολούθησις τῆς τύχης οἰουδήποτε ἀγροτικοῦ ἀκινήτου ὠρισμένης διοικητικῆς περιφερείας. Ἡ εἰς πᾶσαν δηλ. στιγμὴν ἐξακρίβωσις παρ' οἰουδήποτε, εἰς τίνα ἀνήκει ὠρισμένη ἔκτασις γῆς, ἐὰν ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως ταύτης ὑφίστανται τυχὸν ἐμπράγματα βάρη, ὡς ἐπίσης καὶ ποῖον, κατ' ἐκτίμησιν, τὸ καθαρὸν εἰσόδημα ἐκάστου τεμαχίου.

Ὁ καταρτισμὸς ἐνὸς τοιούτου βιβλίου προϋποθέτει ἀπαραίτητως τὴν γεωμετρικὴν ἐξακρίβωσιν καὶ χαρτογραφικὴν ἀναπαράστασιν ἐπὶ κτηματογραφικῶν διαγραμμάτων τῆς θέσεως, σχήματος καὶ ἐκτάσεως τῶν κατὰ μέρος ἀγροτικῶν τεμαχίων.

Μετά τὴν τεχνικὴν ταύτην ἐργασίαν, ἣτις ἀποτελεῖ καὶ τὸν μεγαλύτερον καὶ δυσκολώτερον παράγοντα διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ κτηματολογίου, θὰ πρέπει νὰ καθορισθῇ τὸ σύστημα τῆς τηρήσεως αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ Ἀρχή, ἣτις θὰ ἐπιφορτισθῇ μὲ τὴν παρακολούθησιν αὐτοῦ.

Ἡ ἱστορία τοῦ κτηματολογίου ἐν Ἑλλάδι εἶναι παλαιὰ ὅσον καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, διότι ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως σχεδὸν αὐτοῦ ἤρχισε νὰ γίνεται σκέψις περὶ καταρτισμοῦ κτηματολογίου καὶ παρ' ἡμῖν. Εἰδικῶς δὲ ὡς πρὸς τὸ ἀγροτικὸν κτηματολόγιον ἐγένετο κάποια ἐντατικωτέρα κίνησις κατὰ τὸ 1888 ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαριλάου Τρικούπη (1). Ἀλλὰ καὶ ἡ κίνησις αὕτη ἔμεινε τότε εἰς τὸ στάδιον τῶν συζητήσεων. Τὸ μόνον δὲ θετικὸν ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ μετάκλησις κατὰ τὸ 1889 εἰδικῆς Αὐστριακῆς ἀποστολῆς, ἣτις ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκτελέσεως τῶν γεωδαιτικῶν καὶ χαρτογραφικῶν ἐργασιῶν καὶ ἐξετέλεσε τὸ **πρωτεῦον γεωδαιτικὸν δίκτυον**, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ Κτηματολογίου (2).

Ἐκτοτε πολλάκις μὲν ἐγένετο συζήτησις δημοσίᾳ περὶ τῆς ὠφελιμότητος τοῦ ἀγροτικοῦ Κτηματολογίου καὶ τῶν εὐεργετικῶν συνεπειῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ πάντοτε ὅταν ἔπαυον αἱ θεωρητικαὶ συζητήσεις, ἐλησμονεῖτο καὶ πάλιν τὸ ζήτημα.

Καὶ ἐνῶ ἐν τῷ μεταξὺ χάρις εἰς τὴν ἐπιμονὴν μερικῶν ἐμπνευσμένων ἐπιστημόνων, κατωρθώθη τέλος ἡ ἴδρυσις τοῦ **ἀστικοῦ** Κτηματολογίου, ἡ σύστασις τοῦ ἀγροτικοῦ τοιοῦτου παρέμεινεν ἀπραγματοποίητος. Διὰ τίνα ὅμως λόγον; Διότι πάντοτε ἀνεκόπτετο ἡ σχετικὴ προσπάθεια, εἴτε λόγῳ τοῦ τεραστίου ὄγκου τῆς ἐκτελέσεως τοῦ τεχνικοῦ μέρους καὶ τῆς μεγάλης δαπάνης τὴν ὁποίαν θ' ἀπῆτει τοῦτο, εἴτε ἕνεκα τῶν ἀντιδράσεων

1) Βλ. σχετικῶς περὶ τούτου :

α) Κ. Καρούσου, Τὸ ζήτημα τοῦ Κτηματολογίου ἐν Ἑλλάδι, Ἀθῆναι 1898.

β) Δ. Λαμπαδαρίου, Τὸ πρόβλημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κτηματολογίου. Μελέτη δημοσιευθεῖσα εἰς τὴν «Οἰκονομικὴν Ἔρευναν τῶν μεγάλων τεχνικῶν ζητημάτων» (ἔκδοσις Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου τῆς Ἑλλάδος). Ἀθῆναι 1933.

2) Βλ. Δ. Λαμπαδαρίου, (ὡς ἀνωτέρω).

ὡς συνήντα παρ' ἐκείνων, οἵτινες ἔβλεπον ὅτι διὰ τούτου θὰ ἐβλάπτοντο σπουδαῖα συμφέροντά των.

Μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο ἠσχολήθη—μόνον ὅμως ὡς πρὸς τοὺς πρόσφυγας—καὶ ἡ Ε.Α.Π. ἔκαμε δηλ. αὕτη τότε τὴν σκέψιν, ὅτι ἐφόσον θὰ ἐγίνετο ὅπωςδήποτε ὅλη ἡ τεραστία τεχνικὴ ἐργασία διὰ τὴν ὀριστικὴν διανομὴν τῶν γαιῶν, αἵτινες ἐδόθησαν ὡς κληροὶ εἰς τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας καὶ θὰ ἐδαπανῶντο ὑπέρογκα ποσά, ἦτο μία εὐκαιρία νὰ ληφθῇ μέριμνα ὥστε νὰ παγιοποιηθῇ ἡ ἐργασία αὕτη, δηλαδὴ νὰ εἶναι δυνατὴ ἐφεξῆς ἡ παρακολούθησις τοῦλάχιστον τῆς τύχης ἐκάστου τεμαχίου ἀγροτικῆς ἐκτάσεως, ὡς ταῦτα θὰ ἀνεπαρασιτῶντο εἰς τὰ κτηματογραφικὰ διαγράμματα. Ἀντελαμβάνετο δηλ. ἡ Ε.Α.Π. ὅτι διὰ τῶν μεταβολῶν αἵτινες κατ' ἀνάγκην θὰ ἐπήρχοντο εἰς τὴν κατοχὴν τῶν τεμαχίων τούτων, θὰ ἐδημιουργεῖτο κυκεῶν, τὸν ὅποιον ἀκριβῶς ἠθέλεν αὕτη νὰ προλάβῃ, λαμβάνουσα ἐγκαίρως ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέτρα ἅτινα θὰ τῆς ἐξησφάλιζον τὴν ἐνημερότητα ὡς πρὸς τὴν παρακολούθησιν τῆς τύχης τῆς ἀκινήτου περιουσίας της. Ἀφοῦ δὲ συνεζητήθη τὸ ζήτημα καὶ ἐξητάσθησαν διάφορα σχέδια, κατέληξαν εἰς τὴν ἀπόφασιν καὶ κατήρτισαν εἰδικὰ βιβλία, εἰς τὰ ὅποια ἅμα τῇ ἀποπερατώσει τῆς ὀριστικῆς διανομῆς ἐκάστου συνοικισμοῦ καὶ ἐπὶ τῇ προβλέψει, ὅτι θὰ μετεβιβάζετο ἐξ ἀρχῆς ἢ κυριότης τοῦ γεωργικοῦ κλήρου εἰς τοὺς πρόσφυγας χωρὶς ν' ἀναμένεται ἡ καταβολὴ τοῦ ἀντιτίμου αὐτῶν, θὰ ἀνεγράφετο εἰς ποῖον παρεχωρήθη ἕκαστον τεμάχιον μεθ' ὅλων τῶν λοιπῶν πληροφοριῶν ὡς πρὸς τὸν αὐξοῦντα ἀριθμὸν τοῦ τεμαχίου, τὸ σχῆμα καὶ τὰς διαστάσεις αὐτοῦ, τὸ ἐμβαδόν του, καὶ τὴν θέσιν αὐτοῦ ὡς πρὸς τὰ σταθερὰ σημεῖα καὶ ὄροσημα.

Καὶ ἦλθον μὲν τότε τὰ βιβλία ταῦτα, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἐπῆλθε καὶ ἡ ἀπόφασιν περὶ διαλύσεως τῆς Ε.Α.Π., πρᾶγμα ὅπερ ἔκαμε νὰ λησμονηθῇ ἡ ὅλη ὑπόθεσις τοῦ καταρτισμοῦ, οὕτως εἶπεῖν, διὰ τοὺς πρόσφυγας εἶδους ἀγροτικοῦ Κτηματολογίου.

Κατὰ τὰ τέλη δὲ τοῦ 1930 συζητουμένων τότε τῶν ἐκ τῆς διαλύσεως τῆς Ε.Α.Π. προκυψάντων ζητημάτων, ἐγένετο λόγος καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐκ μέρους τοῦ Κράτους λήψεως ἀποφάσεως διὰ τὴν σύστασιν ἀγροτικοῦ κτηματολογίου, καὶ τοῦτο ἵνα μὴ

ἀποβῆ ἐπὶ ματαίῳ ἢ μέχρι τότε γενομένη παρὰ τῆς Ε.Α.Π. ἐργασία τῶν ὀριστικῶν διανομῶν. Τὸ μόνον ἀποτέλεσμα ὄλων ἐκείνων τῶν συζητήσεων ὑπῆρξε τὸ νὰ συνταχθῶσιν ὑπομνήματα καὶ νὰ ἀποφασισθῆ ἢ εἰς Εὐρώπην μετάβασις εἰδικοῦ, ἐκ τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὰ ζητήματα ταῦτα, ἵνα μελετήσῃ τὰ διάφορα συστήματα.

Ἐκεῖ ἔμεινε τότε τὸ ζήτημα. Μεταγενεστέρως ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ ἀνακινηθῆ καὶ πάλιν ἡ ὑπόθεσις αὕτη, αἱ ἐλεύθεραι διαλέξεις ἃς ὠργάνωσε τὸ Τεχνικὸν ἐπιμελητήριον τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ καὶ πάλιν μόλις παρήλθεν ἡ πρώτη ἐντύπωσις ἐκ τῶν γενομένων συζητήσεων, ἐλησμονήθη καὶ αὖθις τὸ ζήτημα.

Καὶ οὕτω ἐνῶ ὅπωςδήποτε καθιερώθη καὶ προχωρεῖ τὸ ἀστικὸν κτηματολόγιον, οὐδεμία εἰσέτι ἀπόφασις ἐλήφθη διὰ τὸ ἀγροτικὸν τοιοῦτον.

Δὲν ὑπάρχει νομίζομεν ἀνάγκη νὰ ἐξιστορήσωμεν ἐνταῦθα τὰ πλεονεκτήματα τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ ἀγροτικοῦ Κτηματολογίου. Ταῦτα εἶναι γνωστά. Πλὴν ὅμως τῶν διαφόρων ἄλλων οὐσιωδεδεστάτων γεωργικῶν, οἰκονομικῶν καὶ φορολογικῶν λόγων ὡς καὶ τῆς γενικωτέρας ἐξασφαλίσεως τῆς ἰδιοκτησίας, τὸ Κτηματολόγιον τοῦτο θὰ χρησιμεύσῃ καὶ εἰς ἄλλους εἰδικούς παραγωγικούς σκοπούς. Ἡ γεωργικὴ ἐξέλιξις τῆς χώρας ἐπιβάλλει τὴν ἐντατικὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς διὰ κατασκευῆς διαφόρων μικρῶν ἀρδευτικῶν καὶ ἀποστραγγιστικῶν ἔργων, ἅτινα ἐκτελούμενα διὰ μέσου ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν, θὰ ἔχουν ὡς συνέπειαν τὸ νὰ δημιουργήσουν ὠρισμένας ὑποχρεώσεις εἰς τὰς εὐεργετουμένας παρ' αὐτῶν γαίας. Θὰ πρέπει συνεπῶς νὰ καθορισθοῦν ἐκάστοτε αἱ ὑφιστάμεναι δουλεῖαι ὑδροδιοχετεύσεως κλπ., πράγμα ὅπερ θέλει διευκολινθῆ τὰ μέγιστα διὰ τῆς ὑπάρξεως τοῦ κτηματολογίου. Ἐπίσης τὰ ἐκτελούμενα σήμερον εἰς διάφορα μέρη τῆς χώρας ἀποστραγγιστικά ἔργα, εἶναι ἀνάγκη νὰ συντηρηθοῦν καὶ εἰς τὸ μέλλον, διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ ἐκεῖνο ὅπερ ἐπιδιώκεται διὰ τῆς κατασκευῆς των. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ ὑπάρξῃ ἡ νομικὴ ἐκείνη ὑποχρέωσις διὰ τοὺς ἰδιοκτῆτας τῶν γαιῶν, εἰς ἃς κατεσκευάσθησαν τὰ ἔργα ταῦτα, διὰ τὴν συντήρησιν αὐτῶν, πράγμα ὅπερ θὰ καταστῆ δυνατὸν διὰ τοῦ Κτη-

ματολογίου, ὅποτε αἱ σχετικαὶ ὑποχρεώσεις θὰ βαρύνουν αὐτὸν τοῦτον τὸν κλῆρον, ἀσχέτως πρὸς τοὺς ἐκάστοτε ἰδιοκτητίας.

* *
*

Δὲν ἀνάγεται εἰς τὰ ὅρια τῆς παρούσης μελέτης ἡ ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τοῦ ὅλου ζητήματος περὶ κτηματολογίου, οὔτε δὲ καὶ ἡ θεωρητικὴ καὶ συγκριτικὴ ἐξέτασις περὶ τοῦ προσφορωτέρου τρόπου καταρτισμοῦ καὶ τηρήσεως εἰδικῶς τοῦ ἀγροτικοῦ τοιούτου, ὡς καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπορρεουσῶν νομικῶν συνεπειῶν (1).

Ἐκεῖνο ὅπερ ἐπιθυμοῦμεν νὰ τονίσωμεν καὶ διὰ τὸ ὅποιον ἐπείγει νὰ ληφθῇ τὸ ταχύτερον εἰδικὴ φροντίς, τώρα ὅποτε εἶναι εἰσέτι καιρὸς, εἶναι ἡ **ἐξασφάλισις** τῆς μέχρι τοῦδε γενομένης ἐργασίας. **Διότι θ' ἀποβῆ τελείως ἄχρηστον ὅλον τὸ μέχρι τοῦδε γενόμενον ἔργον τῶν διανομῶν** (2) διὰ τοὺς ἀποκατασταθέντας πρόσφυγας καὶ λοιποὺς γηγενεῖς ἀκτήμονας, ἐὰν τοῦτο χρησιμοποιοθῇ μόνον διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ὀφειλῶν τούτων πρὸς τὸ Κράτος καὶ τὴν τέως ΕΑΠ καὶ οὐχὶ διὰ ν' ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν ἑνὸς γενικωτέρου ἀγροτικοῦ κτηματολογίου. Διότι μετὰ τὰς ὀριστικὰς διανομὰς τῶν γεωργικῶν κλήρων **ὑπάρχουν**, ὅσον ἀφορᾷ τὰς γαίας αἵτινες διετέθησαν δι' ἐποικισμόν, **ὅλα ἐκεῖνα τ' ἀπαραίτητα τεχνικὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἀποτελοῦν τὸν σκελετὸν τοῦ κτηματολογίου**. Τὰ τεχνικὰ δὲ ταῦτα στοιχεῖα ἀποτελοῦν τὸν κυριώτερον καὶ πλέον δαπανηρὸν παράγοντα διὰ τὸν καταρτισμὸν αὐτοῦ.

Πράγματι ἐὰν ἀφεθῇ καὶ πάλιν τὸ ζήτημα ἐκκρεμές καὶ διαφύγη ἡ παρουσιαζομένη κατάλληλος σήμερον εὐκαιρία, μετ' οὐ πολὺ θὰ εἶναι πλέον ἀργά, καὶ θ' ἀποβῆ ἐπὶ ματαίῳ ἐργασία 16 ὀλοκλήρων ἐτῶν, καὶ δαπάνη δεκάδων ἑκατομμυρίων. Διότι εἶναι ἐπόμενον καὶ μετὰ τὰς ὀριστικὰς διανομὰς καὶ

1) Βλ. περὶ τούτων τὸ ἄρθρον Hypotheken-und Grundbuchwesen ὑπὸ Ε. Heymann εἰς τὸ Handwörterbuch der Staatswissenschaften, Τόμος V. (ἔκδοσις τετάρτη).

2) Γ. Ξένου, Τακτοποιήσις καὶ παγίωσις τῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας. Ἄρθρον δημοσιευθὲν εἰς τὴν «Οἰκονομικὴν ἔρευναν τῶν μεγάλων τεχνικῶν ζητημάτων». Ἀθῆναι 1933.

τὴν ἀπόκτησιν τῆς κυριότητος τῶν κλήρων ἐκ μέρους τῶν ἐξοφλούντων τὰ χρέη των, νὰ ἐπέρχωνται διάφοροι μεταβολαὶ ἀφορῶσαι οὐ μόνον τὴν κυριότητα τῶν διαφόρων τεμαχίων, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται ἕκαστος κλῆρος, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν συνιστώμενα ἐμπράγματα βάρη. Ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρξῃ Κτηματολόγιον, ὥστε νὰ παρακολουθῶνται αἱ μεταβολαὶ αὗται, πῶς θὰ εἶναι δυνατόν, ὁψέποτε ἀποφασισθῇ καταρτισμὸς τοιούτου, νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀληθῆ πραγματικὴν κατάστασιν ;

Ἰσχυρίζονται τινες, ὅτι δὲν εἶναι εὐχερῆς ἢ λήψις ἀποφάσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, διότι ἀπαιτοῦνται μέγιστα ποσὰ καὶ μακρὸς χρόνος. Ἄλλ' οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ ἀμφοτέρω ταῦτα. Ἀπλῶς μόνον φρονοῦμεν, ὅτι ἅπαξ παρουσιάζεται σήμερον τοιαύτη εὐκαιρία, θὰ πρέπει νὰ γίνῃ ἀπαρχὴ τοῦλάχιστον καταρτισμοῦ ἀγροτικοῦ Κτηματολογίου, *ἔστω καὶ μόνον* διὰ τοὺς ἀγροτικῶς ἐγκατασταθέντας πρόσφυγας καὶ γηγενεῖς ἀκτήμονας.

Δὲν μᾶς διαφεύγει ἐν τούτοις τὸ γεγονός, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη ληφθῇ ἄμεσος ἀπόφασις ἐπὶ τοῦ προτεινομένου ὡς ἄνω μέτρου καὶ πάλιν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ θὰ παρέλθῃ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα. Ὡς ἐκ τούτου θὰ πρέπει νομίζομεν ὅπως, μέχρι τότε, ὑπάρξῃ τοῦλάχιστον ἡ δέουσα συστηματικὴ καὶ ἐνδεδελεχῆς *παρικολούθησις πασῶν τῶν μεταβολῶν*, αἵτινες ἐπέρχονται ἐκεῖ ὅπου ἔλαβεν χώρα ἡ ὀριστικὴ διανομὴ καὶ ἡ χορήγησις τῶν ὀριστικῶν τίτλων κυριότητος.

Ἡ χορήγησις ὅμως τοῦ ὀριστικοῦ τίτλου κυριότητος *προϋποθέτει* τὴν ἐξόφλησιν ὀλοκλήρου τοῦ λόγῳ ἐγκαταστάσεως χρέους. Ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ τῆς ὀριστικῆς διανομῆς καὶ τῆς ἐξοφλήσεως ταύτης, ὅποτε δίδεται ὁ τίτλος, πιθανὸν νὰ μεσολαθήσῃ καὶ εἰκοσαετὲς ἀκόμη χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει ἐποικιστικὴ σταθερότης λόγῳ τῶν συνεχῶν μεταβολῶν, αἵτινες ἐπέρχονται παρὰ τῶν κρατικῶν ὀργάνων, διὰ προσθαφαιρέσεως ἐκτάσεων ἀπὸ τοῦ ἐνὸς κληροῦχου εἰς τὸν ἕτερον, διὰ τοῦτο ἐπροτεῖναμεν ⁽¹⁾ ὅπως *ὅπου περατοῦται ἡ*

1) Βλ. ἀνωτέρω σελ. 209.

δριστική διανομή μεταβιβάζεται ή κυριότης τῶν γαιῶν εἰς τοὺς κληροῦχους πρόσφυγας.

Καὶ ἐπειδὴ ἡ χορήγησις τῶν τίτλων κυριότητος γίνεται σήμερον—ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Νόμου, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλους γενικωτέρους λόγους—παρὰ τῆς Ὑπηρεσίας εἰσπράξεως χρεῶν προσφύγων τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, διὰ τοῦτο καὶ ἡ παρακολούθησις τῶν σχετικῶν μεταβολῶν, αἵτινες θὰ ἐπέρχονται μετὰ τὴν χορήγησιν τοῦ τίτλου κυριότητος, θὰ πρέπει νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὴν ἰδίαν ταύτην ὑπηρεσίαν, παραδιδομένων εἰς αὐτὴν—ὡς ἄλλως τε γίνεται σήμερον—ὅλων τῶν σχετικῶν στοιχείων, καὶ καθιερούμενου ὡσαύτως διὰ Νόμου, ὅτι εἰς ἅς περιπτώσεις ἐπέρχονται ἀλλοιώσεις εἴτε λόγῳ ῥητῆς διατάξεως τοῦ Νόμου, εἴτε τῇ βουλήσει τοῦ κατόχου τοῦ κλήρου, δὲν ἀποκτοῦν αὐταὶ ἰσχὺν πρὶν ἢ ἐπέλθουν παρὰ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης αἱ σχετικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὰ βιβλία της. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ, ἄνευ σχεδὸν δαπανῶν, ἀναγκαία ἐνημερότης μέχρις ὅτου συσταθῇ τὸ ἀγροτικὸν Κτηματολόγιον.

Ἄλλως τε διὰ τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν ὑπάρχει καὶ γενικώτερον συμφέρον εἰς τὴν συστηματικὴν ὀργάνωσιν καὶ παρακολούθησιν τοῦ ἔργου τούτου (1), λόγῳ τοῦ ὅτι αὕτη οὔσα ἐπιφορτισμένη μὲ τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως εἶναι ὑποχρεωμένη, κατὰ τὴν χορήγησιν εἰς τοὺς ἀγρότας μεσοπροθέσμων ἢ μακροπροθέσμων ἐνυποθήκων δανείων, νὰ ἐξακριβώνη ἐκάστοτε τοὺς τίτλους ἰδιοκτησίας αὐτῶν.

Γνωρίζομεν ὅτι ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὑπάρχει διαφορὰ ἀντιλήψεων ἀπὸ μέρους τῆς Τοπογραφικῆς ὑπηρεσίας, ἣτις ἐνεργεῖ σήμερον τὴν καταμέτρησιν καὶ διανομὴν τῶν γαιῶν. Αὕτη φρονεῖ, ὅτι ὄχι μόνον ἡ παρακολούθησις τῶν μεταβολῶν τούτων δέον ν' ἀνατεθῇ εἰς αὐτήν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν περιπτώσει καταρτισμοῦ ἀγροτικοῦ κτηματολογίου, ἡ τήρησις καὶ ὀργάνωσις του θὰ πρέπει ἀναποφεύκτως εἰς αὐτήν καὶ πάλιν ν' ἀνατεθῇ. Ἀντὶ δὲ ἡ σκέψις αὕτη, νὰ τὴν ὠθήσῃ τοῦλάχιστον εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτεραν καὶ ἀρτίαν ἀποπεράτωσιν τοῦ τεχνικοῦ μέρους, δι' ὅπερ καὶ μόνον συνεστήθη αὕτη, τῶν καταμετρήσεων δηλ. καὶ διανο-

1) Ἡ Ἀγροτικὴ μάλιστα Τράπεζα θὰ πρέπει νὰ ἐνδιαφεροθῇ γενικώτερον διὰ τὴν ὅλην ὑπόθεσιν τοῦ ἀγροτικοῦ κτηματολογίου.

μῶν, ἀντιθέτως τὴν παρασύρει εἰς μίαν, οὕτως εἰπεῖν, φιλύποτον ἀπόκρυψιν ἀπὸ τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας τῶν εἰς αὐτὰς ἀναγκαίων τεχνικῶν στοιχείων, μὴ τυχὸν αὐταὶ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ ἄδυστα τῶν ἀδύτων τῆς τεχνικῆς ἐκτελέσεως. Αὐτὸς δὲ εἶναι καὶ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον δὲν βλέπομεν, ὡς θὰ ἔπρεπε, δημοσιευόμενον κατ' ἔτος ἀπολογισμὸν τοῦ γενομένου παρὰ τῆς ἐν λόγῳ ὑπηρεσίας ἔργου, μεθ' ὅλων τῶν σχετικῶν στατιστικῶν στοιχείων καὶ πινάκων. Περίεργος ἴσως ἀντίληψις ἀλλ' ἀληθής. Ὁφείλεται δὲ αὕτη, εἰς ἀγνοίαν τοῦ γεγονότος, ὅτι ἀφ' ἧς περατωθῆ ἢ τεχνικὴ προεργασία καταρτισμοῦ Κτηματολογίου, ἢ ὅλη ὁργάνωσις καὶ τήρησις τοῦ λοιποῦ αὐτοῦ, εἶναι ἔργον ἀποκλειστικῶς ἢ δικαστικῆς ἢ διοικητικῆς ἢ οἰκονομικῆς Ἀρχῆς. Ἀποροῦμεν δὲ πῶς διαφεύγει τὸ σημεῖον τοῦτο, τὴν ἀντίληψιν τῶν τεχνικῶν, διότι ἀσχολούμενοι οὗτοι συχνάκις μὲ τὰ εἰς ἄλλας χώρας ἰσχύοντα, ὡς πρὸς τὸ κτηματολόγιον, ἔπρεπε νὰ γνωρίζουν καὶ ποῖαι εἶνε αἱ Ἀρχαὶ αἱ ὀργανοῦσαι εἰς αὐτὰς τοῦτο καὶ διευθύνουσαι αὐτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Ἐπισημασθέντος ὅτι ἀνεφέραμεν ὅτι εἷς ἐκ τῶν λόγων διὰ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῆ ἡ εἰσπραξις τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων, εἶναι καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν ἀναγκαίων πόρων διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἔργου τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν μὴ τυχόντων εἰσέτι οἰασδήποτε ἐγκαταστάσεως προσφύγων Ἐπίσης ἐτονίσσαμεν ἀλλαχοῦ, ὅτι διὰ νὰ καταστοῦν τὰ χρέη ταῦτα εἰσπραξιμα θὰ πρέπει νὰ ληφθῆ φροντίς, ὅπως συμπληρωθῆ ἡ ἀποκατάστασις τῶν ἀτελῶς ἤδη ἐγκατασταθέντων ἀγροτῶν προσφύγων.

Οὕτω τίθεται ζήτημα συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων. Λέγοντες δὲ συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως, ἐννοοῦμεν :

Α'. Ὡς πρὸς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας :

α) τὴν ἀποκατάστασιν τῶν, ἀφ' ἧς ἀφίχθησαν εἰς Ἑλλάδα, μήπω ἐγκατασταθεισῶν εἰσέτι ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν, καὶ

β) τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν οἰκογενειῶν ἐκείνων, αἵτινες ἔτυχον ἤδη ἀρωγῆς ὑπὸ οἰανδήποτε μορφήν ἀπὸ τὸ Κράτος ἢ τὴν ΕΑΠ, χωρὶς ὅμως ἡ ἀρωγὴ αὕτη καὶ νὰ ἔχη τὴν μορφήν τῆς πλήρους καὶ βιωσίμου ἐγκαταστάσεώς των.

Β'. Ὡς πρὸς τοὺς ἀστοὺς πρόσφυγας :

τὴν ἐξασφάλισιν τῆς στέγης εἰς ὅσους δὲν ἔτυχον, ἀφ' ἧς προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα, οἰασδήποτε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐνισχύσεως.

Ἐπισημασθέντος εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ὑποστηρίζεται εἰσέτι καὶ

σήμερον ὑπό τινων, ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων πρέπει νὰ θεωρηθῆ λήξαν καὶ ὅτι ἐφεξῆς οὐδεμίαν θὰ πρέπει οὗτοι ν' ἀναμένουν ἐνίσχυσιν ἐκ μέρους τοῦ Κράτους πλὴν ἐκείνης ἣν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τοῖς παράσχη ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα. Ἐπίσης ὑποστηρίζεται, ὅτι καὶ διὰ τοὺς ἀστούς πρόσφυγας πρέπει νὰ σταματήσῃ ἡ φροντίς τοῦ Κράτους πρὸς στέγασίν των, διότι δὲν ὑπάρχουν μόνον πρόσφυγες, οἵτινες στεροῦνται στέγης, ἀλλὰ καὶ γηγενεῖς κάτοικοι τῆς χώρας, οἵτινες ὅμως οὐδεμιᾶς ἔτυχον πρὸς τοῦτο μέχρι τοῦδε συνδρομῆς.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας, δὲν ἔχουσι φαίνεται σαφῆ ἀντίληψιν καὶ γνῶσιν τοῦ πράγματος, οἱ τοιαῦτα ὑποστηρίζοντες, οὔτε τῶν κενῶν ἄτινα ὑπάρχουσιν σήμερον εἰς τὴν ἐγκατάστασίν των, ἀλλ' οὔτε καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ συμπλήρωσις αὐτῶν.

Ὡς πρὸς δὲ τοὺς ἀστούς, ἀναγνωρίζουσι μὲν τὴν ἀνάγκην στεγασέως των, ἀλλὰ θέλουσι ταῦτοχρόνως τὸ μέτρον τοῦτο νὰ ἐπεκταθῆ εἰς ἅπαντας τοὺς κατοίκους τοῦ Κράτους, γηγενεῖς καὶ πρόσφυγας. Ἄν καὶ ἡμεῖς δὲν γνωρίζομεν περιπτώσεις παλαιῶν κατοίκων τοῦ Κράτους, οἵτινες νὰ διαβιοῦν ἀπὸ ἀπόψεως στέγης, ὑπὸ συνθήκας ὁμοίας μὲ ἐκείνας τῶν ἀστέγων εἰσέτι βιοπαλαιστῶν προσφύγων τῶν ἀστικῶν κέντρων, ἐν τούτοις δὲν προτιθέμεθα ν' ἀρνηθῶμεν τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους ὅπως πλὴν τῶν μὲν, φροντίσῃ ὡσαύτως καὶ διὰ τοὺς δέ. Δὲν ἔπεται ὅμως, ὅτι ἐὰν τὸ Κράτος δὲν εἶχε χαράξῃ καὶ δὲν ἔχει εἰσέτι καὶ σήμερον ὠρισμένην πολιτικὴν στεγασέως διὰ τοὺς γηγενεῖς, πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ μὴ ἐνδιαφερθῆ καὶ διὰ τοὺς ὑπολειπομένους πρόσφυγας, ἢ ὅτι ἐκπληροῖ τοῦτο—δηλ. τὸ Κράτος—τὴν κοινωνικὴν του πολιτικὴν, ὅταν διὰ δῆθεν λόγους δικαιοσύνης ἀκολουθήσῃ ἀρνητικὴν τοιαύτην.

Εὐτυχῶς, ὅτι οἱ ὑπευθύνως διαχειρισθέντες ὡς καὶ οἱ σήμερον διαχειριζόμενοι τὰ κοινά, δὲν ἀσπάζονται τὰς θεωρίας ταύτας, ἀλλὰ πλειστάκις ἐτόνισαν καὶ τονίζουν ὅτι ὄχι μόνον ὑφίσταται πρόβλημα συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων, ἀλλ' ὅτι ἐπιβάλλεται ταῦτοχρόνως καὶ ἡ ἐξεύρεσις τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν μέσων πρὸς εὐόδωσιν ταύτης. (1) Ἄλλο

1) Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ μὴ ἐνθυμηθῶμεν τὰς ἐν τῇ Βουλῇ γε-

τώρα εἶναι τὸ ζήτημα εἰς τὸν λόγον καὶ τὰς δοξασίας, δὲν ἀκολουθοῦν πάντοτε καὶ αἱ πράξεις.

Εἰς τὰ ἐπόμενα θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ εἶδος καὶ τὸν τρόπον ἐκπληρώσεως τῶν ἀναγκῶν, **αἵτινες ὑφίστανται σήμερον ὡς πρὸς τοὺς ἀγρότας πρόσφυγας**. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τοὺς ἀστοὺς τοιούτους, ἐκφεύγει τῶν ὁρίων τῆς παρούσης μελέτης ἢ λεπτομεροῦς ἐξέτασις τοῦ ὑπολειπομένου ἔργου πρὸς στέγασίν των.

Α'. Μήπω ἐγκατασταθέντες ἀγρόται πρόσφυγες.

Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἐννοοῦμεν ὑπαγομένους ὄχι μόνον ἐκείνους ἐκ τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, οἵτινες ἀφ' ἧς προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα δὲν ἔτυχον οὐδεμιᾶς ἀπολύτως ἐγκαταστάσεως, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐκείνους, οἵτινες εὐρισκόμενοι ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Κράτους—καὶ ὄχι τῆς ΕΑΠ—εἶχον τύχην ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον **μόνον** χορηγήσεως γαιῶν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν προσφύγων τῆς δευτέρας κατηγορίας ἀνέρχεται εἰς 2.167 οἰκογενείας, διεσπαρμένας εἰς διάφορα μέρη τοῦ Κράτους (1). Ὡς πρὸς τὴν πρώτην δὲ κατηγορίαν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν εἶναι **ἐπακριβῶς** γνωστός.

Ὁ C. Eddy ὑπελόγιζεν ταύτας εἰς 10.000 (2) συμπεριλαμβάνων προφανῶς καὶ ἐκεῖνας αἵτινες εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Κράτους. Ἡ ΕΑΠ ἀνεβίβαζεν ταύτας—κατὰ πληροφορίας ἃς παρέσχε τὸ 1929 εἰς τὴν Κυβέρνησιν—εἰς 3.092. Ἦσαν δὲ αὗται ἐκεῖναι μόνον αἵτινες ἔτυχε νὰ ζητήσωσι τὴν ἀρωγὴν τῆς, ἤτοι αἱ 2.167 οἰκογένειαι αἱ ὁποῖαι εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Κράτους καὶ αἱ 925 τοιαῦται αἵτινες διέ-

νομένας συζητήσεις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κυρώσεως τῶν συμβάσεων τῆς Ἀγκύρας (25 Ἰουνίου 1930), ὅτε ὁ τότε πρωθυπουργὸς ἐδήλου, ὅτι εἰς τὴν δὲν θὰ ἦτο ἐφικτὴ ἢ ὀλοκληρωτικὴ ἀποζημίωσις τῶν προσφύγων, θὰ ἐσυνεχίζετο ἐν τούτοις ἐντατικῶς ἢ μέρμινα διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεώς των.

1) Βλ. σχετικῶς εἰς σελ. 12.

2) Βλ. C. Eddy (ὡς βιβλιογρ.), σελ. 192.

μενον κατά τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὰς νήσους Χῖον καὶ Μυτιλήνην.

Δὲν συμπεριλαμβάνοντο ὁμως εἰς αὐτὰς τὰς 3092 οἰκογενείας, 250 τοιαῦται αἵτινες διέμενον τότε ἐν Σάμῳ, 400 περίπου οἰκογένειαι αἵτινες παρέμενον ἀναποκατάστατοι εἰς διάφορα μέρη τῆς Πελοποννήσου ὡς καὶ ἕτεραι 1500 περίπου αἵτινες εὐρίσκοντο εἰς τὰς Νήσους καὶ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα. Ἐπίσης 600 οἰκογένειαι προσφύγων ἐκ Στρωμνίτης αἵτινες διέμενον εἰς Κιλκίς, Ἡγουμένισαν καὶ Θεσσαλονίκη. Ἑτεραι 200 οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι μετηνάστευσαν κατὰ τὸ 1929 ἐκ Βουλγαρίας, ὡς καὶ 100 οἰκογένειαι προσφύγων ἐξ Ἰμβρου καὶ Γενέδου, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἐπετράπη ἡ παλινόστησις των, καὶ τέλος οἱ ἀφιχθέντες ἐκ Ρωσσίας πρόσφυγες οἵτινες ἀνήρχοντο εἰς 840 οἰκογενείας. Ὑπῆρχεν ὁμως ὡσαύτως καὶ σημαντικὸς ἀριθμὸς προσφύγων τῆς κατηγορίας ταύτης, ἐγκατεστημένος εἰς διάφορα ἀστικά κέντρα τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὁποίων δὲν ὑπάρχουν ἐπαρκῆ στοιχεῖα.

Νομίζομεν ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅτι λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι πλεῖστοι τῶν εἰς ἀστικά κυρίως κέντρα παραμεινάντων ἐκ μιᾶς ἀρχῆς ἀγροτῶν προσφύγων, ἐτράπησαν ἤδη πρὸς διάφορα ἀστικά ἐπαγγέλματα, μὴ ὄντες ἴσως διατεθειμένοι νὰ ἐπιχειρήσωσι νέαν ἐγκατάστασιν, δὲν ἀφιστάμεθα πολὺ τῆς πραγματικότητος, ἐὰν ὑπολογίσωμεν τὸ σύνολον τῶν ἐχόντων σήμερον ἀνάγκην ἐγκαταστάσεως ἀγροτῶν προσφύγων εἰς 8.000 περίπου οἰκογενείας, ἐκ τῶν ὁποίων 2.167 αἱ τυχοῦσαι μόνον χορηγήσεως γαιῶν καὶ 6 χιλιάδας περίπου (1), μὴ τυχοῦσαι οὐδεμιᾶς ἀπολύτως ἀρωγῆς.

Ἡ ἀγροτικὴ ἀποκατάστασις σήμερον τῶν 6 χιλιάδων τούτων

1) Εἰς ταύτας εἶναι προφανές ὅτι δὲν συμπεριλαμβάνονται αἱ νέαι οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι ἐδημιουργήθησαν καὶ δημιουργοῦνται ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τοὺς ἀγροτικούς προσφυγικούς συνοικισμούς, ἐκ τῶν συναπτομένων γάμων. Διὰ τοὺς πρόσφυγας ὁμως τῆς κατηγορίας ταύτης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἐξαίρεσις καὶ νὰ ληφθῇ εἰδικὴ φροντίς, ἀλλὰ θὰ πρέπει ἢ περίπτωσις αὕτη νὰ ἀντιμετωπισθῇ γενικῶς, ὁμοῦ δηλ. μὲ τοὺς γηγενεῖς.

προσφύγων εἶναι κυρίως ζήτημα ὑπάρξεως τῆς ἀναγκαίας ἐκτάσεως γαιῶν. Ὑποστηρίζουν πολλοὶ ὅτι μὲ τὴν ὑπάρχουσαν σήμερον στενότητα καλλιεργησίμων ἐκτάσεων, δὲν εἶναι δυνατόν οὔτε σκέψις νὰ γίνεται διὰ τοιοῦτον ζήτημα. Διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς γνώμης ταύτης δὲν ἔχομεν δισταγμὸν τινα. Ἐπίσης ἀμφιβάλλομεν ἔαν καὶ ἐκ τῶν μελλουσῶν ν' ἀποκαλυφθῶσιν ἐκτάσεων ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀποστραγγιστικῶν ἔργων, θὰ περισσεύσωσι, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κλήρου τῶν περιόικων, ἱκαναὶ ἐκτάσεις πρὸς ἐγκατάστασιν τῶν ἀνωτέρω προσφύγων.

Ἄλλ' ἔαν ἡ ἐγκατάστασις των ὡς γεωργῶν εἶναι δυσχερὴς λόγῳ ἀκριβῶς ἐλλείψεως γαιῶν, δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἐξ αὐτῶν κτηνοτρόφων εἰς τὰς ὄρεινὰς συνοριακὰς περιφερείας Μακεδονίας καὶ Θράκης. Πράγματι ὑπάρχουσι—κυρίως εἰς τὰς παραμεθορίου περιφερείας Ροδόπης, Ἐβρου καὶ Δράμας—πλεῖστα ὄρεινὰ χωρία (τουρκοβουλγαρικὰ) εἰς τὰ ὁποῖα καθ' ὑπολογισμοὺς τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας¹⁾, θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἐγκατάστασις 2 χιλιάδων περίπου οἰκογενειῶν κτηνοτρόφων, ἔαν ἐξησφαλίζετο εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ἡ δημοσία ἀσφάλεια καὶ ἡ, διὰ κατασκευῆς τῶν ἀναγκαίων ὁδῶν, συγκοινωνία. Μία τοιαύτη δὲ ἐγκατάστασις, πλὴν τοῦ ὅτι θὰ ἐπεβάλλετο καὶ ἐκ λόγων ἐθνικῶν, θὰ συνέβαλλεν πρὸς τούτοις καὶ εἰς τὴν παγίωσιν τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν λοιπῶν ἤδη ἐκεῖ ἐγκατεστημένων προσφύγων. Διὰ τὴν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐγκατάστασιν ἐκάστης οἰκογενείας, ἣτις θὰ ἤσχολεῖτο κυρίως μὲ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ ἐπικουρικῶς μὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν δασικῶν προϊόντων, μελισσοκομίας, σηροτροφίας κλπ., θ' ἀπαιτεῖτο ποσὸν 50 χιλιάδων δραχ. περίπου.

Ἡ μερικὴ ὅμως αὕτη λύσις, δὲν τακτοποιεῖ τὸ ὅλον ζήτημα, ὅπερ ἐπαναλαμβάνομεν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐξευρέσεως τῶν ἀναγκαίων ἐκτάσεων γαιῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἔαν ἀκόμη δὲν ἐξευρίσκειτο ὁ κατάλληλος τρόπος πρὸς ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων τούτων, τὸ Κράτος ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν στέγασίν των, ὁπότε ἡ

¹⁾ Ἐχομεν ὑπ' ὄψιν μας σχετικὴν ἔκθεσιν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Γεωργίας καὶ Ἐποικισμοῦ Θράκης, Π. Κούδεση.

δαπάνη δι' ἐκάστην οἰκογένειαν πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ τοῦλάχιστον εἰς 20 χιλ. δραχμᾶς.

Καταλήγομεν ἄρα εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐὰν μὲν αἱ 6 χιλιάδες οἰκογένειαι αὗται ἀπλῶς στεγασθοῦν, θ' ἀπαιτηθῇ ποσὸν δραχμῶν περίπου 120 ἑκατομμυρίων, ἐὰν δὲ ἐγκατασταθῶσιν γεωργικῶς τότε τὸ ποσὸν τῆς σχετικῆς δαπάνης θ' ἀνέλθῃ εἰς 240 περίπου ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ἐπίσης διὰ τὰς 2.167 οἰκογενείας εἰς ἃς τὸ Κράτος ἐχορήγησε μόνον γαίας, ἡ σχετικὴ δαπάνη πρὸς βιώσιμον ἐγκατάστασιν των, δέον νὰ ὑπολογισθῇ εἰς δραχμᾶς 70 ἑκατομμύρια περίπου.

Δηλαδή διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν μήπω ἐγκατασταθεισῶν ἀγροτικῶν προσφυγικῶν οἰκογενειῶν, πρέπει νὰ ὑπολογίζεται ὅτι θ' ἀπαιτηθῇ ποσὸν ποικίλλον ἀπὸ 190 μέχρι 310 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Β'. Συμπλήρωσις τῆς ἀποκαταστάσεως ἤδη ἐγκατασταθεισῶν οἰκογενειῶν.

Ἐκ τῆς παρὰ τῆς ΕΑΠ γενομένης ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως 143.000 περίπου οἰκογενειῶν, τὰς ὁποίας δι' οὓς λόγους ἀναφέρομεν ἀλλαχοῦ (1) ὑπολογίζομεν σήμερον εἰς 162 χιλιάδας περίπου, ὑπάρχει εἰσέτι μέγας ἀριθμὸς τούτων, αἵτινες εἶνε πλημμελῶς στεγασμένοι, διαμένουσαι ἄλλαι μὲν εἰς πρόχειρα παρὰ πηγάματα ἢ καλύβας ἀχυροσκεπεῖς καὶ ἄλλαι εἰς παλαιὰ τουρκοβουλγαρικὰ οἰκῆματα ὁμοῦ μετ' ἄλλων οἰκογενειῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκογενειῶν τούτων, αἵτινες ἔχουν ἄμεσον ἀνάγκην στεγασσεως, ἀναβιβάζεται εἰς 10-12 χιλιάδας περίπου (2). Πλὴν τούτων

1) Βλ. σελ. 14.

2) Ὁ C. Eddy τὰς ὑπολογίζει εἰς 10 χιλιάδας (σελ. 187) εἰς τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τὰς ἀνεβίβαζε καὶ ὁ Ἄν. Δομέστιχος εἰς ὑπόμνημά του, ὅπερ ὑπέβαλε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1930 εἰς τὸν τότε Πρωθυπουργὸν Ἐ. Βενιζέλον.

Ἐπίσης ὁ Ἄνδρ. Μιχαλακόπουλος (βλ. βιβλιογρ.) ἀναφέρει ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ τὰ ἐξῆς :

« . . . Περὶ τὰς 13—15 χιλιάδας προσφυγικῶν οἰκογενειῶν ζῶ

ὅμως πρέπει νὰ ὑπολογίσωμεν καὶ ἰσάριθμα περίπου ἐκ τῶν παλαιῶν οἰκημάτων ἅτινα σήμερον ἔχουσι ἀνάγκην ἐπισκευῆς.

Δὲν εἶναι ὅμως ἡ ἐξασφάλισις τῆς στέγης, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸν στοιχεῖον τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἤδη ἐγκατεστημένων, ἀγροτῶν προσφύγων. Ἐπιβάλλεται, ἐὰν ἀποβλέπωμεν εἰς πραγματικὴν συμπλήρωσιν, καὶ βιώσιμον ἐγκατάστασιν των, ν' ἀντιμετωπισθοῦν καὶ τὰ κάτωθι ζητήματα :

α) Χορήγησις ζώων καὶ γεωργικῶν ἐργαλείων,

β) ἐφοδιασμός, τῶν μὲ οὐχὶ πλήρη γεωργικὸν κλῆρον ἐγκατεστημένων, μὲ ἀνάλογον ἀριθμὸν μικρῶν ζώων,

γ) κατασκευὴ ἔργων ὑδροεύσεως καὶ ἀρδευτικῶν ἢ ἀποστραγγιστικῶν τοιούτων,

δ) κατασκευὴ ἔργων συγκοινωνίας,

ε) ἀνέγερσις σχολείων, καὶ

στ) ἀποπεράτωσις τῶν ὀριστικῶν διανομῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ ποσὸν ὅπερ θ' ἀπαιτηθῆ διὰ τὴν κάλυψιν πασῶν τῶν ἀνωτέρω ἀναγκῶν, δὲν γνωρίζομεν νὰ ἔχη γίνῃ μέχρι τοῦδε ἀκριβῆς καθ' ὅλα ὑπολογισμός, ἔλλείπει τῶν ἀναγκαίων στατιστικῶν δεδομένων.

Ἐγένοντο βεβαίως εἰς τὸ παρελθὸν διάφοροι ὑπολογισμοί, οἵτινες ὅμως, λόγῳ τοῦ μεσολαθήσαντος ἔκτοτε χρόνου, μόνον ὡς ἐνδεικτικὸν σήμερον στοιχεῖον δύνανται νὰ χρησιμεύσουν. Οἱ ὑπολογισμοὶ οὗτοι ἦσαν οἱ ἑξῆς :

α) Κατὰ τὸ 1929, ἐκ μέρους τοῦ Προέδρου τῆς ΕΑΠ, ὅστις εἰς ὑποβληθεῖσαν τότε πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐμπιστευτικὴν ἔκθεσίν του, ὑπελόγιζε τὸ ποσὸν ὅπερ θ' ἀπαιτεῖτο διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἐγκατεστημένων οἰκογενειῶν, εἰς δραχ. 851.500.000⁽¹⁾.

σιν ἐν Μακεδονία εἰς κτίσματα, ἅτινα ἀληθῶς οὔτε ζῶα θὰ ἠδύναντο νὰ στεγάσουν, ἐὰν ἤθελέ τις συμμορφωθῆ πρὸς τοὺς κανόνας τῆς κτηνοτροφικῆς ἐπιστήμης. Ἐπεσκέφθην διαμερίσματά τινα τοιαῦτα καὶ μὲ κατέλαβεν αἴσθημα φρίκης. . . . »

¹⁾ Ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος ἐβασίζετο ἐπὶ τῶν ἑξῆς :

α) πρὸς ἐξασφάλισιν ἀνεξαρτήτου καὶ καταλλήλου

οἰκῆματος εἰς 17 χιλιάδας οἰκογενείας,

δραχ. 276.000.000

β) δι' ἐπισκευὴν ὑπαρχόντων οἰκημάτων καὶ τὴν ἀνέ-

β) Κατὰ τὸ 1930 ἐκ μέρους τῆς τότε συσταθείσης Ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην τοῦ τρόπου τῆς συνεχίσεως, μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ΕΑΠ, τοῦ ἔργου τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, ἣτις ὑπελόγισεν ἐν συνόλῳ τὰς ἀνάγκας ταύτας εἰς δραχμὰς 916.500.000 (1).

· Εἰς ἀμφοτέρους ὁμως τοὺς ὑπολογισμοὺς τούτους, ἔχομεν λόγους νὰ πιστεύωμεν ὅτι περιελήφθησαν ὄχι μόνον αἱ δαπάναι, αἵτινες θ' ἀπητοῦντο διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἤδη ἐγκατεστημένων προσφύγων, ἀλλὰ καὶ αἱ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀναποκαταστάτων τοιούτων ἀναγκαιοῦσαι τοιαῦται.

Πάντως σήμερον θὰ πρέπει νὰ ὑπολογίζωμεν ὅτι διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἤδη ἐγκατεστημένων καθ' ἅπαν τὸ Κράτος ἀγροτῶν προσφύγων, θ' ἀπαιτηθοῦν τὰ κάτωθι περιίπου ποσά.

α) Διὰ τὴν ἀνέγερσιν 12 χιλιάδων νέων οἰκημάτων δρχ. 240 ἑκατομμύρια.

γερσιν ἀποθηκῶν σίτου καὶ καπνοῦ ἐν Μακεδονίᾳ,	»	52.000.000
γ) διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μικρῶν ἀποξηραντικῶν, ἀρδευτικῶν καὶ συγκοινωνιακῶν ἔργων,	»	103.000.000
δ) διὰ τὴν προμήθειαν μεγάλων καὶ μικρῶν ζώων,	»	157.000.000
ε) διὰ σχολεῖα,	»	60.000.000
στ) διὰ προμήθειαν γεωργικῶν ἐργαλείων,	»	10.000.000
ζ) διὰ διάφορα δάνεια,	»	38.000.000
η) διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς κτηματογραφίσεως,	»	75.000.000
θ) διὰ ἔξοδα διαχειρίσεως ἐν γένει,	»	80.000.000

1) Κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον :

α) διὰ τὴν ἀνέγερσιν 12.000 νέων κατοικιῶν,	δρχ.	234.000.000
β) » » ἐπισκευὴν 9.500 τοιούτων,	»	95.000.000
γ) » » κατασκευὴν ἐν Παλ. Ἑλλάδι κατοικιῶν,	»	35.000.000
δ) » » ἀποπεράτωσιν τοῦ κτηματολογίου,	»	33.000.000
ε) » » ὕδρευσιν τῶν συνοικισμῶν,	»	43.000.000
στ) » » ἀγορὰν ζώων,	»	157.000.000
ζ) » » » γεωργικῶν μηχανῶν,	»	40.000.080
η) » καλλιεργητικὰς δαπάνας,	»	21.000.000
θ) δι' ἐπαγγελματικὰ δάνεια,	»	2.000.000
ι) » ἔργα δημοσίας ὠφελείας,	»	193.000.000
ια) » ἔξοδα διαχειρίσεως,	»	82.000.000

β) Διὰ τὴν ἐπισκευὴν 10 χιλιάδων οἰκημάτων δρχ. 100 ἑκατομμύρια.

γ) Διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς κτηματογραφῆσεως καὶ τῶν ὀριστικῶν διανομῶν, δρχ. 60 ἑκατομμύρια.

δ) Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν κοινωφελῶν ἔργων, κυρίως εἰς τὰ παραμεθόρια, δρχ. 100 ἑκατομμύρια.

ε) Διὰ τὴν χορήγησιν ἐφοδίων, κυρίως ζώων, δρχ. 150 ἑκατομμύρια.

Ἦτοι ἐν συνόλῳ ποσὸν δραχμῶν 650 ἑκατομμυρίων περίπου.

Τὸ ποσὸν τοῦτο—εἰς τὸ ὁποῖον θὰ πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἀνάλογον κονδύλιον δι' ἔξοδα διαχειρίσεως— ὄχι μόνον δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὑπερβολικόν, ἀλλὰ τοῦναντίον ἴσως κατώτερον τοῦ ἀπαιτουμένου, διότι ἐὰν ὑπολογίσωμεν τὸ σύνολον τῶν ἤδη ἐγκατεστημένων ἀγροτῶν προσφύγων εἰς 150 χιλιάδας οἰκογενείας, καὶ πολλαπλασιάσωμεν αὐτὸ ἐπὶ 100 Λίρας Ἀγγλίας, ὅσαι ὑπελογίσθησαν ὅτι ἀπητοῦντο διὰ τὴν ἐγκατάστασιν μιᾶς οἰκογενείας¹⁾, προκύπτει ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε δαπανηθῇ ἐν συνόλῳ ποσὸν £ 15 ἑκατομμυρίων, ἐνῶ ὡς εἶδομεν ἀλλαχοῦ ἐδαπανήθη μόνον ποσὸν £ 12.480.226 ²⁾.

Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἤδη ἐγκατεστημένων ἀγροτῶν προσφύγων, ὑπολείπεται νὰ διατεθῇ εἰσέτι ποσὸν 2½ ἑκατομμυρίων Λιρῶν Ἀγγλίας περίπου.

Γ'. Συνολικὴ δαπάνη συμπληρώσεως ἀποκαταστάσεως ἀγροτῶν, καὶ ἐξεύρεσις τῶν ἀπαιτουμένων κεφαλαίων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι διὰ τὴν συμπλήρωσιν ἐν γένει τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἤδη ἐγκατεστημένων ἀγροτῶν

¹⁾ Ὁ Ἄ. Ἀ. Πάλλης, (Συλλογὴ Στατιστικῶν πινάκων κλπ.) ὑπελόγιζεν ὅτι τὸ δαπανηθὲν ποσὸν δι' ἐκάστην οἰκογένειαν (ἄνευ ἀξίας κλήρου) ἐποίκιλλεν ἀπὸ δραχμᾶς (σταθεροποιημένης) 34.000 μέχρι 43.480.

²⁾ Ἦτοι, παρὰ τῆς ΕΑΠ £ 10.287.241 καὶ ἀξία τουρκοβουλγαρικῶν οἰκημάτων £ 2.192.985 (βλ. σχετικῶς σελ. 42).

προσφύγων ὡς καὶ διὰ ἐγκατάστασιν τῶν μήπω ἀποκατασταθέντων τοιούτων, θ' ἀπαιτηθῆ ποσὸν ποικίλλον μεταξὺ 840 μέχρι 960 ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Ἐὰν δὲ τὸ Κράτος ἀποβλέψῃ μόνον εἰς τὴν στέγασίν των, τότε θ' ἀπαιτηθῆ ποσὸν 530 ἑκατομμ. δραχμῶν περίπου.

Τὴν δαπάνην ταύτην τὴν ὑπελόγισαν εἰς τὸ παρελθόν, διάφοροι ἀσχοληθέντες μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο, εἰς διάφορα ἕκαστος ποσά. Οὕτω ὁ C. Eddy ⁽¹⁾ τὴν ἀνεβίβαζεν εἰς 2 ἑκατομμύρια Λίρας. Ὁ Μ. Κύρκος ⁽²⁾ εἰς 700 ἑκατομμ. δραχμῶν. Ὁ Ἄν. Μπακάμπασης ⁽³⁾ εἰς 793 ἑκατομμ. δραχμῶν καὶ ὁ Χρ. Εὐελπίδης ⁽⁴⁾ εἰς 2 ἑκατομμ. Λίρας.

Ἔτερα ὡσαύτως στοιχεῖα ἐνδεικτικὰ τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ποσοῦ, εἶνε καὶ τὰ κάτωθι.

Πρὸ τῆς συνάψεως τοῦ δευτέρου προσφυγικοῦ δανείου, ἡ τότε ΕΑΠ εἶχε προβῆ (Μάϊος 1927) εἰς ὑπολογισμὸν τοῦ ποσοῦ, ὅπερ θ' ἀπαιτεῖτο διὰ τὴν ἐκ μέρους τῆς, ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου τῆς ἀγροτικῆς καὶ ἀστικῆς ἐγκαταστάσεως ⁽⁵⁾. Κατέληξε δὲ τότε αὕτη εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ σχετικὴ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δαπάνη θ' ἀνήρχετο εἰς 6 ἑκατομμ. λίρας Ἀγγλίας, ἧτοι τρία ἑκατομμ. δι' ἀνάγκας τῆς ἀγροτικῆς καὶ ἕτερα τρία διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἀστικῆς ἀποκαταστάσεως. Ἀντὶ ὅμως τοῦ ποσοῦ τούτου ἡ τότε Κυβέρνησις, εἰσηγήσει καὶ τῆς εἰδικῆς Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, συνῆψε δάνειον μόνον ἐκ τριῶν ἑκατομμ. λιρῶν Ἀγγλίας, ἀφήσασα τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ὑπολοίπου διὰ τὸ ἀπώτερον μέλλον καὶ τοῦτο ἵνα μὴ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπεβαρύνετο τὸ Κράτος μὲ τὴν καταβολὴν τόκων δι' ὀλόκληρον τὸ ποσὸν τοῦτο, ἐφόσον δὲν ἐπρόκειτο νὰ τὸ δαπανήσῃ ἀμέσως.

Μεταγενεστέρως ἐπίσης, κατὰ τὸ 1931, συζητουμένης τῆς Συμβάσεως δι' ἧς ἀνετέθη εἰς τὴν ΑΤΕ ἡ εἴσπραξις τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων, περιελήφθη εἰς αὐτὴν διάταξις συμφώνως πρὸς

1) Εἰς βιβλίον του σελ. 195.

2) Βλ. ἄρθρον του «Ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα καὶ τὸ ἐποικιστικὸν ἔργον» εἰς περιοδικὸν «Πειθαρχία» τῆς 23ης Νοεμβρίου 1930.

3) Βλ. πρακτικὰ Βουλῆς τῆς 16ης Ἰουνίου 1931.

4) Βλ. ἄρθρον του εἰς περιοδικὸν «Ἔργασία» τῆς 1ης Μαρτίου 1930.

5) Βλ. 14ην τριμηνιαίαν ἐκθεσιν πεπραγμένων.

τὴν ὁποῖαν ἡ ΑΓΕ ὑπεχρεοῦτο νὰ παραδίδῃ τὰ ἐκάστοτε περισσεύματα—μέχρι συμπληρώσεως ποσοῦ τριῶν ἑκατομμυρίων Λ. Α.— τῶν εἰσπράξεων τῆς κατηγορίας ταύτης εἰς τὸ Κράτος, ἵνα χρησιμεύσωσι διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων. Συμπεραίνεται ὅθεν ἐκ τούτου ὅτι ὑπελογίζετο καὶ τότε ἡ δαπάνη διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς προσφυγικῆς ἀποκαταστάσεως εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο.

Ἐρωτᾶται ἤδη κατὰ τίνα τρόπον θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῇ τὸ ὡς ἄνω ἀπαιτούμενον ποσὸν διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐν γένει ἀποκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, καὶ εἰς τὸ ὅποιον θὰ πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ποσὸν 800 ἑκατομμυρίων δραχμῶν περίπου, ὅσον ὑπολογίζεται ὅτι θὰ χρειασθῇ διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἀποκαταστάσεως **τῶν ἀστῶν** προσφύγων. Ἡ σήμερον ὑπάρχουσα μόνη θετικὴ, οὕτως εἰπεῖν, πηγὴ πρὸς ἀντλησιν τῶν διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἀναγκαίων κεφαλαίων, εἶναι τὸ περίσσευμα ἐκ τῶν εἰσπράξεων τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων, ὡς καὶ τὰ ἐκάστοτε ἀναγραφόμενα ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ποσά.

Πλὴν ὅμως, τὰ δυνάμενα νὰ ἀπομείνουν ἐτησίως καθαρὰ ὑπόλοιπα ἐκ τῶν εἰσπράξεων τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων, δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίζονται καὶ ὑπὸ τοὺς πλέον εὐνοϊκοὺς ὄρους εἰς περισσότερα τῶν 140 ἑκατομμυρίων δραχμῶν εἰς ὁμολογίας, ἧτοι εἰς μετρητὰ 75 ἑκατομμύρια περίπου.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἔργον τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν καὶ ἀστῶν προσφύγων, πρέπει νὰ συντελεσθῇ ἐντὸς πενταετοῦς χρονικοῦ διαστήματος, συνάγεται ὅτι θὰ πρέπει ἐτησίως νὰ δαπανᾶται ποσὸν δραχμῶν 350 ἑκατομμυρίων. Ἦτοι ἀπομένει νὰ ἐξευρεθῇ εἴτε ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἴτε ἐξ ἄλλης πηγῆς ποσὸν ἐτησίως 275 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Τὴν ἐξεύρεσιν ὅμως τοῦ ποσοῦ τούτου ἐκ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ θεωροῦμεν ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας ἀδύνατον. Ὡς ἐκ τούτου θὰ πρέπει νομίζομεν νὰ ἐπιδιωχθῇ ἢ κατ' ἄλλον τρόπον ἐξεύρεσις του. Ἄλλως τε δὲν θὰ εἶναι καὶ ὀρθὸν ν' ἀναμείνωμεν τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου, ἧτοι τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ἔργου τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων καὶ εἰδικῶς τῆς στεγάζσεως αὐτῶν, ἐκ μόνων τῶν ὑπαρχόντων σήμε-

ρον πόρων, διότι ὄχι μόνον θὰ παρέλθῃ μακρὸς χρόνος, ἀλλὰ καὶ διότι ἐν τῷ μεταξὺ θὰ καταστραφῇ ἐκ τῆς φυματιώσεως καὶ ἄλλων ἀσθενειῶν μέγα τμῆμα τῶν ἀστέγων προσφύγων (1).

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι παρὰ τῆς προκατόχου Κυβερνήσεως καὶ εἰδικῶς παρὰ τοῦ τέως πρωθυπουργοῦ Ἐ. Βενιζέλου ὑπεστηρίχθη ἐπανειλημμένως ἡ ἄποψις, ὅτι ἡ συμπλήρωσις τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων ἔδει νὰ γίνῃ διὰ τῶν ποσῶν ἅτινα θὰ εἰσεπράττοντο ἀπὸ τὰ χρέη αὐτῶν πρὸς τὴν τέως ΕΑΠ, ὡς καὶ ἐξ ἐκείνων ἅτινα θὰ ἠδύνατο τὸ Κράτος ν' ἀναγράψῃ εἰς τὸν προϋπολογισμόν του. Ἡ ἄποψις αὕτη, **ὀρθὴ κατὰ βάσιν**, θὰ ἦτο τελεσφόρος ἐὰν τὸ ποσὸν ὅπερ ἀπητεῖτο εἰσέτι διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην δὲν ὑπερέβαινε τὰ 500 ἔστω ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐφόσον ὁμως ἀναγνωρίζομεν, ὅτι τὸ ἀπαιτούμενον σήμερον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ποσόν, θὰ ὑπερβῇ ἴσως τὸ ἐν καὶ ἡμισυ δισεκατομμύριον δραχμῶν, θὰ πρέπει νομίζομεν κατ' ἀνάγκην νὰ ἐπιδιώξωμεν ὅπως προσπορισθῶμεν τοῦτο κατ' ἄλλον τρόπον.

Ὡς τοιοῦτους δὲ τρόπους θεωροῦμεν :

α) τὴν σύναψιν εἰδικοῦ δανείου, οὔτινος ἡ ἐτησίᾳ ὑπηρεσία θὰ ἐξησφαλίζετο ἐκ τῶν πραγματοποιουμένων εἰσπράξεων ἐκ χρεῶν τῶν προσφύγων, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐκάστοτε ἐν τῷ κρατικῷ προϋπολογισμῷ ἀναγραφομένων πιστώσεων — ἐκείνων δηλ. αἰτινες καὶ σήμερον ἀναγράφονται — διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων. (2)

β) τὴν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἐν Γαλλίᾳ λειτουργοῦντος ἰδρύματος διὰ τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ἐκ τοῦ πολέμου προξενηθειῶν ζημιῶν [Crédit National pour faciliter la réparation des dommages causés par la guerre S. A.], ἴδρουν ὀργανισμοῦ, ὅστις θὰ ἐξεύρισκεν τ' ἀπαιτούμενα διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν κεφάλαια, βαθμιαίως καὶ κατὰ δόσεις, διὰ τῆς ἐκδόσεως ὁμολογιῶν, στηριζομένων ἐπὶ τῆς ἀξίας ὀλοκλήρου τῆς ἀκινήτου περιουσίας (γαιῶν καὶ οἰκημάτων), ἧτις παρεχωρήθη εἰς τοὺς ἀγρότας καὶ ἀστοὺς πρόσφυγας καὶ τῆς ὁποίας ὡς γνωστὸν ἡ κυριότης ἀνήκει εἰς τὸ Δημόσιον. Ἡ περιουσία μάλιστα

1) Βλ. Ἄ. Μιχαλακοπούλου (ὡς ἀνωτέρω) σελ. 9.

2) Ἡ ἄποψις αὕτη εἶχε συζητηθῆ καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1932. Ἡ Κυβέρνησις μάλιστα ἀνεκοίνωσε τὰς σκέψεις τῆς ταύτας καὶ εἰς τὸν τότε ἀφιχθέντα εἰς Ἑλλάδα Sir Otto Niemeyer.

αὕτη, ἣς ἡ ἀξία ὑπερβαίνει τὰ ὀκτὼ δισεκατομμύρια δραχμῶν, ἀποτελεῖ ὄχι εὐκαταφρόνητον ἀσφάλειαν δι' οἰονδήποτε χρηματοδότην.

Ἡ ὑπηρεσία τῶν ἀνωτέρω ὁμολογιῶν, ἐκτὸς μιᾶς γενικότερας ἐγγυήσεως τοῦ Δημοσίου, θὰ ἐξησφαλίζετο ἐκ τῶν προσόδων τῆς περιουσίας ταύτης, ἥτοι ἐκ τῆς καταβολῆς τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων ἀγοραστῶν αὐτῆς.

Σημειωτέον ὅτι παρομοία σκέψις, ἐγένετο καὶ κατὰ τὸ 1931, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς τότε ἀποφασισθείσης κατ' ἀρχὴν ἰδρύσεως τῆς «Διεθνοῦς Ἑταιρείας ὑποθηκικῆς ἀγροτικῆς πίστεως» (1) καὶ τῆς κατ' ἀνάγκην συστάσεως καὶ ἐν Ἑλλάδι ἰδρύματος ἢ ἑταιρείας ὑποθηκικῆς ἢ ἀγροτικῆς πίστεως. Ὑπεστηρίχθη δηλ. τότε ἡ ἄποψις, ὅτι ἡ ἴδρυσις ἐνταῦθα τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου θὰ διηκόλυνε τὴν κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον, δι' ἐκδόσεως δηλ. ὁμολογιῶν, ἐξεύρεσιν τῶν ἀναγκαίων κεφαλαίων πρὸς συμπλήρωσιν τῆς προσφυγικῆς ἀποκαταστάσεως.

Εἰς τὴν ὑπεύθυνον Κυβέρνησιν τοῦ Κράτους ἐναπόκειται βεβαίως ἡ στάθμισις τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας καὶ ἡ λήψις οἰασδήποτε ἀποφάσεως διὰ τὴν καθ' ἓνα οἰονδήποτε τρόπον ἐξεύρεσιν, τῶν διὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ὑπόθεσιν ἀναγκαιούτων χρηματικῶν κεφαλαίων. Πάντως ὅμως, ἡ ἐξεύρεσις τῶν κεφαλαίων τούτων δὲν πρέπει νὰ καθυστερήσῃ καὶ πάλιν, διότι ἡ παράτασις τῆς ἐκκρεμότητος δὲν γνωρίζομεν ποίου εἴδους συνεπειᾶς δυνατὸν νὰ ἔχῃ εἰς τὸ τέλος.

Ὡσαύτως ἡ ἐξεύρεσις καὶ διάθεσις αὐτῶν, θὰ πρέπει νὰ γίνῃ κατὰ τρόπον τοιοῦτον *ὥστε ν' ἀποφευχθῇ ὁ οἰοσδήποτε κίνδυνος τοῦ νὰ ἐπιπέσῃ τελικῶς ὅλον τὸ βᾶρος τῆς ἐξοφλήσεως τῶν κεφαλαίων τούτων εἰς τὸν Κρατικὸν προϋπολογισμόν* καὶ ὄχι εἰς ἐκείνους οἵτινες θὰ ὠφεληθοῦν ἐξ αὐτῶν.

Διότι ἡ γενομένη ἀπαρχὴ ἀνεξελέγκτου καὶ ἴσως ἀδικαιολογήτου ἐν τινι μέτρῳ γενικῆς, κατὰ τὸ ἥμισυ σχεδόν, διαγραφῆς τῶν ὑφισταμένων νομίμων ὑποχρεώσεων τῶν ἀποκατασταθέντων προσφύγων, καὶ τοῦ ἐπιχρεωμένου κινδύνου ὀλοκληρωτι-

1) Βλ. σχετικῶς Ν. 5279, Ἐφ. Κυβ. 347 Α', 1931.

κῆς μίαν ἡμέραν διαγραφῆς, πολὺ φοβούμεθα μὴ τυχὸν καταστήσῃ ἀσυμπαθῆ τὴν ὑπόθεσιν τῶν εἰς τὸν λοιπὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας, ὃ ὁποῖος ὑπάρχει φόβος ν' ἀπαυδήσῃ εἰς τὸ τέλος καὶ νὰ διαμαρτυρηθῆ διὰ τὴν συνεχῆ εἰς βάρος τοῦ δημιουργίαν ὑποχρεώσεων.

Δ'. Ἀνάγκη ὑπάρξεως ἐνιαίας ὑπηρεσίας.

Ἡ ἐξεύρεσις τῶν ἀπαιτουμένων χρηματικῶν κεφαλαίων ἀποτελεῖ βεβαίως τὴν βασικὴν προϋπόθεσιν τῆς συνεχίσεως τοῦ ἔργου τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι αὕτη καὶ ἡ μοναδική. Πρέπει ὡσαύτως νὰ συνυπάρξῃ καὶ ἡ ἐνιαία κατεύθυνσις καὶ παρακολούθησις τοῦ γενησομένου ἔργου, ἐκ μέρους *μιας ὑπευθύνου ὑπηρεσίας*, ἡ ὁποία θὰ ἐνεργεῖ ὄχι ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε ὑποδείξεων, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένου προγράμματος καὶ συστήματος.

Εἶναι καιρὸς νὰ ὁμολογηθῆ, ὅτι μέχρι τοῦδε ἐβαδίσσαμεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς προσφυγικῆς ἐν γένει ἀποκαταστάσεως κατὰ τρόπον τελείως *ἐμπειρικὸν* καὶ ὄχι ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς προδιαγεγραμμένης κατευθύνσεως. Ὁ ἐμπειρικὸς δὲ οὗτος τρόπος ἐνεργείας, παρουσιάζεται ὄχι μόνον εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων, ἀλλ' ἐπίσης καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ τρόπου τῆς ἀποζημιώσεώς των. Διότι, ἄς μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ἐλήφθησαν ἀποφάσεις καὶ ἤρξατο ἡ καταβολὴ ἀποζημιώσεων ἐπὶ τῇ βάσει προϋποθέσεων, αἵτινες ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθησαν μὴ βásiμοι.

Ἡ ἔλλειψις μέχρι τοῦδε τοιούτου προγράμματος, ὡς πρὸς τὴν περίπτωσιν τῆς προσφυγικῆς ἀποκαταστάσεως, γίνεται ἐμφανῆς ἐκ τῶν σήμερον παρουσιαζομένων ἀποτελεσμάτων. Οὕτω συμβαίνει νὰ ἔχωσιν ἀνεγερθῆ συννοικισμοὶ εἰς τοὺς ὁποίους οὐδεὶς κατοικεῖ σήμερον, νὰ ὑπάρχωσιν οἰκήματα ἅτινα ἔχουσιν ἄμεσον ἀνάγκην ἐπισκευῆς, καὶ νὰ εὐρίσκωνται ἐγκατεστημένοι πρόσφυγες εἰς περιφερείας εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ζήτημα ἂν ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ σκέψις καὶ περὶ ἐγκαταστάσεώς των.

Ἐὰν ὅμως ἡ ἔλλειψις προγράμματος κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἐδικαιολογεῖτο, λόγῳ τῆς ταχύτητος μεθ' ἧς ἔδει νὰ ἐνεργήσῃ

τότε τὸ Κράτος, σήμερον ὅμως ἀντικρούζοντες τὴν ἀνάγκην τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων, πρέπει νὰ παύσωμεν πειραματιζόμενοι. Ὑπάρχει ἄλλως τε ἡ πείρα τόσων ἐτῶν, τὴν ὁποίαν ἀπεκτήσαμεν οὐχὶ ἀκόπως καὶ ἀδαπάνως.

Τὴν πείραν ὅμως ταύτην δὲν φαίνεται νὰ ἐκτιμῶμεν δεόντως. Διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται τὸ φαινόμενον, ὅτι προσέβημεν εἰς τὴν διάλυσιν τῆς ΕΑΠ χωρὶς προηγουμένως νὰ σκεφθῶμεν περὶ τῆς διαδόχου αὐτῆς ὑπηρεσίας, ἐν ᾧ προηγουμένως δὲν παρελείψαμεν εὐκαιρίαν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐξάρωμεν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ὑπαρξίς τῆς ΕΑΠ ἔσωσε τὴν προσφυγικὴν ὑπόθεσιν ἀπὸ βεβαίαν ἀποτελεμάτως, κυρίως λόγῳ τῆς ἀνεξαρτησίας της, ἣτις ἀνεξαρτησία, ὡς ἀναφέρεται καὶ ἀλλαχοῦ⁽¹⁾, μᾶς προεφύλαξεν ἀπὸ πολλαπλασίως περισσότερα σφάλματα, ἅτινα θὰ εἶχον συμβῆ ἔάν τὴν ἐργασίαν ταύτην διεξῆγον κρατικαὶ καθαρῶς ὑπηρεσίαι.

Ἐν τούτοις, ἐνῶ τοιαῦτα ἐφρονοῦμεν καὶ ἐπιστεῦομεν, διεπράξαμεν ὅμως καὶ πάλιν τὸ σφάλμα⁽²⁾ νὰ ἐπαναφέρωμεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν—δὲν θίγομεν ποσῶς τὰ πρόσωπα ἀλλὰ τὸ σύστημα—τὴν ὑπόθεσιν τῆς προσφυγικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ ὄχι τοῦλάχιστον εἰς μίαν ἐνιαίαν ὑπηρεσίαν, ἀλλ' εἰς πολλαπλὰς τοιαύτας καταμερισμένας εἰς διάφορα Ὑπουργεῖα. Καὶ οὕτω παρῆλθεν ἕκτοτε τριετὲς πολύτιμον χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον καίτοι ἐδαπανήσαμεν ὄχι ἀσήμαντὰ ποσά, ἐν τούτοις δὲν ἐπῆλθεν οὐσιώδης προαγωγή τῆς ὅλης ὑποθέσεως.

Ἄς μὴ νομισθῆ δὲ ὅτι ὁ κίνδυνος οὗτος διέφυγε τὴν προσοχὴν τῶν τότε κυβερνώντων. Ἀντιθέτως, ὡς καὶ εἰς τὰ προηγούμενα ἀνεγράψαμεν⁽³⁾, ἐγένοντο τότε κατὰ τὸ 1930 διάφοροι σκέψεις περὶ τοῦ διαδόχου ὀργανισμοῦ τῆς ΕΑΠ, αἵτινες ὅμως σκέψεις δὲν ἀπεκρυσταλώθησαν καὶ εἰς ἀποφάσεις.

Εἰδικῶς μάλιστα κατόπιν ὑποδείξεως τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ Ἐ. Βενιζέλου καὶ ἐξ ἀφορμῆς ὑποβληθέντων εἰς αὐτὸν τότε ὑπομνημάτων ἐκ μέρους τοῦ ὑφυπουργοῦ Ἀχ. Παπαδάτου καὶ

¹⁾ Βλ. σελ. 150.

²⁾ Ὁ Ἄν. Μπακάμπασης ἀγορεύων εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 2ας Δεκεμ. 1930 ἀνέφερε «... διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ ἐποικισμοῦ εἶναι ζήτημα ὅπερ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὴν γνωστὴν κρατικὴν γραφειοκρατίαν...».

³⁾ Βλ. Σελίδα 143.

τοῦ Ἐν. Δομεστίου, ἐγένετο ἡ ἐπεξεργασία καὶ ὁ καταρτισμὸς (1) εἰδικῆς συμβάσεως—**ἦν παραθέτομεν ὁλόκληρον εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος**—διὰ τῆς ὁποίας προεβλέπετο ἡ σύστασις παρὰ τῆ Ἀγροτικῆ Τραπεζῆ Διευθύνσεως Ἀποκαταστάσεως μὲ ἀποκλειστικὸν προορισμὸν τὴν συνέχισιν καὶ συμπλήρωσιν οὐ μόνον τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν καὶ ἀστῶν προσφύγων, ἀλλὰ καὶ τῶν γηγενῶν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν.

Δυστυχῶς ἡ ἀποψις αὕτη, καίτοι ἀρχικῶς ἐφαίνετο ὅτι ἐμελλε νὰ πραγματοποιηθῆ (2) κατόπιν **λόγω τῶν πολλαχόθεν δημιουργηθεισῶν ποικίλων ἀντιδράσεων**, δὲν ἐπεκράτησε τότε, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι δὲν ἀνήγετο εἰς τὸν κύκλον τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἢ ἀπασχόλησίς της καὶ μὲ τὸν ἐποικισμὸν (3). Ἐπίσης ὅτι ἐπερίττειεν, οὐ μόνον ἡ ὑπαρξίς ἰδίας ὑπηρεσίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάγκη τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ ΑΤΕ ἐμέσως θὰ ἐνήργει τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἐφόσον προορισμὸς της ἦτο ἢ διὰ τῆς χορηγήσεως μεσοπροθέσμων καὶ μακροπροθέσμων δανείων ἐνίσχυσις τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, οὕτως ὥστε νὰ καταστῆ οὗτος αἰτάρκης.

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὸ πρῶτον σημεῖον, δὲν νομίζομεν ὅτι

1) Ἐκ μέρους Ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ τότε Γεν. Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας Σ. Πιστολάκη καὶ εἰς ἣν συμμετεῖχον οἱ Ἐν. Δομεστίος Γεν. Διευθυντῆς τῆς ΕΑΠ, Κ. Μιχαλῆς Διευθυντῆς τῆς Ἀνταλλαγῆς καὶ Μ. Νοταρᾶς Προϊστάμενος τῆς ὑπηρεσίας Εἰσπράξεως Χρεῶν τῆς ΕΑΠ.

2) Βλ. Εἰς «Οἰκονομικὸν Ταχυδρόμον» τῆς 9ης Νοεμβρίου 1930 δηλώσεις Κυβερνητικῆς πηγῆς ἔνθα σὺν τοῖς ἄλλοις ἀνεφέροντο καὶ τὰ ἑξῆς : «... ἡ μέλλουσα νὰ ὑπαχθῆ εἰς τὴν ΑΤΕ Δ)σις Ἀποκαταστάσεως, ἥτις θὰ ἔχη ὡς σκοπὸν τὴν συνέχισιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν γηγενῶν, τὴν διανομὴν τῶν γαιῶν καὶ ἐν γένει τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν ὅπως ἀποκτήσουν βιωσίμους κλήρους... »

3) Βλ. Μ. Κύρκου, «Ἡ Ἀγροτικὴ καὶ τὸ ἐποικιστικὸν ἔργον». Ἄρθρον εἰς περιοδικὸν «Παιδαρχία» τῆς 23ης Νοεμβρίου 1930.

Ἐπίσης Ἀλ. Μυλωνᾶ, Αἰ συνέπειαι τῆς κρατικῆς μορφῆς τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς. Ἄρθρον δημοσιευθὲν εἰς τὴν ἐφημερίδα «Πρωτὰ» τῆς 11ης Νοεμβρίου 1930.

ἀντίκειται εἰς τὸν προορισμὸν τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἢ ἄσκησις τοῦ ἐποικισμοῦ, διότι ἡ ΑΤΕ οὕσα ὄργανισμὸς κοινωφελοῦς μορφῆς δὲν δύναται νὰ ἔχη ὡς ἀποκλειστικὸν προορισμὸν τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ὑπὸ τὴν στενὴν σημασίαν, ἀλλὰ τὴν ἐν γένει παρακολούθησιν τῶν ζητημάτων, ἅτινα ἀφοροῦν τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας⁽¹⁾.

Ἄλλως τε εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁπουδήποτε ἀλλαχοῦ ἔλαβε χώραν ἐσωτερικὸς ἐποικισμὸς, οὗτος ὑπῆρξεν ἔργον κυρίως εἰδικῶν Τραπεζῶν ἢ ἄλλων ὄργανισμῶν κοινωφελοῦς μορφῆς⁽²⁾, καὶ ὄχι κρατικῶν ὑπηρεσιῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ δεύτερον σημεῖον, ὅτι αἱ ἀνάγκαι τῆς συμπληρώσεως τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων θὰ ἐξεπληροῦντο οὕτως ἢ ἄλλως ἐμμέσως παρὰ τῆς ΑΤΕ καὶ ὅτι ἐπερίτευεν, οὐ μόνον ἡ σύστασις παρ' αὐτῇ ἰδίας ὑπηρεσίας, ἀλλὰ καὶ ἡ φροντίς διὰ τὴν συνέχισιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, ἃς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ τονίσωμεν ὅτι οἱ ἰσχυρισμοὶ οὗτοι ἦσαν καὶ εἶνε τελείως ἀβάσιμοι.⁽³⁾

Διότι ἡ ΑΤΕ καὶ ὅταν ἀκόμη θ' ἀρχίσῃ νὰ χορηγῇ εἰς μεγαλύτεραν κλίμακα τὰ μεσοπρόθεσμα καὶ μακροπρόθεσμα δάνεια, θὰ εἶναι ὑποχρεωμένη πάντοτε νὰ ἐξετάζῃ τὴν οἰκονομικὴν ἀντοχὴν τῶν δανειζομένων, ὥστε νὰ εἶνε βεβαία ὅτι ἡ ἐξόφλησις τοῦ δανείου εἶνε ἐξησφαλισμένη ἀπολύτως, ἐνῶ ὁ ἐποικισμὸς δὲν δύ-

¹⁾ Βλ. εἰς «Οἰκονομικὸν Ταχυδρόμον» Ἀθηνῶν τῆς 9ης Νοεμβρίου 1930 ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Δηλώσεις Κυβερνητικῆς πηγῆς». Ἐπίσης βλ. ἀγόρευσιν Ἀλ. Παπαναστασίου ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 11ης Ἀπριλίου 1930, ὅτε οὗτος ἀνέφερε τὰ ἑξῆς :

« . . . Εἰς μάλιστα ἀπὸ τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἠθέλαμεν τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν τότε (1927), ἦτο ὅτι ἠθέλαμεν τὸ ταχύτερον νὰ σχηματισθῇ καὶ λειτουργήσῃ ὁ ὄργανισμὸς αὐτός, κατάλληλος διὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν περαιτέρω διαχείρισιν τῆς ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων, διότι προεβλέπομεν καὶ ἐθεωροῦμεν ὀρθὸν ὅτι θὰ ἔπρεπεν ἐντὸς ἐνὸς ἢ δύο ἐτῶν νὰ διαλυθῇ ἡ ΕΑΠ . . . ». Καὶ ἀλλαχοῦ « . . . ἡμεῖς ἐνομίσαμεν ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ληφθῇ πρόνοια ὅπως σχηματισθῇ ὁ ὄργανισμὸς ὁ κατάλληλος ὁ ὁποῖος ν' ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τῆς ΕΑΠ . . . ».

²⁾ Βλ. σχετικῶς τὸ ἄρθρον *Innere Kolonisation* εἰς τὸ *Handwörterbuch der Staatswissenschaften* (Τόμος 5^{ος}, ἔκδοσις τετάρτη).

³⁾ Βλ. Ἀ. Μπακάλμπαση, ἀγόρευσιν ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 16ης Ἰουνίου 1931.

ναται νὰ ἐκκινή ἔξ αὐτῆς τῆς βάσεως. Ἄλλως τε αἱ ἀνάγκαι συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων εἶνε οὐ μόνον πολυσχιδοῦς μορφῆς, ἐκφεύγουσαι ὡς ἐκ τούτου τοῦ κύκλου ἐργασιῶν τῆς καθαυτὸ ἀγροτικῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ φύσεως κοινωνικῆς πολιτικῆς, μὴ δυνάμεναι νὰ ἐξαρτηθῶσιν ἐκ τῆς οἰκονομικῆς ἀντοχῆς ποσῶς τῶν μελλόντων νὰ τύχωσιν ἐνισχύσεως προσφύγων.

Γεγονὸς ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι σήμερον, ὅτι ἡ **παράλειψις τῆς ἐγκαίρου συστάσεως ἰδίας ὁμοιογενοῦς ὑπηρεσίας ἀποκαταστάσεως προσφύγων, ἐγένετο αἰτία νὰ παρέλθῃ σχεδὸν ἄνευ οὐσιαστικοῦ ἀποτελέσματος τριετὲς χρονικὸν διάστημα**, καίτοι κατ' αὐτὸ ὑπῆρξαν ἢ διετέθησαν ἀρκετὰ χρηματικὰ κεφάλαια, τὰ ἑξῆς :

α) 113.920.819,99⁽¹⁾ δραχμῶν, ἅτινα περιῆλθον εἰς τὸ Δημόσιον μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ΕΑΠ.

β) 151.586.500 δραχμῶν εἰς ὁμολογίας εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τῶν ἀξίαν, αἵτινες καὶ αὗται περιῆλθον εἰς τὸ Δημόσιον μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ΕΑΠ ⁽²⁾.

1) Τὸ ποσὸν τοῦτο κατέλιπεν εἰς τὸ Δημόσιον τὴν 31ην Μαΐου 1931 ἢ διάδοχος τῆς ΕΑΠ Γενικὴ Διεύθυνσις Ἀποκαταστάσεως.

Ἄπετελεῖτο δὲ ἐκ δραχ. 63.882.150.45, ἐκ συναλλάγματος ἐπὶ Λονδίνου £ 67.786 ³/₄ καὶ ἐκ χρεωγράφων Ἀγγλικοῦ Δημοσίου £ 65.650.

Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω ποσοῦ τῶν 113.920.819,99 δραχμῶν διετέθησαν :

διὰ κτηματογραφῆσεις ἀγροτικῶν συνοικισμῶν	δρ. 31.435.000
> ἀγροτικὴν στέγασιν	> 51.125.000
> ἀστικὴν	> 7.000.000
> ἔργα κοινῆς ὠφελείας εἰς ἀγροτικοὺς συνοικισμοὺς	> 12.300.000
> ἔργα κοινῆς ὠφελείας εἰς ἀστικοὺς συνοικισμοὺς	> 2.300.000
> ἐξόφλησιν ὑποχρεώσεων ΕΑΠ	> 9.357.087

Τὰ ὑπόλοιπα διετέθησαν διὰ γενικὰ ἔξοδα διαφόρων ὑπηρεσιῶν ἀσχολουμένων μὲ προσφυγικὰ ζητήματα.

2) Αἱ ὁμολογίαι αὗται ὡς ἀναφέρομεν καὶ ἄλλαχοῦ (βλ. σελ. 116 ὑποσημ. 1) παρεδόθησαν ἀπὸ τὴν ΕΑΠ εἰς τὸ Δημόσιον, κατόπιν ρητῆς διατάξεως τῆς συμβάσεως Παπαδάτου. Ἐντὺ, ἵνα χρησιμεύσωσι διὰ τὴν καταβολὴν τῶν πιστωτικῶν ὑπολοίπων μετὰ τὸν συμψηφισμόν τῶν ἀποζημιώσεων τῶν ἀγροτῶν προσφύγων. Πλὴν ὅμως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐχρησιμοποιήθησαν αἱ παρὰ τοῦ Ν. 5207 προβλεπό-

γ) 180.000.000 δραχ. εἰς ὁμολογίας, ἤτοι εἰς μετρητὰ περίπου 85 ἑκατομμύρια, ἅτινα ἔθεσε μέχρι τοῦδε ἡ ΑΓΕ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Δημοσίου διὰ τὴν συνέχισιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων (1).

δ) 110.000.000 δραχ. διατεθέντα κατὰ τὴν διετίαν 1931—33 ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Ἑπουργείου Γεωργίας (2) διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων.

ε) 88.396.000 δραχ. (3) αἵτινες διετέθησαν, κατὰ τὴν αὐτὴν τριετίαν, ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Ἑπουργείου Προνοίας διὰ τὴν στέγασιν τῶν ἀστῶν προσφύγων.

Κατόπιν πάντων τῶν ἀνωτέρω ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι ἐφόσον ἀναγνωρίζεται ἡ ἀνάγκη τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων, δεδομένου ὅτι πάντα σχεδὸν τὰ πολιτικὰ κόμματα τῆς χώρας ἀνομολογοῦσι τοῦτο, πρέπει οὐ μόνον ν' ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸν καθορισμὸν προγράμματος καὶ συστήματος ὡς καὶ διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἀπαιτούμενων χρηματικῶν κεφαλαίων, ἀλλὰ ταῦτοχρόνως νὰ **ὀργανώσωμεν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἐκείνην, ἣτις θ' ἀναλάβῃ ὀλόκληρον τὸ ἔργον τοῦτο.** Διότι ἀσχέτως μὲ τὸ ἐὰν ἡ ὑπηρεσία αὕτη θὰ ἔχῃ τὴν μορφήν κρατικῆς τοιαύτης ἢ οὐ—ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ μακρὰν ἀπὸ πάσης **ἀμέσου** κρατικῆς ἐπεμβάσεως ὀργάνωσίς της—πρέπει

μεναι ὁμολογίαι «Ἀγροτικὴ 6 %» (βλ. σελ. 117 τοῦ παρόντος). Οὕτω αἱ ὁμολογίαι αὗται τῆς ΕΑΠ παρέμειναν ἐλεύθεραι εἰς χεῖρας τοῦ Δημοσίου. Ἐὰν δὲ ἀναβιβάζομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις (βλ. σελ. 116) τὰς ὁμολογίας ταύτας εἰς 165.830.500, τοῦτο δὲν ἀνεγράφῃ ἐσφαλμένως, καθότι ὄντως τὸ ποσὸν τοῦτο παρέδωκεν ἡ ΕΑΠ εἰς τὴν διάδοχόν της Γεν. Δ/σιν Ἀποκαταστάσεως, ἣτις πάλιν μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν διαφόρων ὑποχρεώσεων τῆς Ἐπιτροπῆς, παρέδωκε τὸ ἀνωτέρω ἀναφερόμενον ὑπόλοιπον εἰς τὸ Δημόσιον.

1) Βλ. σχετικῶς ἀνωτέρω σελ. 159 (ὑποσημ. 2) καὶ εἰς Παράρτημα **Πίνακα** ΙΒ'.

2) Ἦτοι 92 ἑκατομ. κατὰ τὴν χρῆσιν 1931—32 καὶ 18 ἑκατομ. κατὰ τὴν χρῆσιν 1932—33

3) Τὸ ποσὸν τοῦτο ἑδαπανήθη μέχρι τοῦ Ἀπριλίου 1933. Κατὰ τὴν χρῆσιν δὲ τοῦ 1933—34 οὐδὲν ποσὸν ἑδαπανήθη, καίτοι εἶχεν ἀναγραφῇ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ πίστωσης ἐκ δραχ. 40 ἑκατομμυρίων.

ὅπωςδὴποτε νὰ συγκεντρώσῃ ἐν ἑαυτῇ ἀπάσας τὸς εἰς τὰ διάφορα Ὑπουργεῖα κατανεμημένας σήμερον ἀναλόγους ὑπηρεσίας, ὥστε νὰ ὑπάρξῃ ἡ ἀπαραίτητος ἐκείνη ἐνιαία κατεύθυνσις καὶ παρακολούθησις τῆς ὅλης ὑποθέσεως.

Εἰς μίαν τοιαύτην δὲ ὑπηρεσίαν θὰ πρέπει ν' ἀνατεθῇ ἡ φροντὶς διὰ πάντα ἐν γένει τὰ ζητήματα, ἅτινα ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τόσον τῶν ἀγροτῶν ὅσον καὶ τῶν ἀστῶν προσφύγων, μὴ ἐξαιρουμένης καὶ αὐτῆς τῆς ὀριστικῆς διανομῆς τῶν γαιῶν.

Ὁ τελευταῖος Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς ΕΑΠ C. Eddy, ἀναφέρει εἰς τὸ βιβλίον του (1), ὅπερ ἐξεδόθη μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἐξ Ἑλλάδος, ὅτι εἶχεν ὑποδειχθῆ, ἐκ μέρους τῶν ξένων μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς ΕΑΠ, εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναθέσεως τοῦ ἔργου τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως εἰς μίαν ἐνιαίαν ὑπηρεσίαν.

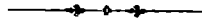
Ἡμεῖς, ἐπαναλαμβάνομεν, εἴμεθα τῆς γνώμης ὅτι ἡ δεκαετὴς μέχρι τοῦδε πείρα τῶν ζητημάτων τούτων, ὡς καὶ τὰ εἰς ἄλλα Κράτη γενόμενα εἰς παρομοίας περιπτώσεις, μᾶς ἐπιβάλλουν ὅπως μεριμνήσωμεν ἵνα **ἡ ἐκτέλεσις** τοῦ ἔργου τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν καὶ ἀστῶν προσφύγων, ἀνατεθῇ εἰς ὑπηρεσίαν ὀργανωμένην κατὰ σύστημα ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως, χωρὶς βεβαίως ν' ἀποβλέψῃ αὕτη εἰς τὴν ἐπίτευξιν οἰοῦδήποτε κέρδους, ἀλλὰ εἰς τὴν, ἐπὶ κοινῇ ὠφελείᾳ, ταχεῖαν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου τούτου. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωμεν ταχέα καὶ συμφέροντα οἰκονομικῶς ἀποτελέσματα.

1) Βλ. C. Eddy (ὡς βιβλιογραφία) σελ. 199, ἐνθα ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς :

«Τὰ ξένα μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπεστήριξαν σθεναρῶς, ὅτι οἰοσδὴποτε ἔλεγχος καὶ ἂν ἀπαιτηθῇ, συμφώνως μὲ τοὺς Ἑλληνικοὺς Νόμους, τῶν ἐργασιῶν τυχὸν ὑπηρεσίας τινὸς ἰδρυθησομένης πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων, τὸ ἔργον τοῦτο πρέπει ὅπωςδὴποτε νὰ **συνεχισθῇ ὑπὸ μιᾶς ἐνιαίας ὑπηρεσίας ὑπαγομένης εἰς ἐν μόνον Ὑπουργεῖον καὶ ὄχι κατανεμημένης εἰς διάφορα τοιαῦτα**. Μόνον δὲ κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ ἔργου τούτου.

Ἄλλαχού δὲ τοῦ παρόντος ἐπεσύραμεν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου, εἰς διάταξιν τινὰ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ ἐγκριθέντος ὑπὸ

τῆς ΚΤΕ ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Βουλγάρων μεταναστῶν, δι' ἧς ἐπεβλήθη εἰς τὴν Βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν ἡ ὑποχρέωσις νὰ συγκεντρώσῃ ὅλας τὰς τυχόν ὑπαρχούσας ὑπηρεσίας τὰς σχετικὰς μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν προσφύγων, ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἰδρυθῇ, κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς ΚΤΕ, ὁ ἀναγκαῖος ὄργανισμὸς διὰ τὴν κατάλληλον χρησιμοποίησιν τοῦ προσφυγικοῦ δανείου».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Π Ι Ν Α Ξ Α'.

Ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι διαμενοντων Προσφύγων κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928

Διαμερίσματα	Πραγματικὸς πληθυσμὸς	Ἀριθμὸς Προσφύγων		
		Σύνολον	Πρὸ τῆς Μι- κρασιατικῆς καταστροφῆς	Μετὰ τὴν Μι- κρασιατικὴν καταστροφὴν
Στ. Ἑλλάς-Εὔβοια	1.592.842	306.193	22.483	283.710
Θεσσαλία	493.213	34.659	8.238	26.421
Ἰόνιοι Νῆσοι	213.157	3.301	270	3.031
Κυκλάδες Ν.	129.702	4.782	284	4.498
Πελοπόννησος	1.053.327	28.362	3.043	25.319
Μακεδονία	1.412.477	638.253	99.658	538.595
Ἡπειρος	312.634	8.179	596	7.583
Νῆσοι Αἰγαίου	307.734	56.613	4.748	51.865
Κρήτη	386.427	33.900	1.229	32.671
Δ. Θράκη	303.171	107.607	11.343	96.264
Σύνολον	6.204.684	1.221.849	151.892	1.069.957

Π Ι Ν Α Ξ Β'.

Προέλευσις τῶν κατὰ τὸ 1928 ἀπογραφέντων Προσφύγων

Χῶραι προελεύ- σεως	Σύνολον	Πρὸ τῆς Μι- κρασιατικῆς καταστροφῆς	Μετὰ τὴν Μι- κρασιατικὴν καταστροφὴν
Μικρὰ Ἀσία	626.954	37.728	589.226
Θράκη	256.635	27.057	229.578
Πόντος	182.169	17.528	164.641
Βουλγαρία	49.027	20.977	28.050
Καύκασος	47.091	32.421	14.670
Κων/πολις	38.458	4.109	34.349
Ρωσία	11.435	5.214	6.221
Σερβία	6.057	4.611	1.446
Ἀλβανία	2.498	1.600	898
Δωδεκάνησος	738	355	383
Ρουμανία	722	266	456
Κύπρος	57	25	32
Αἴγυπτος	8	1	7
Σύνολον	1.221.849	151.892	1.069.957

Σημ. Ἡ ἀπογραφὴ τοῦ 1928 δὲν περιλαμβάνει εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν Ἑλλάδι διαμενοντων προσφύγων: α) τοὺς πρόσφυγας, ἐκ Τουρκίας ἢ ἀλλαγῶν, οἵτινες ἔτυχον εἶχον γεννηθῆ ἐν Παλ. Ἑλλάδι, καὶ β) τὰ τέκνα, ἅτινα ἐγεννήθησαν ἐν Ἑλλάδι ἐκ γονέων προσφύγων. Ὡσαύτως ἐάν θελήσῃ τις νὰ ὑπολογίσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν προσφύγων, οἵτινες προσέφυγον εἰς Ἑλλάδα, θὰ πρέπει νὰ προσθέσῃ εἰς τὸν ἀνωτέρω ἀριθμὸν καὶ τοὺς ἀποβιώσαντας ἐν τῇ μεταξὺ πρόσφυγας.

Π Ι Ν Α Κ Ξ

ΧΡΗΜΑΤΙΚΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΛΤΙΝΑ ΔΙΕΧΕΙΡΙΣΘΗ Η Ε. Α. Π. (1)
(βλ. σχετικῶς σελ. 21)

Προέλευσις κεφαλαίων	Λίρα	° Αγγλίας	° Ισόποσον εἰς Δραχμὰς
α) Προϊὸν τοῦ δανείου 7% 1924	9.970.016.	6.9	3.594.572.464,79
β) » » 6% 1928	499.759.	17.0	180.156.339,05
γ) » » 4% 1929	2.503.278.	16.1	938.729.541,85
δ) Διάφορα ἔσοδα προερχόμενα ἀπὸ τόκους ἐκ καταθέσεων εἰς Τραπεζάς, ἀπὸ ἐγγυήσεις αἵτινες κατέλεσαν ὑπὲρ τῆς Ε.Α.Π. καὶ ἀπὸ τὸ ἀναλογοῦν τριῆμα ἐκ τῆς εἰσπράξεως τῶν χρεῶν.	762.812.	11.5	286.054.715,72
	13.735.867.	11.3	4.999.513.061.41

1) Οἱ ἀριθμοὶ ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ Γενικοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς Ε. Α. Π. τοῦ συνταχθέντος τὴν 30/5/1931 παρὰ τῆς Γενικῆς Δ/σεως Ἀποκαταστάσεως.

ΠΙΝΑΞ Γ' (2ος)

τῶν ἑκ μέρους τῆς Ε.Α.Π. δαπανηθέντων καθ' ἑξαμηνίαν ποσῶν
διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν, ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι καὶ τοῦ 1930.

Ἔτη	Ἑξαμηνίαι	Δαπανηθέν ποσὸν εἰς Λίρας Ἀγγλίας	Μέση τιμὴ τῆς Λ. Α. εἰς δραχμὰς	Ἰσόποσον εἰς δραχμὰς τοῦ δαπανηθέντος ποσοῦ Λ. Α.
1924	Α'	302.410	239,773	72.509.753
»	Β'	1.893.880	254,924	482.795.465
1925	Α'	2.502.800	285,038	713.393.106
»	Β'	1.278.950	340,450	435.418.528
1926	Α'	571.990	366,807	209.809.936
»	Β'	717.450	406,231	291.450.431
1927	Α'	273.840	370	101.320.800
»	Β'	466.490	366	170.735.340
1928	Α'	469.120	369	173.339.840
»	Β'	545.390	375	204.521.250
1929	Α'	342.180	375	128.317.500
»	Β'	528.170	375	198.063.750
1930	Α'	504.530	375	189.198.750
»	Β'	25.730	375	9.648.750
Σύνολον		10.442.930		3.380.523.199

Σημ. Εἰς τὸ ἀνωτέρω συνολικὸν ποσὸν περιλαμβάνεται καὶ ποσὸν δρχ. 42.306.993, ὅπερ διεχειρίσθη
ἡ ΕΑΠ χωρὶς τοῦτο νὰ προέρχεται ἐκ τῶν κεφαλαίων τῆς. (Βλ. σχετικῶς ὑποσημ. 4 εἰς σελίδα 21).

Π Ι Ν Α Ξ Δ'.

Ἐμφαίνων τὴν μέσσην κατὰ μῆνα ἀγοραίαν τιμὴν τῶν ὁμολογιῶν τῶν κάτωθι δανείων, κατὰ τὰ ἔτη 1931—1933.

ΜΗΝΕΣ	Δάν. Ἀνταλ- λαξ. 8 % 1926—28	Δάν. Ἀνταλ- λαξ. 6 % 1928	Ἀγροτι- κὴ 6 %	Δάν. Ἑλληνο- βουλγ. μεταναστ. 6 % 1923	Δάν. Ἑλλ. Ὑπηκόων 8 % 1927
1931					
Ἰανουάριος	946.23	830.27	—	414.88	478.73
Φεβρουάριος	954.34	841.57	—	421.61	486.—
Μάρτιος	967.30	849.86	—	424.34	482.24
Ἀπρίλιος	955.98	831.45	—	414.68	468.77
Μάιος	974.73	849.67	—	425.10	480.60
Ἰούνιος	976.62	837.97	—	419.35	477.90
Ἰούλιος	962.39	816.09	—	411.15	488.30
Αὐγουστος	956.65	800.05	—	401.38	485.22
Σεπτέμβριος	953.50	777.—	—	386.—	481.—
Ὀκτώβριος	776.60	682.30	—	313.60	381.40
Νοέμβριος	773.90	692.—	—	308.90	375.20
Δεκέμβριος	677.20	631.80	—	250.—	371.60
1932					
Ἰανουάριος	621.80	612.20	427.80	224.20	290.—
Φεβρουάριος	606.60	598.50	416.40	213.20	293.—
Μάρτιος	542.70	515.90	383.85	194.51	237.60
Ἀπρίλιος	516.60	510.70	375.25	178.20	216.10
Μάιος	547.75	545.—	362.40	188.64	226.50
Ἰούνιος	562.—	557.—	377.—	190.10	238.—
Ἰούλιος	586.25	578.75	384.—	192.20	254.—
Αὐγουστος	538.50	531.25	354.—	179.30	228.40
Σεπτέμβριος	529.75	526.—	362.—	182.15	229.75
Ὀκτώβριος	541.80	532.—	369.50	186.15	215.—
Νοέμβριος	494.20	490.50	323.80	167.75	183.90
Δεκέμβριος	480.83	478.71	315.50	166.25	167.04
1933					
Ἰανουάριος	448.20	448.08	362.90	179.52	204.36
Φεβρουάριος	479.77	476.81	366.70	190.83	227.55
Μάρτιος	450.24	450.32	373.28	181.04	222.84
Ἀπρίλιος	446.27	444.74	393.45	202.08	207.32
Μάιος	472.62	469.40	418.52	209.06	217.44
Ἰούνιος	497.65	487.97	418.90	211.32	227.33
Ἰούλιος	489.52	485.54	416.27	207.95	243.28
Αὐγουστος	532.60	518.71	445.79	215.46	262.70
Σεπτέμβριος	602.08	590.28	474.58	232.58	302.66
Ὀκτώβριος	615.72	595.73	476.48	239.76	305.98
Νοέμβριος	649.96	636.61	500.78	257.83	304.10
Δεκέμβριος	662.56	650.83	520.81	261.08	302.94

Σημ. Ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου 1931 μέχρι Δεκεμβρίου 1932 τὸ Χρηματιστήριον παρέμεινε κλειστὸν, αἱ δὲ σημειούμεναι τιμαὶ εἶναι αἱ τοιαῦται τῆς ἐλευθέρας ἀγορᾶς.

Π Ι Ν Α Ξ Ε'.

Ἐμφαίνων τὰς παρὰ τῶν συνεργείων τῆς Μικτῆς Ἑλληνοβουλγαρικῆς Ἐπιτροπῆς γενομένας ἐκτιμήσεις ἀγροτικῶν κτημάτων Βουλγάρων, ἀναχωρησάντων ἐξ Ἑλλάδος. (Βλ. σχετικῶς εἰς σελ. 79).

Συνοικισμὸς	Ἐκτιμήσεις Μ.Ε.Ε. Μεταναστεύσεως			Συμβατική τιμὴ χρεώσεως Ε.Α.Π.
	Α'. κατηγορία	Β'. κατηγορία	Γ'. κατηγορία	
Δράμας				
Παλ. Καλαπότι	1138	780	301	450
Καλλιθέα	6337	4978	3230	567
Γραμμένη	6337	4978	3230	669
Μικρόπολις	6337	4978	3230	584
Γρανίτσα	745	520	220	436
Πετρούσα	6270	4978	3230	293
Θόλος	5652	4156	2660	329
Κατάφυτον	710	461	208	—
Ἄκρινόν	813	527	238	184
Ἄρχυρὸν	1183	799	377	339
Κάτω Βροντοῦ	750	520	190	552
Ἄνω Βροντοῦ	760	520	350	309
Ἄλιστράτη	6337	4978	3230	900
Λευζόγεια	1098	676	350	432
Ἄξυνά	427	342	189	60
Προσωτσάνη	—	5643	—	102
Δοξᾶτον	—	3166	—	695
Περιθῶρι	766	533	200	297
Θεσσαλονίκης				
Δογάνη	1158	863	466	328
Γερακῶνας	1270	985	550	219
Γραδεμπόριον	—	897	—	365
Γουμενίτσα	1270	985	550	438
Χέρσον	1654	1229	609	365
Γοίβας	475	380	210	219
Ἄνω Κουφάλια	2160	1728	713	336
Ἄ. Θεοδωράκι	1055	786	375	227
Ἄσώματος	1495	1144	—	554
Πλατανάκι	12857	2215	715	584
	11905	1477	477	
Πολύπετρον	954	711	441	131
Τούμπα	1206	936	523	306
Ἄξιούπολις	1715	1330	495	402
Κομοτινῆς				
Πελαγία	1332	972	670	419
Διώνη	1190	911	500	420
Κασσιτεραί	950	726	458	317
Ἄσκηται	1190	911	499	292
Ἄρίσβη	2250	1690	780	547
Ἄμφια	2250	1690	780	439
Διδυμοτείχου				
Διδυμοτείχον	1440	1050	725	315
Δίκαια	1060	790	490	384
Ἄλεξ/πόλεως				
Φέρεραι	1143	887	495	328

Σημ. Αἱ ἀναφερόμεναι εἰς δραχμὰς τιμαί, εἶνε αἱ κατὰ στρέμμα τοιαῦται.

Συνέχεια τοῦ Πίνακος Ε'.

Συνοικισμὸς	Ἐκτιμήσεις Μ.Ε.Ε. Μεταναστεύσεως			Συμβατική τιμὴ χορεώσεως Ε.Α.Π.
	Α'.	Β'.	Γ'.	
Σερρών				
Ἐλαιών	1725	1320	555	620
Περιχώρα	6337	4978	3230	583
Φαϊά Πέτρα	830	620	340	264
Σχιστόλιθος	1120	837	306	240
Εὐκαρπία	1360	1013	419	423
Βυρώνεια	1762	1366	509	520
Χρυσοχώραφα	—	1503	—	524
"Αγ. Χριστόφορος	5652	4156	2660	565
Γάζωρον	5652	4156	2660	584
"Ανω Καρυδιά	—	1182	—	273
Σιδηροχώριον	—	886	—	617
Γεφυροῦδι	—	1586	—	462
"Αμμουδιά	—	1545	—	468
Καρυδοχώρι	541	432	184	246
"Αγλαδοχώρι	971	725	306	256
Παλαιόκαστρον	—	675	—	390
"Ανω Πορρόια	—	1185	490	274
"Αδελφικό	—	1253	—	484
"Αναγέννησις	—	1318	—	468
Ν. Σκοπὸς	—	1366	—	464
Ἐδέσσης				
"Αρχοντικό	1378	1027	490	255
Μηλιά	1077	751	466	223
"Αετοχώρι	874	652	384	343
Δαμιανή	954	711	441	225
Γαλατάδες	—	1545	—	233
Τρία Ἴελατα	403	323	178	219
Φλωρίνης				
Σκοπιὰ	6337	4978	3230	300
Σπήλαια	892	682	430	298
"Αγιος Ἀντώνιος	1390	1040	430	354
Φλώρινα	—	—	1000	876
Κοζάνης				
Ἐμπόριον	1127	841	—	422
Ὀλυμπία	980	731	453	214
Ξάνθης				
Γάμπροβον	6000	2844	651	438
Κιλκίς				
Κιλκίς	1651	1281	550	501
Καβάλλας				
Κεχροζαμπος	1000	4740	930	438
Λαγκαδᾶ				
Πλατανιά	747	558	306	584

ΠΙΝΑΞ ΣΤ'

'Εμφαίνων τὰς παρὰ τῆς Ε.Α.Π. πραγματοποιηθείσας εισπράξεις παρ' ἀγροτῶν προσφύγων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς 31 Δ/βρίου 1930 κατὰ Γραφεῖα 'Εποικισμοῦ καὶ τὸν μέσον ὄρον ἀποδόσεως κατὰ οἰκογένειαν.

Γ ρ α φ ε ῖ α	'Αριθμὸς ἐγκατασταθεισῶν οἰκογενειῶν	Συνολικαὶ εἰσπράξεις μέχρι 31/12/30	Μέσος ὄρος εισπράξεων κατὰ οἰκογένειαν
'Αξιουπόλεως	4.057	5.247.296.90	1.290.40
Βερροίας	4.171	5.147.361.25	1.234 —
Γενιτσῶν	7.114	15.217.246.05	2.139 —
'Εδέσσης	5.741	2.036.883.35	354.80
'Εορδαίας	5.026	1.440.699.25	286 70
Θεσσαλονίκης	9.726	15.569.545.61	1.600 —
Καστορίας	1.939	1.444.079.20	744 70
Κιλκίς	9.933	11.089.627.10	1.116 —
Κοζάνης	7.284	1.836.284.10	252 —
Λαγκαδᾶ	6.874	7.753.971.60	1.128 —
Κατερίνης	3.406	9.197.743.10	2.700 —
Σιδηροκάστρου	7.616	9.077.613.80	1.192 —
Σερρῶν	7.825	11.786.582.55	1.506 —
Φλωρίνης	3.069	2.050.801.65	668 —
Χαλκιδικῆς	3.536	2.274.241.25	643 —
T.E.X. Γ.Δ.Ε.Μ.	—	5.915.669.75	— —
Σ ύ ν ο λ ο ν	87.317	107.085.646.51	1.266 —
'Αλεξ/πόλεως	5.040	6.754.681.30	1.340 —
Δράμας	15.886	14.715.949.30	932 —
Καβάλλας	10.149	5.921.252.77	583 —
Κομοτινῆς	4.121	11.583.850.50	2.810 —
Ξάνθης	2.703	2.938.305.20	1.087 —
'Ορεστιάδος	4.891	13.331.450.87	2.825 —
Σ ύ ν ο λ ο ν	42.790	55.245.489.94	1.291 —
Αἰτωλοακαρνανίας	366	713.682.50	1.950 —
"Αργους	521	609.303.45	1.170 —
'Αττικοβοιωτίας	1.291	2.171.341.15	1.681 —
'Αχαϊοῆλιδος	481	947.691.35	1.970 —
Βόλου	867	2.813.937.34	3.245 —
Εὐβοίας	1.832	7.169.867.10	3.913 —
'Ηρακλείου	2.524	2.796.225.45	1.107 —
'Ιωαννίνων	430	467.972.21	1.088 —
Λαρίσης	1.384	750.420. —	540 —
Λασηθίου	435	436.613.25	1.003 —
Λήμνου	795	928.161.75	1.167 —
Πρεβέζης	907	942.572.10	1.039 —
Ρεθύμνης	774	924.044.35	1.193 —
Χανίων	1.024	1.067.170.80	1.040 —
T.E.X. Ε.Α.Π.	—	2.214.856.35	—
Μυτιλήνης & Χίου	—	68.568.27	—
Σ ύ ν ο λ ο ν	13.631	25.022.427.42	1.836 —
Γενικὸν Σύνολον	143.591	187.353.563.87	1.305 —

Σημ. Αἱ παρὰ ἀστῶν προσφύγων εισπράξεις ἀνῆλθον κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα εἰς ὄγκ. 98.702.608.

Π Ι Ν Α Ξ Ζ´.

Εμφαίνων συνολικῶς τὰς καταβληθείσας καὶ καταβληθησόμενας ἀποζημιώσεις εἰς ἀστούς καὶ ἀγρότας δικαιούχους ἀνταλλαξίμους πρόσφυγας. (Κατάστασης Μαρτίου 1934)

ΜΗΤΡΩΑ	Δικαιούχοι	Ἐπιδικασθέν ποσόν Λ. Τ. Χ.	Ἐπολ. ἐπίδ. ποσ. μετὰ περιχοπῆν Λ. Τ. Χ. ⁽¹⁾	Καταβλητέον ποσοστὸν Λ. Τ. Χ. ⁽²⁾	Καταβλ. ποσ. μετ' ἔκπτωσης 25 % Λ. Τ. Χ. ⁽³⁾	Ἰσόποσον εἰς Δραχμὰς	Μέσος ὄρος καταβλ. ποσοῦ κατὰ δικαιούχους εἰς δραχ.
Α Σ Τ Ω Ν							
Καταρτισθέντα	306 818	179 278 553	141 235 773	27 271 223	20 453 417	7 104 740 692	23 155
Καταρτισθησόμενα	26 000	7 560 000	6 108 000	1 292 000	969 000	319 770 000	
Ἀστῶν ἐν δέλφ	332 818	186 838 553	147 343 773	28 563 223	21 422 417	7 424 510 692	22 300
Α Γ Ρ Ο Τ Ω Ν							
Καταρτισθέντα	118 952	56 983 056	41 715 611	9 683 926	7 262 373	2 396 583 090	20 135
Καταρτισθησόμενα	31 048	14 033 796	10 360 000	2 328 600	1 746 450	576 328 500	
Ἀγροτῶν ἐν δέλφ	150 000	71 016 852	52 075 611	12 012 526	9 008 823	2 972 911 590	19 820
Γενικὸν Σύνολον	482 818	257 855 405	199 419 384	40 575 749	30 431 240	10 397 422 282	21 503

¹⁾ Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πρωτοβαθμῶς ἐπιδικασθέντος ποσοῦ, μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν λόγφ ὑπερβολικῶν ἐκτιμήσεων ἐπιβληθεισῶν περικοπῶν.

²⁾ Καταβλητέον ποσοστὸν συμφώνως τῶ ἐν τῷ ψηφίσματι τῆς 7-4-25 καθοριζομένου κλιμακίφ. Ἦτοι ἐπὶ ἐπίδ. ποσοῦ Λ. Τ. Χ. 1—400=25%, 401—1000=20%, 1001—2000=15%, 2001—5000=10% καὶ διὰ τὰ ἐπέκεινα τῶν 5000=5%, τῆς προκαταβολῆς (ἀποζημιώσεως) μὴ δυναμένης νὰ ὑπερβῆ συνολικῶς τὰς 2000 Λ. Τ. Χ. Τὸ ἀνώτατον τοῦτο ὄριον ἀντιστοιχεῖ εἰς ἐπίδ. ποσόν 32.600 Λ. Τ. Χ.

³⁾ Τὸ παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καταβαλλόμενον εἰς τοὺς ἀστούς, ὡς καὶ τὸ παρὰ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς συμψηφίζομενον διὰ τοὺς ἀγρότας ποσόν, μετὰ τὴν προσωρινὴν κρᾶτησιν τοῦ 25 %.

Ἐμφαίνων τὴν ἀξίαν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐγκαταλειφθείσης Μουσουλμα-
βληθησομένης ἀποζημιώσεως εἰς ἀστούς καὶ ἀγρότας δικαιούχους ἀν-

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ

Ἐνεργητικὸν

Α) Ἀξία πωληθέντων ἀκινήτων ὑπὸ ΕΤΕ :		
α) Εἰσπραχθέν τίμημα,	δρχ. 1.180.963.972	
β) Ὑπόλοιπον πρὸς εἰσπραξιν.	» 797.748.306	1.978.712.278
Β) Πρόσοδοι (*) ἀνταλλαξίμου περιουσίας παραδοθεί- σης ΕΤΕ :		
α) Εἰσπραχθέντα ποσά.	δρχ. 798.227.000	
β) Καθυστερούμενα,	» 289.000.000	1.087.227.000
Γ) Ὑπόλοιπον ἀξίας ἀκινήτου περιουσίας καταχωρη- μένης εἰς Κτηματολόγια ΕΤΕ (**).		3.293.553.952
Δ) Ἀξία ἀγροτικῶν ἀκινήτων παραδοθέντων ΕΑΠ :		
α) Ἀξία γαιῶν (***)	δρχ. 3.200.000.000	
β) Ἀξία τουρκικῶν ἀγροτικῶν οἰκημάτων,	» 400.000.000	3.600.000.000
Σύνολον		9.959.493.230
Πρὸς ἐξίσωσιν		5.318.239.182
Γενικὸν Σύνολον		15.277.732.412

* Ὡς προσόδους ἐννοῦμεν τὰ μισθώματα τῶν ἀκινήτων, τοὺς τόκους τῶν καθυστερουμένων μισθωμάτων, τοὺς συμβατικούς τόκους, τοὺς τόκους ὑπερημερίας ἐπὶ τοῦ τοκοχρεωλυτικῶς καταβαλλομένου τιμήματος, τοὺς τόκους μεταφορᾶς τῶν δόσεων, τὰς ἐκπιπούσας ἐγγυοδοσίας κλπ.

** Περὶ τῆς *πραγματικῆς* ἀξίας τῆς ὑπολειπομένης ἀκινήτου περιουσίας, βλέπε εἰδικὸν σημείωμα εἰς τὴν ἐπομένην σελίδα.

*** Τὴν ἔκτασιν τῶν γαιῶν αἵτινες παρεχωρήθησαν εἰς τὴν ΕΑΠ ἐκ τῆς ἀνταλλαξίμου μουσουλμανικῆς περιουσίας ὑπολογίζομεν εἰς 4 ἑκατομ. στρεμμ. Ὡς τιμὴν δὲ ἐκάστου στρέμματος ἐλάβομεν 800 δρχ., ἤτοι τὸ *διπλάσιον* τῆς μέσης τιμῆς δι' ἧς ἐχρεώθησαν ἀρχικῶς οἱ ἀγρόται πρόσφυγες ἀπὸ τὴν ΕΑΠ.

Η΄.

νικῆς περιουσίας, ὡς καὶ τὰς ἔναντι αὐτῆς καταβληθείσας καὶ καταλλαξίμους.

ΜΑΡΤΙΟΥ 1934

Παθητικὸν

A) Καταβληθεῖσαι ἀστικά ἀποζημιώσεις ὑπὸ ΕΤΕ :		
α) Εἰς ὁμολογίας, (1)	δρχ. 5.427.611.000	
β) Εἰς μετρητὰ,	» 1.328.000.000	6.755.611.000
B) Καταβληθέντες τόκοι ὁμολογιῶν (*),		2.749.957.319
Γ) Ὑπόλοιπον μὴ πληρωθέντων ἀστῶν δικαιούζων κατεχωρημένων εἰς τὰ παραδοθέντα τῆ ΕΤΕ Μητρῶα,		272.500.000
Δ) Ποσὸν ἀπαιτηθόμενον διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἀποζημιώσεων εἰς τοὺς ἀστοὺς δικαιούχους, ὧν δὲν συνετάγησαν εἰσέτι Μητρῶα (**),		319.770.000
Ε) Πληρωτέοι εἰς τὸ μέλλον τόκοι ὁμολογιῶν ἀνταλλαξίμων (***),		1.573.000.000
Ϛ) Δαπάναι διαχειρίσεως ΕΤΕ.		
α) Ἔξοδα διοικήσεως	δρχ. 165.552.478	
β) » συντηρήσεως περιουσίας	» 128.130.000	293.682.478
Z) Ἀποζημιώσεις Ἀγροτῶν Δικαιούχων ἀνταλλαξίμων :		
α) Συμψηφισθὲν ποσὸν	δρχ. 2.380.492.875	
β) Ὑπολειπόμενον πρὸς συμψμόν	» 592.418.625	2.972.911.500
H) Καταβληθέντες τόκοι ὁμολογιῶν «Ἀγροτική» 6 % (διὰ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος).		20.300.115
Θ) Πληρωτέοι τόκοι ὁμολογιῶν «Ἀγροτική» 6 % (****)		320.000.000
Γενικὸν Σύνολον		15.277.732.412

1) Αἱ πληρωθεῖσαι ὁμολογίαι, εἶνε τοῦ μὲν τύπου 8 % δρχ. 4.201.419.000 τοῦ δὲ τύπου 6 % 1.226.192.000

* Ἡ πίστωσις ἦν διέθεσε τὸ Δημόσιον ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ του διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἀνέροχεται εἰς δρχ. 2.308.000.000.

** Εἰς αὐτοὺς δὲν συγκαταλέγονται οἱ δικαιούχοι Κων)πολίται.

*** Οἱ πληρωτέοι εἰς τὸ μέλλον τόκοι ὑπελογίσθησαν διὰ μίαν δεκαετίαν μετὰ τὴν σήμερον ὑφισταμένην μείωσιν κατὰ 25 % καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ θὰ ἀποσβέννωνται κατ' ἴσα μέρη, ἐκ τῆς ἐκποιήσεως τῆς ὑπολειπομένης περιουσίας, αἱ ἐν κυκλοφορίᾳ σήμερον ὁμολογίαι ὑπολογιζόμεναι εἰς 4.400.000.000 δρχ.

**** Οἱ πληρωτέοι εἰς τὸ μέλλον τόκοι τῶν ὁμολογιῶν τύπου «Ἀγροτική 6 %» ὑπελογίσθησαν διὰ μίαν εἰκοσαετίαν καὶ διὰ κεφάλαιον 350 ἑκατομμ. δραχμῶν.

Σημείωμα
ἐπὶ τοῦ προηγουμένου Πίνακος Η΄.

Ἡ ἀξία τῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1932 καταγεγραμμένων ἐν τῷ Γενικῷ Κτηματολόγιῳ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἀξίας τῶν ἀνταλλαξίμων ἀκινήτων, ἅτινα εἶχον παραδοθεῖ εἰς τὴν Ε.Τ.Ε. ἀνήρχετο :

Ἀστικά	46.260	ἀξίας	δρχ.	3.616.632.778
Ἀγροτικά	45.547	»	»	1.664.045.615
Σύνολον	91.807	ἀξίας	δρχ.	5.280.678.393

Ἀφαιρουμένων ὅμως ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἅτινα διεγράφησαν μέχρι τῆς 31-12-1932 λόγῳ ἀποδόσεως των εἰς τὴν ΕΑΠ, εἰς τρίτους, διὰ δικαστικῶν ἀποφάσεων, εἰς ἀλλοδαπούς κλπ., ἀπομένει καθαρὸν ὑπόλοιπον τῶν κτημάτων τὰ ὅποια διετέλεσαν ὑπὸ τὴν διαχείρισιν τῆς Ε.Τ.Ε. :

Ἀστικά	41.908	ἀξίας	δρχ.	3.381.294.626
Ἀγροτικά	44.554	»	»	1.593.534.131
Σύνολον	86.462	ἀξίας	δρχ.	4.974.828.757

Ἐξ αὐτῶν πάλιν θὰ πρέπει ν' ἀφαιρεθοῦν καὶ τὰ κτήματα ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐν τῇ πραγματικότητι δὲν εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν διαχείρισιν τῆς Ε.Τ.Ε., ὡς τελοῦντα ὑπὸ περιορισμένην διαχείρισιν. Ταῦτα ὑπολογίζονται εἰς 1.000 περίπου, ἀξίας 400.000.000 δραχμῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω κτημάτων εἶχον μέχρι τῆς 31-12-1932 ἐγκριθῆ πωλήσεις [ἐπὶ τῇ βάσει τῆς χρονολογίας κατακυρώσεως] 32.938 ἀκινήτων ἀντὶ τιμήματος δρχ. 1.924.291.924, ἐνῶ ἡ κτηματολογικὴ ἀξία των ἀνέρχεται εἰς δρχ. 1.860.192.804. Προκύπτει δηλ. αὔξεις τῆς πραγματοποιηθείσης ἀξίας πωλήσεως ἔναντι τῆς εἰς τὸ κτηματολόγιον ἀναγεγραμμένης τοιαύτης κατὰ 4 %.

Τὸ γεγονός ὅμως τοῦτο, ὀφειλόμενον εἰς τὸ ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ὑπῆρξε μεγάλη ἡ ζήτησις καὶ ἐπωλήθησαν τὰ καλύτερα κτήματα, **ὡς μὴ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς ἀπατηλὰ συμπεράσματα**, ὅτι δηλ. ἡ πραγματικὴ ἀξία τῶν κτημάτων τούτων εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἀναφερομένης εἰς τὸ Γενικὸν Κτηματολόγιον τῆς Τραπεζῆς.

Τούναντίον σήμερον πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας, ὅτι δὲν θὰ καταστῆ δυνατὸν ἡ ἀξία πωλήσεως τῶν ὑπολειπομένων κτημάτων **νὰ καλύψῃ** τὴν κτηματολογικὴν τοιαύτην, διότι παρουσιάζεται σταθερά, ἔναντι ταύτης, ἡ πτώσις τῆς ἀξίας τῶν πωλουμένων κτημάτων παρὰ τὴν ἐπελθούσαν ἐν τῷ μεταξὺ ὑποτίμησιν τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς κατὰ 50 % περίπου, γεγονός τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν πτώσιν τῆς ἀξίας τῶν ὁμολογιῶν, νὰ ἐπιδράσῃ ἀντιστρόφως ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν πωλουμένων κτημάτων.

Ἐπίσης δέον νὰ προβλέπεται πτώσις τῆς κτηματολογικῆς ἀξίας τῶν κτημάτων τούτων, καὶ διὰ τοὺς κάτωθι λόγους :

α) Εἰς τὸ ὅτι ἡ στατιστικὴ κατ' ἔτος παρακολούθησις τῶν ἀπ' ἀρχῆς γενομένων πωλήσεων, παρουσιάζει μίαν συνεχῆ πτώσιν τῶν ἐπιτευχθεισῶν τιμῶν πωλήσεως ἔναντι τῆς ἐκτιμηθείσης τοιαύτης, ὡς τοῦτο προκύπτει ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος.

Ἔτος	Πωληθέντα Κτήματα	Κτηματολογικὴ ἀξία	Ἐπιτευχθεῖσα ἀξία	Ἀναλογία τῆς τιμῆς πωλήσεως ἐν σχέσει πρὸς τὴν κτηματολ. τοιαύτην
1927	3976	200.197.690	251.805.391	125%
1928	5791	324.705.118	403.428.502	124%
1929	5389	234.571.891	289.979.337	124%
1930	7936	381.789.119	381.230.007	97%
1931	4095	233.594.460	191.901.550	83%
1932	5751	485.334.526	405.947.137	83%
Σύνολον	32.938	1.860.192.804	1.924.291.924	

β) Εἰς τὸ ὅτι ἡ ἀρχικὴ κτηματολογικὴ ἀξία τῶν κτημάτων, τὰ ὁποῖα παρεδόθησαν εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς Τραπέζης, ὑπελογίσθη εἰς λίαν ὑψηλὰ ἐπίπεδα, ἀπέχοντα τῆς πραγματικῆς τοιαύτης.

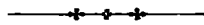
γ) Εἰς τὸ ὅτι λόγῳ τῆς ἐπερχομένης φθορᾶς ἐκ τῆς χρήσεως τῶν ἀστικῶν ἀκινήτων καὶ ἐκ τῆς ἀκηδίας τῶν κατεχόντων ταῦτα, ἐπέρχεται μείωσις τῆς ἀξίας των.

δ) Εἰς τὸ ὅτι ἡ ῥευστοποίησις τῶν ἀγροτικῶν ἀκινήτων γίνεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἀγροτικοῦ Νόμου, πρᾶγμα ὅπερ

μειώνει τὴν κτηματολογικὴν ἀξίαν των κατὰ 75 %, περίπου, ἂν ὄχι καὶ περισσότερον.

ε) Εἰς τὴν ὑφισταμένην οἰκονομικὴν δυσπραγίαν λόγῳ τῆς ὁποίας καὶ παρὰ τὴν ὑπάρχουσαν σήμερον ὑποτίμησιν τῶν ὁμολογιῶν τῶν ἀνταλλαξιμῶν, δὲν ἀφθονοῦν οἱ ἀγορασταί, ἐνῶ ἀντιθέτως ἢ προσφορὰ εἶναι μεγάλη.

Δι' ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους θὰ εἶναι νομιζομεν ἐπιτυχία, ἐὰν μέχρι τέλους ἢ ἐκποίησης τῶν ὑπολειπομένων κτημάτων, ἀποδώσῃ 2½ δισεκατομμύρια δραχμῶν. Ἄν ὅμως δὲ πάλιν **δὲν ἐπισπευσθῇ** ἢ διάθεσις τῶν ἀκινήτων τούτων, τότε φοβούμεθα ὅτι ἡ ἀξία των θὰ ὑποτιμηθῇ ἀκόμη περισσότερον.

Π Ι Ν Α Ξ Θ'.

ἐμφαίνων, κατὰ περιφερείας καὶ κατὰ κατηγορίας, τὸ κατὰ τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1933 ὑπόλοιπον τῶν χρεῶν τῶν προσφύγων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παραδόσεως εἰς τὴν Ἀγροτικὴν Τράπεζαν τῶν πρὸς τὴν τέως ΕΑΠ χρεῶν, αἱ ὑποχρεώσεις τῶν προσφύγων ἀνῆρχοντο εἰς :

Χρέη Ἀγροτῶν	£ :	13.270.915.—
» Ἀστῶν	»	1.927.880.—
» Διαφόρων τρίτων	»	164.641.—
	£ :	15.363.436.—

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω παράδοσιν καὶ μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1933 αἱ ὑποχρεώσεις α἗ται εἶχον (λόγῳ τῶν ἐπελθουσῶν ἐν τῷ μεταξύ διαφορῶν ἀύξοιμειώσεων) κατέλθη εἰς £ 13.625.100.

Τὸ ἀνωτέρω κατὰ τὴν 31ην Δεκεμ. 1933 ὑπόλοιπον κεφαλαίου, εἰς ὃ δὲν περιλαμβάνονται οἱ τόκοι χρεωλυσίου καὶ ὑπερῆμερίας, ὡς καὶ ἢ ἐν τῷ μεταξύ ἐπελθοῦσα μείωσις κατὰ 40 % ἀναλύεται κατὰ κατηγορίας χρεῶν καὶ κατὰ Γραφεῖα ὡς κάτωθι.

Περιφέρειαι	ἀπὸ Ἀγρότας £	ἀπὸ Ἀστοὺς £	ἀπὸ διαφοροὺς Τρίτους £
Ἀθηνῶν	6.549.	615.908.	125.914.
Ἄργους	98.682.	8.121.	23.
Ἀλεξ/πόλεως	177.567.	26.968.	2.651.
Ἀμυνταίου	363.978.	2.152.	110.
Ἀττικοβοιωτίας	128.444.	33.820.	—
Βερορίας	304.441.	34.537.	1.032.
Βόλου	114.058.	48.533.	—
Γρεβενῶν	198.518.	1.957.	—
Διδυμοτείχου	223.711.	7.922.	4.985.
Δράμας	958.954.	110.750.	1.615.
Ἐδέσσης	791.076.	36.018.	8.073.
Ἐλευθερουπόλεως	193.581.	9.182.	2.
Ἐλευσίνος	16.229.	11.910.	—
Ἡρακλείου	562.601.	23.877.	318.
Θεσσαλονίκης	2.123.745.	112.814.	5.710.
Ἰωαννίνων	155.065.	23.354.	148.
Καβάλλας	394.512.	11.398.	1.351.
Κατερίνης	261.625.	18.420.	460.
Καστορίας	211.883.	1.861.	42.
Κιλκίς	735.245.	26.846.	3.910.
Κομοτινῆς	240.722.	122.024.	—
Κοζάνης	517.166.	—	867.
Λαρίσης	286.114.	31.777.	—
Λαγκαδᾶ	562.969.	6.184.	492.
Μυτιλήνης	86.285.	44.074.	547.
Νιγρίτης	126.531.	7.141.	119.
Ξάνθης	259.512.	125.948.	21.
Πατρῶν	121.765.	73.636.	—
Σερρῶν	829.293.	46.679.	3.469.
Σουφλίου	73.966.	—	19.
Φλωρίνης	133.880.	8.765.	4.
Χαλκίδος	288.725.	—	187.
Χανίων	195.668.	4.677.	146.
Πελοποννήσου	—	58.034.	212.
Νήσων	—	24.326.	—
	11.743.060.	1.719.613.	162.427.

Π Ι Ν Α Κ Η Ι΄.

Ἐμφαιίνων τὰς ἕκ μέρους τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης πραγματοποιηθείσας κατὰ μῆνα εἰσπράξεις ἀπὸ χρέη τῶν προσφύγων πρὸς τὴν τέως Ε. Α. Π.

Μ ῆ ν ε ς	Π α ρ ὶ ἀ γ ρ ο τ ῶ ν			Π α ρ ὶ ἀ σ τ ῶ ν			Π α ρὰ διαφόρων τρῶτων		
	1931	1932	1933	1931	1932	1933	1931	1932	1933
Ἰανουάριος	—	2.478.319	6.092.128	—	5.982.495	3.710.413	—	127.972	134.412
Φεβρουάριος	—	2.209.460	4.773.802	—	4.831.293	2.281.514	—	144.720	57.246
Μάρτιος	1.727.406	2.737.693	4.023.686	605.662	6.423.560	1.979.900	320.701	207.950	103.642
Ἀπρίλιος	2.917.609	4.392.597	7.137.317	549.829	7.238.105	1.613.550	115.045	615.680	109.443
Μαῖος	2.627.182	2.270.582	6.963.743	474.261	1.690.231	1.820.721	158.556	57.101	123.336
Ἰουνίος	632.855	3.015.532	3.197.160	244.429	1.115.379	1.025.429	80.294	47.182	168.151
Ἰουλίος	1.433.404	4.350.256	5.166.218	631.332	2.373.953	2.429.737	78.246	98.084	147.749
Αὐγουστος	1.226.598	5.386.569	5.839.389	1.009.060	2.023.391	1.518.598	100.192	519.305	98.595
Σεπτέμβριος	1.525.451	6.462.687	15.443.747	1.198.302	1.448.239	964.329	126.000	131.752	123.251
Ὀκτώβριος	2.308.532	4.333.747	11.798.213	2.272.039	1.878.580	1.066.165	153.244	189.369	278.499
Νοέμβριος	2.097.371	4.508.733	7.082.897	2.155.786	3.906.743	880.791	131.789	160.397	308.567
Δεκέμβριος	1.108.667	5.639.378	2.996.936	3.283.007	3.125.731	535.754	206.457	116.846	376.046
Σύνολον	18.605.075	47.785.553	80.515.236	12.423.707	42.037.700	19.826.901	1.470.524	2.416.358	2.033.936

Σημ. Εἰς τὸν παρόντα πίνακα δὲν συμπεριλαμβάνονται αἱ εἰσπράξεις ἐκ διαφορῶν ἄλλων αἰτιῶν, αἵτινες ἄνευ-
χονται καὶ διὰ τὰ τρία ἔτη εἰς δραχ. 4.488.515 ὡς ἐπίσης καὶ ποσὸν δραχ. 13.526.326 ὅπερ ἀφορᾷ εἰσπράξεις τῆς Ε.Α.Π
τοῦ τελευταίου τριμήνου 1930, ὅπερ παρεδόθη εἰς τὴν Α.Τ.Ε. (βλ. σχετικῶς σελ. 167)

Π Ι Ν Α Κ Ι Α

Εμφάνων τόν αριθμόν τών όφειλειτών άγροτών προσφύγων κατά περιφέρειας έν σχέσει με τό παρ' αυτών όφειλόμενον ύπόλοιπον κεφαλαίου κατά Ιούνιον 1933, (ένευ τής έν τφ μεταξυ γενομένης μειώσεως κατά 40 %).

Χρεωστικόν ύπόλοιπον εις Α. Α.	Γεοφεία Εισπράξεως Χρεών															
	Άλεξαν- δρούπολις	Αιδημότειχον	Όρεστιάς	Ζουφλίον	Κομοτηνή	Εύβοια	Αργαία	Καβάλα	Έλευθερού- πολις	Μέγραι	Νιγίτα	Κιλκίς	Αγκαθάς	Θεσσαλονί- κη	Βέροια	Κατερίνη
1-10	526	155	214	276	1187	867	3940	1817	676	1896	416	1038	769	2128	650	449
11-20	275	103	224	168	339	331	1486	766	323	1187	229	592	437	1025	316	264
21-30	318	137	232	161	302	325	1385	683	393	1107	219	563	437	977	312	248
31-40	265	189	334	216	420	317	1444	745	339	1168	273	598	518	1194	362	281
41-50	230	185	345	217	366	299	1416	657	368	1146	223	695	540	1214	299	285
51-60	210	205	367	182	350	341	1321	592	356	1064	251	624	579	1227	303	340
61-70	196	201	301	152	340	349	1130	587	329	1053	181	682	597	1080	246	310
71-80	201	189	278	150	389	345	1081	549	333	992	169	660	603	1071	271	336
81-90	189	132	248	130	331	327	975	498	280	902	145	660	592	1156	262	255
91-100	132	95	159	80	315	285	944	442	282	841	134	632	613	1216	229	286
101-125	308	77	211	98	539	502	1743	728	352	1490	197	1316	1143	2762	563	549
126-150	191	8	76	15	174	218	993	333	102	856	78	896	645	2667	413	274
151-175	93	1	11	4	73	88	412	129	31	321	36	505	280	2052	199	106
176-200	40	—	1	3	31	32	176	38	10	108	9	326	187	1394	88	26
201-225	19	—	2	—	14	12	66	12	4	40	1	115	10	773	19	22
226-250	7	—	—	—	7	2	21	5	3	27	—	43	7	203	10	2
250 και άνω	12	—	—	—	3	3	21	7	1	7	—	8	5	108	13	1

Συνέχεια του Πίνακος ΙΑ'.

Χρονικόν επί Α. Α.	Γραφεία Εισπράξεως Χρεών															
	Εδεσσα	Αμύνταιον	Φλώρινα	Καστορία	Γρεβενά	Κοζάνη	Λάρισα	Βόλος	Ερβια	Άγιος και Αρτικόβοι- τα	Πάργαι και Αιτωλοακαρ- νανία	Ιωάννα Πεβθα	Μυτιλήνη	Χανιά	Ηράκλειον	Ραβυτις
1-10	1529	577	65	508	433	825	261	97	497	339	264	249	252	87	280	63
11-20	798	387	51	112	124	585	99	45	81	103	68	79	33	74	96	10
21-30	795	368	56	124	156	591	84	47	100	96	63	71	21	43	74	20
31-40	901	446	52	161	97	554	67	68	113	77	52	25	27	51	75	15
41-50	911	425	56	160	96	493	96	19	121	97	47	29	26	48	63	23
51-60	840	411	80	159	109	508	110	93	142	107	132	17	30	62	87	51
61-70	843	381	71	132	85	478	101	12	66	76	65	29	28	34	86	23
71-80	847	425	83	147	101	468	187	7	62	87	49	25	31	93	77	32
81-90	753	391	96	161	93	490	82	14	99	55	38	35	40	55	72	30
91-100	782	375	100	153	100	465	57	7	128	103	46	50	39	47	58	14
101-125	1418	673	212	370	242	849	209	13	402	167	105	172	78	91	230	15
126-150	940	356	191	274	248	625	231	2	207	170	188	199	55	137	244	3
151-175	568	179	103	170	198	348	179	3	157	337	114	184	62	102	286	2
176-200	257	63	75	87	133	153	179	10	114	216	65	85	68	204	294	4
201-225	78	17	43	35	67	63	172	18	104	96	32	77	34	173	273	1
226-250	22	12	15	25	35	36	58	36	92	43	16	45	23	238	297	1
250 και άνω	14	8	8	15	23	23	207	291	207	66	58	73	66	137	886	—

Π Ι Ν Α Κ Ι Β'.

Διαχειρίσις Τμήματος Εισπράξεως Χρεών προσφύγων τῆς Α.Τ.Ε.
ἀπὸ 1/1/1931 — 31/12/1933

Ἑ σ ο δ α

Ἑ ξ ο δ α

	Ἑ σ ο δ α		Ἑ ξ ο δ α	
	Λ. Ἀγ- γλίας	Μετρητά	Ἑ σ ο δ α	Ἑ ξ ο δ α
Εἰσπράξεις ἀπὸ ἀγρότας	6.786 ⁷ / ₉	12.009.130 03	Εἰς Δ. Ο. Ε.	15.661 ¹⁰ / ₁₁
» » ἀστούς	9.195 ¹ / ₁₀	3.011.286 15	Προμήθειαι Α.Τ.Ε.	319 ¹² / ₇ ¹ / ₂
» » τρίτους	32 ³ / ₂	1.849.156 75	Προκοδοτήσεις Α.Τ.Ε.	32 ⁸ / ₂ ¹ / ₂
» » τοκομερίδια	—	4.395.268 30	Συνέχισις ἀποκαταστάσεως	—
» » ἄλλας αἰτίας	—	84.247 35	Δαπάναι ὑπηρεσίας	—
	16.013 ¹² / ₉	21.349.088 58	Διαθέσιμα 31/12/33	—
				16.013 ¹² / ₉
				864 50
				940.598 30
				6.244.425 05
				—
				15.458.527 60
				*1.295.326 87
				21.349.088 58
				16.704.500
				3.630.500
				4.264.500
				130.000.000
				718.500
				62.490.000
				217.808.000

* Σημ. Τὸ ποσὸν ὀφλ. 1.295.326,87 τῶν διαθέσιμων, τυγχάνει ἀρνητικὸν ὡς χρησιμοποιηθὲν καθ' ὑπερβασιν τῶν εἰς χεῖρας τῆς ὑπηρεσίας μετρητῶν.

**Πίνακες ύπολογισμοῦ τῆς ἐτησίας προσόδου πέντε προσφυ-
γικῶν οἰκογενειῶν, διαφόρου ἐπιδόσεως, ἐγκατασταθεισῶν
ἀγροτικῶς (βλ. σχετικῶς εἰς σελ. 197).**

Τύπος σιτηροπαραγωγικὸς Α΄

Ἐκμετάλλευσις μικροῖδιοκτησίας Στόγιου Παπακωνσταντί-
νου ἐγκατεστημένου ἐν τῷ Συνοικισμῷ Κουφαλίων (Γιαννιτσῶν).

Μέλη οἰκογενείας 7 ἔξ ὧν τὰ δύο νήπια.

Καλλιεργηθεῖσα ἔκτασις Στρέμματα 161.

Κλῆρος Στρέμματα 48

Ἐπ' ἐνοικίῳ » 113

Ἐνασκηθεῖσα καλλιέργεια : Βρώμη, Ἀραβόσιτος, Κριθή,
σίτος, σίκαλις, ἄμπελος, σκόρδα, ρόβη.

Α΄. Κεφάλαια ἐγκαταστάσεως καὶ ἀξία αὐτῶν.

α) Κλῆρος (στρ. 48)	Δρ.	16.900		
β) Οἰκοδομαὶ Κατοικία	»	13.000		
Ἐχυρῶν	»	12.000	Δρ.	41.900
γ) Ἄμπελος (στρέμματα 4)			»	13.230
δ) Ζῶα Δύο βόες	Δρ.	6.000		
Εἰς ἵππος	»	3.000		
Δύο βούβαλοι	»	10.000		
Δύο βουβαλόμοσχοι	»	1.000		
Εἰς χοῖρος	»	100	Δρ.	20.100
ε) Ἐργαλεῖα				
Δύο κάρρα	Δρ.	2.500		
Δύο ἄροτρα	»	500		
Δύο δοκάνες	»	1.000		
Μία σβάρνα	»	500		
Ἐνα δριμόνι	»	100		
Ἐν σιτοκαθαριστήριον (συνεταιρικόν)	»	1.047		
Μία θεριστικὴ μηχανή (συνεταιρικόν μερίδιον)	»	9.000	Δρ.	14.647
			Δρ.	89.877

Β'. Έξοδα.**α) Έτήσιαι εργασίαι**

Όργωματα. σπορά, σβάρνισμα, θερισμός, μεταφοραί, καλλιέργεια αμπέλου κλπ. διὰ προσωπικῆς ἐργασίας τῆς οἰκογενείας.

Άλωνισμὸς 13 % ἐπὶ τοῦ προϊόντος	Δρ.	1.928		
Έξοδα αμπέλου	»	434	Δρ.	2.362

β) Σπόροι

Βρώμης	ὄκ.	450 × 2.50	Δρ.	1.125	
Άραβοσίτου	»	60 × 3	»	180	
Κριθῆς	»	280 × 2,75	»	770	
Σίτου	»	570 × 6	»	3.420	
Σικάλεως	»	132 × 3.50	»	462	
Σκόρδων	»	80 × 12	»	960	
Ρόβης	»	38 × 5.50	»	209	Δρ. 7.126 *

γ) Σταῦλος**Διατροφή δύο βουβάλων**

Γιαρμᾶς ἀραβοσίτου	ὄκ.	140 × 3	Δρ.	420*
» ρόβης	»	140 × 5.50	»	770*
Άλεστικά			»	85*
Άχυρον	»	1000 × 0,30	»	300*
Καλαμιὰ ἀραβοσίτου	»	1000 × 0,40	»	400*
Πεταλωτικά		2 × 2 × 22	»	88

Διατροφή ἑνὸς ἵππου

Γιαρμᾶς βρώμης	ὄκ.	180 × 2.50	»	450*
» κριθῆς	»	180 × 2.75	»	495*
Άχυρον	»	1000 × 0,30	»	300*
Άλεστικά			»	63*
Πεταλωτικά		1 × 3 × 35	»	105

Διατροφή δύο βουβάλων

Γιαρμᾶς ἀραβοσίτου	ὄκ.	180 × 3	»	540*
Καλαμιὰ ἀραβοσίτου	»	1000 × 0,40	»	400*
Άχυρον	»	1000 × 0,30	»	300*

Διατροφή χοίρου

Γιαρμᾶς ἀραβοσίτου	ὄκ.	150 × 3.00	»	450*
Άλεστικά 10 %	»	15 × 3.00	»	45*
			Δρ.	5.211

δ) Μισθοὶ

Κοινοτικὸς βοσκὸς		4 × 70	Δρ.	280
-------------------	--	--------	-----	-----

ε) Συντήρησις οίκογενείας

Ἀραβόσιτος	ὄκ. 700 × 3	Δρ. 2.100	
Κριθή	» 350 × 2.75	» 962	
Σίτος	» 700 × 5.50	» 3.850	
Ἀλεστικά		» 691	
Κρέας χοίρου	» 50 × 22	» 1.100	
Σκόρδα	» 20 × 12	» 240	Δρ. 8.943*
Συμπληρωματικαὶ προμήθειαι ἐκ τῆς ἀγορᾶς		Δρ. 5000	
Ἐκκλησία καὶ ἱερεὺς		» 300	
Ἱματισμὸς		» 5.500	
Ἱατρικὴ περίθαλψις καὶ φάρμακα		» 1.000	
Ἀπρόοπτα		» 1000	Δρ. 12.800

στ) Βάρη

Φόρος κοινοτικὸς	Δρ.	368	
Φθορὰ καὶ ἐπισκευὴ ἐργαλείων	»	500	
Ἐπισκευαὶ οἰκοδομῶν, ἐνοίκιον γαιῶν	»	3.390	Δρ. 4.258
			<u>Δρ. 40.980</u>

Γ' Ἔσοδα

Βρώμη	ὄκ. 2.056 × 2.50	Δρ. 5.140	
Ἀραβόσιτος	» 1.500 × 3	» 4.500	
Κριθή	» 857 × 2.75	» 2.356.75	
Σίτος	» 1.344 × 5.50	» 7.337	
Σίκαλις	» 155 × 3.50	» 542.50	
Σταφύλια	» 4.000 × 3	» 12.000	
Σκόρδα	» 800 × 12	» 9.600	
Ρόβη	» 200 × 5.50	» 1.100	
Ἄχυρον	» 8.700 × 0.30	» 2.610	
Καλαμὰ	δέματα 400 × 2	» 800	
Γάλα	ὄκ. 1.200 × 6.50	» 7.800	
Χοῖρος	» 50 × 22	» 1.100	
Δύο βουβαλόμοσχοι		» 1.600	<u>Δρ. 56.486.25</u>

Συμπέρασμα

Ἔσοδα	δρ.	56.486.25
Ἐξοδα	»	40.980.—
Καθαρὸν ὑπόλοιπον	δρ.	<u>15.506.25</u>

Ἡ ἔτησίᾳ τοκοχρεωλυτικὴ δόσις, λόγῳ χρέους ἐξ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως, ἀνέρχεται εἰς δραχ. 1322 περίπου, καταβλητέας εἰς ὁμολογίας.

— Σημειοῦνται δι' ἀστερίσκου (*) τὰ εἰς εἶδος ἐκ τῆς παραγωγῆς τοῦ ἰδιοκτῆτου ἔξοδα

— Ἡ δαπάνη διατροφῆς οἰκογενείας ἐκ τῆς παραγωγῆς του ἐνισχύεται καὶ μέ τὰ προϊόντα κήπου ἐξ ἐνὸς στρέμματος, ὡς καὶ τῶν προϊόντων ὀρνιθῶνος.

— Εἰς τὴν δαπάνην συντηρήσεως τῆς οἰκογενείας δὲν συμπεριελήφθησαν ἔξοδα καπνοῦ, καφενείου κλπ.

— Ὁ παρὼν τύπος σιτηροπαραγωγικῆς οἰκογενείας εἶναι σπάνιος εἰς τὴν πραγματικότητα.

Τύπος σιτηροπαραγωγικὸς Β'

Ἐκμετάλλευσις μικροῖδιοκτησίας Ἰακώβου Γ. Ἀηδονίδου ἐγκατεστημένου ἐν τῷ Συνοικισμῷ Κουφαλίων περιφερείας Γιαννιτσῶν.

Ἡ οἰκογένεια τούτου ἀποτελεῖται ἐκ πέντε ἀτόμων, ἐξ ὧν τὰ τρία παθητικὰ (νήπια).

Οὗτος ἐκαλλιέργησε 43,500 στρέμματα, ἥτοι τὸν γεωργικὸν του κλῆρον ἐκ στρεμ. 33,500 καὶ 10 στρέμματα ἐπ' ἐνοικίῳ.

Ἐνασκηθεῖσα καλλιέργεια: Σῖτος, σίκαλις, κριθή, βρώμη, ἀραβόσιτος.

Α' Κεφάλαια ἐγκαταστάσεως καὶ ἀξία αὐτῶν.

α) <i>Κλῆρος</i> (στρέμματα 33,500)	Δρ.	11.269	
β) <i>Οἰκοδομαὶ</i>	»	24.606	Δρ. 35.875.—
γ) <i>Ζῶα.</i>			
Εἰς βοῦς	Δρ.	4.000	
Μία βουβάλα	»	3.000	
Εἰς βουβαλόμοσχος	»	800	
Εἰς χοῖρος	»	100	
Ὀρνιθες 15 X 50	»	750	Δρ. 8.650.—
δ) <i>Ἔργαλεῖα</i>			
Ἄροτρον, κόσσα, δρέπανον, δριμόνι, δοκάνη κλπ.			Δρ. 1.500.—
			Δρ. 46.025.—

Β'. Ἐξοδα.

α) Ἐτήσιαι ἐργασίαι

Ὀργώματα, σπορά, θερισμός, ἄλωνισμός, μεταφοραὶ, σκαλίσματα, κλπ. διὰ προσωπικῆς ἐργασίας τῆς οἰκογενείας.

β) Σπόρος

Σίτος	όκ	110 × 6	Δρ.	660.	
Κριθή	»	147 × 2.75	»	404. *	
Σίκαλις	»	120 × 3.50	»	420. *	
Βρώμη	»	120 × 2.50	»	300. *	
Άραβόσιτος	»	8 × 3.—	»	24. *	Δρ. 1.808.—

γ) Σταύλος

*Αχυρον κριθής	όκ.	2.000 × 0.40	Δρ.	800. *	
Καλαμιά άραβοσίτου	»	1.080 × 0.20	»	216. *	
Γιαρμάς κριθής	»	150 × 2.75	»	412. *	
» άραβοσίτου	»	180 × 3.—	»	540. *	
*Αλεστικά			»	68. *	
Πεταλωτικό			»	110.	
Διατροφή χοίρου					
*Αλευρον άραβοσίτου	»	125 × 3.—	»	375. *	
*Αλεστικά	»	12 × 3.—	»	36. *	Δρ. 2.557.—

δ) Μισθοί

Κοινοτικός βοσκός	2 × 70	Δρ.	140.	
*Αγροφύλαξ στρεμ.	43.500 × 4	»	174.	Δρ. 314.—

ε) Συντήρησις οικογενείας***Εκ τής παραγωγής του**

Σίτος	όκ.	160 × 5.50	Δρ.	880.—	
Σίκαλις	»	160 × 3.50	»	560.—	
Κριθή	»	240 × 2.75	»	660.—	
*Αραβόσιτος	»	240 × 3.—	»	720.—	
*Αλεστικά			»	282.—	
Γάλα	»	540 × 6.—	»	3.240.—	
Αυγά	»	500 × 1.—	»	500.—	
Χοίρος	»	40 × 20.—	»	800.—	Δρ. 7.642. *

***Εκ τής αγοράς**

	Δρ.	3.500.—	
*Ιματισμός	»	2.000.—	
*Εκκλησία, *Ιερεύς, Σχολεϊον	»	300.—	
*Ιατρική περίθαλψις και φάρμακα	»	1.000.—	
*Απρόοπτα	»	1.000.—	Δρ. 7.800.—

στ) Βάρη

Φόρος κοινοτικός	Δρ.	127.—	
*Ενοίκιον στρεμ. 6,5 × 30	»	195.—	
*Επισκευαί εργαλείων	»	100.—	Δρ. 422.—
	Δρ.	20.543.—	

Γ'. Ἔσοδα

Σίκαλις	ὄκ.	500 × 3.50	Δρ.	1,750.—
Κριθή	»	690 × 2.75	»	1.897.50
Βρώμη	»	1.200 × 2.50	»	3.000.—
Ἀραβόσιτος	»	600 × 3.00	»	1.800.—
Σίτος	»	770 × 5.50	»	4.235.—
Ἄχυρον	»	7.900 × 0.40	»	3.160.—
Καλαμιὰ	»	1.080 × 0.20	»	216.—
Γάλα	»	540 × 6.—	»	3.240.—
Αὐγά		1.200 × 1.—	»	1.200.—
Χοῖρος	»	40 × 22	»	880.—
Ἀκαθάριστος πρόσοδος περίπου				Δρ. <u>21.378.50</u>

Συμπέρασμα

Ἔσοδα	Δρχ.	21.378.50
Ἔξοδα	»	<u>20.543.—</u>
Καθαρὸν ὑπόλοιπον	Δρχ.	<u><u>835.50</u></u>

Ἡ ἐτησία τοκοχρεωλυτικὴ δόσις διὰ χρέη του ἐξ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως ἀνέρχεται εἰς δρχ. 1371 καταβλητέας εἰς ὁμολογίας.

— Σημειοῦνται δι' ἀστερίσκου (*) τὰ εἰς εἶδος ἐκ τῆς παραγωγῆς τοῦ ἰδιοκτικτοῦ ἔξοδα.

— Τὸν τύπον αὐτὸν ἐμφανιζόμενον ἀρνητικὸν μετὰ τὴν προσθήκην ἐξόδων καπνοῦ, καφενείου κλπ. τὸν ἀντιπροσωπεύει γεωργὸς μὲ προέλευσιν τὸν Πόντον. Ὁ ἴδιος τύπος ἐκμεταλλεύσεως εἰς χεῖρας γεωργοῦ μὲ προέλευσιν τὴν Θράκην καὶ τὴν Βουλγαρίαν εἶναι πάντοτε θετικὸς.

Τύπος γεωργοκτηνοτροφικὸς Α'

Ἐκμετάλλευσις μικροῖδιοκτησίας Βασιλείου Ἀραμπατζῆ, ἐγκατεστημένου ἐν τῷ Συνοικισμῷ Καλοχῶρι τῆς περιφερείας Θεσσαλονίκης.

Ἡ οἰκογένεια τούτου ἀποτελεῖται ἐκ πέντε ἀτόμων ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο νήπια.

Οὗτος ἐκαλλιέργησε 44 στρέμματα ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 36 ἦσαν ὁ κλῆρος του, τὰ δὲ ὑπόλοιπα 8 ἐκ τῆς περὶ τὰ ἀναχώματα ἐλευθέρως ἐκτάσεως.

Ἡ ἐνασκηθεῖσα καλλιέργεια ἦτο κριθή, σίτος, μπιστάνη κέχρος καὶ πατάτα.

Α'. Κεφάλαια εγκαταστάσεως και αξία αυτών

α) Κλήρος (στρέμματα 36)		Δρχ.	21.633
β) Οικοδομαί (κατοικία και σταῦλος)		»	21.757
γ) Ζῶα Τρεῖς βούβαλοι	Δρχ.	12.000	
Δύο βουβαλόμοσχοι	»	1.600	
Δέκα ὄρνιθες	»	500	» 14.100
δ) Ἐργαλεῖα διάφορα			
Ἐνα κάρρο	Δρχ.	1.212.50	
Μία χειράμαξα	»	100	
Ἐν ἄροτρον	»	250	
Διάφορα μικροεργαλεῖα	»	110	» 1.672.50
			<u>59.162.50</u>

Β'. Ἐξοδα**α) Ἐτήσιαι ἐργασίαι**

Σπορά, ὕργωμα, σβάρνισμα, θερισμός μεταφοραὶ κλπ. (προσωπική ἐργασία οἰκογενείας). Ἐπικουρικά ἡμερομίσθια ξένων ἐργατῶν		Δρχ.	1.170
Ἄλωνασις μηχανικὸς 13% ἐπὶ τοῦ προϊόντος		»	1.625 *

β) Σπόροι

Σῖτος	ὄκ.	120 × 6	Δρχ.	720
Κριθή	»	238 × 2.75	»	654
Κέχρος	»	12 × 3	»	36
Μποστάνι			— Δρχ.	1.410 *
Πατάτες	ὄκ.	150 × 4	»	600

γ) Σταῦλος

Γιαρμᾶς κριθῆ	»	90 × 2.75	Δρχ.	267.50
κέχρος	»	180 × 3	»	540
Ἄλεστικά				56.50
Ἄχυρον κριθῆς	»	4.500 × 0.40	»	1.800
Καλαμιὰ κέχρου	»	1.200 × 0.40	»	480
Κοινοτική βοσκή			Δρχ.	20
Πίτυρα	»	270 × 1.50	»	405
Πεταλωτικά			»	100
				» 525

δ) Μισθοὶ

Κοινοτικὸς βοσκὸς		3 × 15 × 12	Δρχ.	540*
Ἄγροφύλαξ	στρ.	42 × 4	»	168 Δρχ. 708

ε) Συντήρησις οικογενείας

Σίτος	ὀκ.	480 × 5.50	Δρχ.	2.640	
Κριθή	»	320 × 2.75	»	880	
Γάλα	»	200 × 7	»	1.400	
Αὐγά		400 × 1	»	400	
Πατάτες	ὀκ.	20 × 3	»	60	
Ἄλεστικά			»	352	» 5.732*
<hr/>					
Συμπληρωματικαὶ προμήθειαι ἐκ τῆς ἀγορᾶς			Δρχ.	3.500	
Ἰματισμὸς			»	3.000	
Ἐκκλησία, ἱερεὺς			»	200	
Ἰατρικὴ περίθαλψις καὶ φάρμακα			»	1000	
Ἀπρόοπτα			»	1000	» 8.700
<hr/>					

στ) Βάρη

Ἐπισκευαὶ ἐργαλείων			Δρχ.	200	
Φόρος διοδίων			»	160	
Φόρος Δημοσίου			»	10	
Φόρος Δημοτικὸς			»	500	» 870
<hr/>					
				Δρχ.	<u>24.484.</u>

Γ'. Ἔσοδα

Κριθή	οκ.	2.550 × 275	Δρχ.	7.012,50	
Σίτος	»	1.500 × 5.50	»	8.250	
Κέχρος	»	600 × 3	»	1.800	
Ἄχυρον	»	9.200 × 0.40	»	3.680	
Μποστάνι	»	6.000 × 1	»	6.000	
Πατάτες	»	940 × 3	»	2.820	
Γάλα	»	1.620 × 7	»	11.340	
Αὐγά		800 × 1	»	800	
Γρασσίδι			»	1.275	Δρχ. 42.977.50
<hr/>					

Συμπέρασμα

Ἔσοδα	δρχ.	42.977.50
Ἐξοδα	»	<u>24.484.</u>
Καθαρὸν ὑπόλοιπον	δρχ.	<u>18.493.50</u>

Ἡ ἑτησίᾳ τοκοχρεωλυτικὴ δόσις διὰ χρέη του ἐξ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως εἶναι δρχ. 464, καταβλητέα εἰς ὁμολογίας.

— Σημειοῦνται δι' ἀστερίσκου (*) τὰ εἶδος ἐκ τῆς παραγωγῆς τοῦ ἰδιοκτήτου ἔξοδα.

— Βάσις τροφῆς τῶν ζώων εἶναι ἡ βοσκή καὶ τὸ ἄχυρον καὶ ἐπικουρικῶς ἐνισχύεται αὕτη μὲ ἄλλας τροφάς.

Τύπος Γεωργοκτηνοτροφικός Β'

Ἐκμετάλλευσις μικροϊδιοκτησίας Χρήστου Παπανικολάου ἐγκατεστημένου ἐν τῷ Συνοικισμῷ Καλοχώρι τῆς περιφερείας Θεσσαλονίκης.

Ἡ οἰκογένεια τούτου ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων ἀτόμων. Οὗτος ἐκαλλιέργησε ὁλόκληρον τὸν κλῆρον του συγκείμενον ἐκ τριάκοντα (30) στρεμμάτων.

Ἐνασκηθεῖσα καλλιέργεια : Κριθὴ καὶ σῖτος.

Α'. Κεφάλαια ἐγκαταστάσεως καὶ ἀξία αὐτῶν

α) Κλῆρος (στρέμματα 30	Δρ. 13.224.10	
β) Οἰκοδομαὶ (κατοικία, ὑπόστεγον)	» 12.000	Δρ. 25.224.—
γ) Ζῶα Δύο ἵπποι	Δρ. 10.000	
Ἑβδομήκοντα πρόβατα	» 21.000	
Δέκα ὄρνιθες	» 500	» 31.500.—
δ) Ἐργαλεῖα Ἐν κάρρον	Δρ. 2.500	
Μία καρροσκευή	» 1000	
Διάφορα μικροεργαλεῖα	» 307	» 3.807.—
		Δρ. 60.531.—

Β'. Ἐξοδα

α) Ἐτήσιαι ἐργασίαι

Ἔργωμα, σπορά, σβάρνισμα, θειρισμός μεταφοραὶ κ.λ.π. διὰ προσωπικῆς ἐργασίας τῆς οἰκογενείας

Ἐπικουρικὰ ἡμερομίσθια ξένων ἐργατῶν 10 Χ 60 Δρ. 600

Ἄλωνασιμος (μηχανικός) » 1.753.20 * Δρ. 2.353,20

β) Σπόροι	Κριθῆς)	ὄκ. 350 Χ 2.75	Δρ. 962.50 *	
	Σῖτος	» 60 Χ 6	» 360	» 1.322.50

γ) Σταῦλος

Κοινοτικὴ βοσκή 70 Χ 14 Δρ. 980

Φόρος Δημοσίου 70 Χ 8.50 » 595

Πεταλωτικά » 210

Θνησιμότης 5 % » 1050 *

Χόρτον ὄκ. 700 Χ 1 » 700 *

Κριθὴ » 700 Χ 2.75 » 1925 *

Διατροφή ἐνὸς κυνός

* Ἀλευρον κριθῆς » 100 Χ 2.75 » 275 *

Ἀλεστικά 7 % » 7 Χ 2.75 » 19,25 *

Διατροφή δύο ἵππων

Κριθή	ὄκ. 720 × 2.75	Δρ. 1.980 *
*Αχυρον κριθῆς	» 2000 × 0.40	» 800 *
Κτηνιατρική ἐπέμβασις καὶ φάρμακα	δρ. 7 κατὰ κεφαλήν	» 490
*Αγροζημίαι	δρχ. 5 κατὰ κεφαλήν	» 350
		Δρ. 9.374,25
δ) Μισθοὶ Ἀγροφύλαξ (στρέμ. 30 × 4)		» 120

Βοσκὸς (μέλος τῆς οἰκογενείας)

ε) Συντήρησις οἰκογενείας

*Ἐκ τῆς παραγωγῆς του

Σῖτος	ὄκ. 300 × 5.50	» 1.650 *
*Αλευρον	» 400 × 6.50	» 2.600
Γάλα	» 300 × 5.50	» 1.650 *
*Ἀρνιά	» 30 × 30	» 900 *
Αὐγά	500 × 1	» 500 *
*Ἰματισμὸς ἐκ τῆς παραγωγῆς του μαλλιά		» 345 *
Συμπληρωματικαὶ προμήθειαι ἐκ τῆς ἀγορᾶς		» 3.000
*Ἰματισμὸς ἐκ τῆς ἀγορᾶς		» 2.500
*Ἱερεὺς, Ἐκκλησία		» 200
*Απρόοπτα		1.000
*Ἱατρικὴ περίθαλψις καὶ φάρμακα		» 1.000
		Δρ. 15.345

ζ) Βάρη Ἐπισκευαὶ οἰκοδομῶν
Φθορὰ καὶ ἐπισκευαὶ
ἐργαλείων

» 200

Δρ. 28.714.95

Γ'. Ἔσοδα.

Σῖτος	ὄκ. 300 × 5.50	Δρ. 1.650
Κριθή	» 4304 × 2.75	» 11.836
*Αχυρον	» 9400 × 0.40	» 3.760
*Ἀρνιά 30	» 180 × 29	» 5.220
*Ἀρνιά 25	» 150 × 30	» 4.500
*Ἀρνιά κρατηθέντα δι' ἀναπαραγωγὴν	10 × 300	» 3.000
Γάλα	ὄκ. 2600 × 5.50	» 14.300
Αὐγά	1000 × 1	» 1.000
Μαλλιά	» 105 × 23	» 2.415
		Δρ. 47.681

Συμπέρασμα

*Ἔσοδα	Δρ. 47.681
*Ἐξοδα	» 28.714,95
Καθαρὸν ὑπόλοιπον	Δρ. 18.966.05

Ἡ ἐτησία χρεωλυτική δόσις διὰ χρέη του ἐξ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως εἶναι δραχ. 1084. καταβλητέα εἰς ὁμολογίας.

— Σημειοῦνται δι' ἀστερίσκου * τὰ εἰς εἶδος ἐκ τῆς παραγωγῆς τοῦ ἰδιοκτῆτου ἔξοδα.

— Βάσις τροφῆς τῶν προβάτων εἶναι ἡ Κοινοτική βοσκή καὶ τὸ γρασίδι τῆς καλλιιεργείας του καὶ ἐπικουρικῶς ἐνισχύεται αὕτη μὲ ἄλλας τροφάς, εἰς περίπτωσιν βαρέως χειμῶνος ἢ ἀνεπαρκείας τῆς βοσκῆς, λόγῳ δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν.

— Ἡ εἰς τὸ κεφάλαιον Σταῦλος, δαπάνη κτηνιατρικῆς ἐπεμβάσεως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐγγραφή λογιστικῆς τάξεως διότι εἰς τὴν πραγματικότητα σπανίως πραγματοποιεῖται.

Τύπος κτηνοτροφικὸς

Ἐκμετάλλευσις μικροῖδιοκτησίας Γεωργίου Ὀπρόγλου ἐγκατεστημένου ἐν τῷ Συνοικισμῷ Γιαννιτσῶν.

Ἡ οἰκογένεια τούτου ἀποτελεῖται ἐκ πέντε ἀτόμων ἐξ ὧν τὸ ἐν παθητικὸν (νήπιον).

Καλλιεργηθεῖσα ἔκτασις στρεμ. 47 ἦτοι ὁ γεωργικὸς του κλῆρος ἐκ στρεμ. 20 καὶ στρεμ. 27 ἐπὶ ἐνοικίῳ.

Καλλιέργεια ἐνασκηθεῖσα σίτου καὶ κριθῆς.

A' Κεφάλαια ἐγκαταστάσεως καὶ ἀξία αὐτῶν.

α) Κλῆρος (στρεμ. 20)	Δρ.	9.500	
β) Οἰκοδομαὶ Κατοικία ἀνταλλάξιμος	»	43.019	
Ἐπιμόρφωσις	»	30.000	
Ἐπιμόρφωσις, μανδρί,	»	20.000	
Ἐπιμόρφωσις ἀρτεσιανὸν φρέαρ	»	15.000	Δρ. 117.519
γ) Ζῶα : πρόβατα 340 × 300	»	102.000	
δ) Ἐργαλεῖα	»	1.000	
			<u>Δρ. 220519</u>

B' Ἐξοδα

α) Ἐτήσιαι μικροεργασίαι

Κατ' ἀποκοπὴν διὰ ξένων ἐργατῶν		
Ἐργῶμα στρ. 47 × 30	Δρ.	1.410
» καλύψεως σπόρου καὶ σβάρνισμα	»	1.880
Θερισμός, δεμάτιασμα καὶ στίβασμα		
ἡμερομ. 61 × 40	»	2.440
Μεταφορὰ δεμάτων καὶ θυμῶνιασμα		
Κριθῆς στρ. 32 × 12	»	384

Σίτου > 15 × 15	Δρ.	225
Άλωνισμός μηχανικός 12 % επί του προϊόντος »		2.430 *
Τράβηγμα άχύρου, ήμερ. 1 μετά ζώου	»	80
Δεματοποιήσις άχύρου όκ. 9.500 × 0.20	»	1.900 *
Μεταφορά και αποθήκευσις προϊόντων	»	245 * Δρ. 10.994

β) Σπόροι

Κριθής στρ. 32 × 14 όκ. 448 × 2.50	Δρ.	1.120 *
Σίτου » 15 × 12 > 180 × 6.	»	1.080 * Δρ. 2.200

γ) Σταύλος

Νομή (κοινοτική βοσκή) κεφαλαί 340 × 14,50	Δρ.	4.930
Νομή (χειμερινή έπικουρική)		
Κριθής όκ. 3.400 × 2.50	»	8.500
Χόρτου όκ. 3.400 × 1.	»	3.400 *
Άλας κτηνοτροφικόν όκ. 50 × 3	»	150
Διατροφή 3 κινών		
* Άλευρον κριθής όκ. 275 × 2,50	»	687.50 *
* Άλεστικά 10 % όκ. 27 × 2,50	»	67.50 *
Φόρος κοινοτικός δρχ. 8 κατά κεφαλήν 340 × 8	»	2.720—
* Άγροζημίαι δρχ. 5 κατά κεφαλήν	»	1.700
Θνησιμότης 5 %	»	5.100 *
Κτηνιατρική επέμβασις και φάρμακα δρχ. 7 κατά κεφαλήν	»	2.380
Μισθός δύο βοσκών × 6.000	»	12.000
Φθορά και έπισκευαί έργαλείων	»	200 Δρ. 41.835

δ) Συντήρησις οικογενείας

* Έκ τής παραγωγής του		
Σίτος όκ. 1200 × 5.50	Δρ.	6.600 *
* Άλεστικά 10 % όκ. 120 × 5.50	»	660 *
Γάλα όκ. 500 × 4.10	»	2.050 *
* Άρνιά 13 όκ. 98 × 30	»	2.940 *
* Έκ τής άγοράς	»	4.500
* Ίματισμός. Έκ τής παραγωγής του μαλλιά όκ. 25 × 23	»	575 *
* Ίματισμός έκ τής άγοράς	»	6.500
* Εκκλησία Ίερεύς	»	200
* Ίατρική περίθαλψις, φάρμακα	»	1.000
* Απρόοπτα	»	1.000 Δρ. 26.025

ε) Βάρη

* Έρανική φορολογία	Δρ.	140
Φόρος γεωργ. παραγωγής 1 1/2 %	»	304
* Ένοίκιον στρ. 27 × 30	»	810
* Έπισκευαί οίκοδομών		Δρ. 1.254
		<u>Δρ. 82.308</u>

Γ' Ἔσοδα

Κριθῆς	ὀκάδ.	4.800 × 2.50	Δρ.	12.000
Σίτου	»	1.500 × 5.50	»	8.250
Ἀχύρου	»	9.500 × 0.50	»	4.750
Ἄρνιων πωληθέντων	247 ὀκ.	1.605 × 30	»	48.150
» κρατηθέντων	διὰ διατροφήν	οἰκογενείας 13 ὀκ.	98 × 30	» 2.940
» κρατηθέντων	δι' ἀναπαραγωγήν	100 × 300	»	30.000
Γάλα κεφαλαί	325 × 30 ὀκ.	9.750 × 4.10	»	39.975
Μαλλιά	» 340 × 1.5	» 610 × 23	»	14.030
Ἄκαθάριστος πρόσοδος περίπου			Δρ.	<u>160.095</u>

Συμπέρασμα

Ἔσοδα	Δρχ.	160.095
Ἐξοδα	»	82.308
Καθαρὸν ὑπόλοιπον	Δρχ.	<u>77.787</u>

Ἡ ἔτησία τοκοχρεωλυτικὴ δόσις, διὰ χρέη του ἕξ ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως ἀνέρχεται εἰς δρχ. 1763 καταβλητέας εἰς ὁμολογίας.

Σημειοῦνται δι' ἀστερίσκου (*) τὰ εἰς εἶδος ἐκ τῆς παραγωγῆς τοῦ ἰδιοκτῆτου ἔξοδα.

Ἡ δαπάνη διατροφῆς οἰκογενείας ἐκ τῆς παραγωγῆς του ἐνισχύεται καὶ μὲ τὰ προϊόντα ὀρνιθῶνος, τοῦ ὁποίου ἡ ἔκτασις ἐκφεύγουσα τῶν ὀρίων τῆς οἰκιακῆς πτηνοτροφίας λαμβάνει μορφήν ἐπιχειρήσεως ἰδιαιτέρας. Κατὰ τὸ ἀναφερόμενον κτηνοτροφικὸν ἔτος ἡ ἐπιχείρησις ὡς κτηνοτροφικὴ ἠὲν ἠννοήθη ἐξαιρετικῶς μὲ πολλοὺς τοκετοὺς εἰς διπλάρια.

Εἰς τὸ κεφάλαιον «Σταῦλος» θὰ ἔπρεπε νὰ προσθέσωμεν δαπάνην 3-4 εἰσέτι βοσκῶν, οἵτινες ἐν τῇ ὡς ἄνω περιπτώσει εἶναι μέλη οἰκογενείας.

Ἡ εἰς τὸ ἴδιον κεφάλαιον δαπάνη κτηνιατρικῆς ἐπεμβάσεως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐγγραφὴ λογιστικῆς τάξεως, διότι εἰς τὴν πραγματικότητα σπανίως πραγματοποιεῖται.

ΠΙΝΑΚ

των πραγματοποιηθεισών εισπράξεων εκ χρεών προς την τέως ΕΑΠ παρ' Αγορών και Αστών
προσφύγων από τοῦ 1925 μέχρι τέλους 1933.

Ἔτη	Παρ' ἀγροτῶν	Παρ' ἀστών	Παρά διαφόρων τρίτων	Σύνολον
1925	1.724.654	}	}	102.023.782
1926	24.966.946			
1927	36.317.761	}		65.010.540
1928	48.495.710			
1929	40.249.212			
1930	35.599.280	21.907.907		57.507.187
Σύνολον	187.353.563	98.702.618		286.056.181 *
1931	18.605.075	12.423.707	1.470.525	32.499.307
1932	47.785.553	42.037.700	2.416.359	92.239.612
1933	80.515.236	19.826.902	2.033.936	102.376.074
Σύνολον	146.905.864	74.288.309	5.920.820	227.114.993 **
ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΥΝΟΛΟΝ	334.259.427	172.990.927	5.920.820	513.171.174

* Ἐκ τοῦ ποσού τούτου δρχ. 13.526.326 παρεδόθησαν εἰς τὴν Α.Τ.Ε. (βλ. σχετικῶς σελ. 167).

** Εἰς τὸ ποσὸν τούτου δέον νὰ προστεθῇ ὡσαύτως καὶ ποσὸν δρχ. 4.488.515, εἰσπραχθέν παρὰ τῆς Α.Τ.Ε. κατὰ τὴν τριετίαν ταύτην καὶ προερχόμενον ἀπὸ ἔσοδα ἐκ διαφόρων ἄλλων αἰτιῶν. (βλ. σχετικῶς σελ. 167).

Κείμενον τοῦ Σχεδίου Συμβάσεως τοῦ καταρτισθέντος κατὰ τὸ 1930, περὶ συστάσεως παρὰ τῆ Ἄγροτικῆ Τραπέζῃ Ὑπηρεσίας Ἀποκαταστάσεως (βλ. σχετικῶς σελ. 255).

Μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἐκπροσωπούμενου ὑπὸ τῶν . . . τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ἐκπροσωπούμενης παρὰ τοῦ Διοικητοῦ αὐτῆς, τῆς ΑΤΕ ἐκπροσωπούμενης παρὰ τοῦ Διοικητοῦ αὐτῆς, καὶ τῆς Ε. Α. Π. ἐκπροσωπούμενης ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς, συνομολογοῦνται τὰ κάτωθι :

Ἄρθρον 1. Συνιστᾶται παρὰ τῆ ΑΤΕ Διεύθυνσις Ἀποκαταστάσεως ἀποτελοῦσα μίαν τῶν ὀργανικῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῆς, με σκοπὸν :

α) τὴν συνέχισιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς παρὰ τῆς ΕΑΠ γενομένης ἐγκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων,

β) τὴν συνέχισιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ Ἐποικισμοῦ τῶν γηγενῶν ἀκτημόνων καλλιεργητῶν,

γ) τὴν ἐνίσχυσιν τῶν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ἀγροτικοῦ Νόμου ἀποκατασταθέντων γηγενῶν καλλιεργητῶν, καὶ τὴν ἀγροτικὴν ἢ ἡμιαγροτικὴν ἐγκατάστασιν τῶν εἰς ἀστικά κέντρα βιούντων καπνεργατῶν,

δ) τὴν συμπλήρωσιν τῆς στεγάζσεως τῶν ἀστῶν προσφύγων,

ε) τὴν συνέχισιν τῆς στεγάζσεως τῶν πολεμοπαθῶν καὶ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Νόμου 4121 προβλεπομένων εἰς τὰ παραμεθόρια ἔργων.

Ἄρθρον 2. Οἱ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω ἀναγκαιοῦντες πόροι ἐξασφαλίζονται :

α) ἐκ τῆς εἰσπράξεως τῶν πρὸς τὴν ΕΑΠ ἢ τὸ Δημόσιον ὀφειλομένων χρεῶν ἀγροτῶν καὶ ἀστῶν προσφύγων, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐπιβαρυνουσῶν ταύτας ὑποχρεώσεων,

β) ἐκ τῆς εἰσπράξεως τῶν παρ' ἐντοπίων ἀκτημόνων ὀφειλομένων πρὸς τὸ Δημόσιον ἐξ ἐφαρμογῆς τοῦ Ἀγροτικοῦ Νόμου μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν πρὸς τρίτους ὑποχρεώσεων.

Ἐὰν οἱ πόροι τῶν παραγρ. α' καὶ β' δὲν ἴθελον ἐπαρκέσῃ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀποκαταστάσεως, τὸ Δημόσιον ἐξασφαλίζει εἰς τὴν Ὑπηρεσίαν ταύτην τὴν ἐνιαυσίαν συμπλήρωσιν ποσοῦ μέχρι 200 ἑκατομμυρίων δραχμῶν ὅπερ ἀπαιτεῖται ἐτησίως κατ' ἐλάχιστον ὄριον διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν πάσης φύσεως ὑποχρεώσεων καὶ δαπανῶν διαχειρίσεως.

γ) Ἐκ τῶν τυχόν ἀδιαθέτων ὑπολοίπων ἅτινα ἴθελον ἀπομείνῃ ἐκ τῆς διαχειρίσεως τῆς ΕΑΠ καὶ τὰ ὁποῖα συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 1 τῆς Συμβάσεως τῆς 24/1/30 «περὶ ἐκκαθαρίσεως τῆς ΕΑΠ» περιέρχονται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον, ὅπερ διὰ τοῦ παρόντος μεταβιβάζει ταῦτα εἰς τὴν ὡς ἄνω παρὰ τῆ ΑΤΕ συνιστωμένην Διεύθυνσιν.

δ) Ἐκ τοῦ καθαρῶ προϋόντος τῶν ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς μεταβιβάσεως τῆς Ὑπηρεσίας εἰς τὴν ΑΤΕ ἐνεργηθησομένων παρὰ τῆς ΕΑΠ εἰσπράξεων ἐξ οἰαοδήποτε αἰτίας.

ε) Ἐκ τῶν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Γενικῶν Διοικητῶν Μακεδονίας καὶ Θράκης διὰ τὴν στέγασιν τῶν πολεμοπαθῶν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν παραμεθωρίων εὐρισκομένων ποσῶν, διατιθεμένων δι' ὄν σκοπὸν ταῦτα προορίζονται.

Ἄρθρον 3. Εἰς τὴν διάθεσιν καὶ διαχείρισιν τῆς διὰ τοῦ παρόντος συνιστωμένης Διευθύνσεως τίθενται αἱ ἑξῆς κατηγορίαι γαιῶν.

α) Αἱ ὑπὸ τῆς ΕΑΠ μήπω χρησιμοποιοῦμαι γαῖαι καὶ ἐκ τῶν διατεθεισῶν τοιούτων ἐκεῖναι αἰτινες ἤθελον χαρακτηρισθῆ ὡς σχολάζουσαι.

β) Αἱ ἐξ Ἀνταλλαγῆς Μουσουλμανικαὶ γαῖαι αἰτινες ἤθελον κριθῆ παρὰ τῆς ὡς ἄνω Δίσεως ὡς ἀναγκαιοῦσαι αὐτῇ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν, τῆς Ε. Τ. Κ. ὑποχρεουμένης νὰ μεταδιβάξῃ ταύτας, ὡς θέλει τοῦτο καθορισθῆ εἰδικώτερον μεταξὺ Κράτους καὶ Τραπεζῆς.

γ) Αἱ εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου ἀνήκουσαι γαῖαι ὡς καὶ αἱ δυνάμει εἰδικῶν Συμφωνιῶν ἢ Συμβάσεων περιελθοῦσαι αὐτῷ τοιαῦται, ἐφ' ὅσον ἤθελον κριθῆ παρὰ τῆς ὡς ἄνω ὑπηρεσίας κατάλληλοῦ δι' ἐποικισμὸν.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἄνωτέρω περιπτώσεις τῶν παραγρ. β' καὶ γ' ἡ παραχώρησις τῶν γαιῶν γίνεται διὰ Προεδρικοῦ Διατάγματος ἐκδιδομένου παρὰ τῶν Ὑπουργῶν Γεωργίας καὶ Οἰκονομικῶν.

δ) Αἱ παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἀπαλλοτριωθεῖσαι ἢ ἀπαλλοτριωθησόμεναι τοιαῦται μετὰ τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἐκδίκασιν αὐτῶν, ὡς καὶ αἱ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον μέλλουσαι νὰ περιέλθωσιν ἐκτάσεις ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν διαφόρων ἀποξηραντικῶν καὶ ἀποστραγγιστικῶν ἔργων, αἰτινες δύνανται κατόπιν εἰδικῆς συμβάσεως μεταξὺ Δημοσίου καὶ ΑΓΕ νὰ περιέλθωσιν εἰς τὴν διάθεσιν καὶ διαχείρισιν τῆς τελευταίας, καθ' ἃ εἰδικώτερον θέλει καθορισθῆ.

Ἄρθρον 4. Εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς Δίσεως Ἀποκαταστάσεως ὑπάγονται :

α) Ἡ ἐξακρίβωσις τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀνεπαρκῶς ἢ μήπω ἐγκατασταθέντων προσφύγων.

β) Ἡ προμήθεια καὶ χορήγησις παντὸς εἴδους γεωργικῶν ἐφοδίων.

γ) Ἡ διοικητικὴ διευθέτησις τῶν ἀναφυομένων μεταξὺ τῶν καλλιεργητῶν διαφορῶν.

δ) Ἡ χορήγησις δανείων πρὸς ἀγρότας διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ἐγκαταστάσεώς των.

ε) Ἡ παραχώρησις κλήρου καὶ ἡ μετακίνησις ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν πρὸς πληρέστερον ἐποικισμὸν τῶν διαθέσιμων γαιῶν.

στ') Ἡ καταμέτρησις καὶ διανομὴ τῶν εἰς τοὺς ἐγκατασταθέντας παρὰ τῆς ΕΑΠ πρόσφυγας παραχωρηθεισῶν γαιῶν, ὡς καὶ ἡ διανομὴ τῶν καταμετρηθέντων κτημάτων εἰς γηγενεῖς καὶ πρόσφυγας ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ.

ζ') Ἡ ἐκδόσις τῶν προσωρινῶν καὶ ὀριστικῶν παραχωρητηρίων.

η) Ἡ ἐκτέλεσις μικρῶν τεχνικῶν ἔργων κοινῆς ὠφελείας, ὡς ὑδρεύσεως, γεφυρῶν κλπ.

θ) Ἡ ἀνέγερσις ἀγροτικῶν οἰκημάτων.

ι) Ἡ ἀνέγερσις οἰκημάτων δι' ἀστὺς πρόσφυγας ἐνεργουμένη ἐπὶ οἰκοπέδων καὶ διὰ δικαιοῦχους ἐκ τῶν προτέρων καθορισθησομένων παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου.

ια) Ἡ συνέχισις τῶν παρὰ τῆς ΕΑΠ ἐκτελουμένων ἔργων, τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς συνιστωμένης Διευθύνσεως, μεταδιδαζομένων εἰς αὐτὴν καὶ τῶν ἀντιστοίχων πιστώσεων.

Ἄρθρον 5. Ἡ Διεύθυνσις Ἀποκαταστάσεως θὰ παραλαμβάνῃ τὸ καθ' ἑξαμηνίαν μεταδιδαζόμενον αὐτῇ καθαρὸν προϊόν τῶν εἰσπράξεων, καὶ θὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτῆς.

Ὁ καταρτιζόμενος προϋπολογισμὸς ὡς καὶ αἱ τυχόν τροποποιήσεις αὐτοῦ ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐγκρίσιν τοῦ ἐν ἄρθρῳ 12 εἰδικοῦ Συμβουλίου, εἰσηγουμένου τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ὑπηρεσίας. Ὁ προϋπολογισμὸς οὗτος θέλει ἐγκριθῆ τελικῶς παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν.

Τὰ τυχόν ὑπόλοιπα ἐκ τῆς διαχειρίσεως τῶν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ὑπηρεσίας Ἀποκαταστάσεως τιθεμένων πόρων, θ' ἀποτελέσουν ἀποθεματικὸν κεφάλαιον, κατατιθέμενον εἰς ἄτοκον λογαριασμὸν ὄψεως παρὰ τῆ ΑΤΕ, ὅπερ θὰ τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ὑπηρεσίας Ἀποκαταστάσεως, ὅποτεδῆποτε παραστῆ ἀνάγκη.

Ἄρθρον 6. Δύναται ἡ Διεύθυνσις Ἀποκαταστάσεως τῇ ἐγκρίσει τοῦ Διοικητοῦ τῆς Τραπεζῆς καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ἐν ἄρθρῳ 12 εἰδικοῦ Συμβουλίου νὰ προβαίνει εἰς τὴν προμήθειαν εἰδῶν, προοριζομένων διὰ τοὺς περιγραφομένους σκοποὺς καὶ ν' ἀναθέτῃ ἐργολαβικῶς εἰς ιδιώτας ἢ Ἑταιρείας τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων τεχνικῶν ἔργων, ὧν ἡ ἀξία δὲν ὑπερβαίνει τὸ ἐν ἑκατομ. δραχμῶν.

Ἄρθρον 7. Διὰ τὰ παραχωρούμενα δάνεια λαμβάνονται ἀποδείξεις ἐφ' ἀπλοῦ χάρτου ὑπογραφόμενα: ἀπὸ τὸν παραλήπτην ἢ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν οὗτος εἶναι ἀγράμματος ὑπὸ δύο ἐνηλίκων, προσυπογραφόμενα καὶ παρὰ τῆς χορηγησάσης τὰ δάνεια ἀρχῆς

Αἱ ἀποδείξεις αὗται ἔχουσιν ἰσχὺν δημοσίου ἐγγράφου.

Ἄρθρον 8. Πᾶσαι αἱ ἀσφάλεια: ἐμπράγματα: ἢ ἐνοχικαὶ αἱ ὁποῖαι ἰσχυοῦν διὰ τὴν ΕΑΠ, αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἐξασφάλισιν τῶν χορηγουμένων δανείων, ἰσχύουν προκειμένου καὶ περὶ δανείων χορηγηθησομένων παρὰ τῆς ΑΤΕ διὰ σκοποὺς τῆς Διευθύνσεως Ἀποκαταστάσεως.

Ἄρθρον 9. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς χρεώσεως καὶ ἐξοφλήσεως τῶν ἐφεξῆς εἰς πρόσφυγας καὶ γηγᾶσις χορηγηθησομένων κλήρων καὶ δανείων ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως Ἀποκαταστάσεως εἴτε διὰ στέγασιν εἴτε δι' ἐφόδια καὶ γεωργικὰ ἐργαλεῖα, θέλουσιν ἐφαρμοσθῆ πάντα τὰ μέχρι τοῦδε παρὰ τῆ ΕΑΠ ἰσχύοντα.

Ἄρθρον 10. α'. Ὁ διορισμὸς τοῦ Διευθυντοῦ τῆς διὰ τῆς παρούσης

συνιστωμένης Διευθύνσεως Ἀποκαταστάσεως ἐνεργεῖται παρὰ τῆς Διοικήσεως τῆς ΑΤΕ μετὰ σύμφωνον γνώμην τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καὶ φέρει βαθμὸν Διευθυντοῦ τῆς ΑΤΕ.

β'. Τὸ προσωπικὸν τῆς Διευθύνσεως διαίρεῖται εἰς μόνιμον καὶ ἔκτακτον.

Ἡ πρόσληψις τοῦ μόνιμου προσωπικοῦ, ὅπερ ἐξομοιοῦται πλήρως πρὸς τὸ λοιπὸν κύριον προσωπικὸν τῆς Τραπεζῆς ἐνεργεῖται κατόπιν ἀποφάσεως Ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Τραπεζῆς, ἐνὸς ἀντιπροσώπου τοῦ Ἵπουργοῦ Γεωργίας, καὶ ἐκ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς διὰ τῆς παρουσίας ἰδρυομένης Ἑπιτροπῆς.

Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη θέλει κρίνει βάσει τῆς ὑπηρεσιακῆς καὶ γενικωτέρας ἰκανότητος ἐνὸς ἐκάστου ὑπαλλήλου, εἰσηγήσει τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἑπιτροπῆς.

γ'. Μόνιμον προσωπικὸν θεωρεῖται τὸ διορισθησόμενον εἰς ὀργανικὰς θέσεις, αἵτινες θέλουσι καθορισθῆ διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ὑπηρεσίας.

δ'. Ἡ πρόσληψις τοῦ ἐκτάκτου προσωπικοῦ καὶ ἡ ἀπόλυσις αὐτοῦ γίνεται κατόπιν προτάσεως τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἑπιτροπῆς δι' ἀποφάσεως τοῦ Διοικητοῦ τῆς ΑΤΕ.

Ἄρθρον 11. Δι' ἐσωτερικοῦ ὀργανισμοῦ ἐγκρινομένου κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 30 τοῦ Καταστατικοῦ τῆς ΑΤΕ, θέλουσι κανονισθῆ τὰ τῆς συνθέσεως τῶν ὑπηρεσιῶν εἰς Τμήματα καὶ Γραφεῖα, ὡς καὶ αἱ ὀργανικαὶ θέσεις αὐτῶν.

Ἄρθρον 12. Παρὰ τῆ Διευθύνσει Ἀποκαταστάσεως λειτουργεῖ Εἰδικὸν Συμβούλιον ἀπαρτιζόμενον :

1) Ἐκ τοῦ Διοικητοῦ τῆς ΑΤΕ ὡς Προέδρου.

2) Ἐκ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἑπιτροπῆς.

3) Δύο ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ Ἵπουργείου Γεωργίας ὀριζομένων παρὰ τοῦ Ἵπουργοῦ.

4) Ἐνὸς ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τοῦ Ἵπουργείου Προνοίας ὀριζομένου παρὰ τοῦ Ἵπουργοῦ, καὶ

5) Ἐκ δύο μελῶν ὀριζομένων ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.

Χρῆς Εἰσηγητοῦ ἐκτελεῖ ὁ ἐκάστοτε ἀρμόδιος Τμηματάρχης.

Ὡς Γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου διορίζεται εἰς τῶν ὑπαλλήλων τῆς Διευθύνσεως Ἀποκαταστάσεως ὀριζόμενος παρὰ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς.

Τὸ ἀνωτέρω Συμβούλιον συγκαλούμενον παρὰ τοῦ Προέδρου αὐτοῦ παρέχει τὴν γνώμην του ἐπὶ ζητημάτων ἀρμοδιότητος τῆς Διευθύνσεως Ἀποκαταστάσεως, ἅτινα ἤθελον τεθῆ ὑπ' ὄψιν του.

Ἄρθρον 13. Ἡ Διεύθυνσις Ἀποκαταστάσεως διὰ τὴν εὐχερῆ διεξαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας τῆς, δύναται νὰ χρησιμοποιοῖ τὰς Ἐπαρχιακὰς Ἑπιτροπὰς τοῦ Ἵπουργείου Γεωργίας, ἀλληλογραφοῦσα ἀπ' εὐθείας μετ' αὐτῶν.

Οἱ Προϊστάμενοι τῶν Ἑπιτροπῶν τούτων ὑποχρεοῦνται νὰ ἐκτελῶσι

τάς ζητούμενας παρ' αὐτῶν ὑπηρεσίας ἀναφερόμενοι ὡς πρὸς Προϊσταμένην ἀρχήν.

Ἄρθρον 14. Οἱ παρὰ τῇ Κτηματογραφικῇ Ὑπηρεσίᾳ τῆς ΕΑΠ ὑπηρετοῦντες ὑπάλληλοι τοῦ Δημοσίου οἱ χρησιμοποιούμενοι διὰ τὴν διανομὴν τῶν γαιῶν, θὰ ἐξακολουθήσωσιν ὑπαγόμενοι εἰς τὴν Δ)σιν Ἀποκαταστάσεως μέχρι πέρατος τῆς διανομῆς.

Ὁ χρόνος τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἀνωτέρω, λογίζεται διὰ τὴν προαγωγὴν ὡς ὑπηρεσία παρὰ τῷ Δημοσίῳ.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

(οἱ ἀριθμοὶ ἐμφαίνουσι τὰς σελίδας)

Ἄγροτική Τράπεζα.

Εἰσπραξις τῶν προσφυγικῶν
χρεῶν 154, 180, 226, 293.

Προμήθειά της 164.

Διατεθέντα ποσὰ διὰ συμπλή-
ρωσιν προσφ. ἀποκαταστάσεως
159.

Προικοδοτήσις της 159.

Συμψηφισμὸς ἀποζημιώσεων
114.

Διαχειρίσις Τμήματος Εἰσπρά-
ξεως Χρεῶν 279.

Ἄγροτικὸν Κτηματολόγιον.

Βλ. Κτηματολόγιον.

Ἄγροτικὸς Νόμος.

Ἐπάρχοντες περιορισμοὶ ὡς
πρὸς τὸν τεμαχισμόν τοῦ κλή-
ρου 212.

Ἐνδεικνύμεναι τροπολογίαι
216.

Ἀκίνητα διατεθέντα διὰ τὴν
ἀγροτικὴν ἐγκατάστασιν.

Γαῖαι 32.

Τουρκοβουλγαρικὰ οἰκήματα
καὶ οἰκόπεδα 39.

Ἀναπροσαρμογὴ χρεῶν προσφύ-
γων 199 ἐπ.

Σχέδιον Ἄγροτικοῦ Κόμματος
(ὀμάς Μυλωνᾶ), 202.

Νόμος 5952, 203.

Ἀνταλλαγὴ Πληθυσμῶν 99, 125.

Ἀνταλλάξιμος περιουσία, 33, 129,
271, 272.

Ἀνταλλαξίμων ἀποζημιώσεις.

Βλ. ἀποζημιώσεις ἀνταλλαξι-
μων.

Ἀξία συνολικὴ ἀγροτικῆς ἐγκα-
ταστάσεως 42

Ἀποζημιώσεις ἀνταλλαξίμων ἀ-
γροτῶν βλ. συμψηφισμὸς ἀπο-
ζημιώσεων ἀγροτῶν.

Ἄστῶν 120.

Βάσις ὑπολογισμοῦ 122.

Ἱστορικὸν τοῦ ζητήματος 125.

Καταβληθέντα ποσὰ 130, 271.

Πληρωμὴ τοῦ 25 % 135.

Ἐποχρῆσις Κράτους εἰς ὀλο-
κληρωτικὴν ἀποζημιώσιν 126.

Σύγκρισις τρόπου ἀποζημιώ-
σεως ἀστῶν καὶ ἀγροτῶν 120.

Πίναξ συνόλου ἀποζημιώσεων
269.

Βουλγαρία. ἐγκατάστασις προσφύ-
γων 44.

Γαῖαι παραχωρηθεῖσαι εἰς ἀγρό-
τας πρόσφυγας :

Ἄξία χρεώσεως 50, 74.

Ἄξία πραγματικὴ 36, 76.

Τρόπος ἐκτιμήσεως 50.

Κατηγορίαι γαιῶν 32.

Ἐπικρίσεις κατὰ τοῦ τρόπου
ἐκτιμήσεως 74.

Γενικὴ Διεύθυνσις Ἀποκαταστά-
σεως, Διάδοχος ΕΑΠ. 149.

Δάνεια διὰ προσφυγικὴν ἀποκα-
τάστασιν.

Πρῶτον προσφ. δάνειον 7.

Δεύτερον προσφ. δάνειον 10.

Πληρωμὴ ἐκτάκτου χρεωλυ-
σίου 95, 96, 145, 163.

Ἐξομοίωσις τῶν πρὸς τὰ πο-
λεμικὰ δάνεια 180.

Δαπάναι δι' ἀγροτικὴν ἐγκατά-
στασιν,

ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου 16,

ἐκ μέρους τῆς ΕΑΠ 21.

Δηλώσεις ὑπεύθυνοι ἀγρ. προ-
σφύγων χρησιμοποιοθεῖσαι εἰς
συμψηφισμόν 110.

Διαγραφὴ χρεῶν ἀγροτῶν.

Ἱστορικὸν 172.

Ἐπιχειρήματα 173.

Συνέπειαι 183.

Διάλυσις Ε. Α. Π.

Βλ. Ε. Α. Π.

Διανομὴ Γαιῶν ἀγροτῶν προσφύ-
γων.

Γενομένη ἐργασία παρὰ ΕΑΠ
222.

Κατοχύρωσις γενομένης ἐργα-
σίας παρὰ ΕΑΠ. 230.

- Πορεία εργασίας μετά διάλυ-
σιν ΕΑΠ. 226.
- Υπολειπομένη εργασία προς
ἀποπεράτωσιν ὅλου ἔργου 227.
- ᾽Οφέλειαι ἐξ ἀποπερατώσεως
της 231.
- Διαρρυθμίσεις χρεῶν** βλ. ἀναπρο-
σαρμογή χρεῶν.
- Δραχμοποιήσεις** τῶν χρεῶν πρὸς
ΕΑΠ. 170.
- Δυναμικότης** ἀγροτῶν προσφύ-
γων, δι' ἐξόφλησιν χρεῶν ἐξ
ἐγκαταστάσεως 190.
- Ἑβραίων** Ἐποικισμὸς ἐν Παλαι-
στίνη 44.
- Ἐγκατάστασις ἀγροτική**, Γενό-
μεναι δαπάναι 42.
Βιωσιμότης ἐγκαταστάσεως
194.
- Εἰσόδημα** ἐτήσιον μιᾶς ἀγροτικῆς
οἰκογενείας 193 ἐπ. 280 ἐπ.
- Εἰσπραξίς** χρεῶν ἀγροτῶν :
Παρά Ε. Α. Π. 92, 268, 293.
Ἀπὸ Α. Τ. Ε. 154, 180, 276.
Σύνολον εισπραχθέντων 293.
- Ἐπαλήθρευσις** χρεῶν ἀγροτῶν
πρὸς ἰδιώτας 200.
- Ἐπικρίσεις** κατὰ τρόπου χρεώ-
σεως ἀγροτῶν :
διὰ γαίας 74,
διὰ οἰκήματα 81,
διὰ τιμὴν Λίρας 84,
δι' ἐφόδια 87,
διὰ χρέη πρὸς Δημόσιον 89,
διὰ δαπάνας μεταφορῶν 88,
δι' ἔξοδα διαχειρίσεως ΕΑΠ 90.
- Ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως
Προσφύγων**
Ἰδρυσίς της 7.
Κεφάλαια χρηματικά 263.
Δαπάναι δι' ἀγροτικὴν ἐγκα-
τάστασιν 21, 264.
Ἐξοδα διαχειρίσεώς της 30,
63, 90.
Πραγματοποιηθεῖσαι εισπρά-
ξεις ἀπὸ χρέη προσφύγων 92,
268.
Διάλυσις της 142.
Σύμβασις Παπαδάτου - Ἐντυ
145.
Συμφωνία ἀποζημιώσεως ἀγρο-
τῶν 101.
Κρίσεις ἐπὶ γενομένου ἔργου
150.
Χρηματίσαντα μέλη τοῦ συμ-
βουλίου της 8.
- Ἐμπειρογγνωμόνων Ἐπιτροπὴ**,
ὑπολογισμὸς δαπανηθέντων δι'
ἀποκατάστασιν καὶ περιθάλψιν
προσφύγων 17.
- Κλῆρος** γεωργικὸς προσφύγων,
βλ. γαῖαι.
Προσωρινὴ χρέωσις ἀξίας του
34.
Ἐκτασις κατὰ περιφερείας 35.
Ἀξία χρεώσεως ὀριστικὴ 49.
Μεταβίβασις κυριότητος 209.
- Κομμάτων πολιτικῶν** ἀντιλήψεις
ἐπὶ τῆς διαρρυθμίσεως τῶν
χρεῶν τῶν προσφύγων, 185 ἐπ.
- Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν**. Ἀρωγὴ
διὰ προσφυγικὴν ἀποκατάστα-
σιν 7.
Σύμβασις πρὸς διάλυσιν ΕΑΠ
142.
Ἀποκατάστασις Βουλγάρων
προσφύγων 45.
Ἐγκρίσις σχεδίου ἀποζημιώ-
σεως ἀγροτῶν 101.
- Κτηματογράφησις** γαιῶν ἀγροτῶν,
βλ. διανομὴ γαιῶν ἀγροτῶν.
- Κτηματολόγιον** ἀγροτικὸν 232,
Ἱστορικὸν Κτηματολογίου ἐν
Ἑλλάδι 233,
Πλεονεκτήματα καταρτισμοῦ
του 235,
Κίνδυνοι ἀχρηστεύσεως γενο-
μένης εργασίας 236, 238.
- Κυριότης** γαιῶν παραχωρηθεισῶν
εἰς πρόσφυγας 209.
- Λίραι** Ἀγγλίας, μέση τιμὴ χρεώ-
σεως 86.
- Μείωσις** χρεῶν προσφύγων :
Δι' ἀποφάσεων τῆς ΕΑΠ. 63.
Κοινῇ συμφωνίᾳ ΕΑΠ καὶ
Κυβερνήσεως 66.
Σύνολον μειώσεων 68.
Τελευταία μείωσις 40 % 203.
- Μερίδες** χρεωστικαὶ ἀγροτῶν 13.
- Μεταβολαὶ** κληρούχων μετὰ ὀρι-
στικὴν διανομὴν γαιῶν 237.
- Μετανάσται** Ἕλληνες ἐκ Βουλ-
γαρίας. Πληρωθεῖσαι ἀποζη-
μιώσεις 95.
- Μετατροπὴ χρεῶν** ἀπὸ δραχμᾶς
εἰς Λίρας Ἀγγλίας 84.
Ἀπὸ Λιρῶν εἰς δραχμᾶς 70.
- Οἰκήματα** :
Τουρκοβουλγαρικὰ 39, 60, 81.
Δεχάτεγχε 65.
Χρεωθεῖσα ἀξία των 81.
- Οἰκονομικὴ ἀντοχὴ** ἀγροτῶν προ-
σφύγων βλ. Δυναμικότης ἀγρο-
τῶν προσφύγων.

Ὁμολογία δανείων δι' ἀποζημιώσεις προσφύγων 70.

Παραδοθείσαι ἀπὸ ΕΑΠ εἰς δημόσιον 116, 258.

Διὰ πληρωμὴν πιστωτικῶν ὑπολοίπων ἀγροτῶν 117.

Εἰσπραχθεῖσαι ἀπὸ Ε Α Π ἔναντι χρεῶν προσφύγων 95, 97.

Περὶ ἀποδοχῆς τῶν ἀπὸ ΑΤΕ ἔναντι χρεῶν προσφύγων 163.

Εἰσπραχθεῖσαι ἀπὸ ΑΤΕ 166.

Ἄγοραία ἀξία αὐτῶν 265.

Παλαιστίνη, ἐγκατάστασις Ἑβραίων 44.

Παραμεθόριοι συνοικισμοὶ 19, 20.

Προικοδόμησις Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, ἐξ εἰσπράξεως Χρεῶν προσφύγων 159.

Πρόσφυγες

Χρόνος ἀφίξεως 2.

Ἀριθμὸς ἀφιχθέντων 11, 262.

Ἀριθμὸς ἐγκαταστ. ἀγροτικῶς 12, 14.

Μήπω ἐγκατασταθέντες 242.

Ὁφειλόμενα ποσὰ ἀπὸ ἀγροτ. ἐγκαταστ. 191, 192, 206, 275, 277, 278.

Προφυγικὰ δάνεια βλ. δάνεια.

Πρωτόκολλον Γενεύης, διὰ ἴδρυσιν ΕΑΠ. 8, 92, 144.

Συμβολή προσφύγων εἰς ἀναδημιουργίαν τῆς χώρας, 4, 179.

Συμπλήρωσις ἀποκαταστάσεως προσφύγων διατεθέντα ποσὰ ἐκ μέρους ΑΤΕ 159.

Ἀριθμὸς μήπω ἐγκατασταθέντων ἀγροτῶν προσφύγων 242.

Διάφοροι ἀνάγκαι τῶν ἤδη ἐγκατεστημένων 245.

Ἀπαιτουμένη δαπάνη 248.

Ἐξεύρεσις κεφαλαίων 250.

Σύστασις εἰδικῆς ἐνιαίας ὑπηρεσίας 143, 253.

Συμφηφισμὸς ἀποζημιώσ. ἀγροτῶν.

Ἱστορικὸν 100.

Συμφωνία Παπαναστασίου - Ἐντυ 101.

Σύμβασις Παπαδάτου - Ἐντυ 106.

Συντελεσθεῖσα ἐργασία ΕΑΠ. 109.

Νόμος περὶ τοῦ τρόπου ἀποζημιώσεως ἀγροτῶν καὶ κύριαι διατάξεις αὐτοῦ 111.

Συμπεράσματα ἐκ γενομένης ἐργασίας συμφηφισμοῦ 114.

Πληρωμὴ πιστωτικῶν ὑπολοίπων 115.

Σύγκρισις πρὸς ἀποζημιώσεις ἀστῶν 120.

Δαπάναι ὑπηρεσίας διὰ τὸν συμφηφισμὸν 30.

Τίτλοι κυριότητος :

Ἀγροτῶν 161, 226, 238.

Ἀστῶν 162.

Τοκοχρεωλυτικὴ δόσις χρεῶν ἀγροτῶν προσφύγων 192.

Τουρκοβουλγαρικὰ οἰκήματα καὶ οἰκόπεδα 39, 60, 81.

Χρῆ ἀγροτῶν ἐξ ἐγκαταστάσεως

Ἀναλογία ὀφειλομένων ποσῶν 191, 192, 206.

Ἀναπροσαρμογὴ 199.

Γενόμεναι μειώσεις 62, 199.

Διατυπωθεῖσαι κατὰ καιροῦς ἐπικρίσεις 73.

Δραχμοποίησις χρεῶν.

Εἰσπραχθέντα ποσὰ ἀπὸ ΕΑΠ 92, 268, 293.

Εἰσπραχθέντα ποσὰ ἀπὸ ΑΤΕ 154, 180, 276, 293.

Μετατροπὴ ἀπὸ δραχμᾶς εἰς Λίρας 84.

Ὁφειλόμενον σήμερον ὑπόλοιπον 275, 277.

Χρῆ ἀστῶν

Πρὸς ΕΑΠ 275.

Πρὸς Δημόσιον 162.

Χρεωθέντα ποσὰ εἰς βάρος ἀγροτῶν προσφύγων, 61.

Ἐκ χορηγήσεων Δημοσίου 46, 89.

Ἐκ χορηγήσεων ΕΑΠ 48.

Λόγω ἀξίας γεωργικῶν κληρῶν 49.

Δι' ἀξίαν Τουρκοβουλγαρικῶν ἀκινήτων 60.

Ἐκ διαφορῶν ἄλλων αἰτιῶν 60.

Διατυπωθέντα παράπονα κατὰ τρόπου χρεώσεως, βλ. ἐπικρίσεις.

Χρεωλύσιον ἑκτακτον δι' ἀπόσβεσιν προσφυγικῶν δανείων 96, 145, 163.

ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

- Ἀθηνογένης Ἀ. 80.
 Ἀλαμανῆς Χ. 106.
 Ἀλεξανδρῆς Ἀ. 149.
 Andréadès Α. 2, 4, 5, 6, 102, 179.
 Ἀνθρακόπουλος Σ. 74, 75, 81, 86, 87, 175.
 Ἀργυρόπουλος Π. 8.
 Ἀρτεμιάδης Β. 6, 99, 132.
 Βαλαλᾶς Ἰ. 65.
 Βασματζίδης Χρ. 194.
 Βενιζέλος Ἐλ. 40, 48, 50, 51, 52, 66, 67, 76, 88, 106, 127, 129, 131, 134, 139, 172, 178, 188, 245, 251, 254.
 Bonzon Α. S.
 Βορεινὸς Φ. 174, 178.
 Boyazoglu Α. 75, 194.
 Campbell, Sir John 8, 37, 231.
 Canellopoulos Ε. 3.
 Cunliffe-Owen F. 8.
 Γαρουφαλῆς Π. 94, 202.
 Γερακάρης Μ. 85, 93.
 Γουναράκης Π. 99.
 Δαμαλᾶς Ἰ. 8.
 Δεκάξος Π. 204.
 Δέλτας Σ. 8.
 Δερτιλῆς Π. 134.
 Διομήδης Ἀ. 37.
 Δομέστιχος Ἀ. 149, 156, 245, 255.
 Eddy C. 1, 5, 6, 7, 8, 10, 13, 37, 44, 99, 102, 107, 143, 145, 179, 222, 242, 245, 249.
 Ἐξηντάρης Γ. 105.
 Εὐελπίδης Χρ. 194, 195, 202, 215, 249.
 Εὐσταθόπουλος Θ. 8.
 Felkin M. 144.
 Hadjopoulos Α. 1, 4.
 Heymann Ε. 236.
 Hill B. 8, 101, 102, 104.
 Howland C. 8.
 Ζαρίφης Ν. 58.
 Θεοτοκᾶς Μ. 99.
 Θεοτόκης Ἰ. 141, 180, 188, 202.
 Graves, Sir Robert 8.
 Ἰασωνίδης Α. 4, 5, 151, 152.
 Ἰωαννίδης Ἀ. 99.
 Καλιγκάτσης Π. 69.
 Καλογερόπουλος Ν. 53.
 Καραμᾶνος Ἰ. 143.
 Καραουλάνης Π. 100.
 Καροῦσος Κ. 233.
 Καφαντάρης Γ. 7, 102, 124, 134, 178, 188.
 Κονδύλης Γ. 134, 187.
 Κοντοδίνας Κ. 69, 102.
 Κόσφας Χ. 100.
 Κούδεσης Π. 244.
 Krafft-Bonnard, 3.
 Κριμπᾶς Β. 111.
 Κύρζος Μ. 74, 86, 156, 173, 174, 175, 177, 178, 181, 249, 255.
 Ladas St. 125.
 Λαμπαδάριος Δ. 233.
 Λαμπριανίδης Α. 82, 88, 89.
 Λάμπρος Ἀχ. 8.
 Λεβαντῆς Π. 152.
 Λεονάρδος Ἀ. 85, 93.
 Leontidès C. 75.
 Λοβέρδος Σ. 202.
 Μακράκης Στ. 155, 207.
 Μακρόπουλος Ἰ. 202.
 Μανουηλίδης Φ. 131, 134, 204.
 Μανούσης Ν. 106.
 Μαρῆς Γ. 148.
 Μητρομελέτης Κ. 99, 131, 133.
 Μιχαλακόπουλος Ἀ. 4, 7, 19, 123, 150, 152, 152, 245, 251.
 Μιχάλης Κ. 99, 111, 155, 156, 255.
 Μόδης Γ. 178.
 Morgenthau H. 8, 9, 37.
 Μπακάμπασης Ἀ. 1, 2, 74, 82, 84, 86, 88, 39, 99, 102, 204, 249, 254, 256.

- Μυλωνᾶς Ἰ. 105, 186, 202, 255.
 Nansen F. 7.
 Νεγρεπόντης Μ. 8.
 Niemeyer, Sir Otto 251.
 Νικολαΐδης Σ. 4, 82, 86, 89, 179.
 Νεταρᾶς Μ. 111, 156, 255.
- Ξένος Γ. 236.
- Πάλλης Ἰ. 1, 2, 5, 8, 15, 37, 43, 91, 100, 155, 174, 177, 248.
 Παπαδάτος Ἰ. 4, 50, 102, 106, 143, 144, 145, 254.
 Παπαδόπουλος Ἰ. 82, 88, 89, 121.
 Παπαναστασίου Ἰ. 51, 80, 101, 102, 105, 122, 126, 128, 179, 185, 186, 256.
 Παπαστράτος Χρ. 202, 222.
 Πασπάτης Ἰ. 8.
 Πασχόπουλος Μ. 162.
 Πεσματζόγλου Γ. 181.
 Πετρόπουλος Σ. 81.
 Πετσάλης Ἰ. 4, 9, 17.
 Πιστολάκης Σ. 111, 156, 255.
 Πολυχρονιαδῆς 88, 89.
 Procter J. 7.
- Πρωτονοτάριος Ἰ. 4, 100.
 Philippovich E. 215.
- Ριζιώτης Ἰ. 202.
- Sefériadès S. 100.
 Sering M. 3.
 Σίδερης Ἰ. 91.
 Simpson, Sir John Hope 8, 44, 143, 144.
 Shack H. 215.
 Σοφιανόπουλος Ἰ. 187.
 Σπυρίδης Κ. 111.
 Σταυρόπουλος Σπ. 197.
 Streit G. 100.
- Τανταλίδης Δ. 8.
 Τσαλδάρης Π. 126, 133, 134, 187.
 Τσιγδέμογλου Μ. 37, 80, 82, 102.
 Τσονταρίδης Ἰ. 69.
 Τσουδερός Ἰ. 2, 4, 9, 100, 135, 177.
 Tylor R. 8.
- Χασιώτης Σ. 194, 195.
 Χούρσογλου 69, 80.
-

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελίς	2	στιχ.	26	ἀντί	Ἐμπειρογνώμων	γράφε	Ἐμπειρογνώμωνων
»	5	»	1	»	Ἵρεσειάδος	»	Ἵρεσειάδος
»	6	»	34	»	ξένει ὀργανώσεις	»	ξέναι ὀργανώσεις
»	9	»	31	»	Καβερνήσεως	»	Κυβερνήσεως
»	11	»	9	»	ἸΑτομα	»	ἸΑτομα
»	19	»	27	»	ἐγκατεσταθέντας	»	ἐγκατασταθέντας
»	20	»	16	»	συνοικισμὸν	»	συνοικισμῶν
»	20	»	22	»	Συντικῆς	»	Σιντικῆς
»	20	»	28		ἐκκατομυρίων	»	ἐκατομμυρίων
»	25	»	20	»	μελισσοκομείας	»	μελισσοκομίας
»	25	»	29	»	παρεννοήθη	»	παρενοήθη
»	28	»	7	»	ἐχορήγησεν	»	ἐχορήγησεν
»	34	»	38	»	τὰ χρέη τῶν	»	τὰ χρέη των
»	40	»	28	»	μονορόφων- διορόφων	»	μονωρόφων- διωρόφων.
»	41	»	4	»	ἀναγκαία	»	ἀναγκαῖα.
»	42	»	24	»	παρὰ τῆς ΕΑΠ	»	παρὰ τῆς Ε.Α.Π.
»	44	»	24	»	ἀμιλλόμενα	»	ἀμιλλώμενα
»	47	»	24	»	τῆς ΕΑΠ	»	τῆς ΕΑΠ
»	48	»	11	»	ἐγκατασταθῆ (2)	»	ἐγκατασταθῆ (3)
»	53	»	25	»	προσφοροτέρου	»	προσφορωτέρου
»	56	»	27	»	συνυπολογίζετο	»	συνυπελογίζετο
»	63	»	30	»	Ἐφ. Κυβ. 136 Α΄	»	Ἐφ. Κυβ. 137 Α΄.
»	69	»	20	»	Κωνπό)λεως	»	Κων)πόλεως
»	74	»	9	»	ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ	»	ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ
»	78	»	31	»	στρεμμάτων	»	στρεμμάτων
»	88	»	14	»	ἐχορήγησεν ΕΑΠ	»	ἐχορήγησεν ἡ ΕΑΠ
»	90	»	23	»	χαρακτηρισθῶσι ὡς	»	χαρακτηρισθῶσιν ὡς
»	116	»	14	»	ἦτο	»	ἦτο
»	117	»	26	»	Ἐφημ, Κυβ. 249 Α΄	»	Ἐφ. Κυβ. 288 Α΄.
»	118	»	10	»	ἐκ τῶν ὁποίων	»	ἐκ τῶν ὁποίων
»	118	»	32	»	Ἐφημ. Κυβ. Α΄ 288	»	Ἐφ. Κυβ. 282 Α΄
»	122	»	20	»	καθωρισθέντος	»	καθορισθέντος
»	124	»	15	»	ποικίλλων	»	ποικίλων
»	126	»	19	»	ὑπεκατεστάθη	»	ὑποκατεστάθη
»	136	»	12,16	»	ὑπολειπόμενους	»	ὑπολειπομένους
»	207	»	4	»	1ης Αὐγούστου 1934	»	1ης Σ)βρίου 1934
»	217	»	17	»	Τὸ	»	Τοῦ
»	279	»	5	»	Ἵολογία	»	Ἵομολογία

